IONEL TEODOREANU
TUDOR
CEAUR ALCAZ
Coca Duduș
Drumul magic

100
+1
CAPODOPERE
ALE
ROMANULUI
ROMÂNESC

Colecție inițiată și coordonată de **Ion Marinescu**
Coperta colecției și grafica: **Done Stan**

Ionel Teodoreanu

Tudor Ceaur Alcaz

Tetralogie

Coca Duduș

*

Drumul magic

Prefață, repere biografice și bibliografie

de

VALERIU RÂPEANU

EDITURA 100 + 1 GRAMAR

București 1996

Textul romanului este reprodus după ediţiile princeps apărută, în ordine cronologică:
Coca Duduş, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1940
Drumul magic, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1941
Inima, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1942
Frunză, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1943

© Editura 100 + 1 Gramar, 1996
ISBN 973-9223-15-x

PREFAŢĂ

Când primul volum al acestui ciclu apărea - şi anume octombrie 1940 - Ionel Teodoreanu împlinise patruzeci şi trei de ani şi avea în urma sa o producţie romanescă desfăşurată într-un ritm[1] întrecut doar de Cezar Petrescu şi se bucura de o cotă de popularitate cum numai acelaşi confrate mai cunoştea. Nici accidente de parcurs, nici eclipse parţiale, nici precipitări în prăpastia indiferenţei publice nu umbriseră ceea ce statornicise *La Medeleni*, romanul care împreună cu *Întunecare* fuseseră cele două mari succese ale literaturii în deceniul al treilea al secolului nostru împământenind această noţiune în istoria cărţii româneşti. Diagrama popularităţii lui Ionel Teodoreanu se desfăşura după o schemă practic matematică: fiecare nou succes rechema în memoria colectivă cartea dinainte, creând o stare de aşteptare febrilă pentru cea următoare. Ceea ce - ca de obicei - naşte dacă nu o reacţie inversă, cel puţin una de suspiciune din partea criticii[2] neliniştită că opiniile ei negative nu sunt urmate de cititori. Dimpotrivă întrebările şi rezervele ei nu au zdruncinat creditul acordat unei opere temeinic statornicită în conştiinţa celor ce fuseseră contemporani apariţiei ciclului *La Medeleni* şi nici n-au creat o

---

1 - Din 1923 când apare prima sa carte *Uliţa copilăriei* şi până în 1940, Ionel Teodoreanu publicase treisprezece titluri dintre care *La Medeleni* în trei volume şi alte trei *(Fata din Zlataust, Golia, Arca lui Noe)* în două volume. Niciunul din cele treisprezece titluri nu rămăsese la prima ediţie. În anul 1940 apar la o distanţă mică de timp *Tudor Ceaur Alcaz* primul volum şi două luni după aceea - în decembrie - *Ce a văzut Ilie Pânişoară* roman încheiat "vineri 22 noiembrie 1940". E drept acesta era aşa cum observa Perpessicius: "un epilog de proporţiile unui consistent episod al romanului *Prăvale Baba*" apărut în 1939.

2 - Le va riposta criticul care a jucat un rol decisiv în cariera scriitorului, G. Ibrăileanu scriind articolul: "D. Ionel Teodoreanu şi recenzenţii moderniştii" în care spune, printre altele: "În ura lor urâtă, au ajuns să insulte nu numai pe d. Teodoreanu, ci şi pe cetitorii lui. Unul, recunoscând că publicul românesc e cu d. Teodoreanu, s-a apucat să înjure publicul pe categorii" (articolul apărut în "Viaţa Românească, nr. 2, 1928 în G. Ibrăileanu, *Opere*, Editura Minerva, 1976, p. 407-410).

stare de suspiciune noilor "rânduri" de cititori care - de obicei - nu ratifică entuziaşti opţiunile celor dinaintea lor. Or, în cazul lui Ionel Teodoreanu, timp de douăzeci şi cinci de ani dacă luăm ca repere anul 1923 apariţia volumului *În casa bunicilor* şi 1948 a romanului *Zdrulă şi Puhă* entuziasmul public faţă de opera lui nu a cunoscut discontinuităţi totdeauna stabilindu-se un raport favorabil scriitorului, între descoperirea şi redescoperirea operei. Să adăugăm ca un element care în orice caz nu poate fi neglijat şi faptul că din acest sfert de veac doar cel mult optsprezece ani s-au dovedit a fi ani faşti pentru receptarea literaturii. Şi aceasta deoarece din 1940, anul apariţiei romanului *Tudor Ceaur Alcaz* România avea să cunoască toate seismele imaginabile, de la cele naturale (cutremur, secetă), până la cele sociale şi politice, să participe patru ani la un război mondial, să schimbe direcţiile de guvernare de la extrema dreaptă la extrema stângă.

Pe tot acest fond social răscolit cum istoria României nu mai cunoscuse până atunci Ionel Teodoreanu îşi continua cu frenezie opera unind temele tradiţionale ale scrisului său cu "întoarceri în timp", răsfrângând în maniera sa specifică unele din evenimentele amintite, continuând investigaţiile în sufletul bărbatului matur sau dând imaginea bătrâneţii care macină trupurile şi desfigurează viaţa în mocirla neputinţei şi a bolii. Iar publicul atât de solicitat în direcţii contrarii universului său îl urmărea cu acelaşi entuziasm văzând parcă în romanele lui expresia unei lumi care dispărea sub loviturile istoriei.

Aceasta din punct de vedere a ceea ce am putea numi împrejurările exterioare ale desăvârşirii operei până la anul fatidic 1948 când nimic n-avea să mai fie ca înainte, ultimul roman tipărit al lui Ionel Teodoreanu *Zdrulă şi Puhă* fiind în fond nu numai cea din urmă creaţie a sa antumă dar şi un adevărat epitaf al literaturii dintre cele două războaie mondiale. Din punct de vedere al receptării critice, în a doua parte a vieţii sale tăcerile erau mai acuzate, rezervele mai subliniate decât la început. Nu trebuie să rămânem cu ideea falsă a unui front compact al negaţiei în faţa creaţiei sale. La rarefierea cronicilor care întâmpinau apariţia romanelor lui un cuvânt deloc neglijabil l-au avut şi împrejurările specifice de după 1940 pe care le-am amintit mai sus. Dar oricâte rezerve s-au formulat asupra stilului său devenit manieră, asupra modalităţilor artistice care nu cunoşteau o reînnoire substanţială, asupra înlănţuirilor conflictuale care nu ieşeau din câteva mătci, asupra valorilor etice care nu treceau dincolo de orizonturile spirituale ale unei lumi patriarhale moldoveneşti cunoscute - şi iubite - în copilăria, adolescenţa şi tinereţea sa, literatura lui Ionel

Teodoreanu reprezenta o direcţie estetică şi psihologică inedită, un fapt creator de noutate şi sinteză. De la lumea copilăriei al cărui rapsod necontestat a fost situându-se în linia glorioasă a lui Ion Creangă, Delavrancea, Gârleanu, dar într-o manieră literară şi într-o perspectivă psihologică ce era numai a lui, până la celălalt "hotar nestatornic" specific vârstei mature când bărbatul caută cu obstinaţie să oprească alunecarea pe povârnişul ce duce către bătrâneţe căutând să reînvie - nu odată ridicol - tinereţea pierdută pentru totdeauna - iată numai câteva din "situaţiile" cărora romanele sale le-au dat viaţă.

O lume pură, diafană chiar, dar şi impură, o lume în care nu o dată subconştientul chiar şi în forme reziduale e mai puternic decât conştientul, o lume reînviată de multe ori prin cele mai neînsemnate detalii ale vieţii cotidiene dar şi o lume a "fantasticului monstruos" cum o numea G. Călinescu.

Creaţia lui Ionel Teodoreanu nu reprezintă un fenomen para sau infra literar, un produs de consum, o curiozitate paralelă cu valoarea estetică ci una din expresiile artistice care a îmbogăţit proza românească, şi a statornicit o modalitate de expresie, a integrat o lume şi o vârstă în viaţa literaturii noastre. Creaţia lui este irepetabilă, stilul său nu poate fi imitat iar atunci când s-a încercat nu a produs decât pastişe.

De accea un critic care nu a manifestat în cronicile sale indulgenţă faţă de scrisul lui Ionel Teodoreanu, şi l-am numit pe G. Călinescu, avea să înceapă capitolul din "Istoria literaturii române" dedicat scriitorului cu această caracterizare de care nu se poate face abstracţie ori de câte ori vorbim nu numai despre opera dar şi chiar despre o carte a sa: "Chiar de la întâiul volum *Ulița copilăriei*, Ionel Teodoreanu (n. Iaşi 1897 - m. 3 februarie 1954) apare ca un scriitor original în posesia deplină a formulei. Dacă, exterior, această literatură lirică şi imagistică, trăind exclusiv din evocarea vârstei infantile, duce în chip vădit la Jules Renard, la [D.] Anghel şi la Delavrancea ea rămâne foarte personală prin tinereţea ei autentică, prin extraordinara memorie a copilăriei. Într-un soi de poeme în proză şi de însemnări, cam vaporoase şi dezordonate, dar nu mai puţin suave, autorul reconstruieşte în ton idilic acea vârstă a exuberanţei pe care adultul o uită de obicei uşor. Cu tot aspectul lor liric, poemele prezintă interes psihologic, tocmai prin puterea de a fixa o experienţă pe care toţi o pierd. Voluptăţile şi melancoliile creşterii, inocenţele carnale, tulburările ivirii unei vieţi sufleteşti mai complexe, în general faza de nelămurit fizic şi psihic, acestea sunt temele statornice". Literatura lui Ionel Teodoreanu nu-l va lăsa indiferent nici pe N. Iorga care îi dedică un larg capitol în

Istoria literaturii româneşti contemporane. Partea a doua. În căutarea fondului, 1934, p. 311-315. Citat aproape exclusiv pentru confuzia pe care N. Iorga o face între cei doi fraţi Ionel şi Al. O. Teodoreanu, capitolul cuprinde observaţii care atestă un ciudat proces de atracţie - respingere. Atracţie datorată consonantei dintre universul literaturii de început a lui Ionel Teodoreanu (*În casa bunicilor, La Medeleni*) şi valorile morale tradiţionale ale gândirii şi sensibilităţii lui N. Iorga. Respingere datorată opoziţiei lui N. Iorga la tot ceea ce reprezenta element de senzualitate, de înfăţişare a dragostei altfel decât în cadrul unui moralism riguros. Şi N. Iorga îl aşează pe Ionel Teodoreanu în descendenţa literaturii lui Mihail Sadoveanu. "*Uliţa Copilăriei* este însă cu totul altfel: imagini duioase din primii ani se legau cu o logică particulară foarte delicată. În curând, peste câteva luni abia, un stil nou se înfiripează peste poveşti în care realitatea apare transformată de un simţ duios pentru orice se zbate în multiplul suflet omenesc". Dar se reproşează "violenţa ca în *Patima Roşie* (piesa lui Mihail Sorbul n.n.) sau scene de un senzualism bizar". Cât priveşte "La Medeleni" maniera i se pare "prezentarea actuală, imediată, ca la un cinematograf fără tăbliţă" iar "Descrierea fetelor de la Iaşi, Monica şi Olguţa e făcută cu accente mistice de o senzualitate rafinată şi bolnavă. Şi în acest amestec curios, cu fărâme de aur într-un abundent nisip vânturat în vânt, apar şi discuţii de bucătărie şi scrisori în dialect moldovenesc, alături de poezii străine, o evocare extrem de delicată a unui vis de iubire. Cum pot sta toate acestea împreună o poate şti numai capriciul autorului şi noul gust al publicului". Am ales intenţionat aceste extreme ale istoriei literare româneşti tocmai pentru a vedea cum percepţia critică diferită duce la recunoaşterea unui adevăr de care nimeni n-a putut face abstracţie. Cel pe care îl punea în evidenţă Perpessicius când în aprilie 1942 scria despre volumul memorialistic *Întoarcerea în timp:* "Copiii şi amintirile din copilărie alcătuiesc substanţa cea mai de preţ a literaturii domnului Ionel Teodoreanu. De la *Uliţa copilăriei* şi de la trilogia *Medelenilor* până la ultimul d-sale roman, acest *Tudor Ceaur Alcaz*, de al cărui ultim volum tocmai luăm cunoştinţă, tot ce e mai bun, mai emoţionant, sub raportul umanului şi mai izbutit este acela al expresiei artistice, îşi trage fiinţa şi vlaga din fântâna inepuizabilă şi din izvorul de generoasă apă vie a aducerilor aminte. Liric, în toată structura temperamentului său scriitoricesc şi aplicându-se unei materii, predestinat lirică, cum este aceea a copilăriei, dl Ionel Teodoreanu a izbutit totuşi oricât ar părea de paradoxal să creeze cea mai bogată galerie de individualităţi liliputane din câte posedă literatura noastră. Că fantezia

sa creatoare cunoaşte şi alte constelaţii decât acelea a Gemenilor, nu este mai puţin adevărat, dar că nici un tărâm nu-i este mai familiar şi mai favorabil, în acelaşi timp, ca acele vechi acum de aproape douăzeci de ani, dar a rămâs la fel de fraged, ca şi în ziua dintâia a creaţiei, al Medelenilor, iată ce este tot pe atât de adevărat" (Perpessicius *12 prozatori interbelici*, p. 324-325, Editura Eminescu, 1980)

Fără îndoială o antologie legată de întâmpinarea critică a operei lui Ionel Teodoreanu ar pune în evidenţă opinii care converg către ceea ce observa unul din cei mai tineri recenzenţi ai *Medelenilor* şi l-am numit pe Mircea Eliade care când semna portretul din care vom cita avea să împlinească nouăsprezece ani: "Şi e ciudată copilăria pe care o zugrăveşte Teodoreanu. E aproape cu totul nouă în literatura noastră [...] Teodoreanu aduce ceva nou, ceva care se întrezăreа în *Viaţa la ţară*, pe ici pe colo în *Duduia Margareta* şi puţin în *Amintirile lui Cassian*. Aduce o intuiţie a vârstei celei mai greu de definit, a senzaţiilor şi sentimentelor ce zbuciumă un trup şi un suflet la "Hotarul nestatornic" dintre copilărie şi adolescenţă, adolescenţă şi tinereţe. Până acum se trecea repede asupra acestei vârste critice. Teodoreanu simţindu-i bogăţia de nuanţe şi ineditul, s-a apropiat cu grijă de ea şi a pătruns-o cu răbdare. Iar pentru că lângă hotarul nestatornic se petrec în adâncul sufletelor schimbări atât de neînţelese, Teodoreanu s-a văzut silit să-şi adopte un stil special pentru sugerarea acestora din lipsă de cuvinte şi de nuanţe. S-a văzut nevoit să scrie mai degrabă poeme în proză decât povestire şi roman. Şi a ajuns astfel poetul adolescenţei.

E în toată opera lui un amestec de tristeţe şi de glumă. Nostalgia unei fraze şi ironia unei observaţii se întâlnesc la fiecare pas. E o foarte izbutită imagine a copilăriei şi a adolescenţei, şi - în acelaşi timp - un aspect al întregii literaturi care ne-a venit şi ne vine cu prisosinţă din Moldova". (Mircea Eliade: *Ionel Teodoreanu* în *Revista Universitară*, an I, nr. 2, februarie 1926, apud Mircea Eliade *Lucrurile de taină* eseuri ediţie de Emil Manu, Editura Eminescu, 1995, p. 165-169).

De aceea putem vorbi nu numai de şocul asupra publicului ci şi de şocul artistic provocat de romanele sale. Tudor Vianu îl situează pe Ionel Teodoreanu în "Arta prozatorilor români" printre romancierii care reprezintă cel "de-al treilea realism", adică al celui statornicit după Primul război mondial, socotind că prin *La Medeleni* Ionel Teodoreanu: "dă prima mare replică romanului lui Rebreanu speculând de altfel motivele altui mediu şi utilizând cu totul alte mijloace. Cunoscător al sufletului copiilor şi adolescenţilor, printre care ştie să distingă şi să învie

temperamentele individuale, evocând o lume idilică şi patriarhală, în care nu există decât caractere "simpatice", un mediu social de stricte şi consimţite ierarhii, cu oameni cari cultivă deliciile sentimentului, prinşi exclusiv în momentele lor de destindere, în lungi şi fericite vacanţe, Ionel Teodoreanu este un pictor de scene graţioase, creatorul unui adevărat "rococo" moldovenesc, rămas până mai târziu lumea caracteristică a romanelor sale" (Tudor Vianu *Arta prozatorilor români,* Editura Contemporană, 1941, p. 368).

Tudor Ceaur Alcaz apare la 13 ani de la tipărirea ultimului volum din *La Medeleni.* Apare după ce autorul trecuse cu acea dezinvoltură care îi era specifică dincolo de lumea copilăriei şi adolescenţei parcă pentru a dovedi că poate fi şi prozatorul altor stări sufleteşti decât acelea pentru care critica îl aprecia nu o dată superlativ. Cu *Tudor Ceaur Alcaz,* Ionel Teodoreanu se întoarce nedisimulat către lumea din *La Medeleni.* De astădată însă cu presimţirea că această lume e pe cale de a se risipi, de a nu-şi urma întocmirile seculare, fiind zguduită de furtuni lăuntrice dar şi exterioare. Ciclul începe să apară într-un moment în care glorioasa literatură românească dintre cele două războaie dăduse semnele sfârşitului ei. Curba ascendentă care a fost încununată de explozia epică a anului 1933, începe după aceea să devină descendentă. Ca după 1937 puţine să mai fie cărţile care să reprezinte plenar atât talentul autorilor cât şi creativitatea românească vădită cu o extraordinară vitalitate odată cu apariţia lui *Ion* de Liviu Rebreanu în anul 1920, piatra de hotar a literaturii româneşti. Era reală senzaţia de oboseală şi nu odată de repetiţie aceasta din urmă pusă în evidenţă de critici în cazul lui Ionel Teodoreanu. Dar curba descendentă marca deopotrivă pe toţi scriitori epocii: Liviu Rebreanu, Camil Petrescu, Hortensia Papadat-Bengescu, Cezar Petrescu, Victor Ion Popa, George Mihail Zamfirescu[3], dar şi pe unii din generaţia venită mai târziu şi aş da exemplul celui mai de seamă reprezentant al ei: Mircea Eliade.

Se adaugă fiecărui caz în parte şi atmosfera generală pe care am încercat să o evocăm la începutul studiului nostru: faptul că la noi în ţară dar şi în Europa, din 1938, certitudinile deveneau incertitudini, iar rosturile lumii începeau să fie altele decât cele moştenite printr-o îndelungată tradiţie. Nu facem apropieri forţate mai ales în cazul unui scriitor precum Ionel Teodoreanu care în imaginarul colectiv ne apare

3 - Gib Mihăescu şi Mateiu Ion Caragiale au încetat din viaţă în 1935.

desprins de conjuncturi istorice, rămânând în planul trăirilor dincolo de noi.

Tudor Ceaur Alcaz reprezintă în creaţia lui Ionel Teodoreanu romanul scris anume pentru a dovedi prezenţa istoriei nu ca un fundal ci în însăşi destinul indivizilor. În fond această tetralogie constituie un moment în literatura scriitorului şi anume cel în care eroii săi devin sau încearcă să devină: "contemporani cu actualitatea" să se înscrie în "timpul social" şi nu numai în "timpul psihologic" al lumii lor. Lumea în care se născuse şi crescuse tânără mlădiţă masculină a neamului Alcazilor, cel care urma să ducă mai departe o tradiţie statornicită de secole şi pe care nimic nu părea să o zdruncine. Andronic Alcaz "măritul" cum i se adresau ţăranii după ce îi spuneau "Săru mâna", rămânând descoperiţi şi după "ce trecea înalt ca un cavaler cruciat, un trup croit pentru armură şi barbă de Dumnezeu" era stăpânul de drept divin al unui domeniu uriaş în care părea că lumea din afară nu-şi afla alte ecouri decât lungile lui călătorii peste hotare însoţit de fiica lui, dar aşa cum avea să afle mai târziu cu totul întâmplător fiul, şi de altă femeie. Nu de soţia lui, pe care Andronic Alcaz la începutul unei strălucite cariere diplomatice şi politice o iubise cu o patimă devenită maladivă încât părăsise totul retrăgându-se dincolo de lume, în întinderea domeniului de la Vorniceni. Unde cea căreia i se spunea acum Domniţa trăia din amintirile zilelor ei de glorie în calitate de primadonă a Operei din Paris de unde nu se retrăsese în urma unui accident, a unei confruntări cu rivalele, ci a dragostei trecând dincolo de limitele firescului pe care frumuseţea ei a declanşat-o în inima unuia din entuziaştii ei spectatori: ministrul României în Franţa, Andronic Alcaz. De aceea, aici, în acest mediu cea devenită – cum spuneam – Domniţa se metamorfozează într-o altă femeie care nu mai aduce cu nimic aminte ba chiar dimpotrivă, de diva care stârnise pasiunea fără margini a lui Andronic Alcaz: "Cine o vedea întâia oară pe Domniţa ar fi putut crede că-i una dintre acele lipovence care stau ca dealul - cu tulpan, obraz şi guşă - lângă sacul cu seminţe". Nu mai era vorba de metamorfoza pe care vârsta o aduce în înfăţişarea unei femei de contrariul şi chiar de caricatura ei. Cei patru de la Vorniceni se împart conform unei tipice ecuaţii freudiene în două tabere: tată-fiică, mamă-fiu. Fiica practic nu-i prezentă, ea îşi însoţeşte tatăl acoperindu-i infidelitatea conjugală în lungile lui călătorii peste hotare. Evident o secretă gelozie faţă de mama odată celebră, înconjurată de alte celebrităţi ("Ce mi-a spus Sarah?" Bineînţeles, Sarah Bernard), evocându-şi clipele de glorie şi trăindu-le ridicol nu în mizeria divelor

bătrâne ci în pustietatea solemnă şi opulentă a conacului duce la această stranie atitudine a fiicei.

Finul observator al psihologiei umane care a fost Ionel Teodoreanu surprinde aici nu o vulgară rivalitate ci o subtilă atitudine de respingere mamă-fată, o aversiune nemărturisită de o parte şi de alta şi la prima vedere inexplicabilă. Aida, care purta numele unuia din triumfurile de altădată ale mamei, era prototipul copilului şi adolescentei care nu turbura liniştea familiei. Era, pe măsură ce anii treceau, "din ce în ce mai sever frumoasă, trăgându-se înspre tată". "Un calm de frescă o caracteriza" iar raporturile dintre tată şi fiică "erau afectuos ceremonioase" izvorâte din preţuirea şi stima reciprocă. Dar autorul mai adaugă un element şi aş spune unul esenţial perechea tată-fiică nu trecea "neobservată". Bătrâneţea lui şi tinereţea ei formau un cuplu care solicita adjectivul *splendid*. Nu-şi trăia astfel Andronic Alcaz alături de fiica lui tinereţea? Nu reînvia frumuseţea fetei, frumuseţea soţiei lui, diva ajunsă astăzi corpolenta stăpână de moşie undeva în Moldova? Nimic impur în această alăturare ci numai o perpetuare în imaginaţia tatălui a splendorii pustiite a mamei.

Pentru că după moartea Domniţei, Andronic va trăi o adevărată criză morală, ca să nu spunem mistică, o stare de abandon nu numai pe plan erotic ci şi pe cel social, lăsând el omul energic, stăpânul absolut, seniorul născut să domine, fără să aibă în faţa lui împotrivire, ca totul să meargă de la sine, fără ştirea lui, fără cuvântul lui.

De fapt, şi Domniţa şi Aida vor dispărea din acţiune. De Aida se aminteşte, la un moment dat, că s-a căsătorit în străinătate. Dar Domniţa după încetarea ei din viaţă îl stăpâneşte din nou ca în vremea strălucitei frumuseţi a tinereţii ei. Şi atunci şi acum Andronic Alcaz va trăi o schimbare radicală, va părăsi făgaşurile vieţii sale. Femeia cu care ani de zile împărţise de la distanţă senioralâ a felul său de a fi o viaţă care n-avea comun decât unele ritualuri prescrise de convenţii îl domina acum de dincolo de mormânt, transformându-l în umbra celui ce fusese odată.

Eroul romanului este însă Tudor Ceaur Alcaz, copilul neastâmpărat, copilul nesupus, copilul prin care Ionel Teodoreanu se întoarce la lumea prin care cucerise în urmă cu mai bine de zece ani notorietatea sa literară şi gloria sa publică. Dar desfăşurarea conflictului atestă încă o dată atracţia mamă-fiu, de care am vorbit mai sus. Andronic Alcaz dorea să-şi vadă fiul "la adăpost de influenţa mamei lui" şi de aceea intenţionează ca de la vârsta de 7 ani să-l trimită în străinătate. Ceea ce declanşează reacţia violentă a mamei sale, reacţie care va face ca Tudor Ceaur Alcaz, micul

Coca Duduş, să se pregătească la conaeul moşiei cu profesori particulari şi să-şi treacă examenele în orăşelul din apropiere. Tudor Ceaur Alcaz este un nonconformist care cunoaşte toate crizele vârstei de la cea mistică la cea erotică, vrând să uimească prin felul său de a fi în răspăr mai ales cu solemnitatea şi rigiditatea tatălui său.

Dar confruntarea hotărâtoare, momentul decisiv nu se va realiza în cadrul familiei. Tudor Ceaur Alcaz va avea această confruntare cu o femeie mai în vârstă decât el, prin care trăieşte revelaţia erotică, dar mai presus de aceasta revelaţia condiţiei sale.

Pentru că Nina Tomaş venită la Vorniceni să ajute Domniţei la definitivarea memoriilor sale este cea care pune diagnosticul în cazul lui Coca Duduş. Faptul că băiatul "nu s-a format în generaţia lui. Sufleteşte, Duduş, nu-i încă social. Realitatea ţării lui n-a avut cum şi când s-o cunoască direct". El "a crescut alături de viaţa tinerilor români". Ceea ce îi spune mamei sale îi va repeta într-o lungă şi hotărâtoare discuţie lui, amplificând argumentele, aducând exemple. Această discuţie mai degrabă monolog al Ninei Tomaş ascultat de tânărul Tudor Ceaur Alcaz reprezenta pivotul cărţii şi oferă posibilitatea înţelegerii notei diferenţiale, cu valoare de unicat a acestui roman în opera lui Ionel Teodoreanu. Nina Tomaş personaj straniu, va mai apare şi nu episodic pe parcursul acestui ciclu epic însoţind ca o umbră rea pe Tudor Ceaur Alcaz, umbră care se întinde şi asupra camaradului său de arme şi cumnat avocatul Petru Dănescu. Personaj cinic şi malefic, distrugător, şantajist, făcând răul de dragul răului, intervenind cu armele proprii femeii (cu care de altfel îşi cucerise o situaţie materială excepţională) pentru a stăpâni ceea ce nu-i aparţine, Nina Tomaş trăieşte către sfârşitul cărţii o adevărată resurecţie morală acţionând invers decât până atunci.

Dar în finalul primului volum Nina Tomaş va fi cea care dezvăluie lui Tudor Ceaur Alcaz greşeala fundamentală a existenţei lui. E un îndemn patetic de înţelegere a vieţii: "între tinerii români care învaţă la universitate, trăieşte alături de ei viaţa tuturor. Numai între ei te vei cunoaşte social, evadând din orgolioasele tale limite individuale". Pentru prima dată Tudor Ceaur Alcaz află adevăruri, altele decât cele care ţineau de comportamentul său în cadrul familiei şi ca purtător al numelui unei familii. Până atunci toţi cei care i se adresaseră criticându-l sau flatându-l, nu-l priviseră pe *el* individul, ci pe *descendentul* menit să păstreze şi să perpetueze un nume şi o tradiţie. Acum cineva i se adresa lui ca om tânăr necondiţionat de cei dinaintea lui ca om care trebuia să i se alăture tuturor celorlalţi tineri care "au vrut să scape de tirania bătrâneţii". Exemplele

erau cele două ţări care "îşi afirmă tinereţea Germania şi Italia în faţa unei Europe îmbătrânite" [...]. Ele vin din viitor. Europa a rămas în trecut. Va începe o luptă înspăimântătoare pentru cei debili, care însă va împrospăta gustul vieţii în cei vii. Şi la noi în România au început frământări adânci". Discursul Ninei Tomaş este evident un elogiu al extremei drepte. Pe care nici ea, nici Tudor Ceaur Alcaz nu o vor urma în drumurile lor. Dar confruntarea a uimit atunci şi mai târziu, iar în epocă a determinat chiar o evidentă reţinere a criticii. Uimirea se datora faptului că o asemenea invocare nu-şi afla corespondentul nici în apartenenţa scriitorului la cercul "Vieţii Româneşti", adversar consecvent al acestor idei, nici în ceea ce scrisese până atunci Ionel Teodoreanu.

Să fie un act de conformism ţinând seama că romanul apărea în *octombrie 1940*, deci în cea de-a doua lună a puterii legionare, fiind scris în momentele când drumul ei spre cârma ţării era evident că nu mai putea fi oprit?[4]. Din punct de vedere al evoluţiei ulterioare a personajului, discuţia va avea un rezultat dar nu în direcţia unei implicări politice. Aventura, trăirea autentică a vieţii se va realiza pe dimensiunile istoriei naţionale în momentul sfâşierii hotarelor, iar rana care pune în pericol viaţa ofiţerului Tudor Ceaur Alcaz este primită în timpul rebeliunii legionare. Conflictul bătrâni-tineri nu se va împlini în roman. Generaţia nouă se afirmă strălucit pe plan profesional, trăieşte virtuţile vieţii de familie, zdruncinate doar de injoncţiunile Ninei Tomaş. Am putea vorbi doar de o *trecere* în cazul familiei Alcaz, unde Andronic Alcaz, petrecându-şi viaţa în umbra Domniţei tinereţii lui abdică rând pe rând de la îndatoririle lui de stăpân puternic şi temut ceea ce face necesar ca cei tineri, nora lui în speţă, să preia fără seisme cârma pe care mâinile bătrânului nu o mai putea ţine în prezent necum în viitor. Iar în familia Dănescu avocatul, maestrul respectat, va hotărî că trebuie să accepte ceea ce viaţa aduce ineluctabil: bătrâneţea. Aceasta după ce veneratul maestru trăieşte o escapadă sentimentală neadecvată vârstei şi situaţiei lui (tatăl unui tânăr avocat de renume, al unei fete ce se pregătea să devină mamă etc.) încheiată într-o notă ridicolă.

---

4 - Recent au apărut în volum "Însemnări de la Jilava" de Corneliu Codreanu (Editura Majadahonda, 1995). În mai 1938 (p. 30) în timpul pregătirii procesului său Corneliu Codreanu aflat în detenţie spune "avocaţii mari au refuzat toţi să mă apere". Printre ei se află şi numele lui Ionel Teodoreanu. Cauza era după opinia lui Corneliu Codreanu "teama ca să nu fie duşi în lagăre. Teamă şi laşitate". Atunci în 1940 - când scria romanul teama pentru refuzul din 1938 poate a acţionat invers. Bineînţeles emitem aici o simplă ipoteză.

Relaţia tineri-bătrâni rămâne una armonioasă, fără gelozie, în faţa afirmării profesionale, dimpotrivă cu bucuria de a-şi vedea împlinite în a doua generaţie virtuţi cum ar fi intransigenţa, spiritul de jertfă, răspunsul necondiţionat la chemările ţării. Am spune că asprimile vieţii şi ale istoriei îi fac pe cei tineri să-i privească pe cei bătrâni nu cu suspiciune ci cu înţelegerea care crează acea solidaritate fundamentală în jurul unor valori tradiţionale pe care prăbuşirile ai căror contemporani sunt îi solidarizează. Amurgul şi zorile se contopesc în faţa a ceea ce devine nu numai o ameninţare ci şi o iminenţă.

Este evident că Ionel Teodoreanu a intenţionat prin această carte să ne dea imaginea unui tânăr care trăind copilăria şi adolescenţa *aistoric* se căleşte în înfruntările pe care i le aşează în faţă *istoria*. De la fronda juvenilă ce urmărea să-şi agaseze părinţii şi să le arate că nu vrea să fie asemenea lor, până la experienţele care îl vor duce în anticamera morţii, Tudor Ceaur Alcaz cunoaşte sfâşierile unui tânăr care se maturizează mai presus de voinţa lui. Alături de el trăiesc tipuri ale unei lumi pe care viaţa contemporană le atrage în vârtejul încrâncenărilor ei ce vor sfărâma clipele de linişte şi fericire.

Romanul lui Ionel Teodoreanu reprezintă acel efort al scriitorului de a-şi insera lumea lui în actualitatea unor vremuri contorsionate în care totul se prăbuşea. Cu simţul său de fin psiholog romancierul pune în evidenţă alternanţele dintre viaţa care merge pe făgaşurile fireşti şi seismele care se abat asupra ei, între ceea ce am numi o desfăşurare menită să repete - în bine - drumul celor dinainte şi o periodică aşezare sub semnul întrebării, a valorilor ei, între viaţa concepută ca un drum lin şi unul accidentat, între existenţa văzută ca o perspectivă radioasă şi între accidentele care intervin mai presus de voinţa noastră. Sinteză a tipologiei specifică epicii sale, a întrebărilor care apăruseră şi până acum, dar văzute nu o dată cu mai multă profunzime şi cu nuanţe multiple romanul *Tudor Ceaur Alcaz* este o creaţie de maturitate scriitoricească, o tentativă de a relua motivele scrisului său de până atunci într-o perspectivă deschisă asupra lumii din jur ce condiţionează destinele fiecăruia din noi.

Şi aici se vădeşte acel "efort în direcţia obiectivării" pe care îl relevă Şerban Cioculescu în creaţia lui Ionel Teodoreanu de până în 1946. Personajul central nu mai poate fi identificat aşa cum s-a făcut adesea cu autorul, experienţa sentimentală nu mai este, nu poate fi experienţa decisivă, revelaţia trupului este plătită peste ani la propriu şi la figurat (vezi şantajul Ninei Tomaş), slăbiciunea în faţa ispitelor corpului produce la tinereţe chiar repulsie faţă de propria persoană (întâlnirea Nina-Petruş).

Din punct de vedere stilistic, Ionel Teodoreanu rămâne scriitorul pe care cititorii îl apreciază cu atâta entuziasm până atunci. În anul când Ionel Teodoreanu publica primul volum din *Tudor Ceaur Alcaz* apărea şi *Arta prozatorilor români* studiul de referinţă al lui Tudor Vianu din care am citat în paginile precedente. Cele patru volume ale prozatorului n-au dezminţit în nici un fel analiza stilistică a esteticianului român: "Ionel Teodoreanu narează rareori. El preferă să pună în scenă, reproducând lungi dialoguri şi notând din când în când, cu pătrundere nuanţele replicelor, intonaţiile şi subînţelesurile". Structura romanului, sensul "aventurii" personajelor modifică întrucâtva această caracteristică în favoarea naraţiunii care nici de data aceasta nu devine precumpănitoare. Orgia imagistică este doar rareori strunită. Ionel Teodoreanu vrând să scrie un nou tip de roman fără să-şi trădeze mijloacele specifice ale scrisului său.

După cincizeci şi cinci de ani de când *Tudor Ceaur Alcaz* a devenit o realitate a epicii romaneşti, reîntâlnirea cu acest roman în integralitatea lui va permite cititorului să cunoască una din creaţiile reprezentative ale lui Ionel Teodoreanu şi un moment al unei epoci de răscruce a literaturii române.

VALERIU RÂPEANU

Repere biografice şi bibliografice

Viaţa nu i-a fost lungă, dacă o raportăm la numărul cărţilor şi la faptul că nu s-a dedicat în exclusivitate scrisului. S-a născut la Iaşi în ziua de 6 ianuarie 1897 şi a încetat din viaţă puţine săptămâni după ce împlinise vârsta de cincizeci şi şapte de ani în dimineaţa zilei de 3 februarie 1954.

Tatăl său, Osvald Teodoreanu, era una din figurile impunătoare ale baroului ieşean cumulând numeroase însuşiri morale şi sufleteşti care nu distonau cu modul de viaţă patriarhal dar şi epicureic al Iaşului din acea vreme. Ionel era al doilea dintre cei trei băieţi, cel mai mare fiind Alexandru cunoscut în literatură, dar în cu totul altă gamă decât fratele său, mai ales cu apelativul Păstorel. Urmează cursurile Liceului Internat din Iaşi pe care îl absolvă în 1916. Citeşte cu înfrigurare, conturându-şi încă de pe acum statura unui intelectual. Începe să publice imediat după primul război mondial în paginile revistei "Însemnări literare" ca şi în alte publicaţii rămânând după aceea unul din statornicii colaboratori ai revistei ieşene "Viaţa Românească". În volumele sale memorialistice *Întoarcerea în timp* (1941) şi *Masa Umbrelor* (1947) Ionel Teodoreanu evocă atmosfera acestor ani, paginile sale constituind mărturii esenţiale pentru a înţelege spiritul care a domnit după primul război mondial în această importantă citadelă a literaturii române al cărui mentor fusese din 1906 G. Ibrăileanu criticul care a avut un rol devisiv în destinul scriitorului Ionel Teodoreanu. "Înainte vreme - spunea Profira Sadoveanu - pe când nimeni nu ştia că se va scrie *Medelenii*, pe străzile Iaşului întâlneai adesea un tânăr original, cu capul gol, c-o cazacă rusească de mătase neagră suită sus pe gât. Avea o figură excentrică, brună tare - cum e coaja verde-neagră a nucilor trecute - cu pometii mongolici, ochi oblici şi-o frunte lată, puternică. Părul îi zbura dezordonat, în bucle şatene, dansând odată cu pasu-i sportiv. Cu toată figura-i asiatică, însă, o vioiciune şi-o expresivitate explozivă depărta deîndată gândul de la tipul visător şi concentrat al mongolului. Acest copil răsfăţat al Iaşului, pe care toată lumea îl cunoştea, trezea îndată imaginea primăverii debordante, cu

copacii zbuciumaţi de vânt, cu pomi îmbrăcaţi cu floare şi roadă, cu ploi repezi pe care ţâşneşte galbenă şi viguroasă ciuboţica cucului". (Profira Sadoveanu. *Stele şi luceferi, reportaje 1936-1937*, Editura pentru literatură, 1969, p. 229).

Debutează editorial cu *Uliţa Copilăriei* în anul 1923. După doi ani 1925 apare la Editura Cartea Românească unde până în 1945 i se vor tipări toate cărţile un roman fundamental al prozei româneşti care consacră numele unui scriitor autentic: *La Medeleni*. Fragmente apăruseră începând din 1924 în revista "Viaţa Românească". Cu o cadenţă de un volum pe an *La Medeleni* va fi încheiat în 1927, fiecare nou tom consolidând şi sporind succesul celui dintâi.

Drumul scriitorului Ionel Teodoreanu începea sub auspiciile cele mai fericite desfăşurându-se ca atare. Cu tot neobişnuitul succes nu se va dedica integral lilteraturii ci va practica avocatura unde pledoariile sale mai ales cele de la Curtea cu Juri erau adevărate evenimente. Avocatul Ionel Teodoreanu posesor al unei vaste culturi generale şi de specialitate aducea în pledoariile sale însuşirile scriitorului, trecând dincolo de ceea ce reprezenta argumentul imediat şi construind o adevărată intrigă romanescă. În afară de o perioadă de trei ani (iulie 1930 - noiembrie 1933) când a fost director al Teatrului Naţional din Iaşi alte funcţii publice nu a avut. Până în anul 1938 a locuit la Iaşi apoi s-a mutat la Bucureşti. Scriitorul şi avocatul erau prezenţi într-un tineresc elan iar conferinţele şi lecturile din opera sa întâmpinate cu un entuziasm care creştea într-o progresie geometrică: "Mânuitor al unei dulci limbi literare, putând să exprime tot ceea ce voia să spună, împletind impresionant subiectul cu imaginea, el a putut să-i cucerească şi pe cititori şi pe auditori cum puţini scriitori şi conferenţiari din vremea dinaintea celui de-al doilea război mondial au mai izbutit. Succesele lui erau adevărate triumfuri: scene pline de flori, aplauze necontenite şi cereri de autografe la fiecare pas" (Virgil Carianopol, *Scriitorii care au devenit amintiri*, Editura Minerva, 1973, p. 181-182).

După *La Medeleni* aşa cum am arătat şi în studiul introductiv aproape fiecare an - până în 1948 - va aduce un nou roman de Ionel Teodoreanu după cum urmează: *Turnul Milenei* (1928), *Bal mascat* (1929), *Fata din Zlataust* (1931), *Golia* (1933), *Crăciun de la Silvestri* (1934), *Loreley* (1935), *Arca lui Noe* (1936), *Secretul Anei Florentin* (1937), *Fundacul Varlaamului* (1938), *Prăvale Baba* (1939), *Ce-a văzut Ilie Pânişoară*, *Tudor Ceaur Alcaz I* (1940), *Întoarcerea în timp, Tudor Ceaur Alcaz II* (1941), *Tudor Ceaur Alcaz III* (1942), *Tudor Ceaur Alcaz IV* (1943), *Hai*

diridam (1945), *La porţile nopţii* (1946), *Masa umbrelor* (1947), *Zdrulă şi Puhă* (1948). Postum la Editura Dacia din Cluj, 1971, a apărut romanul *Să vie Bazarcă!*

Aşa cum am arătat şi în studiul introductiv romanele sale au cunoscut toate mai multe ediţii în timpul vieţii sale.

După 1948 se dedică integral avocaturii. Nu avea să cunoască decât o parte din dezagrementele multora din colegii săi de generaţie. Va fi evacuat din casa lui de pe strada Romană în calea Călăraşilor. Câteva tentative de a se integra în ritmul noii literaturi se soldează cu un eşec.

Într-un Bucureşti care nu-şi revenise după masivele căderi de zăpadă de la sfârşitul lunii ianuarie 1954, într-un Bucureşti înzăpezit şi mocirlos mergând spre Tribunal în decorul sordid al confluenţei Căii Văcăreşti cu Calea Călăraşilor încetează fulgerător din viaţă într-un posomorât magazin *Alimentara,* azi demolat. Bineînţeles în presa vremii au apărut doar câteva rânduri. Numai Radioul a transmis o emisiune datorată istoricului literar G. C. Nicolescu.

Se va căsători - tânăr - în ziua de 15 februarie 1920 cu Ştefana Lupaşcu, rudă cu Maria Delavrancea, soţia lui Barbu Delavrancea. Cu pseudonimul Ştefana Velisar va desfăşura o activitate scriitoricească notabilă. Va trăi practic patru decenii după moartea soţului ei, perpetuându-i cu un exemplar devotament memoria în special prin volumul *Ursitul* (Edjtura Minerva, 1973). În ziua de 3 decembrie 1921 se nasc cei doi băieţi ai cuplului Ionel şi Ştefana Teodoreannu

*

* *

Destinul postum al operei sale a fost mai fericit? Începând din viaţă în plină epocă proletcultistă, considerat de unii critici ai momentului respectiv "scriitor al burgheziei" reeditarea operei sale a început într-o epocă de dezgheţ cu volumul memorialistic *Masa umbrelor. Întoarcerea în timp* (E.S.P.L.A., 1957). Fără îndoială repunerea în circulaţie a celor două cărţi s-a datorat şi faptului că autorul evoca cenaclul "Vieţii Româneşti", unii din membrii săi (Mihai Sadoveanu, Mihai Ralea etc.) deţinând poziţii însemnate în vremea respectivă. A urmat o tăcere de nouă ani după care în 1966 a apărut *Uliţa Copilăriei* prefaţată de un reprezentant al vechii reviste "Viaţa Românească" şi anume Demostene Botez - care de-a lungul timpului a dedicat pagini memorialistice prietenului de la Iaşi şi Bucureşti, colegului de scris şi avocatură. Un an mai târziu în *Biblioteca pentru toţi* apare *La Medeleni,* ediţie care de-a lungul anilor va fi de mai multe ori retipărită. "Scriitorul burgheziei"

devenea astfel unul din scriitorii cei mai iubiţi ai"maselor populare„S-a întâmplat un fapt care trebuie relevat aici: circulaţia operei lui Ionel Teodoreanu se desfăşura pe arii din ce în ce mai largi o dată cu apropierea unui public nou de literatură. Timpul nu a fost un inamic al răspândirii operei sale. Dimpotrivă, chiar în împrejurări sociale, morale, intelectuale, cu totul altele decât cele ale scrierii şi publicării acestor opere adeziunea publică nu poate fi caracterizată decât entuziastă. În special *La Medeleni* va cunoaşte în anii '80 o răspândire de-a dreptul neobişnuită în toate colecţiile de mare popularitate ("Romanul de dragoste", "Patrimoniu", "Mari scriitori români" şi - reamintim - în tiraje succesive "Biblioteca pentru toţi"). *În casa bunicilor. Hotarul nestatornic, Ulița copilăriei* vor fi de asemenea reeditate în colecţii precum "Biblioteca pentru toţi copiii" *Loreley. Bal mascat, Turnul Milenei* vor cunoaşte câte două sau trei retipăriri. Ţinând seama că nu o dată tirajul acestor cărţi trecea de 100.000 de exemplare chiar de 200.000 putem spune că destinul postum al operei sale a fost cât se poate de favorabil, unele din romanele lui Ionel Teodoreanu intrând în conştiinţa unui public mult mai numeros decât chiar cel din timpul vieţii sale.

O ediţie în şapte volume de "Opere alese" a apărut în colecţia *Scriitori români* între 1968-1981. Până la volumul IV ediţia a aparţinut regretatului nostru coleg Nicolae Ciobanu care are un merit esenţial în promovarea şi cercetarea postumă a operei lui Ionel Teodoreanu. Volumele IV-VI sunt editate în colaborare cu Aurelia Rusu. Volumele sunt însoţite de un aparat de note şi comentarii iar ultimul dintre ele şi de o preţioasă bibliografie a ceea ce a scris Ionel Teodoreanu şi ceea ce s-a scris despre el. (p. 541-577)

I s-au dedicat două monografii una datorată lui Nicolae Ciobanu şi alta semnată de Silvia Tomuş. Aceasta din urmă se intitulează *Ionel Teodoreanu sau bucuria metaforei*, Editura Dacia, 1980, şi se recomandă prin seriozitatea şi temeinicia cercetării prin justeţea punctelor de vedere. Un aparat critic şi o bibliografie întregesc acest valoros studiu.

Dintre studiile şi articolele publicate - sau republicate - în ultimii ani despre Ionel Teodoreanu se remarcă cele datorate lui G. Ibrăileanu, Perpessicius, Pompiliu Constantinescu, Şerban Cioculescu, Al. Philippide, Dinu Pillat (căruia Ionel Teodoreanu i-a prefaţat romanul său de debut *Tinereţe ciudată*), Mihail Sebastian, Constantin Ciopraga, Ovidiu Papadima, N. Barbu etc.

O bogată literatură memorialistică îl are ca personaj pe Ionel Teodoreanu: Demostene Botez, D. I. Suchianu, Aurel Leon, Şerban Cioculescu, Virgil Carianopol etc.

*

* *

Din motivele arătate în studiul introductiv *Tudor Ceaur Alcaz* a rămas netipărit cincizeci şi cinci de ani de la apariţia primului său volum. Editorul Ion Marinescu adaugă în colecţia *100+1 capodopere ale romanului românesc* nu numai un nou titlu. Dovedeşte acea consecvenţă lăudabilă pentru restituirea peisajului atât de bogat şi atât de surprinzător al romanului românesc.

V.R.

Dintre recenziile apărute cu prilejul tipăririi primului volum al romanului Tudor Ceaur Alcaz *o reproducem pe cea semnată de Petru Comarnescu în* Revista Fundaţiilor Regale, *an VII, nr. 11, noiembrie 1940.*

Prin noul său roman *Tudor Ceaur Alcaz*, dl Ionel Teodoreanu începearcă o experienţă literară în stil mai mare şi vesteşte o preocupare de etică socială, deosebit de semnificativă pentru prezentul românesc. Primul volum apărut descifrează în capriciile, neliniştile şi fanteziile unui adolescent, fiu de boieri crescut la ţară într-o abundenţă materială şi într-un pitoresc ce nu-l pot satisface, nevoia unei trăiri responsabile, a unei integrări într-un absolut. Austeritatea imbibată de tradiţie şi morgă a tatălui şi surorii sale şi nici cabotinismul duios şi dezordonat al mamei sale, fostă cântăreaţă la Opera din Paris, nu-l pot face fericit pe Coca Duduş, tip de copil teribil al curţilor şi caselor boiereşti din Moldova, mereu strălucitor şi mereu dezaxat, un neastâmpărat în căutare de un altceva, un disponibil, cum am spune noi astăzi, pe care nici avuţia, nici extravaganţele, nici dragostea celor dimprejur nu-l pot linişti. El simte că nu se poate realiza în mediul de la Vorniceni, pe care-l exploatează deplin, făcând feste familiei, atrăgându-şi dispreţul tatălui, dragostea unei mame slabe, admiraţia slugilor şi oamenilor de casă sau căutând să evadeze în natură pentru a căuta alături de un călugăr de la schitul vecin, pe Dumnezeu. Duduş îşi depăşeşte mediul prin însuşirile şi metamorfozele lui plurale. Inteligent şi sensibil, dar destrămat şi fără un ţel constructiv. Duduş însumează hibriditatea mediului său compus din boieri şi slugi, din rataţi şi profitori, din ţărănci şi călugări, din chefuri şi sfinţenie, din mediocritate şi pitoresc, din morgă şi cabotinism. Odată cu terminarea liceului, el a consumat tot ceea ce i-a putut oferi viaţa boierească de la ţară, lăsându-l deschis unor încercări mai mari, care vor forma, probabil, materialul volumelor viitoare.

În afară de această problematică majoră, dl Ionel Teodoreanu s-a depăşit în noul său volum şi printr-o anumită înţelepciune, care i-a maturizat lirismul şi i-a adâncit felul de construire epică a personajelor, ridicate acum la tipuri reprezentative. Pe lângă subţiri intuiţii, prezente totdeauna în opera sa, acum întâlnim o îndemânare de mare psiholog. Bătrânul boier Alcaz, evreul de casă, Samuel Fiţig, tolerat şi utilizat mai ales pentru filosofia sa pragmatică, ţăranii, slugile şi călugării sunt măiestrit conturaţi. Boala lui Duduş capătă o amploare de eveniment istoric în casa unor boieri care nu mai fac istoria şi în faţa unor săteri încă legaţi de curte. Tot mediul de la Vorniceni simbolizează cu armoniile şi dezordinile lui, cu grotescul şi pitorescul lui, modalităţile în care a putut persista feudalismul românesc. Coca Duduş, viitorul Tudor Ceaur Alcaz, va exprima probabil singura formă în care ar putea evolua această lume, unde concesiile şi împăcările nu s-au făcut fără răni şi suferinţe.

Ionel Teodoreanu este romancierul care nu urăşte pe nimeni; scriitorul care cu gingăşia, bunătatea şi generozitatea-i de liric moldovean înţelege pe toţi şi nu arată răul real din fiecare. Totuşi este lesne de înţeles către care oameni şi către care situaţii îşi îndreaptă el mai mult dragostea şi speranţa. Căci bunătatea şi fineţea, chiar dacă învăluiesc totul cu o căldură dumnezeiască, nu şterg niciodată ierarhiile. Cândva, va trebui să se scrie despre logica inimii lui Ionel Teodoreanu sau despre acele raţiuni pe care raţiunea nu le are, ci numai inima.

Ca pagini exemplare din noul volum menţionăm, pentru măiestria analizei psihologice, felul de a învăţa al lui Duduş, o minte strălucitoare care, totuşi, îşi încorporează anevoie bunurile exterioare, deci perfecta înţelegere a firii spontane (pp. 133-135), iar pentru spiritualitatea semnificativă a cărţii felul în care autorul concretizează problematica tinereţii (pp. 184-196), unde se ciocnesc concepţiile a două lumi.

Ionel Teodoreanu

- amintiri -

Publicăm această evocare a personalităţii lui Ionel Teodoreanu datorată marelui poet, eseist, traducător Alexandru Philippide, prietenul apropiat al romancierului

Ne cunoşteam de mult Ionel Teodoreanu şi cu mine. Din adolescenţă, când eu intram în clasa a cincea şi el în clasa a şaptea a Liceului Naţional din Iaşi. El avea aproape optsprezece ani, eu aproape cincisprezece. Eu eram mai tăcut, mai bine zis: cu tăceri explozive, el cu o revărsare de elocvenţă care înfrângea toate regulile şi se conducea după propria ei putere de expansiune. Cu toată deosebirea de expresie, chiar de mod de a gândi, ne-a unit de la început, împrietenindu-ne, credinţa ferventă în poezie şi un entuziasm faţă de frumos şi de aspiraţiile înalte şi dezinteresate ale omului (entuziasm care la mine izbucnea în rafale scurte, iar la el se arăta în talazuri de vorbe scânteietoare) şi un entuziasm care pe el nu l-a părăsit niciodată şi care a stăruit în adâncime chiar atunci când, mai târziu, împrejurări neprielnice nu-i mai dădeau prilejul să se manifeste în afară. Dar aceasta nu era o piedică pentru păstrarea lui în adâncuri. Lui Ionel Teodoreanu, deşi, desigur, ca nouă tuturora, îi plăcea apropierea de un public înţelegător şi vast (că doar scriitorul pentru public scrie, nu pentru el), cu toate acestea el nu avea numaidecât nevoie de presimţirea unor aplauze frenetice ca să-şi dea drumul şi să vorbească şi să scrie. Pe vremea tinereţii noastre, când nici eu, nici el, încă nu publicasem nimic, doi, trei cunoscuţi ca să-l asculte îi erau îndeajuns. Îi cunoşteam înclinaţia şi de multe ori, cu o remarcă banală, care îndeplinea totuşi oficiul unei scântei aţâţătoare, îl îndemnam la vorbă. Din acele revărsări îmi mai sună şi azi în memorie imagini, metafore, care întruneau în ele, în chip rar, concizia şi exuberanţa, forma lapidară şi bogăţia aluzivă a sugerării dincolo de strictul înţeles al cuvintelor.

Am debutat amândoi aproape în acelaşi timp, în primăvara anului 1919, la Însemnări literare, *el cu* Jucării pentru Lily, *eu cu câteva poezii, pe care pe vremea aceea şi acolo numai el mi le preţuia. Şi adaug că, în mijlocul unei uimiri reci sau cel mult al unei indiferenţe tolerante cu care am fost întâmpinat în redacţia revistei şi chiar timp de câţiva ani după aceea, de foarte mulţi şi în alte părţi, preţuirea lui a fost singura încurajare din afară care mi-a sprijinit debutul şi mi-a întărit încrederea în mine. Şi aici am de remarcat un lucru care ar putea să pară curios la prima vedere. Când răsfoiesc revista aceea în care amândoi am debutat, observ ce observam şi atunci şi anume că noutatea expresiei, îndrăznelile stilistice, originalitatea surprinzătoare, se aflau toate în lucrurile pe care le scria el, în acele* Jucării pentru Lily, *alcătuite parcă în treacăt, cu uşurinţă, fără insistenţe, dar de-o putere de invenţie imagistică imensă şi care ar fi putut supăra mai mult decât versurile mele, cu îndrăzneli stilistice mai puţin răsunătoare şi mai puţin frapante. Şi totuşi era tocmai dimpotrivă. Ionel Teodoreanu uimea pe ascultătorii şi pe cititorii lui, fără însă să-i supere (aşa cum se întâmpla cu mine). Aceasta nu însemna că toţi aceia îl înţelegeau sau că-l aprobau în îndrăznelile lui de exprimare într-adevăr neobişnuite, mai ales în literatura noastră de până atunci (şi adaug: chiar şi de astăzi într-o bună măsură). Radia însă din stilul lui şi vorbit şi scris o putere cuceritoare care îl făcea imediat simpatic chiar acelora care erau departe de modul lui de expresie şi de înoirile lui stilistice. Uimea şi plăcea în acelaşi timp.*

Dar nu era numai atât. Nu era numai un joc al fanteziei (deşi era în altă parte şi aceasta). Această creaţie continuă de imagini şi de splendori verbale era ceva mult mai adânc şi mai important, ceva care de-a lungul scrierilor lui şi mai cu seamă în volumul postum de poezii La porţile nopţii, *iese la iveală cu toată vigoarea. Ionel Teodoreanu gândea în imagini. Cugetarea lui îmbrăca imediat, chiar în momentul când se ivea, haina imaginilor. Cu el ne aflam în faţa unui fenomen natural de gândire metaforică. El îşi exprima în imagini gândirea. Exprimarea metaforică îi era firească. Şi din cauză că gândirea în imagini la Ionel Teodoreanu era ceva obişnuit, exprimarea în metafore a oricărui lucru, chiar a celui mai neînsemnat, nu dădea o impresie de artificial şi de forţat. Însuşi excesul acestei exprimări era firesc. Ionel Teodoreanu a dovedit prin modul lui de-a gândi în imagini că funcţia metaforei nu este numai ornamentală şi că, departe de aceasta, atunci când mecanismul ei se confundă cu mecanismul gândirii, ea este un instrument de investigaţie şi de*

cunoaştere sufletească şi adeseori de determinări tot aşa de precise ca şi acelea ale gândirii abstracte.

Mi-aduc aminte că, întors în ţară după o lipsă destul de îndelungată, l-am îndemnat să-mi spună ceva despre unii scriitori care se ridicaseră în lipsa mea şi pe care îi cunoşteam de departe şi din scris şi destul de puţin. Despre unul dintre ei, care ajunsese între timp şi cu cea mai mare îndreptăţire, foarte cunoscut şi citit, când l-am întrebat pe Ionel ce fel de om este, el mi-a răspuns: "O prispă". Acest cuvânt-imagine definea pe scriitorul pomenit dintr-odată şi ca adâncime şi ca întindere, şi ca înfăţişare şi în ce priveşte conformaţia lui psihică, felul lui de-a gândi, şi cu privire la subiectele pe care le tratase cu cea mai mare vigoare până la data ceea (era prin 1928).

Asemenea definiţii nu erau rare. Ionel Teodoreanu, când era nevoie, închidea într-o frază, într-o expresie, într-un singur cuvânt, o caracterizare care valora cât un portret pe mai multe pagini.

Colosala putere de expresie a lui Ionel Teodoreanu acoperea de multe ori cu un veşmânt strălucitor o mare nelinişte interioară, pe care totodată o şi dădea la iveală, transfigurând-o dar fără să-i micşoreze vigoarea afectivă. Da, acest mare artist al frazei vorbite şi al frazei scrise era şi un mare neliniştit. De-atâtea ori simţeam în vorba lui izbucnirea unei stări de încordare fără odihnă în care mulţumiri şi nemulţumiri, tristeţi şi bucurii, avânturi şi prăbuşiri, o mulţime de mişcări sufleteşti opuse între ele se înfruntau cerând cu insistenţă să se exprime dar se şi împăcau la urmă sublimându-se în acel entuziasm al creaţiei poetice înnoitoare şi în acel devotament faţă de poezie pe care i le preţuisem din tinereţe şi care dăduseră de la început un sprijin trainic prieteniei noastre, şi de viaţă şi de artă.

ALEXANDRU PHILIPPIDE

COCA DUDUȘ

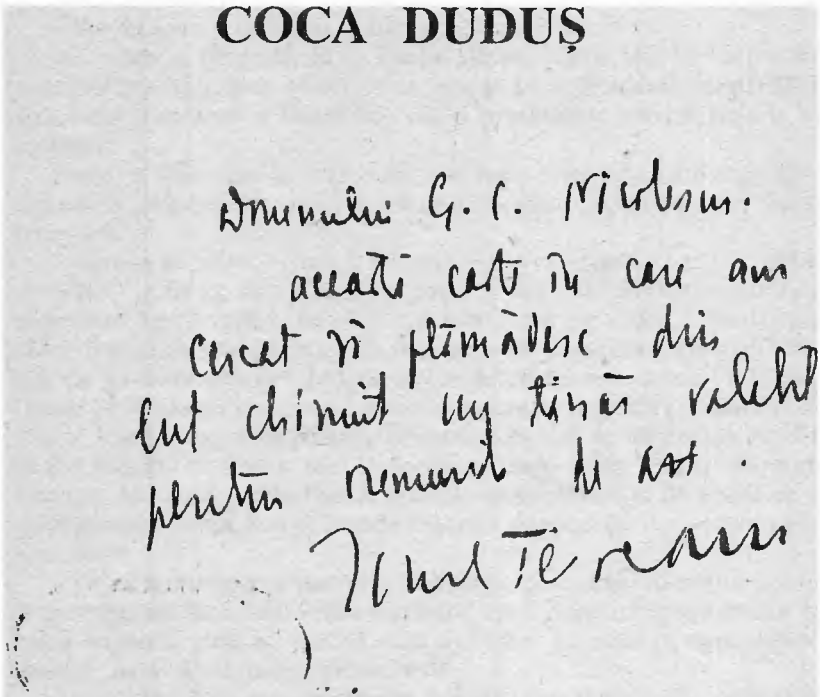

Reproducem autografui pe care Ionel Teodoreanu l-a acordat pe primul volum al romanului Tudor Ceaur Alcaz *criticului și profesorului G. C. Nicolescu, autograf care rezumă sensul cărții. Reamintim că G. C. Nicolescu a fost unul din cronicarii romanului în revista* Chemarea Vremii.

PARTEA ÎNTÂI

– Ar începea şi un stejar în halatele Domniţei.

Aşa vorbea, de pildă, Coca Duduş despre mama lui, dar cu o atât de convinsă gravitate încât nimeni n-ar fi putut şti dacă vorbele lui persiflează străşnicia trupească a Domniţei, sau o preamăresc printre stejarii Vornicenilor.

Halatele Domniţei îţi luau ochii; mai toate erau făcute din acea mătasă denumită „fulgurante", somptuoasă ca ţesut, dar de o intensitate coloristică tropicală.

Domniţa îşi petrecea „zilele din urmă" mai cu seamă în halat: „ca o biată nevolnică", ofta ea cu o vigoare în stare să dea strănutul vieţii şi celor din morminte. Iarnă-vară, şi fie că se culca devreme sau târziu, Domniţa tot la cinci dimineaţa se deştepta, ridicând palmele deasupra capului şi bătând din ele cu mare răsunet. Îndată uşa se deschidea şi apăreau cu lămpi, în frunte cu Madama Lenţa care dormea iepureşte în odaia de alături, fetele Curţii, toate învoalte ca pânzele pescarilor în vânt de dimineaţă, cu obraji ca din panerul cu fructe, căci Domniţa nu putea suferi slutenia în jurul ei. Desigur, Madama Lenţa Panţâr încreţea ochii străinului de pocită ce era, dar Madama Lenţa, mai presus de criteriile estetice, întrupa vechimea unei amintiri.

– O-ho! monologa ea uneori la bucătărie, meremetisind o tartă cu fructe în prezenţa ciudos admirativă a bucătarului, tot balaoacheş, şi a fetelor care roiau hojma în jurul ei, – dând acestui „O-ho" accentul pe care smoliţii îl dau lui „haulică". Lorsque j'étais belle...

Fetele rămâneau cu gura căscată, îmbălsămate şi mai adânc de parfumul tartei cu fructe, încântătoare cum sunt copilandrele când nu pricep. Dar mai cu seamă cei în stare să înţeleagă ar fi rămas la fel, căci accentul era parizian, uluitor în gura vânătă a zgâtiei de la Vorniceni. Madama Lenţa îşi trata amintirile aşa cum unele cucoane îşi tratează copiii în prezenţa slugilor, vorbindu-le pe franţuzeşte.

O vorbă revenea des şi burzuluit, la bucătărie şi pe coridoare, în gura Madamei Lenţa:

– Merde!

Şi alta:

– Saperlipopette!

Şi încă altele, asemenea. Dar cum cea dintâi era mai scurtă şi mai simplă, fetele o adoptaseră, fiecare pentru ea, cochet, rostind-o c-un fel de exuberanţă de mânz care-şi scutură coama, nechezând.

– Mierd!

– Ce tot îndrugi, fă? le întreba câte-un flăcău din sat.

– Vorbă boerească! Iaca!

Dar vorba rămânea ca un cercel de tinereţă la urechea flăcăilor, sunând şi în graiul lor, căpătând cu încetul adâncul vechimii în satul Vorniceni. Ceea ce desigur ar fi putut induce în eroare pe un filolog, mai cu seamă dacă s-ar fi nimerit să-l aibă alături pe Coca Duduş.

Pe vremuri, când Raluca Ionuţ, fiica arendaşului Iftodie Ionuţ de la Manta-Roşie, se intitula în Franţa „Princesse Ralou de Château-Pourpre", – Lenţa, venită după ea din România, fusese umbra ei devotată la bine şi la rău. Pe-atunci Lenţa era o sfârlează cu ochi năiboşi, zâmbet ca migdala pe faţa ei de turtă dulce, o asprime de ţimbal în glas, şi trup atât de viu că părea gol ca valul chiar şi cu palton. Ş-atunci însă nasul era lung în jos, dând chipului ei spelb o asemănare cu mucalitul Nastratin Hogea. Urechea ei prinsese ca o muzică limba franceză, iar gura ei nu cunoştea sfiala. Vorbind despre frumoasa ei stăpână, mintea cu spontaneitate şi cu fast, îmbrăcând copilăria Ralucăi într-o o mie şi una de nopţi. Dincolo de măgulire şi folos, Raluca încă o asculta cu plăcere. Căci născocea Lenţa cum spune pasărea: din inimă.

Ş-atunci, ş-acum.

Astfel, când Domniţa, din capul mesei cu oaspeţi de la Vorniceni, povestea amintiri de la Paris, evocând o epocă decolorată şi în cărţi pentru generaţia de după război, Madama Lenţa, interpelată, putea da oricând replica aurită.

– Când am debutat la Operă, – începea Domniţa, înălţându-şi treptat capul, dându-şi-l puţin pe spate, trecând cu privirea peste comeseni ca peste o rampă, amplificându-şi-o subt cupola cu policandre şi aplauze a amintirii.

Dar se oprea deodată, parcă mirată că nu-şi aude răsunând marele glas. Cuprinsă de o lene nobilă, Domniţa trecea cuvântul Lenţei.

– Ce mi-a spus Sarah?

– Care Sarah, Domniţă? intervenea vreun oaspe.

Iar Lenţa, tot atât de superbă ca şi Domniţa, cu toate că şedea în picioare îndărătul comesenilor, răspundea peste capetele lor, suflând parcă vestire într-o goarnă de aur:

– Sarah Bernard...

Pauză care spunea: Luaţi aminte.

– ... La grande Sarah! Aşa îi spuneam noi. Nous autres!

– Parc-o văd. A venit într-un sulfet în cabina Domniței, după actul întâi. „Madame?" am întrebat-o. „Je suis Sarah Bernard, ma douce". „Entrez, Madame Sarah Bernard". „Ravissante princesse, vous avez une voix d'or!" Şi ea avea glas de aur, adăuga Lenţa concesiv, pentru epigoni.

Într-adevăr, Domniţa cântase la Operă.

– Alors Andronic vint...

Aşa spunea Domniţa, lăsând tremur de gene peste ochii ei albaştri.

La Vorniceni, Lenţa îşi păstrase locul şi cinul lângă inima Domniţei. Numai ea îi ştia dichisurile şi metehnele. Trupul ei îmbătrânise mai repede decât al Domniţei, luându-i înainte cu devotament. Bătrâneţea Lenţei era oarecum la grătar; o uscase şi înnegrise până la ars. Numai ciolan şi piele creaţă. Nimic nu mai era feminin în făptura ei afumată. Cu barbă albă ar fi putut lua locul bătrâneţii lui Nastratin Hogea. Urâtă, cum agrişa e acră, străpezea.

Şi Domniţa intrase în ani, dar cu totul altfel decât umbra ei. Pe Lenţa o topise flacăra ţiganilor; pe Domniţa o acoperise parcă o ninsoare, troenind-o până la măreţie.

C-aşa venise Domniţa de odinioară la Vorniceni: cu sanie trasă de şase cai turbaţi. Andronic o ridicase în braţe, viscolită, cu cireşe pe obraji, astfel aducând-o în odăile cu sobe şi cu focuri mari. Acea de-atunci ar fi putut intra în cea de-acum ca într-un dulap, cu şubă cu tot.

Ninsese mult.

Cine o vedea întâia oară pe Domniţa ar fi putut crede că-i una dintre acele lipovence care stau ca dealul – cu tulpan, obraz şi guşă – lângă sacul cu seminţe.

Cam acesta era conturul global al Domniţei.

Ceea ce-l făcea pe Coca Duduş să spue uneori cu o privire visătoare:

– Domniţa face parte din peisajul Vornicenilor...

*

* *

– Hueşte Moldova de netrebnic ce eşti! exclama Domniţa, proectându-şi braţele spre cer, cu sclipiri de inele şi clinchet de brăţări.

– Ah, Puşa, ce glas ai! Ferice de cei ce au gustat din el! se extazia Coca Duduş, dându-şi ochii peste cap.

Nările Domniţei se înfiorau a zâmbet, dar îndată sprâncenele i se îmbinau cu dungă şi glasul vibra gâfâit:

– Viperă încălzită la sânul meu, fiinţă perfidă, copil nelegiuit, ai să vâri în mormânt pe mama ta...

Într-adevăr, Coca Duduş nu era un copil comod. Dar Domniţa avea nevoie de astfel de răbufneli care sonorizau temperamentul ei teatral; iar Coca Duduş era carburantul predestinat al temperamentului Domniţei.

Scenele se ţineau lanţ, având caracterul de permanenţă al unui zgomot familiar. Cei de la Vorniceni erau deprinşi, unii cu resemnare oţetită, alţii cu zâmbet politicos. Andronic Ceaur Alcaz tăcea distant, mai presus de acestea, superb în barba lui albă care amintea, parcă tot atât de imaterială, razele de lună intrate în biserici prin ferestruicile înguste.

Aida Andronic Ceaur Alcaz, şora mai mare a lui Duduş, tăcea şi ea, cu aceeaşi expresie duios îngheţată.

Uneori însă, când vociferările se prelungeau, mai cu seamă la mesele cu musafiri, Andronic se uita cu gheţari la Coca Duduş, spunând atât:

– Ajunge.

– Ce poate face un biet copil terorizat? Eu sunt urmaşul celor două orfeline! ofta Duduş, invocând judecata oaspeţilor.

Dar când rămânea numai cu Domniţa, Coca Duduş insinua:

– Tătuţa nu ne pricepe.

– Neruşinatule, bufnea Domniţa, pişcându-l afectuos de ureche.

„Urmaşul celor două orfeline" însă îşi făcea de cap.

– Băiatul acesta n-are lege, – spunea de mulţi ani Andronic, ridicând un deget solemn.

– Ce poate face o biată inimă de mamă, – începea Domniţa, c-o mână crispată pe inima de mamă, cealaltă pornind cu vorba în gest larg, în timp ce genele greblau pieptul ochilor.

Andronic renunţa. O iubise pe Domniţa odinioară, cu sângele rătăcirilor tinereşti, dar niciodată nu putuse discuta cu ea. Îi despărţea o rampă, el fiind în sală, iar Domniţa pe scenă. Chiar când publicul era absent, Domniţa tot pentru aplauze vorbea. „Cabotină": aşa o judeca drastic muţenia lui Andronic, în care reveneau toate prejudecăţile vechilor boeri pentru tagma vrednică numai de bacşişul aplauzelor. Când plecase la Paris ca simplu student, Babaca îi spusese între altele:

– Fiul meu, nume ai, bani ai, bărbat eşti. Ia seama la ce-ţi spun. Femeile boerului sunt de trei soiuri: cucoana, femeia galantă şi actriţa. Mama copiilor tăi cucoană să fie. Dar să n-o alegi cu inima care-i fierbinţeala sângelui; s-o alegi cu socoteală ca pe-o iapă, gândindu-te la mânji. Femeia galantă e lăsată de Dumnezău pentru desfătarea trupului. Toemală dreaptă. După ce-ai închis punga, îi mai trimiţi o floare, un inel şi un parfum, şi pleacă singură după alţii. Dar actriţa, băete dragă, nu-i nici de una, nici de alta. Când îi pe scenă vrea să fie în crivat, cu unul. Când îi în crivat cu unul vrea să fie pe scenă cu toţi. Ea îi deprinsă în casă cu zid spart...

Dar se vede că sfaturile părinţilor, mai cu seamă când semnalează primejdiile din calea copiilor, nu au darul decât de-a spori atracţia ispitelor. Multă vreme Andronic respectase sfatul părintesc, făcând, după terminarea studiilor, o frumoasă carieră diplomatică. Răuvoitorii insinuau că statura lui de atlet antic, ţinuta şi mai cu seamă barba lui – faimoasă de pe-atunci – determinaseră această carieră. Tăcea mult, vorbea corect, avea

nume mare şi era foarte bogat. Ajunsese astfel Ministrul Românici la Paris. Într-adevăr era reprezentativ. Toate ziarele şi revistele ilustrate ale epocii reproduceau fotografia lui. I se prevedea un viitor strălucit. Domniţa însă răsturnase tot. O auzise cântând la Operă, de câteva ori în şir, absorbind-o prin binoclu din aceeaşi lojă. Apoi dăduse o recepţie, invitând-o. Domniţa cântase vechi cântece franţuzeşti. Era feminină cum o piersică e piersică între mere. În sufletul lui Andronic dragostea pentru ea izbucnise odată cu gelozia. Demisionase din diplomaţie, aducând-o pe Domniţa la Vorniceni. Era gelos secundă cu secundă, cu fiecare pulsaţie a inimii, alături de femeia care, deprinsă astfel de pe scenă, sclipea pentru toţi, incapabilă să fie numai pentru unul.

– Ea îi deprinsă în casă cu zid spart...

Dar vertiginos ca o avalanşă, Domniţa devenea alta. Se îngrăşa, pierzându-şi graţia, fără să-şi piardă însă volubilitatea şi neastâmpărul. Din ce în ce părea că se parodiază singură. I-adevărat: la început fusese chinuitor adorată de Andronic. Decorativul diplomat, alături de ea devenea:

– Maurul meu!

Numai că trupul Desdemonei, amplificat de grăsimi, cocheta în vid, alături de absenţa Maurului rămas numai în amintirea şi iluzia ei. Gelozia de odinioară a lui Andronic devenise o mirare iritată la început, iar mai apoi, o copleşitoare jenă. Totul îi părea ridicol: dragostea lui şi mai cu seamă cuvântul „Domniţă", odinioară proaspăt ca un parfum de toporaşi adus de mireasă. De la o vreme, Andronic evitase familiarul vocativ de odinioară. I se adresa fără s-o numească în niciun fel, abea putându-şi stăpâni crisparea, când Domniţa îi desmierda mâna sau obrazul în faţa slugilor. Cu început Andronic se izolă, alegându-şi ca viaţă de toate zilele numai ceea ce putea să-l îndepărteze de soţia lui. Alt etac, apoi alt apartament – cel de sus – din care nu apărea decât la mese, taciturn, închis în el, despărţit de Domniţa prin toată lungimea mesei, el într-un capăt, Domniţa în celălalt, ca două puncte cardinale, între care se interpuseră treptat oaspeţii – vecini de moşie – copiii, profesorii copiilor. Acolo, în sihăstria strămoşească de la Vorniceni, barba lui Andronic albi, căpătând splendoarea dimineţilor alpine. Mânca, privea, asculta, parcă dintr-o altă altitudine, neintegrat în intimitatea vieţii de-acolo, dând prin prezenţa lui o solemnitate de gală meselor de la Vorniceni. Oaspeţii îi spuneau în genere „Excelenţă" sau „Domnule ministru". Iar ţăranii de pe moşie şi din împrejurimi, respectând o tradiţie orală păstrată din vechi, îi spuneau „Mărite".

– Săru' mâna, Mărite.

Andronic dădea numai din cap şi ţăranii rămâneau descoperiţi şi după ce trecea, înalt ca un cavaler cruciat, cu trup croit pentru armură şi barbă de Dumnezeu.

Când se născu fetiţa, Andronic dori s-o boteze Despina: numele unei străbunice.

Dar Domnița o botează Aida: „Celeste Aida..."

Aida însă crescu în felul Despinelor, din ce în ce mai sever frumoasă, trăgându-se înspre tată. Nici în copilărie Aida nu gesticula. Un calm de frescă o caracteriza. Părea mereu spectatoare: din lojă. Nu vorbea tare, iar glasul ei rămânea mereu egal.

Cu ea, în fiecare an, Andronic făcea o lungă călătorie în străinătate. Se prețuiau reciproc, se stimau. Raporturile lor erau afectuos ceremonioase. I-adevărat că perechea lor în străinătate nu putea trece neobservată. Adjectivul „spendid" căpăta o îndoită strălucire – a bătrâneții și a tinereții – devenind o imanență.

Numele de botez al lui Coca Duduș era Tudor, ca și al strămoșului său, Vornicul Tudor Ceaur Alcaz. Nu i-l știa însă decât actul de botez, căci Tudor Ceaur Alcaz fusese o speranță a lui Andronic, pe când Coca Duduș era o realitate a Vornicenilor. Născut în a șaptea lună, copilul deschise, răsfrângându-le culoarea, ochii albaștri ai Domniței. Fu crescut în puf, cocolit cum se spune, ca orice copil bicisnic. Până pe la șapte ani nimic deosebit. Numai că Aida era tulburată de noul venit. Ea *păstra* jucăriile, cu un sentiment de proprietate care frâna impulsiunea copilărească a jocului. Aida se juca fără zgomot. Coca Duduș însă, încă din leagăn „duduia".

– Du-du-du-du-du-duuu...

De unde și numele lui: Coca Du, apoi Coca Dudu, pe urmă Coca Duduș, care semăna puțintel ca sonoritate cu vorba „ghiduș".

Coca Duduș se juca stricând: deopotrivă jucăriile lui ca și pe ale Aidei.

– De te pinge? întreba Coca Duduș pe Domnița, arătând spre Aida, văduvă după fiecare jucărie stricată.

– Fiindcă-i fetiță.

– Pinge – hotăra convins Duduș.

Așa o și porecli pe Aida: Pinga.

Andronic se gândea des la viitorul lui Tudor, nerăbdător să-l vadă cât mai repede tânăr și bărbat, dincolo de foiala slugilor și a dadacelor între care îl creștea Domnița ca într-un harem; și mai cu seamă la adăpost de influența mamei lui.

Când Tudor împlini șapte ani, Andronic comunică Domniței dorința lui ca băiatul să fie crescut în străinătate.

– Copilul sângelui meu! Carne din carnea mea! Să mă despart Eu de El? Și de ce, mă rog?

– Are nevoe de educație.

– Și părinții lui nu i-o pot da? O femee ca Raluca și un bărbat ca Andronic nu pot să făurească – spuse Domnița cu gestul Statuii Libertății – sufletul propriului lor copil? Dar Aida? Ce poți să-i reproșezi? Nu-i oare fiica ta podoaba Moldovei?

Argument fără replică.

Nu putea să-i spue Domniței: „Aida e fiica mea, nu a ta".

Domnița se deslănțui, ajungând până la palpitații cu mâna stângă pe inimă, în timp ce mâna dreaptă căuta spasmodic borcanul cu săruri englezești și paharul cu apă de flori.

Andronic renunță, căci oricum, comoditatea lui îi era mai aproape decât copilul lor. Ș-apoi gândul atunci venit, că ar trebui să plece în străinătate cu Domnița măcar odată, la instalarea lui Tudor, îl paraliza.

Așadar, Coca Duduș crescu la Vorniceni, învățând acasă cu profesori, trecându-și examenele în particular la Piatra-Neamț.

Până una alta fură încercate profesoarele Aidei, Mademoiselle Boulan, care aducea la Vorniceni atmosfera sûcre-d'orge a călugărițelor catolice, și Miss Gerty Prescott, care preda, cu mustăcioară, ochelari și glas de fagot, engleza, gimnastica suedeză și lecții de pian.

Numai după o săptămână, amândouă comunicară că e nevoe de un bărbat. Miss Prescott vorbea, iar Mademoiselle Boulan își frângea mâinile, roșind, gata să lăcrimeze cu ochi de faianță și pastel. Domnița le ascultă cu mască tragică, dar după ce plecară din odaia ei, zâmbi. Apoi îl chemă pe cel mic, îmbrăcat pe-atunci cu haină de catifea și guleraș de dantelă, pieptănat cu bucle și breton, ceea ce îi sporea paloarea, impertinența nasului cu nări neliniștite și sclipirea cu punct de argint a ochilor albaștri.

– Mișălule, ț-am aflat fărădelegile! Huesc Vornicenii! Am să-ți aduc o mână de fier. M-auzi? De fier – tună glasul Domniței, îndoind în mâna ei drugi imaginari.

Între timp, fără să fie la curent cu abdicarea profesoarelor Aidei, Andronic căuta un mentor, adresându-se cunoscuților lui din Moldova și de la București. Un diplomat prieten îi trimise o carte intitulată: „Copilul și noua pedagogie", iscălită Calistrat Troia, exemplar luat oportun dintre cele o sută destinate guzganilor de la Ministerul de Externe.

– Acesta e omul care-mi trebue, hotărî Andronic.

Scrise editurii unde apăruse cartea, rugând-o să-i comunice adresa autorului. Dar editura dăduse faliment. Prin urmare, domnul Samuel Fițig, omul de încredere al casei Alcaz, fu trimis după Calistrat Troia. Bineînțeles, Samuel Fițig îl descoperi: într-o cafenea la București.

– Maestrul Calistrat Troia?

– Dar cine oare altul? răspunse basul profund.

Samuel Fițig, cu nas subțire, ochi subțiri și mâini subțiri, era un mare diagnostician al omului, calului, vitelor, pădurilor, pământului și caselor. Se și intitula: Expert. Dar nu era trimis ca expert la Maestrul Troia, ci ca simplu emisar al Excelenței Sale. Deci se înființă cu Maestrul Troia la Vorniceni. Maestrul își făcu o intrare mefistofelică. Pălărie vastă, pelerină amplă, haine negre, guler înalt și manșete albe – cumpărate de Fițig – și o insignă enigmatică la butonieră. Domnul Fițig apărea ca un simplu țâr cu redingotă și favoriți alături de omul negru cu glas de contrabas. Dintâi îl văzu Domnița.

– Depun omagiile mele la picioarele ilustrei Dive.

Apoi fu primit în audienţă de Andronic.

– Excelenţă, sunt onorat de înalta încredere...

Apoi, mâna de fier păros pogorî pe creştetul capului cu breton şi ochi albaştri.

– Tinere, voi face din tine un om vrednic de numele ce-l porţi.

Samuel Fiţig, pentru orice eventualitate, lăsase la gară lada cu cărţi a Maestrului, luându-i numai sumarul geamantan. A doua zi însă, lada fu expediată la Vorniceni.

După primul an, Maestrul Troia căpătă burtă de prelat; nu numai el, dar şi două fete de la Vorniceni. Domniţa însă închidea ochii. Mademoiselle Boulan şi Miss Gerty Prescott îl ţineau cu politeţă la distanţă. În fiecare sâmbătă, Maestrul Calistrat raporta Excelenţei Sale progresele lui Tudor. Iar în fiecare dimineaţă la opt fix, Coca Duduş, cu şorţ de şcolar şi geantă cu placă şi burete, se ducea la lecţie, într-o odae de sus, de lângă sala de scrimă, anume pregătită: Catedra, tabla, o bancă, lumină şi aer. În fund se vedeau munţii.

Nimeni nu intra acolo în timpul lecţiilor. Numai la sfârşitul anului se făcea o repetiţie generală a examenului iminent. Pe catedră, Maestrul Troia în ţinută de gală. În bancă, elevul Tudor dichisit şi ferchezuit de Lenţa subt privegherea Domniţei. În sală, Andronic, în fotoliu – Domniţa nu venea, din pricina scărilor – Aida cu profesoarele ei, institutoarea din satul Vorniceni şi câţiva elevi din sat.

Nimeni nu observa că elevul Tudor face cu ochiul Maestrului Calistrat, la care Maestrul răspundea cu o privire echivalentă cu: Dă-o dracului de treabă! Nu fi porc!

Tudor Ceaur Alcaz îşi trecea examenele cu media zece, dar raporturile sale pedagogice cu Maestrul Calistrat nu erau caracterizate de media obţinută la examen, ci de rest. Căci treptat, Coca Duduş deveni interlocutorul, confidentul, amicul şi complicele Maestrului Troia.

La început, Maestrul Troia îl luă solemn, ca în faţa lui Andronic. El pe catedră, Tudor în bancă.

– Tinere, învăţătura este pentru elev ca puşca pentru soldat, ca laptele mamei pentru...

Coca Duduş clipi cu impertinenţă.

– Tinere!

Cumplit în dimensiune şi năpraznic în mişcare, Maestrul Troia se ridică de pe catedră ca erupţia unei sonde de petrol.

Coca Duduş, ca o simplă broscuţă hipnotizată de şarpe, înainta spre catedră. Dar înainte ca Maestrul să se dumirească, elevul, cu două degete ridicate spre el, îl ameninţă:

– Te gâdil.

– Com?

– Te gâdil, repetă Coca Duduş, sărind pe catedră c-un fel de rânjet şi intrând cu degetele lui vii ca două antene, de jos în sus, în Goliat.

Într-adevăr: Maestrul era gâdilicios. Ofta, râdea, tremura, tresălta şi necheza ca o femeiuşcă subt duş rece, incapabil să-şi mai folosească puterea.

– Puşlama! oftă Maestrul Troia într-un târziu, încă scuturat de friguri şi fiori. De unde ştii că mă gâdil?

– Te-am văzut în grădină...

Coca Duduş închise un ochi, lăsându-şi capul pe-o parte.

– ... cu Tinca Balaban.

– Fii-fiu-fiu-fiu-fiu-fiuuu, – şuieră admirativ Maestrul Troia. Ascultă, puştiule, nu cumva să spui...

Coca Duduş zâmbi mărinimos, întinzându-i mâna răsturnată.

– Bate palma.

De-atunci fură prieteni. Jucau table, şah, poker, învăţau pasienţe unul de la altul, înghesuindu-şi lecţiile. Coca Duduş îi făcea rost de vin de la Madama Lenţa, căci Maestrul Troia nu se mulţumea numai cu cel de la mese. Cordială cărdăşie. Coca Duduş era singura persoană de la Vorniceni cu care Maestrul Troia vorbea deschis.

– Mă, mare puşlama eşti, îi spunea Maestrul admirativ, pocnindu-şi încheeturile degetelor.

– Lasă, Calule!

Aluzie nu la calul troian, ci la armasarul din Maestrul Troia.

Deseori Calul monologa filosofic şi poetic în prezenţa lui Coca Duduş care-l asculta atent, cu faţa plină de creţuri.

– Mă Duduş mă, am cap, măă, da' n-am noroc!

Îşi scotea din dinţi nelipsita scobitoare şi începea să recite tirade din Victor Hugo – pronunţa Victor Hugo românеşte, cu h şi u – cu un accent fabulos.

„L'histoire a pour égout des temps comme les nôtres
Et c'est là que la table est mise pour vous autres.
C'est là, sur cette nappe où joyeux vous mangez,
Qu'on voit, – tandis qu'ailleurs, nus et de fers chargés,
Agonisent, sereins, calmes, le front sévère,
Socrate à l'agora, Jésus-Christ au calvaire,
Colomb dans son cachot, Jean Huss sur son bûcher..."

Coca Duduş aplauda.

Calul mulţumea, convins.

Dar uneori Coca Duduş începea să se plimbe gesticulând, improvizând monologuri ca ale Calului, altfel puerile, dar valabile faţă de model.

Calul îl asculta cu gura căscată.

– Elevul meu, măă! Ai să te mândreşti mai târziu.

– Laptele Calului! Cum îi, Maestre? Învăţătura este pentru elev ca laptele mamei...

– Mă-sii!

Dar în lume aveau teatrul lor pe care-l respectau cu o stricteţă riguroasă.

Alţi fiori însă decât ai gâdilitului treceau prin Maestrul Calistrat la gândul că sfârşitul vacilor grase se apropie; mai erau câteva luni până la examenul de clasa a patra primară.

– Ce mă fac, mă Duduş? M-am deprins la Vorniceni. Mi s-a lipit inima de tine, puşlamaua dracului!

– Las' pe mine, Calule!

– Cum, mă?

– Aranjez cu Puşa. Tu ştii inima Domniţei!

Absolvent cu media zece a cursului primar, Duduş se înfăţişă la Domniţa cu vorbă înflorită.

– Muia...

Îi spunea când Puşa, când Muia, când Meme, când Mui.

– ... nu-l putem lăsa pe Maestrul Troia în voia valurilor. Şi-a sacrificat tinereţea pentru mine.

– Şi ce vrea?

– El nu vrea nimic. L-am găsit plângând, sărmanul – oftă Coca Duduş, acoperindu-şi ochii cu palma.

Apoi, cu glas gâtuit şi confidenţial:

– Ştii, Puşa, Maestrul Troia pregăteşte o carte de filosofie, pe care o închină Domniţei... De ce să n-o scrie la noi? Nu-ncape la Vorniceni ş-un filosof?

De-atunci, Maestrul Troia scria de-a lungul anilor – casă, luminat, încălzit, spălat şi mâncare – aceeaşi carte de filosofie, fecundat de pivniţa Vornicenilor, fecundând şi el pe cine putea, devenind o resemnare a casei. Nimeni nu se mai gândea să-l scoată de acolo. În fiecare an, de Paşti, Andronic îi dădea un rând de haine, rufe şi crăvăţi. Îşi făcea numai ghete, pe credit: i le plătea Domniţa.

Între timp alte mâini cercau să pue stăpânire pe elevul maestrului Troia, căci Coca Duduş se pregătea tot în particular, cu profesori aleşi de Andronic – prin Fiţig – dintre perlele oficiale ale Universităţii din Iaşi. După întâia lună, raportul lor suna cam aşa:

– Domnule Ministru, băiatul e strălucit. Cam neatent, cam nedisciplinat, dar în ce priveşte inteligenţa...

Apoi, însă, invariabil, îşi prezentau demisia, declinând-şi orice răspundere.

Coca Duduş era invitat la Tătuţa. Apărea inocent, mirat, cu fruntea încreţită de nedumerire.

– Cu ce l-am supărat pe domnul profesor? Îl rog respectuos să răspundă în faţa tatei.

Unul, cu obraji incandescenţi şi ochi transparenţi de fată mare, duse involuntar mâna la cap: avea un cucui pe frunte şi o vânătae pe ochi.

Andronic își înalță capul.

– Pușa, era ca Jupiter, – o informă, după judecată, Coca Duduș pe Domnița.

Apoi Andronic vorbi:

– Răspunde: ai îndrăznit să ridici mâna asupra profesorului tău?

– Ne-am hârjonit.

– Ce-i asta „hârjonit"?

– După o discuție.

– Răspunde precis.

– Răspund: după o discuție oarecare, domnul Profesor care devine impetuos când n-are argumente, mi-a tras o neuitată palmă. Am cedat și eu, ripostându-i cu un neuitat pumn pe care îl regret din toată inima... dacă și domnul profesor regretă aceste incalificabile procedee.

Modul acesta de a vorbi al lui Coca Duduș avea darul să-l exaspereze pe Andronic, evocându-i „cabotinismul" Domniței.

Dar pe la cel dintâi sfert al fiecărui an, profesorii plecau, ducând la Iași faima lui Duduș.

– Hueşte Moldova de netrebnic ce ești!

– Lupt pentru libertate, Domniță scumpă și adorată.

Intra în adolescență ca într-o formă a impertinenței. Trâmbițător de impertinent. Creștea fin ca un ogar, slab de înalt ce era, cu fața palidă, ochi intenși și nări neliniștite. Când tăcea, își mușca mereu buzele, din care pricină erau mereu spuzite.

– Am o gură impură! spunea uneori cu sfidare, gata să zâmbească până la gingii dacă cineva l-ar fi dezaprobat.

– Nu te mai rânji cu dinții tăi de strigoi! îl repezi Domnița.

Avea dinți lungi, ceea ce într-adevăr îi dădea uneori un accent straniu, când și-i descoperea impudic parcă. De câte ori se întâlnea în oglindă cu obrazul lui, după o secundă de mirare, avea acest rictus.

Când își împingea vârful nasului în sus cu degetul, descoperindu- și buza de sus, semăna leit cu actorul Prince-Rigadin – și cu unele caricaturi ale lui Titulescu.

– Mă-nfiori de slut ce ești! Lipsești din ochii mei! îl alunga Domnița.

Dar nu era slut. Semăna la față cu un mujic rus. Avea acea candoare a ochilor albaștri și a nasului în sus, atât de răspândită în țara lui Gorki; numai că stridența impertinenței altera ca un monoclu această armonie pe care numai somnul i-o restituia. Când adormea, acoperit până la bărbie, strâns în el covrig, cu părul auriu care-i vestea ochii albaștri – era copil. Copil tare ostenit. Intra în inima celui care-l privea dormind, până la milă.

Dar cum se deștepta: „să-l iei la palme".

De pildă, un examen:

– Ce-ar putea să-mi spue Tudor Ceaur Alcaz despre Vasile Alecsandri? Nu te grăbi. Dintâi gândește-te

– Mulţumesc pentru vorbă, domnule profesor. Vasile Alecsandri era un boer moldovean care credea că-i poet.

Pauză prepuelnică. Ochelari. Privire peste.

– Şi dumneata ce crezi?

– Nu cred.

– Cum îţi permiţi?

– Cu voia dumneavoastră, domnule profesor. Mi-aţi făcut cinstea unei întrebări. Dacă doriţi, retractez răspunsul.

– Mă rog, ia să-mi spui: cine-i mare poet pentru dumneata?

– Vasile Alecsandri.

– Cum?

– Nu-i mare poet?

– Eu întreb, – se strănici profesorul, bătând cu pumnul în catedră.

– Domnule profesor, e mare poet acel scriitor în versuri, care e consacrat de judecata motivată a criticilor reputaţi şi acceptat ca atare de oficialitate.

– Exact, amice. Atunci Alecsandri?

– E mare poet.

– Dar pentru dumneata?

– Îmi permiteţi?

– Te invit.

– Eu nu cred. Dar ca elev recunosc...

– Dumneata ştii ce-i disciplina?

– Din reputaţie. E supunerea la o forţă majoră socială...

– Bine, tinere, văd că merge.

– ... care ne lasă picioarele, dar ne suprimă capul.

– Cu cine-ai învăţat dumneata?

– În genere, singur...

– Se cunoaşte!

– Cu capul meu aplecat peste, nu subt carte.

Andronic Ceaur Alcaz renunţă de-a mai asista la examenele lui Tudor. Îl însoţea Samuel Fiţig. La Piatra-Neamţ unde Coca Duduş îşi trecea examenele, multe case boereşti şi-ar fi deschis porţile pentru fiul lui Andronic Ceaur Alcaz.

– Puşa, mă-năbuş în casă străină. Cine ştie ce fac, ferească Dumnezeu!

– Ferească Dumnezeu pe orice mamă de-aşa pacoste ca tine! Bine, bine.

Deci, în timpul examenelor stătea la hotel cu Samuel Fiţig, bineînţeles în odăi separate, dar învecinate.

– Ca doi boeri! zâmbea Fiţig, înfoindu-şi cotleţii suri.

– De ce nu ca trei boeri?

– Da' unde-i al treilea! se mira Fiţig.

– Da' unde-i al doilea, Coane Sami?

Coca Duduș ducea casă bună cu Samuel Fițig. Bineînțeles nici el nu era cruțat, dar domnia-sa nu se supăra.

Așa de pildă, într-o vară Fițig veni la Vorniceni cu ghetre albe. Tocmai când porneau spre sufragerie o fată din casă veni lângă Fițig, vorbindu-i cu palma la gură, dar tărișor:

– Boerule, ț-o căzut izmenele!

– Asta-i de-a lui Coca Duduș, zâmbi Fițig cel dintâi. Mă tachinează fiindcă mă iubește.

Prin Fițig, Duduș își procura de la oraș lucrurile interzise: țigarete Gold-Flake – degetele lui Duduș aveau pata galbenă a fumătorilor nărăviți – lecturi extravagante, pistol cu gloanțe narcotice, monoclu cu șnur...

Duduș apăru odată cu monoclu în fața musafirilor, după ce se chinui câteva zile să-l capteze în orbită. Din cauza monoclului își ținea gâtul strâmb și țeapăn ca cei care au un abces la ceafă.

Văzându-l, zig-zagul trăsnetului se opri în Andronic.

– Ce-i asta, Duduș? îl interpelă Domnița cu glas care dădea vibrație și tablalelor din sufragerie.

– O experiență.

– Cee?

– Da, Mui, vorbesc serios. Monoclul este un catalizor psihologic, adică un corp care rămânând același determină raporturi noi între corpurile ambiante. Lumea râde fiindcă Duduș poartă monoclu; Coca Duduș surâde fiindcă privește lumea prin monoclu. Iar monoclul rămâne ce era: o sticlă.

– Scoate-o, scrâșni Domnița.

– Măscărici! șopti pentru el Andronic, pierzându-și stăpânirea.

Epitetul însă n-avea caracterul unei mânii trecătoare, consumată chiar de vorba care-o exprima. „Măscărici" articula o drastică renegare, căscând între tată și fiu dimensiunea unei prăpăstii. Sluga zâmbetului altora, dorință de a obține succes în disprețul demnității tale de om: iată ce însemna pentru Andronic, măscărici. Mai curând ar fi iertat fiului o infirmitate sau un viciu, decât dezmățul acestei slugărnicii care batjocorea rasa tatălui, proclamând ereditatea mamei. Oricât s-ar fi silit să spere într-o îndreptare, tot nu putea vedea viitorul fiului decât prin viața mamei. Mândria neamului Ceaur Alcaz se cutremura în Andronic, acoperindu-și ochii, în fața drumului ultimului Alcaz.

Poate că tocmai această stare sufletească înlesni planul mai vechi al lui Coca Duduș.

Dintâi îl consultă pe Fițig.

– Coane Sami, vreau să-mi fac o casă.

– Am să-ți fiu de-acu om de casă, Coca Duduș. Ce fel de casă? Ai strâns bani?

Coca Duduș aprinse o țigară, trăgând cu oftat întâiul fum.

– Câţi bani îţi datorez, domnule Fiţig?

– Coca Duduş, nu mă gândeam la punga mea. Mă gândeam la imobilul matale. De unde bani?

– De la tătuţa.

Samuel Fiţig îşi răsuci o ţigară din tabachera lui, umplând pauza.

– Nimic de spus!

– Adică nimic de făcut?

– Ce să mai vorbim, Coca Duduş. Te văd aşa ca pe un soare boieresc şi mă cutremur de o aşa propunere filosofală! Mata îl ştii pe Tătuţa; umple străinătatea de bani când merge cu duduia Aid...

Aşa pronunţa Fiţig numele Aidei.

– ... Plajă de lux, hotel de lux, tren de lux, teatru de lux, restaurant de lux, strae de lux. Un adevărat deliciu să fii aşa o domnişoară ca duduia Aid şi să ai aşa un Tătuţă. În străinătate parcă face cură de slăbit averea Tătuţei. Ei, Coca Duduş, oftă Conu Sami, da' cum se întoarce în ţară, averea Tătuţei face cură de îngrăşat, să nu fie de deochi!

– Are mulţi bani Tătuţa?

– Coca Duduş, nu-i vorba de bani. Îi vorba de Tătuţa. Şi unde vrei de-acu să construieşti?

– În fundul grădinei, lângă zid.

– Ahaa! Ce nu spui, Coca Duduş? Eu credeam că vrei să te muţi de-acu la oraş. Aşa da! Parcă încep să văd o casă acolo! Apropo, ce fel de casă?

– Patru odăi mari, de stăpân, odae de bae, bucătărie, odae de servitori...

Pe măsură ce Coca Duduş spunea, Fiţig dădea din cap a jale.

– Coca Duduş, nu mai văd nimic! Am orbit eu? Sau o ars casa? Păcat de-aşa mare prăpăd fără poliţă de asigurare. Coca Duduş, ascultă aşa o vorbă de la mine. Eşti mata un băiet aşa de deştept c-ai putea să împrumuţi minte fără procent şi la alţii. Când te-aud, parcă fumez Bectimis pe gratis. Numai un cusur ai: nu stai, gândeşti prea repede. Ia să ne socotim puţin. Vrei de-acu o casă. Bun! Cine nu vrea de-acu un imobil? Da' de ce o casă cu şaisprezece odăi?

– Patru am spus.

– Patru ai spus mata? Mata ai spus patru odăi *mari*. Asta pentru punga Tătuţei face tocmai şaisprezece. Când are s-audă una ca asta, Tătuţa are să spue: ai înnebunit de-acu?

– Exact.

– Coca Duduş, mata n-ai înnebunit, da banii Tătuţei or să-nnebunească!

– Ş-atunci?

– Atunci, Coca Duduş, are să-ţi spue amicul Sami o anecdotă. Vine odată un om flămând la o vadană. Bate el la uşă, îi deschide femeia. „Ce vrei, omule?". „Ce să vreu? olecuţă de mâncare, că-mi ţipă maţele". „Saracele de ele," zice femeia, „da cu ce să le dau, că-s femee nevoiaşă". „Ei, dacă nu-i, nu-i" zice omul. „Da un ceaun îi fi având?" „Cum să n-am, că

doar ai intrat în casă de om". „Da un topor îi fi având?" „Iaca vorbă! Cum să n-am!" „Da' olecuță de apă?" „Câtă vrei, omule". „Da' niște lemne să fac un focșor?" „Ei!" oftează femeia. „S-or găsi ele niște aschii la casa vadanei". Îi aduce femeia ce-a cerut și se pune omul și face un foc bun, potrivește ceaunul, toarnă apă în ceaun și pune fierul toporului să fiarbă. Da' femeia ca femeia: numai ochi. „Da' ce faci acolo, omule?" „Ia fac o supă de topor". „I-auzi! Supă de topor? Mare minune! Una ca aiasta n-am mai văzut!" Și stă și se uită femeia la comedie. Și unde zice: „Bine, omule, da' s-o mai văzut el supă fără sare?" „Dacă n-am!" zice omul. „Ei, iaca una! Ți-oi da eu o leacă de sare". Și pune femeia sare în clocot. Mai stă ce mai stă: „Da' bine, măi omule, cine-o mai văzut supă fără buruiană?" „Dacă n-am!" zice omul. Și scoate femeia bunătate de buruiană și o pune în fiertură. Și ba cu una, ba cu alta, i-o făcut femeia supă în toată legea, ba i-o mai dat și o bucată de malai... Mata, Coca Duduș, vrei casă. Ascultă-l pe amicul Sami: nu casă cu patru odăi mari și mai știu eu ce. Supă de topor, Coca Duduș.

Apoi Coca Duduș se înființă la Domnița.

– Pușa, vreau să mă fac om serios.

– Nu-i fi vrând cumva să te-nsori, flaimucule! Ești în stare! Auzi! Nici nu și-a isprăvit liceul și vrea însurătoare!

În mod normal, Coca Duduș s-ar fi abătut de la scopul urmărit, cedând pasiunii de-a se certa cu Domnița. De data aceasta însă, Coca Duduș își stăpâni firea, sau mai bine zis spulberă cu o interioară coadă de vulpe roiul de vorbe care începuse în el.

– Nu, Pușa, am venit să mă spovedesc mamei mele. Desigur că sunt un copil nesuferit, – glăsui Coca Duduș cu palmele în lături și umerii ridicați. Vorbesc prea mult...

– Ai mâncărime!

– Foarte bine spus: am mâncărime. Nu iau nimic în serios. Fumez...

– Cum?

– M-a luat gura pe dinainte. Din dorința de a irita sunt în stare să-mi atribui vicii pe care nu le am.

– Fariseule, uită-te la degetele tale.

– Sunt galbene... ca de tutun.

– Galbene de tutun, Sodomo. De ce minți chiar pe mama ta?

– O mint chiar și pe mama mea! Cum să n-o mint dacă mă mint și pe mine! Sunt o natură complexă...

– Perversă!

– Nu-i de-ajuns, Pușa. Sunt o natură haotică. „Ante mare et terras et, quod tegit omnia Caelum, unus erat toto naturae vultus in orbe, quem dixere Chaos, rudis indigestaque moles..." Ai văzut, Pușa, cum recit ca apa din Metamorfozele lui Ovidiu – o interpelă Duduș c-un mic zâmbet satisfăcut.

– Ești haotic? Ești năuc, zărghit...

– Sunt, Puşa, năuc, zărghit, zălud, trăsnit, şui, într-o ureche, într-un picior...

– Hoo!

– Sunt o problemă, Puşa. Problema omului. Ce e omul?

– Iar joci rolul lui Hamlet?

Într-adevăr, Coca Duduş apăruse într-o zi cu evantai în faţa musafirilor, fără ca nici căldura, nici muştele să-l justifice în mâna lui. Vorbea când cu unii, când cu alţii, însufleţit ca o fată după primul bal. Întrebat de Domniţa asupra evantaiului, răspunsese: „Principele Hamlet cugeta c-un craniu în mână, iar pentru teatrul vorbelor avea drept cortină un evantai. Dac'aşi fi venit cu un craniu în mână, m-aţi fi dat afară. Am ales deci evantaiul".

– Nu joc niciun rol, Puşa. Adică joc rolul meu. Ce e omul? Omul, Domniţă, e lupta lui Dumnezeu cu haosul, încorporată în oglindirea unei conştiinţe. Sunt eu o conştiinţă? Dubito, ergo cogito. Sunt, de vreme ce mă întreb: cine sunt? Aida are privilegiul boieresc de-a fi alături de haos. Dacă Aida s-ar întreba pe ea însăşi: Cine sunt? Şi-ar răspunde distins: Sunt Aida Andronic Ceaur Alcaz. Aida poate intra neîmpărtăşită în împărăţia cerurilor.

– Nu insulta, nemernicule, pe sora ta!

– O admir, Domniţă. E Aida Andronic Ceaur Alcaz cum o carte de vizită e un carton pe care e tipărit un nume şi nu altul.

– Şi ce doreşti, mă rog, de la mama ta? Vrei s-o năucească?

– Vreau să mă ajuţi să ies din haos. Tu care m-ai născut...

– Vorbeşte omeneşte.

– Puşa, Mui, Domniţă, convinge-l pe Tătuţa să-mi facă o colibă.

– Ai înnebunit?

– Vreau să mă reculeg, Puşa. Vreau să mă purific întru mine.

– În colibă?

– Vorba vine colibă! O căsuţă modestă în fundul grădinei, lângă zidul singuratic...

– Bine, descreeratule, n-ai loc de-ajuns în casa mamei tale, în casa părinţilor tăi?

– Puşa, nu m-ai pătruns încă, dar numai inteligenţa ta incomparabilă şi sufletul tău generos or să mă priceapă. Spune drept, Domniţă, tu care eşti şi ai fost splendidă ca aştrii şi impetuoasă ca furtunile, n-ai simţit tu nevoia să pleci din casa părinţilor tăi? I-adevărat, Puşa – n-o lăsă Coca Duduş să vorbească – tu aveai glasul. În glasul tău sufla gloria. Mă închin cu modestie şi admiraţie în faţa ta, dar spune: N-ai plecat tu din casa părintească?

– Am plecat să fac carieră. Dar tu?

– Adică, Puşa, ai plecat să te găseşti pe tine în viaţă, între oameni străini. Acasă ce erai? Copilul părinţilor tăi. Abea la Paris, între necunoscuţi, te-ai ilustrat devenind Tu. Acuma eu, fiul tău iubit. Ce sunt eu acasă? Coca Duduş. Ce e Coca Duduş? Fiul Domniţei şi al Tătuţei. Adică un copil

răsfățat care-și face de cap. Părinții, Domnița, atmosfera casei părinteşti te constrâng să fii copil. Sugestie, autosugestie, reputație, toate acestea la un loc. O femeie reputată frumoasă e mai evident frumoasă decât una frumoasă pur și simplu. Toți suntem într-o măsură victimele sau eroii reputației noastre. Un copil e mult mai copil între aceia care-l știu, îl vor și îl văd copil, decât între străini. Omul nu se găsește decât dincolo de ai lui, fiindcă lângă aceștia e al lor; numai dincolo de ei devine al lui. Mă vezi tu pe mine, Pușa, în casa mea?

– Vai de casă! Vai de tine! Balamuc!

– De ce, Pușa? Nu vezi că mă confunzi? Coca Duduș pleacă de acasă – acesta, bine cunoscutul Coca Duduș – și intră peste drum în casa lui, unde nu-l așteaptă nimeni ca pe Coca Duduș. Casa aceea își așteaptă stăpânul. Stăpânul acela voi fi eu: un eu nebănuit nici chiar de mine, dar presimțit. Mă văd, Pușa, ordonat, echilibrat, cu răspunderi, cu obligații. Când mai am cu timp să fiu Coca Duduș? Lecturi edificatoare, meditații, gospodărie, învățătură. Simt cu melancolie, Pușa – vorbește Coca Duduș: observă cu ce sinceritate – că voi deveni un om serios. Ți-ar părea rău, Pușa?

– Vulpea vulpilor.

– Domnița Domnițelor.

Astfel, Coca Duduș o câștigă pe Domnița.

– Andronic, Duduș nu mai e copil.

– Crezi?

– Sunt convinsă. Îmi cunosc copilul, eu care i-am dat viață, eu care l-am crescut...

Când începeau tiradele Domniței, fața lui Andronic avea expresia celor care țin la distanță receptorul telefonului în care gâlgâe vorbele interlocutorului, privindu-l, nu ascultându-le.

– Așadar, nu mai e copil – epilogă Andronic vorbele Domniței, acceptându-le ca atare.

– Noi însă, continuă Domnița, aprobându-i concluzia, îl tratăm ca pe un copil. Ce e asta „Coca Duduș" la vârsta lui?

– Eu îi spun Tudor, replică Andronic glacial.

– Dar îl tratezi ca pe Coca Duduș. Nu te-am văzut niciodată stând de vorbă cu el; îi faci numai observații.

– Nu le merită?

– Le merită. Și eu îl cert. Dar caut și să vorbesc cu el.

– Știu-știu...

– Ce știi-știi? îl înfruntă Domnița cu o mișcare de leu.

– V-aud!

– Mă auzi când îl cert. Nu e rușine ca o mamă să-și certe fiul pentru binele lui. Dar nu m-ai ascultat niciodată vorbind cu el: „Prince ne daigne...", comentă Domnița cu zâmbet urzicat, făcând o largă reverență cu mâna.

– Şi despre ce vorbiţi?

– Despre om, despre viaţă, despre soartă. Copilul meu cugetă, îşi pune probleme, se frământă. Aşa eram şi eu, adăugă Domniţa cu un vast oftat mândru, în stare să risipească un stol întreg de hulubi. Acum sunt doar o biată femee singură, care-şi pregăteşte sufletul pentru ceasul de apoi.

Domniţa făcu semnul crucei cu evlavie.

Andronic Alcaz o asculta fără zâmbet, privindu-şi sever verigheta de pe deget.

– N-ai nimic de spus? îl încercă Domniţa.

– Ascult.

– Te-am chemat să-ţi cer ceva pentru copilul tău...

Ochii lui Andronic priviră atent buzele puternic fardate ale Domniţei, aşteptarea vorbelor lămuritoare depăşind repulsia pentru cea de la care veneau.

– Vreau să-i faci o casă, răspică Domniţa cu atâta putere vorbele, încât parcă deveneau concrete, ponderabile, cu zid, uşă şi ferestre, pe măsuţa de pasienţe dintre ei, cu cărţile răspândite: rigi, fanţi, dame, cupe, trefle, o adevărată mascaradă în miniatură răsturnată alături de doi uriaşi.

– O casă!? N-are casă?

– Tu care-ai fost diplomat cred că pricepi nuanţele? Casa lui, nu casa noastră.

– Coca Duduş! ricană Andronic.

– Parcă-i spuneai Tudor?

– Totuna. E vorba de cum e, nu de cum îl numesc eu.

– Tu ştii cum e?

– Îl văd.

– Vezi un aspect, Andronic, nu vezi substanţa.

– Aspectul substanţei, substanţa aspectului. L-am definit chiar cu modul lui de a vorbi.

– Ai definit numai opinia ta despre el.

– În sfârşit, am cercat să-l definesc.

– Dar n-ai reuşit.

Andronic tăcu.

– Vreau o casă pentru Duduş, reveni Domniţa. Numai aşa va deveni un om. Duduş nu-i un exemplar de serie. Nici eu n-am fost. Ai văzut doar: cu excepţia lui Calistrat Troia, niciun profesor n-a putut să-i ţie piept. De ce?

– Fiindcă n-are lege.

– Fiindcă nu acceptă legile altora. Rezultatul: învăţând singur îşi trece examenele strălucit. E aceasta o experienţă edificatoare: nu?

– Da-da, profund edificatoare!

– Poate că eşti tu mai profund decât mine, Andronic. Orice-ai spune, băiatul învaţă singur şi-şi face datoria. Tu însă nu eşti mulţumit de felul cum se poartă în casa ta.

– Dar nu-l dau afară, nici nu-l trimit, cum s-ar cuveni, într-o casă de corecție.

– Nu-i vorba de dat afară, nici de rest – cum îți vine? – căci mai sunt și eu. I-adevărat că trăiesc ca o văduvă, dar tu nu ești încă văduv. Nu, Andronic? îl întrebă Domnița scenic, întinzând capul spre el cu o duioșie antropofagă.

Fața lui Andronic se congestionase; o vână i se zbătea pe tâmple. În mutenia buzelor lui svâcneau impulsiuni vulgare. Și nici asta nu i-o ierta Domniței. Parcă se molipsise de la ea, el care în viața lui nu-și pătase nici gândul nici vorba cu expresii tari.

Dar deodată, cu un fel de dezgust care se silea să fie obiectiv, gândul i se abătu de la Domnița care continua, considerându-l pe fiul lor. Într-adevăr așa era: copilul era și al lui. Oare nu se înșelase atribuindu-l în întregime Domniței? Copil, crescut în preajma ei, fusese replica ei; dar mai târziu?...

– ... E vorba de a găsi o soluție mai bună pentru el decât cea din casa părintească. Să fie el, la el acasă, legea lui. Să-și organizeze el singur viața, după ce-și va organiza casa.

– O casă costă scump...

Ochii Domniței străluciră, dar deîndată se încruntă, apostrofându-l ca în melodramă:

– Andronic! Tu n-ai bani? Tu?

– Sigur că nu sunt un om sărac! Dar oricum, să svârl bani pentru simple capricii?

– Andronic, tu care...

Gândul Domniței spunea: „Tu care crezi că ești..."

Dar vorba luă alt drum.

– ... tu care ești cumpăna dreptății, gândește-te o clipă: Cât te costă capriciile Aidei?

– E femee, protestă Andronic din alt veac.

– Și eu sunt femee, îi răspunse Domnița din același veac; și încă femeea ta. Ți-aduci aminte de când nu mi-ai mai oferit o floare?

Primea Domnița multe cadouri reci, dar flori, într-adevăr, nu mai primise din tinerețe.

– Repet, reveni Domnița; cât te costă Aida și cât Duduș? Cu banii cheltuiți în călătoriile din străinătate ai putea face un palat fiului tău. Nu-ți cer palat; o simplă casă.

– Unde?

– Aici, la noi, în fundul grădinei, lângă zid.

– Ce fel de casă?

– După gustul lui. N-ai grijă: e modest. Mi-a spus: vreau o colibă. Dar eu spun: o casă în care să poată intra și Andronic Ceaur Alcaz fără să roșească.

– Vom vedea...

Numai că Domnița cunoștea semnificația moldovenească a expresiei dilatorii „vom vedea", după care nu s-ascunde o meditație, ci numai panica de a lua o hotărâre. Toate ruinele Moldovei încep cu aceste vorbe fără viitor.

– Când pornim construcția? îl întrebă Domnița galeș, dezmierdându-i mâna.

– Doar nu dau turcii! se apără Andronic și cu vorba și cu mâna, retrăgându-și-o, lăsând mâna Domniței pe pasiența risipită.

În privința banului însă, Domnița îl cunoștea pe Andronic tot așa de bine ca și Samuel Fițig. Andronic era strâns până la zgârcenie și larg până la risipă: alternativ. Bacșișurile lui la restaurantele din străinătate erau princiare; dar lefurile pe care le plătea slugilor erau stricte. Odinioară, cu femeile cheltuia banul cu ochii închiși; dar se uita prin ochelari de cămătar la banul vieții de toate zilele. De când îi albise barba, Aida, cineva de la Piatra-Neamț și călătoriile în străinătate erau singura direcție de revărsare largă a banului.

– Andronic, mi se pare că te înțeleg: te gândești la liniștea ta. Construcția casei înseamnă pentru tine un zgomot cu care nu te-mpaci. Foarte bine: pleacă. Ia-o pe Aida și du-te în străinătate.

Întotdeauna, plecările în străinătate – evadările – erau precedate de discuții dramatice.

Andronic sărută cu un fel de exuberanță spontană mâna Domniței, și după câteva zile plecă în Italia cu Aida, luând vaporul de la Constanța.

– I-am făcut și casă...

– Ai spus, Papa? îl întrebă Aida cu solicitudine.

– Mă gândeam: i-am făcut și casă fratelui tău. Poate-poate...

– Lasă grijile Papa. Acum ești în vacanță.

Subt un cer albastru ca de Paști, o barbă albă și un voal alb fluturau alături de Mediterana, în vântul cu miros de floare, în timp ce la Vorniceni, lucrători și țărani, subt conducerea unui antreprenor ungur tocmit de Fițig, construiau casa lui Coca Duduș.

– Îmi huesc creerii, zmintitule! se văeta Domnița, aruncând căutături de tigru lui Coca Duduș. Unde-i liniștea mamei tale? Unde-i odihna mamei tale? Unde-i somnul mamei tale?

– Pușa, dar în timpul nopței numai greerii și somnul tău s-aud!

– Greerii din capul tău, năucule! Mi-ai ruinat sănătatea. Îmi sapi mormântul! Strânge-mă, Doamne! spunea Domnița cu brațele în cer.

În fiecare zi însă, Domnița venea cu alai printre aleele de trandafiri la „balamuc". O fată îi ținea umbrela din spate, să n-o bată soarele; Madama Lența o ajuta din stânga, iar Coca Duduș din dreapta.

– Escorta Vasului Amiral! susura Coca Duduș.

Era un mare dezmăţ şi o continuă veselie. Coca Duduş, îmbărcat ca un lucrător, legat la cap cu o basma cu noduri, mâncând ostentativ mămăligă, ceapă, brânză iute şi ardei verzi, cu picioarele goale în papuci, stătea de dimineaţă până seara între lucrători, dând câte o mână de ajutor, întrebând mereu cum şi de ce, zăpăcind pe antreprenorul ungur cu teorii proprii atribuite unor arhitecţi celebri: Verlaine, Baudelaire, La Fontaine. Cu mare pompă, îngropă la temelia casei o şuviţă din părul Domniţei, simbolizând:

– Jertfa mamei pentru fiul ei.

– Du-duş – îl chiti Domniţa.

– Puşa, pe crucea mea. O inimă am, ş-o mamă. Nimic nu se-nalţă fără de jertfă. Vezi mănăstirea Argeş. Meşterul Manole însă era hăbăuc. Auzi? Să-şi îngroape femeea! Un fir de păr ajunge: al Domniţei.

– De ce nu i-ai cerut şi lui tat-tău?

– Puşa, cum poţi vorbi mata aşa de barba Tătuţei? Doar casa mea nu-i monument istoric!

Veneau oamenii de prin împrejurimi, ca la iarmaroc. Maestrul Troia era şi el în permanenţă acolo, cu sticla de vin alături.

– Calule, du-te mai încolo, ai să-mi îmbeţi casa!

Îi trimise cerul lui Coca Duduş zile aurii de soare. Era atâta parfum îndulcit de brad în văzduhul cald şi tânăr că parcă undeva se coceau mari piersici, trimeţând în vale unde busuioace. Respiraţia cunoştea voluptatea adâncului.

În fiecare seară, la ceasul stelelor, ţăranii aprindeau un foc în jurul căruia se aduna norodul; nu numai lucrătorii, dar şi fetele de la curte, Maestrul Troia după ele, călugărul Alfeu, roş ca rugina, de la Schitul Vornicului, Fratele Ciubeică şi alţii. Coca Duduş zbura ca un liliac pe lângă pălălaia focului, împărţind vin în ulcele. Se chiurluiau până la cântec, nu mai mult. Apoi răsunau coruri conduse de Coca Duduş care răcnea şi el amarnic.

Într-o noapte, răsună din cerdacul Curţii şi glasul mare al Domniţei, intrând şi el în corul de lângă foc. Apoi târziu, după ce venea somnul, se încingeau broaştele iazului. Mirosea a iarbă crudă şi a brad umed. Stelele, de-asupra zidului care înconjura Curtea Vornicului, aveau o sclipire ţigănească în întunericul munţilor. Coca Duduş dormea afară pe un pat de campanie, învelit cu pled gros. Dar n-avea astâmpăr. Urmărea toate umbrele tainelor de noapte, interpelând mereu pe câte cineva.

– Calule, ai să devii centaur!

– Te-audă zeii, – răspundea Calul, dogit.

Dimineaţa, Coca Duduş îşi deştepta oastea cu o trâmbiţă de carton. Era iubit cu zâmbet de toţi. Şi-n sat şi la bucătărie, numele lui intra ca soarele de primăvară, deşteptând o veselă privire-n sus.

– Coca Duduş, ai ajuns de-acu o personalitate populară. Poţi să candidezi, îi spunea Domnul Fiţig.

– Mă înalţ în stima mea, răspundea Coca Duduş, privindu-şi cu duioşie unghiile negre. Vezi, Domnule Fiţig, numai mâinile cu unghii negre pot face fapte albe.

– Filosofic! Asta-i o vorbă de Huhăm! Coca Duduş, trece timpul şi mă gândesc cu stimă şi melancolie că acuş-acuş am să-ţi spun Duduş.

– Sigur, şi eu am să-ţi spun Coca Sami: cu regret, Coane Sami.

– Coca Duduş, mata eşti aşa un fel de cucoană cu pălărie de pe vremea când eram eu cavaler şi mă duceam la teatru în fotoliu de orchestră.

– Nu înţeleg de ce: „Cucoană cu pălărie?"

– Aici îi aici, Coca Duduş! Să stai la teatru, cot la cot, ca să zic aşa, cu o cucoană de atunci, era un deliciu. Ce parfum! Ce forme! Ce matasă! Ce botine: cu nasturi! Ce inele! Ce mănuşi: piele de Suedia! Lângă aşa o cucoană te cuprindea o dulce beţie şi-ţi venea să crezi că te cheamă Prinţu-Cutare. Da' purtau cucoanele de-atunci nişte pălării, şi asta n-ar fi nimic, da' aveau în pălării nişte ace lungi şi ascuţite până-n creerul vecinului. Le vedeam cu coada ochiului, îmi aduceam aminte de o istorie cu nişte lănci, furci, sau alte instrumente sângeroase, şi simţeam îndată că mă numesc Samuel Fiţig la dispoziţia Onor. clientele.

În sfârşit, mult dorita casă apăru faţă în faţă cu cea părintească. Mai mult pavilion de vânătoare. O vastă scufă de şindrilă fumurie acoperea casa de bârne, alcătuită dintr-o sală de recepţie, jos, pardosită cu cărămidă, din care o scară de stejar pornea spre catul de sus: patru odăi suprapuse celei de jos, fiecare cu balcoul ei. Iar la intrare, Coca Duduş îşi făcuse o terasă împrejmuită cu trandafiri.

Domniţa veni cu face-a-main, împodobită cu un şal brodat.

– Ce-i asta „C.D.", îl întrebă ea observând placa de lemn de pe frontispiciu, cu coarne de cerb, subt care se înlănţuiau cele două litere.

– C.D.? Coca Duduş, de pildă.

– De pildă?

– Sigur, Puşa. De ce n-ar însemna şi casa diplomatului?

– Tu îi fi acela?

– De pildă, eu.

– Lasă-mă cu de pildă! scrâşni Domniţa.

Şi începu, chiar în faţa pavilionului nelocuit, o ceartă bună, de casă nouă, între Domniţa şi Coca Duduş, căci zgomotul construcţiei încetând – dragul de el – trebuia să înceapă altul.

– Vine el tatu-tău! oftă Domniţa.

Ochii lui Andronic se înapoiară din străinătate cu semne de întrebare. Examină casa fără reflecţii, văzu socoteala ei, întunecat, cercetând cifră cu cifră, verificând amănunt cu amănunt.

– Analiză microscopică! şopti Coca Duduş lui Samuel Fiţig.

– Tot îi bine că am ajuns la analiză!

Apoi Andronic îl chemă pe Coca Duduş la el în birou, lăsându-l să stea în picioare.

Pe ferestrele înalte şi boltite ale biroului, se vedea ţuguetura pavilionului, iar mai în fund, munţii vineţi subt cerul toamnei.

În acest birou, Coca Duduş nu ascultase decât parabole, sfaturi, sentinţe şi tăceri cumplite.

Şi atunci ascultă dintâi o tăcere. Andronic parcă îl uitase, privind afară. Apoi brusc:

– Eşti mulţumit?

„De ce-mi vine să-i vorbesc în hexametri?" se întrebă Coca Duduş, gata să rânjească până la gingii.

– La ce te gândeşti? îl cercetă Andronic, văzând că nu-i răspunde.

– Da! se hotărî Coca Duduş. La poezie.

– Cum ai spus?

– Numai versul ar putea exprima recunoştinţa mea.

Niciodată Coca Duduş nu fusese atât de sincer cu tatăl lui, cu singura rezervă că în loc să spue „v-ar putea", cum gândise, spuse „ar putea". Dacă întrebarea „eşti mulţumit?" i-ar fi pus-o Tătuţa, Coca Duduş l-ar fi luat de gât şi l-ar fi sărutat pe amândoi obrajii. Dar în faţa lui nu era decât Andronic Ceaur Alcaz, abea întors din străinătate cu Aida Andronic Ceaur Alcaz. Îi datora într-adevăr recunoştinţă; dar pe aceasta numai arta versului ar fi putut-o exprima.

Andronic se ridică brusc din fotoliu, ducându-se la fereastră. Privelişte familiară ferestrei lui nu mai era aceeaşi. Între munţi şi ochi se interpunea ca o scufă de paiaţă acoperişul casei de curând răsărită.

În spatele lui, un tumult de stridenţe punea stăpânire pe fiinţa lui Coca Duduş. Îi venea să rânjească, să dănţuiască deşuchiat ca paparudele. Dar răbda, stăpânindu-se.

– Poţi tu oare deveni un om? îl interpelă deodată Andronic de la fereastră.

– Dar ce sunt?

– Un măscărici.

– O definiţie? Sau o insultă?

– Dacă nu eşti în stare să înţelegi singur, e inutil să te lămuresc.

– Nu îndrăznesc să cred că fiul tatălui meu poate fi insultat în prezenţa tatei.

– Tu singur te insulţi în faţa tatălui tău.

– Şi justa mânie a tatălui meu nu-l loveşte pe netrebnic?

– Niciodată n-am ridicat mâna asupra ta.

– Fiindcă te-ai fi scoborât?

– Cum îţi permiţi să faci jocuri de cuvinte în faţa mea?

– E modul meu de a vorbi.

– Şi care e modul tău de a tăcea?

– Nu-mi permit să iau, neinvitat, locul tatei.

– Locul tatălui tău nu-l vei putea lua niciodată. E locul unui om.

– Aş putea şti de la tatăl meu ce e un om?

– Definiţiile sunt specialitatea ta.

– Insulta sau definiţia e un atribut al omului?

– Atribut al omului e demnitatea. Ştii ce înseamnă?

– Mi se pare că e un nume sau un loc al tatei.

– De ce nu-i şi-al tău?

– Sunt Coca Duduş! Cum spune poetul: „Mon verre n'est pas grand, mais je bois dans mon verre".

– Vorbe! Nimic dedesubt! Teatru! exclamă Andronic cu un dispreţ suprem.

– Tata uită pesemne, într-un moment de iritare, că mama a fost actriţă.

– Vrei să-mi faci şi lecţii?

– Tata nu poate învăţa nimic de la mine, dar ar fi regretabil dacă mi-aş interzice să învăţ anumite lucruri de la tata.

– N-ai dreptul să-ţi judeci părinţii.

– Am dreptul să plec?

– Când îţi voi spune.

– Aştept.

Câtva timp Andronic se plimbă de-a lungul odăii, cu mâinile la spate. În răstimpuri se oprea, înţepându-şi parcă ochii în vârful acoperişului casei lui Duduş.

– Bani zvârliţi în vânt! Nu meriţi sacrificiile părinţilor tăi.

– Am dreptul să vorbesc.

– Poftim! Poftim! Să invit şi slugile. Să ai public de-ajuns. Toată viaţa ta e un spectacol pentru alţii. Nimic sincer, nimic autentic, totul e căutat, artificial, dorinţă de a epata, foame de aplauze...

– Şi sete de ce?

– Răspunde-ţi singur.

– De mama – răspunse scurt Coca Duduş.

– Poftim – îl liberă Andronic, arătându-i uşa.

Coca Duduş scoborî treptele câte patru deodată, răsturnând scaune în drumul lui, trântind uşi, izbucnind, fără să se anunţe altfel, în odaia Domniţei.

– Nebunule, aşa se intră la mama ta? Mi-a sărit inima din loc. În mormânt ai să mă vâri...

– Spune, mamă, spune, judecă-mă, insultă-mă, vorbeşte. Mi-i poftă să mă cert cu cineva!

– Pacoste, ce-ai făcut?

– Am fost în audienţă sus – sări Coca Duduş drept în sus, arătând cu un deget suprem plafonul.

– Netrebnicule, ai fost capabil să-i mulţumeşti?

– Divino, n-am fost capabil să-i mulţumesc!

– Copil ingrat, Sodomă, viperă crescută la sânul meu...

Aşezat turceşte pe covor la picioarele ei, Coca Duduş zâmbea cu beatitudine, ca sufletul unui musulman ajuns în raiul cu munţi de pilaf al lui Mahomed.

*

* *

Începu huruiala, bocănceala şi tevatura mutatului lui Duduş.

Dintâi îşi duse mobilele din odaia lui şi pe cele date de Domniţa, cu flăcăi din sat, bucată cu bucată.

– Îmi umblă guzganii prin cap! se văeta Domniţa, pândindu-l pe Coca Duduş care „huia" în pod, căutând mereu „strictul necesar"

De-acolo veneau zgomotele, scoborându-se pe scară şi pornind spre „Că Dâ." cum spuneau flăcăii, după indicaţiile lui Coca Duduş, iniţialelor „C.D." de pe frontispiciul pavilionului. Pusese pe toţi flăcăii să se descalţe, chipurile să nu turbure liniştea casei. Tot timpul, Coca Duduş viespuia printre ei, legat la cap cu o basma roşie, spunând mereu „sssst", cu degetul pe buze, dar casa răsuna, şi de câte ori se răsturna câte ceva, Coca Duduş zâmbea pentru el şi spunea: „Pardon!" cu glas de tunet: să-i audă toţi intenţia.

Pe pragul pavilionului aştepta Maestrul Troia, personalitate bine cunoscută de flăcăi, de la crâşma din Vorniceni; tolănit într-un fotoliu, cu sticla de vin alături, Maestrul lua în primire, scriind cugetări pe capacul unei cutii de pălării.

– Calule, ai căzut cloşcă!

– Cuget, mă Duduş! răspundea Calul, muind cu gest superb şi măreaţă eroare creionul bont în paharul cu vin.

Apoi Coca Duduş o vizită la bucătărie pe Madama Lenţa, interogând-o după cum urmează:

– Chère madame, ou sont les jeunes filles?

– Les voici, mon Prince, à vos ordres.

Coca Duduş le rândui în front, după înălţime, numindu-le Cămilele Domniţei şi dându-le amănunţite instrucţiuni.

– Porneşte caravană!

Aşa vestea Coca Duduş, trecând înaintea convoiului de fete care-i cărăbăneau lucrurile intime, preţioase şi fragile în noua locuinţă. Câte şapte-opt în şir, fiecare cu câte ceva pe braţe şi în spate: hăinărit, albituri, şaluri, covoare, tablouri, cărţi...

Se muta efectiv, cu pasiune, dar parcă se juca de-a mutatul, descompunându-l cu dinadins şi voluptate în cât mai multe amănunte şi zile.

– Nebunule, apucatule şi zărghitule, geme podul de cufere şi geamantane şi tu chinuieşti pe aceste biete copile!

– Voi biete copile, spuneți Domniței voastre cât sunteți de chinuite de netrebnicul ei fiu?

Ca melesteul în mămăligă, obrazul robust al fetelor se rotea în zâmbet auriu de soare.

Nimic în cufere, nimic în geamantane.

– Totul la vedere, Domniță.

Plecă și un cufăr de acasă, dar noaptea, fără să știe nimeni, dus cu mare taină de Coca Duduș în colaborare cu Maestrul Troia.

– Ce-ai pus, mă, în cufăr?

– Alcooluri măestre, Maestre!

– Taci, mă!

– Nu mă crezi?

– Cum să nu te cred, gură de aur!

În cufărul acesta însă Coca Duduș își transportă jucăriile rămase din copilărie.

Încolo totul era dus de fete. Spectacol pitoresc, evocând orientul. Treceau culori, glasuri, glume și râsete printre aleile de trandafiri uscați de toamnă. Dacă vreo fată uita ceva de care Coca Duduș își amintea abea la mijlocul drumului, întorcea tot convoiul, pocnind din biciul descoperit în pod, căuta, lua și iar pornea în fruntea monomului. Fără acreală, fără năduf, cu o voioșie de nuntă. Avea Coca Duduș darul de-a stârni în oamenii simpli copilul. Munca alături de el, cu finalitatea Duduș, devenea joacă, pierzându-și posomorâta seriozitate. Și el se juca, dar grav, convins, cu fervoare. Mutatul deveni un fel de balet burlesc al mutatului. Uneori Coca Duduș se oprea brusc, imobilizând convoiul.

– Unde mi-s izmenele?

Fata din spatele lui se întorcea către cea din urmă:

– Unde-s izmenele lui Coca Duduș?

Și așa mai departe, din gură în gură, toată caravana devenea claviatura și gama cuvântului sfios. Și dacă nimeni nu-i dădea răspuns, Coca Duduș urla, înălțând spre cer brațe de profet:

– Unde-s izmenele mele?

– Huesc Carpații de izmenele tale! îi răspundea din cerdac, cu homerică mânie, glasul Domniței.

– Da' ce-s bucium izmenele mele? întreba în gura mare Coca Duduș.

Și fetele, mai-mai să scape din mâini calabalâcul.

Iar mutatul nu se mai isprăvea.

– Jupoi casa părinților tăi! Mai rău decât hunii.

– Vă las amintirea mea, Domniță. A fost odată un Duduș, și s-a fost dus ca un arcuș, cu dosu-n sus cu dosu-n sus. Și a rămas numai ponos, cu nasu-n jos, cu nasu-n jos.

În fiecare zi izbucneau alte dialoguri între Domnița și Duduș.

– Nu, tuna Domnița.

– Ecoul spune da, Domniţă.

– Asta în ruptul capului nu ţi-o dau!

– Domniţă scumpă şi adorată, mama zilelor mele bune, soarele meu, roua mea, grădina mea de roze, cornul meu de abundenţă, ploaia mea de vară, curcubeul meu, Domniţă, acordă fiului tău această ultimă favoare.

Ba o icoană, ba o pictură, ba un şal, ba un pled, ba un fotoliu, ba o masă, ba un trichel preţios, ba un şirag de chilimbar...

Cu un genunchi la pământ, Coca Duduş implora.

Domniţa întorcea capul dinspre el, netrebnicul.

– Domniţă, Matia-mu, Kera-mu, nu lăsa să răsune în desert glasul fiului tău, nu lăsa mâna lui întinsă să se usuce ca moaştele sfintei Paraschiva, dă-i lui din prea plinul inimii tale, căci şi Domnul îţi va da ţie belşug în casă, împăcarea inimii şi iertarea păcatelor.

– Scorpie, care păcate?

– Aşa-i cântarea, Domniţă.

– Slobozeşte-mi urechile de cântările tale cu glas de măgar!

– Domniţă simfonică, rima serafimilor, altarul cântecelor, au nu auzi cum îmi rod pe lespezi vechii mei genunchi reumatici?

– Minţi ca o hahaleră!

– Gură de aur, mint ca o hahaleră, numai ca s-aud violele glasului tău. Aveam doi genunchi, Domniţă, dar acuma am o sută, o mie, miliarde. Sunt numai genunchi, Domniţă, la semeţ-neînduplecatele tale picioare.

– Cântă tu, cântă, huieşte, sparge timpanul mamei tale, surzeşte-o, las-o fără auz, pune-o pe frigare...

– Slăvită Domniţă cu glas de sirenă, de ce vorbeşti ca o maşteră?

– Maşteră ai spus? Maşteră sunt. Maşteră voi fi. Nu-ţi dau nimic. Maşteră!

– Năprasnică vorbă în dulcele glas! Să fie oare cu putinţă? Au nu m-au înşelat bătrânele mele urechi în care paianjenii şi-au făcut cuibul?

– Maşteră!

– Inimă de mamă? Inimă de piatră! Sângeră genunchii mei şi inima mamei mele e mai rece decât privirea neuitatului meu tată!

– Nu-ţi permit.

– Aşa e cântecul, Domniţă. Căci cine nu ştie în munţii Moldovei că privirea Tătuţei e mai dulce decât mierea?

– Mă rog, mai ai mult?

– Domniţă, cântecul meu e începutul celor fără de capăt. Vor cădea imperii, noroade se vor usca subt cruci, vor pieri cetăţi, vor creşte alte păduri, vor răsări alţi munţi şi cântecul fiului tău va răsuna prin spaţii constelate la picioarele mamei sale eterne. Aleluia! Aleluia! Aleluia! Binecuvântează Domniţă pe robul şi rapsodul tău.

Domniţa ofta, scrâşnea şi da robului şi rapsodului ei.

– Ia-ţi prada şi du-te.

Îşi lua prada, se ducea până la uşă şi revenea:

– Puşa, ştii ce înseamnă C.D?

– Iar începi cu de pildă?

– Vorbesc serios, Puşa. Îţi spun o taină. C.D. înseamnă copilul Domniţei. Asta-i deviza inimii mele, asta-i deviza casei mele. Astfel!

– Şarpe – ofta Domniţa cu inima ca rodia.

De când cu mutatul, Coca Duduş nu mai avea linişte. Mişcările lui erau zăpăcite ca zborul lăstunilor în preajma furtunii. Ochii îi străluceau, mereu în friguri. Vorbea gesticulând, dialogând cu el. Se scula în toi de noapte, ducându-se ca un somnambul la pavilion, numai ca să verifice un vis. Visa odăi şi mobile. Îşi mobila casa după visuri. În unele nopţi era tare ciudat Coca Duduş, singur în pavilion, cu o lampă de buzunar, aruncând fâşii de lumină gălbui-albă, asupra jucăriilor lui. Le făcuse o odae. Urşi de pâslă chiori, maimuţe fără braţe, căprioare, cai cu tălpi de lemn, păpuşi infirme, pui de găină galbeni ca nişte caise cu lăbuţe de sârmă, soldaţi de plumb, trenuri de tinichea de mult deraiate, peşti de celuloid – un adevărat azil de bătrâneţă al jucăriilor. Uneori mâna lui Coca Duduş – o mână cu unghii îndoelnice, dar fină ca o mână de arab – lua cu delicateţă câte o jucărie, privind-o lung, aplecat asupra ei. El o stricase în copilărie, pe vremea când spunea Aidei, Pinga. Urmele copilăriei lui erau în toate jucăriile ca semnele unei furtuni de odinioară. Afară răsuna tăcerea munţilor şi ultimul scâncet al greerilor de toamnă. Toate jucăriile aveau nume. Trăiau în amintire ca greerii în noapte: singure. Stranii de singure. Un urs se numea Gu, o maimuţă Hi, o capră Şu, nume care conveneau nevoii lui de-atunci de-a vorbi scurt, exclamativ. Pe atunci toată fiinţa lui avea sonoritatea unei exclamaţii.

Gu! Hi! Şu!

Coca Duduş!

Era, în tăcerea lui printre jucăriile stricate, acea pornire care în buzele lui Hamlet a devenit „Sărmane Yorik!"

Apoi închidea uşile, lua cheile şi venea acasă: umbră.

De sus, Andronic îl văzu odată, luminat de lună, în halat, venind încet, cu spinarea aplecată, ca un om ostenit. Desigur, aventuri ancilare, gândi Andronic Ceaur Alcaz. Totul autoriza o astfel de interpretare: tinereţa lui Duduş, pavilionul izolat, familiaritatea lui cu fetele din casă şi mai cu seamă lipsa lui de demnitate. De-atunci, pavilionul lui Duduş căpătă în ochii lui Andronic o pată de felinar roşu, sporindu-i grijile de viitor şi repulsia pentru fiul cobotinei. Fete însărcinate, avorturi sau bastarzi, scene cu ţărani din sat, tocmeli impure: puah! Se deschidea parcă în viitor o gură de canal tocmai în aerul curat al Vornicenilor de odinioară. Rugată energic de Andronic, Aida plecă la Balcic unde era invitată de nişte prieteni. Andronic dorea s-o vadă măritată cât mai curând, plecată de la Vorniceni pentru totdeauna, dincolo de căminul şi numele Alcaz.

Mutatul lui Duduş nu se mai isprăvea. Cu caravana după el, mereu ducea ceva şi încă ceva, schimba, prefăcea, aranja, grijea, murdărea, iar curăţa. Încercă şi sobele, făcând foc în toate.

– Arde!

Aşa isbucni în odaia Domniţei.

– Ce-a luat foc? sări Domniţa.

– Ard lemnele în sobele mele! Puşa, să vezi ce flăcări! Veverițe de aur în toate sobele!

– Veverițe în capul tău, parascovenie de om!

– Domniţă, cinsteşte aurul sobelor mele cu azurul ochilor tăi.

O porni pe Domniţa care se ridica tare greu de pe scaun, ducând-o pe cerdac. Până acolo. Mai departe nu acceptă Domniţa să-şi poarte azurul ochilor ei. Fluturau fumuri războinice subt cerul toamnei, dând o podoabă ca de Piele Roşie tichiei de şindrilă.

– Domniţă, cântă cu glasul tău de cristal psalmul focurilor mele!

Domniţa nu cântă, dar Coca Duduş improviză dansul flăcăilor în faţa Domniţei şi a slugilor adunate ca la Irozi. Luase din casă o eşarfă roşie de a Domniţei, cu care se învăluise după ce-şi scosese cămaşa, rămânând numai în pantaloni, cu picioarele desculţe. Era mai mult decât o glumă, era un delir. Dansa cum vorbea uneori, într-un fel de beţie a ritmului. Şi Domniţa nu se putea opri să nu-l privească. Înfloreau în el trandafirii vestejiţi ai tinereţii ei. Şi ea, copil, dansa singură în faţa oglinzii, cu trupul gol ca şi glasul care-l întovărăşea. Odinioară.

Într-adevăr un dans al focului subt cerul toamnei.

„Odinioară" devenea „acum" în ochii de azur, opriţi în timp.

Până când se deschise o fereastră de sus, până când răsări o barbă albă, până când un braţ se întinse şi un glas vorbi pentru Sodoma şi Gomora:

– Ajunge!

Cu păr de aur în tumult, cu pieptul gol pe care sângera eşarfa ca o rană, Coca Duduş, fulgerat, se răsturnă la picioarele Domniţei:

– Focul a adus iarna!

Atât putu îngăima, gâfâind, cu pieptul numai hopuri, ud, strălucitor de soare tânăr.

Dar după câteva secunde numai de răsuflet, ţâşni ascuţit ca un Hermes de subt şalul cu care îl acoperise Domniţa, şi cu braţul torţă spre ferestrele de sus, spuse:

– Astfel! răsturnându-şi părul cu sfruntare.

Arsese prea mult: era la capătul puterilor.

Curând apăru în odaia Domniţei, spunându-i:

– Mi se pare că sunt fericit.

Se trânti pe covor la picioarele ei, cu braţele în cruce.

– Nu mai ştiu cine sunt. Vidul fericirii a pogorât în mine. Aici odihneşte robul lui Dumnezeu Duduş.

– Zici tu! Viermuiesc dracii în tine!

– Pace lor şi pace tuturor. Adevăr zic ţie, mamă, mi s-a spart oglinda.

– Care oglindă ai spart? sări Domniţa care avea încă din tinereţă o atât de mare cochetărie a oglinzilor încât numai de preţ cumpăra.

– Oglinda din mine, Domniţă. Oglinda cu lumânări. S-a spart cu mutatul.

– Ce tot îndrugi acolo verzi şi uscate?

– S-a uscat oglinda. Domniţă îţi sărut gândul care mi-a dat vorba.

– Duduş! Eşti beat!

– Ascultă, Domniţă, povestea cu strigoi a oglinzii ... Sst! Oglinda – începu Duduş cu glas de spovedanie.

Dar deodată se opri cu faţa în cumpănă.

– Cum mă gândesc, iar începe. Domniţă, fă semnul crucii asupra fiului tău.

– Nu lua în batjocură semnul crucii.

– Atunci dă-mi o palmă şi ceartă-mă cu nerv.

– Na-ţi semnul crucii: În numele Tatălui, al Fiului şi-al Sfântului Duh. Amin!

– Amin!

Dar era ceasul vechi al lămpilor.

Coca Duduş stătea întins pe covor, cu faţa în sus, braţele în lături şi ochii închişi. Nici un creţ nu mai era pe faţa lui, nici un tic. O linişte albă subt care dormeau ochii albaştri, cu umbre pe pleoape, duse lung de gene. Era frumos ca melancolia.

Ochii Domniţei se umeziră. Căzuse brumă în inima ei.

– De ce mi-e frig? o întrebă el cu mirare copilărească, deschizând ochii.

Domniţa îi privi ochii cu atenţie: ardeau.

– Nu-i fi băut?

– Numai transparenţa apei – cercă el să zâmbească.

Dar venea în el o nelinişte, un zvon străin. Se strânea din fundul fiinţei lui o suflare de frig, ca dintr-o fântână veche.

Se ridică într-o mână, adunându-se lângă Domniţa, lăsându-şi capul pe genunchii ei. Mult timp stătu aşa.

Şi deodată ochii lui sticloşi văzură papucii lui Coca Duduş, care se duceau singuri printre aleele de trandafiri spre pavilion. Ningea. Rămâneau urme. Şi papucii mergeau singuri.

– Mi-e frică... Ce-am spus? tresări el.

– De ce ţi-e frică?

– Frig, nu frică. De ce?

Tremura.

– Tremur!

Domniţa bătu din palme. Lenţa apăru.

– Repede un şal şi termometrul.

Coca Duduş avea patruzeci de grade.

– Cât? întrebă el clănţănind subt şal, cu ochii spre termometrul din mâna Domniţei.

– Asta e treaba mamei. Stai cuminte.

– Cuminte!

Astfel şi cu această vorbă începu boala lui Coca Duduş.

PARTEA A DOUA

E tare ciudat s-auzi cântând singură vioara stranie care doarme în fundul fiinţei. Zile şi nopţi de-a rândul, Domniţa ascultă vorbele care munceau faţa fără ochi a lui Duduş. Delirul lui avea vârsta copiilor. Cimitir, strigoi, draci, fantome: acestea erau vorbele sunate de adâncul lui. Uneori glumea, tot în delir. Un surâs ca umbra unei rândunele trecea pe faţa lui când palidă, când roşie. Cum se trezea cerea mâna Domniţei; o înclešta în mâna lui şi se ducea cu ea din nou în neguri...

Curând veni crivăţul uuind în sobe şi la ferestre. Vornicenii albiră într-o singură noapte, văruiţi năpraznic.

Andronic o chemă telegrafic pe Aida; sosi cu doctor de la Bucureşti întâlnind la Vorniceni pe doctorul adus de la Piatra- Neamţ. Făcură consult în biroul lui Andronic.

Doctorii puneau mari speranţe în tinereţa lui Duduş, dar erau cam evazivi.

– Vom face tot ce trebue; restul, natura...

Andronic comandă şi o infirmieră. Sosi cu întârziere din pricina viscolului, pecetluind prin prezenţa ei gravitatea cazului. Dar Duduş se rânji la ea, alungând-o cu mâna. Aşa că tot Domniţa, ajutată de Lenţa, îl veghea. Bolea în etacul ei, în patul ei. Domniţa îşi petrecea nopţile în fotoliu, la căpătâiul lui Duduş. Lampa ardea pe covor, cu flacără mică. Nimeni nu mai auzea gura Domniţei. Nu articula decât vorbele strict necesare; încolo tăcea, cu candelă în ochi pentru copilul ei.

De mult, Vornicenii nu mai cunoscuseră o astfel de tăcere. Cei care vorbeau, vorbeau în şoaptă. Dar tăcerea venise singură, odată cu boala lui Duduş şi cu veghea Domniţei, recunoscută de Andronic: era tăcerea casei părinteşti. Prin ea îşi regăsea căminul strămoşesc, revenind parcă în el după o lungă absenţă. Se plimba singur prin odăi, cu mâinile la spate, întâlnindu-şi amintirile. Se uita cu deamănuntul la mobile, la portrete, la cărţile din biblioteca mamei lui. Nu-şi mai petrecea zilele închis în apartamentul de sus.

– Eşti neliniştit, papa, îi spunea Aida, zâmbindu-i afectuos.

Toți ai casei, care-l întâlneau pe Andronic rătăcind prin odăi, gândeau la fel.

Câteva zile după ce aflară de boala lui Duduș, țăranii de la Vorniceni, înfruntând urgia viscolului, veniră să întrebe de Coca Duduș. Dar nu se mulțumiră cu informațiile de la bucătărie. Se adunară în fața casei și așteptară în viscol, neclintiți în cojoacele și căciulele lor, uitându-se la ferestrele casei. Erau aceiași de sute de ani, rămași în spațiu, dincolo de timp. Așa veneau odinioară cu plocon, de ziua tatălui lui Andronic. Bătrânul nu-i primea în casă, din pricina covoarelor. Își punea șuba și căciula, eșind în cerdac. Le spunea câteva cuvinte de mulțumire, poruncea să li se aducă rachiu și intra în casă.

Și țăranii și iarna dar parcă și aburul vorbelor părintești de-atunci, îl așteptau afară pe Andronic. Își puse șuba și căcila, eșind în cerdac. Țăranii se descoperiră, rămânând în gerul curții boerești ca în biserică.

– Bună ziua, oameni buni.

– Săru'mâna, Mărite.

– Ce v'aduce la curte?

Un moșneag se desprinse din grup, făcând un pas înainte.

– Am venit să întrebăm de Coca Duduș: cum o mai duce?

– Luptă cu boala, oftă Andronic.

– Să-l ție Cel de Sus, că ni-i stăpân bun și tare ni-i drag. I-o trimăs baba Ruxanda niște burueni de leac. Poftim, Mărite, – i le întinse moșul învelite într-o basma curată tivită cu mărgele albastre.

– Vă mulțumesc, oameni buni. Puteți pleca.

Tăcerea adusă de boala lui Duduș era transparența gravă prin care ochii lui Andronic vedeau alt timp al Vornicenilor, când viața trecea cumpănită, potolită, fără stridențe, masivă și solemnă.

În fiecare dimineață Andronic bătea încet la ușa etacului Domniței. I-o deschidea Lența, ploconindu-se adânc. Intra în întunerec. Ferestrele erau oblonite. Ardea candela la icoana Maicei Domnului. În sobă duduia focul. Coca Duduș nu era decât o mână slabă cu degete lungi și o compresă pe frunte în patul Domniței.

Domnița, la căpătâiul lui, cu ochii tulburi de nesomn și fața împietrită și nefardată, fără inele, fără brățări, fără podoabe, avea o majestate de văduvă regească.

Andronic îi săruta mâna cu respect, înclinându-se ceremonios.

Nu întreba nimic, dintr-un spirit de gravă decență. Vorbele erau de prisos. De altfel, nici nu le avea. Numai formulele pot umplea tăcerea în astfel de împrejurări. Stătea cu fruntea aplecată și fața încordată, având în ținuta lui acel accent special pe care-l au diplomații de carieră când asistă, în ținută de rigoare, într-o catedrală, la parastasul pentru moartea capului încoronat al unei țări amice.

Așa murise și mama lui, în aceeași încăpere, vegheată cu devotament de tatăl lui, care n-o părăsise până-n clipa văduviei. Și atunci tânărul Andronic bătea la ușă, intra în același întunerec luminat de candela icoanei, mergea în vârful picioarelor, se oprea lângă tatăl lui care ofta stăpânit, și stătea îndelung, solidar de pe mal cu patul care plutea spre moarte.

Cel de-atunci venea în cel de-acum ca pe o ușă deschisă acolo numai, veghind lângă ceva care nu mai era nici Coca Duduș, nici amintirea mamei, ci mai degrabă un loc de reculegere al neamului Alcaz c-o surdă murmurare de prohod.

Apoi pleca încet, ca cel care și-a făcut o pioasă datorie. Un fumător și-ar fi aprins țigara în această clipă, trăgând cu voluptate mult doritul fum. Andronic însă nu fuma. Dar revedea casa liniștită c-o privire lungă, după care își relua plimbarea printre amintiri.

Cu fata lui nu se'ntâlnea decât la dejun, căci Aida trăia cu program. Atâtea ore de somn, exerciții de respirație și supleță cu fereastra deschisă, bae, ceai cu pâne prăjită, plimbare pe orice vreme, lecturi multilaterale, toate urmărind cultivarea rațională, exerciții pentru degete pe un pian mut, vastă corespondență cotidiană cu prietenele din țară și străinătate. Aida nu se plictisea nicăeri și niciodată. Timpul ei, ca și gura ei perfectă, nu cunoștea diformarea căscatului.

Frumusețea Aidei avea acea autoritate jurisprudențială a tablourilor din muzee.

– Nu-i frumoasă ca Aida Alcaz, totuși...

Devenise o unitate de măsură estetică. Într-adevăr, n-avea nici un cusur. Frumuseță clasică. În așa măsură încât nimeni nu specifica un amănunt component al acestui tot. N-auzeai, de pildă, „Ochii Aidei Alcaz", cu toate că erau verzi și mari cu gene negre; n-auzeai „Gura Aidei Alcaz", cu toate că buzele ei aveau mult cântata croială. Frumusețea ei globală era atât de evidentă încât, deși toți o recunoșteau, întrebuințând-o uneori ca argument oarecum, nu se mai ocupau de ea, lăsând-o parcă în seama specialiștilor, ca pe un monument istoric. Perfecțiunea ei o făcea exterioară vieții. Unanim admirată oriunde, nu deștepta pasiuni. Privirile bărbaților o respectau cu o admirativă obiectivitate.

Cei care o vedeau pentru întâia oară, în lojă de pildă, întrebau îndată cine-i, de unde-i, dorind s-o mai vadă. Dar după ce o cunoșteau, rămâneau cu inima la alte femei, sau căutau altele. De asta, fetele și femeile doreau s-o aibă prietenă. Prezența ei împodobea și măgulea, fără să primejduiască. Un fel de „Hors-concours" feminin.

Samuel Fițig spunea astfel:

– Duduia Aid? Bre-bre! N-ai ochi de-ajuns să privești așa frumuseță extra! Ce folos! Toată lumea privește în vitrină așa un obiect de lux, dar nimeni nu intră să-l cumpere.

Aida însă nu suferea de această singurătate a inimii. Sufletul ei era mai presus de inimă. Admirația tuturora îi dădea o haină mai pură – și mai comodă – decât iubirea unuia. Numai că Aida confunda admirația bărbaților cu dragostea intimidată. În fiecare bărbat din preajma ei Aida descifra un îndrăgostit; ceea ce dădea Aidei, în raporturile cu bărbații, gingășia autoritară a unei surori de caritate care trăește numai printre bolnavi aleși. Nici o cochetărie. Ea le știa taina. Numai ea. De unde, o duioșie de mamă pentru fiecare, egală însă pentru toți.

Cât despre căsătorie – dorea să aibă copii, cu jertfă, dintr-un sentiment al datoriei – nu se hotărâse încă: asupra faptului în sine, nu asupra bărbatului. Bărbatul era secundar în această problemă, subordonat dispoziției și momentului ales de ea. Între orele programului ei zilnic și anual, nu vedea încă ora căsătoriei. Vornicenii îi dădeau griji și-i impuneau obligații. Aida își interzicea disprețul pentru ai ei: același nume. Dar nu-l stima decât pe tatăl ei. Se simțea fără rezerve fiica lui. Frumos – aveau același clasicism al trăsăturilor – cultivat, inteligent, distins, elegant, sobru. Mintea ei accepta în așa măsură versiunea simetrică a lui Andronic, încât, dacă nu i-ar fi fost fiică, l-ar fi luat de bărbat, chiar cu barbă albă. Lângă nici un bărbat nu se simțea în lume mai armonios Aida Alcaz decât alături de tatăl ei. Știa să mănânce, să vorbească, să comande, să impue.

Restul familiei de la Vorniceni nu solicita decât distanta compătimire a Aidei.

Domnița era o fatalitate; fratele ei, la fel. Se resemnase. Niciodată nu-și îngăduise s-o critice pe Domnița. Nici pe Duduș. Dacă Duduș nu s-ar fi numit Tudor Ceaur Alcaz, Aida l-ar fi considerat ca pe un copil din flori acceptat la Vorniceni. Erau însă frați prin nume. Și numele Alcaz era pentru Aida o realitate mai puternică decât deșănțarea lui Duduș.

Dar nu putea să rămâie indiferentă alături de „tragedia" tatălui ei. În dezacordul dintre Andronic și rest, Aida nu vedea o dramă, ci o tragedie. Aida nu întrebuința niciodată „vorbe mari". Toate îi apăreau ca o vulgaritate. În contrast cu Domnița, prefera culorile stinse și în îmbrăcăminte și în vocabular. Dar în gândurile ei, Aida nu se sfia. „Fastidios, enorm, tragic" erau sonorități frecvente în vocabularul ei interior. Tragedia lui Andronic sporea și înnobila admirația Aidei pentru el, dându-i un accent antic. Și sufletește nu deprecia faptul că era fiica unui om care suferă cu noblețe și bărbăție, fără să se plângă: „Fortiter in adversis". Dar Aida își atribuia un rol în această tragedie, devenind cea-care-știe-și-pricepe, cea-care-alină-și-ușurează.

De când se înapoiase de la Balcic, își schimbase programul de viață, conformându-și-l împrejurărilor, fără să aibă aerul că face un sacrificiu.

Domnița se ocupa exclusiv de bolnav. Obiectiv, Aida blama această formă absurdă a devotamentului matern, care nu putea înlocui priceperea

specializată a unei infirmiere. Dar pe de o parte nu se amesteca în ce n-o privea; iar subiectiv, nu-i părea rău să fie numai ea stăpână în casa Alcaz.

Luă deci cu autoritate locul Domniței în conducerea gospodăriei, punând ordine, rigoare și stil.

– Văleu! Văleu! Văleu! Mămucă! Parcă am intrat din nou la cătănie, se căina bucătarul țigan: hoț, risipitor și bețiv, dar mare și răsfățat meșter în ale frigării, cuptorului și tingirilor.

– Merde! mormăia Madama Lența scuipând printre dinți, văzând ce se petrece; dar acestea n-o atingeau decât principial, fiindcă ea aparținea Domniței, nerecunoscând nici o altă autoritate.

Servitoarele căpătară, de când cu Aida, o noțiune intermediară între plutonier, stareță și guvernantă englezoaică. Nu mai aveau dreptul să vorbească, să zâmbească, să-și facă semne. Domnița nu numai că nu se supăra, dar le și îndemna să nu stee ca „lumânarea de mort".

– Ia râzi! spunea Domnița Asinetei Cânepă.

Buzele Asinetei sclipeau de lumină și obrajii de gropițe. Râdea nu numai cu obrazul, dar și cu trupul, mlădiindu-și-l ca bătută de vânt: își dădea brațele îndărăt și capul pe spate, gata să zboare.

Acum se isprăvise. În frunte cu Asineta, toate trebuiau să execute cu evlavie ordinele Aidei, fiind numai ochi și urechi, căci Aida vorbea încet, fără să ridice glasul. Prin Samuel Fițig, Aida comandase o cusutoreasă precum și materialul necesar pentru uniformele fetelor: rochii negre cu fustă plisată, șorț alb, bonetă albă, pantofi negri, ciorapi negri.

– Măi, a dracului treabă! se scărpina în barbă bucătarul; mai să nu vă cunosc! Parcă v-o fatat odată pi tăti ghivoliță!

Maestrul Calistrat Troia fu rugat cu fermă delicatețe să respecte intimitatea reculegerii celor din sufragerie; deci, i se servea masa în odae, cu un singur pahar de vin.

– Și p'ăsta, mă Duduș, tot în sănătatea ta îl beau, mama ei de viață! monologa Calul, ridicând paharul cu furie.

Numai după ce isprăvea cu ale gospodăriei, ocupându-se meticulos de toate amănuntele, Aida își petrecea restul dimineței consacrându-se trupului și sufletului, cu o rigoare de „Fräulein".

Înainte de dejun făcea o vizită bolnavului și mamei, interesându-se de fratele ei cu vorbele: „Cum a petrecut noaptea?"

Dar Domnița asculta mereu acea vioară stranie care doarme și uneori cântă singură din fundul ființei. Ca și Duduș și ea trăia într-un fel de somn greu care învăluia coșmarul trupului din pat, încorporându-l. Biologic mamă. Andronic, Aida, Vornicenii erau dincolo de somnul Domniței.

Apoi începea în sufragerie dejunul în doi. Îi servea Asineta cu surâsul călugărit.

Andronic era deprins să mănânce singur cu Aida, din străinătate. Dar la Vorniceni, ceasurile din străinătate erau culoarea altui cer. Numai cu ei

doi însă, sufrageria Vornicenilor era alta: izbăvită parcă. Glasul slugilor nu se mai auzea, nici râsul lor, când Coca Duduş îşi dădea drumul. Apoi odioasa „ţigancă" – aşa o desemna Andronic pe Lenţa, evitând şi mintal să-i articuleze numele – nu mai era acolo, intervenind în discuţii, autorizată de interpelările Domniţei şi încurajată de râsul comesenilor.

După întâiul dejun în doi, fetele o luară în primire pe Asineta:

– Asineto, ce fac 'nealor? Zî...

– Na! Ce să facă? Mânâncă.

– Da' cum mânâncă?

– Cu dinţii, răspunse Asineta, licărindu-şi-i fraged între buzele roşii ca dulceaţa de pomuşoară.

– Nu ti fă proastî! Zî ci fac? Hai, Asineto, că dacă nu spui, ti gândilim!

Înconjurată de degete care se ridicau ameninţător, cu toată tinereţa trupului înfiorată, Asineta şopti:

– Măi fete-hăi, nici nu-i auzi! Crezi că mânâncă în vis. Zău dacă nu-mi vine să spun...

Luă un glas popesc.

– ... Odihneşte, Doamne, pe robii tăi.

Sunau fetele de râs, ca un cireş copt de vrăbii, răzbunându-se pe fructul oprit.

Într-adevăr, Andronic şi Aida mâncaseră taciturni. Se consultau din ochi, se serveau unul pe altul, schimbând rare vorbe, atât de cufundaţi în armonia de-a tăcea în doi încât o lebădă s-ar fi putut prelinge printre ei ca pe o apă lină.

Tăceau şi când erau cu ceilalţi la masă, dar atunci erau surghiuniţi între străini. Acum erau în casa lor, la masa lor, întorşi în neamul lor.

Cu straele şi cu pieptănătura aceleia, Aida ar fi putut intra în rama portretului de pe părete, numindu-se Despina. Deseori, cu blagoslovenie visătoare, privirea lui Andronic cobora de pe portretul Despinei pe creştetul Aidei.

Sufrageria Vornicenilor era decorul unei piese istorice. Ferestrele, subt bolţi de lemn întunecat, aveau înălţimea sfinţilor bizantini. Două sobe vaste, într-un capăt şi în celălalt, abea izbuteau să încălzească răceala de piatră veche a încăperei, croită parcă pentru uriaşi ursuzi. Bufetul din fund domina posomorât ca o orgă închisă. Dintr-un capăt până-n celălalt, masa de stejar masiv, înconjurată de scaunele cu spetează înaltă, purta o întipărire de sfat istoric între oameni cu bărbi arhaice. Deasupra mesei, un candelabru de fier cu lumânări atârna ca o ameninţare deasupra capetelor. Iar de jur împrejur, pe toţi pereţii, unul lângă altul, femei şi bărbaţi, Ceaur Alcazii, cu ochii deschişi, priveau.

– Fac spiritism în spatele nostru, spunea Duduş, rânjindu-se la ei.

Într-adevăr, la ceasul lumânărilor, privirea lor te apăsa în spate. Îţi venea uneori să întorci capul peste umăr, ca şi cum în răceala încăperii ai fi simţit apropierea suflării lor moarte.

Domniţa nu-şi iubea „rudele de pe pereţi". Ea prefera oglinzile, tablourile viu colorate, şalurile. Dar portretele Alcazilor făceau parte din zid, ca în biserici, cu toate că erau pânze în rame. Nimeni n-ar fi cutezat să le alunge de pe zidul lor, lăsându-l gol, nici să le înlocuiască. Soborul răposaţilor Ceaur Alcazi stătea acolo prin voinţa tradiţiei.

Andronic şi Aida respirau în sfârşit printre ai lor.

După câteva zile însă, Asineta adună pe fete în jurul ei, înfăşurându-se în ele ca într-o haină de glumă şi taină.

– Fetelor, am să vă spun ceva, da' sst!, făcu ea cu degetul pe gură.

– Sst!, făcură toate, foşnind ca vrăjitoarele din Macbeth.

– Au început să vorbească!

– I-auzi!

– Veniţi încoace, porunci Asineta.

Desfăcându-şi şorţul, şi-l legă pe subt bărbie, făcându-şi din el un fel de barbă. Apoi se aşeză pe un scaun, ţinându-se ţanţoş dreaptă.

– Eu sunt Măritul. Cine vrea s-o facă pe Duduia Aida?

Nu se găseau amatoare.

– Haide tu, Tomiţo, nu fi aşa sfioasă.

Tomiţa Ochi-Albi avea ochi verzi, ca şi Aida, numai că privea puţintel încrucişat, „c-un ochi la slănină şi altul la făină".

Împinsă de fete, Tomiţa se aşeză în faţa Asinetei, luând rolul Aidei.

Asineta îşi mângâie barba cu o mişcare luată de la mulsul vacilor.

– Aida, îţi aduci aminte de plimbarea noastră la capre?

– Da' când a fost 'nealor la capre?

– Măi, fă proasto! protestă Asineta. Capre de mare, măi!

– Zî tu, că eu nu ştiu! se apără Tomiţa.

– Nu eşti bună de ni'ca! Măi fetelor, ascultaţi: s-o plimbat Măritul şi Duduia Aida cu barca la capre!

– Aieste-s de-a tăli! protestară fetele, trăgând-o de barba şorţului.

– Zău, măi! Să-mi sară ochii pe plită!

Fusese vorba de insula Capri.

Începeau dialogurile în sufragerie, pe măsură ce se îndepărta amintirea zgomotului celorlalţi. Mesele nu mai erau o corvoadă: deveneau o bucurie împărtăşită.

Cu excepţia clipelor de gravă şi sinceră reculegere din etacul Domniţei, zilele de la Vorniceni înseninau sufletul lui Andronic aşa cum numai lunile petrecute în străinătate izbutiseră până atunci. Impietrirea feţei lui se îndulcise până la zâmbet. Se împrimăvăra în contrast cu ferestrele gerului şi viscolului. Ar fi vrut să ofere cuiva de la Piatra-Neamţ violete de Parma.

Dar fruntea doctorilor nu se descreţea. Îl costau o avere pe Andronic. Plătea însă fără murmur, provocând oricum mirarea lui Samuel Fiţig care-i aducea de la Bucureşti, Iaşi şi Piatra-Neamţ ştiindu-le preţul: justificat şi de faima lor şi de greutăţile drumului şi de reputata avere a neamului Alcaz.

– Plătim princiar, spunea Samuel Fiţig la cafenea. O plăcere să fii doctor! Călătoreşti în şliping, te plimbi cu sania, deschizi uşa, te uiţi la termometru, asculţi în piept, dai din cap, mănânci şi bei bine şi primeşti în numerar preţul unei blăni de astrahan. Mă rog, da' ce-ai vândut? Da'cine-o cumpărat? Cine poate şti! Se vede numai preţul. Hee, ofta Samuel Fiţig, de ce nu m-ai făcut, mamă, doctor sau cocotă la casă boerească?

– Lasă, coane Sami, nu te plânge, că te'nvârţi bine!

– Mă'nvârt? Ciupesc şi eu ca vrabia ce rămâne de la aşa armăsari de lux!

Şi doctorii erau intimidaţi de solemnitatea sufrageriei de la Vorniceni. La masă, Andronic şi Aida păreau că aparţin portretelor de pe pereţi, nu vieţii de toate zilele. Frumoşi, glacial distinşi, mai mult tăceau, părând că acordă o binevoitoare audienţă vorbelor celorlalţi. Nici unul, nici altul n-aveau acea anxietate caracteristică rudelor celor gravi bolnavi, care creează un raport de deferenţă interogativă de la ei la medicii curanţi. Căci, deşi plătit, doctorul nu e negustorul unei marfe evidente, ci mai cu seamă deţinătorul unor taine proiectate în viitor. El ştie dacă drumul bolnavului e spre viaţă sau spre moarte. În sufrageria casei Alcaz însă, doctorii îşi pierdeau acest prestigiu, suferindu-l în schimb ei pe al amfitrionilor, ceea ce îi obliga mimetic la o distincţiune care le micşora pofta de mâncare şi plăcerea digestiei cu anecdote. Eşeau din sufragerie ca dintr-un frac istovitor.

Pecetea Alcaz devenea din ce în ce mai răspicat reliefată la Vorniceni.

Coca Duduş nu mai era decât o amintire. Iar Domniţa parcă se călugărise undeva la o mănăstire, pentru ispăşirea păcatelor, căpătând astfel un fel de demnitate. Îşi pierduse realitatea şi în casă şi mai cu seamă în nervii lui Andronic. Din care pricină, de câte ori intra în odaia bolnavului, Andronic săruta fără efort mâna umbrei de acolo, uitând trecutul. Cel din pat nu mai era Duduş de până atunci; devenise altcineva, un bolnav tânăr cu faţă de mucenic, pleoape pentru care şi genele erau povară, şi mâini de supremă împărtăşanie. Buzele îi albiseră. Domniţa mereu i le ştergea cu apă amestecată cu glicerină. Amintiri străvechi, de pe vremea năframei Sfintei Veronica, pluteau în preajma mamei alături de fiul ei întins.

Andronic pleca de acolo cu sentimentul că e înnobilat.

Pentru întâia oară, grupul acesta, mamă-fiu, avea o astfel de răsfrângere în el: estetică.

Se simţea împăcat. Banii lui luptau vârsându-şi sângele, pentru sănătatea copilului. Îşi făcea datoria de tată cu plenitudine şi discreţie. Nu spusese nici Aidei cât îl costă boala lui Duduş. În fiecare zi, de două ori,

dimineaţa şi seara se ducea în camera bolnavului. I-adevărat că-n timpul zilei sufletul lui era vecin nu cu veselia, dar cu acea stare de zâmbet pe care ţi-o dă vidul liric al primăverei. Dar nimic exterior nu exprima această dispoziţie. Nici o ureche a casei n-ar fi putut auzi o vorbă de-a lui Andronic incompatabilă cu situaţia lui de tată îngrijorat. Discuţiile cu Aida, pe margina amintirilor din străinătate, erau o carte răsfoită ca să mai uiţi de griji.

Aşa că noaptea, şi îngerii ar fi putut să zboare lung, cu aripile tot atât de albe, prin somnul tatălui cu barbă albă.

* * *

–Domniţă...

Nu mai cânta acea vioară stranie din fundul fiinţei; Domniţa auzi un glas aproape uitat.

– ... vreau să fumez.

Coca Duduş respiră adânc. Vorbele îl osteneau ca un urcuş abrupt.

– În buzunarul pantalonilor.

Cu mâna ei, Domniţa îi puse în gură o ţigaretă Gold-Flake.

– Puşa, vorbi Duduş după primul fum, nu-ţi stă bine când eşti slabă.

– Să nu te simtă Tătuţa fumând.

– Poftim.

Îi dădu ameţit, cu mişcări dibuitoare de moşneag, ţigara abea începută.

Domniţa o trecu Lenţei, făcându-i semn s-o arunce în sobă. Dar Lenţa o fumă lacom în odaia de alături.

Treptat, ochii lui Duduş se sileau să rămâe deschişi. Privea prin odae.

– Lenţa, dă-mi o muscă, şopti el într-o zi.

Lenţa se uită întrebător la Domniţa, crezând că iar vorbeşte fără şir.

– Caută-i, Lenţa, o muscă, porunci Domniţa, ridicând puţin glasul.

– De unde să scot eu muscă, Domniţă?

– Din pământ să mi-o scoţi, – vorbi glasul Domniţei: cel adevărat.

Coca Duduş închise un ochi, privind a zâmbet cu celălalt.

Dar Andronic îl găsea mereu dormind. Şi Aida.

Urechile lui Coca Duduş ascultau, dar nu auzeau decât ponderea unor prezenţe străine de duhul odăii. Şi nu-şi ridica pleoapele. Sufletul lui nu-şi recăpătase vechea dimensiune. Mic şi pueril ca o veveriţă, stătea la pândă, distrându-se cu ce putea apuca. Fugea de Andronic şi de Aida. Nu putea lupta: încă.

Într-o zi, Coca Duduş îşi ridică mâinile, inspectându-le. Strâmbă din nas. Apoi se uită lung la Domniţa.

– Lasă că te faci sănătos, oftă Domniţa.

Doctorii încuviinţară o alimentare uşoară.

– Hai spune de ce ţi-i poftă? îl cercetă Domniţa după un lung pomelnic la care Coca Duduş răspundea negativ şi elegiac ca o Damă cu Camelii. Hai, Duduş, spune de ce ţi-i poftă...

– Mi-i dor de-o ceartă bună, Domniţă.

Mintea, ca să-i facă plăcere Puşcei.

Aşa începu convalescenţa lui Coca Duduş: cu gândul la Domniţa.

*

* *

Dintâi intră Domniţa cu toate inelele pe degete, cu brăţări, şirag la gât, cu dresuri pe obraji, părul pieptănat în sus, împodobit de un pieptene cu străluciri; în urma Domniţei, Lenţa şi Maestrul Calistrat Troia.

– Asineto da' unde mi-s fetele? întrebă Domniţa, luându-şi locul în capul mesei din sufragerie.

Ştia tot Domniţa, căci gura Madamei Lenţa o pusese la curent în zilele din urmă, pe româneşte şi pe franţuzeşte, cu toate schimbările, dar Domniţei îi plăcea dialogul cu spectatori.

Asineta, devenită subretă prin costum şi călugăriţă prin mimică, plecă genele.

– Da' unde ţi-i muzicuţa, Asineto?

– Fetele stau la bucătărie, numai eu servesc, îngăimă Asineta cu ochii la Aida.

– S-au boerit în lipsa mea, scrâşni Domniţa. Ia adă-le la treabă... Nu v-a fost urât singuri? se adresă Domniţa lui Andronic şi Aidei, în timp ce Asineta pornea cu veste zâmbitoare la bucătărie, sărind într-un picior şi pocnind din palme.

– Vă cheamă Domniţa.

– Slavă ţie Doamne, mare-i mila Ta! se cruci bucătarul.

– Hai-hai, ce staţi ca proastele la uşă? le mână glasul Domniţei, văzându-le cum se-mbulzeau ca-n prag străin.

Dezvăţate de sufragerie, se înşiraseră în faţa uşii, cot la cot.

– Boneţele, pestelcuţe, colţuni boereşti! începu glasul Domniţei, urzicându-le. Şi mă rog, după cine sunteţi în doliu? Ia să nu vă mai văd cu fustă neagră şi caimac pe cap! Lipsiţi din ochii mei! Acuş să vă văd îmbrăcate cum trebue, că de nu vă tund pe toate până la piele!

Şi cât ai aplauda, fetele Domniţei se şi înapoiară în straiul lor de-acasă dând o veselie de ouă de Paşti sufrageriei. Apoi, în timpul mesei, Domniţa le luă în primire pe fiecare, întrebându-le de-acasă, de fraţi, de surori, de vaci, de scroafe... Căci Domniţa, cu toate că nu se mişca decât cel mult prin grădina de trandafiri, ştia şi toaca-n cer a Vornicenilor ca o cumătră de-acolo.

Andronic își reluă tăcerea, după o scurtă încruntare.
Aida își reluă tăcerea, după o imperceptibilă subțiere a buzelor.
Iar Domnița își reluă locul pur și simplu.

*

* *

Se înțelege că de vreme ce Domnița venea în sufragerie însemna că în etac nu mai era nimeni decât zâmbetul icoanei. Într-adevăr, Duduș fusese mutat în odaia lui, învelit în pleduri, dus pe brațe de Maestrul Troia. După indicațiile doctorilor trebuia să mai stea în pat, orice efort fiindu-i interzis. La căpătâi avea un raft întreg ticsit de medicamente.

– Poticărie! spunea Duduș cu intonația pe care românii o dau cuvântului porcărie.

Căldură egală, aer curat, liniște, somn, medicamentare riguroasă, supraalimentare, supravegherea temperaturii.

– Vă salut cu stimă, respect și mare satisfacție, Coca Duduș – își făcu intrarea Samuel Fițig, primul vizitator acceptat de Domnița.

Coca Duduș îl privi cu-n ochi, deprindere de la sfârșitul bolii.

– Tare te-ai îngrășat, coane Sami!

– Primesc cu satisfacție un astfel de compliment ebraic. Da' nu-l merit, Coca Duduș.

Sami avea invariabil silueta țârului în redingota lui cenușie.

– Coane Sami, da' eu merit să-mi spui că arăt ca o floare?

– De ce nu? Da' am spus?

– Am spus eu ca să nu mai spui mata.

– Coca Duduș, n-arăți ca o floare, da' ești o grădină. Dă-mi voe să te respir cu deliciu.

– Coane Sami, simt că-mi dai culori în obraz.

– Și mata, Coca Duduș, aur în inimă.

După aceste preliminării, Samuel Fițig se așează pe scaun la picioarele patului, cu fața spre Duduș.

– Coca Duduș! Coca Duduș! Așa mi-i de bine c-ași fuma o țigară!

– Englezească, adăugă afirmativ Coca Duduș, oferindu-i din cutia galbenă de țigarete Gold-Flake.

– Coca Duduș, dă-mi voe să păstrez în buzunarul de la jiletcă acest distins suvenir și dă-mi voe să fac economie de o țigară din tabachera mea.

– Fumează, coane Sami, nu te jena, ești la mine.

– Sigur că-s la mata și nu la mine, da' fumul lui Sami intră cu supărare pe nasul Domniței. Și nu-i mai bine să fac economie de tutun decât risipă de supărare? Filosofală vorbă! Coca Duduș, când am timp pot spune că m-ascult cu plăcere. Da' ai să-mi spui mata: „Amice Sami, ai devenit de-acu un orator? Tu spui, tu asculți!" Ș-am să-ți răspund, Coca Duduș: „Adică de ce să nu vorbească Sami și pentru urechile lui? Poate că nu-s de-ajuns de

urâte? Cine vine în vizită la așa urechi? Numai cine are interes". Da' când aud urechile lui Sami așa vorbe filosofale și desinteresate, spun ele: „Iaca ne-am căpătuit și noi cu o lecuță de zestre. Poate că tot are să ne ia cineva." Coca Duduș, adăugă Sami, dacă te obosesc, aștept să mă iei de ureche și să mă dai afară.

– Coane Sami...

– Pardon cu respect, mata nu trebue să vorbești. Renunț cu regret la așa un răspuns delicios. Da' ce pot face? De ce l-a lăsat Domnița pe amicul Sami la Coca Duduș? Fiindcă Domnița știe că amicul Sami când vine în vizită poate vorbi și singur de pe toate scaunele. Coca Duduș, este mă rog, o cucoană mare și grasă, parcă nici n-are oase, cu toți dinții din gură acoperiți cu aur, care se chiamă Madama Tăcere. Nu deschide gura să vorbească. Își arată numai dinții. Fără să bată la ușă, vine la om acasă cu toate neamurile ei și stă la masă și stă în salon și se culcă în pat și se uită la fereastră și încuie ușa și nu mai pleacă. Parcă ca e proprietară cu paianjeni cu tot și tu ești numai chiriaș cu rata neplătită. Și dacă vede omul așa pacoste-n casă, își ia pălăria și pleacă. Cască gura pe stradă, se duce la cinematograf, la cafenea, la club, dă din mâni și din picioare, consumă, cheltuiește, caută amici și, chiar dacă nu-i găsește, pretinde că i-o găsit și stă cu oricine numai acasă să nu stee. Da' când intră Sami într-o casă, Madama Tăcere se uită pe fereastră și chiar dacă toarnă cu cofa, tot pleacă. Ei, madam? Nu răspunde. Ce să faci? N-are Sami succes la așa o damă nobilă!

– Coane Sami...

– Parcă atâta n-ajunge, Coca Duduș, îi luă Sami vorba din gură. Sami vorbește ca o moară stricată și nu spune nimic; Coca Duduș spune numai „Coane Sami" și Sami simte că parc-o băut Cotnar din pivniță boerească. Apropo, Coca Duduș l-am văzut mai vesel pe Maestrul Troia. Când erai mata în pat parcă el era bolnav. „Suferi de ficat, Maestre?" l-am întrebat. Nu mi-a răspuns. Ș-atunci am înțeles că Maestrul sufere de inimă rea. Parcă-l dureau măselele-n gură, așa un aer avea! Și cum să n-aibă stricăciune de inimă? Singurul elev preferat al Maestrului, bolnav, și pentru așa o mare durere două pahare de vin pe zi! Ce să-neci? Unde? În ce? Cum să n-aibă dreptate setea așa unui Maestru îndurerat? Da' cum să n-aibă dreptate Duduia Aid când l-o pus pe Maestru la porție de vin? Înțeleaptă Duduia Aid! Are inimă înțeleaptă! Înțeapă de înțeleaptă ce-i! Nu te supăra, Coca Duduș, pe Duduia Aid – văd de pe ochii matale că-ți vine să vorbești – c'o dat Dumnezeu de s'o făcut sănătos Coca Duduș și s'o'ntors Domnița la stăpânire. Plouă vinul fără de cortel în gura Maestrului Troia. Am avut deosebita cinste să-l miros înainte de-a intra la mata. Ce buchet! Pivnița Vornicenilor! Mi-am adus aminte cu plăcere. Aproape c'o uitasem. I-am dat bună ziua Maestrului Troia. S-a uitat așa de frumos la mine că

parcă nu mai eram Sami simplu, ci Sami & Comp. Văd, Coca Duduș, cu mare satisfacție, că am onoarea să te distrez. Citesc în ochii matale ca-n buzunarul Tătuței!

Domnul Fițig se scărpină simbolic.

Duduș zâmbi.

– E mare plăcere ca un bolnav să aibă un tată ca Tătuța. Tot bolnav să fii! Nici un doctor n'o plecat cu mâna goală. Tot doctor să fii. Coca Duduș, drept să-ți spun, tare m-am săturat de doctorii matale. Nu-mi place să văd așa tigri cu termometru. Du-te, Sami, la București; du-te, Sami, la Iași; du-te, Sami, la Piatra. Pentru ce, mă rog? După Doctor, Sami. Of-of-of, pardon, Coca Duduș, că oftez în loc să strănut, da' cum să nu oftez după așa o afacere! Când stai de vorbă cu un doctor parcă vorbești la telefon cu sicriul tău. Ce știe prostul de Sami? El, dacă-i iesă un coș pe nas, zice: tot îi bine c'o evacuat singur fără portărei. Da' dacă se-ntâlnește un doctor cu coșul lui Sami, el se uită lung de tot la coș și după aceea lung de tot la Sami, dă din cap filosofal, și Sami se întreabă: Vai de mine și de mine, nu cumva oi fi având cancer? Hai să mă duc la doctor. „Ce-i asta, Domnule Doctor?" Stă, vede cu vată-n alcool, gândește cu diplomă și spune: „Domnule Sami, ai un coș". „Mi-ai luat o piatră de pe inimă Domnule Doctor. Ce-ți datorez?" Crezi mata că-mi cere pentru coș? Nuu! Îmi cere pentru piatră. Și când mă duc, Coca Duduș, cu coșul pe nas, și când mă gândesc ce prost am fost să plătesc așa un onorar, altă piatră-mi cade pe inimă. Cum să nu te-mbolnăvești dacă te duci la doctor? Da' cum să nu te duci la doctor dacă te-mbolnăvești? Coca Duduș, ascultă-l pe Sami: să știi că ai o sănătate de fier dac'ai scăpat de boală cu doctori... Iaca o sosit și Madama Lența, parizianca noastră de la Vorniceni.

– Cucoane, vine Domnița. Ai stat de-ajuns, vorbi Lența cu un glas care la telefon ar fi provocat răspunsul: da, domnule.

– Mă-nchin cu recunoștință în fața Domniței, se-nclină Samuel Fițig văzând-o pe Domnița.

– Nu miroase a tutun? se întrebă Domnița, aspirând cu nări zmeești aerul odăii.

– Miroase, Pușa? șopti Duduș, cruțându-și glasul.

– Răspunde, Fițig, se încruntă Domnița.

– Mata nu-l știi, Domniță, pe Coca Duduș? Parcă-i pare rău să spue că n'o fumat, fiindcă n'o fumat. Dar dacă ar fi fumat îi părea bine să spue că n'o fumat, fiincă fumase.

– Fițig, vorbește românește!

– Domniță, și pe franțuzește și pe turcește și pe englezește am să spun cu turnul lui Babel că nimeni n'o fumat.

– Și ce-ați făcut, mă rog?

– Ce să facem? Recital Sami! De când nu mai cântă Domnița, toată lumea doarme la Operă! Poate spune și Coca Duduș...

*

Era o mare sleire în Coca Duduș. Trupul nu se deșteptase din deprinderea somnului lung. Ca o barcă uitată pe nisip, stătea în lenea uscată a oaselor. Mușchii nu mai aveau resort. După cel mai mic efort nădușea ca după fugă. Nu mai avea nici gesturile, nici ritmul lui Coca Duduș. Amintirea propriilor lui mișcări se deștepta parcă numai în memorie, localizată acolo, ca ceva din tinerețe, trupul actual având alt ritm: al unei îmbătrâniri resemnate. Se gândea uneori la el, cel de dinainte, ca la altcineva, văzându-se exterior și din exterior, prin scene și mișcări, sufletul aceluia ne mai suprapunându-se sufletului acestuia. Boala îi apărea ca un somn cu visuri și ca o vârstă intermediară între cel de-atunci, tânărul, și cel de-acum, îmbătrânitul. Mâinile lui, pe care le vedea mereu, erau mâini de moșneag. Piele palidă și uscată cu sânge apos și oase inerte. Mâinile lui parcă așteptau pe pat sărutarea nepoților după testament și împărtășanie. Mai cu seamă mâinile îl obsedau, mereu prezente în fața ochilor. Avea și pudoarea lor, căci prima lui impulsiune față de vizitatori era de-a și le acoperi, dar și lenea sforțării de-a și le trage subt plapumă. Le lăsa deci afară ca pe o nuditate penibilă. Așa se resemnează și cei care au rău de mare de-a deveni spectacolul celorlalți.

Și sufletește se accepta așa cum se găsise după boală, fiindu-i lene să mai fie și altfel el. Nu mai avea aceeași viteză. Un gând de-atunci, din vremea sănătății, reconstituit acum, îl ostenea ca o stradă de oraș când vii de la mănăstire – apărându-i ca o ispravă a altuia. Rareori, când se gândea la propriile lui întâmplări, parcă și le recita, silabisindu-le, având nevoe de o juxtă ca să le înțeleagă. Renunța. Începea și lăsa.

Se gândise, cu o surdă zvâcnire de inimă la C.D. Dar drumul fizic până la casa nouă și scara care despărțea odaia de jos de cele de sus, unde-și făcuse dormitorul – tot la pat se dusese gândul – îl ostenise în așa măsură încât nu mai văzuse în jucăria fostei bucurii decât efortul, cazna, restul mistuindu-se fad.

Sufletul lui devenea spectativ. Chiar și această poftă de-a vedea și auzi pe alții o avea debil; dar o avea. Dorea să fie distrat, fără să mai aibă puterea de-a provoca această distracție. Alții să tragă sforile păpușilor, el nemaiavând inițiativa, nici îndemânarea. Simțea deci nevoia de oameni în jurul lui, dar care să nu-i aducă prezențe cu surdină în odaia de convalescent, ci, dimpotrivă, viața lor și a altora, stufos. Domnița nu numai că nu-i îndestula această nevoe, dar i-o și contrazicea, ostenindu-l nervos, crispându-l.

Când Domnița întârzia „dincolo" – dincolo era formula comod generică a lumii celorlalți: din casă, de la moșie, din sat, din lume – Coca Duduș îndată trimetea iscoadă:

– Lența, ia vezi...

Lența pornea imediat, fuma o țigară, bea o cafea, bătea o pasiență și se-ntorcea. Coca Duduș o punea să-i istoriscască tot ce văzuse și auzise, cu de-amănuntul. Gura Lenței nu mai tăcea. O cunoștea și pe Domnița și Vornicenii și pe Coca Duduș. Iar minciuna fabulativă n-avea secrete pentru Lența.

– Lența! o interpela uneori prepuelnic Coca Duduș.

– Parole d'honneur, mon Prince. Rien que la vérité. Ș'atunci, cum zisei... Și dăi!

Dar lângă el, Domnița nu mai „suna". Cu toată amploarea ei fizică Domnița fusese pentru Coca Duduș un verb: acțiune. Acum devenise un substantiv: mamă. Nimic de la Duduș n-o mai irita. Această pasivitate substantivală îi apărea și ca un fel de trădare lui Duduș. De ce nu binevoia Domnița să-i dea măcar iluzia că e tot el? Cum îl privea – alb, cu orbite afunde și fruntea mereu lucind de sudoare – Domnița devenea „mamă duioasă". Lui Coca Duduș îi venea să rânjească și să necheze. Înlocuise însă și această tradiție obositoare pentru mușchii feței, cu simpla închidere a unui ochi, ceea ce îi satisfăcea nevoia de mimică, cruțându-l însă de efort. Domnița nu-l mai bruftuluia, nu-l mai buzdugănea, nu-l mai afurisea: binecuvântate vorbe ale gloriosului trecut. Într-un cuvânt, îl trata ca pe un copil bolnav, ceea ce era insuportabil din partea Domniței, cu toate că de la indiferenți Coca Duduș accepta masca acestei politețe.

În categoria aceasta intrau de pildă Andronic și Aida.

Coca Duduș îi revăzu placid, dar cu suave aparențe de Damă cu Camelii. Nu făcu nici un efort de-a simula, căci lenea lui de-a vorbi și gesticula era o realitate organică.

Unul după altul Andronic și Aida îl sărutară pe frunte.

Coca Duduș se gândi cu repulsie la gustul frunței lui asudate, și cu oarecare satisfacție la obligația alor lui de a i-o săruta. Deveni atent, descoperind într-o corvoadă lucirea unei distracții.

Din acea clipă începu o ușoară activitate în mintea lui. Înregistra printr-un monolog interior tot ce făceau Andronic și Aida, contopiți în pronumele spontan venit „dânșii" în strident dezacord gramatical cu predicatul.

Iată contabilizarea:

Dânșii ia loc.
Dânșii stă.
Dânșii se uită.
Dânșii caută vorbe.
Dânșii nu le găsește.

Dânşii priveşte profund.
Dânşii surâde tandru.
Dânşii învinge un oftat.
Dânşii n-a căscat.
Dânşii simte timpul.
Dânşii e distinşi.
Dânşii vede ţigările.
Dânşii e acri.
Dânşii stă.
Dânşii mai stă.
Dânşii tot stă.
Dânşii şi-a făcut datoria.
Dânşii se ridică.
Dânşii vine la pat.
Dânşii zâmbeşte optimist.
Dânşii pleacă optimist.
Dânşii merge distins.
Dânşii a eşit.
Dânşii... dânşii e satisfăcuţi – epilogă Duduş, fără să greşească.

– S-a schimbat. Nu ţi se pare, Aida?

– Ba da, Papa. Cred că l-a format boala.

– Să sperăm, oftă Andronic.

– Duduş, de ce n-ascunzi cutia de ţigări când vine Tătuţa? Îl întreb Domniţa blajin.

– De-al dracului!, încercă Duduş s-o stârnească.

Nu izbuti. Cu un fel de oftat optic Domniţa acceptă şi sfidarea cutiei cu ţigări aşa cum o răsfrângea vorba lui Duduş.

De aceea preferinţele lui Duduş se îndreptau spre alţi vizitatori. Ţăranii de la Vorniceni veneau mereu la Curte să întrebe despre sănătatea lui, dar Domniţa vorbea lung cu ei – distrându-se pe ea, gândea Duduş, informat de Lenţa – fără să-i primească în odaia lui Duduş.

– Puşa, vreau să-mi văd oamenii, se hotărî el într-o zi.

Şi Domniţa îi primi la Duduş.

Aduceau iarna de afară în cojoace, în musteţi şi în opinci; iar în ochi, ceva care înfloreşte numai primăvara în poene de munte.

– Să trăeşti, Coca Duduş. Ne creşte inima că te vedem sănătos.

Erau ca o pădure în odaia lui, chiloşi, cu glasuri groase şi feţe muncite de vânt.

– Lenţa, meremet...

Duduş ştia ce le place lor, iar Lenţa ştia ce vrea pentru ei Coca Duduş. Le aduse deci pastramă, slănină şi „holercă".

Duduş îi privea cum mâncau şi beau cu mare cuviinţă, îmbucând cu respect, fără lăcomie, dând holerca pe gât şi-apoi mulţumind cu înclinări arhaice Domniţei şi Coconului.

– Tare-s boeri ţăranii Domniţei, spuse Coca Duduş după ce plecară.

Altădată, Domniţa i-ar fi replicat:

– Vulpe vicleană...

Dar Domniţa, cu ochii încă plini de sănătatea ţăranilor, îl privi cu melancolia după zâmbet, fără să-i spue alt nimic.

Coca Duduş închise un ochi, privind-o numai cu celălalt.

Samuel Fiţig nu venea decât în răstimpuri, cu treburi.

Coca Duduş abea îl aştepta. Ceru Domniţei o sticlă de cognac francez anume pentru Sami care n-avea dreptul să fumeze în odaia convalescentului. La porunca lui Duduş, Lenţa pregăti cupă specială de degustat cognacul, în cinstea lui Sami.

– Coca Duduş, salut de trei ori: odată pentru mata, odată pentru intenţie, ş-odată pentru şip. Văd că m-aşteaptă ca şi madama Lenţa, distins, vorbind cea mai autentică limbă franceză. Îmi pare rău că n-am la mine mănuşi de piele şi ţilindru pentru aşa un şip simandicos.

Îşi puse ochelarii de expert, considerând ascuţit – parcă privea pe nas, cum vorbeşti pe nas – eticheta sticlei.

– Coca Duduş, aşa ceva costă în valută forte, Ce plăcere să fii bătrân când te-mbraci în sticlă franceză! Scuză-mi o paranteză filosofală, Coca Duduş, da'tare e bine să fii ceea ce nu eşti. De asta e bine să fii cognac, că nu mai vrei nimic şi eşti tot. Da' ai putea mata să mă-ntrebi, Coca Duduş – şezi binişor, nu te deranja, că-ntreb eu –: „Bre Sami, da' tu ce vrei?" „Eu? Vreau să gust o leacă de cognac vechi". „Poftim, de ce nu guşti? De ce trăncăneşti ca un cotiugar în loc să deschizi şipul?" Coca Duduş, grozav de bine întrebi, dar şi Sami grozav de bine răspunde. Iaca răspund: „O mai băut el Sami vreodată aşa un cognac? De unde să bee la Herşcu şi la Moişă, specialişti în sifon şi-n contravenţii, aşa o băutură care n-o văzut apa de când s-o născut la o vie istorică! Nici n-o băut, nici n-o întâlnit cu mâna aşa ceva nobil şi autentic. Cum să scot eu dopul la aşa un şip? Ar trebui să fiu beat şi nu sunt. Ce-ar spune Domniţa să-l vadă pe Sami umblând la dop? „Ai înebunit, Sami? Asta-i de nasul tău?" Da', o văd pe Madama Lenţa că se uită aşa duios la mine! Poate vrei un rac, Madama Lenţa, sau poate ai uitat c-aşa se spune în Moldova la tirbuşon? Uite, ca să-ţi aduci aminte, poftim din buzunarul lui Sami şi fă ce vrei: nu văd, n-aud. Coca Duduş, da' nu văd păhăruţ pentru cognac! Văd eu aşa un pahar mare şi umflat cu guriţă mică, da' nu îndrăznesc să cred c-are să poată Madama Lenţa să-l umple!

Într-adevăr, Madama Lenţa turnă numai pe fund.

Samuel Fiţig luă paharul, ducându-l la nas.

– Coca Duduş, încep să înţeleg. Pentru aşa un cognac îţi pare rău că ai un singur nas. Asta nu-i băutură, asta-i grădină la pahar! Ce buchet! Nici

n-ai zice că-i rudă cu vinul. Coca Duduș, drept să-ți spun, mai că-mi vine să mă las păgubaș. M-apucă așa o melancolie când mă gândesc că până la moarte, de azi înainte, bietul Sami n-are să mai miroase așa ceva, că-mi vine să nu-i mai dau de băut deloc! Da' cum să nu beau dacă-s de-acu trist! Coca Duduș! Beu să viscz? Ce deliciu! Mi-i rușine că-s numai Samuel Fițig lângă așa o băutură! Coca Duduș, îmi dai mata voe să mai beu un fund de pahar – toarnă, Madama Lența – ca să prind curaj pentru al treilea. Coca Duduș, simt că mă nasc din nou. Am de-acu sânge istoric. Am luat parte la nu știu câte bătălii, cu pinteni și cal, în calitate de personalitate oficială. Am și statuie da'am uitat adresa. Coca Duduș, am căpătat de-acu ochi de vultur fără ochelari! Văd până-n fundul pivniței că mai sunt și alte șipuri...

– Cucoane! îl întrerupe Lența care bătea o pasiență pe covor la gura sobii; or să te simtă lupii la întors după miros!

– Madama Lența, de ce-mi dai fiori? Ia mai toarnă un fund să-mi vie inima la loc!

– Ba mai pune-ți pofta-n cui! Ia hai că l-ai năucit pe prințișorul meu. N'est-ce-pas, mon Prince?

– Dulce glas ai, Madama Lența, când vorbești limba cognacului! De ce n-ai și inimă la fel.

– Cucoane, nu te fă băut, că nu ești. Eu mă cunosc la beție! Cognacul dregе, nu îmbată.

– Dragă Madama Lența, simt că astăzi nu mă iubești!

– Cucoane, mulți bărbați o iubit-o pe Lența, da'aleși pe sprinceană. Merde!

– Pardon, n-am auzit.

– Lasă, Cucoane, că prințișorul mă știe. Nu se supără el pe Lența Domniței.

– Madama Lența, dacă nu mă-nșel, văd că ai poftă de taifas. La dispoziție cu pahar și replică.

Lența se uită galeș la sticlă și încă și mai galeș la Coca Duduș care aprobă, făcând din ochi.

Își aduse deci și Lența un pahar, bău și dădu și ea un concert. Până la urmă Lența le și cântă o cantonetă frivolă, cu accent parizian, intonații de „diseuză", săltându-și cochet poala fustei.

– Coane Sami, ia dansați, îl rugă Coca Duduș, deschizând în sfârșit gura. Căci sticla era pe fund.

– Ce nu face amicul Sami pentru Coca Duduș? Madama Lența, voulez-vous?

– Oui, mon choux.

Şi începură să danseze, în timp ce buzele lui Fiţig fredonau isteţ „Blaue-Donau", un vals care aprinse în ochii lui Duduş lumini de candelabre. Îi privea în extaz. Îl meritau. Perechea lor depăşea râsul care văzându-i ar fi leşinat cu ochii uzi.

– Maică Preciştă! – se minună Domniţa bătând din palme. Duduş-Duduş!

– Puşa, am avut o zi bună!

Porni să-şi frece mânile una de alta, dar renunţă la timp, aducându-şi iar aminte unde era şi cum era.

Vorba Madamei Lenţa...

*

– Ce mai fac fetele? o întrebă într-o zi pe Lenţa care cetea în drojdie de cafea la gura sobei.

– Aşteaptă primăvara să le miroase a flăcău!

Coca Duduş închise un ochi.

Lenţa-i învăţase tertipul.

– Ce vrei să ştii, mă rog?

Ochiul deschis o privea neclintit.

– Te-ai deprins cu jupânul Sami! Arunci o vorbă şi vrei un sac în schimb! Îţi dă el jupânul ş-o haraba, că nu costă!

Ochiul deschis o privea ascuţit.

– Da' ce să fie cu fetele? Dacă-s proaste şi tinere, ce să mai fie alta? la nişte iepe!

Dar ochiul o privea neînduplecat.

– Îi fi auzit ceva? Da' de unde s'auzi, că din pat nu te-ai mişcat. Ţ'o fi spus haramul de Troia!... Ahaa! se dumeri Lenţa; vrei s'auzi ce-au pătimit cu Duduia Aida? Daaa!, răguşi ea deodată în spre bariton, le-o fost binee, o făcut miliţie... Asta vrei să ştii din gura lor. Te-o'nţăles Lenţa. Elle comprend tout, la garçe! S'o chem pe Asineta că ţi-i pe plac afurisita! Are pe dracu!

Duduş deschise în sfârşit şi celălalt ochi.

Lenţa o aduse pe Asineta la „prinţişor".

– Nu te hlizi, fato! Ţine-te dreaptă: smirnă! Ai uitat c-ai făcut miliţie cu Duduia Aida?

În cumpănă între râs şi sfială, căci abea mai recunoştea chipul lui Coca Duduş, Asineta se uita nehotărâtă.

– Lenţo, gâdil-o mata, vorbi Coca Duduş cu gravitatea celor care spun: Percheziţioneaz-o.

Cu fiorul gâdilitului în ea, Asineta spuse tot-tot-tot, cum se scutură un măr copt. Râdea și spunea. Avea atâta viață în ea, încât era incapabilă să istorisească. Participa, trăind în prezent fiecare scenă, imitând, dialogând, parodiind chiar, fără să-și dea seama.

Coca Duduș nu se sătura ascultând.

Afla de la fiecare câte ceva, reconstituind viața Vornicenilor din timpul lipsei lui. Se punea la curent. Nevoia de-a ști ce se întâmplă „dincolo" era din ce în ce mai lacomă.

Maestrul Troia trăia prea măreț ca să poată ști de-ajuns.

– Am lucrat, mă Duduș, ca un câne, dincolo de contingențe. Hei, mă fraților, se adresa Maestrul către un fel de mulțime din vale; l-ați uitat pe Calistrat Troia! Da'vine el ceasul lui Calistrat Troia și vă turtește, mă fraților! Concep un roman, mă Duduș.

– În câte volume, Maestre?

– Zece-douăzeci-treizeci. N'are importanță. Vast, mă. Auzi, Duduș! Ăsta cuvânt, mă! Vultur, mă! cu universul în ghiare! Cartea lui Prometeu! Ha?

– Titlu?

– Titlu, mă! Simți?

– Simt.

– Praf îi fac pe toți! Parcă-i văd! Cine-i Calistrat Troia? Cine-i Calistrat Troia? Cine-i Calistrat Troia? Răsună țara, mă. S'a aprins un foc pe munți. Îs roșii văile de pălălae. Tremură mulțimile ca iarba. Ce-i? Ce apocalips începe? E Maestrul Calistrat Troia, – urla Maestrul în încăperea scundă pentru glasul său de Mitropolie.

– Calule, da' cu inima cum mai stai?

– Mă, Duduș, mă, am descoperit lângă Vorniceni o fătuță, mă! Anisia Jugău! Lipovancă, mă! Phee! Splendoare, mă! Forme, mă! Temperament, mă! Îi fac versuri! Praf îl fac pe Dante!

– Știe să citească?

– N-are importanță! Am sedus-o cu fizicul meu impresionant. Versurile... exclama Maestrul cu un gest vrednic de al Semănătorului din poemul lui Victor Hugo.

Altă ceva nu mai spunea. El însuși ca un mefistofelic semn de exclamație cu timbru de contrabas, vorbea numai cu semne de exclamație. „Trompetele răsună..." spunea Duduș. Vorbele Maestrului n-aduceau fapte, adică tocmai ceea ce dorea Duduș. O necontenită explozie apologetică pulverizează faptele în elocința lui Calistrat Troia. La Duduș, Calul găsea în fiecare zi o sticlă de vin ascunsă sub pat. O lua sublim, c-un gest prometeic, o bea

cu-ncetul şi apoi mai găsea încă una. Pe măsură ce bea, se răsturna mai adânc în fotoliul lui preferat, cu ceafa pe spetează şi faţa în sus, pierzând contactul cu „contingenţele".

Începea:

„C'est l'heure ou le sepulcre apelle la chouette.
„On voit sur l'horizon l'étrange silhouette
„D'un bras enorme ayant des courbes de serpent;
„On dirait qu'il protège, on dirait qu'il répand
„On ne sait quel amour terrible dans cette ombre
„Est-ce Arimane?"
„Est-ce Arimane?"

– Teribil, mă Duduş! Sonoritate, mister, profunzime. Victor Hugo! Nume predestinat! Catedrală, mă! Catedrala hăului!

– O, da!

– O, da!

Şi totul se sfârşea, căci Maestrul adormea cu gura deschisă de două sticle de vin, cu sonoritate, mister şi profunzime.

Maestrul Troia era un vin tonic.

Dar Duduş avea nevoe de fapte. Madama Lenţa, oricând dispusă să clămpănească, era neîndestulătoare, nu fiindcă nu ştia, ci fiindcă mintea. Madama Lenţa, în felul ei, era un fel de Homer: şi acesta făcuse din nişte simple pârâeli greceşti o epopee nemuritoare. Madama Lenţa vorbea în proză cu o mentalitate de poet.

Iar Duduş dorea fapte diverse.

Domniţa tăcea ca să nu-l obosească.

Samuel Fiţig venea numai în răstimpuri şi deseori monologul lui era oglinda lui Narcis.

Pădurarii lui Duduş, Petre Ţuchilă şi Anton Cilibău, îi aduceau, tot în răstimpuri, veşti de la pădure, tăcuţi de felul lor, mai mult ascultând decât vorbind, aşteptând mereu să fie întrebaţi şi îndemnaţi.

Ţăranii de la Vorniceni veneau în fiecare Duminecă, dar n-aveau „limbuţia muerească" pe care o dorea Duduş.

Andronic şi Aida, „dânşii", stăteau ca două panouri decorative pentru actul convalescenţei.

Ar fi dorit Coca Duduş o mahalagioaică cu ochi ageri şi gură isteaţă, care să foarfece lumea mărunt-mărunt, în fapte şi făptuleţe. Să-i sature mâncărimea curiozităţii de-a şti. Parcă adormise şi lumea de dincolo de când cu boala lui. Vorbele mai tuturora veneau din locuri cu aţe de paianjen. Cu excepţia „vacilor slabe" aduse de domnia Aidei, nimic nu se întâmplase deosebit. Acea cumînţenie sarbădă care în cataloagele şcolare se întitulează nota zece la conduită.

Ce dracu! gândea Duduș. Și buza de jos i se răsfrângea blazat. După ochiul închis, acesta era al doilea gest nou a lui Duduș.

– Ce-i cu tine? îl întreba Domnița.

Închidea ochiul și răsfrângea buza.

– Lasă că-i bine să te plictisești. Asta te reface.

– Pușa, tu vorbești?

– Dar cine?

– Tătuța!

– Hai, culcă-te.

Îl învelea cu patru pleduri până peste bărbie, îi îmbodolea capul cu șaluri, lăsându-i numai ovalul obrazului, îi deschidea fereastra și-l punea la cură de aer. Iarna se îndulcise. Omătul nu mai seârțâia. În zilele cu soare streșinile picurau dulce, cântând parcă din fluier. Întinerea aerul afară ca fetele, auriu, zâmbind la poalele munților.

– Pușa, mi-i poftă de portocale.

Îi plăcea să-și odihnească mâna slabă pe rotunjimea unei portocale. Când îl irita ceva, unghiile lui intrau în coaja portocalei. Astfel îi pieri, într-o măsură, obsesia mânilor lui de bolnav. Se uita numai la portocală. Forma aurie devenise parcă cineva în patul lui Duduș. Dimineața, după ce era „grijit", cum spunea Madama Lența, după ce i se primenea așternutul, după ce odaia se înnoia prin aer, lumină și începutul dimineții, devenind câteva clipe noțională până la abstract – Odaia – Coca Duduș avea aerul neaderent al unui pacient mutat în altă încăpere a sanatoriului.

– Poftim portocala, spunea Lența. L'orange du Prince!

Nu „poftim o portocală". Portocala devenise un simbol incorporat. Cu mâna peste portocală, fața lui Duduș se destindea.

Aștepta primăvara cu mâna pe fructul rotund.

Deși cutia de țigarete era nelipsită de la căpătâiul lui, alături de chibrituri, Duduș nu fuma. Tușea, ascultându-se.

Când veneau Andronic și Aida, Duduș tușea mai mult decât atunci când era cu Domnița, cu Samuel Fițig, cu Madama Lența sau cu Maestrul Troia. Aida nu-i spunea: „De ce nu tușești cu batista la gură?" – dar ochii ei căutau batista, capul i se îndepărta și buzele deveneau ermetice.

Într-o zi Coca Duduș închise iar un ochi, privind-o pe Lența numai cu celălalt.

– Ți-o venit o poftă! Le Prince désire?

Dar gura lui Coca Duduș era cetluită.

– Ce-i îi dorind? De mâncare, nu, că ești mofturos ca o borțoasă, mâneate-ar norocul. De băut nu, că suge Troia ca balaurul. Jupânul vine

singur, fără să-l chemi. Asineta ş-o golit sacul. Portocala văd c-o ai. Lume, slavă Domnului, îţi cărăbănesc mereu: ba din casă, ba din sat, ba de la pădure. Jidan ai, români ai, ţigancă ai! Ce-ţi mai trebue?

Coca Duduş însă o privea cyclopic, stârnind toţi dracii Lenţei.

– Să-ţi dau în cărţi? Nu. Să-ţi dau în cafea? Nu. Să-ţi dau în bobi? Nu. Să te descânt? Nu. Merde!

Lenţa vorbea ca ţigăncile ghicitoare, urmărind necontenit resfrângerea vorbelor ei pe faţa lui Duduş, astfel căutându-i drumul poftei. Dar Duduş rămânea impasibil, numai ochi înfipt în Lenţă friptă.

– Da' ce-i fi vrând, pacatele mele!

Duduş o lăsă să fiarbă mult şi bine, ascultând fără să clipească bodogăncala ei. Abea într-un târziu, ochiul lui se îndreptă spre icoana din părete.

– Iar vrei să te spovedeşti?

În timpul bolii, Coca Duduş ceruse Domniţei să i-l aducă pe Părintele Ilarion Vodă de la Vornicceni. Se împărtăşise. Dar la întrebarea Lenţei, ochiul lui Coca Duduş o fixă implacabil, fără să-i răspundă altfel.

– Ce dumnezeu îi fi vrând? Popă, nu. Ahaaa! se lumină Lenţa; ţi s-o făcut de Alfeu...

Ochiul clipi.

– ...şi de Ciubeică.

Ochii lui Duduş o priveau albaştri.

– Elle sait tout, la garçe! exclamă Lenţa uşurată.

Călugărul Alfeu şi Fratele Ciubeică de la Schitul Vornicului se înfiinţară la curte. Pat şi Patachon: aşa îi numea Coca Duduş, ceea ce nu-l împiedeca să sărute cu convingere – şi publicitate – mâna cuviosului Alfeu, obligându-l şi pe Maestrul Troia să facă la fel.

– Paşte, Calule, iarbă sfântă, căci într-adevăr mâna cuviosului era acoperită de buruiana părului.

Călugărul Alfeu era înalt ca turnul şi ascuţit ca ţăruşul. Alături de el Fratele Ciubeică părea o cocuţă. O rotunzime şi o frăgezime diafană, vestind un glas de soprană. Fir de păr n-avea rotunzimea luminoasă a obrazului lui, căci părul ardea alături pe înălţimea Cuviosului Alfeu.

În timpurile fericite, Cuviosul Alfeu venea în fiecare sâmbătă la Curte după lumânări, untdelemn şi tain de brânză, făină, pâne şi zahăr. El se îngrijea nu numai de Schitul Vornicului, dar şi de mormintele Alcazilor. Damigeana rămânea la poartă în mânile neştiutoare ale Fratelui Ciubeică. După ce Domniţa îi dădea porţie de lumânări şi untdelemn şi tainul traistei, şi după ce raporta Măritului „stările de la Schit şi cimitir", Cuviosul Alfeu îl căuta pe Coca Duduş care-i săruta cucernic mâna.

– Văd că ai de toate, Cuvioase, constata Coca Duduş, privindu-i burduhanul traistei.

– Am, ofta Cuviosul, de-ale sufletului.

– Văd că ai şi şip de untdelemn.

– Am, ofta Cuviosul, de-ale candelei.

– Atunci toate-s bune, Cuvioase.

– Bune, ofta adânc Cuviosul, dregându-şi cu mare cutremur de sunet glasul. De-ale postului.

– Da' nu-l văd pe Fratele Ciubeică! observa cu straşnică mirare Coca Duduş. Nu cumva boleşte, sărăcuţul?

Şi unde vâra Cuvioşia Sa două degete în gură şi unde slobozea un şuer pe care-l auzeau şi pulberile haiducilor. Şi trap-trap, cu damigeana în mână, Fratele Ciubeică venea ca mânzul după iapă.

– Noroc, Frate Ciubeică, se veselea Duduş. Da' ce ţii în mână cu-atâta ruşine?

– Ştie Cuviosul, micuna subţirel Fratele Ciubeică.

– Steclă goală, Coca Duduş. Mai mare jalea rumânului!

– Ei, hai s-o veselim pre ea, spunea Duduş cu dampf.

Lua cheile raiului de la Madama Lenţa, îşi punea un şal pe umeri şi scobora în beci cu oastea Domnului după el. Venea şi Madama Lenţa cu lumânare aprinsă şi foc nestins.

Damigeana ca damigeana! Ea, mititica, se umplea degrabă. Dar cuviosul se umplea mai cu anevoe. Ciocnea cu Madama Lenţa, pahar după pahar, încercând taina butoaelor. Din când în când spunea de sbârnâiau bolţile şi doagele:

– Na şi ţie, fătule, lapte de butoi!

Şi-i dădea o duşcă lui Ciubeică.

Acolo îi descoperea uneori Maestrul Troia care hăulea de sus, din gura beciului:

– Călugăree... cu cel mai mare glas.

– Eu, îi răspundea în octavă de catacombă Cuviosul.

Coca Duduş îi lăsa să sugă din butoaele Tătuţei până când murea lumânarea. Drept care, Cuviosul avea mare tragere de inimă pentru Coca Duduş.

Coca Duduş îi pregăti sticla şi de data aceasta: una la vedere, alta în vizuină.

– Unde-i Fratele Ciubeică? îl întrebă după datină.

Cuviosul duse degetele la gură, gata să sloboadă şuer.

– Cuvioase, ca la biserică, îl opri Duduş cu drept cuvânt, căci Fratele Ciubeică nu mai aştepta la poartă, ci la uşă.

Intră cu damigeana.

– Lenţa...

Lenţa porni s-o umple. Şi între timp, după ce Duduş cinsti pe Cuvios cu sticlă şi pahar, îl puse la cale.

– Înţeles, stăpâne.

Atât spuse ostăşeşte Cuviosul Alfeu, lăsând două sticle goale, luând o damigeană plină, subt ochiul duios al Madamei Lenţa, care se urcase la lumină cu dulci întunecimi de beci îmbelşugat.

A doua zi dimineaţa Cuviosul Alfeu şi Fratele Ciubeică se înfiinţară la Coca Duduş; în loc de damigeană Fratele Ciubeică aducea carte sfântă. Şi Coca Duduş făcuse pregătiri. Obloanele erau închise ca niciodată. Lenţa scosese toate scaunele. Mirosea a abur de tămâe. Ardeau şase lumânări năltuţe în cele două tricheluri de bronz, dând umbre mari încăperii.

Cu două perne la spate, care-l ţineau mai drept în pat, cu mânile fără de portocală, alăturate, cu fruntea aplecată, Coca Duduş închise un ochi către Cuviosul Alfeu care şedea drept la căpătâiul lui ca o teacă a glasului ce avea să vie. Lângă el, îngeresc în umbră şi lumini, Fratele Ciubeică.

Cetania începu: Evanghelia lui Luca.

Peste puţin trebuiau să sosească Andronic, Aida şi doctorul adus de Samuel Fiţig.

– Bine, Cuvioase, aprobă Duduş. Eşti în voce.

– Să mă vezi acuşi, stăpâne.

Dintâi intră Domniţa, apoi doctorul urmat de Andronic şi Aida şi la urmă Samuel Fiţig.

11 *„Atunci un înger al Domnului s-a arătat lui Zaharia şi a stătut în picioare pentru tămâere".*

12 *„Zaharia s-a spăimântat când l'a văzut şi l-a apucat frica".*

13 *Dar îngerul i-a zis: Nu te teme, Zahario, fiindcă rugăciunea ta a fost ascultată. Nevasta ta Elisaveta îţi va naşte un fiu căruia îi vei pune numele Ioan".*

14 *„El va fi pentru tine o pricină de bucurie şi veselie şi mulţi se vor bucura de naşterea lui".*

15 *„Căci va fi mare înaintea Domnului. Nu va bea nici vin nici băutură ameţitoare şi se va umplea de Duhul Sfânt încă din pântecele mamei sale".*

16 *„El va întoarce pe mulţi din fiii lui Israel la Domnul Dumnezeul lor".*

17 *„Va merge înaintea lui Dumnezeu în Duhul şi puterea lui Ilie ca să întoarcă inimile părinţilor spre copii şi pe cei neascultători la umblarea în înţelepciunea celor neprihăniţi ca să găsească Domnul un norod bine pregătit pentru El".*

Răsuna în răstimpuri tusa lui Coca Duduș, dar glasul Cuviosului Alfeu desfășura splendoarea cortului dumnezeesc peste toate și peste toți.

Doctorului nu-i venea să creadă. Se uita când la călugărul care părea că arde de roș ce era, când la Duduș, din care nu vedea decât o frunte de ceară albă și două mâini împreunate, când la Andronic, când la Domnița, când la ceas – aerul de munte îi stârnise foamea – dar n-avea încotro.

Nimeni nu putea face nimic decât să stea în picioare și să asculte. Nu poți opri vorbele Evangheliei.

Fratele Ciubeică asculta în genunchi. Era o atmosferă de biserică.

Andronic, după ce clipi, privi, iar privi și apoi își aplecă fruntea.

De la o vreme toți ascultau cu frunțile plecate și genunchii grei. Îi veni în minte Domniței scena actorilor din Hamlet, și-l privi lung pe Duduș. Dar chipul lui îngălbenit de lumânări era atât de grav, încât Domnița ascultă cu evlavie vorbele sfinte, făcându-și mare cruce.

25 *„Și iată că în Ierusalim era un om numit Simeon. Omul acesta era fără prihană și cu frica lui Dumnezeu. El aștepta mângâierea lui Israel și Duhul Sfânt era peste el.*

26 *„Duhul Sfânt îl vestise că nu va muri înainte de a vedea pe Hristosul Domnului".*

27 *„El a venit în templu, mânat de Duhul. Și când au adus părinții pe Pruncul Iisus, ca să împlinească cu privire la El ce poruncea legea".*

28 *„Simeon l-a luat în brațe, a binecuvântat pe Dumnezeu și a zis:*

29 *„Acum slobozește în pace pe robul Tău, Stăpâne, după cuvântul Tău".*

30 *„Căci au văzut ochii mei mântuirea Ta",*

31 *„pe care ai pregătit-o să fie, înaintea tuturor popoarelor, lumina care să lumineze neamurile și..."*

Glasul cuviosului Alfeu deveni munte în răsărit de soare.

„... slava poporului Tău Israel".

Cu toții crezură că s-a sfârșit. Începu o mișcare, o foială, o destindere, o speranță.

Dar glasul o luă parcă de la început, dând perspective de drum lung pe șesurile fără capăt ale istoriei sfinte.

33 *„Tatăl și mama Lui se mirau de cele ce spuneau despre El".*

Fără zgomot, Lența deschise ușa, intrând cu spinarea plecată, urmată de toate fetele. Și văzând fecioarele lumânări aprinse și auzind vorbele Evangheliei, îngenunchiară una lângă alta la spatele Domnitei.

34 *„Simeon i-a binecuvântat și a zis Mariei, mama Lui: Iată copilul acesta este rânduit spre prăbușirea și ridicarea multor în Israel și să fie un semn care va stârni împotrivire".*

35 *„Chiar sufletul tău va fi străpuns de o sabie ca să descopere gândurile multor inimi".*

Sfârâia mucul vreunei lumânări, dând ca o spaimă flăcării care se zbătea, izbucnind apoi cu aur ascuțit.

Era prea cald. Înmulțirea celor din odae sporea dogoreala sobii și a lumânărilor, dându-i acea îmbâcseală care o face ametitor de grea. Plutea migrena. Începeau batistele pe frunte. Și din ce în ce era mai stranie această oprire a vieții într-o odae fără mort, această intrare neașteptată a bisericii în încăperea cu lumânări aprinse și umbre îngenunchiate, unde din când în când se auzea o tusă și se vedea o frunte a cărei paloare interzicea gândul glumei și bănuiala șotiei.

Călugărul Alfeu cetea fără de grabă, dând o vibrație de orgă fiecărei vorbe.

Nimeni nu putea ști când se va isprăvi această bizară cetanie cu ceremonial de slujbă.

Obrazul Aidei, cuprins de un fel de îngheț care o îmbătrânea fără s-o schimbe, slăbea sever, evocându-și străbunicele.

Domnița îngenunchiase și ea, odihnindu-și mai cu seamă sufletul greu.

Fetele erau numai genunchi și spinări.

Madama Lenta devenise cuvioasa Lenta.

Numai Samuel Fițig asculta – cu interes desinteresat, cum ar fi spus el, – dar părea că cetește pe fața lui Duduș vorbele călugărului care ajunsese la „Ispitirea lui Iisus".

Glasul răsuna întunecat, cu un fel de bubuit în el.

3 *„Diavolul i-a zis: „Dacă ești Fiul lui Dumnezeu, poruncește pietrei acesteia să se facă pâne".*

4 *„Iisus i-a răspuns: „Este scris: Omul nu va trăi numai cu pâne, ci cu orice cuvânt care esă din gura lui Dumnezeu".*

5 *„Diavolul L-a suit pe un munte înalt, i-a arătat într-o clipă toată împărăția pământului".*

6 *„și i-a zis: Ție îți voi da toată stăpânirea și slava acestor împărății, căci mie îmi este dată să o dau oricui voesc".*

7 *„Dacă dar te vei închina înaintea mea, toată va fi a Ta".*

8 *„Iisus a răspuns și i-a zis: „Înapoia mea, Satano! Este scris: Să te închini Domnului Dumnezeului tău și numai Lui să slujești".*

Vorbeau doi în glasul călugărului cu păr roș și glas negru: Satana și Iisus.

Și lumânările plângeau și se topeau fără liniște, aruncând zbor sperios de umbre.

13 *„După ce L-a ispitit în toate felurile, Diavolul a plecat de la El până la o vreme".*

Călugărul închise Evanghelia, lăsând tăcere. Pe urmă veni lângă Duduş, înclinându-se adânc. Duduş îi sărută mâna. Apoi vorbi către toţi:

– Aţi auzit: „...până la o vreme".

Şi le făcu semn să se apropie. Duduş sărută mâna Domniţei, a lui Andronic şi a Aidei.

Lenţa deschidea obloanele, lăsând să intre aburul lunar al amiezei de iarnă.

– Tinere, ce-a fost asta? îl întrebă Doctorul pe Duduş, cu un zâmbet acru-dulce, luându-i pulsul.

– Evanghelia lui Luca.

*

După plecarea tuturor, Domniţa îl înveli iarăşi, deschizându-i fereastra.

– Dormi!

Închise ochii cu grabă. Domniţa îl privi mult timp, apoi se îndreptă spre sufragerie unde se adunaseră toţi în aşteptarea mesei. Dar Duduş nu dormi. Abea aştepta venirea Lenţei. O primi c-un ochi deschis,

– Stai la pândă ca huitanul! Ţi-ai făcut râs de noi! „Huieşte casa".

– Tătuţa ce spune? întrebă Duduş, nemairăbdându-l inima să tacă.

– Vă-leu! ...Tace!

Duduş zâmbi.

– Aida?

– Ce să mai vorbim, prinţişorule! Amarnic mai eşti! Ai făcut-o pe Domniţa mea să îngenunchieze. Zău dacă nu-mi venea să lăcrămez! Parole de Lentza! D'apui Măritul! Să stee el în picioare cât o vrut Coca Duduş!

Coca Duduş clipi dintr-un ochi.

– Sami?

– Lasă că vine el singur. Acuma face burtă la masă boerească. Merde!

– N-am auzit! apăru Samuel Fiţig, după o discretă bătae la uşă. Coca-Duduş, să-ţi fie de bine! Madama Lenţa, am onoarea să vă întreb despre un oarecare şip pe care-l pricep fără de dicţionar...

– Te-ai îndulcit la cognac, cucoane! Ce nu-ţi comanzi şi 'neata? Bei şi zici: bunu-i şi dulciu-i şi tare-s cărpănoşel!

– Madama Lenţa, văd că am deosebita onoare să fiu obiectul unui atac deschis: l-am băut! Drept să-ţi spun prefer o sticlă deschisă: s-o bem!

Coca Duduş aprobă. Madama Lenţa porni în căutarea unei butelii.

Coca Duduş asculta c'un ochi. Samuel Fiţig îşi tachină favoriţii, aşezându-se pe un scaun, scărţâindu-şi în tact vârful unei ghete.

– Coca Duduş, întotdeauna omul admiră ceea ce nu pricepe de-ajuns. O fost tare frumos. Da' de ce-o fost aşa? Ei, aici îi aici, acu să te văd, amice Sami, care ştii să admiri, dacă poţi să pricepi! Are-un glas Cuviosul Alfeu! Poţi tăia cu el o pădure fără de maşină. N-aşi vrea să mă-ntâlnesc noaptea cu aşa un glas bisericesc! Şi iaca am ascultat şi eu Evanghelia lui Luca! Tare era supărat Domnul Doctor că l-ai ţinut atâta în picioare! Parcă numai el era supărat? Da' i-o ţinut în picioare Coca Duduş? Dumnezău i-o ţinut în picioare ca să le mai aducă aminte să nu mai stee atâta pe scaun în odaia lui Coca Duduş! Vezi, Coca Duduş, cine stă prea mult pe scaun uită de picioarele altuia. Vra să zică Dumnezeu ne-o ţinut în picioare tocmai în odaia lui Coca Duduş care şedea culcat în pat! Cum să te superi pe Dumnezeu care i-o dat la loc sănătate lui Coca Duduş? ...Coca Duduş, mă priveşti cu-aşa un ochi că-mi vine să cred că-s munte şi că am căpătat de-acum şi un tunel. Poate că n-am spus tot? se scărpină Samuel Fiţig, încreţindu-şi faţa. Sigur că n-am spus. Uitasem tocmai principalul: „Diavolul a plecat de la El până la o vreme". Sigur, l-a văzut toată lumea pe Coca Duduş sărutând câte-o mână pentru oboseala rudelor cu câte două picioare; cine zice contrariul dacă evanghelistul Luca spune negru pe alb că diavolul a plecat... Da' plecase?

Samuel Fiţig închise şi el un ochi, privindu-l pe Coca Duduş interogativ.

– Coane Sami, începu Duduş cu accentul lui Sami, dă voe amicului Duduş să-ţi spue o anecdotă. Era odată un rabin foarte scump la vorbă. Ai înţeles?

– Asta se-nţelege cu punga. Numai când spui rabin punga slăbeşte-n buzunar, dacă o mai găseşti!

– Şi mai era odată şi un Şmil.

– Odată, de două ori, de mai multe ori! Şmil înseamnă etc. ca şi ploşniţă!

– Şi Şmil se gândeşte el: Cum să obţin o consultaţie ieftină de la aşa un rabin scump?

– Sigur, rabin îi fără rabat.

– Şi atunci Şmil îi dă o telegramă rabinului: „Rog răspundeţi urgent dacă să asigur casă contra incendiu". Telegramă cu răspuns plătit, bine-nţeles. Ce crezi că i-a răspuns rabinul, coane Sami?

– „Urgent".

– Nu. I-a răspuns: „Consultă rabin".

– Eşti o leacă de rabin, Coca Duduş, oftă Sami. N-am meritat un răspuns plătit, da' un cognac merit!

– Ţi-l aduce Lenţa.

PARTEA A TREIA

Fără de nimic, sprintenă în aer şi lumină – primăvara.

Dar munţii, tot ninşi, erau în rugăciune ca pustnicii alături de ispita care începe să apară.

Coca Duduş parcă se călugărise de când se ridicase din pat, reluându-şi târâş-târâş viaţa de om întremat. Nu mai gesticula, nu mai vorbea tare, nu mai glumea, nu mai făcea farse.

– Sărăcuţul, l-o schimbat boala, suspina Asineta, astfel comentându-l şi compătimindu-l între fete.

Şi nu se mai certa cu Domniţa. Această scântee, între ei nu se mai aprindea. Glasul Domniţei răsuna la Vorniceni, dar pentru alţii; cu Duduş vorbea mereu interogativ, dulce ca părul lăut în apă de ploae. De altfel, pe acest Duduş ar fi fost şi greu să-l certe cineva.

Dacă Duduş ar fi avut treizeci şi cinci de ani, în loc să aibă nouăsprezece, formula definitorie, după canoanele vocabularului curent, ar fi fost aceasta: „S-a burghezit". Dar Duduş n-avea nici anii, nici guşa, nici casa şi nici nevasta acestei înmormântări în viaţă. Trăia totuşi cu program, ca o Aidă de pildă, taciturn, potolit, ticăit – consacrându-se sănătăţii şi învăţăturii.

Pe vremea celuilalt Duduş, costumul acestuia ar fi avut semnificaţia unei extravaganţe cabotine, provocând măcar observaţii, dacă nu şi scene de familie. Noul Duduş avea altă trecere.

Ultimile două săptămâni de pat, după Evanghelia lui Luca, şi le petrecuse cu asistenţa zilnică a călugărului Alfeu şi a Fratelui Ciubeică. Ascultase toate evangheliile, concentrat, fără ca niciodată o vizită să-i poată întrerupe reculegerea.

În pat concepuse şi comandase prin Alfeu, noul costum: un fel de haină monahală. Antereu de şiac – halat îi spunea – fes călugăresc de lână ţigae, papuci de pâslă, ciorapi groşi de lână împletită şi un fular alb în jurul gâtului. I-adevărat că-i şedea foarte bine, faldurii hainei largi ascunzându-i slăbiciunea, dând în schimb un fel de solemnitate înălţimii lui tinere. Multor femei le-ar fi bătut coada ochiului trecând pe lângă un astfel de călugăr. Nu mai avea „urechi de mort". Obrajii îşi pierduseră paloarea de ceară, aurindu-se e-o undă vie de măr copt: tenul unui purificat. Buzele căpătau

culoare. Ochii îi străluceau şi mai albaştri în regăsirea primăverii. Pe Coca Duduş de odinioară parcă nimeni n-avea răgaz să-l privească din cauza necontenitei lui agitaţii; acela era mai mult zgomot şi tumult, ostenind ochiul, copleşind urechea.

– Hueşte Moldova!...

Acestălalt era tăcere. Şi toţi îl vedeau: un viscol devenit omăt.

Tudor Ceaur Alcaz era băiat frumos. Nu ca Aida care era perfectă. Totuşi erau fraţi. În Aida întinerise o moartă din neamul Alcaz, Despina care transmisese trăsăturile ei lui Andronic şi frumuseţea ei, Aidei. Duduş era rupt din tinereţa Domniţei. Între Duduş şi Aida erau atâtea deosebiri încât perechea lor filială nu deştepta decât ideea de contrast izbitor, mai cu seamă în ochii părinţilor, ceea ce răspica şi mai categoric paralelismul lui Andronic cu Domniţa. Fata tatei, băiatul mamei: aşa erau.

Totuşi, de când Duduş devenise Fratele Duduş, orişice oglindă şi-ar fi dat seama că-i fratele Aidei. De ce? Greu de spus. O secundă, chipul lui, abea întâlnit, amintea frumuseţea Aidei, pentru ca secunda următoare să dezmintă asemănarea, proclamând contrastul. Ochii lui Andronic însă, acceptau altfel decât până atunci înfăţişarea acestui tânăr care putea să se numească Tudor Andronic Ceaur Alcaz. Acestui nou venit, Andronic îi dădea mâna, considerându-l oarecum ca pe un musafir distins. Raporturile lor erau puţintel ceremonioase, fără de intimitate, dar cordiale.

– Ai dormit bine?

– Da, mulţumesc.

– Cum merge învăţătura?

– Mulţumitor.

– Nu te osteneşti?

– Cred că nu, e o disciplină utilă.

– N-ai vrea să-ţi aduc un preparator?

– Mă descurc singur. Ai cheltuit de-ajuns cu boala mea.

După astfel de dialoguri, Andronic îşi sălta cochet barba, cu dosul palmelor pe dedesubt, întocmai ca atunci când i se raporta despre grâu că „merge bine".

Duduş învăţa serios. Niciodată nu se jucase cu învăţătura, dar modul lui de a bagateliza şi persifla tot dădea impresia că se joacă. Ceea ce-l iritase necontenit fusese profesorul pus de Tătuţa să-l înveţe carte, să facă din el „un om". Acest pat al lui Procust nu-l acceptase niciodată. De la început Troia devenise aliatul lui supus. Pe Troia îl iubea fără dispreţ, cu toate că pitorescul ratat îndreptăţea mai cu seamă acest sentiment. Dar iubirea nu e o judecată. Obiect, Troia ar fi fost păstrat de Coca Duduş în podul casei, dus apoi, cu toate celelalte, în odaia jucăriilor stricate la C.D. Om, Troia era păstrat de Duduş aşa cum era: beţiv, grandilocvent, incapabil să muncească. Cal troian! Desigur. Prin el inima lui Duduş intrase în casa părintească nu numai pentru Domniţa.

Dar Troia era singura excepție. Ceilalți profesori, „tentativele Tătuței", stârniseră numai viespile copilăriei lui Duduș. Îi învinsese pe rând, otrăvindu-i cu subtilitate, alungându-i cu perfidie.

De învățat însă, învățase întotdeauna. Și nu învăța ușor, cum s-ar putea crede. De multe ori impertinențele lui clasice nu fuseseră decât pudoarea prostiei pe care și-o atribuia: monoclu care să ascundă un defect al ochiului. La început nu știuse ce-i inteligența. Mintea lui era o sonoritate spontană. La examenul de clasa întâia liceală însă, observase calmul și siguranța cu care unii băeți răspundeau la orice întrebare. Nici urmă de emoție sau de efort. Răspunsul parcă aștepta, gata făcut, întrebarea neprevăzută a cărei apropiere dădea lui Duduș bătăi de inimă, palori, nostalgia băncii în care stai ferit, și o adevărată panică a minții. Totul devenea complicat, încâlcindu-se. Atunci și acolo Duduș se socotise prost. Iremediabil prost. Ar fi vrut să aibă căciula din poveste, care te face nevăzut. Astfel să fugă. Nu fugise. Crispat, cu pieptul vălurit de o respirație precipitată împungând cu priviri exasperate pe toți, stătuse și răspunsese atât de neprevăzut la întrebări încât profesorii își șoptiseră nu știu ce, acoperindu-și gura cu catalogul.

Se înapoiase de la examen mortificat, dezonorat, convins că nu el, ci numai fiul lui Andronic Ceaur Alcaz a trecut examenul cu medie mare.

Dar efectiv învăța greu. Gândurile lui se mișcau repede, în tumult. Când însă își apleca mintea asupra unei cărți de școală, mergea încet de tot, într-un fel de silabisire constrânsă, vizibilă și pe fața lui încrețită de efort. Ce era în el, în mintea lui, avea o amețitoare și voluptuoasă agerime – necontenite multiplicări sclipitoare –, dar ce era afară, în carte mai cu seamă, intra greu în el. Învăța așa cum urcă un funicular, dându-și o impresie de cățărare pe burtă. Pentru fiecare dată, pentru fiecare fapt din cartea respectivă, mintea lui făcea eforturi ca să-l încorporeze. Și totul era cu obstacole. Nimic nu intra ca pasărea pe fereastra deschisă; săpa tunel prin ceva interpus ca să ajungă în mintea lui și să rămâe acolo.

Cu încetul observase că are memorie capricioasă, în genere slabă, și că atenția lui nu era absorbită de lecția învățată,ci mai cu samă de ceea ce-i sugera. După prima lectură, cu opriri necontenite, nu știa nimic din ceea ce cetise, dar se gândea intens la tot felul de lucruri stârnite în capul lui. Și până nu-și punea la cale „treburile interne", nu putea reveni la textul care, ca atare, îi rămăsese exterior. Cu învățătura nu putea trișa ca la poker cu Mestrul Troia. Salahorea literalmente până când avea aproape sensația fizică de a fi încorporat lecția. De unde și gestul lui familiar, după ce învăța efectiv o lecție, să se plesnească peste frunte cu palma. Atunci abea avea impresia că-i proprietar. Gestul acesta „punea capac". Până la capac însă – de pe care devenea alt fel agresiv, ca cineva care ar vrea să înșele stând pe o ladă goală și afirmând că-i plină –, era ahotnic și umil ca cineva care se târăște în genunchi, vroind să ție pasul celor care merg normal.

După boală, în hainele de călugăr, în fața cărților deschise – multe, apăsător de multe – își regăsi anxietățile și deznădejdea că nu va ajunge până la capăt. Avea doar câteva luni până la supremul examen liceeal, cel cu vameși haini.

De câte ori deschidea cartea, la masa lui din cerdac, în fața munților albi, vedea în ei strășnicia profesorilor examinatori și parcă era pândit numai de ochi cu ochelari și catalog, tocmai în ceasul începutului de primăvară care-i neliniștea nările cu unde din preajma înverzirii. În pădurile din vale s-auzeau toporașii parcă; ecoul lor era în culoarea cerului viu. Veneau desculți toporașii la nunta primăverii.

Dar Duduș devenise elevul Duduș, dincolo de toporași și de toate celea. Învăța greu. Se simțea iarăși prost, cu cenușă pe cap, vrednic de dispreț.

Mânca acum laolaltă cu ceilalți, dar nu i se mai auzea gura. Și-acolo tot la lecții se gândea.

– Ce noroc ai tu, Duduș, că înveți așa de ușor, îi spunea gentil Aida, vizitându-l la masa de lucru.

O privea distrat, aprobând mașinal, ca să evite discuțiile de care se simțea incapabil. Oricine era mai deștept decât el. Chiar și Aida care știa cu limpezime atâtea lucruri. Uneori se uita cu nedumerire la capul fizic al Aidei, întrebându-se că de unde și-a arogat el dreptul de-a o considera de sus.

Într-adevăr, Aida nu învățase ca o diletantă cu avere, ci ca un băiat venit de la țară, cu dorința fermă de a se instrui. Și era instruită. Discuta istorie fără să facă nici o greșală de dată, mișcându-se în trecutul oficial ca într-un salon familiar. Ortografie impecabilă. Vorbea cu aceeași îndemânare franțuzește, italienește, nemțește și englezește, pe când Duduș știa numai franceza ca limbă străină, germana necunoscând-o decât școlar. Cultural vorbind, capul Aidei era o casă complet mobilată; nu lipsea nimic și totul era așezat cu rost și deliberare.

„În fond, Aida e o domnișoară perfect stimabilă", gândi Duduș, urmărind-o cum se îndepărta de la masa lui de lucru. Și imediat își consideră reflecția retrospectiv, îngrozindu-se de vidul lui: ajunsese să gândească cu formule care în gura oricui i-ar fi provocat zâmbetul. Dar „în fond" începea să stimeze pe toți cei care au fost capabili să treacă prin liceu. El se îndoia.

Uneori o chema pe Madama Lența să-i dea în cărți, așteptând de la ghicitoare pronosticul fericit pe care el nu îndrăznea să-l facă, socotindu-se inferior normalului.

– Treci, prințișorule, ca un soare...

– ...de carton!

– Ce-ai spus?

– Ia mai dă-mi odată.

– Ei, da' de câte ori vrei? Să-ți dau de dragoste, mânca-te-ar fetele!

Şi timpul trecea nediferenţiat, zilele şi săptămâna topindu-se într-un fel de blocuri transparente prin care se vedeau aceiaşi munţi albi de zăpadă şi acelaşi examen negru de profesori.

Domniţa îşi dezgropa trandafirii.

Ca şi culesul viilor în alte părţi, la Vornicceni, dezgropatul trandafirilor era un cor al bucuriei de-a trăi. Toate fetele erau puse la treabă.

– V-a mucegăit iarna! le buzdugănea Domniţa. Lenţa, pune-le la treabă.

Atunci abea fetele primeau botezul primăverii. Căci ţăranul nu simte primăvara decât desculţ, cu talpa pe pământul ierbii, cu mâinile în ţărna râmei şi a rădăcinii. Zburda carnea pe trupul lor. Opt fete înflorite dezgropau trandafirii Domniţei, îmbătate de soare, cu cântec de primăvară pe buze.

Venea şi Tudor Conăşelu, grădinarul, supărându-se mereu c-o glumă pe fiecare fată.

Trandafirii erau „ai lui".

– Zî şi mata, Domniţă, care altul i-o făcut decât Tudorache?

– Da' ce eşti 'neata, bărbat sau femee? îl râdeau fetele.

– Acuş v-arăt eu cine-i Tudorache Conăşelu, – clipea Tudorache, răsucindu-şi musteaţa.

Sclipea grădina neînfloritâ de glasuri vesele, pe măsură ce trandafirii erau desfăşaţi din glugile şi şubele lungei lor călătorii. Parcă abea sosiseră cu sania Domniţe mici, gata să izbucnească albe, roşii şi trandafirii în casa primăverii lor.

În fiecare an Duduş era acolo.

– Domniţă, uite săracul, spunea el cu perfidă sfâşiere, arătând un trandafir descoperit.

– Fiară sălbatecă, monstru fără de inimă, pleacă dintre trandafirii mei, nu mai cobi cu glasul tău de cucuvae!

– Vai de mine, Puşa, eu nu iubesc trandafirii Domniţei? Dar ce este inima din pieptul meu decât un trandafir al Domniţei? Poftim, Domniţă, i-o oferea el cu-n gest simbolic, smulgându-şi-o din piept.

Şi începeau dialoguri din ce în ce mai pasionate, până când Domniţa tuna:

– Cine e stăpân aici? Eu? sau netrebnicul acesta? Luaţi-l din faţa mea.

Şi fetele tăbărau asupra lui, târându-l printre straturi.

Acum însă dezgropatul trandafirilor părea un prohod. Fetele se sfiau să râdă sau să cânte, ca să nu-l tulbure pe cel care învăţa; Domniţa, care poruncise tăcerea, îşi respecta porunca. Totul era vizual, ca desfăşurat într-o depărtare, mai degrabă amintire mută decât realitate sonoră.

– Merde!

Da, acesta era cuvântul.

Nu-l mai deranja nimeni. Veneau ţăranii la curte, ba pentru naşă, ba pentru nuntă, căci Domniţa le era de toate: şi dojană şi mânie şi sfat şi ajutor

şi soacră şi doctor şi jurisconsult, – dar pe el, ciumatul liceeal, îl salutau de la distanţă, necutezând să se apropie.

Călugărul Alfeu şi Fratele Ciubeică veneau numai o dată pe săptămână, aducând damigeana cu ocazia traistei.

Dichisiţi de Domniţa, nici pădurarii nu mai veneau de la pădure.

În jurul lui Duduş veghea transparenţa izolatoare a unui clopot de sticlă. Vedea orice, dar nu participa la nimic. O viaţă scufundată.

Nici nu putea altfel. Se jena de realitatea lui ca de o rudă compromiţătoare. Nu îndrăznea să iasă cu el între oameni. Se îndoia uneori şi de sunetul vorbei în gura lui. Oare n'ar fi bâlbâit? Acest tremur îl agita, subliniind în ochii lui inferioritatea pe care şi-o atribuia faţă de ceilalţi. Şi nici n-avea timp pentru alţii. Bucherea. Parcă învăţa pe de rost, atât de tare îi i se încreţea faţa, cu toate că era la antipodul acestei metode. Căci învăţătura lui era o luptă cu propriul lui tumult, nu o absorbire pasivă. Vidul n-are densitate; de asta în mulţi tineri învăţătura intră uşor, rămânând ca atare. Mintea lui Duduş era dintâi un obstacol şi abea apoi un avânt.

Dar era prea copleşit ca să-şi acorde măcar mila unei explicaţii sau dispreţul unei consolări. Se resemnase să fie ce era.

Se mişca foarte puţin: din odae în cerdac unde învăţa, de acolo în sufragerie şi iar în odae. Uneori se plimba prin cerdac, aplecat, cu mâinile la spate. Numai mătăniile îi mai lipseau, căci încolo totul era călugăresc. Casa lui nici nu şi-o vizitase. O vedea în fiecare zi, dar între ea şi el era masa cu cărţi de şcoală. Nici casa lui parcă nu-i mai aparţinea. Ca o scrisoare cu altă adresă: C.D. El era altăceva: un elev greoi şi mediocru din marea serie.

Dar altăceva îl mai neliniştea pentru examen: propria lui reputaţie. Trecea drept un băiat precoce, cam răzgâiat, supărător de inteligent, spiritual până la impertinenţă. Când se gândea, se făcea mic, cu spinarea subt bici. Să fi putut, şi-ar fi schimbat numele şi înfăţişarea, ca să rămâie corigent sau repetent normal subt numele şi masca altuia. Era o tortură pentru el permanenţa acestei reputaţii care-l urmărea şi la Vorniceni.

– Coca Duduş, îi spuse Samuel Fiţig, singurul care se insinuă până la el, recând niznai prin faţa Domniţei, – văd că ai devenit călugăr! La mai mare! Te văd şi stareţ şi Mitropolit. Are să-ţi stee bine, numai să ai barbă ca Tătuţa. După cum vezi, nu mai întreb nimic cu răspuns plătit, nu de altă, dar n-o văd pe Madama Lenţa şi nici n-aşi îndrăzni să cer băutură beţivă de la aşa o faţă bisericească...

Duduş îl asculta cu creionul şcolar în mână, gata să-l întrebe: Cum a fost atunci? Ia istoriseşte, – ca acei foşti călăreţi, paralizaţi într-un fotoliu cu rotiţe, care nu se mai satură povestind şi ascultând isprăvile lor din tinereţă. Anecdota cu rabinul, pe care i-o servise atunci lui Fiţig, fusese improvizată. Atunci îl pasionase jocul în sine de-a v-aţi ascunselea cu agerul interlocutor, dincolo de vanitate. Acum însă îl admira: pe acela, cu candoarea celor de la galerie în faţa scamatorului.

– Coca Duduș, văd că faci exerciții de tăiat și împuns cu niște instrumente poreclite cărți de școală. Drept să-ți spun, eu care nu mă mai duc la teatru din tinerețe, aștept cu deliciu sesiunea de examene. Mai pasionat decât la Curtea cu Juri care se bucură de atâta publicitate că parc-ar fi o întreprindere evreească. Acolo douăsprezece scaune cu picioare și urechi cred că judecă. De ce să nu creadă'n minuni? Asta n'ar fi nimic! Dar răcnesc acolo niște oratori cu batistă și Cod și asudă mai tare ca la baia de aburi și beau apă, dar parcă beau vin prost; îți vine să sughiți, pardon de expresie. Și-s și plătiți pe de-asupra. Când ascult așa o dezbatere la Curtea cu Juri îmi vine la cap că-s prea deștept și-mi pare rău că m-am prostit în cap. Dar la examenul lui Coca Duduș văd Teatrul de la Vilna cu bilet de favoare. Mata știi, Coca Duduș, că amicul Sami nu-i fricos fără de pădure. În odae, amicul Sami e leu, ferească Dumnezeu de câni! Ei bine, Coca Duduș, mi-ar fi frică să stau pe catedră cu așa un elev în față. Parcă l-aș avea în spate cu pușcă. Parole d'honneur, cum spune Madama Lența von Pantâr. Zău că m-aș îmbolnăvi de inimă, păcat că nu-i asigurată! Cum să mai pui o întrebare, când te-așteaptă, ferească Dumnezeu, un astfel de răspuns! Mai bine spui: nu vreau nimic – și pui nota zece.

– Nu vreau nimic și pun nota zece.

Sami plecă, înțelegând că-i congediat. Dar și dincolo de învățătură Duduș întâlnise acel vid cu formă de semn de întrebare în creer, pe care oamenii de teatru îl numesc trac. Asculta c-o ureche vorbele lui Sami, dese, mărunte și întortocheate, întrebându-se ce poate să-i răspundă. Căci Sami n-ar fi vorbit astfel c-un elev mediocru. Vorbea pentru Coca Duduș căruia îi acorda omagiul acestei distracții. Dar Sami greșise adresa. Nu-l asculta tăcerea lui Coca Duduș, fosforescentă ca și vorba lui, îl asculta cineva care nu putea să-i răspundă. Duduș trișase, reluându-i vorba și întorcându-i-o. Nu dorise să-l congedieze, căci oricum, verva lui Sami era o recreație pentru urechea lui. Dar se agățase cu disperare de ultimele lui vorbe, și simțind că altăceva nu poate, i le întorsese, dând lui Sami iluzia c-a ascultat o replică tăioasă.

Cuvântul Madamei Lența căpăta mahmur dimensiunea munților. Coca Duduș devenea pesimist și mizantrop.

*

Ziua de naștere a Aidei era sărbătorită în fiecare an cu mare pompă. Cadouri comandate în străinătate, invitați de la București, Iași, Piatra-Neamț și moșiile învecinate. În alți ani, Coca Duduș aștepta cu atâta intensitate aceste „fericite ocazii" încât o săptămână înainte devenea cuminte, rezervându-și energiile intacte pentru marea zi, așa cum unii mâncăi, când

sunt invitaţi la mese reputate, se purjează şi ţin regim din vreme, pregătindu-şi apetitul pentru praznic.

De data aceasta însă, subt pretextul sănătăţii şi al învăţăturii, Coca Duduş nu apăru printre oaspeţi. În fundul sufletului suferea. Dar era ca o fată care nu se duce la bal, nu fiindcă n-ar dori, ci fiindcă rochia ei e demodată. N-avea cu ce. Nu îndrăznea.

În schimb, Domniţa domină acaparator, izbutind într-o singură zi să devie şi mai odioasă lui Andronic decât înainte de boala lui Duduş.Tonul teatral cu care istorisi musafirilor boala copilului ei, nopţile de veghe şi nesomn, spaimele, scena „tragică" a Evanghelici lui Luca, totul cu bogate amănunte, – îl crispă pe Andronic până la paloare cu broboane pe tâmple. Îşi aminti odiosul dans al Isadorei Duncan la înmormântarea propriilor ei copii şi-şi dădu seama că numai buna creştere împinsă până la făţărnicie şi laşitate îl obligă să fie complicele în lume al unei astfel de cabotine care-i poartă numele. Şi asta se întâmpla tocmai în sufrageria pe ai cărei pereţi vechi, toţi Alcazii, unii lângă alţii, stăteau cu ochii deschişi.

– E greu, Aida, oftă apăsat Andronic, scuturând capul.

– Mon pauvre papa!

Numai că altul era sensul acestei exhibiţii a Domniţei. Era, fără îndoială, singura care regreta absenţa lui Duduş de la masă. Nu mersese până acolo Domniţa încât să-i propue să mănânce cu el, în odaia lui, dar inima ei era cu Duduş: Cenuşăreasa petrecerii. Domniţei îi plăceau mesele mari, cu o intensitate copilărească. Îi aminteau tumultul tinereţii şi al teatrului. Tuna mult glasul Domniţei când se pregăteau aceste mese, dar le aştepta cu sufletul acelora pentru care pomul de Crăciun există magic ca şi Moş Crăciun. Duduş era copilul ei. Deci îi atribuia acelaşi suflet, cu aceleaşi pofte, şi poate că nu se înşela. La începutul mesei Domniţa se gândise numai la Duduş, cedând doar în răstimpuri ispitei de-a se distra pentru ea. Apoi însă, c-un fel de voluptate penitentă, în care se amesteca şi orgoliul mamei, îl aduse ea la masă, impunându-l tuturora prin vorbele ei. Desigur că vorbea teatral fiindcă era Domniţa şi glăsuia în public cu marea ei voce muzicală, care nu cunoştea rezerva. Dar inima ei nu mintea.

A doua zi, Domniţa veni în cerdac la masa lui Duduş.

– Ai lucrat prea mult. Hai să facem o plimbare.

Duduş o privi c-un ochi, răsfrângându-şi buza de jos.

– Hai cu mama, Duduş.

Duduş cedă numai ca să n-o audă rugându-se duios.

Porniră cu trăsura, acoperiţi cu pleduri pe genunchi. Lenţa pe capră, alături de vizitiu, purta pălărie cu violete, voaletă mauve, mănuşi cu bumbi de sidef şi sacoşă de mătasă brodată cu fir.

În țăria soarelui, munții ardeau albaștri pe zare, numai cu cer în ei, fără pământ.

Caii mergeau la trap blajin, cu acea ritmică tânguire a lor, asemănătoare cu a buhailor de baltă.

Duduș – plecase cu același costum, păstrându-și fularul și fesul – își răsturnă ceafa pe spetează, stând cu ochii în cer. Sufletește era tot la masa lui de lucru, între aceleași cărți, griji, neliniști și obsesii, absent de la plimbare. Domnița îi dezmierdă obrazul:

– Tare te-ai făcut pupuia, călugărașule!

Ceva nelămurit licări în inima lui Duduș. Zâmbi moale. Apoi își aplecă tâmpla ca un câne de vânătoare, ascultând parcă ceva, adulmecând. Și-i veni deodată să râdă cu atâta putere încât rânji până la gingii. Asta ar fi culmea! Cea mai drastică farsă posibilă!

Să devie stupid și frumos! Bun pentru femei! Cartea poștală de ascuns subt băncile pensionatelor de fete!

– Pușa, cum era Duduș?

– Tu nu-ți aduci aminte?

– Vag. Am bolit.

– Erai un drac!

– Acum sunt un înger?

– Iaca! făcu Lența de pe capră.

– Ai strănutat, Lența! Moașa-n pod! spuse Domnița, aruncând Lenței o căutătură piezișă.

– Pușa, cu cine seamăn eu?

– Mai întrebi? Cu mine.

– La fizic, nu la moral, stărui Duduș cu capul răsturnat pe spetează și ochii în sus.

– Cu cine vrei să semeni? Cu mama ta. Da' ce faci?

– Sug un creion, Pușa! M-am înțărcat de tutun. Cu-ncetul am s-ajung la biberon!

– Iaca! făcu Lența.

– Măi femee, nu te mai zghihui atâta că-mi dai ameței, spuse Domnița.

– Pușa, ce-ar fi să-mi las barbă și musteți?

Domnița îl privi cu coada ochiului.

– Ce te-a apucat, Duduș?

Dar Madama Lența care n-avea nici o ureche pentru Ilie-vezeteul, păstrându-și-le amândouă pentru cei din spate, întoarse întunericul cu voaletă mauve:

– Îl crezi, Domniță? Mai degrabă își rade Ilie mustăcioaile cu care-mi scoate ochii, decât să-și lase barbă prințișorul. Zice-așa de drăcos ce-i! Am mai văzut eu motan călugărit, prințișorule! E-lei!

– Cârâi şi tu, Lenţo, ca o cioară pe cracă! o chiti Domniţa, clătinând din cap.

– D'apui dă, Domniţă, dacă tace privighetoarea din caleaşcă, ce să facă cioara de pe capră? Zi şi tu Ilie, că de ţ-ar fi vorba cât ţi-i musteaţa, zău c-ai ajunge până la urechea lui Dumnezeu.

– O auzi, Domniţă? zâmbi Ilie, întorcând capul. Râde hârbul de oale sparte!

– Măi Ilie măi, te-ai boerit de când stai cu Lenţa pe capră. Da ia-n uită-te ce are Lenţa pe cap şi ce ţii tu în mână!

– Madamă Lenţă, văd eu coada iepelor, da' iepele mele trag, săracele şi tac; numai cea cu traista în cap nechează de pe capră... Păi vezi!

– Haram de tine, Ilie hodorogule şi buzatule, ai mai văzut tu iapă care să vorbească pe franţuzeşte?

– Parcă n-or fi şi iepe năzdrăvane! Că doar poveşti *de-a noastre* îi fi auzit la focu 'neatale!

– Or fi, da' nu-s de nasul tău! Şi ai un năsoi, măi Ilie! Ce- ţi mai trebue ghiciuşcă? Mâi iepele cu nasu!

– Raca'n de mine! Era să svârle iepuşoara! Lasă nasu meu, Madama Lenţa, să nu nimereşti şi 'neata pe unde stă nasu lui Ilie-vezeteul!

– Crapulle!

– Adică mascara, tălmăci Coca Duduş, îndatoritor.

– Îi mai vedea tu holercă şi bulearcă de la beci! Lasă tu, lasă, Ilie năsosule şi buzatule, că vii tu la cheile Lenţei!

– Li-i fi ţinând în sân, Madama Lenţa, la întunerec, că tare li-i drag să iasă la lumină cu nasu lui Ilie!

– Măi Ilie, măi, da' de când te-ai făcut aşa de alb?

– Păi lângă 'neata, Madama Lenţa, nu-ţi fie cu banat, şi hornu-i ca laptele!

Duduş râdea cu nările dilatate şi ochii strălucitori.

– Iubita mea Lenţucă, ţi-ai găsit nasul la coada iepelor!

– Hop şi tu Duduş, se amestecă Domniţa; toarnă gaz peste foc!

– Lasă-l să toarne, Domniţă, că focul Lenţei îl frige pe Ilie cu iepe cu tot!

– Să te-aud, Ilie, îl invită Duduş cu gestul şefului de orchestră când dă intrarea unui instrument.

– Bine că ai ce frige, Madamă Lenţo, pentru pofta inimii, că eu nu mi-oi spurca gura cu carne de cioară!

– Bravo, Ilie, jubilă Duduş, ţine-te bine, nu te lăsa.

– Du-duş!

De mult nu mai auzise – şi încă în aer liber – silabisirea numelui lui, acel tam-tam al vechilor lupte.

– Lasă-i, Domniță, că ține Lența piept și la o sută! se iuți Lența, scoțându-și mănușile de piele gris-perle.

– Vă-leu, Madamă Lențo, mătăluță vrei să sperii soarele? se cutremură Ilie cu ochii la mânile Lenței.

– Lențuco, de ce ți-ai scos mândreță de mănuși expunându-ți mânuțele intemperiilor? se informă Duduș duios.

– Iaca le-am scos, să-mi văd ghiarele, că le-o uitat Ilie chiolbăsanul! Ia vezi, măi moglane!

– Păi fără lumânare cum să văd tocmai în fundul chivniței? Să-mi rup ciolanele?

– Da' stele verzi ai văzut, măi Ilie?

– Ia ține ghiciușca, Madama Lența, că-mi sare din mâni la hopuri!

– Lențuco, știi una: mai bine încalecă pe-o iapă că pe Ilie e mai greu! o zădârî Duduș.

– Așa, Coca Duduș, ții cu mahonu de Ilie? Lasă, îți mai face el Lența toate hatârurile!

Ilie și Lența ședeau cu spatele. Așa că numai coada ochiului lui Duduș vedea „deșteptarea pytonului". Mâniile Domniței aveau etape. Dintâi băteau fulgere în ochii ei albaștri; apoi i se umflau nările; pe urmă, falca de jos se proecta în afară, ducându-și dinții dincolo de buza de sus. Abea atunci, înarmat până-n dinți, capul Domniței se ridica de pe grămada trupului, amintind cumplita înălțare a marelor reptile.

– Da' unde vă treziți voi? tună Domnița, luându-i pe toți în primire. Ce-i trăsura mea? Crâșmă? Ați uitat cu cine mergeți în trăsură? Acuși vă dau pe toți jos!

– Dă-ne, Pușa, dă-ne! Să mergem ca magii după steaua din Betleem...

– Așa! Otrăvește-mă și tu! Sapă-mi mormântul! S-a topit carnea de pe mine lângă patul tău de suferință! N-am dormit, n-am mâncat: să spue Lența, Hâ?

– E-h! Ce nu face-o mamă!

– Păpușă de lut ars, de ce te-amesteci unde nu-ți fierbe oala?

– Pângărește-mi-o pe Lența! Mușcă din credincioșii mei! Sfarmă și ucide tot! Las-o singură pe mama ta! Unde ești tu, Rege Lear?

– Cască în biblioteca Tătuței!

– Insultă-mă, batjocorește-mă, arată tuturora care e respectul și recunoștința ta! Huește universul...

„Muuu", făcu blând o vacă albă subt candoarea cerului albastru.

Și toate fură altfel.

Trăsura se oprise în dulce murmur de albine.

Un moşneag alb ca Sfântul Petru deschise poarta, înclinându-se. Trăsura intră într-un aer cu miros de faguri. Acolo adormea cuvântul. Acolo începea cerul. Acolo se năştea surâsul.

Căci o mie de meri înfloriţi în livada Domniţei sunt tot atâţia îngeri cu aripile desfăcute, gata să-şi ia zborul la un semn nevăzut de albastru.

*

Într-o zi Andronic veni să-l vadă pe Duduş la masa lui de lucru. De fapt era o inspecţie. Dar nu-l găsi. Cărţile erau clădite pe masă, la marginea ei, formând zid despărţitor de restul lumii. La mijloc, un caet deschis, cu ultima pagină acoperită până la mijloc de scrisul lui Duduş. Andronic se aşează pe scaunul fiului, aplecându-se peste caet. Totul era în ordine. Rezumatul la istorie, deşi poate prea amănunţit, dovedea claritate şi metodă în construcţie. Dar la sfârşit, abea despărţită de blocul textului, o frază:

„Rog pe cine mă caută să nu mă găsească. Meditez. M."

– Hm! făcu Andronic bătând cu talpa pe scândură. „Meditez"!

Iniţiala M, care părea că iscăleşte textul, nu-l preocupă, atribuind-o unui simplu capriciu.

Aşa şi era. Conturul grafic al unei exclamaţii, în clipa când Duduş simţise că nu mai poate sta locului. Scrisese, lăsase şi pornise. Până la poartă. Apoi dincolo de poartă, pe drumul stejarilor. Era îmbrăcat ca de obicei, în strai monahal, cu fularul în jurul gâtului.

Dacă s-ar fi întâlnit cu amicul Sami, ar fi urmat probabil următorul dialog:

– Mi-aşi permite să întreb cu plecăciune ce caută Coca Duduş mergând cu capul în jos?

– Coane Sami, pe mine mă caut. Nu m-ai văzut cumva?

– Ascult, dacă nu mă înşel fără ochelari, o vorbă filosofală! Coca Duduş, pe când nu se inventase mica publicitate, era o personalitate cu domiciliul în butoi, care se numea Diogene. Şi Domnul Diogene căuta cu lumânarea aprinsă în timpul zilei un obiect pierdut: mi se pare că se chiamă un om aşa ceva. Şi dacă a văzut Domnul Diogene că nu-i de găsit, o rămas în butoi şi o făcut filosofie. Poate că şi Coca Duduş vrea să facă un exerciţiu filosofic! Îl întrebă Coca Duduş pe amicul Sami: Bre Sami, nu m-ai văzut cumva? Îmi permit să te întreb, Coca Duduş: Cu ce să te văd? Cu lumânarea lui Diogene? Cu ochelarii lui Sami?... Coca Duduş parcă prefer să te-aud decât să te văd aşa!

– Unde mă vezi!

– Cam departe, aşa ca o casă în construcţie...

– Bine, bine...

– Când Coca Duduș aprobă repetat înseamnă că respinge cu ecou! Poate că-l văd și mai departe pe Coca Duduș, așa că pe un fel de nour...

– Bine, bine...

– Nu arde ceva pe-acolo?

– Bine, bine...

– Sau poate că vine o corabie?

– Bine, bine...

– Sau poate se coboară Moise de pe munte cu telegrama de piatră?

– Bine, bine...

– Tare-i bine, Coca Duduș, să fii așa de universal aprobat. Am cunoscut în juneța mea la teatru două personalități distinse: Domnul Hamlet cu monolog și Jupânul Polonius cu fată de măritat. Odată Domnul Hamlet spune că vede o cămilă într-un nour. „Cămilă", aprobă tata socru. „Parcă-i balenă", spune Domnul Hamlet. „Balenă", aprobă Domnul Polonius. „Da' nu-i cumva mașină de cusut?" „Mașină de cusut", aprobă Domnul Polonius care se gândea la rochie de mireasă pentru Domnișoara Ofelia. Așa și mata, Coca Duduș. Vrei să-l faci pe Sami să creadă că vorbește ca Domnul Hamlet. Da' eu știu că Sami nu-i decât Domnul Polonius...

Dar Sami nu era acolo.

Duduș era înconjurat de primăvară. El o uita. Ea nu-l uita. Îl privea cu ochi verzi din toate părțile, ascunzându-și fața în soarele despletit al mu-ților.

– Cu-cu!...

Îi cântase cucul în față...

„Într-un loc
verde ca un fir de busuioc".

– Na-na! Fac versuri.

– Ce-ai zice, coane Sami, dacă așa face versuri?

– Coca Duduș, ce nu face omul? Dumnezeu a făcut lumea și după aceea l-a făcut pe om în două exemplare ca să se poată bate singur la duel în doi. Și cum l-a făcut Dumnezeu dându-i gratis casă, masă, luminat, încălzit, scăpându-l și de spălătoreasă, omul s-o grăbit să facă și el ceva. O făcut un păcat! Și de-atunci omul tot face și face și iar face! Face casă, face copii, face afaceri, face falimente, face politică, face închisoare. Mi se pare, Coca Duduș, că am ajuns fără să știu la o concluzie filosofală. Totu-i să faci, orice, numai să faci ceva. Coca Duduș face versuri. Îi bine fiindcă face, nu ce face. Da' de ce să fie rău să faci versuri? Nu m-am gândit niciodată la așa ceva pentru mine! Ce să fac? Eu îs Samuel Fițig, expert universal cu carte de vizită, nu cu carte de versuri...

– Coane Sami, care-i sunetul meu?

– Coca Duduș îmi dai voe să mă ciocănesc pe frunte să văd dacă sună ceva în capul cu chelie al amicului Sami? Cioc-cioc-cioc, boc-boc-boc... Îți mulțumesc foarte distins, Coca Duduș, fiindcă mi-ai dat ocazia să ascult așa un concert anatomic! Dar văd că nu vine nimeni să deschidă. Poate că nu-s boerii acasă!

– Domniță, spune-mi mata care-i sunetul meu?

– Huește Moldova!

– Lența, care-i sunetul meu?

– Merde, mon Prince!

– Calule, care-i sunetul meu?

– Al meu îi do, mă! Dooo! M-auzi mă, acopăr hăul!

– Cuvioase Alfeu, care-i sunetul meu?

– Frate Duduș, să trag clopotele?

– Duduș, care-i sunetul meu?

– Pârț.

Râse copilărește gata să facă o tumbă în fața munților. Ajunsese fără să-și dea seama tocmai la stejarul Chioaiei, stejarul crescut strâmb, un fel de Quasimodo al pădurilor. O bancă veche se sprijinea de stejarul străvechi. De acolo, văile descoperite căpătau o vastă mișcare de mări albastre până-n depărtarea de corăbii ivite la orizont a munților brumați de scânteerea soarelui.

Dar Duduș nu se uită la frumusețea lumii; se uită la bancă, o văzu goală și-i păru goală însăși frumusețea lumii. De ce nu-l aștepta nimeni pe bancă? Inima lui era singură.

– Pe unde-mi umbli, Prințișorule?

Madama Lența se așează pe bancă, aprinzând o țigară. Acolo, față-n față cu văile și munții, era urâtă ca un eunuc al gorilelor. Gonea primăvara.

– Unde ți-i gagica, prințișorule? Heei, s-o fi văzut pe Lența Panțâr în tinerețea ei! Trăznit îi cădeai la picioare, prințișorule! Da' haide acasă că-i bucluc! Domnița huește la fete să te-aducă din pământ, și Măritul îi foc!

– Ce-a spus?

– Tace... da' cu niște fierbinți de ochi!

Acasă îl întâmpină Domnița care-și ținea ochii spre poartă.

– Bine că te văd! Umbli haimana pe drumuri!

–Ți-am cules flori, Domniță.

Improvizase la întors un mănunchi multicolor.

– Șarpe!

Așa da!

Dar dejunul fu glacial. „Șampania s-ar frapa singură pe masă", gândi Duduș, c'un zâmbet concesiv. Ochii lui Andronic, în răstimpuri, se ridicau

asupra lui Duduș. Vedea același obraz din ultimul timp, dar cu un început de zâmbet neliniștitor.

După dejun, în timp ce Aida își făcea cura de pian, Andronic, după ce-și scârțâi pașii prin cerdac, făcându-și digestia, veni până la masa lui Duduș, oprindu-se.

– Îmi erți indiscreția: m-am uitat azi dimineață în caetul tău de școală.

– Mă rog...

– Ce-ai înțeles prin „meditez"?

„ Iartă-mi indiscreția, Tătuță. Ce dorești mata: o definiție sau o confesiune?

– Ce vrei să-mi dai.

– Meditația e organizarea gândirii în jurul unei probleme; înmulțești punctele de vedere până când formezi circonferința. Atunci ai închis centrul.

– Și care era problema?

– Eu. Cine sunt eu?

– Ce ești?

– N-am aflat. Mă caut. Cânta cucul în pădure. N-am ajuns la circonferință.

– De asta ai întârziat la masă?

– Exact. M-ați căutat și dumneavoastră.

– Și te-am găsit foarte târziu, vorbi Andronic, scoțând mașinal ceasul de atâtea ori consultat în timpul absenței lui Duduș după ora mesei.

– Mi-ați cronometrat absența?

– Ironie?

– Simplă exclamație sugerată de ceas.

– De ceasul dejunului?

– De ceasul Tătuței!

– Ce-i în tine, băiatule?

– Tinerețea ce-o fi, Tătuță?

– Respect pentru părinți, pentru tradiție, pentru lege.

– Tătuță, oare oamenii bătrâni au făcut vreo revoluție?

– Sper că ești la curent cu istoria!

– Discut cu Tata, nu cu profesorii.

– Ești prea tânăr ca să putem discuta astfel de lucruri. Dintâi învață.

Aida care-și isprăvise cura de pian, interveni și ea:

– Despre ce vorbiți?

– Despre tinerețe, răspunse Duduș. Tu ce crezi despre tinerețe?

– E o dezordine care trebue invinsă; restul e literatură...

– Și oglindă, adăugă Duduș. Tu învingi tot, Aida, constată el. Tinerețea e o rană pe care viața o cicatrizează. Eu vreau să rămân tânăr.

– Tu eşti copil: încă.

– Ţi-o spune sora ta, hotărî Andronic, ridicând un deget. Vezi...

– Sunt un copil precoce! zâmbi Duduş cu ochii mici.

– Nu mai fă aşa, Duduş, îl mustră Aida. Îmi aduci aminte de Samuel Fiţig. Nu, papa?

Andronic se încruntă, apoi puse cu solemnitate mâna pe umărul lui Duduş, cercând parcă să-l fixeze pe pământ.

– Fii tu, băete.

– Cine-s eu?

– Aida, haide să-l lăsăm să înveţe.

– Spor, Duduş.

– La ce?

– La învăţătură, firește.

– Cred c-am să rămân repetent!

Andronic întoarse capul, „devenind Jupiter", gândi Duduş.

– Vorbeşti serios?

– Încercam să glumesc. Corigent, poate...

– Dacă nu eşti pregătit cum trebue, te prezinţi în toamnă, – hotărî categoric Andronic.

– Şi dacă nici la toamnă?

– Duduş, de ce-l iriţi pe papa?

– Retrag tot. Reuşesc sigur. Mi-a dat Lenţa în cărţi. Mi-a mai căzut şi damă de treflă la aşternut.

„Dânşii" plecau, îndepărtându-şi urechile de astfel de vorbe.

– Coane Sami, ce crezi despre părinţi?

– Coca Duduş, îi tare bine când ai de unde pierde! Pune-te masă; scoală-te masă! Şi orfanii spun că-i tare bine când ai ce nu au ei. Este şi o piesă cu o păreche de orfeline. Aşa ceva duios! Am gutunărit de emoţie cu bilet plătit! Da' ce să mai spună amicul Sami? Parcă mata nu ştii ce-i bine, Coca Duduş!...

Duduş strâmbă din nas, apoi aprinse o ţigară. Avea în permanenţă la el, din principiu, ţigări şi chibrituri în vastul buzunar al halatului. Dar nu mai fumase din toamnă. Încercase la începutul convalescenţei fără să poată depăşi primele fumuri. Beat, cu plămânii zgâriaţi, renunţase.

Acum însă ţigara apăru spontan, nu atât ca o impertinenţă pentru „dânşii", ci ca o imanenţă a plenitudinii din el. Se simţea agresiv de sănătos după lunga plimbare care-i ostenise trupul, dându-i contur de primăvară. Fuma încet, degustând fumul, preocupat de toate nuanţele gustului, răsturnându-şi ceafa pe spetează. Ameţea dulce. Simţea pe obraz căldura soarelui, şi în nări, prin aroma dulceagă a fumului, respiraţia fragedă a primăverii de munte.

După ce isprăvi ţigara, aţipi luminos. Se deşteaptă limpede dar preocupat. Mâna lui căuta ceva familiar.

Şi deodată, topite toate laolaltă – primăvara, soarele, portocala care îi lipsea şi tot ce era vag în el şi în afară – deveniră o cadenţă de cuvinte, care trecu prin el ca un arcuş al altuia, lăsându-i zvon şi mirare.

„Fată cu miros de portocală..."

– Duduş, ce-i cu tine?

Se gândi, cum numeri băbeşte pe degete, recapitulând tot ce se întâmplase după masă. Ciudat! Mereu întâlnea o emoţie cu toate că nu vedea decât grupul Andronic-Aida discutând cu el. Recapitulă de câteva ori. Şi deodată descoperi ce căuta, tocmai subt degetele Aidei! Într-adevăr, la începutul emoţiei erau mânile Aidei care-şi făcea cura de pian. Aida cânta atât de rece încât rămânea la pian, fără să ajungă la muzică. Duduş nu asculta niciodată ce cânta, cu toate că Aida nu avea decât muzică bine reputată. Se vede însă că tot asculta de vreme ce ştia că de data aceasta Aida cântase Valsul Fantomă. Aşa numea Duduş o bucată care „suferise" de câteva ori subt degetele Aidei. O ascultase şi altădată şi-l intrigase. Dar nu întrebase nici cum se numeşte, nici de cine-i. Încercase să o cânte şi el din memorie, dar resursele lui pianistice erau mai rău decât elementare, iar bucata părea complicată. Acum o auzea din nou, rămasă în tăcerea lui. Ciudată muzică! Un tumult de zgomote, parcă de uşi trântite, care acoperea fiinţa străvezie şi uşoară a unui vals. Un vals abea întrevăzut, pierdut, regăsit, contrazis mereu, călcat în picioare de disonanţele care nu-l lăsau să se închege. Dar tocmai din cauza asta, valsul devenea obsedant ca ceaţa de-afară pe care-o zăreşti în secundele de fumegare când se deschide uşa sau fereastra. Fantomă de vals!

„Fată cu miros de portocală..."

Şi dincolo de vers şi vals, prin vorbele grupului Andronic-Aida şi prin cearta dintre Lenţa şi Ilie-vezeteul, amplificată treptat de intervenţia lui Duduş şi de explozia Domniţei, – apăreau, fantomatic albi, merii înfloriţi în livada Domniţei.

Toate îşi pierdeau realitatea obiectivă, opacitatea individualizată, devenind emoţii, transparenţe lirice spre un adânc nedesluşit.

„Fată cu miros de portocală..."

H_2O = apă. SO_4H_2 = acid sulfuric.

„Fată cu miros de portocală = ?"

Coca Duduș rânji ca într-o oglindă.

Amicul Sami ar fi spus:

– Nici fată, nici portocală, nici miros. Adică nimic. Dacă vrei să vinzi unui negustor, întreabă: Să văd. Ce să vadă dacă nu-i nimic de văzut! Dar când îi în vers se găsesc cumpărători și pentru așa ceva. Coca Duduș, am avut de-acu onoarca să-ți expun cazul Domnului Diogene cu butoi și lumânare. Mata, Coca Duduș, ai luat în mână o portocală – tot ține mai mult decât o lumânare de său – și cauți o dudue. Ai să găsești o mie. Poți să comanzi mata telegrafic un vagon de portocale...

Glumea fără cruțare. Dar mâna lui era goală în ceasul primăverii.

PARTEA A PATRA

Duduş îşi trecu examenul de clasa a opta cu media 6,30 şi bacalaureatul cu media 9,20. Cauza mediei de la examen era Duduş. Ca să-şi dea curaj veni cu monoclu, coalizând indispoziţia profesorilor de la Piatra-Neamţ, care-l ştiau şi din experienţă şi după reputaţie. Invitat să-şi scoată monoclul, Tudor Ceaur Alcaz vorbi lung despre boala lui şi despre consecinţele ei optice. Vedea slab cu-n ochi: ca prin ceaţă. I se ceru monoclul pentru verificare.

– Nu dau nici ochiul, nici jumătatea de ochelar, se împotrivi Duduş, afirmând că astfel de infirmităţi penibile pentru un „biet tânăr năpăstuit de soartă", nu pot forma obiectul unei anchete.

Samuel Fitig, care-l însoţea ca de obicei la examen, aranjă lucrurile.

– Ai rămas cu stecla matale, Coca Duduş, i-am convins. Da' să ştii că or să-ţi pue notă cu microscopul lor!

Aşa se întâmplă. Pe bună dreptate de altfel. Duduş era atât de emoţionat încât nu dormea, avea crampe, iar după examen, în fiecare zi haina lui era atât de udă încât trebuia să vie la hotel să şi-o schimbe. Tezele şi le scria abea în ultimul sfert de oră, subt ameninţarea minutarelor ceasornicului de pe pupitru, după ce formula mintal serii întregi de versiuni posibile, alegând la urmă, cu desperare, cea mai telegrafică formulă. Abea îşi umplea pagina cu un scris galopant, greu de descifrat. Iar la oral, cu tâmplele duduitoare de sânge, cu unghiile împlântate în palme, când răspundea parcă vorbea cu Andronic Ceaur Alcaz stând în picioare în biroul lui.

– Să-l iei la palme! protestau profesorii în cancelarie, trântind catalogul.

Se bucura de o antipatie unanimă, căci, sărind peste cal, răspunsurile lui încălecau drept pe grumazul profesorilor, cu monoclul în orbită.

La bacalaureat însă reuşi întâiul dintre o sută cincizeci de candidaţi, obţinând media 9,20. Cauza vizibilă era preşedintele comisiei, profesor universitar de la Cluj, bătrân cu ochi tineri, întruchipând paradoxul plastic al unei frunţi severe şi al unor obraji subţiri împaienjeniţi de creţurile râsului. Mărinimos, punea cu melancolie note de trecere, compătimind spitalul cu bănci şcolare al mediocrităţii. Un simplu început de discuţie

despre Caragiale cu candidatul Tudor Ceaur Alcaz – întâlnindu-i numele în catalog, fusese ispitit să-l întrebe: Eşti spaniol, tinere? –, îl trezi întru entuziasm. Discută apoi cu candidatul ca la o masă de cafenea cu şvarţuri. Profesorii prezidaţi de el îl stimau prea mult ca să fie scandalizaţi; dar oricum... Astfel, Duduş deveni răsfăţatul examenului, Benjaminul. Preşedintele îl invită la masă cu el, discutând până după miezul nopţii. Deveniră prieteni cu promisiuni de corespondenţă.

– Coca Duduş, îmi vine de-acu să cred că eu am avut onoarea să fiu profesorul elevului Maestrului Calistrat Troia.

Dar în afară de preşedinte, mai era încă o cauză. Căci dacă preşedintele era permeabil la specificul lui Duduş, profesorii, în genere, deveneau recalcitranţi tocmai faţă de un astfel de specific. Dar la bacalaureat, Duduş se comportă calm, ca niciodată. Pe de o parte îl istovise examenul de clasa a opta, echilibrându-l astfel. Dar mai interveni ceva care-i abătu atenţia de la bacalaureat, absorbindu-l în altă direcţie.

După sfârşitul examenului de clasa a opta, Duduş îşi acordă o după amiază de recreaţie completă. Dintâi dormi câteva ceasuri, deşteptându-se ostenit ca după boală. Se refăcu subt duş, se îmbrăcă în haine de culoare închisă, cu melon, monoclu şi baston de trestie, pornind la plimbare spre Parc. Era foarte tânăr obrazul lui, dar silueta lui evoca altă epocă. O pagină din Henry Lavedan l-ar fi primit, intercalându-i silueta în text. Urca încet aleea în spirală care duce pe munte, privind galant cucoanele pe care le-ntâlnea, dând unora impresia că-i un băiat stricat, iar altora impresia că-i insuportabil de impertinent. Astfel îşi găsi o distracţie. Se juca „de-a cucoanele tulburate de apariţia unui tânăr şi elegant necunoscut, plin de farmec şi enigmă". De la o vreme se sătură. Întâlnea prea multe priviri de găini indignate de trecerea automobilului. Se opri la restaurant.

– Ce doriţi, conaşule? îl întrebă chelnerul precipitat serviabil, văzându-l cum şedea cu atitudine de crai, picior peste picior, rezemat în băţ, privind prin monoclu.

– Bere.

– O regală?

– Mai mare.

– Un ţap?

– Mai mare.

– Atunci o halbă.

– Mult mai mare.

– Mai mare nu-i conaşule.

– Aşa e la Piatra-Neamţ! oftă el cu dispreţ, resemnându-se.

Bău însă mai puţin decât o regală, fiindcă detesta „băutura cu bale". Plăti cu bacşiş, cum ar fi spus Fiţig, mulţumit geometric de aplecarea chelnerului în spaţiu, şi porni la vale. Lumea se înmulţise. Erau şi oameni care se plimbau pur şi simplu, cu băţ, jurnal şi nevastă, – unii şi cu câni. Dar

în genere dominau „perechile". Primăvara le dădea până la impudoare curajul de a se împleti oarecum cu mâinile, brațele și privirile. Fără să-și dea seama, destăinuiau intimități, dorințe, plimbarea lor având caracterul vădit al unui prolog sau epilog biologic.

Un amestec de tristețe și dezgust începu în Duduș, posomorându-l. Ochii lui cercau să vadă numai grația plastică și lirismul juvenil al acestor perechi, dar nu se puteau împiedica să nu ajungă mai în adânc și mai departe, surprinzând acele intimități care te fac să spui pardon, închizând ușa, dacă ești chelner.

– ...Andronic Alcaz...

Trecea în dreptul unui grup de turiști bucureșteni, probabil, opriți în dreptul unei vile strigător elegantă în peluzele ei verzi; devenită femee într-o trăsură sau automobil, văzând-o numai, ai fi spus: cocotă. Astfel era vilă: „Vila Puica".

– E metresa lui de câțiva ani, explica un localnic, arătând cu bățul spre clădirea îmbrăcată în faianță. Îl costă o avere. Voiajuri în străinătate, vilă, automobil, rochii...

– Care Alcaz?

– Cel de la Vorniceni, fostul ministru.

– Vai de mine! Matusalem?!

– Duducuță, mata ești tinerică! Are barbă albă, dar e bărbat în toată puterea. O frumusețe de bărbat.

– Căsătorit?

– Cu copii mari. N-ai auzit, mata? Frumoasa Aida Alcaz! Cine n-o știe?

– Și nevastă-sa ce spune?

– O fostă actriță! Acum e cogeamite matroană. Ce-i pasă ei! S-a căpătuit! Ce mai poate vrea?

Monoclul căzu din orbita lui Duduș, spărgându-se.

Rămase acolo, în urma grupului pornit spre deal, examinând casa ca pe un monument renumit. Totul acolo era ban devenit capriciu de femee răsfățată. „Puica" era tot atât de cochet nestatornică pentru casa ei ca și pentru trupul ei. Nici o unitate de stil, nici o armonie. O serie de amănunte ale casei și peluzelor dovedeau epatări aduse din străinătate: ba din Franța, ba din Anglia, ba din Olanda, ba din Italia, ba din Elveția.

– E o biografie casa asta! exclamă Duduș. Bravo Tătuța! Vila Puica! Puicuța Tătuței!

Îi venea să râdă din ce în ce mai tare. Andronic-Ceaur-Alcaz- Barbă-de-Argint ținând-o în brațe pe „Puica-de-Efect-la-Piatra-Neamț"!

– Păi atunci „Huește Moldova!", monologă Duduș, și eu nu știu nimic! Eu de la Vorniceni! Ei, comedia dracului! Era atât de neadaptat la o astfel de surpriză încât vorbea ca țăranii la teatru, cu glas tare.

Vrasăzică...

Vrasăzică...

Îi venea mereu să spue „vrasăzică", fiindcă toate erau altfel. Până acum premiza majoră fusese Andronic Ceaur Alcaz. Acum – retrospectiv la fel – premiza majoră devenea Andronic Ceaur Alcaz + Puica.

Își frecă mâinile, ținându-și bastonul subțioară, zăpăcit de „abundența materiei".

La Vorniceni ar fi făcut o tumbă. La Piatra-Neamț însă, mai cu seamă hainele și gulerul tare îl împiedicau să se exprime exact, dar tumba era în el fiindcă lumea întreagă făcuse o tumbă!

Nu se mai urnea din loc. Parcă aștepta. Și efectiv aștepta să iasă Puiça Tătuței, s-o vadă. Puica ieși cu automobilul.

– Bre-bre! exclamă Duduș, ferindu-se, cu un salut profund, – Alfa-Romeo! Alfa-Romeo și Julieta.

Dar Julieta din automobilul Alfa-Romeo era genul de femee desemnată de amatori prin vorbele: păpușică, bombonică. Bomboană fondantă devenită femee de lux.

Nu-l indigna deloc pe Coca Duduș faptul că Tătuța avea o metresă. Nici un gest de procuror nu apărea în ființa lui morală. Lucrul în sine i se părea o bagatelă fără de importanță. Dar îl mira până la paroxism metresa aleasă de Andronic Ceaur Alcaz. O orgă de catedrală pe care ai auzit-o cântând o șansonetă la modă! Uluitor! Nu se putea despărți de vila care era dovada și evidența acestei realități neverosimile. Îi venea s-o pipăe, s-o sune, să se convingă de autenticitatea ei.

Vrasăzică...

Îl vedea imaginativ pe Andronic Ceaur Alcaz alături de o femee spectaculoasă, depășind înălțimea de 1,70 metri, într-un fel de pereche wagneriană, iubindu-se prin intermediul orchestrei. De acord. Dar Andronic Ceaur Alcaz și Puica! Cum i-o fi spunând? Puica? Puicuța? Cuța? Țuca? Puicuța tatei? Puica moșului?... O lua pe genunchi? O săruta pătându-și barba cu roș de buze?

Și deodată imagina lui Andronic Alcaz cu barbă de Rigă și solemnitate de vitraliu bisericesc, aplecat frivol asupra Puicei, în desabillé, începu să-l obsedeze. Îi vedea proectați pe faianța vilei, pe munți, pe cer, pe Calea Laptelui, pe vecii vecilor...

Puica îl găsi tot acolo, la înapoere. O salută exagerat de distins, cu cotul în unghi drept, provocând un zâmbet cu buzele în as de cupă pe fața Puicei care întoarse capul după junele de la poartă.

– Vrasăzică îi pune și coarne! exclamă Duduș în extaz, gata să-i trimită bomboane de la Capșa și un buchet de flori. Și totuși nu voi seduce pe această sărmană copilă! declamă el, pornind cu pas săltat, ținând mânerul bastonului în buzunarul surtucului.

Pe drum însă, după orgia surprizei, tot brusc, un alt gând îi veni cu amintirea vorbelor pe care le auzise la început: „Îl costă o avere. Voiajuri în străinătate..."

Vrasăzică o lua și în străinătate! Dar în străinătate Andronic pleca întotdeauna cu Aida. Cu Aida, mâna dreaptă; și cu Puica, mâna stângă! Fetele lui!

– Ho-hooo!

Iar se opri din drum.

În același tren, pe același vapor, în aceleași hoteluri, la aceleași plaje. Imposibil ca Aida să nu fi observat anexa Tătuței! Atunci Aida? Frumoasă familie!

– Merde!

– Coca Duduș, văd că ești tare preocupat? interveni la restaurant, după o lungă tăcere, Samuel Fițig.

– Coane Sami, am văzut o vilă frumoasă.

Fițig deveni atent cu friptura.

– Nu mă-ntrebi nimic?

– Ce să-ntreb dacă-i frumos? Bine c-ai văzut ceva frumos. Te felicit, Coca Duduș! Asta dă poftă de mâncare. Păcat numai că lipsește Maestrul Troia. Cum îl vede vinul, vine la el fără sifon c-un chelner în mână.

– Coane Sami, o duce și-n străinătate?

Se priviră lung, ochi în ochi. Orchestra grădinei de vară cânta: „Hai să ne-ntâlnim sâmbătă seară, într-o cârciumioară la Șosea, unde plânge-un pian și o vioară ș-unde nu ne vede nimenea", – cu sfârâit și fumegare de mititei la grătar.

– Dacă știi, de ce mă întrebi, Coca Duduș?

– Ca să te informez că știu, Coane Sami!

– Mulțumesc pentru delicata atenție. Adică Tătuța nu-i un om? Face și el ce fac toți. Omul, Coca Duduș, îi la fel, pardon de așa cugetare profundă. Eram să mă-nec cu friptura. Dar unii oameni au „tout-à-l'égout" alții n-au. Îi bine când îi cu tout-à-l'égout.

– Coane Sami, nu văd procuror, dar aud pledoarie: de ce?

– Avocații îs mai simpatici. Mai bine să lipsească un procuror decât să nu fie un avocat!

– Domnița știe?

– Nici Madama Lența nu știe.

– Atunci „totul e în regulă", hotărî Coca Duduș cu vorbele lui Andronic, imitându-i gestul de a-și sălta barba cu dosul palmelor.

– Spre satisfacția generală, respiră Fițig. Păcat că nu-s sticlă de șampanie, că m-aș destupa singur.

– Coane Sami, îmi pare rău că nu-s invitat la masa lui Caligula...

– Mă rog? Cine-i domnul? se încreți Sami, plecând urechea acoperită cu palma.

– Un porc istoric: Împăratul Caligula!

– Aha! Coca Duduș are poftă de un chef grandios.

Duduș ridică din umeri, răsfrângându-și buza de jos.

– Adică amicul Sami nu poate fi Caligula?

Duduș însă nu avea chef de vorbă. Se culcă devreme, fumând în pat mai multe țigări. Avuse într-adevăr impulsiunea de-a participa nu la un chef, ci la o orgie. Automat, gândul pornise la Caligula, căci noțiunea Caligula exprima mai exact decât cuvântul chef, esența pornirii lui. Ar fi vrut să se porcească după datele clasice. Beție, cântări, urlet, dans deșănțat, trupuri de femei trivial convulsionate, și dacă s-ar fi putut, la urmă să facă dansul șarpelui încolăcit de propriul lui intestin gros. N-avea apetitul unei astfel de orgii, nici în bloc, nici în amănunte, ci numai lchametea dezgustată care cere un paroxism oarecare și chiar mai multe laolaltă, contopite.

Nu mai era nici vesel, nici mirat, nici stârnit, nici trist. Era descumpănit prin dispariția stimei pentru om în genere și pentru Tătuța în particular. Nu-l iubise niciodată pe Andronic; inima îi refuzase acest verb pe care creerul nu-l poate imita. Îl irita în schimb, dar cu zâmbet, teatralismul lui Andronic, ceremonialul posomorât fără de care nu putea să trăiască. Nu cabotinism, adică teatralism pentru cucerirea succesului față de cei pe care nu-i poți câștiga altfel. Și Domnița era teatrală, dar copilărește: îi plăcea să se joace și își lua în serios jocul, ca orice copil pasionat. Dar subt teatralismul Domniței simțeai mereu fierbințeala victii. Actele esențiale ale Domniței erau vii, adânci, grave, exprimând o aderență directă la viață. Era efectiv mamă, cum ploaia e ploaie. Dar când vorbea despre ea ca mamă, exagera în așa măsură încât cineva care n-o cunoștea n-ar fi luat-o în serios. Exagerările Domniței însă nu erau decât un fard estetic – nevoia ei de podoabă și strălucire – care nu altera, nici nu înlocuia realitatea substanței.

Andronic era și el teatral, dar rece dedesubt. Teatralismul lui era cerebral, deliberat, și își alesese tăcerea și gravitatea. Ducea mai departe tradiția de comportare a Alcazilor, fiind tată după această tradiție, așa cum fusese mai înainte fiu, ritualul tradiției de-a gata ținându-i loc de pasionalitate și spontaneitate. Cu fastul lui decorativ de mare orgă închisă, – deschis, Andronic nu avea decât tăcerea și colbul. Cântec n-avea. În schimb, Duduș îl socotea un om stimabil. Se silea să fie tată corect, soț corect, stăpân corect, cetățean corect, așa cum învățase. Merita din acest punct de vedere prețuirea obiectivă.

Apariția Puicei însă răsturnase tot, dar pe nesimțite. Căci la început Duduș n-o socotise pe Puica decât ca pe-o surpriză picantă a previzibilului său tată. Oricum, Puica dădea un pic de viață automatului Andronic care părea conceput pentru uzul Românici de un Muzeu Grévin.

Vrasăzică...

Era ziua lui „vrasăzică".

Vrasăzică tatăl lui era un om abject!

Concluzia accasta îi veni prin surpriză.

Se întâmplă uneori ca o lampă să fileze chiar în odaia unde lucrezi. Dacă ești atent la ceea ce faci, nu-ți dai seama decât foarte târziu, când începe

fumegarea neagră, căci lumina se alterează pe nesimțite, fără să-ți alarmeze vigilența îndreptată în altă parte. Abea când îți miroase a ars, ridici ochii și vezi că totul e acoperit de o ninsoare neagră, care a mânjit intim încăperea, începând cu propriile tale nări.

Filase o lampă în sufletul lui Duduș, mânjind totul. Lampa aceasta nu era realitatea intrinsecă a Puicei – simplu aperitiv frivol – ci încorporarea ei în viața lui Andronic. El, Alcazul cu barbă albă – de ce nu și-o rădea măcar? –, patriarhalul senior al Vornicenilor, mereu cu vorbele „stimă, respect, tradiție, lege, om întreg, demnitate", – nu se sfia să aibă „țiitoare" cu anul în orașul vecin cu moșia lui, nici să și-o ia în călătoriile în care niciodată nu-și lua soția, alături de propria lui fiică necăsătorită... Și asta nu numai că nu-l împiedeca să fie la Vorniceni așa cum era, dar parcă îl făcea și mai intransigent, după fiecare înapoere din străinătate.

Și Aida?

Întocmai! Era complicea spectativă a tatălui ei! Păi atunci cum o putea stima Andronic pe Aida? Și cum îl putea stima Aida pe Andronic? Erau cărdași! „Eu știu că tu știi că eu știu că tu știi". Și totuși, această perspectivă de oglinzi paralele a compromisului moral nu-i incomoda deloc. În fiecare an călătoreau în străinătate de unde se întorceau mai perfecți, mai intangibili, mai solidari întru cele înalte și pure.

Nu-i iubise niciodată, dar acum nu-i mai putea stima. Și dacă Andronic Alcaz și Aida erau capabili de așa ceva, probabil că generalitatea oamenilor...

– Păi atuncea hai să ne porcim, fraților! exclamă Duduș, sărind din pat și începând să se plimbe prin odae.

Aprinse altă țigară. Parcă îi venea să se îmbrace, să-și ia melonul, monoclul și bastonul și să pornească singur prin oraș. S-auzeau în noapte muzicile de vară ale orașului, glasuri, cântece, râsete. Probabil că toți cei întâlniți la plimbarea de după amiază făceau dragoste cu tovarășa de plimbare sau cu suplinitoarea ei. Vedea în fiecare odae un pat și în fiecare pat o viermuială de trupuri. Adică de ce nu s-ar integra și el în dansul colectiv? Fie chiar la o casă specială! Bați la ușă, vezi o Madamă groasă, întrebi cât și unde și intri „ca la mama acasă".

Dar nu intra.

Sau de ce n-ar încerca la Puica? Nu era ea o instituție a familiei? Sonerie, sevitor, carte de vizită. Intrare cu buchet și vorbe fierbinți.

– Știu, Domnișoară Puica...

Amuzant să spui Domnișoară unei femele care știe că tu știi că ea știe!

– Știu, domnișoară Puica, dar fizicul dumitale irezistibil a învins în mine orice sentiment advers...

Cu un genunchi la pământ și buchetul spre „dânsa".

– Te doresc, domnișoară. Dă-mi voe să-ți spun Puica. Dulce nume! Spune-mi Duduș. Nu te jena. Nu rezista. Fii sinceră. Simt că devenim intimi. Da, nu protesta. E zădarnic. Dieu le veut...

Dar numai astfel intra la Alfa-Julietta.

Stătea la fereastră, si nu mai pleca nicăeri: nici în gând.

Căci subțire-subțire, ca ceea ce abea e și tremură de gingaș ce-i, abea auzindu-se prin tumultul nopții de vară, – răsunau greerii, străvechii greeri ai lumii. Așa cum apărea, nălucă, acel vals tulburător printre zgomotele interpuse.

„Fată cu miros de portocală..."

– Nu cumva oi fi un om stimabil? exclamă Coca Duduș, rupând emoția tăcerii, aprinzând lumina ca să-și poată rânji sieși în oglinda pistruiată de muște.

*

* *

– Vine Coca Duduș!

Huiau Vornicenii! Știa tot satul. Trăsura care-l aducea de la gară, se opri de câteva ori, căci Duduș nu se mulțumea să răspundă la saluturile țăranilor, se cobora din trăsură, distribuind acadele pentru copii, întrebând despre toate: recoltă, vite, nunți.

– Personalitate populară, spuse de alături Domnul Fițig. impresarul gloriosului absolvent.

Lența, trimisă de Domnița care-și pierduse răbdarea, aștepta în drum, fumând. Se sui pe scara trăsurei.

– Te-ai jigărit, prințișorule! Motan, de! V-ați ținut de haiabucuri, jupâne!

– Lasă Madama Lența, întuneci toate femeile! Când te văd, le uit. Când le uit, te văd!

– Hee! se hlizi de pe capră Ilie-vezeteul.

– Văd c-ai adus și-un măgar de la gară, Coane Sami! ripostă Lența.

– Iaca și Cuviosul Alfeu! exclamă Fițig, salutându-l adânc. Când îl văd așa de roș aud și pompierii!

– Bine-ai venit, stăpâne, că-i secetă mare în damigeana Fratelui Ciubeică!

Trandafirii erau înfloriți. Ca un bal oprit, îi vedeai în culoare ca în rochii.

Domnița stătea în cerdac, înconjurată de toate fetele.

– Pușa, am fost respins.

– Stai, nebunule, nu mă năuci! Dintâi să te văd.

Îi cuprinse capul descoperit în palmele ei, examinându-l cu de-amănuntul.

– Ia să mă lăsaţi în pace cu învăţătura şi examenele voastre! se strâmbă Domniţa aruncând o privire cu lance lui Samuel Fiţig. Uită-te-n ce hal mi-ai venit! Ce-ai făcut? Ai fost respins. Cu-atât mai bine. Profesori? Sau vampiri? Bestii cu chip de om şi inimă de fiară! Sug sângele copilului nevinovat. Parcă n-ar fi părinţi! Parcă n-ar avea copii! De ce nu-s eu starostele lor? Ce mi i-aşi pune la prăşit! Ce mi i-aşi pune la arat! Să-i învăţ eu pe dumnealor...

– ...să sugă sângele copiilor nevinovaţi, continuă Duduş. Şi pruncii de la ţâţa mamei tremură când aud de ei! Profesori, urlă Duduş, apostrofând munţii; matahale veninoase, creaturi ale întunericului, instrumente ale lui Satan, pompe aspiratorii, voi sunteţi teroarea mamelor şi urgia fiilor!

– Mă, Duduş, măă! răsări şi Maestrul Troia. Am auzit, mă, vorbire aleasă!

– Maestre, m-au mâncat fript! îl metamorfoză Duduş, căci auzind acestea Maestrul Troia fu ca o tiradă din Victor Hugo devenită stanţă de Lamartine.

– Sigur că te-au mâncat fript, scrâşni Domniţa, fără să-i lese obrazul din palmele ei. Şi voi ce staţi ca proastele? se supără ea pe fetele care priveau cu zâmbet ca la panoramă. Nu vedeţi că e mort de foame! Aduceţi...

– Aduceţi pâne, aduceţi lapte, aduceţi faguri, o! fecioare! Fiul s-a-ntors lihnit.

– Măi, da' vesel mai eşti, se-ncruntă Domniţa. Ce fel ai căzut?

– Dacă Domniţa îmi acordă onoarea de a deschide gura, am să comunic lucruri plăcute, interveni Samuel Fiţig de pe scara cerdacului, făcând un pas înainte.

– Zi-i fără discursuri.

– Domniţă şi onorată asistenţă, aveţi de-acu deosebita plăcere să vedeţi un premiant întâi în mărime naturală; cununa vine cu trenul de marfă.

– Taci, măi! se adresă Domniţa lui Duduş.

– Parole d'honneur, cum spune Madama Lenţa.

– Aşa a vorbit de nobil Coca Duduş că domnii profesori mi-au exprimat confidenţial regretul că aplauzele nu sunt în programul de bacalaureat. Extra, Domniţă! Parcă o auzeam pe Domniţa cântând. Pot spune că Domnul preşedinte, o distinsă personalitate de la Cluj, o avut – cum se spune, Madama Lenţa? – coup de foudre! Merçi pentru concurs, Madama Lenţa! Precum spun, Domniţă şi onorată asistenţă, trăim de-acu un moment istoric. Regret că nu avem un fotograf. Ce spui, Madama Lenţa? Nu spune, că eu tac!

– Elevul lui Troia, măă! se bătu Maestrul peste frunte, reintrând în climatul Victor Hugo.

– Sigur, Maestre. Toată lumea întreba acolo: cu cine o învăţat, mă rog, aşa un orator de aur? Cu Titulescu? Ce ştiţi, voi, le-a răspuns amicul Sami. O învăţat cu Maestrul Calistrat Troia. Cine e acela? Auzi, aşa nişte

ignoranți! Iaca Madama Lența care-i așa de modestă la turnat cognac în paharul altuia, știe foarte bine de la două sticle-n sus cine e Maestrul Troia. Aud, Madama Lența?

– Măi, Fițig, îl chiti Domnița cu zâmbet în ochi, cotcodăcești de parcă ai fi ouat!

– Pardon, așa un ou de vultur aparține în exclusivitate Domniței.

– Vulpe! Ascultă, Duduș, îl luă Domnița din nou în primire cu vorba, căci palmele ei nu-l slăbiseră o clipă; toate bune, să trăești, mă bucur de succesul tău, mă bucur că ești student, dar nu-mi place c-ai slăbit. Fițig! se-ncruntă Domnița.

– La ordin cu inima cât puricile!

– De ce l-ai lăsat să slăbească?

– Îl îngrașă Domnița la loc. De ce e copil? Și de ce e mamă? Iacă amicul Sami îi orfan și de asta e așa de slab la burtă că parc-o făcut antrenament mondial cu jidovul rătăcitor.

– Umple-te, Cucoane, nu te mai jeli, că ești sac fără fund, vorbi Madama Lența. Iaca ț-o adus fetele să te saturi.

– Poate că mi-e și sete, Madama Lența!

– Coane Sami, facem un chiolhan ca cel de la Piatra, insinuă Duduș.

– Ce-aud?

– Îl crezi, Domniță? Vrea de-acu s-audă o vorbă tare de la Domnița, să știe c-o ajuns acasă.

– Am eu și palmă...

– Dă-mi-o, Pușa.

– I-o întinse numai. Și Duduș i-o sărută.

*

– Tătuță, sunt persecutat! M-au respins pe nedrept...

Așa intră Duduș în biroul lui Andronic, așteptând în picioare la ușă hotărârea, cu glas și obraz de revoltă.

– Nu acuza pe alții. Vinovatul ești tu singur. N-ai lege.

– Cum, Tătuță? N-am învățat?

– De vreme ce ai fost respins, înseamnă că n-ai știut.

– Și devreme ce n-am știut, înseamnă că n-am învățat. Tata a uitat c-am fost bolnav.

– Dar șapte ani ai fost sănătos. Ți-am adus profesori eminenți. I-ai alungat. N-ai avut respect nici pentru profesori, nici pentru părinți, nici pentru numele pe care l-ai moștenit: pe care-l porți. Ai făcut ce-ai vrut. Tinerețea pentru tine e o revoluție împotriva bătrânilor. Rezultatele acestei revoluții, iată-le. Ești cel dintâi Alcaz care cade la un examen...

– Tudor Alcaz!

– Bravo! Fă şi calambururi cu numele strămoşilor tăi! Bravo... Bunicul tău a făcut studii strălucite. Studiile tatălui tău nu te-au interesat, fiindcă bătrânii nu sunt decât un obstacol pentru tine. L-ai înlăturat. Află de la mine c-am reuşit cu note mari la toate examenele. Cu toate că eram boer şi bogat, am muncit ca un băiat sărac, socotind că numai aşa voi fi vrednic să-mi port numele şi să dispun cu cinste de averea părintească. Împrejurările m-au făcut să renunţ la cariera diplomatică. Nu mă plâng. Dar pe unde am trecut, am lăsat o amintire de care nici părinţii mei n-ar putea roşi, nici eu şi nici urmaşii mei. Nu m-am socotit însă niciodată mai presus de semenii mei. Am învăţat s-ascult din casa părintească, spre binele meu. Şi eu am fost copil şi eu am fost tânăr.Poate că şi eu am avut la vremea mea credinţa că bătrânii sunt o piedică pentru libertatea la care râvneşte omul tânăr. Dar m-am învins, fiindcă bătrânii de lângă mine erau chiar părinţii mei. Şi un copil nu poate să aibă dreptate împotriva celor care i-au dat viaţa. Ai auzit dăunăzi vorbele adânci ale Aidei, dar probabil nu le-ai înregistrat, fiindcă în casa noastră numai tu poţi gândi. Dă-mi voe să ţi le amintesc: „Ţinereţa e o dezordine care trebue învinsă". Poţi tu pricepe astfel de vorbe? Mă înfioesc. Nu crezi decât în tine. Eşti orgolios până la impietate. Confunzi tragica izbucnire a revoluţiei, cu impulsiunile tale egocentrice. Revoluţia, băete, e jertfă pentru un nou ideal; revoluţionarul îşi depăşeşte instinctul de conservare, sacrificându-şi-l unui ideal nou. Tu vezi în revoluţie dezordinea, răsturnarea legii, în loc să vezi lupta pentru o nouă lege cu mijloace regretabil, dar explicabil violente. Căderea aceasta la examenul de bacalaureat este o oglindă care răsfrânge copilăria şi tinereţa ta. Ai căzut fiindcă trebuia să cazi. Dreptate imanentă. Nu puteai trece la acest examen decât dacă tatăl tău, călcându-şi principiile, ar fi aruncat în balanţă greutatea numelui şi cuvântului său. Dar aşa ceva, neam din neamul meu n-a făcut. Sunt trist? Desigur. Căderea ta e o pată pe un nume nedeprins cu aşa ceva. Dar mă închin în faţa justiţiei şi mă supun hotărârilor ei chiar dacă sufăr de pe urma lor. Desigur că doreai să-ţi iau apărarea. Altfel nu mi-ai fi spus că eşti persecutat şi că ai fost respins pe nedrept. Iată care-i concepţia ta despre datorie, despre respect, despre tradiţie, despre lege. În viaţa ta de-acasă, nu dovedeşti prin nimic a fi un Alcaz. Alcaz înseamnă pentru tine bătrânii care te apasă; Alcaz înseamnă pentru tine constrângerea de a fi demn, sever cu tine însuţi, intransigent cu slăbiciunile tale; Alcaz înseamnă pentru tine cea dintâi lege de care te loveşti. Deci o înlături. Dar când o altă lege te loveşte, declarându-te inapt pentru titlul de bacalaureat, ceri ajutorul bătrânilor, Alcazilor, invitându-l pe tatăl tău să intervie cu toată greutatea numelui său pentru a înlătura justiţia, pentru a-ţi creia privilegiul. Atunci abea vrei să fii un Alcaz. Îţi repudiezi deci numele atunci când înseamnă datorie, dar te îmbraci în el atunci când înseamnă hatâr! Iată concepţia ta, dacă aşa ceva se poate numi concepţie. Te-am auzit mereu spunând vorbe mari: „meditez", „mă caut", „cine sunt eu?" Cine eşti

tu? Nu eşti un „copil precoce", cum ne spuneai mai deunăzi persifându-ne. Eşti un cabotin precoce. Ţi-o spun cu durere, dar datoria de tată e mai puternică decât delicateţa de limbaj. Nu urmăreşti în viaţă decât succesul la public. Nu trăieşti pentru viitorul tău, conformându-te tradiţiei strămoşeşti. Trăieşti pentru aplauze. Orişice mijloc e bun şi legitim pentru un astfel de scop. Să nu fii ca ceilalţi: asta e deviza ta. Observă, te rog, negativismul sterp al unei astfel de devize. Numai cel care nu e nimic vrea să nu fie ca ceilalţi, pentru a le da iluzia că e unic. Ce orgoliu! Ce slugărnicie! Crezi că eşti stăpânul lumii fiindcă nu respecţi nimic, şi nu observi că eşti sluga tuturor fiind sclavul succesului... Anul trecut ţi-am făcut o casă, cu toate că n-o meritai. Speram însă că devenind stăpân în casa ta, vei avea un îndemn la demnitate. N-ai ştiut măcar să-mi mulţumeşti cuviincios pentru această mărinimie. Te-am chemat atunci la mine să-ţi vorbesc ca un om bătrân. M-ai zeflemisit. Chiar faţă de propriul tău tată, dorinţa de a epata prin originalitate e mai puternică decât respectul şi recunoştinţa: măcar formală. Mi-ai spus, citez, ca să-ţi dovedesc că deşi bătrân ţin minte până şi vorbele pe care demnitatea mea ar trebui să le uite. Mi-ai spus: „Numai versul ar putea exprima recunoştinţa mea".

– Exact.

– Îţi mulţumesc pentru ratificare, dar mă puteam lipsi de ea. În sfârşit, să trecem. Mă opresc însă asupra unei apostrofe care şi acum mă pălmuieşte. Îţi spuneam că eşti teatral. M-ai apostrofat astfel: „Tata uită că mama a fost actriţă". Ţi-am spus atunci că nu primesc lecţii de la tine. Pentru moment era insuficient ca sancţiune, dar suficient ca răspuns unei necuviinţe. Acum însă, după trecere de timp, îţi voi răspunde. Da, mama ta o fost cântăreaţă la Opera din Paris. Avea talent. N-am socotit niciodată că valorificarea talentului pe scenă e înjositoare pentru o femeie. Dovadă: i-am dat numele meu. Dar una e să fii actor în faţa publicului venit să vadă şi să asculte talentul, şi alta e să faci teatru din viaţă pentru a culege aplauze. Nimeni nu-i slugă de bunăvoe. În orişice om, oricât ar fi de sărac şi de umil, e o dorinţă de afirmare a voinţei şi libertăţii. Cel care e slugă la stăpân, o face de nevoe, constrâns. E o resemnare în el, o abdicare, şi speranţa unei liberări. Care slugă nu munceşte pentru a-şi agonisi banul cu care-şi va cumpăra casa viitoarei libertăţi? Cabotinul însă e slugă de bunăvoe. Stăpân nu poate fi; atunci îşi face din slugărnicie o voluptate şi din succesul obţinut iluzia unei dominaţiuni. Cine eşti tu? Căci asta-i întrebarea ta. În tine nu eşti nimic. Nu existi decât prin cei pe care-i serveşti, distrându-i. Râd oamenii din sat de tine – ca atare te iubesc –, râd slugile, râd musafirii, râd profesorii, râd toţi cei cu care vii în contact. Mai rău decât lăutarii ţigani, mai josnic decât măscăricii de iarmaroc, fiindcă aceia au măcar îndreptăţirea pânii pe care o câştigă astfel. Dar tu? Ai totul de-a gata. O dată n-ai avut grija vieţii tale. Toate capriciile ţi-au fost îndestulate. Vorbe bune ai avut, jucării ai avut – o avere m-au costat –, profesori acasă ai avut, haine,

mâncare, casa ta... Iar când ai fost bolnav – tot din cauza tea[illegible]lismului tău, fiindcă răceala ai luat-o în ziua aceea însemnată cu fier roș când ai dansat gol în văzul slugilor, subt fereastra tatălui tău –, da, când ai fost bolnav toți te-au slujit numai și numai pe tine. Nimic n-am cruțat, ab-so-lut ni-mic, ca să-ți redăm sănătatea de care ți-ai bătut joc. Fumezi – știu de mult – în detrimentul sănătății tale, fără considerație pentru părinții tăi. Eu nu fumez, dar dacă aș fi avut această patimă, află că mai bine mi-aș fi ars singur mâna decât să fumez în fața părinților mei. Prejudecăți? Poate. Dar nobile prejudecăți. Grație unor astfel de prejudecăți care apar rizibile numai celor care nu știu ce înseamnă educația, noi, copiii și tinerii de eri, ne-am respectat părinții până în ceasul morții; iar ei, părinții de eri, n-au avut prilejul să se-ncrunte măcar o dată în fața copiilor lor. Desigur însă că în mintea ta emancipată, astfel de lucruri sunt botezate mofturi demodate. Totul e moft pentru tine, băete; numai tu, care ești într-adevăr un moft, devii centrul Universului. Mă îngrozesc la gândul că unul ca tine ar putea avea copii. Ex nihilo, nihil.

– Tătuță, va avea grijă Aida, evident, numai dacă va binevoi să-și acorde mâna...

– Sigur! Ricanează!... Da, Aida merită să trăiască.

– Eu, nu?

– Tu trăești fiindcă trăești. Dar Aida e un om. Ea era vrednică să fie băiatul meu. Desigur, pentru tine Aida nu înseamnă nimic. Ea nu-i învinsă ca tine de dezordine; ea și-a învins-o încă din copilărie. Ești oare capabil s-o pricepi pe sora ta? Nu cred. E imposibil. Aida, băiatule, e neam de boer. Are tot ce-i trebue ca să strălucească: e frumoasă, e cultivată, e inteligentă, e bună. Dar totul în ea e pudoarea propriilor ei calități. Dacă frumusețea ei ar fi o haină, Aida n-ar purta-o decât în casă.

– Pentru oglinzi!

– Ești desigur foarte subtil, dar nu pricep, după cum tu nu poți pricepe pe sora ta. Cu un sfert din calitățile ei solide, tu ai găsi că lumea nu te merită. Ea, cu toate calitățile ei, se sfiește să și le arate. Niciodată nu vorbește prea mult, cu toate că întotdeauna are ce spune. Nici o extravaganță în îmbrăcăminte. Dacă n-ar fi atât de frumoasă, ar trece neobservată. Cine-i cunoaște talentul la pian decât cei de-acasă? Alta în locul ei ar da concerte...

– Ca privighetorile!

– Cum?

– Mă refeream la culoarea lor: e cenușie. Numai trilul le denunță involuntar reputația.

– Ricanează! Asta ești tu. Desigur că asta ai făcut și în fața comisiei de bacalaureat. Ți-ai ascuns ignoranța după impertinențe, calambururi și paradoxe. Am auzit că ți-ai trecut examenul de clasa a opta cu monoclu!

– Cine te-a informat?

– ...Zvonul public, se încruntă Andronic indispus de întrebarea lui Duduş, căci se aşteptase la o tăgadă; riposta însă îi ducea gândul spre o vilă de la Piatra-Neamţ, cu totul inoportună într-un astfel de moment.

– Atât numai ţi-a comunicat „zvonul public?"

– N-ajunge? Restul îl prevedeam. Acum îl văd. Respins la bacalaureat. Persecutat! Nedreptăţit! Ce-ai dori? O revoluţie împotriva comisiei care te-a respins?

– „Deşteaptă-te, Române, din somnul cel de moarte, în care te-adânciră barbarii de tirani. Acum ori niciodată, croeşte-ţi altă soartă..."

Andronic îl privi uluit. Cânta.

– Ce-i asta? Unde te trezeşti? Eşti beat?

– Trezeam în mine un cântec revoluţionar: bine cunoscut. Tătuţă, dă-mi voe să-ţi pun o întrebare, vorbesc serios...

– Poftim.

– Ce mi-ai fi spus dacă reuşeam la bacalaureat?

– „Mea culpa" şi-ţi întindem mâna. Eşti mulţumit?

– Nu îndrăznesc...

– Ce nu îndrăzneşti?

– Să-ţi spun c-am reuşit la bacalaureat. Am încercat şi eu să fiu discret ca Aida... Te las, Tătuţă, am nevoe să meditez.

Plecă, lăsându-l pe Andronic atât de tulburat, încât nici nu reacţionă împotriva plecării lui Duduş fără încuviinţare.

Sună, chemându-l pe Fitig.

– Vă salut cu respect, Domnule Ministru. Vroiam să vă predau raportul, dar n-am îndrăznit, văzând că sunteţi în conferinţă cu fiul Excelenţei Voastre.

– Mă rog, ce s-a întâmplat?

– Strălucit, Excelenţă. A trecut întâiul cu media 9,20. Domnul Preşedinte m-a însărcinat să comunic Excelenţei Voastre omagiile şi felicitările sale... Am şi o corespondenţă, dacă-mi permiteţi.

Samuel Fitig aducea între altele şi scrisorile Puicei.

După ce plecă Fitig, Andronic îl chemă din nou pe Duduş.

– Tot ce s-a întâmplat e regretabil. Profund regretabil. Dar trebue să recunoşti că eşti răspunzător...

– Mă rog...

– Te felicit din toată inima pentru succesul obţinut la examen. N-am vrut să te jignesc. Am vrut să-ţi fiu de folos, să-ţi deschid ochii asupra ta şi asupra vieţii. Văd că parţial m-am înşelat. Mă bucur că o pot recunoaşte chiar în faţa ta. Pot să-ţi spun acum că nu m-am îndoit niciodată de inteligenţa ta. Acest succes ţi-a consacrat-o frumos şi demn. Ai un titlu obţinut prin meritele tale. De ce însă, băiatule, m-ai indus în eroare? Farsă! Tinereţă! Dar nu crezi tu că respectul pentru părinţi trebue să frâneze impulsiunile acestea? Sper că n-ai vrut să mă umileşti?

– Tătuță, sunt curios ca o femee, sau ca un savant...

– Cu limite, băiatule. Învinge-ți nevoia de spectacol. Fii simplu. Fii boer. Suprimă extravaganțele. Renunță la complicații inutile. Nu te cheltui pe fleacuri mărunte. Reculege-te, concentrează-te, fii demn, fii sobru.

– Ca Aida?

– Ca Aida. Ea să fie pentru tine o lecție de stil în viață.

– De ce nu mata? sau mama?

– Voi copiii de azi, cu excepția Aidei, n-aveți încredere decât în tinerețe.

– Chiar dacă tinerețea nu-i decât calul troian al bătrâneții?

– Al tradiției, nu al bătrâneții. Aida e personificarea tradiției Alcaz. Și e tânără. De asta ți-o dau ca exemplu de urmat. La viitor te-ai gândit?

– Nu se gândește Aida pentru mine? Prezentul e în urma viitorului. Dintâi Aida, apoi Duduș!

– Iar ești ironic!

– Nu, Tătuță, dar fără să vreau duc mai departe gândul interlocutorului, căutând să i-l arăt și altfel.

– Să lăsăm... Azi trebue să fie o zi de pace și voe bună. Ași dori să-ți fac o plăcere: Ce dorești?

„Un Alfa-Romeo-și-Julietta". Gândi, dar tăcu întorcând capul cu o lucire de zâmbet spre fereastră. În fund răsărea tichia de șindrilă a C.D.-ului lăsat în părăsire. Planul încolți brusc.

– Tătuță, ași dori să-mi faci plăcerea și cinstea de a participa la sfeștania casei.

– Sigur... sigur... medită Andronic cu glas tare, gândindu-se la scrisoarea adusă de Fitig, în care data anualei plecări în străinătate era fixată cominator. Vrasăzică faci sfeștanie?

– Sigur, Tătuță, după tradiție.

– Și ce zi ai ales?

– Când îți convine matale, Tătuță.

– Ce e azi? Joi. Duminecă plec în străinătate.

– Cu Aida?

– Sigur.

– Bine. Atunci sâmbătă.

– Sâmbătă, încuviință Andronic. Dar nu mi-ai răspuns la întrebare. Ași dori să-ți fac o plăcere, nu numai o vizită. O plăcere concretă, palpabilă. Spune...

– Casa, Tătuță. E și concretă și palpabilă. Mi-ai făcut-o când n-o meritam. Acum mi-o dăruești fiindcă o merit și eu o primesc ca pe o răsplată meritată. Îți mulțumesc din toată inima: vorba matale, Tătuță.

După plecarea lui Duduș, Andronic nu-și bătu barba pe dedsubt cu dosul palmelor. Își rezemă tâmpla într-un pumn, meditând: vorba lui Duduș.

Nu era mulţumit, cu toate că pleca în străinătate cu singurele fiinţe care-l întregeau: Aida, fiica mândriei lui de tată, şi Puica, alături de care era tânăr ca în tinereţă, bunic în răsfăţ şi amant în culcuş. Puica era sera de iarnă a tinereţii lui.

Plecările în străinătate nu însemnau numai evadări de-acasă, ceea ce încă ar fi fost mult; ele mai însemnau şi o întâlnire, dincolo de prezenţa Domniţei, cu viaţa de odinioară, părăsită din anul căsătoriei. Alături de Aida reintra ca tată în „lumea lor": de care acasă îl despărţea soţia. Iar alături de Puica, regăsea dulceaţa vieţii, fără de nici o constrângere, ca un rege când petrece incognito, cu o inofensivă şi tradiţională nuanţă de păcat.

Dar cu toate că avea în faţă această perspectivă, nu era împăcat. Stăruia o stridenţă în odaia şi în fiinţa lui, împiedicându-i reculegerea armonioasă. Tot ce-i venea dinspre Domniţa şi Duduş, redeştepta în el, cu virulenţă sporită, vechea iritare. Se obligase să facă mea culpa în faţa lui Duduş, dintr-un sentiment de înaltă corectitudine. Reparase o greşală şi îşi învinsese mândria. Totuşi, se simţea mortificat.

Succesul lui Duduş la bacalaureat era o evidenţă incontestabilă. Dar un astfel de succes al inteligenţii lui – probabil că epatase pe cineva din comisie, pe un amator de originalitate –, nu infirma meritoriul observaţiilor pe care i le făcuse. Căci inteligenţa, ca şi averea, ca şi talentul, ca şi frumuseţea, e un noroc, o moştenire de la alţii. Inteligenţa lui Duduş era o moştenire Alcaz. Dar în loc s-o cinstească, folosind-o în felul Aidei, o batjocorea, punând-o în slujba cabotinismului moştenit de la mama lui. Făcuse o mare greşală, derivându-şi toate observaţiile din falsa informaţie a căderei la bacalaureat. Cu sau fără bacalaureat, observaţiile rămâneau valabile. Înscenarea însăşi confirma acest adevăr. În loc să vie şi să-i spue direct – Tată, am eşit în frunte, bucură-te, – cedase dorinţei de a irita, inducându-l în eroare, lăsându-l să pornească de la o premiză falsă, numai ca să poată umili pe propriul lui tată, jubilarea aceasta îndeştulându-l mai adânc decât bucuria succesului obţinut la examen.

– Detestabil!

Băiatul exact al mamei lui!

– Noroc că nu e fată! Slavă ţie, Doamne!

În acest „noroc", pulsa ca într-un abces biografia Domniţei şi a geloziilor de odinioară.

Şi nu acceptase nimic de la el! Mândrie? Nuu! Histrion! Desigur că era în stare să istorisească scena cu glas tare – să-l audă şi slugile – numai pentru succes.

Andronic era foarte econom cu ai lui, mai cu seamă acasă, Aida fiind singura excepţie. De data aceasta însă, refuzul lui Duduş de a primi de la el un dar actual, îi dădu şi în mână parcă – şedea crispată – mortificarea

de a nu i se fi acceptat un bacşiş oferit cu mâna, nu cu inima: rămasă cu Aida şi cu Puica.

*

De la Tătuţa, Duduş coborî scara cu viteza furtunilor, provocând un:

– Hooo, nebunule! al Domniţei.

– Puşa, îţi pui „riviera".

– Pentru ce, mă rog? îl întrebă Domniţa cu un aer ofensat, dar cu ochii deodată stârniţi, căci nu-şi punea riviera de briliante decât la ocazii mari.

– Sâmbătă, mare recepţie la C.D.!

– Vorbeşte omeneşte.

– C.D. Domniţă. Casa Diplomatului, Coca Duduş,... copilul Domniţei scumpe şi adorate, declamă Duduş îngenunchind la picioarele ei.

– Ce? vrei să te muţi? clipi Domniţa, ca şi cum ar fi fost vorba de serviciu militar, doctorat la Paris, sau alte îndepărtări de mame.

– Sunt gata mutat, Domniţă, mai puţin inima mea rămasă ca o cărămidă caldă la picioarele tale! E vorba de sfeştanie şi recepţie. Sâmbătă seară, Domniţă. Tătuţa şi Aida pleacă duminecă în voiaj de nuntă cu libertatea! Ai înţeles, Domniţă, sau vrei să pun pe note vrednice de urechea ta aceste netrebnice vorbe?

– Iar huieşti! Iar mă năuceşti! Iar mă terorizezi!... Când s-au hotărât să plece? Nu ştiu nimic!

– Nu ştiai?... Măria Sa mi-a comunicat data călătoriei, acolo, sus, – arătă el cu gestul familiar al degetului care împungea acrul ca un paratrăsnet. De ce nu ştii? De ce nu ştii?

– Bine că sunt şi eu informată! Cunosc măcar data!

– Ce importanţă au plecările, Domniţă, când rămâi cu cea mai strălucită inteligenţă a tineretului român! 9,20, Domniţă! Mai lipsea puţin, câteva fracţiuni, şi ajungeam la 10! Explozie! Pune mâna pe fruntea mea, Domniţă. Incununează glorioasa frunte a fiului tău cu floarea supărată a mânii tale. Floare, nu mă trage de ureche. Floare, nu mă strânge de nas. Floare, nu mă ciupi de obraz...

– Ticălosule, eşti palid, eşti jigărit: parc-o arat dracul malai cu tine!

– De-acum or să are îngerii, Domniţă scumpă!

– Am să te-ndop...

– ...ca pe curcani! Că bine zici, Domniţă, am nevoe de curcani, mulţi, zeci şi sute, pentru grandioasa recepţie. Curcani, gâşte, raţi, pui fripţi, prepeliţe, sitari, fazani, lebede, – va fi o masă spectaculoasă. Maestrul Troia în frac cu decoraţii va învârti un bou fript la frigare sau o vacă asemenea pentru norodul adunat la curte. Butoae cu bere, vedre de vin, amfore cu rachiu, ambrozie, oranjadă, siropuri, munţi de pilaf, căpiţe de banane, fântâni de îngheţată, munţi de ananas, torturi cu zece etaje, amenajate cu

ascensor de la fistici la şocolată, de la alune la frişcă, şi aşa mai departe. Înţelegi, Domniţă, va fi un praznic a la Caligula! Fetele vor dansa dansul Evei îmbrăcate în piele de şarpe. Madama Lenţa cu ochelarii lui Fiţig va fi şarpele cu ochelari. Eu voi fi Adam. Ilie-vezeteul ne va împrumuta mărul lui Adam de la gâtul său. Focuri de artificii vor fi trase la comandă de vulturi de pe toţi munţii. Vor suna toate clopotele Moldovei. Două sute cincizeci şi cinci de veveriţe şi un sfert vor circula printre oaspeţi, cu şorţ şi bonetă de dantelă făcute de Aida Alcaz, oferind alune prăjite. Doi zimbri autentici din literatura marelui Sadoveanu vor evoca amintiri istorice, după cafea, la urechea lui Conu Sami. La aperitive voi arăta ultima mea invenţie: mitraliera cu icre negre. O delegaţie de stridii din Ostanda a plecat cu avionul spre Vorniceni. Voluptuoase piersici se fardează în Spania şi-n alte ţinuturi pasionate, pentru grandioasa recepţie. Tot universul comestibil e în marş spre Vorniceni. Auzi, Domniţă, păstrăvii şi-au închiriat fracul cu aripi de la rândunele pentru a putea sosi la timp; ţârii vin sub formă de ploaie toreţială; iar morunii, nisetrul, păstrugele, chefalii, lacherda şi alte pescării s-au motorizat. Voi jupânite, voi trandafiri, voi munţi, tu cer şi tu Domniţă, fiţi gata. Începe veacul intestinului gros. Amin.

Căzu ameţit ca ciocârlia la picioarele Domniţei.

– Amin, nebunule! Ce respiraţie!

Dar izbuti într-adevăr s-o facă pe Domniţa să uite că Andronic şi cu Aida şi-au hotărât ziua plecării în străinătate, fără să-i spue nimic.

*

* *

Din toamnă până-n vară, casa lui Duduş, acoperită de omăt, oblonită, ferecată, personificase parcă somnul şi boala stăpânului ei. Toată lumea o uitase.

Şi deodată ţâşni ca o paiaţă cu resort şi zurgălăi, acoperind Vornicenii cu tumultul ei.

Nu se mai vorbea, de la moşie până-n sat, trecând şi pe la Schit, decât despre C.D. Ţăranii spuneau Cî.Dî.

– Coca Duduş, di ci îi zâci Cî.Dî? îl întrebă un ţăran.

– Calul Dracului, moş Nichita! N-ai văzut că are şi coarne?

– Şi cine-o fi acela?

– Iaca eu, moş Nichita.

– 'Că te cred! Mata, Coca Duduş, şi pe dracu-l încaleci. El ţi-i cal.

Îl întrebă şi un musafir despre sensul iniţialelor.

– Calfa Destinului, răspunse Duduş. Sunt un mistic.

Altuia, care vorbea cu „ce": „Un ce inexprimabil", „un ce inefabil"...

– Are un ce original căsuţa dumitale; dar iniţialele ce înseamnă?

– Cojocul Dacului.

– Aveau cojoace?

– Întocmai. Am reprodus după documente ce-ul lor. Acoperişul reprezintă coiful dacic; ferestrele, buzunarele pentru havane; şi uşa... gura ascultătorului. Un ce simpatic!

Vornicenii nu mai aveau linişte, nici răgaz. Toată lumea făcea şi dregea sau se certa pentru recepţia de la C.D. Treburile moşiei şi Curtea Mare căzuseră pe un plan secundar. Nimeni nu mai avea ochi, mâni şi gură decât pentru C.D. De la bucătărie până la fetele din jurul Domniţei, C.D. devenise un refren. Domniţa tuna şi fulgera. Duduş tuna şi fulgera. Domniţa şedea mereu la pândă pe cerdac, având în faţă măsuţa cu pasienţe, iar lângă ea – paratrăsnet, iscoadă şi ştafetă – pe Lenţa. Peste drum, dincolo de grădinele de trandafiri care înfloreau prin somn, zâmbind ca nişte fete îndrăgostite, – Duduş îmbrăcat într-un halat de-al Domniţei, gesticula, chema, trimetea, dădea porunci.

– Ce văd ochii mei? exclamă Domniţa dând cu ochii de halatul roş-cardinal, care sclipea pe trupul lui Duduş de-ţi lua ochii. Lenţa!

– Princesse, scăpă Lenţa vechiul vocativ de pe vremea când Domniţa cânta la Opera din Paris.

– Halatul meu!?

– Eu n-am ochi buni de la aşa depărtare! Parcă văd, parcă nu văd!

– Du-duş, tună Domniţa cu glas pentru vulturii de pe crestele munţilor.

Dar dincolo, Duduş urla şi el la nu ştiu cine, dând din mâni ca morile de vânt.

– Du-duş! tună iar Domniţa cu palmele la gură, pâlnie.

Duduş, nimic.

– Cheamă-l la mama lui. Pe sus să mi-l aduci, legat burduf.

Lenţa porni, parcă şchiopătând, printre aleele de trandafiri, trecând coşmar prin somnul rozelor.

– Prinţişorule, ai codâlghit-o! Te chiamă Domniţa la judecată.

– Toţi mă cheamă, toţi rup din energia mea, toţi mă foarfecă, toţi mă macină, toţi mă hăcuesc, toţi mă răstignesc, vociferă el.

Dar porni cu Lenţa printre aleele de trandafiri, împurpurând dimineaţa cu halatul lui. În schimb avea nişte papuci care veneau de-a dreptul parcă din Galiţia.

– Iată-mă, mamă, – veni el cu braţele în lături, oferindu-se jertfă.

– Cine ţi-a dat halatul mamei tale?

– L-am ciordit, spuse el verbul năravului ţigănesc, articulându-l cu temperament, dându-şi capul pe spate, scăldându-şi fruntea în sfruntare.

– Halatul meu!

– Halatul mamei mele.

– O furi pe mama ta!

– O fur pe mama mea.

– Eşti un ticălos!

– Sunt un ticălos.
– Scoate halatul!
– Sunt gol puşcă.
– Scoate halatul!
– Doreşte mama mea ca aceste fete nevinovate să vadă trupul meu.
– Întoarceţi-vă cu spatele.

Ca la o comandă militară, fetele câte erau acolo se întorseseră cu spatele la Duduş.

– Scoate halatul.
– Mă vede Madama Lenţa.
– Să nu te vadă!
– Iaca închid ochii, se oferi Lenţa. Parcă nu l-am mai văzut!
– Scoate halatul!
– Mă vede omenirea de la C.D.
– Ţipă să-nchidă ochii.
– Mi-o secat glasul.
– Ţipă-ţi spun!

– Oameni buuuni, – răcni Duduş cât îl ţinură plămânii; nu vă uitaţi cum o maaamă jupoae pe fiul ei, lăsându-l cuuu... Madama Lenţa, nu-mi găsesc vorba!

– O vrei pe franţuzeşte, da' nu ţ-o dau.

Din punct de vedere optic, Duduş era singur pe lume cu mama lui, în faţa munţilor şi-a trandafirilor.

– Scoate halatul, porunci Domniţa neînduplecat.

– Alelei, Duduş, Duduş, pe ce mână încăpuşi! Mui, Puşa, Meme, Matia mu, Kera mu, Domniţă scumpă şi nepreţuită, de ce rupi inima fiului tău?

– L-ai ciordit ai spus!

– Puşa, m-am îndrăgostit de el! Nu pricepi tu cu mintea ta vastă ca Opera de la Milano sufletul pasionat de culori şi armonie al fiului tău? Nu l-am ciordit. L-am răpit, Domniţă, ca pe o fată mult iubită. Mi-aşi da viaţa pentru el. Îl visez noaptea. Imaginaţia mea îmbracă munţii cu focul apelor lui. Mi-a intrat prin toţi porii. Mi-e mai intim ca pielea mea, a devenit subcutanat. Puşa, fii obiectivă, halatul acesta e subiectivismul fiului tău devenit mătasă pe trupul meu. E al meu Domniţă ca un frunziş. De ce vrei să dai fiului tău durerea copacilor când se despart toamna de straiul de purpură al frunzelor lor? Puşa, nu-mi jupui inima. Domniţă, nu face cu trupul meu ceea ce mânile ghiaurilor fac cu bananele. Nu mă lăsa în pielea goală. Scapă-mă de această umilinţă. Cruţă-mi această durere. Tu care eşti pânea mea de toate zilele, lasă acest halat de purpură imperială să fie focul meu de toate zilele, soarele meu, lumina mea, vinul meu...

– Taci!
– Domniţă...
– Taci!

– Toată lumea se întoarce cu fața la mine, – vorbi Duduș cu glasul comandanților de regiment; să vadă întregul univers ce înseamnă o mamă.

Toată lumea se întoarse la comandă.

– Voi toți, munți seculari, păsări ale cerului, norod, Crai de Tobă, Crai de Ghindă, ostași, curteni, paici, trandafiri și jupânițe, ascultați: Fost-a acest halat mai strălucitor decât răsăritul soarelui al Domniței mai albă decât luna. Și datu-l-a pre el Domnița, în fața voastră, fiului ei mult iubit. Ce stați ca proștii? Strigați de trei ori ura.

Și-n timp ce răsuna un ura să răstoarne cerul, Duduș se aplecă la urechea Domniței:

– Pușa, nu poți să mai porți un halat în care a asudat fiul tău!

Și plecă iarăș, cu papuci, halat și făloșenie printre trandafirii zâmbitori.

– Lența, îi stă bine cu halatul meu! Frumos băiat!

– Frumos halat! oftă Lența cu ochi buni, căci tare mai catadixea și ea, cu țigănească inimă, la focul halatului ciordit de prințișor.

*

– N-am timp! N-am timp!

Așa spunea Duduș oricui îl întreba ceva, dând vorbelor lui un fel de clipit nervos. N-avea timp să răspundă la întrebările altora fiindcă-i „crăpa gura de porunci", după expresia Domniței care făcea la fel.

Se formară două centre concurente, dacă nu antagoniste: centrul Domniței care-și avea focarul pe cerdac, la măsuța de pasiențe; și centrul Duduș, care-și avea cuibul la ușa C.D.-ului. În jurul Domniței, pe lângă Madama Lența care era o permanență de culoare – umbra Domniței, devenită țigancă – mai erau câteva fete, din ce în ce mai puține, căci pe rând erau absorbite de centrul rival.

De câte ori mai pleca una, Domnița striga peste trandafiri:

– Nu-ți mai permit să-mi iei fetele!

Tot peste trandafiri, ca pentru hăt-departe, Duduș răspundea:

– Strictul necesar!

În ajunul „zilei blestemate", adică vineri, Domnița se trezi fără nici o fată, numai cu Madama Lența care-și dădea în cărți, ținându-și-le în poală, la picioarele stăpânei.

– Unde mi-s fetele? răcni Domnița. Duduș! Du-duș! Să vie Duduș.

Dar printre trandafiri veni o fată năltuță și sprințară, îmbrobodită ca o Maică. Se opri în fața Domniței cu reverență.

– Da' tu de unde-ai răsărit?

– ...

– Da' gură n-ai?

– Fată-hăi, te-ntreabă Domnița! C-acuși te împunge Lența cu spelca!

Dar fata era numai gene.

– Asta-i de-a lui Duduș? scrâșni Domnița. Du-duș, îl invocă spațial Domnița.

– Aici-s, Pușa, vorbi fata cu glas de măgar.

– Mișălule, fustă-ți mai lipsea! Pici...

Iar dincolo, la C.D., toate fetele, în frunte cu Asineta, râdeau cu mâinile pe burtă de „Duduia Dudușa" care fugea cu poalele în mână redevenind Coca Duduș.

Așa că din ce în ce, alaiul Reginei Mame rămânea tot mai pirpiriu, toate jupânițele trădând-o pentru C.D.

Avea și Domnița, ce-i drept, Damele de cupă, treflă, pică și caro, căci pasienta la ușa casei era un adevărat covoraș zburător al mânilor Domniței. Apoi mai era Lența, Damă-de-Culoare, cum îi spunea Duduș de când cu cele două curți rivale. Apoi veneau țăranii de la Vorniceni, după sfaturi, cu nevoi. Apoi treburile bucătăriei numai acolo se dezbăteau. Așa că Domnița nu rămânea fără ocupație. Dar ochii ei, orice s-ar fi întâmplat la ea în cerdac, tot de C.D. erau lipiți.

– Mă pândește ca paianjenul, spunea Duduș în răstimpuri, pentru cei din jurul lui. Și-apoi tare, peste trandafiri: Vezi, Pușa?

– Ce să văd? se stârnea glasul Domniței.

– Ce fac vecinii, trâmbița Duduș.

– Du-duș!

În schimb, în jurul lui Duduș, numai „sclave albe, preoți și curteni". Sclavele albe erau fetele care trebăluiau supunându-se cu veselie șuelilor lui Duduș. Preoții erau Cuviosul Alfeu și Fratele Ciubeică, în fiecare zi instalați în fața C.D-ului la taifas cu sticlă și pahar. Iar curteanul era Maestrul Troia, Șambelanul C.D.-ului.

– N-am cocostârc! se văită cu disperare Duduș, punându-și mânile în cap. Unde mi-i cocostârcul? Cine mi-a luat pasărea?

– Care cocostârc, Coca Duduș? îl întrebă Asineta privind în sus.

– Cocostârcul albastru!

Expediată de Duduș, Asineta porni în fugă la Domnița.

– Întreabă Coca Duduș unde-i cocostârcul?

– Care cocostârc? Du-duș!

– Dom-ni-țăăă!

– Ce cocostâââârc?

– Cocostârcuuul!

– Ești nebuuun!

– Cocostârcul albaaastru!

Toți se uitau la acoperișul C.D.-ului.

Dar lucrurile se lămuriră. Era vorba despre cartea lui Sadoveanu „Cocostârcul Albastru", care dispăruse din biblioteca lui Duduș de când cu mutatul.

– Și urli ca nebunul pentru o carte? îl luă în primire Domnița.

– Da' ce-s nebun să urlu pentru cocostârci!

Curat bairam: cum ofta Domniţa.

Numai ferestrele lui Andronic tăceau întunecate. Auzea, dar nu se amesteca. Nici măcar acel biblic „ajunge". Nu mai apărea la fereastră. De altfel gândul lui plecase de la Vorniceni, anticipând călătoria de care nu-l mai despărţeau decât două zile. Şi la mese nu se vorbea decât tot despre C.D. Nimeni nu desemna altfel casa lui Duduş decât prin iniţiale. Parcă nu mai era vorba despre o casă.

– Unde-i serviciul de porţelan? întrebă Domniţa.

– La C.D., răspunse Lenţa. L-o cărăbănit.

– Mă 'nebuneşte C.D.!

C.D. nu mai era ceva. Devenise cineva. Încă unul, alături de Domniţa şi Duduş, oferind o trinitate nervilor lui Andronic şi tăcerilor Aidei.

În schimb, graţie lui C.D., Andronic scăpase de scene şi discuţii. Căci deşi plecările în străinătate cu Aida deveniseră un rit anual, la anunţul fiecărei plecări, Domniţa avea ceva de spus, numai ca să poată deveni „martiră", „biată femee părăsită", sau „obiect de recuzită". De data aceasta însă, Domniţa era absorbită de C.D. în aşa măsură încât Andronic îşi făcu bagajele fără ca nimeni să observe. Nici el, nici Aida nu existau decât în calitate de invitaţi la C.D. Călătoria în străinătate se bagatelizase, pierzându-şi caracterul de eveniment dramatizat de unii şi argumentat de alţii. Aşa că Andronic nu putea să deschidă gura, deşi o auzea de dimineaţă până seară pe a celorlalţi, vociferând în cor drăcesc în jurul lui C.D.

Pentru Duduş, C.D. era fermentul unei noi frenezii.

Făcuse mare grijitură...

– Îl spăl pe dinţi, îi spăl picioarele, îl pieptăn, îl perii cu mâinile mele...

– Pe cine mă rog? îl cercetă Domniţa intrigată.

– Pe C.D.

De fapt, fetele făceau treaba, dar şi el uneori, nemulţumit de ele, se punea la făcut, mai mult încurcând decât înlesnind.

– Vibrez, spunea. Calule, pune mâna.

Calul îi punea mâna pe piept.

– Ce simţi? îl întreba Duduş.

– Inimă, mă! Inima Ta!

– Nu mă localiza anatomic, Maestre. Tot sunt o inimă. Vibrez ca o vioară. C.D. Auzi?

– C.D. Aud, măă! Da' ce dracu s-aud?

– Muzical?

– Muzical, mă.

– Calule, de ce nu compui o simfonie? C.D.: Cavalcada Divină, Divina Cavalcadă! Praf îl faci pe ăl cu Divina Comedie!

– Eu cu note, mă?

– Cu sticle, Calule! Te-oi vedea cu sâmbătă!

Într-adevăr, Duduş vibra ca o vioară. Nu mai trăia decât pentru masa de sâmbătă, recepţia lui C.D., cum îi spunea. În pat veghea ceasuri în şir prin întuneric, fumând ţigară după ţigară, când ridicat, când pe-o coastă, când pe spate, foindu-se ca un îndrăgostit care aşteaptă. Mereu plănuia altă ceva, mereu descoperea nuanţe şi subtilităţi posibile, schimba, combina, aranja, prefăcea.

Obsesia tumultuoasă a recepţiei se infiltră până şi-n somnul lui, dându-i visuri groteşti. Visă de pildă masa ospăţului, cu toţi invitaţii în jurul ei, numai că fiecare avea capul altuia. Capul solemn al Tătuţei se instalase pe redingota pătată a Calului. Mâna Calului, cu unghiile ei caracteristice şi cu măreţele ei mişcări turna pahar după pahar în gura Tătuţei care se strâmba dar înghiţea, pătându-şi barba cu vinaţuri. Domniţa, cu riviera de briliante la gât, avea capul Fratelui Ciubeică, care stătea timid ca o panseluţă albă deasupra vastului bust cu braţe autoritare. Mai ciudat era capul Aidei pe trupul Lenţei, la spatele Domniţei. Capul Aidei părea răstignit pe vorba Lenţei. Iar capul lui Duduş era servit pe o mare farfurie lunguiaţă, scăldat în maioneză, c-o portocală între dinţii rânjiţi, în timp ce ochii făceau tumbe în orbite.

Se deşteptă râzând – ca pe farfurie – dar îl cuprinse o senzaţie de straniu atât de neliniştitoare încât aprinse lampa. Apoi, cu ţigara în gură, complică visul, prelungindu-l în consecinţe ipotetice.

Capul Tătuţei pe trupul Calului. Cui îi spunea Tătuţă? şi cui Calule?

Dar dacă ar fi chemat-o pe Aida care avea trupul Lenţei?

– Aida!

Venea trupul Lenţei.

– Lenţa!

Venea capul Aidei.

Şi mintea rămânea ca privirea celor încrucişaţi.

Visa enorm şi în serie. Se deştepta ca după o lungă lectură la lumină mică, istovit. Dar de îndată dracii sclipeau în el ca jarul în plita bucătăriei şi iar pornea cu gura înainte şi papucii după: căci mereu pierdea câte unul.

Nu invitase la recepţie nici un străin. Câţiva fruntaşi din sat şi pădurarii lui, Petre Ţuchilă şi Anton Cilibău, pentru masa de afară prezidată de cuviosul Alfeu, fântâna, şi Fratele Ciubeică, ciutura fântânei. La masa din casă, în afară de familie, Preotul Ilarion Vodă de la Vorniceni – care-l botezase şi împărtăşise – Maestrul Calistrat Troia şi Samuel Fiţig.

– Coca Duduş, eşti ca o maşină subt presiune. Teribil C.D.!

– De ce eşti indiscret, Coane Sami?

– Parcă am deschis scrisoarea? N-am cetit decât adresa: C.D.

– Vorbeşti în calitate de curier? îl cercetă Duduş cu ochi mici, sfredelitor de mici.

– Ce curier? Ce calitate? Ce vorbă? Tac în calitate de om discret şi vorbesc în calitate de expert: Coca Duduş, nu poate spune nimeni că nu pui

inimă când faci ceva! Focos! Bine că nu eşti chistol! Ai lua foc în buzunar, ferească Dumnezeu! Şi cum are să fie, Coca Duduş?

– Cu mâncare şi băutură.

– Bună mâncare, grozavă băutură! Numai când mă gândesc intru în digestie cu sughiţ şi scobitoare şi-mi pare rău că Madama Lenţa n-are grijă de-o picătură de cognac! Ţinută de gală?

– Frac cu decoraţii.

– Coca Duduş, nu glumi că te cred, şi-l vezi pe amicul Sami chiriaş la fereastra de doliu a hainelor sale de împrumut! Aşa jalnic îmi vine în frac cu chirie că-mi vine să-mi cumpăr unul în rate. Da' nu-i mai bine să fii chiriaş decât proprietar la aşa un imobil negru? Parcă eşti un pian sechestrat! Apropo, Coca Duduş, vine şi duduia Aid?

– Vrei şi lăutari, Coane Sami?

– Cum să mai vree ceva amicul Sami, când Coca Duduş vre tot! Coca Duduş, dă-mi voe să-ţi ofer de casă nouă aplauzele mele anticipate... Poate că nu-i Sami uh om curajos? Ferească Dumnezeu, este. Stă scris în Evanghelia lui Luca: „Diavolul o plecat din el până la o vreme".

– Coane Sami, nu te-amesteca în Evanghelia lui Luca!

– Te salut cu respect, Coca Duduş. Aşa de duios mi-ai vorbit că am ajuns de-acu la Vechiul Testament.

*

Preotul Ilarion Vodă era bătrân ca de pe vremea lui Dumnezeu, atât de alb în plete, barbă şi musteaţă că ar fi putut merge noaptea pe cer alături de Sfânta Lună; şi toate stelele din calea lor i-ar fi întâmpinat cu: Săru'mâna, bunicilor.

Era tare aproape de cer părintele Ilarion Vodă.

Spunea vorbe de-acolo.

Ca Hamlet în scena actorilor, Duduş se uita când la preot, când la Tătuţa.

Dar Andronic Ceaur Alcaz, drept, luminat de barba lui, c-un picior înainte şi mânile încrucişate, părea propria lui statuie asistând la inaugurarea ei.

Şi uşa şi ferestrele pavilionului erau deschise. Nu numai cadelniţa preotului dar şi munţii ardeau veche tămâe în noaptea de vară. Numai stele pe cer venite cu lumânări aprinse în marea lor biserică. În afara casei, ţăranii, pădurarii, fetele şi slugile ascultau slujba cu capetele plecate. Fetele erau gătite ca de Paşti, fiecare având în păr câte un trandafir rupt de Duduş din grădina Domniţei. Asineta avea un trandafir galben în părul ei de mure.

Înlăuntru, lămpi şi lumânări întâmpinau cu aur psalmii sfeştanici de casă nouă. Numai masa ospăţului strălucea ca Domniţa, şi încă! Domniţa avea la gât riviera de briliante, inele pe degete, brăţări şi cercei de briliant.

– Puşa, eşti ca o retragere cu torţe, o aclamase Duduş la apariţia ei pe pragul casei.

Avea şi noapte Domniţa, nu numai lumini, căci era îmbrăcată în rochie de mătasă neagră cu paiete care la fiecare mişcare dădeau Domniţei foşnet de crâng cuprins de promoroacă şi bătut de măzăriche.

În dosul Domniţei, dar cam alături, ca la fotografiile în grup, când un oarecare se amestecă printre cei importanţi, vârându-se – Madama Lenţa cu pantofi de satin liliachiu brodaţi cu fir, rochie de tafta mauve, şirag de ametist, pudrată – zahar pulverizat peste cafea neagră, ca o colivă – fardată vişiniu pe umerii obrajilor şi cu buze de ou roş. Zâmbea afabil până la dinţii de aur. De câte ori ochii lui Andronic o întâlneau ca-n vis pe Lenţa, se deşteptau c-un cutremur, adormind iară întru cele sfinte.

Aida rămânea frumoasă şi între vorbele cerului. Dar parcă era postumă. S-aprinzi o lumânare lângă ea, sau candela.

Samuel Fiţig, în redingotă lungă – prea largă pentru slăbiciunea lui – pantaloni vărgaţi şi jiletcă de mătase broşată, avea pe faţa lui subţire între favoriţii înfoiaţi satisfacţia roză a celor care vin de la baia de aburi.

Maestrul Calistrat Troia, suprem, părea că aşteaptă între culise intrarea pe scenă pentru a începe aria lui Mefisto. Simţeai glasul de bas în strâşnicia lui brună, în nările lui dilatat păroase şi în portul capului cu frunte supranaturală – se rădea pe frunte – cu coamă de abanos. Numai că uitase să se costumeze. Superbul trup era captiv în vechea redingotă care mirosea infam a benzină; iar marile lui picioare, în loc de copită despicată, aveau tot vechile lui ghete cu reliefuri. Pe pragul uşei, Cuviosul Alfeu, cu năpraznica toamnă a bărbii şi a părului, ardea ca torţa unui călăreţ sălbatec; iar lângă el, micul Ciubeică strălucea în brumă şi în rouă ca o floare a dimineţii.

Duduş era scos din cutie. Curat mire! Părul lipit, compact de pieptănat şi pomădat ce era, pantofi de lac, haine negre, guler tare, ac de cravată dăruit de Domniţa, cu o perlă „sfioasă": bătea în roz.

Miluieşte-mă, Dumnezeule, dupre mare mila Ta şi dupre mulţimea îndurărilor tale şterge fărădelegea mea; mai vârtos mă spală de fărădelegea mea şi de păcatul meu mă curăţeşte. Că fărădelegea mea eu o cunosc şi păcatul meu înaintea mea este pururea...

Andronic se uită la Duduş.

„Vrasăzică ascultă", gândi Duduş cu coada minţii, aşa cum priveşti cu coada ochiului, căci şi el asculta.

Ţie unuia am greşit şi rău înaintea Ta am făcut, aşa că Tu eşti drept întru cuvintele Tale şi nepărtinitor în hotărârile Tale..."

„Tătuţa îşi atribue vorbele lui Dumnezeu", constată mintal Duduş, intercalând gândul între cuvintele preotului. „Crede că-i vorbesc".

Şi-i veni în minte visul burlesc, caricaturizându-i deodată pe toţi. „Doamne, iartă-mă".

„...Că iată întru fărădelegi m-am zămislit şi în păcate m-a născut maica mea."

Capul Tătuţei pe trupul Domniţei era irezistibil.

„...Că iată adevărul ai iubit, cele nearătate şi cele ascunse ale înţelepciunei Tale mi-ai arătat mie. Stropi-mă-vei cu isop şi mă voi curăţa, spăla-mă-vei, şi mai vârtos decât zăpada mă voi albi. Auzului meu vei da bucurie şi veselie, bucura-se-vor oasele mele cele smerite".

Ca într-un coşmar, irezistibil, punea capul Tătuţei, cum ai încerca un cap de carton găunos, tuturora: Aidei, lui Samuel Fiţig, Lenţei – Tătuţa cu rochie mauve şi pantofi brodaţi! – lui Ciubeică. Când sus, când jos, din om în om, capul Tătuţei dansa prin odae.

„Întoarce faţa Ta către păcatele mele, şi toate fărădelegile mele şterge-le. Inimă curată zideşte întru mine, Dumnezeule, şi Duh drept înnoieşte întru cele din lăuntru ale mele. Nu mă lepăda pe mine de la faţa Ta şi Duhul Tău cel sfânt nu-l lua de la mine. Dă-mi iarăşi bucuria mântuirii Tale şi cu Duh stăpânitor mă întăreşte".

Auzea toate vorbele slujbei, aşa cum se desprindeau din gura preotului, dar nu vedea decât capul Tătuţei dansând ca un balon de săpun, punându-se când pe unul, când pe altul. Până când, aşa cum ţi-ai înfunda în cap căciula altuia, Duduş puse imagina acelui cap halucinant pe umerii lui proprii, şi gândi cu o mirare care-l dilată până-n ceruri: „Ciudat! Acest om e tatăl meu!"

Şi apoi se uită lung la Andronic Ceaur Alcaz.

*

Niciodată, Andronic şi Aida nu mâncaseră la Vorniceni în alt loc decât în sufragerie. Acolo nu era numai masa, ca realitate zilnică, dar şi noţiunea ei, aşa cum o construise tradiţia şi cum o păstra amintirea. Tăcerea lui Andronic şi a Aidei la mesele din sufragerie era asistată de tăcerea portretelor Alcaz, dând muţeniei o puternică majoritate Alcaz faţă de zgomotul şi lipsa de ţinută a celorlalţi.

De data aceasta însă şi Andronic şi Aida erau singuri la masă între figuri bine cunoscute, dar într-un loc străin, care nu mai avea nimic comun cu Vornicenii sufrageriei Alcaz. Locul străin era C.D., atât de asociat în mintea lor cu dezmăţul, promiscuitatea şi larma ultimelor zile, încât, deşi masa în sine avea înfăţişarea obicinuită – nou venit era numai părintele Ilarion Vodă, figură respectabilă – amândoi aveau impresia că participă la o cumătrie, numai ei doi în calitate de boeri. C.D., ca şi bucătăria, părea mai mult un loc dinspre slugi. Mâncările erau ca şi cele din sufragerie, pregătite de acelaşi bucătar, servite de aceleaşi fete, numai că prea abundente, ceea ce iarăşi dădea un accent de cumătrie mesei de casă nouă.

Îndărătul Domniței excesiv gătită și împodobită, apărea aceeași Lență, dar și mai stridentă în rochia de tafta mauve. Fetele, îmbrăcate în strae de sărbătoare, cu trandafiri în păr, aveau o înfățișare de horă și scrânciob.

După slujbă Duduș oferi aperitive la toată lumea, fără osebire, celor de-afară ca și celor din casă, obligându-le pe fete să bea câte un păhărut de mastică. Nedeprinse cu băutura, alcoolul dulce le dădu în ochi și pe obraji replica trandafirului din păr: un șfichi năibos. Deși nu spuneau nimic și serveau conștiincios, ca și în sufrageria Alcaz, sub conducerea Lenței, – erau prea vesele, cu ochii prea strălucitori și obrajii prea rumeni, gata-gata să izbucnească în râs, legate între ele de acea complicitate hilară a colegelor de școală printre oameni maturi. Participau altfel la masă decât în sufrageria Alcaz; erau la C.D. care tindea să devie o adevărată pecete psihologică, simțită mai cu seamă de Andronic și Aida care deveniseră de la început distanți și rezervați.

Într-un capăt al mesei Domnița; în celălalt, Andronic. Teză și antiteză. Și Andronic și Aida, în timpul meselor, nu se puteau opri de a n-o vedea și auzi pe Domnița cum mănâncă. Într-adevăr, „a mânca" era un verb al sănătății și temperamentului Domniței, nu al educației ei. Nu numai că nu-i era rușine de robusta ei poftă de mâncare, dar parcă se și mândrea cu ea, orchestrând-o superb. Mâna cu furculița făcea un salt din farfurie la gură peste proeminentul bust, iar dinții primeau hrana cu jubilare, rontăind-o cu răsunet, mestecând-o cu o voluptate de carnivor. Când mânca de pildă compot, lingurița suna în dinții Domniței concomitent cu energica sorbitură, la fiecare salt, dând tresăriri repulsive lui Andronic pentru care mai cu seamă compotul și supele erau o suferință expiatorie. Și nu-i putea face nici o observație, căci era Domnița, nu copilul lui. Așa mânca și când o cunoscuse odinioară. Dar atunci era tânără, vie, adorabilă. Era o plăcere s-o asculți rontăind pâne prăjită. Deștepta pofta de mâncare în ceilalți care la masă, alături de ea, păreau bolnavi. Acum însă, modul ei de a mânca o făcea bestială și impudică, vecină cu fiarele. Trupul se îngrășase enorm, dar părul, dinții și vitalitatea ei nu îmbătrâniseră. În fruntea mesei de la C.D Domnița părea casierița unui local de noapte: astfel mânca, astfel strălucea, astfel răsărea în ochii lui Andronic așezat față-n față cu ea. Iar îndărătul ei în mauve, Lența, de culoarea hypermanganatului.

Duduș abea mânca. Circula necontenit. Dar scaunul lui mereu gol alături de al Aidei, era prezența unei ofense permanente la rânduiala bune cuviințe. Nu i se putea spune nimic, căci pe de-o parte era sărbătorirea succesului lui, ceea ce-l făcea imun, iar pe de altă parte el era gazda, stăpânul casei. Și proceda ca la cumătriile caselor de mahala, luând deprinderile gospodinelor de-acolo, care, nedeprinse cu slugile, își servesc ele singure musafirii, aducându-le mereu la masă mirosul bucătăriei de unde vin. Duduș se ducea afară, glumea cu cei de la masa de-acolo, recoman-

dându-le cutare şi cutare mâncare şi iar se întorcea la locul lui, provizor, între Aida şi părintele Ilarion Vodă.

Masa de-afară, numai de ţărani, prezidată de Cuviosul Alfeu şi de primarul satului Vorniceni, zvonea potolit. Nimeni nu se înfierbântase încă. Două ciubere cu ghiaţă într-un capăt si în celălalt, din care răsăreau gâturile sticlelor şi trompa sifoanelor. Oamenii ştiau că „este", dar nu se grăbeau. Mai era până'n zori. Le făcuse Duduş saramură de biban, borş de crap şi sarmale de porc cu slănină afumată. O vastă mămăligă fumega, rural românească, subt stelele de vară.

– Coca Duduş, i-an gustă şi mata o sărmăluţă de-a noastră, îl îndemnă un ţăran.

Gustă de-a-npicioarelea, ciupind cu degetele o bucată de mămăligă.

– Coca Duduş, l-ai uitat pe Alfeu!

Ciocni un pahar cu Alfeu şi apoi încă unul în cinstea tuturor.

– Trăiască Coca Duduş, trâmbiţă primarul.

Răsuna un „ura" electoral în timpanul lui Andronic şi al Aidei, cutremurând somnia de copăcel nins a părintelui Ilarion Vodă. Domniţa zâmbi larg, scânteindu-şi dinţii albi şi deşi. Maestrul Troia dădu duşcă un pahar.

Atmosfera de la masa boerească era de parastas. Domniţa nu-l slăbea din ochi pe Duduş: elevul ei abea iniţiat în ale gospodăriei. Duduş, mereu ocupat, nu deschidea gura decât în calitate de gazdă, îndemnându-i pe rând să mânânce şi să bea, recomandând cutare bucată, explicând cutare sos. Preotul moţăia: străbunic. Calistrat Troia era deprins să nu deschidă gura din sufrageria Alcaz. Mânca solid, întrebuinţând de preferinţă cuţitul. Ca foarte mulţi asemenea, Maestrul Troia era tare sfios cu furculiţa; dar lama cuţitului intra atât de des în el – cu brânză, mazăre şi chiar cu maioneză – încât buzele lui, la masă, căpătau semnificaţia unei răni mereu adâncite. Acest Prometeu nu avea, ca celălalt, nevoie de vultur. Aida nu-l privea, dar îl vedea.

Samuel Fiţig nu deschidea gura. De câte ori mânca la masă cu Excelenţa Sa, aşa se-ntâmpla. Nu-şi permitea nici o familiaritate, nici o glumă. Mânca pentru el, dar era cu ochii în patru la vecini şi mai cu seamă la expresiile lui Andronic, asistându-le deferent. Lă Duduş abea se uita. Ireproşabil. Un nou venit ar fi putut crede despre el că abea a sosit din coloniile engleze şi că necunoscând limba şi moravurile ţării ospitaliere, observă şi tace în limba lui. Tresăriri – desigur din cale-afară, respectând tradiţia – la pocnetele simultane ale sticlelor de şampanie destupate. Domniţa îşi astupă urechile cu o spaimă drăgălaş exagerată, căci aşa făceau cucoanele pe vremea ei, devenind şi mai delicate la auzul pocnetelor.

– Să trăeşti, Tudor, cuvântă Andronic, ridicându-se de pe scaun.

Duduş veni lângă Tătuţa. Ciocniră. Dudus întinse fruntea cu o mişcare de viţel care vrea să sugă. Andronic îl sărută, plătind cu demnitate birul cel nou.

– Să ne trăiască băiatul, vorbi cu tremolo Domnița, adresându-se lui Andronic, obligându-l astfel să vie lângă ea.

Ciocniră. Domnița îl luă de gât, sărutându-l cu răsunet, lăsându-i o pecete roșie pe obraz.

– Tătuță, șterge-te, îl îndemnă Duduș, oferindu-i batista cu solicitudine.

Cântecul cupelor ciocnite țiui subțire în jurul mesei. Apoi, tocmai când unii și alții se reinstalau, sperând că sfârșitul mesei se apropie, răsună mare glas.

– Domnule Ministru, ilustră Doamnă...

Domnița mulțumi cu o înclinare a capului, ca din lojă regală.

O vibrație ondulatorie, cu reliefuri simetrice, trecu pe obrajii și încremeni în maxiliarele lui Andronic Ceaur Alcaz.

– ... cinstiți comeseni...

Se ridicase Maestrul Troia cu șervetul la gât – îl uitase, de emoție – având în mână o coală de hârtie. Ținuta lui oratorică aparținea antologiilor; Maestrul o luase de la statuile, poza și amintirea lui Maiorescu. Discursul era compus de Duduș, dar glasul, mimica și emoția sinceră aparțineau în exclusivitate Maestrului Troia.

Auzindu-i glasul, Cuviosul Alfeu spuse către cei din jur:

– A luat-o bine fratele Troia, – vorbind însă cu o octavă mai jos decât oratorul.

Sprincenile Aidei se ridicară, ale lui Andronic se îmbinară. Fițig își scoase ochelarii de expert. Duduș, fixat la locul lui – era „vizat" – înclină capul cu resemnare, reculegere și modestie. Domnița zâmbea, privindu-l cu nesaț. Iar Lența își încrucișă mâinile pe rochia de tafta mauve ca pe o simplă pestelcă.

Cât despre cei de-afară, auzind vorbire, se sculară de la masă – unii cu paharele în mână – grămădindu-se laolaltă cu fetele pe la ferestre și la uși.

– Domnule Ministru, ilustră Doamnă, cinstiți comeseni, o emoție negrăită mă stăpânește în această clipă a cărei însemnătate nu poate scăpa nimănui...

Pauză.

– ...Dați voe glasului meu, care poate tremură, să exprime ceea ce toți gândim și simțim în jurul acestei mese. Odată, e mult de-atunci – „Eheu, fugaces, Postume, Postume, labuntur anni" –, un tânăr și modest intelectual de la București – ați înțeles despre cine e vorba? – a primit o misiune de mare cinste, înaltă încredere și grea răspundere...

Pauză.

– ...Aceea de a fi educatorul fragedului vlăstar al neamului Ceaur Alcaz cu care se mândrește istoria Moldovei. Da, am primit. Conștient de menirea mea, mi-am luat față de Excelența Sa obligația de a face din gingașul și neștiutorul vlăstar un vrednic urmaș al înaintașilor săi. Nu voi uita niciodată prima lecție, acolo, în sala de sus a castelului, pe care Excelența Sa ne-a

pus-o la dispoziție în dorința de a da copilului educat acasă conștiința socială a disciplinei în școală. Tinere Tudor, i-am spus... cred că ți-i minte? îl interogă oratoric Maestrul Troia pe Duduș, fără să se uite la el.

Duduș dădu din cap, pătruns de amintire.

– Tinere Tudor, de azi înainte ești școlar. Primești din mâinile mele taina sfântă a învățăturii. Ia aminte însă: învățătura nu-ți apleacă ochii spre buchia cărții, ea ți-i ridică spre viață. Până acuma, copil nevinovat, n-ai văzut în fața ta decât bunătatea și răsfățul părinților, binefacerile îndestulării și jucăriile copilăriei. De azi înainte vei avea cinstea să-ți vezi datoriile și să-ți cunoști drumul spre viitor. Ai fost copil, vei deveni un om. Nu uita niciodată cine ești. Porți un nume pe care trebue să-l cinstești. Tudor e numele vornicului Alcaz care a luptat și murit pentru țară și tron. Nu uita. Andronic e numele slăvit al tatălui tău. Nu uita. Ceaur Alcaz e numele neamului tău, rămas pe foile hronicilor, pe zidul ctitoriilor, în amintirea evlavioasă a noroadelor. Nu uita. Tudor Andronic Ceaur Alcaz, tu trebue să fii tot ce-au fost cei pe care îi porți în numele tău, și dacă ești vrednic, să-i depășești. Numele tău însă, tânărul meu elev, să nu-ți dea trufia unei coroane, fiindcă încă n-o meriți; să-ți dea numai apăsarea unei coroane masive și încordarea de-a o păstra pe capul drept. Cu Dumnezeu înainte...

Țăranii încuviințau cu glas strășnicia acestei vorbiri.

– ...Au trecut anii, „ca nouri lungi pe sesuri", cum spune poetul. Și iată ce-a devenit elevul meu, copilul de mai eri, – îl arătă Maestrul Troia pe Duduș cu un gest larg, deschizând parcă ușa după care aștepta un pom de Crăciun. Iată-l, acesta e. Atât de modest, încât fruntea sa curată parcă ar purta povara unei înfrângeri, nu într-ariparea gloriei. Ridică-ți fruntea, Tudor Andronic Ceaur Alcaz, vrednic urmaș al celor din numele tău, căci fruntea ta își merită coroana. Ai ieșit întâiul la severul examen, învingând pe toți concurenții. Vitează e mintea ta ca spada lui Achile, dar fruntea ta e mai modestă decât violeta toamnei. Ridică fruntea, prietene, spre ochii înduioșați și mândri ai ilustrei tale mame, ai slăvitului tău tată, ai nobilei tale surori. Ridică fruntea, fără de sfială. Ți-o spune Maestrul tău, bătrânul... tău... Maestru...

Pauză cu batistă.

– Domnule Ministru, ilustră Doamnă, cinstiți comeseni, veți înțelege și veți ierta emoția mea. Sunt la capătul puterilor ca acel soldat de la Marathon care a murit anunțând victoria cu ultima lui suflare. Mi-ați încredințat un copil, Domnule Ministru; aveți în față un om: fiul Domniei Voastre, Tudor Andronic Ceaur Alcaz. Cred că mi-am făcut datoria. Sper că am fost la înălțimea încrederii cu care m-ați cinstit. Iată suntem cu toții în casa și la masa acelui cu care începe viitorul Vornicenilor. Iată-l pe fericitul său tată. Iată-o pe blagoslovita sa mamă. Iat-o pe vrednica sa soră, modelul femeii de azi. Iată preotul, iată mentorul, iată pe devotatul și înțeleptul Samuel Fițig, iată pe neprețuita noastră Lența, iată credincioasele

slugi, iată cucernica faţă a Căugarului Alfeu, iată pioasa tinereţă a Fratelui Ciubeică, iată curatele chipuri ale sătenilor, iată noaptea, iată stelele, iată trandafirii. Toţi suntem aici în jurul binecuvântatei familii, tăcând zid viu cu devotamentul nostru. Adevăr zic vouă, cu vorbele din Evanghelia lui Luca: „Nu te teme Zahario, fiindcă rugăciunea ta a fost ascultată. Nevasta ta Elisaveta îţi va naşte un fiu. El va fi pentru tine o pricină de bucurie şi veselie şi mulţi se vor bucura de naşterea lui". Să ciocnim cupele pentru bucuria noastră a tuturora. Vivat, crescat, floreat.

Maestrul deschise braţele. Elevul îi căzu la piept; se sărutară comunicativ. Mulţi ochi lăcrămau.

Şi în aceeaşi clipă, cu o vulcanică izbucnire de tromboane, trompete şi clarinete, fanfara ţiganilor de la Volovăţ, răsărită parcă dintr-o trapă, intonă de-afară cunoscuta cadenţă a premianţilor. Ta-ta-ta-taaa; ta-ta-ta-taaaa...

Andronic tresări ca muşcat de şarpe. Dar n-avu timp să spue nimic căci Duduş se ridică palid, cu spinarea adusă, începând în şoaptă ca un om apăsat de migrenă:

– Sunt copleşit! Strălucitul şi înălţătorul discurs al Maestrului meu e ca o mantie de flăcări. Luaţi-o de pe mine. Strălucirea ei mă arde...

Pauză cu delicată mişcare de respingere a mânilor cu degetele în evantai.

Gest de îmbărbătare din partea Maestrului Troia: Nu te lăsa!

Domniţa îşi ştergea lacrimile vizibile până la jumătatea obrajilor.

– Cel de Sus, în marea şi nepătrunsa Sa înţelepciune, m-a pus la încercare, hărăzindu-mi deşertăciunea unei victorii. E-adevărat că sunt premiant prin voia Lui. Dar al cui să fie meritul?... Al meu?... Dar ce-am făcut eu altă decât să muncesc?... Mii de orfani îşi câştigă uneori şi pânea singuri, fiind nevoiţi să-şi piardă nopţile şi somnul pentru a-şi îndestula foamea de carte, setea de învăţătură. Nu muncesc aceia îndoit decât mine? Atunci?... Nu-nu! Eu sunt un privilegiat. Munca mea nu-i decât munca tuturora, uşurată de norocul de a mă fi născut într-o casă ca a noastră. Calităţile mele? Oi fi având calităţi? Poate... Dar dacă le am, sunt ele altăceva decât o moştenire de la părinţii mei? Sunt eu mai mult decât mâna strălucitoare de darul căpătat de la alţii? Dacă n-aşi fi copilul părinţilor mei aşi mai fi eu ce par a fi în vorbele maestrului Troia? Nu-nu, iubiţi ascultători, această casă nu e casa fiului, această masă nu e masa fiului, această sărbătoare nu e sărbătoarea fiului. Fiul părinţilor, în casa părinţilor şi la masa darului lor, îşi sărbătoreşte părinţii care se văd în el. Ale tale, mamă, dintru ale tale; ale tale, tată, dintru ale tale.

Mâni întinse, cupe ciocnite, sărutări, lung popas la pieptul Domniţei, capete înduioşate la ferestre.

Şi iarăşi fanfara ţiganilor de la Volovăţ izbucni. Un clocotitor: „Deşteaptă-te, Române, din somnul cel de moarte, în care te-adâncirâ barbarii de tirani. Acum ori niciodată, croieşte-ţi altă soartă...".

– Ţţ-ţţ-ţţ, făcu Duduş, gesticulând enervat. Cine le-a spus să vie? Cine le-a spus să cânte?

– Coca Duduş, îi răspunse ca la comandă Asineta, cu glas tainic în gest dar sonor în intensitate; o vrut să te cinstească oamenii. El o comandat muzica.

– Aha! o delicată atenţie! Ce pot să fac? se resemnă el. Iertaţi-mă, vă rog, se adresă el Tătuţei şi Aidei, nu pot să refuz un dar.

Fanfara, între timp, scria cu fulgere de trompete şi tromboane vorbele cântării naţionale, însoţită şi de corul format spontan subt conducerea lui Alfeu.

– Asineto, interveni Duduş ca amfitrion, spune-le să cânte mai încet. Şi să mă lase cu marşurile eroice! Să cânte ceva mai vesel.

Fanfara amuţi, dezumflându-se parcă în ultimul acord. Dar imediat, din gloata fanfaragiilor se desprinseră doi, şi ciocanele ţimbalului porniră la trap.

„Ooof...", se umflară ochii, botul, guşa, pântecele şi glasul guristului.

Cei de-afară ciuliră urechile şi răsucindu-şi musteaţa întoarseră capetele spre ţigan.

Ş-apui ooofffff...
Foae verde ţoi de ţuică
Vede moşu-n deal o puică
Puica ca o acadea
Iară moşul ghiuj sadea
Ooofff...

Ş-apui ooofff...
Foaie verde tignafes
Vine moşul titirez
Puica vede la chimir
Cogeamite chilipir
Ooofff...

Ş-apui ooofff...
Foaie verde ş-un harag
Moşule tare-mi eşti drag
Zice Puica. Şi cel moş
Simte pinteni de cucoş
Ooofff...

Ş-apui ooofff...
Foaie verde busuioc
Roş îi moşul de noroc
Guşa Puicei ca o nalbă
E de dulce şi de albă
Ooofff...

Ş-apui ooofff...
Moşule cu barbă albă
Dă-i tu Puicei mândră salbă
Că de nu i-i da, nici ea
Nu-ţi dă ce vrea inima
Ooofff...

Ş-apui ooofff...
Foaie verde trei scrumbii
Moşu-i tusă la copii
Şi-i uscat ca un covrig
Iar la Puică-i: cucurig!
Ooofff...

Ş-apui ooofff...
Foaie verde vorbă proastă
Moşu-i doină la nevastă
Cu musteaţă de năpastă
Dar la Puică nu i-i scârbă
Că acolo Moşu-i sârbă
Ooofff...

Andronic se ridică, dând semnalul plecărilor. Aida îl urmă.

Lăutarii cântau o sârbă.

Duduş însoţi pe Andronic şi Aida, cu o lampă în mână, luminându-le drumul printre trandafiri, până la uşa casei.

– Îţi mulţumesc pentru cinstea pe care mi-ai făcut-o, Tătuţă. Noapte bună. Noapte bună, Aida.

– Ştie să se poarte în lume, vorbi Domniţa către toţi. Bravo Duduş, îl întâmpină ea din capul mesei.

– În cinstea Domniţei, trâmbiţă Duduş, cu lampa într-o mână şi cupa în cealaltă, ridicându-le pe amândouă.

Scânteiară şi zăngăniră cupele şi paharele.

– Trăiască Domniţa noastră! Ura! Ura! Ura!

Fanfara vorbi din nou pentru premianţi, dând ecou munţilor.

Andronic şi Aida erau singuri în tăcerea tuturor încăperilor casei. Înainte de-a urca scara care ducea spre apartamentul lui, Andronic se aşeză într-un fotoliu, ca un om ostenit. Auzea foşnetul uşor al Aidei care umbla în salon.

– M-aşteptai, Papa?

Andronic zâmbi.

– Unde ţi-ai făcut rochia asta?

– La „Lanvin", Papa. Tu mi-ai făcut-o.

– E o plăcere să vezi o astfel de rochie, după...

Mâna lui Andronic săltă uşor spre zgomotul de-afară.

– Lasă, Papa, plecăm.

– Da, fetiţo, şi iar ne întoarcem. Sunt bătrân.

– Bătrâneţa, papa, e un pesimism pe care tu ştii să-l eviţi.

– Bine, fetiţo, tu eşti optimismul meu. Noapte bună.

Se despărţiră, după ce Andronic sărută curtenilor mâna Aidei. Într-adevăr îl reconforta rochia Aidei, pieptănătura ei, lipsa ei de podoabe aparente, armonia fiinţei ei de lebădă solitară. Îi stăruiau încă în urechi glasurile, zgomotele şi fanfara de afară. Le aducea cu el ca un miros de ceapă prăjită în tigae, când ai intrat din greşeală în bucătăria unei case necunoscute. Pulsau ca ameninţarea unei migrene anumite gânduri în el. Le îndepărtă. Nu voia să i se umfle din nou vinele pe tâmple. Cu un gest maşinal îşi frecă tâmplele şi ceafa. Apoi se hotărî să se culce. Dar înainte de a urca scările, luă lampa de pe masă şi cu ea în mână se duse în sufragerie. Ridicând-o, lumină pe rând toate portretele Alcazilor, de la cel dintâi, stins în vechimea timpului.

Trecuse de miezul nopţii. Obloanele erau închise. Afară era cald, dar sufrageria boltită păstra o răcoare de criptă. Fiecare portret părea că astupă alveola de piatră în care era îngropat un coşciug. Acest adânc îl avea încăperea Alcazilor. Portretele primeau clipa de viaţă de la lampa ridicată spre ele şi de la amintirea care o întovărăşea. Şi pe el îl aştepta un loc acolo, între ai lui. Dar până atunci mai era...

O amintire îi veni de-aiurea, proaspătă. Şi abea acolo, în odaia umbrelor, omul alb îşi simţi inima ca un trandafir roş zvârlit de mâna unei femei şi ridicat de mâna unui bărbat.

*

– Atenţie, pleacă Domniţa! vibră în noapte glasul lui Duduş, prelung.

Domniţa abea se ridica, ajutată de Lenţa. Toţi îi sărutară mâna, cu excepţia preotului Ilarion Vodă, care dormea luminos ca un nouraş oprit în dreptul lunii.

Când Domniţa se ivi în prag, văzu şi făcu „ooo!"

Căci trandafirii înfloriseră a doua oară subt pălălaia faclelor ţinute de fete, de la o casă până la cealaltă.

– Aleea Domniţei!

Astfel, la braţul lui Duduş, scânteind de bijuterii ca o corabie cu toate focurile aprinse, Domniţa trecu printre trandafirii luminaţi de facle. Ardea surâs de altădată pe obrajii anilor ei. Ţinereţa o ţinea de braţ. Tinereţa îi lumina calea. Tinereţa era parfum în trandafiri şi jar în stelele cerului de vară. Odinioară, tinereţa era în glasul şi în trupul Domniţei. Acum, cu ea de braţ, trecea pe lângă ea. Nu mai veneau aplauze, n-o mai întâmpinau

brațe cu flori. Se apropia din noapte și adânc, ca o altă corabie cu lumini învăluite, versul lui Eminescu:

„S-a stins viața falnicei Veneții..."

De pe scara cerdacului, Domnița se întoarse și mai privi o dată tot: tânărul de lângă ea, faclele, rozele, stelele, munții.

– Îți place, Domniță?

C-un genunchi la pământ, Duduș îi oferea un trandafir.

Cu trandafirul lui Duduș în mână, Domnița intră în casă, urmată de Lența. Se așeză într-un fotoliu din etacul ei, cufundată în gânduri, grea. Ardea candela la icoană și lumânările aprinse de Lența în trichelul de bronz. Afară, surd, s-auzeau zgomotele petrecerii. Dar tăcerea casei Alcaz era atât de veche și adâncă încât nu răsuna decât tic-tac, tic-tac-ul pendulei de porțelan din tinerețea Domniței. Un păstor albastru întindea peste cadranul timpului un buchet de roze unei păstorițe albastre.

Tic-tac, tic-tac...

Și deodată, ca un evantai scăpat, mâna Domniței căzu.

– Domniță, Domnița mea, Domniță!

Lența porni în goană, aducând de dincolo săruri englezești și apă de flori. După un timp Domnița deschise ochii cețoși; cu încetul i se limpeziră. Era palidă sub fard, cu cearcăne la ochi și dungi la gură.

– Să-l chem pe Coca Duduș?

– Lasă-l să petreacă. Inima! șopti Domnița respirând adânc, cu bucuria celui care și-a regăsit suflarea după spaima înecului. Ne-am hodorogit, Lența.

– Iaca vorbă!

Domnița medită un timp, privind păstorul și păstorița de porțelan. Apoi vorbi ca pentru ea:

– E timpul să-mi scriu memoriile.

– Le-om scrie, Domniță, consimți Lența.

*

Pentru faza finală a zaiafetului, Duduș își puse monoclul.

Cu toate că Samuel Fițig aștepta de mult un dialog cu Coca Duduș, care să-i dreagă buzele după atâta tăcere, – Coca Duduș nu-i acordă decât o clipă, în treacăt.

– Ei, Coane Sami, cum îi?

– Coca Duduș, nu știu ce să admir mai mult! Orator cu două glasuri, regizor, actor și poet cu muzică! De-acu pot să tac o săptămână!

– Poftă mare!

Și Duduș redeveni al tuturora. Congediase fanfara de el comandată, cu bacșiș bun pentru treabă cinstită. Nu mai aveau dreptul să cisluiască decât

ţimbalagiul şi guristul. Aceştia în schimb, treceau de la ureche la ureche, aruncând în răstimpuri priviri de ou răscopt înspre Duduş.

Duduş parcă devenise calul lui: aşa nu se cruţa. Era în el acea îndârjire care la călăreţ se chiamă pinten şi cravaşă. Bea, vorbea, interpela, istorisea, cânta, – sfidând prin monoclu prezenţe care nu mai erau decât ferestre luminate.

Ţăranii chiurluiţi ajunseră la cântec, fără să le pese de lăutari. Călugărul Alfeu ţinea piept şi cu paharul şi cu glasul întregii mese. Alfeu şi cu munţii ar fi putut sta la băutură şi la cântec. Lângă el, Fratele Ciubeică devenise Paharnicul Ghibirdic.

– Na şi ţie, mânzocule!

Şi Alfeu turna cu mâna lui câte un coglic-coglic în gura Fratelui.

Calul şedea pe două scaune: el pe unul, picioarele pe altul.

– Vorbirăm, mă Duduş! Măreţ! Emoţionant! Est-ce Arimane?

– Sublim, Calule. Nechează!

– Pupă colea!

Şi Calul întindea obrazul la pupat: când lui Duduş, când unei fete, când lui Samuel Fiţig. Nu mai ştia.

– Pupă colea!

Ţimbalagiul întinse gura.

– Ce vrei, mă Miază-Noapte, se încruntă Maestrul spăimântat de atâta negreaţă. Cântă-mi Steluţa.

Ţiganii începură: „Tu care eşti pierdută în neagra veşnicie..."

Maestrul duse mâna la ochi.

Corul de-afară dondănea în răspărul Steluţei un cântec ostăşesc din vremea cătăniei.

Prin tumult, foarte depărtaţi, s-auzeau greerii.

– Toarnă, Asineto.

– Coca Duduş, să nu-ţi facă rău.

– Te-ai îmbătat, puico! Mânâncă trandafirul! Mânâncă-l îţi spun, că de nu ţi-l beau!

Îi smulse trandafirul galben din păr, punându-şi-l în cupa de şampanie. O dădu duşcă. Ochii îi sclipeau. În Asineta se scutura un cireş.

Mirosul de tămâe încă mai stăruia în încăperea vinului. Totul era strâmb, pătat, răsturnat, ca hâit în oglinzi convexe şi concave. Şi Samuel Fiţig se chiurluise.

– Des-călecaţi, comandă Maestrul Troia.

Ochelarii lui Sami descălecară.

– În-călecaţi.

Ochelarii reapărură pe nas.

– Drepţi!

Sami luă poziţie ostăşească.

– Suge burta!

– N-am, scânci Sami.

– Să ai, comandă Maestrul.

Preotul Ilarion Vodă deschidea ochii, zâmbea cu binecuvântare de bunic şi iar adormea. Era la dreapta lui Dumnezeu între stele şi zefiri. Îngerii zburau ca hulubii în jurul lui şi clipele lui erau albe ca mieii.

Duduş, în genunchi, îi sărută mâna.

– Sărută, Iudo, îi porunci lui Sami.

Rostogolit de Maestrul Troia, Sami sărută mâna preotului.

– Şi ce să mai fac? întrebă el în patru labe.

– Să latri.

– Ham! ham! făcu Sami.

– Ţibă, îl răsturnă Maestrul cu marele său picior.

– Toarnă, Asineto.

Turna pe trandafirul care plecase din părul ei rămânând deschis în cupa lui Coca Duduş. Şi turna zâmbetul odată cu şampania a cărei spumă îşi răsfrângea albeaţa sclipitoare în dinţii Asinetei.

– Ce-am uitat, Asineto?

– Ştiu eu!

– Nu ştii? Toarnă, Asineto. Unde ţi-i trandafirul?

– La mata, Coca Duduş.

– Ce face trandafirul?

– Stă, Coca Duduş.

– Şi tu ce faci?

– Torn.

– De ce torni?

– Dacă-mi poruncşti!

– Aşa! îţi po-run-cesc! Ce-am uitat, Asineto?

– Trandafirul.

– Să-mi aduci aminte la plecare. Unde-s ţiganii?

– Aici, stăpâne.

– Nu v-aud păpuşelelor.

– La poruncă.

– Un cântec de mort.

– Cu ţimbalul, stăpâne?

– Chemaţi biserica.

– Am venit, vorbi peştera lui Alfeu.

– Culcă-te că eşti beat! Odihneşte, Doamne, pe robul tău Alfeu...

– Nu, mă, interveni Troia. Robul lui Dumnezeu Sami... Cum îţi zice?

– Fiţig.

– Nu vorbi. Eşti mort. Cântă-i de moarte, Cuvioase Alfeu. Fetelor, lumânări de mort.

Întins pe podele, cu lumânări la cap, Sami odihnea cu mâinile pe piept. Alfeu cânta pe nas, stropindu-l cu sifon în chip de aghiazmă.

Şi iar s-auzeau greerii.
– Toarnă, Asineto. Ce-am uitat?
– Trandafirul.
– Cum îl cheamă?
– Trandafir, Coca Duduş.
– Cine e Coca Duduş?
– Mata.
– Unde e acela? Calule, nechează după haiduci!
Calul nechează dogit, trezindu-l pe Samuel Fiţig care-şi pipăi portofelul.
– Unde-i Lenţa? întrebă Duduş pe Asineta.
– S-o culcat.
– Întreab-o ce-am uitat?
– Doarme.
– Nimeni nu mai doarme. Să sune din corn! Unde-s pădurarii? Oamenii mei! Ce-am uitat, Asineto?
– Trandafirul.
– Nu-i adevărat! Lenţa te-a-nvăţat. Unde-i frumoasa Lenţa? Unde-i violeta Lenţa? Păpuşa violetelor!
– La Domniţa.
– Scoateţi săbiile! Nimeni nu s-atinge de Domniţa! Mama mea! Sunt orfan... Ssst! Ce-am spus, Asineto?
– Vorbe!
– Aha, stai la pândă ca paianjenul! Gândurile mele! Casa cu storurile trase! Nimic! Strict confidenţial! Unde-i Sami?
– Nu ştiu, răspunse Sami de subt picioarele lui Calistrat Troia, cercând să-şi pue ochelarii pe nas; dar nu nemerea decât urechea.
– Scaunele nu vorbesc! se supără Maestrul, apăsându-l.
Sami făcu „îâc" şi tăcu, bulbucând ochii.
– Na! îi întinse Calul o cupă de şampanie.
Dar până să-l ajungă pe Sami, se răzgândi şi răsturnă cupa în gura lui.
– Dă-mi, scânci Sami.
– Suge la ţâţă! Cine-i de ţâţă?
– Eu îl înţărc, glăsui de dincolo Alfeu ridicând năpraznic o sticlă de sifon.
Iar îndărătul glasului lui Alfeu din nou se auziră greerii.
– Asineto, ce-am uitat?
– Trandafirul.
– Care trandafir?
– Cel galben.
– Cine-i galben?
– Trandafirul.
– Merde!

Până când Madama Lența veni în capot de noapte și papuci, cu trabucul în gură, anunțându-i că doarme Domnița.

– Gata, hotărî Duduș.

Plecară pe rând, ajutați de fete. Trăsura pregătită pentru părintele Ilarion Vodă aștepta la poartă cu Ilie-vezeteul.

Fetele adunară farfuriile, tacâmurile, sticlele, dând o achipuială de ordine gălămozului din odae.

Duduș stătea pe o canapea, cu părul căzut peste ochii lui albaștri.

Treptat, tăcerea s-aduna în jurul lui. Fetele plecaseră stingând toate luminile, închizând ușa și ferestrele.

– Ce-am uitat?

– Trandafirul, – vorbi în șoaptă Asineta, răsărind ca din apă și dimineață de pe scara rămasă în întuneric.

*

Trupul Asinetei lăsase o mirare și o arsură în trupul lui. Gândurile nu se îndreptau. Totul era răsucit, șerpuit, ca rădăcinele marilor copaci dezgropați. Rătăcea fără somn prin fundurile somnului, acoperit de imensități, mic și mare, mic și mare, cu fiecare tic-tac al ceasornicului și fiecare bătae a inimii.

Se ridică din pat aproape gol, târându-se spre fereastră. Se îndoi, frânt în două, ca o paiață de cârpă. Părul îi căzuse pe ochi. Spânzura în noapte ca într-o fântână fără fund.

Adormi.

După un timp se deșteptă, se ridică, aprinse lumânarea și cu mișcări nesigure porni în odaia jucăriilor. Toate erau acolo.

Gu! Hi! Șu!

– Ce-am uitat?

Ascultă cu ochii închiși în odaia jucăriilor.

S-auzeau iar greerii. Deschise fereastra. Munții erau ridicați în noapte, subt stele. Una căzu lung. Altele tremurau într-o depărtare de rouă. Abea albeau zorii. Din ei, din noapte și din stele, valsul fantomă apăru trecând și dispărând.

„Fată cu miros de portocală..."

Se uită cu mirare afară, în odae, și jucăriile stricate – Gu, Hi, Șu – îl văzură numai ele pe Coca Duduș plângând.

– Pinge!

PARTEA A CINCEA

Noroc că Andronic era în străinătate; altminteri, ar fi fost în stare să ceară Justiției punerea subt interdicție a lui Duduș. Domnița știa atât: că Duduș, însoțit de călugărul Alfeu, făcea o lungă excursie prin munți. Domnița îl înzestrase ca pentru o expediție polară. Bani, firește, în hârtii și monedă mărunță; lădiță cu conserve, pachete de ciocolată, pesmeți englezești, sticle de cognac, chinină, aspirină, alcool, iod, bandaje, gutapercă, vaselină, spirt camforat, fricțiuni revulsive, albituri de lână, fular, manta de cauciuc, galoși...

Duduș nu făcuse nici o obiecție.

Dar nu luă nimic. Totul era încuiat la C.D. în odaia jucăriilor.

La miezul nopții, luminați numai de luna plină, doi călugări porniră la drum: Cuviosul Alfeu, cu desaga în spate și băț în mână; și Fratele Tudor, cu desaga în spate și băț în mână. Damigeana rămânea la Schit, goală întru secetă și colburi, în paza Fratelui Ciubeică, lăsat acolo să îngrijească de biserică și morminte.

De-atunci Duduș deveni Fratele Tudor. Era încălțat cu opinci, avea rasă călugărească încinsă la mijloc cu o curea, și-n cap, fes de lână țigae. În desagă avea o pereche de schimburi, făină de păpușoi, un burduf de brânză, un cuțit, un săpun de albituri, o periuță de dinți și un pieptene. Încolo, nimic.

Cuviosul Alfeu îl cunoștea pe Duduș de când se născuse. Îl văzuse și mai cu seamă îl auzise crescând. Așa că nimic nu-l mira de la Coca Duduș. Dar socotea că-l cunoaște și credea că va hălădui prin munți cu Coca Duduș îmbrăcat în strai călugăresc; „I-o venit o hachiță!"

Se înșela. Alături de el, pe drumuri cu lună și soare, era un călugăr precum arăta și umbra de la picioarele lor drumețe.

– Binecuvântează, Cuvioase.

– Domnul...

Atât s-auzea din gura lor, pe la cântatul cocoșilor, când porneau iar la drum.

Fratele Tudor era tăcut. Nu râdea, nu zâmbea, nu glumea, nu răspundea la batjocuri și ocări. Că întâlneau și de acestea. În fiecare dimineață, la

deșteptare, și în fiecare seară, la culcare, Fratele Tudor se punea în genunchi cu fața la răsărit, spunând cu glas are: „Tatăl Nostru".

– Frate Tudor, să te mai învăț și alte rugăciuni.

– Asta-mi ajunge, Cuvioase. Mă adâncesc în Tatăl Nostru.

Cuviosul Alfeu era oțelit în trup. Uscat și ciolănos, cu piept adânc, mergea ca o cămilă fără să-i pese de lungimea drumului. Dar nu se dumirea văzând ahotnicia Fratelui Tudor. Mergeau alături, dar în gândurile lor, tovarăși de cot și de umbră, fiecare în strana lui. Intrau în biserici, îngenunchiau la icoane, se rugau și iar porneau.

De la un timp, merindele se isprăviră.

– Ce ne facem, Frate Tudor? Ne-ntoarcem?

– Muncim, Cuvioase.

Alfeu se scărpină în barbă.

– D-apui, Coca Duduș...

– M-am lepădat, Cuvioase.

Căutară de lucru cu ziua pe unde se nemerea. Mai cu seamă femeile îi primeau cu bună voe văzându-i că nu-s trântori, nici cerșetori. Ajutau la despicat și cărat lemne, la muncile câmpului, la muls vacile. Bătută mereu de vânt și soare, fața Fratelui Tudor căpăta o culoare de miere din alt an. Părul i se sălbăticise pe tâmple și la ceafă, aprins de soare. Numai ochii stăruiau la fel de albaștri în schimbarea la față.

– Cum îți zice?

– Fratele Tudor.

– Frățioare...

Fetele se uitau lung și galeș la tinerețea lui călugărită și oftau cu desmierdare.

O fată din preajma Bicazului îi dădu o floare albastră.

– Cum ți-s ochii, călugărașule!

Nu zâmbea. Privea. Se deprinsese să privească drept și adânc. Se auzeau clopotele Paștelui în ochii lui albaștri.

Alteori scria epistole pentru fete și flăcăi: „carte pentru inimă tânără". Cerea plumb și hârtie, se așeza la pământ – ca în orient – cu picioarele încrucișate subt el, asculta vorbele inimii tinere și scria.

– Tare ești meșter la vorbe dulci! Multe-ai spus?

– În slujba altora, – răspundea.

– Și Dumnezeu ce zice de-Acolo?

Nimic nu era mai albastru decât „Acolo", în gura fetelor.

– Dumnezeu privește cu drag albinele, florile și sufletele iubitoare care-L înmulțesc pe pământ.

Cuviosul Alfeu încuviința.

– Îi tare învățat Fratele Tudor!

– Și di ci te-ai călugărit? îl întrebau fetele.

– Mă caut.

– Şi dacă te-o găsi o fată?
– Şi fetele-s de la Dumnezeu.
– Oare?
– De ce ţi-i cu mirare? Mama ta n-a fost fată?
– Fost!
– De ce-i săruţi mâna?
– Mâna mamei...
– E păcat să săruţi mâna mamei?
– Iaca!
– Şi ţie are să-ţi sărute mâna fata ta. Are să-ţi fie ruşine?
– Da di ci să-mi fie?
– Sigur. Ai purat-o-n pântece. Dragostea înseamnă mamă.
– Atunci nu-i pacat?
– Dragostea nu-i pacat când vine din suflet; dacă-i numai pofta trupului, sufletul îşi acoperă ochii.
– Şi ci face?
– Suferă.
– Oare?
– Dacă-i suflet...
– Or fi şi di cii fără suflet?
– Tare mulţi.
– Şi cum?
– Cum îi pământul secetos: se crapă şi dă colb.
– Sufletul îi ca ploaia?
– Ca ploaia din cer: udă şi dă flori. Ploaia creşte în sus pământul spre Dumnezeu. Şi dragostea din suflet, la fel.
– Tare eşti dulce, călugăraşule!
S-adunau fetele ca fluturii la lampă în jurul lui. Şi desaga cuviosului Alfeu se umplea mereu cu de-ale trupului.
– Mare secetă-n gâtlej! Plânge damigeana fratelui Ciubeică!
Fratele Tudor se făcea că n-aude.
Călugărul ofta.
Şi iar mergeau cu cerul deasupra, pribegi.
Uneori nu întâlneau cu zilele ţipenie de om. Tot pe poteci, pe culmi, pe tihărăi, prin desişul sau rariştea bradului. Îi lătrau câinii stânelor. Câteodată se opreau la caş dulce şi la jinţiţă. Alteori, Fratele Tudor n-auzea, nici nu vedea. Treceau înainte. Când ploua se adăposteau pe subt stânci.
O furtună cu rupere de nori îi alungă într-o peşteră. Răsunau mâniile cerului cu glas de bubuiri şi răcnete sparte, iar trăsnetele viespuiau apocaliptic. Făcură foc de vreascuri şi ciocălăi de brad, mâncând la foc malai şi ceapă.
– Nu ţi s-o urât de atâta pustietate? îl întrebă Alfeu.
– De ce-mi aduci aminte de mine?

– Mă rog, da' cine eşti mata, Coca Duduş?
– Fratele Tudor.
– Lasă gluma, Coca Duduş!
– Cuvioase, în nimica nu crezi?
– În Cel de Sus.
– L-ai văzut?
– Cum să-l văd?
– Cu ochii.
– Cu ochii aiştia nu L-am văzut.
– Atunci de ce crezi în ceea ce n-au văzut ochii?
– Sufletul, acolo-i văzul.
– Pe mine mă vezi, Cuvioase?
– Te văd.
– Îl vezi pe altul. Sufletul, acolo-i obrazul, Cuvioase. Închide ochii.
– I-am închis.
– Ce-auzi alături?
– Ce s-aud? Arde focul.
– Şi dacă-ţi astupi şi urechile?
– Nu mai aud nimic. Doar huetul sângelui.
– Duruitoarea roşie. Şi dacă treci şi de sânge?
– Gândul.
– Şi dacă treci şi de gând?
– Da' unde vrei să mă duci?
– Pe-aproape de cele înalte. Poate găsim stelele.
– În mine-or fi?
– Mai ştii, Cuvioase! Asta facem noi: căutăm.
– Pe munţi?
– Muntele e în noi. În peştera asta suntem în noi. Arde un foc: focul nostru. Ne-am închinat. Am mâncat. Vorbim. Noi am rămas în vale. Noi suntem pe munte. Uite curcubeul...

Străiucea la gura peşterii, la o întinsoare de mână, straniu de aproape.

– Asta-i minune! exclamă Alfeu, făcându-şi cruce.
– Dacă eram în vale n-o vedeam. Suim în noi. Mai avem.

Fratele Tudor îşi spăla singur albiturile. Când nu era prea rece, se îmbăia cu Alfeu în zurba apelor de munte, limpezi, cu miros de ferigă şi mintă. Apoi se uscau la soare.

– Frate Tudor, cum să nu fie păcătos bietul om dacă-i plin de maţe! Un maţ cere holercă, altul cere mujdei de usturoi, altul cere găinuşă cu colţuni. Îmi mogorogeşte capul de atâtea maţe. Numai gura lor o aud!
– Când tac maţele, ai murit, Cuvioase.
– Păi, chiteală-i asta?
– Nu-i chiteală, îi luptă.
– Cum adică? Eu Alfeu lupt cu maţele mele?

– Precum spui, Cuvioase. Şi balaurul tot în noi e.

– Vă-leu!

– Ţi-i frică?

– Mie? Frică? Şi cu ursul mă iau la trântă.

– Dar matele te trântesc! Ele îţi vin de hac.

– S-o cuibărit vrăjmaşul în mine. Ce să facă bietul Alfeu? Cum să nu bee? Cum să nu halească?

– Am visat-o pe Asineta, – vorbi ceva mai tare ca de obicei Fratele Tudor.

– Iaca am auzit vorbă de la Coca Duduş!

– Vine din vale după noi ca haita. Om vedea noi dacă ne-ajunge! vorbi Fratele Tudor cu încruntare.

Şi Duduş ar fi ostenit de atâta suiş, ţinându-se hojma după umbra Fratelui Tudor. Ostenise. Uneori îl ajungea. Dar iar rămânea în urmă.

Într-adevăr, Fratele Tudor o visase pe Asineta la o întinsoare de mână, aşa cum era curcubeul de la gura peşterei. Se deşteptase cu trupul otrăvit de dulceaţa visului. Şi-ar fi vărsat sângele ca o cofă cu smeură, semănându-l în munte, atât îl chinuia parfumul lui de fată dorită.

Apoi visă că fumează.

Apoi visă barba Tătuţei aplecată ca un viscol peste trupul Puicei.

Nu erau munţi de-ajuns de înalţi pentru a-şi depăşi trupul.

Dar n-avea răgaz să fie nici trist, nici vesel. Mergea mereu trudindu-şi ciolanele.

Trecură pe la schitul Durăului, se închinară, mâncară borş de buruieni cu ceilalţi călugări şi luară drumul schivnic al Ceahlăului. Treceau prin murmure de ploaie atât de singură că parcă vorbea cu duhurile ca femeile zmintite care stau la uşa bisericilor. În scobiturile muntelui aerul era uneori călduţ ca suflarea boilor, iarna. Apoi deodată obrajii îl simţeau rece, cu miros de ciupercă. Se târau aburi spre culme, mergând în pas cu ei: umblet de vis greu. Uneori nu-şi vedeau decât picioarele care umblau singure, fără trup. Alteori nu apărea decât o mână, ca pe icoanele vechi, de pe care s-a şters chipul. Pe la înălţimea jnepilor aerul se năştea din argint. Intra sprinten în plămâni, luminându-i ceresc. Se roteau vulturi cu solemnitate îngândurată. În vârf îi aştepta slăvitul soare; acolo numai, subt cer de toporaşi, căci dedesubt, ca nişte stânci tulburi atunci prăvălite din munte, stăteau grămezi de nori pâcloşi. Împinşi uneori parcă de un braţ mitologic, se încreţeau ca lâna oilor adunate la tunsoare.

– Iaca-n vale toarnă, făcu Alfeu, aşezându-se pe muşchiul moale şi călduţ. Stăm deasupra ploii. Da-i tot aşa: o leacă de cer, o leacă de soare, o leacă de om cu mate. Unde-or fi ele stelele cerului?

– Şi aici în noapte, ca şi-n vale. Stelele-s în noaptea lor.

– Eu, Frate Tudor, m-aş sui pe-un munte deasupra stelelor.

– Aşteaptă să mori. Numai aşa ajungi la loc înalt.

– Las' să m-aştepte moartea pe mine. Aista-i dragul lui Ceahlăul! Mai mare munte nu-i!

– Sunt şi mai mari.

– I-auzi! Şi-ncap?

– Toate încap.

– Şi acolo ce-i?

– Ghiaţă.

– Schit nu-i?

– Nu-i.

– Nici pasăre?

– Nici pasăre.

– Da' la ce-o mai făcut Dumnezeu aşa pustietăţi de matahale?

– Pentru gândul omului. Munte...

– Mai bine-i făcea lumânări, Frate Tudor. Tiii!...

– Arde sufletul deasupra lor. Şi nu-i suflare să-l stingă.

– Iaca la una ca aiasta nu m-am gândit! Ei, oftă Alfeu, bine-ar fi cu-n strop de damigeană! Mă gândesc la chivniţa Madamei Lenţa şi se cască prăpastie-n mine! Când ne-ntoarcem?

– Ştiu eu, Cuvioase.

– Doar nu-i fi vrând să iernăm pe munţi?

– Nu ştiu ce vreau. Poţi să te-ntorci singur.

– Pacatele mele! Cum să te las cu urşii?

– M-ai lăsat şi acuma, Cuvioase. Eu îs aici. Cuviosul Alfeu e la Vorniceni.

– Cum adică? Fiindcă am oftat după damigeană?

– Cuvioase, omu-i gând. Când nu te gândeşti la nimic eşti unde te afli: poate pe-aproape de Dumnezeu. Dar niciodată nu eşti pe-Acolo. Te fură gândul undeva. Eram pe Ceahlău...

– Ş-acuma unde eşti?

– În trupul meu: mi-e foame.

– Hai să mâncăm, omul lui Dumnezău.

Deschiseră traistele, scoţând malai şi ceapă. Cuviosul Alfeu mânca de stingea. Scrâşnea şi ţipa mâncarea în gura lui, chiar dacă era molcuţă ca malaiul. Plină de măsele era gura lui, şi faţa, deşi uscată, se bulbuca de fălci.

Fără de Alfeu, Fratele Tudor nu s-ar fi încumetat să ajungă până la înălţimea vulturului. Avea nevoie de umbra altuia alături de-a lui, pe drumul gândului, fie cu soare fie cu lună. Cuviosul Alfeu îl întărea să fie Fratele Tudor. Avea trebuinţă de cineva care să creadă în el. El se îndoia mereu. Numai istovirea trupului îl izbăvea de gând. Dar şi-atunci somnul îi aducea visuri cu pacat. Umbra trupului îi acoperea somnul.

Mereu fugea de el şi mereu cu el se-ntâlnea. Mânca ceapă şi mălai alături de cuviosul Alfeu, trăind viaţă aspră. Vorbele gurii lui uitaseră deprinderile gurii lui Duduş. Nu fuma, cu toate că în unele clipe plămânii

lui se uscau de dorul tutunului. Dormea pe unde se nemerea – iarbă, paie, coceni, prispă, piatră chiar – cu desaga la căpătâi. Se deprinsese. Somnul trudituluí e mai tare decât piatra. Se închina. Spunea cea mai limpede rugăciune a omului: „Tatăl Nostru", care-i izvorul lui Hristos. Vedea mereu ceea ce-i simplu şi etern: copacul, stânca, cerul, pasărea, apa. Uneori simţise moartea nu în timp, ca bătrâneţea, ci în spaţiu, ca umbra de alături, ca trăsnetul, ca prăpastia. Şi totuşi era nesigur, fărâmiţat, neliniştit. Nici o plenitudine. Şi fratele Tudor era o piele pe care va lepăda-o? Nu ştia când. Parcă aştepta semne.

*

– Să ne fie de bine, Frate Tudor. Ne-ntindem?

– Hai şi ne-om întinde.

Se culcară pe muşchi, cu capul pe traistă, în dulceaţa soarelui de înălţime.

Se deşteptară între glasuri. Roată în jurul lor, băeţi şi fete cu pantaloni scurţi şi mâneci scurte şi saci de pânză cu curele, îşi ţinteau privirile asupra lor adormiţii, descântându-i parcă.

– V-am trezit! Bună dimineaţa, vorbi o fată cu plete, zâmbind cu înţeles spre ceilalţi.

– Unde-i dimineaţa? întrebă Fratele Tudor, ridicându-şi capul de pe traistă.

– Ce vorbă-i asta, părinţele? interveni un băiat.

– Nu-s părinte, sunt Frate. Cuviosul Alfeu şi Fratele Tudor.

– De unde?

– De la un schit...

– Care schit, frate?

– De la schitul nostru.

– L-aţi luat cu chirie?

– De ce ne căutaţi pricină? Noi dormeam.

– Il est charmant le Frère Ange! exclamă una dintre fete confidenţial către ai ei.

– Şi ce-aţi visat? interveni o fată cu ochi verzi şi aluniţă în colţul gurii, privindu-l pe subt gene.

– Mai întrebi, Getuţo? Pe Maica Domnului, răspunse un tânăr cu inel masiv, aprinzându-şi luleaua.

– Măi oameni buni, ce nu-mi lăsaţi voi în pace pe Fratele Tudor? se oţărî Alfeu.

– Părinte roş, n-o fi având el gură puiul dumitale?

– Dă!... Cercaţi şi dumneavoastră!

– Frate Tudor, îl luă în primire altă fată, cu breton şi nas în sus, ce căutaţi pe munte?

– Muntele.

– N-aţi venit după afine?

– Haidem după afine, Cuvioase Alfeu, se ridică Fratele Tudor, luându-şi traista.

– Stai, Frate Tudor, nu fi aşa sperios, că doar nu te mâncăm! Ce ai în traistă?

– Vi-i foame?

– Te-ntrebam, Frate Tudor.

– Vă-ntreb: ce-aveţi în suflet?

– Ţi-i foame? glumi altă fată, muşcând dintr-o tabletă de şocolată.

– Călugării postesc.

– Il est tordant!

Roata se strângea în jurul lor ca o capcană vie. Îi stârnise Fratele Tudor.

– Frate Tudor, noi suntem nişte păcătoşi, – începu un tânăr blond, care graseia, împingând cu suflarea fumul ţigării spre faţa Fratelui. Uite: ai mai văzut fete cu pantaloni?

– Văd.

– Şi nu-ţi faci cruce?

– Văd multe. Nu ridic mâna în deşert.

– Bine, Frate Tudor, văd că eşti un înţelept, deşi n-ai barbă!

– Aud, dar nu văd.

Şi tinerii şi fetele se aprindeau pe întrecute. Toţi fumau: unele dintre fete numai ca să-i scandalizeze pe călugări, căci fumul intra în gura lor ca în casă străină. Câte o fată îşi sticlea ostentativ în soare unghiile lăcuite roş; una dintre ele deschise un flaconaş cu parfum picurându-şi-l pe mână, pe părul ei şi pe bluza vecinelor.

– Ce-i Dumnezeu, Frate Tudor?

– Pentru unii o vorbă veche. Pentru alţii un drum al tuturor. Pentru alţii un dor. Pentru alţii un capăt...

– Şi pentru noi?

– O întrebare boerească pentru batjocura unor călugări.

– Crezi în Dumnezeu?

– Cine-ntreabă?

– Eu. Eu. Eu, se coalizară toate glasurile, izbucnind pe rând şi în cor.

– N-aud de-atâta huiet!

– Să vorbim mai tare?

– Cine să v-audă?

– Nu vrei să ne răspunzi?

– Nu am răspuns pentru vorbe.

– Tare eşti abraş, Frate Tudor! îl dojeni o fată, împungându-l cu ochi vicleni.

– Unde-ai învăţat? îl cercetă un tânăr cu ochelari rotunzi.

– Ce-oi fi ştiind nu se învaţă; ce se învaţă...

– ... ai uitat?
– Ce să uit?
– Învăţătura!
– Acum învăţ.
– De la noi?
– De la toţi oamenii. Adun ce-mi dau, în traistă.
– Lăsaţi-mă pe mine, – se amestecă o fată care pândise până atunci. Avea sâni tineri în bluză roşie şi gură coaptă în zmeura vârstei.
– Frate Tudor, camarazii mei glumesc. Nu vor să te supere...
– Supărarea stă lângă mine, alături de gluma fraţilor mei. Eu îmi ţin locul.
– Oare?
– Lăsaţi, vă rog, se supără fata cu bluză roşie. Aveţi un pic de răbdare. Frate Tudor, reveni ea, noi n-am întâlnit mulţi călugări ca dumneata. Cuviosul... Alfeu parc-ai spus?..
– Alfeu, – vorbi în joasă octavă Cuviosul.
– Ai glas, cuvioase, se minună fata.
– Eu am glas, Fratele Tudor are minte, răspunse Alfeu.
– Are, i-o acordă fata.
– Nu-i mulţumeşti, Frate Tudor? se amestecă alta.
– De ce să mulţumesc omului pentru pomana lui Dumnezeu?
– Lăsaţi-mă, vă rog, scandă cu mânie aceeaşi fată. Frate Tudor, nu le răspunde. Eu te-ntreb...
– Cine eşti?
– Vrei să mă prezint?
– Călugărul nu întreabă de nume.
– Sunt licenţiată în filosofie.
– De ce-mi spui?
– Ca să ştii cu cine vorbeşti.
– Vorbesc cu un om.
– C-o fată, rectifică involuntar fata cu bluză roşie, plecându-şi genele.
– Mi-am adus aminte.
– Adică nu poţi vorbi cu o fată?
– Ce poate ea, pot şi eu.
Râsete.
– Să te vedem! Să te vedem! murmură corul.
– Frate Tudor, continuă fata cu bluză roşie; eu sunt Ispita.
– Nu fi atât de modestă, o zeflemisi o camaradă.
– Ai auzit, Frate Tudor? reveni Ispita, apropiindu-se de el.
– Am auzit între oameni o vorbă de singurătate.
– Na-na! murmură corul.
– Te-ntreabă Ispita: ştii că eşti frumos?
– Călugărul n-are oglindă; el n-are decât icoană.

– Îți spune atunci Ispita: frate Tudor, ești frumos în ochii Ispitei.
– Vorba trece ca pasărea pe cerul toamnei.
– Nu te uiți după ea?
– Văd cerul.
– Și nu-ți pare rău că-i toamnă?
– În cer nu-i anotimp.
– Frate Tudor, buzele tale n-au sărutat?
– În iubire ard toate sărutările. Aprind lumânări.
– Iubirea le stinge, glumi cineva.
– Icoanele se văd și prin întuneric, răspunse Fratele Tudor.
– Lăsați-mi-l, le porunci Ispita.
– Vrei să plecăm? o întrebară în cor.
– Nu vă dați atâta osteneală, că cu tot nu mă urnesc, vorbi Alfeu.
– Îl păzești, călugăre, să nu ți-l fure!
– Cine să-mi fure umbra? întrebă Fratele Tudor.
– Care umbră?
– Asta cu care vorbiți.
– Ești umbră?
– Voi ce sunteți, fraților?
– Oameni în carne și oase.
– Credeți în carne și oase?
– Le pipăim, Frate Tudor.
– Eu nu cred cu mâna.
– Amarnic mai ești, Frate Tudor!
– Să vă las cu soarele.
– Și pe mine m-ai uitat? îl întrebă Ispita.
– Spuneai că ești Ispita!
– N-am isprăvit. Dacă ți-aș spune că te iubesc?
– Poate că te-aș crede!
– Na-na! exclamă corul.
Ispita cu bluză roșie se îmbujorase copilărește.
– Numai „poate"?
– Călugărul nu-i sigur decât de cer.
– Dar dacă întind buzele spre călugăr, ești sigur că le-ntind? Spune, Frate Tudor.
– Poate!
Erau atât de pasionat atenți la ceea ce se întâmpla acolo, încât nici nu băgară de seamă că aburii cotropiseră cerul, nelăsând descoperit decât ochiul de sânge al soarelui dilatat în splendoarea de urlet a spațiului.
Fata cu bluză roșie își aplecase capul, întinzând salomeic buzele spre capul de miere aurie al Fratelui Tudor.
– Fă-ți cruce, Frate Tudor, începu un glas.
– Închide ochii, îl sfătui altul.

– Fugi!

Ochii Fratelui Tudor se rotiră scurt asupra tuturor feţelor sculptate de curiozitate. Era ca un uliu captiv, zădărât. O lucire îi trecu prin ochi. Cuprinse deodată, cu braţul repezit ca o coasă, gâtul fetei, şi gura lui sărută până la sânge gura care se zbătu, deschizându-se mai tare. Şi în aceeaşi clipă, ochii fetei, mari căscaţi, întâlniră ochiul de coşmar al soarelui.

– Aii! ţipă ea ascuţit, scuturându-şi spinarea, ca atunci când te atinge zborul liliacului.

Toţi erau în picioare.

– Ce s-a întâmplat? vorbi învălmăşit o fată, strângându-se lângă băeţi.

– Ei! răspunse unul, ridicând din umeri, un călugăr trăsnit a sărutat o fată şue!

Fratele Tudor ardea ciudat. Îi privi cu ochii mici şi nările dilatate, el alături de Alfeu, cu traistele în spate, ceilalţi în grup osebit.

– Noapte bună! Pe mine mă-ntâlniţi pe munte...

Şi nimeni nu îndrăzni să sufle sau să oprească pe cei doi călugări, unul cu flăcări în barbă, celălalt cu ghiaţă de azur în ochi, care se depărtau negri spre cazanul de foc al amurgului.

– Cuvioase Alfeu, vorbi după un timp Fratele Tudor; m-a ajuns haita din vale! Ne-ntoarcem la Vorniceni.

– Vorbă de aur! Da' ce ţ-o venit cu moţata aceea?

– Dracul! Mereu mă-ncurc în oameni, oftă el din adânc.

– Dacă nu te lasă în pace!

– Cine? tresări Tudor.

– Cine! Oamenii!

*

* *

„Foae verde măghiran
Trece, mări, cel Vălean
Cu peană de măghiran.
Vântul peana i-o bătea
Ochii şi gura râdea
Fetele la el căta".

– Cânţi, Cuvioase?

– Cânt, Frate Tudor, că-ncep s-o văd...

„Foae verde ca aluna
De-ar sta mândra unde-i luna
Aşi vedea-o-ntotdeauna".

– Damigeana, Cuvioase?
– D-apui cine-i mândra lui Alfeu!

„Frunzişoară, frunzele,
Dorule, durere gré,
Vinde-te-aşi dac-aşi puté.
De-aşi puté dorul să-l vând
M-aşi duce mâne la târg
Să văd dorul cum să-l vând.
Dar doru-i durere gré.
Pi dor nimeni bani nu dă".

– Vinul Lenţei, Cuvioase?
– D-apui cine-i dorul lui Alfeu!

„Foae verde hir de nalbă
Răsai lună mai degrabă
Să se vadă
Prin livadă
Să cosim pelin şi iarbă
Să dau murgului să roadă
Şi mândruţei să-mi desfacă.
– Desfă, mândro, ce-ai făcut,
Că ţ-oi da un ban bătut.
– Poţi să-mi dai şi zece lei!
Că nu ţi-am făcut să piei
Ci ţi-am făcut să mă iei."

– Cuvioase, asta-i de dragoste!
– D-apui că nici vinul nu-i de durere!

„Foae verde de trifoi
Să murim, puico, noi doi
Să ne-ngroape pe-amândoi
La mănăstire-n zăvoi
Să cânte cucul pe noi
Cucul şi privighetoarea
C-aşa ne-a fost ursitoarea".

– Cuvioase, asta-i de jale!
– Da' setea fără damigeană îi de bucurie?

Veneau spre casă de multe zile; căci mergeau cu piciorul, ca şi la dus, trebuind să-şi agonisească hrana. Vechiul lor drum însă le făcuse un fel de faimă prin sate; erau primiţi cu braţele deschise.

– O venit călugărul cel tânăr şi cu cel roş!

Şi-ndată s-adunau fetele în jurul lor, zidindu-i cu vorbe şi întrebări.
– De unde veniţi?
– De pe Ceahlău, răspundea Alfeu cătând la cer.
– Şi noi ne-am suit pe Ceahlău, după afine. Da' ce-aţi căutat?
– Un schit, lua cuvântul Fratele Tudor.
– D-apui Durăul îi în vale!
– Alt schit.
– Este şi altul?
– L-am căutat.
– Ş-aţi găsit?
– Ne-am întors.
– Doamne, Frate tânăr, încurcat mai vorbeşti!
– De ce m-asculţi?
– Ai ochi albaştri, Doamne iartă-mă.

„Frunzuliţă cireşei
Eu le-am spus ochilor mei
Să nu cate lăcrămoşi
După oamenii frumoşi.
Eu le-am spus şi ei n-ascultă
După om frumos se uită".

–Te-ntorci la fete, Cuvioase?
– Ba eu mă-ntorc la borţoasa lui Ciubeică! Da' se-ntorc ochii fetelor după Fratele Tudor!

„Bună-i brânza
Dulce-i caşul
Dar mai dulce-i ciobănaşul.
Dulce-i brânza şi jinţita
Dar mai dulce-i ciobăniţa".

– I-hai, Frate Tudor!
– I-hai, Cuvioase!

„Foae verde de malai
Vin Călugării. I-hai!
Când pe munte, când pe plai
Cu traiste şi fără cai
Pe subt cerul gol de Rai".

– Iacă vorbă! Vorbă goală!

„Cuvioase, de ce dai,
Îndârjit ca un buhai
În călugărul balai?"

– I-hai! cum îi merge gura! Parcă gâlgâe din damigeană!

„Foae verde coţofană
Unu-i numai damigeană
Altu-i numai darabană.
Aleşi sunt, dar pe sprinceană.
Unde eşti tu, dolofană?
Aşa-i spune la orfană
Cel cu barbă roşcovană".

– I-hai! Ma-măă!

„Alelei, fârtaţi vicleni,
Cine vin la Vorniceni
Cuvioşi printre mireni,
Rumâni verzi printre coceni,
Curăţiţi de burueni,
Alergând ca nişte reni?"

– Ce-i asta, Frate Tudor?
– Cerbi de ghiaţă.
–I-hai! Aiştia-s fraţi cu damigeana lui Ciubeică!

„Vin călugării din munte
Aducând un semn pe frunte.
Cine oare să-i înfrunte?
Voi, pitici din case crunte,
Nalţi în trup, cu bărbi cărunte?
Alelei, tu cuvioase,
Roş, cu mânile păroase
Şi cu mult cumplite oase,
Tare-o să te mai descoase!

– Lasă-l pe Alfeu, că se descurcă! Damigeană să fie, că-ncolo merge treaba unsă.

„Alelei, Lenţuco fa,
Nu sta cu o mangafa.
Du-te la stăpână-ta
Care doarme pe sofa
Şi cheam-o în călea mea.

Alelei, tu Cal troian,
Cu picioare de vlăjgan,
Care suferi de alean
Când îi sticla la aman,
Tot îi fi dormind buştean?

Alelei, voi fete mari,
Pe aleia de stejari
Cine vine cu paşi tari?
Ia-n aduceţi lăutari
Că s-apropie hoinari.

Ş-o să fie, ş-o să fie
Atâtica veselie
Câtă n-o fost pe moşie
Nici într-o împărăţie.

Numai Fratele Duduş
Care bâzâe ghiduş,
O să-nghită un frecuş
De-o s-ajungă numeguş.
Ş-aruncai al meu arcuş".

– I-hai, Frate Tudor!
– I-hai, Cuvioase!

*

Nişte plutaşi le iuţiră o bucată de drum, luându-i pe plută.
– De la ce schit?
– Schitul Vornicului.
– Şi ce-aţi căutat pe Ceahlău?
– Apă curată.
– Este şi rachiu pe-acolo?
– Dacă-l aduci este.
– Eşti bun de gură, Frate.
– Unul duce pluta cu braţul, altul cu vorba. Fiecare-i bun de altăceva.
– Da' fetele-ţi plac?
– Nu le osândesc.
– Îţi duci bine pluta, Frate. Şi de ce te-ai călugărit?
– Ştie Cuviosul.
– Nu oftezi?
– M-ai auzit?
Plutaşii râdeau pe Bistriţa, privind tinereţa Fratelui Tudor.

Şi prin sufletul Domniţei trecea uneori o Bistriţă cu soare, val şi spume. Îşi povestea anii tineri. Ascultându-şi glasul care dicta, râzând uneori cu poftă, până la strălucirea dinţilor, uita că povesteşte Domniţa evocându-şi trecutul. Tinereţa ei devenea atât de actuală încât Nina Tomaş care scria alături de ea părea mai curând o camaradă de bancă a glasului decât secretara Domniţei. Râdeau amândouă. Madama Lenţa le auzea din odaia

de alături, şi ridica din umeri, oprindu-şi pasienţa cu ţigară lipită de buză şi drojdie de cafea în ceşcuţa întoarsă.

– Râd! şi Lenţa stă! Unde-i Coca Duduş, oftă Lenţa. Merde!

Într-adevăr, era atâta liniştе la Vorniceni dе parcă Domniţa ar fi plecat împreună cu Duduş, lăsând în loc pe Andronic şi pe Aida. C.D. era închis. Trandafirii căscau de urât. În sufragerie nimeni nu mai tulbura liniştea portretelor Alcaz, căci Domniţa mânca în odaia ei cu Nina Tomaş, lăsându-l pe Maestrul Troia să se părăginească în odaia şi în barba lui.

Uita să se mai radă în fiecare zi şi barba lui într-o singură noapte era de-o săptămână. Compunea un poem cu două călimări: una cu cerneală, mereu plină, şi alta cu vin, mereu goală. Mânca în odaia lui cu Madama Lenţa căreia îi recita poeme din Victor Hugo...

– „Est-ce Arimane?"

– Nu te zborşi la mine, măi moglanule!

Ciocneau pahare până când amândoi intonau cu gura deschisă psalmul somnului.

Fără de Alfeu, butoaiele din pivniţă erau pentru Madama Lenţa o biserică fără slujbă. Se închina ea şi acolo dar numai când umplea sticlele pentru moglanul de Troia.

Fetele se îngrăşaseră de atâta stat cu mâinile pe burtă. Domniţa abea mai avea nevoe de ele. De când îşi scria memoriile, Domniţa nu mai era aceeaşi. Se deştepta tot dimineaţa la cinci, dar abea mai avea timp pentru alaiul care venea să-i întâmpine deşteptarea. Tot ce făcuse până atunci pe îndelete, cu plăcere apăsată, acum făcea în treacăt, grăbită să rămâie singură cu Nina Tomaş.

Madama Lenţa se burzuluia având sentimentul unei trădări. Ea fusese tânără cu Domniţa, ea îmbătrânise cu Domniţa, mereu lângă ea, ştiindu-i-le toate. Şi iată că acum o lepădase. Toată dimineaţa, Madama Lenţa fierbea în odaia învecinată cu etacul Domniţei, bătând pasienţe, cetind în cafea, dându-şi în cărţi, bodogănind singură, dar fără să plece de acolo. I-ar fi fost ruşine până la jale s-o ştie fetele că e lepădată de Domniţa. De asta se încuia în odaie şi-i clănţăneau fălcile de urât şi mânie, auzind alături cele două glasuri care rădeau fără de Lenţa Panţâr. Căci uşa era închisă cu strâşnicie. Nimeni n-avea dreptul să intre la Domniţa când lucra cu Nina Tomaş. Încercase odată Lenţa să-şi strecoare umbra, aducând nişte vorbe grabnice de-ale gospodăriei. Dar Domniţa o privise cu tun, fără s-o asculte, bătuse cu pumnul în masă şi răcnise:

– Len-ţa!

Parcă o rupsese în două pe Lenţa silabisirea numelui ei. De-atunci nu mai cercase să treacă peste opreliştе. Dar nici nu-şi făcea o seamă. Domniţa era dreptul Lenţei; cum să i-l ia alţii? „Alţii" erau de fapt „alta". Căci nu era lângă Domniţa decât Nina Tomaş. Dar în faţa Ninei Lenţa nu crâcnea.

„A dracului mucruşcă!" gândise Lenţa când o văzuse în haina ei de văduvă intrând fără sfială la Vorniceni.

– Cum te chiamă, fetiţo? o întrebase Domniţa, cu ochii Lenţei în spate.

– Sunt Doamna Nina Tomaş.

– Păcatele mele! se minunase Domniţa, pocnind din palme. Dar când ai avut timp să fii şi Doamnă?

– Am avut timp şi să mă despart.

– Iaca! Eşti şi divorţată?

– Da, sunt liberă.

Nu râdea cu dinţii. Râdea cu nările şi cu ochii, drăcoaica!

„Săracul el bărbatul ei!" gândise Lenţa, fără să se poată împiedeca de-a nu zâmbi cu mânca-te-aşi spre ea, căci Lenţei nu-i erau dragi decât muierile cu cleşte pentru nasul mustăcioşilor. Aflase Lenţa, tot atunci, că Nina Tomaş era în doliu după tatăl ei, magistratul Axinte Tomaş. Dar o prindea şi haina neagră. Parcă înadins şi-o făcuse ca să fie mai albă şi mai cu vinoncoace. În câteva zile numai, Nina, luând locul C.D.-ului, devenise refrenul casei. Domniţa îi făcea toată voia, până la răsfăţ. Îi dăruise un inel cu piatră scumpă, care plecase din inima Lenţei lăsând groapă fără cruce.

– Unde-i Ninoşca mea? întreba Domniţa cu glas mare.

Şi îndată „huiau Vornicenii".

– Unde-i Duia Nina? se întrebau fetele.

Şi dacă n-o găseau prin casă sau în grădină, porneau s-o caute ca pe Coca Duduş. Îi plăcea să se plimbe.

– O solomonit-o pe Domniţa, şopteau fetele.

Căci numai Coca Duduş avea aceeaşi trecere la Domniţa, dar cu sfadă. Nina Tomaş obţinea tot ce vroia, fără împotrivire. Se plimba cu Domniţa la livadă, în trăsură, fără de Lenţa. Când porneau, Ilie-vezeteul întorcea capul, se uita chiondorâş la Madama Lenţa şi-şi lungea firul musteţii înspre ea. Inima Lenţei dădea în foc.

Nina Tomaş făcea în fiecare zi bae în iaz. Domniţa poruncise să se toarne nisip pe malul iazului, la locul ales pentru bae, să se pue rogojini, să se instaleze o umbrelă de grădină şi scaune pliante.

În fiecare zi, odaia Ninei Tomaş trebuia să aibă trandafiri proaspeţi, iar seara, Madama Lenţa trebuia, cu poruncă de la Domniţa, să-i pue pe noapte numai dulceţile care-i plăceau. La mese, tot aşa.

– Ce vrea Ninoşca?

Ea comanda mesele.

Partea mai ciudată însă e că însăşi Lenţa îşi trăda dreptatea ofensată, slujind-o pe Nina Tomaş ca pe o altă Domniţă. După ce-o adormea pe Domniţa, Lenţa nu se culca, nici nu se punea la taclale cu beşleaga de Troia. Se grăbea să intre în odaia Ninei, punându-se la dispoziţia ei. Se aşeza pe covor, ca în odaia Domniţei – cinste pe care Lenţa n-o făcea orişicui –,

dându-i în cărți, în drojdie de cafea, deschizându-și sacul franțuzesc al amintirilor, cântându-i cantonete de epocă, făcându-i complimente.

– Tare ești subțirică! Ma-mă! I-hai!

Se cobora din munte înspre Vorniceni și un alt „I-hai" care-și găsise ecoul în gura Lenței.

Nina venise albă ca luna nouă, dar cu încetul se aurise în soare, pe urma caiselor parcă. Toată era subțirică, cu mâni și picioare cu tot, așa cum o răsfrângea exclamația Lenței: „Tare ești subțirică!". Tare mai era! Când își pieptăna părul, răsturnându-și-l peste obraz în fața oglinzii, lampa aprindea arămuri în undele castanii, dând ochilor Lenței fierbințeala focului țigănesc oglindit în salbele de la gâtul balaoacheșelor. Apoi și-l strângea la ceafă, legându-l pentru noapte cu o fundă, și obrazul ei apărea cu zâmbet ca al copilului care răsare de după o perdea, păcălind. Îi jucau fără astâmpăr ochii cruzi de verzi ce erau, și fața parcă mereu se apăra de o lumină de soare.

– Cu ci-i fi semănând? se-ntreba Lența de pe covor, întinzându-și cărțile. C-o porumbiță? Cu-n pui de uliu? Cu ce? Dulce ești la ochi, da-n mână zgârii!

Nina râdea cu ochii și cu nările, ridicându-și sprincenele subțiri. Deatâta subțiime părea înaltă. Vargă. Îți venea s-o duci pe brațe, astfel încercându-i mlădierea.

– Cine te-o fi putând strânge-n brațe? se întreba Madama Lența. Luneci ca mreana!

Șoldurile ei erau croite pentru lunecare; trase prin inel. Trecuse prin inelul acestei încântătoare vorbe țărănești.

– Mânca-te-aș! ofta Madama Lența.

Și nu se putea supăra pe ea, cu toate că ea o schimbase pe Domnița, abătând-o dinspre Lența. Așa că toată țâfna care mocnea în Lența se ducea spre cel care o adusese pe Nina la Vorniceni: Jupânul Sami. Fițig o descoperise, însărcinat de Domnița.

– Fițig, am nevoe urgentă – acuma cât am liniște – de o fată, notează: frumoasă...

– Asta-i notat de mult.

– Nu pentru tine, Fițig. Pentru mine. Nu cumva să-mi spurci casa c-o balabustă de-a voastră! Vrasăzică: o fată frumoasă, creștină, deșteaptă, vioae, cu studii, care să scrie franțuzește fără greșală... Îmi găsești?

– Fată fără greșeală nu; franțuzească fără greșeală, da.

– Fițig, să nu-ți aud gura până când nu mi-o aduci.

– Am și adus-o.

– Unde-i?

– Am eu la Iași așa o perlă, păcat că n-am cravată de la Paris s-o fac ac de cravată.

– Dacă-s mulțumită, vei avea și cravată și ac cu perlă.

– Perlele-s în gura Domniței, aurul în inimă. Apropo, ce mai știți de domnul student?

Domnița oftase adânc, ridicând brațele spre cer.

– Mama lui nu știe nimic.

– ... Poate că știe amicul Sami!

– Și taci? Lența, scoate spelca! Ciur să mi-l fac!

– Nu te deranja, Madama Lența. Pot să vă spun, Domniță, că e sănătos în munții Moldovei.

– Și altăceva?

– Poate că nu-i de-ajuns?

– Vrei cognac?

– Auzi, Madama Lența, ce vrea Domnița? De ce te uiți la mine așa turcește? Domniță, Coca Duduș călătorește incognito însoțit de Cuviosul Alfeu. Poate că vrea să mai facă un schit. Știu eu! Cine poate ști ce știe Coca Duduș? Merge cu Dumnezeu prin munții Moldovei. Nu-l știe nimeni. Da' Fițig tot află câte ceva. Este așa câte-un cuc care vinde spirtoase pe valea Bistriței, și-i mai cântă de-acolo și lui Sami. Pot să vă spun că-i tare bine Coca Duduș. Iaca o venit ș-așa un cognac fin că-mi pare rău numai de ochii Madamei Lența că nu sunt mai duioși. Ai lupi, Madama Lența?

– Unde-i vezi, jupâne?

– Nu-i văd eu, da' mă văd ei pe mine din ochii Madamei Lența. Domniță, mă-nchin cu respect. Poimâini cel mai târziu, Samuel Fițig va avea o perlă veritabilă.

Astfel apăruse la Vorniceni Nina Tomaș, apropiind de tinereță inima Domniței altfel decât absența lui Duduș, prezența fetelor din casă și a trandafirilor din grădină.

Iar Madama Lența, fumegând ca o cafea abea prăjită, dădea din cap și ofta cu sictir:

– Lasă că vine el Coca Duduș...

Venea pe Bistrița, gata să lepede trecătoarea piele a Fratelui Tudor.

*

* *

Ocoliseră satul Vorniceni, ca și la dus, luând în piept suișul potecii. Mirosea a iarbă grasă și a flori ușoare. În urma lor, pe munții lăsați, soarele cobora copt ca un mare fruct al zării, înclinându-și creanga de aur.

Fratele Tudor mozolea în dinți un fir de pelin.

„Frunză verde de pelin..."

Ajunseră pe culme, apuncând drumul spre casă. Fratele Tudor mergea gânditor, abătându-și mereu privirea spre muntele de unde venea. Dar deodată soarele-l orbi. Cu această iluminare în care dansau rotocoale de aur, văzu pe banca de lângă stejarul Chioaiei o fată în negru. Părea că stă

între portocale. Aşa o văzu în intensitatea mirării şi a rotocoalelor de aur care dănţuiau în ochii lui. Nu întrebă nimic. Dar şi Alfeu văzuse.

– Lume nouă, Frate Duduş. De unde-o răsărit?

– Din mine...

– Iar vorbeşti ca Fratele Tudor?

Dar Fratele Tudor se oprise nu departe de stejarul Chioaiei, fără să-şi ia ochii de la fata care era singură cu soarele, subt cerul boltit peste vale şi peste munţi.

Şi fata îl văzu. Avu o mişcare de pui de uliu când simte apropierea străinului. Îşi strâmbă capul, cu ascuţită agerime. Le vorbi:

– Bună ziua, Cuvioşilor.

Basul lui Alfeu răspunse cu dor de damigeană:

– Ziua bună, surioară.

Şi trecu înainte, măreţ ca un mitropolit.

Fratele Tudor îl lăsă.

– Ce-i, Cuvioase? Ai pierdut ceva? îl întrebă fata, văzându-l că nu pleacă.

Fratele Tudor veni mai aproape de bancă.

– Mă uit şi eu la soare.

– Nu l-ai văzut de mult?

– Aşa mândru, nu.

– Ţi-i tare drag soarele?

– Mă-ncălzeşte.

– Eşti bătrân?

– Par?

– Mai bătrân decât mine nu eşti!

– Ce-i tinereţa? o întrebă tânăr Fratele Tudor.

– Ce rămâne-n urmă, când îţi vine să te mai uiţi, întorcând capul peste umăr. Nu vrei să te odihneşti?

– Mulţămesc frumos pentru îngăduinţă.

Se aşeză în capătul băncii, c-un fel de fereală călugărească, punându-şi traista la picioare. Opincile erau ferfeniţe. Mai încolo, ca două rândunele, vârfurile pantofilor negri.

– Şi de unde veniţi, Cuvioase?

– Mulţămesc frumos pentru darul vorbei. Nu-s Cuvios. Sunt numai Fratele Tudor în urma Cuviosului Alfeu. Venim din munte.

Era o pândă în el, care-l făcea atent la fiecare întrebare. Îl cuprindea o uşoară moleşire dulce, ca atunci când înfloresc salcâmii. Dar era şi mai treaz, ca atunci când vrei să alungi somnul.

– Şi ce-aţi căutat în munte?

– Întrebările sufletului.

– Aţi găsit răspuns?

– Clopotele, toaca, apele...

– V-au mulțumit?
– Le mulțumim.
Venea un miros de fân cosit, chemând albinele, din părul castaniu al fetei. Avea nări vii ca vietățile sălbatice.
Iar dincolo de văi, plutea deasupra lor, ca o pasăre de ape, albastrul vastelor singurătăți.
– Cum ai spus că te chiamă? Fratele Tudor?
Nu zâmbea. Dar zâmbetul pândea parcă după obrajii ei, luminându-i de acolo, dinlăuntru, ca o dimineață.
– Așa am spus cum m-o păstrat urechea din față.
– Frate Tudor, mi se pare că-ți place să te asculți?
– Deprins cu rugăciunile...
– Numai?
– Doar vin din pustietatea muntelui!
– Și de la ce schit ești?
– Oi fi de la schitul Vornicului.
– Îi fi? sau ești?
– Omul crede, Dumnezeu știe.
– Frate Tudor, ești ca din carte.
– Îi rău să fii ca din carte?
– O fi și bine! Dar nu cumva te țin cu vorba?
– Stau la soare.
– O apus, Frate Tudor.
– Mă gândesc la soare.
– Să nu-ți tulbur gândul. Te las cu bine, Frate Tudor.
O umbră întunecă soarele în inima Fratelui Tudor. Întrebă:
– Ești din partea locului?
Fata se opri, cu mâna pe speteaza băncii, stând în clipă ca pasărea pe creangă.
– Nu-s din partea locului.
– Și ce te-aduce pe la noi?
– Nevoile.
– Și unde stai?
– Frate Tudor, călugării întreabă ca orișice om?
– Vorba nu-i păcat. Gura grăește și cu omul și cu pasărea și cu Dumnezeu... Te duci în sus sau în jos?
– În sus.
– Atunci îi fi de la curtea Vornicenilor?
– Oi fi.
– Avem tot un drum. Și eu mă duc la schitul meu.
Porniră alături, Fratele Tudor cu traista, fata, cu spinarea ei sprintenă. Luceafărul serii, fraged ca un miez de mandarină, stropea ochii cu urzicarea zâmbetului.

– Ai ajuns la schit, vorbi fata, arătându-i-l.
– Te duc înainte.
– Şi rămân clopotele singure?
– Se mai odihnesc şi ele, că-s tare sbuciumate.
– Şi Cuviosul ce spune?
– Binecuvântează.

Sensaţia de somn nu-l părăsea. Vorbea numai deprinderea de a răspunde a Fratelui Tudor. Căci era prea mare mirarea lui necontenită pentru a putea lega vorbe cu mintea. Era, ca în copilărie, pe vremea jucăriilor, şi poate încă şi mai de demult, o simplă exclamaţie magică. Dorea să ajungă, să nu piardă. Fata de-acolo era o bucurie din el şi o teamă să n-o mai aibă, dusă până la absurd. Căci drumul pe care mergeau, printre stejari, era al Vornicenilor. Acolo se ducea fata de-alături. Şi totuşi se îndoia. Ca în vis când ştii că ceea ce te bucură, dacă deschizi ochii nu-i. Panica aceasta îl cuprindea, menţinându-l într-un fel de somn al realului, cu atât mai puternic cu cât stejarii grăbeau noaptea, umbrind totul. Numai fata cu haină neagră ducea cu ea fructul soarelui şi al mirării de-a o fi întâlnit astfel: „Fată cu miros de portocală..."

Valsul Fantomă se apropiase atât de tare încât se temea că răsună o taină pe subt stejarii drumului înnoptat.

Erau la poarta Vornicenilor. Se vedeau lămpile.

Fratele Tudor deschise poarta. Fata intră. El după ea.

– Bine-ai venit, Coca Duduş!

Atât îi spuse, întorcându-se deodată.

Şi-l lăsă la poarta veche ca la poarta nouă.

Din urmă îl ajunse galopul Fratelui Ciubeică.

– Coca Duduş, ai uitat...
– Ce-am uitat? tresări Coca Duduş.
– Cheile dela C.D.!

*

– Lenţa, ce arde la C.D.? se încruntă Domniţa, arătând cu degetul spre fereastra de sus, unde parcă se vedea o lucire de lumânare.
– Că doar n-or fi duhuri!
– Du-te de vezi, nu mai vorbi în bobote, că doar eşti femee bătrână!

Lenţa porni în trap tânăr, ridicându-şi fustele.

Trecu un timp.

– Da' ce-o pustiit tatarii casa asta?

Domniţa bătu din palme cu strâşnicie. Apăru Asineta.

– Du-te după Lenţa. Adă-mi-o pe sus.
– Unde să mă duc?
– La C.D., scrâşni Domniţa.

De mult nu mai scrâșnise mânia ei cu atâta poftă.

Asineta țâșni iepurește.

Trecu încă un timp. Nu s-auzea decât tic-tac-ul pendulei de porțelan idilic. Și se mai auzea și respirația cu clocot a Domniței. Iar bătu din palme. Apoi înșfăcă un clopoțel cu mâner ca de incendiu.

– Patru fete se iviră cu pieptul săltat de fugă.

– Unde-mi umblați? le fulgeră Domnița. Într-o clipă să-mi fiți aici.

– Da' unde să ne ducem, Domniță? întrebă Tomița Ochi Albi, cea cu ochi verzi și încrucișați.

– Unde? Auzi! Mai întreabă! La C.D. Le-o înghițit pe toate. Pot să mă prade și hoții!...

Porniră și ele pe întrecute.

Din nou începu tăcerea așteptării, dar nimeni nu apărea.

– Simt că-mi ies din sărite!

Domnița, ridicându-se din fotoliu singură, ca o regină părăsită de toți credincioșii, își luă bățul și porni falnic prin odăi, ivindu-se pe pragul cerdacului. Nina, care era acolo, o privi cu mirare.

– Len-țaa!

Și soarele ar fi răsărit din noapte, căci în glasul Domniței, cu două silabe, trâmbițaseră toți cocoșii dimineții. Dar Lența nu se ivi.

La C.D. se deschideau ferestre, apăreau lumini, umbre.

– Cine m-aude dincolo? trimise Domnița ca un buzdugan zmeesc glasul suprem al Operei din Paris.

Dar numai ecoul munților aplaudă această mărinimie.

În schimb, umbre plecau de subt stele și printre trandafiri spre C.D., ducând...

Și deodată pieptul Domniței absorbi munții, și plin din nou de putere, glasul răsună peste trandafiri:

– Du-duș!

– Dom-ni-țăăă!

– Ai venit ne-bu-nu-leee?

– Am ve-nit Dom-ni-ța meee!

– Ai auzit, Nina?

– Am auzit.

– Aista-i Duduș! Să-l vezi! Da' ce-i mă rog foiala asta? se aprinse din nou Domnița, deprinzându-se cu întunerecul de-afară. Se zărea printre trandafiri o caravană de umbre.

– Ducem apă fiartă lui Coca Duduș.

– Du-duș!

– Dom-ni-țăăă!

– Ai să-mi o-pă-rești tran-da-fi-riii!

Duduș nu răspunse. Dar după un timp Asineta veni în fugă, aducând „carte".

„Pușa, No. 1. „Păstrează-ți glasul intact pentru masă, ca și fiul tău.

No. 2. Înțelege situația în care mă aflu (în pielea goală).
No. 3. Nu puteam apărea în fața Domniței acoperit de pulberile pribegiei.
No. 4. Inima mea a rămas cu trandafirii; cum să-i opăresc?
No. 5. Astfel!
No. 6. Domniță, în fața veșniciei, din apă (caldă) te salut".

La C.D. Duduș se spăla, Huiau Vornicenii! Săseau pe rând fetele cu oale, cofe, căni, căldări, cărăbănind toată apa fierbinte din cazanul bucătăriei. Era un fel de mobilizare generală. Viața Vornicenilor curgea din nou pe albia repede. Duduș descoperise cu strigăte de mânie și blesteme cumplite că apa de la robinet nu mai curgea. Și cât sperase în viteza unui duș rece care să-l deștepte din somnul Fratelui Tudor! Apariția Lenței însă îi schimbase gândurile.

– Ai venit! Vă-leu că frumos te-ai făcut! Te-ai ținut de haiabucuri, motan pădureț!

– Păpușă de turtă dulce, ce mai e pe-acasă?

– I-hai! Avem o duducă!

– Taci! Fata Lenței Panțâr? Madmazel Lentzuca?

– Iaca! Lența și fată! Fă-te frumos că te toc eu!

Și de-atunci Duduș se pregătise de bae lungă, punând o pauză între Fratele Tudor abea ieșit din opincile drumului și soarele de la Stejarul Chioaiei, și apariția lui Coca Duduș dincolo. Gândea cu inima cuvântul „dincolo": se scutura ca un măr copt peste zaplaz.

Deci revenise la el, chemându-și curajul prin zgomotele familiare.

– Turnați, nevinovate fete, apă fierbinte în scăldătoarea fiului slinos!

Umpluseră cada. Duduș le expulzase. Intrase cu deliciu în apa fierbinte. Se săpunise, dând apoi „aburul decenței" și o chemase pe Madama Lența să-l „toace".

De-acolo vorbise cu Domnița, punând-o pe Lența să deschidă fereastra. De-acolo scrisese misiva. Apoi ascultase raportul Lenței, cu ceafa răsturnată pe marginea căzii, docil ca o cană în care torni vin din butoi. Nu întreba nimic, dar asculta până-n vârful degetelor.

– ... Domnița îi spune Ninoșca. Tare o mai răsfață! Merde!... Da' o chiamă Doamna Nina Tomaș. Madame: S'il vous plait! S-o vezi când se chiaptănă, prințișorule, s-o mănânci! Îndrăcită muerușcă! Auzi! Abea o înțărcat-o mă-sa și o și papat un bărbat. Parole d'honneur!

Și dăi și dăi, de toate, de-a valma, cum îi veneau Lenței la gură, pe românește și pe franțuzește.

Dar Lența vorbea despre altcineva.

Nu putea „Fata cu miros de portocală" să vie spre urechea lui prin gura Lenței.

Și totuși despre ea era vorba. Se numea Nina Tomaș, era secretara Domniței și era Doamnă! Doamnă divorțată! Nu putea să fie așa, dar așa era.

Vorba Madamei Lenţa!

Îi venea să doarmă, ascultând.

Amâna mereu tot: ridicarea mânii din apa călduţă, ca să-şi şteargă broboanele de năduşeală, care-i alergau pe obraji; spălatul, rasul, îmbrăcatul, apariţia „dincolo". Căci iarăşi, ca şi în timpul boalei, dincolo însemna altă lume decât a lui, în care era fata cu miros de portocală.

– M-asculţi sau dormi, prinţişorule?

– Te-ascult.

Îl mira glasul lui. Era trist, ostenit, resemnat. Nu şi-l mai auzise astfel până atunci. Glasul altei vârste.

Şi inima se-ntunecase.

Afară s-auzeau greerii, dincolo de glasul Lenţei.

– Dă-mi o ţigară bună, prinţişorule, că mi s-o făcut de-atâta mahorcă!

Îi făcu semn să-şi ia. Lenţa trăgea ca un recrut. Odaia aburită se umplu de mirosul dulceag al ţigaretei Gold-Flake. Din bae, cu ochii întredeschişi, Duduş respiră o amintire în fumul dulceag: după-amiaza când reluase tutunul, după o plimbare lungă şi o discuţie anostă cu Tătuţa şi Aida. Căutase ceva şi găsise subt degetele Aidei, ascuns după glasuri, prezenţa de fum a Valsului Fantomă. Apoi venise versul tulburător pentru el, în care s-adunau toate: „Fată cu miros de portocală".

Îl regăsea ca atunci, proaspăt, nou, fraged.

Lenţa vorbea despre Nina Tomaş, dar n-o mai auzea.

Asculta în el cum se formau, pe acelaşi ritm, cuvinte care apăreau din ceaţă ca vechimile, proaspete totuşi ca ceva atunci copt pe creangă.

„Aş dori să te cunosc, scriu şoapte,
Cu un coş de portocale, într-o piaţă
De oraş străvechi şi afumat
Cu mitropolii medievale.
Eu să fiu, de pildă împărat,
Tu, cum am mai spus, cu portocale..."

Apoi o ceaţă acoperi cuvintele, mistuindu-le, dar lăsând acea îmbujorare de mărgean a soarelui ascuns de ceaţă în dimineaţa apelor.

Nu se mai auzea nimic decât iar glasul Lenţei care vorbea mereu despre Nina Tomaş, despre memoriile Domniţei...

– Lenţa, ce face Fiţig?

– Pacatele mele cele grele, nici aici nu scap de jupân? Ce să facă? Suge!

– Calul?

– I-hai! Strânge! Dă-i o cofă că-ţi cere şi fântâna!

– Ilie?

– Bătu-l-ar ciuma de ghiuj! Cu iepele lui deşălate, vede-l-aşi cu lumânare!

– Conăşelu?

– La curu florilor, pardon de vorbă! Că de asta-i grădinar cu leafă de conaş!

– Pădurarii?

– I-o mâncat urşii! Cine-i mai vede?

– Frumoasa Lenţa?

– Râzi tu, râzi, prinţişorule, da' cine ţi-i mai credincios ca Lenţa? Iaca are să mă huiască Domniţa de-mi ţiue de pe-acu urechea! M-o trimes să văd ce-i, şi du-te, Lenţo, şi adă, Lenţo, şi fă, Lenţo şi drege, Lenţo, şi stai, Lenţo, ca o femee fără obraz la curu prinţişorului când face bae! Şi prinţişorul, în loc să-i spue Lenţei: Iaca, Madamă Lenţo, ţ-am adus un suvenir din călătoriile mele, ţine bine, să nu-ţi scape din mână, – prinţişorul îşi face râs de Lenţa ca ciuma ceea de Ilie! Păi treabă-i asta!

– Lenţuco, păpuşică de vanilie, îngeraş de zahăr ars, asta-i muzica ce-mi place! Ale-hop! şi ţuşni din bae drept în picioare, împroşcând-o pe Lenţa cu apă şi nuditate.

– Fugi, păpuşo, după halat. A răsărit Duduş! Cu-cu-ri-guuu!

Auzindu-l, Domniţa care-l aştepta pe cerdac spuse din nou către Nina:

– Duduş!

*

Cerdacul strălucea de lumini. Toate fetele, toate lămpile.

Domniţa se dezvăţase, de când îşi dicta memoriile, de sufrageria Alcaz. Cum însă nu vroia să-l lipsească pe Duduş de „oamenii lui", adică de Troia care nu era admis în etacul ei, Domniţa poruncise fetelor să pregătească masa în cerdac, cu patru tacâmuri şi flori.

– Ia să te văd. Aduceţi lumini.

Aşa îl întâmpină Domniţa, instalată în fotoliul ei, cu un şal pe umeri şi altul pe picioare.

Fetele apropiară lămpile, ţinându-le în mână, făcând o roată de lumină în jurul capului lui Duduş. Se îmbrăcase ca pentru masa lui de pomină, cu guler tare, haină de culoare închisă, monoclu şi pieptănătură linsă. Nu mai semăna cu Fratele Tudor. Dar obrajii lui aduceau soarele de pe munte, părul avea o lucire mai vie, iar albastrul ochilor vestea floare.

După ce-l inspectă lung, ca un geambaş, şi după ce-l sărută tare, ca o mamă, Domniţa îl prezentă.

– Fiul meu Duduş; prietena mea Nina Tomaş.

– Frate!

– O, soră regăsită!

Se contemplară. Apoi Duduş, aplecându-se adânc, îi sărută mâna. Gestul lui pornise bufon curtenitor, dar întâlnind mâna subţire în mâna lui bătătorită, fu gata – mai-mai – să o sărute altfel: suflând dintâi asupra ei să

vadă dacă mai rămâne ceva. Era înduioşător de mică şi fragilă. Îi aruncase o umbră de toporaşi pe inimă mâna ţinută în palma lui. Avea o amintire de păstrat în palmă.

Dar deîndată se aruncă spre ceilalţi.

– Maestre!

– Duduş!

Maestrul mirosea a vin şi înainte de masă, dar Duduş regăsea cu plăcere, mai ales într-o astfel de clipă, concretul familiar al Maestrului Troia.

Lenţa era acolo, numai ochi şi urechi.

Fetele erau acolo, privind cu ochi mari ca la o întâmplare de pe uliţă. Era şi Asineta cu-n trandafir galben în păr; Duduş trecu peste, amânând rezolvarea micilor probleme.

Erau deci toţi.

– Puşa, mi-i foame.

– Şi voi ce staţi ca proastele? Nu vedeţi că moare de foame copilul!

– Puşa, un păhărel de... Ştie Lenţuca!

– Bravo, băete! Ai luat deprinderi frumoase pe unde mi-ai fost! Şi pe unde mi-ai umblat, mă rog?

Se rânduiră în jurul mesei ovale: Nina alături de Domniţa, Duduş alături de Maestrul Troia.

Lenţa veni cu băuturi. Duduş bău un păhărel de ţuică veche. Avea nevoe.

– Unde n-am fost, Domniţă! Toarnă, Asineto.

– Te-ai făcut beţiv? Nu-i mai turna.

Dar Asineta se grăbise.

Duduş bău al doilea păhăruţ, înfierbântându-şi fricile.

– Ei? îl interpelă Domniţa.

Dar nu-l lăsă să răspundă, căci văzându-l îşi aminti cât de mult nu-l văzuse.

– Brava ţie! Te-ai gândit la mama ta! În fiecare zi o scrisoare! Nici un rând măcar! „Mamă, sunt bine. Al tău fiu iubitor". Nimic! Tufă! Cum ai trecut pragul casei, ai îngropat-o pe maică-ta! Tune şi fulgere la Vorniceni, cadă potoape, ardă casa, îmbolnăvească-se Domniţa, – dumnealui nimic. Umblă lela prin lume c-o haină de călugăr şi puţin îi pasă de inima mamei lui!

– Puşa, m-am închinat pentru tine.

– 'Tâta rău!

– Inima mea...

– Viperă, lasă inima! Inimă? Coadă de vulpe!

– Inima mea, Domniţă? Uite inima: veveriţă. Uite mama: bradul inimii mele. Pomul meu de Crăciun, grădina mea de trandafiri, Domniţă scumpă şi adorată, nu strica inima fiului tău. Trimite-i o dulce sărutare, după această justă şi blagoslovită mânie, ca să ştie şi aceste nevinovate copile de

ce o mamă e mai mare decât un fiu, chiar când fiul e un măgar cu monoclu şi mama lui un potir cu esenţă de roze. Haide, Domniţă, înduplecă-te...

– Păcătosule! Fariseule!

Domniţa-i întinse mâna peste masă. Duduş i-o sărută, ridicându-se de pe scaun. Dar parcă se detracase mecanismul lui verbal. Mai mult se pastişa, astfel acoperind panica golurilor. Nu putea improviza. Avea trac.

– Toarnă, Asineto.

– Du-duş, vrei să mă superi?

– Urmaşul celor două orfeline se supune!

Începură să mănânce. Câtva timp nu s-auziră decât lingurile şi exhuberantele sorbituri ale Domniţei, cărora le răspundea, de lângă Duduş, Maestrul Troia.

În lumina lămpilor, Nina Tomaş părea atât de fragil fetiţă încât în jurul ei şi aerul nopţei de august ducea gândul la răceala nopţilor de septembrie. Şi nimeni nu punea un şal pe umerii mici. Totul în ea era mic: nasul, gura, obrajii, mânile. Numai ochii... Greerii cântau pentru ea. Stelele erau pentru ea. Tot tremurul delicat al vastei nopţi de munte se aduna în jurul ei, dându-i contur de icoană a miniaturilor din ierburi şi din ceruri.

Duduş îi întâlni privirea: Ochii Ninei nu se feriră; zâmbiră deasupra lingurei de supă, privindu-l c-o lucire de maliţiozitate. Şi Duduş simţi cu paroxism că are numai nouăsprezece ani. Îl considera cu superioritatea iritantă a altei vârste. Vru să spue „toarnă, Asineto", dar se reţinu.

– Ei, ia spune pe unde mi-ai fost?

– Dar unde n-am fost, Domniţă! Cunoşti lanţul Carpaţilor?

– Lasă-mă cu geografia!

– Domniţă scumpă, n-am fost în istorie! Numai în geografie, ca un neştiutor tânăr care vrea să-şi cunoască ţara.

– Spune odată unde mi-ai fost? Nu mă năuci cu parascoveniile tale!

Dar venise mâncarea. Iar s-auziră furculiţele şi cuţitele. Cuţitul intra nemilos în gura Maestrului Troia.

Masa devenea lungă până la corvoadă pentru Duduş. Asineta însă veghea. Începu să-i toarne din vinul roş, foarte preţuit de Madama Lenţa, fără să mai aştepte invitaţia lui Duduş şi ocolind cu îndemânare privirea Domniţei. Cum o vedea absorbită de mâncare, Asineta turna şi Duduş bea.

Nina îl privea din când în când, tocmai când Asineta îi umplea paharul.

„Are să mă creadă beţiv", gândi Duduş. Şi se miră deodată, cât de simple, cât de elementare erau în această seară aşa zisele lui gânduri. „Ce noroc că nimeni nu-ţi poate vedea conţinutul capului! Ar fi o catastrofă ca această *tânără Doamnă* să-mi surprindă vidul". „Tânără Doamnă" era şi o constatare, dar şi o dorinţă punitivă de insultă. Ar fi dorit „să-i arate el", s-o învingă într-o discuţie, s-o domine, dar dorinţa se agita ca un gândac întors pe spate, fără mijloace de realizare. Poate că Fiţig l-ar fi stimulat.

Fiţig solicita în el nu numai vorbe improvizate, dar şi procedee. Vorbea cu Fiţig, uneori, cum execută farmacistul o reţetă.

– Se vede că multe lucruri ai de ascuns! îl interpelă Domniţa, denunţându-l iar tuturora. Nici nu-ţi aud gura!

– Mânânc, Domniţă, ca un copil hemesit întors la belşugul casei părinteşti.

Simţi o răceală în stomah şi încheeturi. „Belşugul casei părinteşti", ca expresie, suna lamentabil, sinistru. Te pomeneşti că era în stare să spue şi formule de genul acestora: „Vorbe simţite", „Sentimente distinse", "Oameni aleşi", „Peisagii nespus de frumoase".

Turna în el vin roşu, dar, vorba lui Fiţig, „stăpânii erau plecaţi de-acasă".

Până la sfârşitul mesei, amână mereu răspunsul la întrebarea Domniţei. Dar obligaţia de-a răspunde odată şi odată plutea asupra lui, dându-i dorinţa de a se ascunde subt masă, de-a deveni invizibil. Măcar de-ar fi putut fi nerod cu simplicitate, capabil să răspundă de pildă: „Am făcut, mamă, o excursie prin munţi. Era frumos. Am petrecut bine. Ce să-ţi spun mai mult? Chiamă-l dacă vrei pe Cuviosul Alfeu..."

Da. Avea nevoe de un ajutor ca să poată răspunde la o întrebare care pe vremea lui Duduş ar fi declanşat un delir de improvizaţii. Dar nu mai era Duduş. Nici Fratele Tudor, nici Duduş, nici nimic. Un băiat intimidat de toată lumea şi pe de-asupra şi de propria lui reputaţie: o simţea deasupra capului ca pe un paianjen.

Şi era şi ameţit pe deasupra. De când plecase de la Vorniceni nu băuse decât apă, mâncând numai lucruri uşoare. Acum, mâncărurile de-acasă, „îmbelşugate" vai! înghiţite fără poftă, numai ca să nu vorbească, îl apăsau; iar vinul trimetea neguri în creer, paralizându-l.

– Duduş, ce-i cu tine? Dormi? Te-ai îmbătat?

– Sunt ostenit.

– Du-duş! Ia aduceţi-mi-l pe călugăr – se adresă Domniţa fetelor.

Două porniră în goană.

„Se-ncurcă treaba", gândi Duduş, constrâns mereu să constate ce sentâmplă, fără să poată rezolva nimic.

Alfeu apăru epopeic în noapte, cu straşnica lui înălţime şi cumplita lui barbă de foc.

– Călugăre, ce-aţi făcut voi atâta amar de vreme? Văd că mi l-ai adus mut! vorbi Domniţa arătând cu degetul gura încuiată.

– Iaca! făcu Alfeu, uitându-se la Duduş c-o iute clipire de ochi.

Abea atunci, Duduş îşi aminti că are monoclu. „Îmi compromit şi monoclul" gândi el.

– Păi cum să nu tacă, dacă s-o deprins cu tăcerea. Ce să facem? Am umblat prin munţi căutând drumul mântuirii...

– Alfeu!

– O cruce am, Domniţă. Iaca o fac în faţa crucii de pe schit.

Domniţa era cucernică. Îşi făcu şi ea cruce.

– Vezi, Domniţă, interveni şi Duduş.

– Dă, minunile Domnului! Ştiu şi eu! Călugăre, da' de băut?

– Vă-leu! Apă, Domniţă, ca fiarele pustiei! Am şi uitat gustul vinului...

– Lenţa, cinsteşte-l pe călugăr.

– Sărutăm cinstita dreaptă. Da' spune mata, Domniţă, în tătî cinstea: nu l-am adus în bună stare?

– Lenţa, cinsteşte-l pe călugăr.

– Sărutăm cinstita dreaptă şi cinstita stângă. Da' rugăciuni nu l-am învăţat să facă?

– Eii, lasă-mă cu pomelnicul, călugăre! Bună sara. Ia du-te la culcare că mai ai nevoie şi de apă!

Duduş îl privi cu „bravo" pe Alfeu. Şi i se păru tare ciudat că tocmai la ananghie Alfeu vorbise în locul Fratelui Tudor, scoţându-l din încurcătură pe Duduş. În definitiv poate că făcuse o greşeală renunţând la haina lui de până atunci. Se învăţase să fie Fratele Tudor. Nu-l regăsea încă pe Duduş. Pe Fratele Tudor îl lăsase. Dar pe Duduş îl va regăsi?

– Spuneai că ţi-i somn? îl alungă Domniţa. Du-te şi te culcă.

– Domniţă, Doamnă, – se înclină Duduş ceremonios, sărutându-le mâinile.

Asineta porni cu lampa să-i lumineze drumul spre C.D.

– Nu mă culc. Du-te înapoi.

– Dar ce faci? îl ajunse din urmă glasul Domniţei.

– Meditez.

– Meditezi tu pe dracu! Ia mai bine plimbă-mi fata. Hai, Ninoşca, tot îţi place ţie să umbli.

Astfel Duduş se trezi deodată cu o umbră sprintenă alături.

– Unde mergem? îl întrebă Nina.

– Unde vreţi. La dispoziţia dumneavoastră...

– Este o bancă lângă un stejar...

– Mă rog...

Porniră spre Stejarul Chioaiei.

– Nu vă este frig?

– Nu.

Duduş avea impresia că vorbeşte într-o piesă de teatru prost tradusă din franţuzeşte.

Nina mergea repede. Numai cerul avea aurul spulberat al stelelor; încolo totul era negru şi enorm, amintind vremurile premergătoare omului. Ajunseră la bancă. Se aşezară.

– Meditezi?

– Nu.

– Te incomodez?

– Nu.

Era mortificat şi furios.

– În fond, de ce ai devenit Fratele Tudor?

– „În fond", am devenit Fratele Tudor fiindcă am multe păcate.

– Păcate de copil.

– Păcate de om. Fumez, beau, etc... Sunt, ceea ce se chiamă un copil stricat. Fecior de bani gata, mamă care mă răsfaţă, sânge putred. Neam vechi. Sunt un degenerat. Monoclu, ţigări, vicii şi... ciudăţenii...

– Glumeşti?

– Ţi-e frică să stai alături de mine?

– Sper că eşti bine crescut? Neam vechi...

– Noaptea?

– Noaptea te culci şi dormi. Eşti ostenit. Ai băut prea mult. Haidem.

Glasul răsună sacadat, net, categoric. Glas de belferiţă sau de infirmieră.

Paşii sunară ostil la întors. Se certau parcă sonorităţile lor. Dar buzele rămâneau închise. Duduş vedea cu sfâşiere cum se apropie poarta casei; sângera toată fiinţa lui în această poartă. Îi înghiţi.

– Noapte bună, tinere.

Îl lăsă acolo. O văzu câteva clipe trecând prin lumina lămpilor din cerdac, sprintenă, sprintenă... Dumnezeule! Era dureros de sprintenă când pleca!

N-o mai văzu.

Îi căzu sângele ca un frunziş deodată scuturat.

Ş-apoi, cu furie de vânt, inima i-l aruncă din nou în cap, valvârtej.

Se duse hotărât spre casă.

– Lenţa!

Aşteptă puţin. Lenţa apăru cu tulpan roz, încrucişându-şi pudic pulpanele capotului de noapte mauve.

– Ce-i prinţişorule?

– O sticlă de vin roş. Mi-o trimiţi la C.D.

– Bine, încuviinţă Lenţa. Şi cu cine ţi-o trimit?

– Cu Asineta.

– Bine, oftă Lenţa. Da' mai aşteaptă până ce-adorm slugile.

Astfel îşi trecu noaptea.

Iar dimineaţa, în zori, când soarele-i bătu din nou obrajii cu lumină, Duduş ascultă mult timp ceva care se apropia de inima lui. Apoi scrise.

Dimineaţa, Lenţa intră în odaia Ninei, aducându-i ca de obicei o linguriţă de miere şi apă proaspătă. Îi mai aducea încă ceva pe tablăua lăsată

la căpătâiul patului: o scrisoare; trandafirul de de-asupra era ofranda Madamei Lenţa.

„O, ce dimineaţă, Doamnă, peste lume!
Râd în clipe fetele luminii,
Sprinten curge Bistriţa în spume
Fumurile duc în cer arinii.

Vine soarele de la cules sulfină
Cântă în destine sonatine
Zările-s ca vinele pe tâmpla fină
Sufletul e lemn de violine.

E păcat să dormi după o noapte
Risipită-n gesturi de paiaţă.
Aşi dori să te cunosc, scriu şoapte,
Cu un coş de portocale, într-o piaţă

De oraş străvechi şi afumat
Cu mitropolii medievale.
Eu să fiu de pildă împărat,
Tu, cum am mai spus, cu portocale.

Să-mi întinzi un fruct de aur moale
Să văd ochi şi dinţi de lup râzând
Să ghicesc în tine portocale
Calul să necheze, braţul blând

Să te ia în fruct ş-aproape goală,
Calul să pornească înainte,
Să fii tânără, să fii fierbinte,
Fată cu miros de portocală.

Şi să vadă astfel dimineaţa:
Tinereţă de-mpărat călare
Portocală dulce, fată mare
Prin cetăţi unde s-aprinde viaţa".

– Unde-i Duduş? întrebă Domniţa pe Lenţa la vremea dejunului; nu-i aud gura.

– O plecat calare pe inima goală, să-şi vadă pădurarii.

– Mişălul! scrâşni Domniţa. Nu-şi uită oamenii!

PARTEA A ŞASEA

Dragostea e un miracol compromis de oamenii maturi şi renegat de cei înţelepţi. Poate că de asta tocmai, fiecare tânăr, când iubeşte, descopere un miracol al lui în ceea ce pentru alţii nu e decât o formulă biologică şi o industrie poetică.

Duduş iubea. Foarte simplu. Înveţi la şcoală: Scarlatina este o boală ale cărei simptome sunt... Şi ştii ce-i scarlatina. Dar dacă zaci în pat şi afli că ai scarlatină, nu mai ştii, ci vezi, vezi altfel, scarlatina devenind un nou raport între tine şi lume.

Duduş ştia ca orice tânăr cultivat mica enciclopedie a dragostii. Dar acum iubea. Vedea lumea printr-o altă transparenţă. Era bolnav în lene de soare şi surâs. Devenea naiv. Lumea îl mira din nou, ca în copilărie, numai că privirea de atunci a ochilor, acum era în inimă. Nina nu mai era o fată, un nume şi o reprezentare a lui; Nina era o nouă realitate a sufletului, altă sonoritate, alt anotimp.

Spunea:

– Iubesc!

Şi asculta ca întâiul om întâia privighetoare.

Totul începea din nou. Nimic nu fusese; totul era.

„Mi-am găsit inima în rouă".

Aşa gândi într-o dimineaţă, mergând prin rouă la ceasul de Rai al zorilor. Şi întregul pământ deveni floare delicată subt privirea lui. Cuvântul „gingaş", repudiat cu oroare din vocabularul lui de până atunci, devenea o atitudine spontană, de care nu se sfia. Nu-l umilea nici idilismul dulceag care-l stăpânea în unele clipe, dându-i nevoia de-a dezmierda pui de găină abea ieşiţi din ou, pui de pisică, de-a nu călca pe câmp la întâmplare, pasul lui ocolind gâzele, fluturii toropiţi, florile anonime. Îi părea rău că vine toamna, melodramatic, având suflet de spectator tandru la „Dama cu Camelii". Îi venea să aline, să dezmierde, să compătimească. Devenise sora de caritate a văzutelor şi nevăzutelor. Nu mai ţipa. Toate zgomotele îl jigneau direct, fără însă a le reprima, suferindu-le în tăcere. Dorea şoapta, armonia, muzica, tonul stins, umbra, luna. Lumina lunii îndestula exact în

el nevoia de a vedea nebulos. Preciziunea geometrică a soarelui îl făcea să-şi acopere ochii cu genele.

Vitalitatea lui de odinioară îi apărea ca o simplă vulgaritate cu accente de circ. Era dispus să acorde fiecărui om o taină. Chiar şi Tătuţei. Chiar şi Aidei. Cine ştie?... Orişice om era stimabil de vreme ce fiecare putea conţine miracolul dragostei. Retracta sufleteşte toate judecăţile şi epitetele articulate mai de mult împotriva Puicei. Şi pe Asineta o considera cu o jenată compătimire. Nu mai vedea în Asineta trupul unei nopţi de primăvară, ci sufletul. Săraca! Îl iubea. Suferea. Ar fi fost în stare să-i pue mâna pe frunte, frăţeşte, părinteşte. Dar nu mai avea curajul gesturilor exterioare. Pasiv ca în timpul convalescenţei, plimba acest suflet în trupul lui sănătos dar moleşit. Oglindea înduioşat lumea, fără să-i ceară sau să-i impue nimic. Ca un cerşetor care n-ar cere oamenilor decât să treacă prin faţa ochilor lui.

Zilele treceau egale, devenind continuitatea uneia: aceleia de la început. Esenţialul era că exista o Nină şi că Nina stătea la Vorniceni. Noaptea, Duduş se uita de departe la fereastra ei. Ştia exact când stinge lumina. Se purificase într-atâta, încât nici îngerii n-ar fi privit altfel fereastra odăii unei fete. Duduş de altă dată ar fi clipit, ar fi rânjit – oricât ar fi fost de frumoasă şi de ireproşabilă fata –, dezbrăcând-o imaginativ ca să-i vadă trupul, şi umilindu-i frumuseţea cu toate gimnasticile ritului trupesc. Acum însă, un crin ar fi putut lua locul lui Duduş, găsindu-l pregătit pentru puritatea lui. Nu se gândea la realitatea nocturnă a Ninei. Veghea la fereastra somnului ei. Faptul că era doamnă, că era divorţată, că trecutul ei nu-l cunoştea, n-avea nici o importanţă. Somnul Ninei era noţiunea abstractă în sine, dar muzical concretă în el, a unei încântări. Senzaţia de-a avea în sufletul lui prospeţimea nopţilor cu Crai Nou. Aşa era în el somnul Ninei, în fiecare noapte.

Dimineaţa şi-o petrecea pe scaun, la ferestra odăii lui, care avea drept în faţă, peste grădinile de trandafiri, ferestrele etacului Domniţei. Acolo, toată dimineaţa, Nina scria memoriile pe care i le dicta Domniţa.

Casa Alcaz devenise casa de peste drum unde era „ea". Întrebuinţa des pronumele „ea", în gând, pronume liric, în care realitatea Ninei devenea mai intimă, dar acoperită parcă de o ceaţă uşoară. Contempla dimineţi de-a rândul casa Alcaz, Andronic Ceaur Alcaz, fără s-o mai recunoască, transfigurată de noua prezenţă. Aceeaşi casă întâlnită subit pe coastele Siciliei, învăluită în glicine, nu i-ar fi dat o mai tulburătoare mirare.

„Fată cu miros de portocală"...

Pentru Nina avea un sentiment de necontenită alarmă. Să nu răcească, să nu se împiedice, să nu lunece, să nu se înece – Nina făcea în fiecare zi cu soare băi în iaz –, să nu se ostenească. Totul înspre Nina şi dinspre ea era cu „să nu..."; parcă toate cele ameninţau graţioasa ei fragilitate.

Materializat, acest sentiment ar fi devenit clopot de sticlă şi de adorare asupra Ninei, izolând-o de primejdii. Natural, nu îndrăznea să-i spue nimic, nici măcar să încerce de a-i da un sfat, căci în faţa ei era paralizat şi spectativ: oglindă. Dar de câte ori absenţa ei, în timpul zilei, se prelungea, Duduş devenea febril, imaginaţia lui concepând numai catastrofe. Astfel proectată, Nina căpăta graţia patetică a fluturaşilor cu aripi străvezii, pe care oricine şi orice îi poate pulveriza. Numai că aceia sunt în lume, miliarde, pe câtă vreme Nina era în suflet, unică.

– Nu-l mai recunosc pe Duduş! ofta Domniţa. S-a-ntors din munţi altul...

Logica Domniţei era exactă, atribuind excursiei din munţi prefacerea lui vizibilă. Căci într-adevăr, cu scurta şi uitata excepţie a zgomotelor din ziua sosirii şi a băii cu tămbălău, – Duduş venise schimbat, apărând astfel, încă de la întâia masă în comun. De atunci devenise atât de cuminte încât portretele din sufrageria Alcaz şi l-ar fi însuşit alături de Andronic şi Aida. Iar Nina, numai în ochii Lenţei era o cauză a schimbării lui Duduş. Nu că-l vedea îndrăgostit de Nina, fiindcă dragostea, pentru Lenţa Panţâr, însemna faptă în aşternut, mai cu seamă când s-ar fi întâlnit cu prinţişorul. Lenţa însă vedea cu o mirare împinsă până la superstiţie, în schimbarea lui Duduş, încă o victorie a „drăcoaicei". De când venise la Vorniceni schimbase tot, numai prin simpla ei prezenţă. O schimbase pe Domniţa – care o răsfăţa fără s-o certe –; o schimbase pe Lenţa care o adora, deşi s-ar fi cuvenit să o urască; şi îl schimbase pe prinţişor, făcându-l mieluşel nu numai cu ea, dar cu toată lumea. Era şi seminţa fricei în admiraţia Lenţei pentru Nina. Trăind pe lângă Domniţa, la Paris şi în ţară, Lenţa cunoscuse tot felul de mueruşte. Dar una ca Nina încă nu întâlnise. Nu că era mai frumoasă decât atâtea altele! Alături de Duduia Aida... Se gândea Lenţa la una ca asta şi deodată înţelegea că Aida parcă murea alături de Nina.

– Ce dracu o fi având? o întorcea Lenţa odată cu cărţile de pasienţă, pe dos şi pe faţă, căutând să-i descopere „chichirezul".

Nu ştia să se îmbrace. Mereu şi mereu fustă neagră şi bluză neagră „semplă". Nici tu brăţări, nici tu inele, nici tu pieptene cu pietre scumpe, nici tu pantofi cu strălucire, nici tu dresuri, nici tu unghii făcute! N-avea nimic de preţ pe ea. Şi totuşi, învinşi, ochii Lenţei o vedeau frumoasă ca o „prinţesă". Nu. Ca un pui de prinţesă!

– Aici e chichirezul fetei! hotărî Lenţa scuipând printre dinţi, după ultimul fum al ţigării.

Părea, al dracului, o nimica toată de puştancă. Subţirică, mititică, cu picioruşe de păsărică.

– Da' s-o vezi tu, măi Lenţo, când iesă de la scaldat! Tii-tii, băete!

Regreta Lenţa că nu-s de bărbat ochii ei, atâta foc simţea.

Când ieşea din apa verzue a iazului, după înot departe, cu strălucirea părului deasupra apei, halatul pe care i-l întindea Lenţa cuprindea cel mai

dulce fuior. Ca fumul la vedere, dar ca piersica în mânile care-i puneau halatul, bătând-o pe umerii „rotunjori ca prepeliţa".

Lenţa o ştia bine. Aşa cum era „cu fustă de vădană", era mai cochetă decât actriţele de la Paris. Se dichisea ca o pisicuţă. Părul, dinţii, unghiile, ciorapii, – şi-i cârpea singură –, fustele – singură şi le călca –, tot-tot- tot...

– Şi pentru ce dracu? nu se dumirea Lenţa punând cupă peste cupă.

„Pentru ce?", în dialectica Lenţei însemna „Pentru cine?"

Căci Lenţa, din experienţă, nu concepea cochetăria pe degeaba. Acasă, în odaia ei, Lenţa n-ar fi ieşit din capot şi papuci până la ceasul sicriului. Când ieşea în lume Lenţa Panţâr, treaba se schimba. Vorba ceea: „Ce porţi, leleo, chelbea-n cap? Dacă-i moda, ce să fac!" Ce n-ar fi făcut Lenţa pentru modă, adică pentru bărbaţi. Bineînţeles, pe când era tânără. Acuma se ghilosea – ce-i drept – dar pentru obrazul ei de Panţâroaică şi pentru cinstea Domniţei.

Nina însă era cochetă ca o mueruşcă în nişte boarfe de vădană. Bărbat n-avea. Curat călugăriţă. Şi nu de celea... Şi parcă nici nu căuta bărbat. Ş-aşa cum era îi şedea mai bine decât uneia cu găteli.

Şi nu râdea cu dinţii. Râdea cu nasul şi cu ochii.

– A dracului treabă! Măi popo, îl interpela Lenţa pe cel din cărţile pasienţei, slinos de vechime şi puchinos de muşte; ia auzi-o cum râde!

Râdea în odaia Domniţei cu glas tânăr.

Copchilă la râs, copchilă la înfăţişare, ochi drăcoşi, nări de mueruşcă, strai de vădană ş-un trup: – Ma-măăă!

De câte ori se gândea la trupul ei, Lenţa regreta c-un fel de jale c-aşa mâncare de rege stă în fustă de vădană. Şi cărţile de pasienţă, căzute din mâna Lenţei, se uitau la ea de jos în sus ca cei răsturnaţi din trăsură.

Aşa cum era, la treabă era mai abraşă decât Duduia Aida. Se uita la om şi omul o asculta. N-avea nevoe nici să se-ncrunte, nici să ţipe, nici să ceară încă o dată. Spunea ce trebue şi omul făcea.

Cum îl îmblânzise ea pe prinţişor!

Lenţa se scărpină în palmă.

În dimineaţa când dăduse Ninei scrisoarea lui Duduş, pe tabla, odată cu linguriţa de miere, Lenţa mai pusese de la ea un trandafir.

– Începe Coca Duduş să-şi arate colţişorii dulci, – meditase Lenţa ascultând la uşă, cu toate că dincolo nu rămăsese decât o scrisoare, un trandafir şi o fată.

Dar îi plăcea Lenţei să stea la uşa altuia şi să aştepte, c-avea ea în sânge nu numai vuetul ghiocului dar şi năravul celor care dau în ghioc, pândind amatorii.

De-atunci sperase Lenţa cu tot focul inimii, că are să primească de la prinţişor bacşişuri mai mari decât acela care o răsplătise pentru vestea că:

– I-am dat scrisoarea, prinţişorule. O deschis nişte ochi...

– Cum?

Îi spusese verzi și uscate despre ochii verzi care, în realitate, se deschiseseră după somn. Dar căpătase un bacșiș bun, sperând în îmbulzirea altora.

De-atunci însă nimic. Nici tu plimbare-n doi, nici tu întâlnire – Lența avea câte un ochi la fiecare fereastră a casei –, nici tu cheie cerută Lenței pentru ușa cu broască unsă cu untdinaft, nici tu pași noaptea, căci avea Lența ureche și în somn. Nimic!

– Ce mama dracului i-o fi scris? începuse Lența să se întrebe.

Renunțase să-și răspundă, fiindcă de atunci Coca Duduș era miel, iar Nina neschimbată. Scria cu Domnița, făcea bae, se dichisea ca pisicile, se ascundea în fustă și...

– Râzi, măi tată, și ține-o pe Lența la ușă!

D-apui cu învățătura! Mai rău decât Coca Duduș când îl apucau hachițele examenelor. În fiecare după amiază, Nina se așeza la masa din odaia ei, trasă lângă fereastră, cu tot felul de traftoloage și caete, își ascuțea ac creioanele – negru, roș, albastru – își punea coatele pe masă, își strângea capul în pumnișori – trandafiri nu altă, gândea Lența – și se punea la buchisit până la asfințit când pornea la plimbare, fie singură, pe jos, fie în trăsură cu Domnița.

– Da' nu-i păcat de-atâta tinerețâ, numai s-o trudești? exclamase Lența, după câteva zile, la ceasul ceaiului pe care i-l aducea tot acolo.

– Învăț, Lența.

– Deară! Și la ce-ți trebue?

– Să-mi câștig viața.

– Păcatele mele, da' slutele cu ce să-și mai câștige viața!

Zâmbise, cu nările și cu ochii, dar își aplecase capul peste traftoloage. Și cinci uși ferecate n-ar fi despărțit-o mai neînduplecat de gura Lenței, care amuțise țigănește: cu mare scârbă.

Mai încercase Lența s-o abată de la „oftigire", intrând cu vorbe în odaia ei. Dar Nina o privise cu ochi de stareță și Lența plecase cu înghet în gură.

– Mult mai învață, Coca Duduș! o căinase Lența. M-am prostit eu, se vede! Nu degeaba mă tot toacă Domnița că m-am hodorogit. Apui dacă nici Lența Panțâr nu mai pricepe fetele din ziua de azi, dă-o-n vorba ceea de treabă! Iaca, Duduia Aida! La ce-i folosește atâta amar de frumusețâ, dacă o ține în sipet! Nici tu bal, nici tu cavaler la scară, nici tu serenadă la fereastră, nici tu bochet, nici tu scrisorică de amor, nici tu nuntă a la tulimanfe mămicule! Da' ce-i călugăriță, mă rog? Heii! S-o fi văzut pe Lența Panțâr la vremea ei! Roi se țineau fanții! Da' Lența a dracului! Se făcea niznai! Și ei ca mierea! Da' măcar Duduia Aida tot mai pune o rochie, tot mai cântă o muzică la clavir, tot mai bate calea străinătăților. Și tot îi ceva. Da' Duduia Nina?...

Duduș asculta silabele magice, care-l mirau mereu că pot apărea și în gura altuia, după cum îl mira că Nina poate fi văzută de toată lumea, că stă

la masă pe un scaun ca toate scaunele, că se plimbă în trăsură, cu Ilie-vezeteul pe capră, că se duce până la stejarul Chioaiei pe drumul Vornicenilor, stând – ea, Nina, năluca – pe o bancă de lemn, pe care putea sta şi el şi oricare altul.

Numele Ninei în gura Lenţei Panţâr! Lenţa însăşi devenea minunată fiindcă ştia numele unei taine.

– ... Da' Duduia Nina? Şi mata n-o ştii, prinţişorule. Crezi c-o vezi? Da' n-o vede nimeni!

Era într-adevăr ciudat s-asculte el astfel de vorbe din gura Lenţei. Se uita la Lenţa ca la învelişul nobil înnegrit şi zdrenţuit al unui mare poem apocrif.

– ... Parcă-i o croitoreasă vădană! Nu dai un pitac pe ea!

– Len-ţa!

– Da' nu mai vorbi ca Domniţa că nu-ţi şade!

– Ziceam şi iar mă-ntorc şi zic: da' ia s-o vezi în halat de bae, da' ia s-o vezi în capoţelul ei de casă! Ma-măăă! Să vezi, prinţişorule, când îşi sloboade părul! I-ute aşa, i-ute aşa, parcă plouă cu mătasă! dansa Lenţa ca o paparudă, învăluindu-se cu deliciu hidos într-o ploaie vie. Şi-i subţirică! Da' nu aşa cum o vezi în afurisita ceia de fustă neagră – lua-i-ar dracu pe cei care mor să-ntunece frumuseţea fetelor! Prinţişorule, ascult-o pe Lenţa, aşa trup halal de mama care l-o făcut! I-ute aşa, i-ute aşa, – începeau mânile ei de vrăjitoare să sculpteze în aerul înfiorat forme de fruct, oval, de şold, curbe de umeri.

Ţâşnea ca o apă vie din mânile Lenţei trupul năiucit, revărsându-se lung, în tăcerea celui care asculta vrăjitoria vorbelor.

– Cine-o ştie decât Lenţa? Cine-o-mbracă? Cine-o dezbracă? Cine îi pune halatul când iesă din iaz? Ma-măăă! Zâna apelor!

Şi mânile Lenţei cuprindeau parcă o lumină în văzduh, mai dulce decât a lunii în poenele de munte.

– Naţi-o bună că ţi-am dres-o! se supăra Lenţa. Şi la ce ţi-i bun un sac de galbeni, dacă tătă ziulica mori de foame cu curu pe sac! Iaca, am zis vorbă! S-o vezi, prinţişorule, câtă-i amiaza de mare, că stă şi stă şi stă – gheboasă are s-ajungă – stricându-şi mândreţă de ochi pe spurcăciune de traftoloage! Da' ce-i, mă rog, dumneaei? Conţopist? Notar? Vorba ceea: un-ţi-s ochelarii, şpanchiule, să nu-ţi văd ochii. Nu-i pacat de aşa miere de fată să-şi oţetească tinereţele pe scaun? Parcă-i la temniţă! Şi drept să-ţi spun, prinţişorule, Lenţa are ochi buni! Întreab-o şi pe Domniţa. Vede Lenţa şi prin uşă când dincolo-i cu amor. Fata asta are-n ea duh de mueruşcă...

– Len-ţa!

– Da' nu te mai ţâfnoşi atâta c-ai să faci zbârci în obraz ca Lenţa! Zic: te-ai uitat la ochii ei? Râde cu ochii! Ai mai văzut? O fi! Da' nu ca asta. Şi râde şi cu nasu! Dracu ştie ce-ascunde-n ea, da' bine ascunde dacă nici una

ca Lenţa Panţâr n-o aflat. Of-of-of! M-am hodorogit! Mă duc fetele de nas! Şi prinţişorul se uită la Lenţa ca la mucul ţigării! Te las cu bine, călugăraşule, mă duc la pătimirile mele! Merde!

Şi iarăşi Lenţa revenea la uşa interzisă, făcând pasienţe cum baţi covoarele.

– Stai, Lenţo, la uşă, că nu-i masă pusă pentru tine. Ia-n auzi cum râd...

Râdeau. Începea Nina oprindu-se din scris. Auzind-o, Domniţa râdea şi ea. Şi răsunau două glasuri, amintind râsetele şcolare.

– Mult haz ai, Domniţă, exclamă Nina, trecându-şi palma peste frunte.

După ce isprăvi de râs, Domniţa o întrebă:

– Oare?

Îi vorbi cu seriozitate, aproape cu gravitate, fiindcă Nina nu făcea complimente.

– De ce te-ai închis la Vorniceni, Domniţă?

Domniţa oftă adânc, ridicând braţele cu zornăit de brăţări.

– Aşa mi-a fost scris.

– Păcat. Ai renunţat la o viaţă mai bogată. Iartă-mi, te rog, amestecul în ceea ce nu mă priveşte. Dar am un sentiment de imperioasă solidaritate cu viaţa. Şi de câte ori văd o viaţă oprită, sufăr. Când stimez pe cineva, spun. Altfel tac.

– De unde-ţi vine ţie energia asta, fetiţo? Eşti ca o păsărică. Te-aşi ţine într-o mână. Şi totuşi impui.

Nina întoarse capul deodată, privind-o pe Domniţa peste umăr, cu obrazul înclinat. Gestul acesta, familiar ei, avea acea graţie a rândunelelor când, după ce au spus „Ci-i?", ascultă parcă prelungirea în cer a micilor silabe interogative.

– Impun?

– Când nu farmeci, zâmbi Domniţa.

– Am luptat mult.

– Tu?

– Da. Eu.

– Cu mânile tale? Le văd cântând pentru păpuşi pe un pian în miniatură.

– Cu mânile mele. E-adevărat că-i tare greu să fii luat în serios când ai înfăţişarea mea! Deştept în oameni diminutivele. Nu, Domniţă?

– Dacă eşti aşa! Ninoşca!

– Nu sunt. Par. Mereu sunt luată drept alta. În glumă! Natura mea e o surpriză pentru cei care nu mă ştiu. Sunt un om normal, Domniţă. Pur şi simplu. Dar în genere oamenii sunt anormali. Îşi complică mereu viaţa. Eu mereu mi-o simplific. Asta-i lupta mea de totdeauna: să-mi găsesc simplicitatea, să nu mă sfiesc de ea, şi dacă se poate, s-o impun şi altora: nu ca să-i conduc; numai ca să pot trăi cum vreau eu printre ei, nu cum doresc ei.

– Şi izbuteşti?

– Sper că da. Am recurs şi la compromisuri, numai ca să mă cunosc. Am fost căsătorită. La nouăsprezece ani. Eram colosal de naivă. Probabil că şi vanitoasă. Fostul meu bărbat îmi era profesor la Universitate. Sunt foarte ambiţioasă. La cursul lui luam cele mai bune notiţe. Şi băeţii împrumutau caietele mele. Dar profesorul de pe catedră vedea înfăţişarea mea, nu sârguinţa mea. A vrut să mă cucerească, gândindu-se probabil la mine ca la un obiect de vitrină, cumpărat de ocazie. Părinţii m-au dat, măguliţi. Eu l-am luat cu candoare, văzând în căsătorie emanciparea, afirmarea voinţei mele într-o casă care să fie a mea, şi un viitor de studii paralel cu al profesorului devenit soţul meu. La început mă răsfăţa. Mă arăta tutulor cunoscuţilor lui, făcându-le parcă în ciudă, aşteptând să fie invidiat. Devenisem un pretext pentru rochii şi călătorii. Îşi neglija şi studiile din cauza mea. Îl învăţam mai încet decât îi învăţasem cursul, fiindcă eram foarte naivă şi adversară fermă a pesimismului. Îmi spuneam mereu: Are să meargă, are să se deprindă, ai să te deprinzi. Dar soţul meu avea nevoe de o cocotă în odaia de culcare şi de un obiect de vitrină pentru exterior. Nu mă iubea. Nu mă stima. Nu-mi acorda decât banul, trupul şi vanitatea de a mă avea. Am vrut să-mi continui studiile. N-a admis. „Soţia mea studentă?!" mi-a spus el. Atât. N-avea, ca mai toţi bărbaţii, prejudecata individualităţii feminine. I-am spus, fără să ridic glasul: „Am să fiu studentă. Am să-mi iau licenţa". A bătut cu pumnul în masă, ripostându-mi că mi-i poftă de aventuri cu băeţi tineri. El avea păr alb pe tâmple. De-atunci a devenit gelos. Nu mai aveam dreptul nici să privesc un alt bărbat. A-nceput să-mi spue vorbe urâte. La început în patru ochi; pe urmă şi-n faţa lumii. Am dat divorţ. M-a ameninţat că mă ucide şi că se sinucide. N-am avut nici o grijă. Îl cunoşteam pe dinafară. Era atât de vid încât simula pasiuni şi porniri violente numai ca să-şi dea lui şi altora iluzia vieţii. Cum a văzut acţiunea mea de divorţ şi martorii puşi, a cercat să mă cumpere. „Vrei să mă compromiţi? Demnitatea mea de Profesor universitar!..." Mi-a trimis avocatul cu propuneri de bani, numai ca să renunţ la divorţul care-l diminua social. Bineînţeles, am refuzat, spunând avocatului că pasivitatea lui în acţiunea de divorţ va condiţiona decenţa mijloacelor mele de luptă. Şi am redevenit studentă, licenţiată, izbutind să-mi câştig singură pânea. Nu pot suferi, Domniţă, amestecul afectiv în negoţul vieţii: îl prefer direct, net, prozaic, cum se spune cu dispreţ. Am un proprietar. Atâta chirie. I-o plătesc la termen. Nu mi-e nici tată, nici soţ, nici frate. Îi sunt indiferentă: chiriaşă. Raporturile dintre noi sunt strict lucrative. El îmi dă casă, eu îi dau chirie. Toată viaţa mi-o construiesc pe această linie simplă. În curând plec la Paris. Am obţinut bursa la concurs, pe merit: într-o măsură, – zâmbi ea. Un profesor din comisie nu vedea în mine numai candidata. Poate că spera şi un pic de recunoştinţă de la tânăra divorţată, fostă soţie a colegului

său. Ce puteam face? L-am lăsat să creadă. Probabil că din acest punct de vedere e supărat; dat toți cei din comisie au recunoscut că merit bursa. După cum vezi, Domniță, sunt un om normal, cum nu se poate mai simplu.

– Dar inima?

– Să mi-o caut cu mâna? zâmbi Nina. Iartă-mă că nu-ți răspund direct. Dar cinstit vorbind n-aș ști ce să răspund la o astfel de întrebare. Față de un bărbat care m-ar întreba astfel, aș tăcea. Dar tăcerea din mine, simplă, onest interogativă, ar deveni în ochii lui expresia obrazului meu de fată. Probabil că m-ar comenta cam așa: Nu-mi răspunde! Tare-i vicleană! Cine știe ce-mi ascunde! Bărbații, Domniță, când nu le răspundem la astfel de întrebări, ne cred foarte complicate și poate atrăgător îndoielnice. Ne disprețuiesc un pic, dar sunt atrași de farmecul echivoc provocat de acest dispreț care le dă senzația de alarmă a feminității, așa cum o doresc în fond. Dacă însă află că suntem simple, cinstite, cu un mecanism care ar putea fi expus și în sticlă, nu ne mai disprețuiesc, dar nici nu mai sunt atrași. Disprețul acesta tulbure și atractiv, mi se pare că e condiția succesului femeilor. Bine înțeles, las la o parte atracția fizică. Inima mea, Domniță, e și ea normală. A bătut pentru câțiva, dar nu m-a scos din casă. Mi-am preferat – știu eu? – comoditatea. Sunt de fapt o „infamă burgheză". Mă simt bine în mine și cu mine, așa cum unele gospodine se simt bine numai în casa lor. Și am foarte multe satisfacții. Îmi place să mănânc lucru bun și curat. O pâne bine prăjită cu unt proaspăt și miere, îmi dă o reală bucurie. E umilitor, după o anumită mentalitate, dar nu mă sfiesc deloc. Îmi place să fiu cochetă pentru mine. În oglindă, trupul meu mă bucură. Vreau să se bucure și el. Apoi îmi place lectura, plimbarea, muzica, dansul, teatrul, cinematograful, magaziile. Mă plimb cu plăcere și Dumineca în grădinile publice. E-adevărat că muncesc mult. Și asta însă o fac cu plăcere. Domniță, iartă-mi un amănunt aproape trivial: un stomah regulat nu e oare o substanțială satisfacție? Te simți curat, sănătos și mândru de tine. Dar spune-i unui pretendent la dragoste așa ceva! Va blestema „abjecta materie". Nimeni nu ne iubește pentru ce suntem. În fiecare dragoste e cel puțin o eroare. Oamenii își iubesc eroarea. Apoi suferă din cauza adevărului. Eu îmi iubesc adevărul și nu renunț la comoditatea de-a trăi în adevărul meu.

– Și totuși cât ești de femee!

Iarăși o privi pe Domnița, peste umăr, cu mișcarea ei de rândunică. Apoi zâmbi.

– Sunt femee când tac.

– Taci des?

– De-ajuns ca să-mi hrănesc cochetăria. Şi mai am încă ceva, Domniţă, care mă prelungeşte în necunoscut: curiozitatea de-a şti ce voi deveni. Sunt femee!

– Slavă Domnului, respiră Domniţa. Vină să te sărut. Eşti de-li-cioasă!

– Domniţă, am lăsat lucrul. Poftim la treabă.

– Eşti teribilă!

*

– Nina, ce crezi despre Duduş?

– Poate că e fiul Domniţei în altă generaţie. Pe soţul Domniţei nu-l cunosc, aşa că...

– Nu-nu, protestă Domniţa. Andronic e altfel...

Memoriile Domniţei se dezvoltau cu pasiune în trecutul premergător întâlnirii cu Andronic.

– Duduş s-a schimbat, oftă Domniţa.

– Adolescenţa.

– Drept să-ţi spun, Nina, nu ştiu dacă trebue să mă bucur sau să mă-ntristez. Mi-e drag, spuse Domniţa aproape declamator, dând glas şi gest scenic vorbei. Îmi pare rău că nu l-ai cunoscut şi altfel!

– Mi-ai spus multe, Domniţă.

– Eu, fetiţo, nu ştiu bine să-i văd pe ceilalţi. În tinereţă eram preocupată numai de mine. Trăiam fără să-mi dau seama de ceilalţi. Cu vârsta am început să mă văd cum îmi place. Şi pe ceilalţi tot la fel îi văd. N-or fi aşa? Treaba lor! Dar pe Duduş aşi vrea să-l ştiu bine, să-l pot ajuta la nevoe, să-i fiu de folos. Cu Andronic nu se înţelege. Nici cu Aida. Şi el, ca şi mine, îşi alege oamenii care-i plac şi dintr-aceia nu iesă. Înainte vreme auzeam numai gura lui şi-mi părea că-l ştiu. Acuma tace. Şi tare mi-e teamă că nu-l cunosc!

– O fi îndrăgostit?

– De cine?

– Ei, Domniţă, nu-s de-ajunse fete pentru un băiat tânăr?

– Sărăcuţul!

– Sau: sărăcuţele?

– Crezi?

– E foarte seducător, Domniţă.

– Oare?

– Tare-i vicleană Domniţa uneori!

– Vină să te sărut, diavole! O fată ca tine aşi fi vrut.

– N-am fi dus casă bună.

– Cum? Nu ţii la mine?

– Ca Domniţă, da; ca mamă, nu cred.

– Tu ştii să minţi, Nina?

– Minciuna complică. Dar cred că pot, la nevoe.

– Cu cine semeni? Cu tata? Cu mama?

– Nu mă recunosc în niciunul. Poate că nici ei în mine. Dar sunt fata lor.

– Ce curios, Nina! Acuma mi-a venit. Nimic mai desosebit de Duduş decât tine. Şi totuşi, uneori, modul tău de-a vorbi îmi aduce aminte de el.

– Domniţă, după cât mi se pare, Duduş are mai multe moduri.

– I-adevărat, oftă Domniţa. Tare-i schimbăcios! În fond, nu-i el copil?

– Mi se pare c-ai ghicit, Domniţă. E copilul Domniţei şi se joacă de-a viaţa. Schimbă mereu jucăriile. Crede mereu c-a ajuns la cea din urmă şi iar o lasă pentru alta. E un copil tumultuos şi poate patetic. Ştiu eu? Ce e C.D.? O ambiţie de-a fi stăpân? E mai mult: nevoia de evadare din ceva în altăceva. E un frenetic, Domniţă.

– Nu mă înspăimânta!

– De ce? Domniţa cum a fost?

– E-adevărat: ceea ce făceam eu şi mi se părea normal, îmi pare temerar pentru copilul meu.

– Sigur, Domniţă. O mamă crede numai că judecă; de fapt, iubeşte cu tot absurdul subiectiv şi tiranic al dragostei. Nu cred că ne-am fi împăcat.

– Duduş mă iubeşte.

– Te adoră. Şi eu te-aşi fi iubit. Dar m-ai fi incomodat, Domniţă, cu o mie şi una de dulci tiranii.

– Nu eşti liberă?

– Ca secretară sunt delicios liberă. Ca fiică însă, mă cutremur! Ce problemă ar fi fost – a Domniţei! – căsătoria mea şi apoi divorţul meu. Dar acuma: m-ai fi lăsat să plec singură la Paris?

– Nici aşa nu te-aşi lăsa.

– Vezi, Domniţă!

– Mă rog, şi ce vrei tu să faci în viaţă?

– Să-mi găsesc cea mai exactă formă a comodităţii mele, dacă vrei, a libertăţii mele, să mă verific şi cunosc între alţii: de preferinţă, între străini. Cei care te cunosc de-acasă, din copilărie, sunt un obstacol nu numai pentru viaţa ta dar şi pentru propria ta cunoaştere. Mereu îşi amintesc cum ai fost, atunci când păreai că eşti cum vor ei, şi mereu îţi amintesc de cum erai, reproşându-ţi orice schimbare. Ori te acresc, ori te falsifică, deprinzându-te, fie să renunţi la tine, fie la revolta împotriva lor. Între străini însă, eşti nou, intact, atunci născut, fără trecut. Domniţă, e o minune să trăeşti fără trecut, cu faţa mereu spre viitor.

– Nu e monstruos?

– Rochia de odinioară şi-a pierdut trena, complicaţiile, apoi s-a şi scurtat. E monstruos? Nu. E mai comod.

– Dar femeea, fetiţo...

– Rămâne femee oricum: cu trecut sau fără trecut, cu păr lung sau cu păr scurt. Fără de rochie lungă e mai sprintenă; fără trecut e mai combativă.

Şi mai echilibrată. De ce să te otrăveşti cu regrete, când poţi mereu să-ţi oferi speranţa care apare numai în viitor.

– Atunci, părinţii, căminul...

– Părinţii şi căminul sunt numai pentru copiii mici. Şi încă! Părinţii şi căminul prelungesc artificial copilăria. Copilul crescut dincolo de cămin e mult mai robust sufleteşte.

– Să mă despart de Duduş? o întrebă grav Domniţa.

– N-am spus asta. Pe Duduş nu-l cunosc de-ajuns ca să-mi iau măcar răspunderea unui sfat. Vorbeam în genere, şi cine ştie, poate că nu generalizam decât experienţa mea. Poate că aşa zisul meu „normal" e şi el un caz singular.

– De ce nu vorbeşti cu Duduş?

– Ca emisar al Domniţei?

– Ca prietenă a Domniţei, ca soră a lui mai mare. Încă o dată spun: semănaţi.

– Domniţă, soră simt că nu-i pot fi. Mi-e teamă să nu se îndrăgostească de mine. N-aşi vrea să-i tulbur viaţa.

– Oare?... Duduş... Niciodată nu m-am gândit!

– Ai uitat, Domniţă, că Duduş are vârsta dragostei. Fiind mereu mama lui, îl socoteşti mereu copil. De ce nu te uiţi şi altfel la el?

– Bieţii copii!

– Bietele Domniţe!

– Ai să-mi lipseşti, Ninoşca! Inima mea s-a deprins cu tine.

– Domniţă, iar nu lucrăm!

Într-adevăr, pe măsură ce se apropia septembrie, conversaţiile dintre Domniţa şi Nina creşteau şi se înmulţeau în paguba dictatului şi scrisului. În fiecare dimineaţă, din mijlocul unei fraze, Domniţa îşi aducea aminte de Nina – dincolo de trecutul din manuscris – şi revenea la prezent şi viitor, dialogând cu secretara ei cum niciodată nu vorbise cu cineva. Fetiţa aceasta îi devenise intimă. Şi târziu tare, Domniţa observă că n-avusese prietene. Admiratori, public, aplauze, slugi devotate, soţ, cum spui: stea – copii, – doi –, dar prietene sau prieteni, niciodată. Trăise singură, ş-abea acum, alături de neprevăzuta ei prietenă, îşi măsura singurătatea. Lângă Nina Tomaş – abea cunoscută, angajată prin Samuel Fiţig – Domniţa cunoştea odihna prieteniei. Vacanţa aceasta de vară – vacanţă pentru alţii; pentru Domniţa aceeaşi vară de la Vorniceni – îi adusese două daruri: reculegerea în propria ei copilărie şi adolescenţă, evocate cu poftă, şi tovărăşia Ninei Tomaş. Fără de ea, nu şi-ar mai fi dictat memoriile. Numai lângă Nina, Domniţa se limpezea întru cele de odinioară. Alături de ordinea ei autoritară, totul devenea simplu, sigur, construindu-se robust.

– Tu, şoricuţule, canalizezi viaţa din om, spunea Domniţa.

Aşa era. Amintirile dezordonate ale Domniţei se grupau pe liniile vieţii directe, ordonându-se. La început Domniţa era grăbită să se apropie de

Paris. Acolo pentru ea începea viața, foșnetul ei de bal; restul era început anonim, pregătire obscură. Dar pe nesimțite, în conversațiile preliminare scrisului, Nina o abătuse spre copilărie. Și astfel Domnița își descoperise copilăria, regăsind în ea gusturi uitate, cum ar fi de pildă al morcovului crud pentru cei care de mici n-au mai pus în gură așa ceva. Sau agrișele. Sau zarzărele crude. Sau cleiul de copaci. Sau frunzele mestecate. În acele fructe oprite, regăsia sucurile cele dintâi și cele mai îmbelșugat proaspete ale ființei ei.

Astfel, ceea ce păruse Domniței un simplu moment, grăbită să-l depășească pentru a ajunge la Parisul vieții teatrale, devenise un mare tumult. Și abea istorisind Ninei – uneori dictându-i de-a dreptul – Domnița descoperise cu mirare că atunci și acolo fusese cu adevărat fericită și autentică, nealterată de nici o vanitate. Și brusc, epoca succesului se decolorase. Parcă se temea Domnița să se revadă cântărețată. Oare nu se înșelase? Fusese într-adevăr o mare cântăreață? Sau numai o femee atrăgătoare pentru bărbații de-atunci? Desigur, regretul melancolic al acelei epoci îl avea. Atunci fusese frumoasă, atunci fusese iubită și răsfățată. Dar nu îndrăznea să deschidă ochii de acum asupra cântăreții de atunci. Prefera să rămâie în copilărie ca în ceva sigur. Nimic n-o înșelase atunci; pe nimeni nu înșelase. Trăise fără să știe. Abea acum devenea spectatoarea propriei ei copilării. Eleva Raluca Iftodie era o certitudine; cântăreața „Princesse Ralou de Chateau Pourpre", ca și numele ei, era un personaj făcut. Și alături de Nina Tomaș, dictând pentru urechea ei și pentru caetul scris de mâna ei, Domnița nu îndrăznea să fie ca în sufrageria Alcaz, când evoca amintiri, susținută de Lența. Simpla prezență a Ninei devenea o irezistibilă invitație la simplicitate și sinceritate. Nu putea trece Domnița peste acest obstacol. Și din ce în ce simțea că epoca Parisului trebue să rămâe nepovestită, păstrată numai de oftatul amintirii și de risipa vorbelor întâmplătoare. În schimb, anii școlari apăreau fără efort, fără dresuri, vii, proaspeți, acoperiți de soare și zvon ca o poiană înflorită. Și încă o surpriză: memoriile erau scrise în românește, răsturnând astfel intențiile Domniței care nici nu concepea mai înainte că și-ar putea scrie memoriile decât în limba vorbită și cântată la Paris. Ca atare, de altfel, o angajase pe Nina, pentru dictarea în limba franceză. Dar copilăria și tinerețea școlară a Domniței aveau un permanent sunet românesc. Exclamația, dialogul, poreclele școlare, glumele, toate erau românești.

– Nina, tu mi-ai dăruit limba românească.

– O vorbești admirabil, Domniță.

– Vorbește singură-n mine, săraca. Ea nu m-a uitat!

Poate că și de asta, apropierea lui septembrie însemna pentru Domnița sfârșitul vacanței, așa cum îl simte inima școlarilor.

Cu Nina, pleca ultima ei vacanță de vară. Foile calendarului osteneau mereu în odaia Domniței, amintind de frunzele care acolo își începeau toamna.

Și în sufletul lui Duduș septembrie nu însemna decât plecare.

„Pleacă Doamna de la noi
Vine toamna munților
Zarea se-negrește-a ploi
Pleacă Doamna de la noi,
Munților, cărunților...“

*

C.D. devenise un alt schit al Vornicenilor, în care tinerețea lui Coca Duduș se sihăstrise, împrejmuindu-se cu tăcere. Acolo-și petrecea Duduș timpul, mai mult la fereastră. Într-adevăr, viața nu mai venea la C.D. ca și cum albia ei ar fi secat. Duduș nu chema pe nimeni, nu primea pe nimeni. Stătea la fereastră. De-acolo pleca „dincolo“ fără pași, numai suflet. Devenise o permanență a ferestrei, cum ar fi pisica, merele sau gutuile în pervazul caselor de provincie. Își făcuse loc pe fereastră, adunându-și trupul, ca să poată încăpea pe această aeriană bancă improvizată. Soarele dimineții îl găsea acolo. Asfințitul tot acolo îl găsea. Uneori apărea un caet pe genunchii lui. Scria. Acolo și astfel se simțea aproape de Nina care scria dincolo în odaia Domniței, sau studia sârguitor în odaia ei. Spre asfințit o vedea plecând la plimbare. Se ghemuia mai tare, aplecându-și fruntea pe caetul de pe genunchi, sau acoperindu-și fața cu mâinile, ca cineva care gândește concentrat. Dar umbra ei trecea pe inima lui și Vornicenii rămâneau pustii ca o casă arsă.

O întâlnea în fiecare zi la dejun și la masă. Mâncau din nou în sufrageria portretelor Alcaz: Domnița, Nina, Duduș, Troia, cu Lența în spatele Domniței și fetele în jurul mesei. Acolo, Duduș devenea echivalentul plastic al Aidei. Nu-și îngăduia nici o fantezie în vorbă și îmbrăcăminte. Cu părul lins, dat pe spate, părea abea desprins din seria milionului de tineri bine crescuți, care știu să tacă, să asculte, să mănânce, să mulțumească, să sărute mâna cucoanelor, să le servească, să surâdă caligrafic, să privească incolor, – alături de care milionul corespunzător al mamelor dă din cap, cu o privire atât de umed înduioșată încât într-o vacă n-ar putea fi altă decât limba care linge vițelul.

Domnița însă îl privea altfel, – când îl privea. Evita să-i facă vreo observație: pentru ce? Era ireproșabil. În schimb, la aceste mese, Domnița devenea atât de nervoasă cu Lența, încât Madama Lența parcă vedea în vorbele Domniței unele priviri ale lui Andronic Ceaur Alcaz și unele tăceri cu buze subțiri ale Aidei Andronic Ceaur Alcaz. Astfel, măcar pentru Lența, și cei din străinătate erau prezenți.

Pe fereastra lui însă Duduș se îmbrăca altfel. Își reluase vechiul halat de șiac călugăresc din vremea convalescenței. Nu se îmbrăca în acest halat pentru alții, ostentativ, cu toate că oricine putea să-l vadă la fereastră. Haina aleasă îi era și comodă, dar și psihologic valabilă pentru sufletul intermediar dintre convalescență și Fratele Tudor. Și somnul convalescenței și muntele Fratelui Tudor erau în el. Dar nu mai căuta nimic. Găsise și nu avea. Era singur.

În fiecare zi, fie că ploua, fie că era senin, spre asfințit, Nina se ducea la plimbare. Într-o zi, trăsura va trage la scară, Ilie va spune o vorbă și caii vor porni, luând vara Vornicenilor, lăsând soarele pe cer ca o sulfină uscată pe dulapul din odaia inimii.

Dar într-o zi se întâmplă altfel. Cu mustețile lui Ilie pe capră, între bici și cer, trăsura trase la scara cerdacului. Ajutată de Lența, Domnița se urcă, îndoind trăsura ca pe o barcă. După ea, ușoară ca un zbor pornit, se sui Nina, fără pălărie.

– Duduș, – îl interpelă, lăsându-l parcă gol în fața lumii, glasul Domniței. Hai cu noi la plimbare. M-am săturat să te văd stând ca o babă la soare.

Galop cu torțe aprinse în inima lui Duduș.

Panică.

Tumult.

Zăpăceală.

Urale.

– Pușa, nu mă vezi, arătă el spre haina lui călugărească.

Se dezvățase însă de a vorbi peste trandafiri.

– Nu te-aud. Vorbește, îl îndemnă Domnița, dând finalului de la „vorbește" foșnetul aburului la plecarea locomotivelor.

Vorbi pentru urechea Pușei.

– Nu sunt îmbrăcat!

– Te chiamă mama ta, porunci cu buzdugan de voevod glasul Domniței.

– Să mă îmbrac.

Fără să-și dea seamă, obligat de distanța vechilor dialoguri, ridicase glasul, regăsindu-l pe-al lui Duduș, mai sonor, mai răstit.

– Nina, fă-i semn, c-acuși poruncesc să mi-l aducă legat burduf.

Mâna Ninei descrise un semicerc prin aer, dinspre fereastra lui spre locul din trăsură.

Astfel, smuls de pe fereastră, Duduș se văzu stând între Domnița și Nina.

Trăsura porni, lăsând-o pe Lența ca pe un sac de mangal cu ochi, atunci răsturnat din trăsură.

Vara începu din nou pe subt stejarii toamnei.

În goană, Duduș își pusese – dorind parcă să ascundă ce putea din el – fesul de lână țigae. Se pomeni deodată fără fes, ca luat de vânt. Trecuse mâna Domniței!

– M-am săturat să te văd lins-prelins! Uite, Nina, frumuseţă de păr, – i-l zburli mâna Domniţei laolaltă cu uşoarele pâlpâiri ale vântului, arătându-i-l Ninei ca pe un şal scos de la naftalină.

Liberat, părul îşi destăinui viaţa de aur, într-un uşor galop ondulat şi însuviţat.

– Aşa da, respiră Domniţa. Nu ştiţi ce v-a dat Dumnezeu! Auzi! Să ai aşa frumuseţă de păr şi să-ţi fie ruşine de ea ca de-o pleşuvie! Parcă tu, – începu Domniţa, uitându-se cu strâşnicie la capul Ninei...

Şi fără veste, Domniţa spulberă şi castanele de mătasă din părul Ninei, risipindu-i-le pe obraji.

– Să te vezi! Mai mare dragul! Parcă ai înflorit!

Duduş nu văzu, dar simţi şoapte de mătasă şi acel parfum fără nume al părului de fată tânără, printre adierile amărui ale toamnei.

Ilie întoarse capul de pe capră, către Domniţa:

– Să-l fi văzut, Domniţă, pe Iliuţă ce chică avea el în anii lui!

– Lasă că ţ-o rămas de-ajuns păr în musteaţă, îl consolă Domniţa, înţepându-l cu privirea.

Lumina era blajină într-o împaenjenire de funigei. Depărtările aveau îndulcirea brumată a oglinzilor cu amintiri din casele bunicilor. S-auzeau tălăngi cu opriri mirate. Pe corhane vite de fum păşteau. Câte-un muget, după care cerul devenea mai albastru, ca ochii când privesc, chemaţi. Soarele, în bătrâneţa lui de aur, scobora împărăteşte spre trandafirii din grădinile asfinţitului.

Două rândunele: pantofii Ninei. Condurii Doamnei.

Doamna era mai mică decât Domniţa.

Nu-i oare dragostea vârsta poveştilor întoarsă spre viaţă?

Gândea cum trec zborurile în cer, cum lunecă păstrăvii în ape de munte. Totul venea din inimă, în cumplita transparenţă a fericirii.

– Ai adormit?

Duduş întoarse capul spre Domniţa. Era atâta miere în obrazul lui învăluit de toamnă încât Domniţa exclamă:

– Doamne, că tânăr mai eşti!

– Ce-i tinereţa? întrebă din părul ei bătut de vânt, Nina, vorbind cu soarele parcă.

– „Ce rămâne-n urmă, când îţi vine să te mai uiţi peste umăr, întorcând capul", răspunse Fratele Tudor citându-i vorbele primei întâlniri de la Stejarul Chioaiei.

– Te-aud iarăşi! oftă Domniţa cu lucire în ochi.

– Cine poate şti când ascultă, pe cine aude? vorbi Fratele Tudor, întorcându-se o clipă spre Nina care îşi descoperea faţa, adunându-şi cu mânile părul la ceafă.

– Vorbește Fratele, șopti Nina.

– Sora își descoperă fața pentru soare...

„Ași dori să te cunosc, scriu șoapte:
Cu un coș de portocale, într-o piață,
De oraș străvechi și afumat
Cu mitropolii medievale..."

– De ce te-ai oprit? Spune, Nina, o rugă Domnița, trecându-i palma prin părul cuminţit, din nou învălmășindu-i-l.

Nina își răsturnase capul pe spetează.

„Eu să fiu de pildă împărat
Tu, cum am mai spus, cu portocale.
Să-mi întinzi un fruct de aur moale
Să văd ochi și dinți de lup râzând
Să ghicesc în tine portocale
Calul să necheze, brațul blând
Să te ia în fruct ș-aproape goală,
Calul să pornească înainte,
Să fii tânără, să fii fierbinte,
Fată cu miros de portocală.
Și să vadă astfel dimineața:
Tinerețe de-mpărat călare,
Portocală dulce, fată mare,
Prin cetăți unde s-aprinde viața"

Și-n soarele cerului ardea culoarea versurilor spuse în trapul cailor.

Aleluia! Aleluia! Duduș respiră adânc. Îi străluceau ochii, dinții, sufletul, părul, tinerețea: era în el ca în zale.

– Nina, exclamă Domnița, ești cutia surprizelor. Nu știam că spui versuri așa de frumos! Lasă că te pun eu să-mi spui ș-acasă. Și cine-a făcut, mă rog, poezia asta?

– Un tânăr!

– Vreau să știu cum îl chiamă.

– Tudor.

– Și mai cum.

– Tudor, Domniță. E călugăr.

– I-auzi sfântul, la ce se gândește! Da-mi place cum sună clopotul lui păgân! „Să fii tânără, să fii fierbinte, fată cu miros de portocală", reluă Domnița versul dându-i toată pasiunea glasului ei de cântăreață. Ai auzit, Duduș?

– Am auzit, Domniță.

– Și-ți place?

– Știe sora mea.

– Care soră-ta?

– Cea care stă la stânga inimii...

– Iar vorbeşti în bobote!

– Dacă n-ai răbdare, o, Domniţă a căprioarelor! Cine stă la stânga inimii Domniţei? În trăsură, Domniţă, stărui Duduş.

– Tu, flaimucule!

– Eu sunt încorporat în grădina de trandafiri a inimii Domniţei.

– Nina?

– Acesta e numele surorei fiului tău, acum şi-n vecii vecilor.

– Aşa, dăi...

– Domniţă scumpă şi adorată, tu care dai bucurie rozelor şi fericire fiului tău netrebnic, de ce nu-mi dai şi-o dulce palmă ca să-mi aduc aminte că nu-s orfan lângă mama mea.

– Poftim!

I-o dădu cu plici, peste ceafă.

– Eşti mulţumit?

– Ilie, dă bici cailor.

Ilie întoarse capul, închizând un ochi.

– Hi, gloabelor, tună Duduş. Mână, Ilie, că te mân şi pe tine!

– Iar te-a apucat tignafesul! scrâşni Domniţa.

Dar Duduş nu-i mai dădu răgaz să răspundă. Din goana cailor, sări pe capră, îl detronă pe Ilie, lăsându-l alături ca pe-o Lenţă oarecare cu musteţi, înşfăcă hăturile, biciul, şi începu să mâe caii în galop turbat. Nu mai era ritm de trăsură, ci iureş de sanie cu chiote şi zurgălăi.

– Du-duş!

Dar nu mai asculta de nimeni. Se ridicase de pe capră în picioare, cu hăţurile-nalte şi braţele întinse, şi aşa mâna. Părul îi flutura în vântul sporit, viscolind în urmă. Roţile săltau la hopuri, ridicând colb înroşit de apusul soarelui. Caii se îndârjiseră. Sforăiau, cu spume la gură, în întinsoarea fugii. De-a dreapta şi de-a stânga frunzişurile zornăiau metalic. Totul se învălmăşea, măcinat de goană. Câniî lătrau şi se fereau zburliţi. Zburau păsări ca aşchii. Toate deveneau, în arc întins, săgeată prin străluciri.

Chiui sălbatec.

Domniţa îşi astupă urechile şi închise ochii.

Munţii dădură ecouri.

Cerul era roş, cu talgere de-aramă-n el.

Nina se ridicase în picioare, cu părul roi în vânt, ducându-şi inima galopului.

Cerul se învineţea.

Dar deodată, cu picioarele cutremurate şi cu spume, caii se opriră, cu galopul secerat.

Duduş lepădă hăţurile în mânile lui Ilie şi sări jos.

O mie de meri aşteptau în frunza şi aurul toamnei lor.

Nina sări sprinten.

– Mulţumesc Fratelui Tudor.

– Împăratul mulţumeşte Doamnei.

Şi c-un genunchi la pământ, Duduş sărută medieval mâna pentru care răsărea luceafărul serii la capătul unui galop împărătesc.

*

– Maestre, pupă ici!

Fratele Duduş – aşa venise la masă după plimbare – întinse obrazul spre Maestrul Troia care-l pupă, după o scurtă clipire mirată.

– Puşa, pupă ici!

Plici o palmă.

Alcazii priveau de pe pereţii sufrageriei.

– Lenţa, pupă ici.

– Ba bine că nu, prinţişorule.

Şi-i sună Lenţa Panţâr o pupătură care chioşcăi prelung.

– Asineta, pupă ici!

– Du-duş!

Tresăriră şi paharele.

Dar Asineta, cu ochii la Domniţa, şi culoarea inimii pe obraji, atinse cu buzele închise obrazul poruncitor.

Trecu din fată-n fată, cu refrenul „pupă ici". Domniţa scrâşnea, cu un pumn pe masă, autoritar închis, ca o armă care aşteaptă în învelişul ei, dar ochii Domniţei acceptau cu o copilărească stârnire noua năzbâtie.

Capriciul bufon însă, se proecta treptat în ochii spectatorilor pe amintirea unei evlavii. Nu ard şi în noaptea Învierii lumânări? Şi după ce şi-au spus credincioşii „Hristos a-nviat", nu se sărută?

Era puţin şi aceia în aceasta. Zâmbetul tuturora se prelungea spre o taină, tare depărtată, care atingea în inima de după surâs, clopotul grav al fiinţei.

– Şi Nina?

Prinsă în joc, Domniţa puse întrebarea, fără să-şi dea seama că îşi contrazice indignarea de la început.

Fratele Duduş se înclină cu graţie în faţa Ninei.

– Sărută, Doamnă, prin graţia Domniţei.

Fără şovăire, Nina îl sărută.

Obrajii lui Duduş ardeau. Şi ochii.

– Nevinovate fecioare, ochii voştri n-au văzut, se adresă el fetelor. Ospăţul începe. Orchestra!

Lenţa, la spatele Domniţei, îşi schimbă ţinuta. Cu mâinile la spate şi pieptul ţanţoş, aducea aminte – cu tot obstacolul fustei – de acei jigăriţi atleţi ai luptelor greco-romane, pe care „oratorul circului" îi prezintă astfel:

Priviți, onorat public și auditor, acesta este taurul din Pampas, șampion mondial al Americii de Nord și de Sud pentru lupte greco-romane, box și ridicări de greutăți.

Așa era făloasa Lența.

Maestrul Troia devenise guşat şi holbat de admirație. Îl uitase pe Duduș. Acum însă îl regăsea într-o formă care făcea numai cinste Maestrului său.

Domnița scrâșnea, tuna, fulgera și dezmierda mâna Ninei, ceea ce nu dovedea nevoia de-a consola pe cineva, ci dimpotrivă, de-a comunica și altuia, cu sublinieri, bucuria fiului regăsit.

Gura lui Duduș își reluase frenezиile. Un străin l-ar fi crezut beat. Era și beat și treaz, alternativ. Abea mânca. Vorbea cum fug cei care se tem să privească înapoi.

– Huește casa!

La Nina nu se mai uita deloc. De altfel la nimeni nu se mai uita anume, fiindcă tot ce făcea se adresa colectiv tuturora și poate peste capetele tuturora unui zeu nevăzut, care era acolo.

– Domniță, potir de înțelepciune, fântână a trecutului, grădină a prezentului, lumină a viitorului, tu care toate le știi, ce aniversară este astăzi?

– Ziua nebunului!

– Nebunul, supremă flacără a înțeleptului! Nu-i nebun soarele? Nu-i nebună luna? Nu-i nebună primăvara? Nu-i nebun vântul? Dar poetul? Ce este poezia decât muzica nebuniei? Dar Hamlet? Dar Ofelia? Domniță, numai tu...

– Ce-s eu? tună Domnița, întrerupându-l năpraznic.

– Ești fiica înțelepciunii și mama nebuniei! Domniță, cine e nebunul nebunilor? Spune, Domniță? Cine dansează în cupă? Cine spumegă în cupă? Cine are potcap de dop și face salturi de lăcustă? Cine, Domniță, vine la nuntă și la sărbătoare la masa înțelepților, dându-le lumina nebuniei, cocoțat pe masa lor, cu șervet la gât și ghiață la picior? Domniță, dă poruncă vestalei tale Lența Pan-Țâr! clamă Duduș.

– Lența, scoate o sticlă de șampanie.

– Una-i inima Domniței, dar două vor fi sticlele nebunului, fiindcă nebunul are inimă și-n stânga și-n dreapta. Lența, tu care ești mama pivniței, să nu-mi aduci sticle netrebnice! Crug 928. Înțeles?

– Ba bine că nu! Doar nu degeaba-s Lența Pantâr, farmazoana Vornicenilor!

Înainte de a fi un vin, șampania e un cuvânt al bucuriei.

Duduș destupă întâia sticlă cu mare pocnet. El turnă.

– Domniță, Doamnă, paharnice Troia, distinsă Damă de onoare de culoare, voi jupânițe și voi portrete ale neamului meu, – ridic această cupă în cinstea Domniței. Ridic, ciocnesc, sărut și beau.

Ridică, ciocni, sărută și bău; până ce goli.

– Grațioasă Doamnă, Doamnă prin voia ta, Domniță prin cupa mea, ridic această cupă în cinstea grațioasei tale domnii. Ridic, ciocnesc, mă-nclin și beau.

Așa făcu, recitându-și ritmic baletul mișcărilor.

Sticla era pe fund. O destupă și pe-a doua, umplând cupele.

– Maestre, nu beau această a treia cupă, de frică să nu supăr năpraznicii ochi ai dulcei mele mame, dar o ridic până la Calea Laptelui, de-asupra ei, să știe și stelele c-o inimă am, o mamă am, o cupă am ș-un Maestru am. Iar pentru ce mai am, o beau și pe aceasta.

Domniței îi plăcea șampania. În cupa Domniței șampania venea din vremea valsului, cu foșnetul, cu candelabrele și muzicile de atunci. O bea cu ochi de amintire.

Și Nina bea. Căci era tânără și ajungea și ea la capătul vacanței, îndreptându-se spre grilji.

Dar șampania acestei clipe nu mai era o băutură, ci un ritm care dansa de mult în sânge, odată cu galopul cailor; la masă, în galopul vorbelor, ș-acum în cupele ciocnite și treptat golite.

Domnița se simțea ușoară; Nina, tot mai sprintenă; iar Duduș, în straiul de călugăr, cu părul în tumult, buzele umede și ochii aprinși, – făcea tot în cadență. Turna, vorbea, se mișca, fără o clipă de răgaz, împrejmuind c-un fel de serpentine nemișcarea celorlalți. Adună pe toate fetele la ușă, le vorbi în șoaptă și iar reveni la masă. După un timp deschise ușa, făcând loc fetelor care veneau cu lămpi și trandafiri.

– Domniță, fecioarele sunt gata!

Domnița se ridică urmată de Nina, Lența, Troia, Duduș și cârdul lămpilor cu brațe și cu trandafiri. Dar Duduș trecu în fruntea monomului, luând comanda. Se opri la ușa salonului. O deschise, invitând fetele să intre. Oglinzile salonului pustiu se umplură de sărbătoare.

– Domniță, iată templul tău. Pregătește muzici alese pentru cele ce vor urma. Madama Lența, je vous en prie, daignez me suivre. Asineta după mine.

Domnița deschise pianul. Cânta rareori. Era prea negru pianul pentru anii ei. Dar uneori, pe luciul clapelor, mânile Domniței căutau fantome.

Făcu vre-o câteva acorduri. Își încercă și glasul. Dar pianul i-l intimida, cu atâtea lămpi aprinse împrejur. Luă un teanc de note, deschizându-le la întâmplare pe cele de deasupra. Descifră. O muzică ciudată, când stridență și când armonie. Ceva modern, adus de Aida. Totuși, degetele Domniței nu se puteau despărți de strania seducțiune a acestei muzici. Un vals fugărit de stridențe. Când apărea, când dispărea. Parcă venea o amintire dulce, ca un obraz de femee tânără în oglindă, și îndată apărea o mască de rânjet. Degetele Domniței se pasionară pentru muzica timpului nou, în timp ce Nina, cu ritmul șampaniei în ea, începu să valseze singură.

Un „aaa" îl întâmpină pe cel ce intra transformat. Eşit ca dintr-o coajă de copac din haina fratelui Duduş, gol ca un dansator din cap până-n picioarele desculţe, cu obrajii atinşi de fard, cu pantalonii lui de bae numai şi un şal de al Domniţei devenit fluidă cingătoare, Duduş ţinea în dinţi un trandafir care punea gură de floare roşie pe chipul exaltat.

Nina dansa. Şi dansul lui Duduş intră în straniu. Căci regăsea în faţa ochilor şi auzea valsul fantomă. Dar pentru suflet n-avea timp. Trăia.

Nina valsa uşor, cu capul mereu pe spate, cu spinarea mlădiată îndărăt, apărându-se cu mâinile subţiri. Era atât de prelungă şi atât de uşoară încât amintea tulpinele înalte, fumul şi perdelele de vară când le bate vânt uşor. Valsul era în ea ca algele în legănări de ape limpezi. Surâdea cu ochii şi cu nările. Fugea. Urmăritorul, tot atât de sprinten ca şi ea, dar bărbăteşte sprinten, o pierdea mereu, cu salturi căutând-o către mijlocul covorului, târându-se cu pândă, avântându-se cu furie, crispându-şi mâinile spre ea. Şi ea fugea mereu, departe ca un orizont, aproape ca un zbor.

Până când mort de oboseală, Duduş căzu cu braţele întinse drept în mijlocul salonului. Pieptul îi sălta. Trandafirul îi căzu din gură pe grumaji, rămânând ca o rană.

– Am înnebunit cu toţii, respiră Domniţa, ridicându-se de la pian. Gliganule! îl apostrofă ea pe Duduş, uitându-se cu mândrie la conturul lui de băiat cu piele de fată.

Duduş deschise ochii ameţiţi. Totul se învârtea în mintea lui. Văzu luminile, oglinzile, şi-n fund, rezemată de pianul valsului fantomă care încă-i mai răsuna în urechi, fata în care fumega sufletul lui...

– Domniţă, şopti el, închizând ochii.

– Ce mai vrei, nebunule?

– Nu vorbeam cu tine.

– Da' cu cine vorbeai, năucule?

– Sunt beat! Asineto, halatul.

I-l aduse. Se înveli în halat, rămânând tot cu picioarele desculţe, cu părul hai-hui, ca un venit din toată lumea. Îşi roti privirea spre toţi. Apoi se duse la uşă, ciocăni:

– Cine-i acolo? întrebă el ca într-un castel cu săli gotice.

– Eu, răspunse tot el.

– Cine eşti tu?

– Fratele Tudor.

– Intră, Frate Tudor... Îl primiţi pe Fratele Tudor? îi întrebă el, întorcându-se cu faţa spre ei.

– Ce cauţi aici, Frate Tudor? îl cercetă Nina intrând în joc.

– Nu mai caut. Am găsit aici ce căutam în munte. Binecuvântează, Doamne, casa aceasta.

– Hai la culcare, porunci Domniţa.

Se risipiră pe la odăile lor.

Dar Duduş nu se culcă. Aerul tare al nopţii îl împrejmui cu viaţă nouă, abătându-l dinspre pat. Câtva timp se plimbă printre trandafiri.

– Coca Duduş, ţi-ai uitat trandafirul, şopti Asineta, răsărită din noapte, întinzându-i trandafirul cu care dansase.

– Du-te şi te culcă, fetiţo. Noapte bună.

Luminile casei se stingeau treptat. Noaptea n-avea lună, dar Calea Laptelui era vălul ei lung, uitat pe cer după un dans care mai palpita încă în transparenţa ei fumurie. Luminile mici ale stelelor căutau parcă ceva pierdut prin ierburile raiului. Cântau pretutindeni tomniţele, mai înalt decât plopii. Trecea câte un zbor negru. Alteori răsunau goarne nostalgice în adâncul cerului: se călătoreau păsările.

Duduş tuşi, auzindu-şi glasul răguşit: glas de toamnă. Se duse până la C.D., luând de acolo haina călugărească a Fratelui Tudor, cu care se îmbrăcă peste halatul de şiac. Îşi puse fesul de lână ţigae, fularul în jurul gâtului, şi porni din nou, cu pasul din noaptea plecării cuviosului Alfeu şi Fratelui Tudor. Dar nu se îndreptă spre poarta muntelui, ca atunci. Ocoli faţada casei, oprindu-se lângă un nuc, în dreptul unei ferestre deschise. Ardea o lampă. S-auzea glasul Madamei Lenţa. Duduş era prea departe ca să poată prinde vorbele. Dar cunoştea cadenţa. Madama Lenţa trăncănea, comentând întâmplările nopţii. Le revăzu şi Duduş, cu o strângere de inimă. Paiaţă! Aşa fusese. Ş-acum apărea din nou prin gura Lenţei! Acest accent – al glasului şi vorbelor Madamei Lenţa – cădea peste tot ce se întâmplase în sufragerie şi salon. Iar spectatoarea era Nina. Văzuse tot şi acum asculta. Duduş se cutremură, străpuns deodată de inconştienţa şi impudoarea lui. Apăruse gol şi fardat în faţa Ninei. Cum de nu-l oprise Domniţa? Era doar mama lui. Cum îngăduise ea ca propriul ei copil să se facă de râs în salonul cu oglinzi şi lumini?

Glasul Madamei Lenţa nu mai contenea; acoperea aspru, din odaia Ninei, trilul imaterial al tomniţelor. Aromele nopţii de munte erau amare. Brazii munţilor îşi schimbau şi ei mirosul. În soarele de vară mirosul lor se îndulcea într-atâta încât ajungea ca o aromă de fruct tămâios. Dar toamna devenea grav, bisericesc, amintind cadelniţa slujbelor pentru morţi. Răcoarea nopţii de toamnă avea pelin în ea, frunză de nuc, suflare de vin vechi, duh de Cotnar.

Glasul Lenţei amuţi.

Nu ardea decât lampa. O mână mică, răsărită din mâneca largă a unui halat de noapte, potoli flacăra lămpii, lăsând-o cât o candelă. Apoi icoana se ivi. O umbră se aplecă peste fereastră, eşind din icoană. Tomniţele cântau dinr-aceeaşi mare harfă. Din nou putea să-nceapă primăvara; pomii să uite de septembrie şi să-nflorească în april; vrăbiile să ciripească pentru cireşele care se vor coace; şi iarba să se uite clipind verde la strălucirea soarelui.

Ochii Ninei se deprindeau treptat cu întunericul.

– Cine-i acolo?

Duduș tăcu un timp, inima potolindu-se ca cercurile unei ape, readâncită în transparența ei.

– Fratele Tudor.

– Nu doarme Fratele Tudor?

Duduș veni încet spre fereastră, desprinzându-se din umbra nucului cu foi de aur.

– Fratele Tudor meditează.

– Pentru Duduș?

– Cine-i Duduș?

– Un băiat foarte tânăr, plin de viață, tumultuos, „păgân". Ai auzit ce-a spus Domnița?

– Fratele Tudor se leapădă de podoabe.

– Tinerețea e o podoabă?

– Tinerețea e un dar.

– Dar talentul?

– O deșertăciune.

– Nu crezi?

– Sora mea îmi cere cuvinte grele pentru lucruri ușoare.

– Cine face versuri frumoase?

– Sora mea îmbracă în haina ei strălucitoare pe cei goi.

– Fratele Tudor e o haină?

– Fratele Tudor e un suflet cu ochii spre cer.

– Fratele Tudor e un copil cu tinerețea-n mâini.

– E o rugăciune tinerețea.

– Pentru păcatele lui Duduș?

– Care-s acele păcate?

– Le proclama el într-o seară, pe o bancă...

– Omul tânăr se laudă cu păcatele, așa cum omul bătrân se preamărește cu virtutea. Cine crede în lauda gurii? Urechile surioarei ascultă vorbele?

– Gluma nu supără. Omul tânăr se joacă. Frumoasă noapte!

– Sora mea mi-o dăruește. Mulțumesc. O păstrez. Fratele Tudor e bogat.

– Fratele Tudor n-are nevoe de daruri; e foarte bogat.

– Cântă tomnițele când pleacă frunzele...

– Ce-s „tomnițele?"

– Numele greerilor de toamnă.

– Frumos nume! Tomnițele!

– Cum să fie altfel numele surioarei mele?

– Tomnița?

– Așa cântă corul.

– Fratele Tudor e liric?

– Așa cântă Tomnița.

– Fratele Tudor crede-n somn?

– Îl binecuvântează.

– Noapte bună, Frate Tudor... Nu-mi răspunzi?

– Tomnița va auzi la timp răspunsul Fratelui Tudor.

Se despărțiră.

Lampa se stinse de-a binelea. Fereastra rămase deschisă, albastră, în cerul ei.

Totul deveni veghe. Munții. Stelele. Noaptea. Gândul. În gând s-adunau munții, stelele, noaptea. Și gândul le aducea din nou în noapte; și noaptea le aducea din nou în gând.

Nina dormea neliniștit. Galopul plimbării, șampania, muzica, dansul... Cântau în noapte atâtea tomnițe câte stele străluceau pe cer.

„Îți mulțumesc adânc, pământ,
Că mi-ai dat viață să te-avânt.

Eram hăin, eram flămând
Și iată-s înflorit și blând.

E ceas sfârșietor de sfânt,
S-aud doar frunzele umblând.

Din care vechi-străvechi colind
M-am fost desprins ca să m-aprind

La o fereastră, în argint
Și clopoței de mărgărint.

Că iată, m-am trezit cântând,
Cântând de când și până când?

Milenii fulgeră prin gând,
Cu stele clipa săgetând.

Oceane vor seca plângând,
Cascade fumegă, tunând.

Și toate cele, rând pe rând,
Vor trece, viață scuturând.

Îți mulțumesc, pământ-mormânt,
Că mi-ai dat clipă să te cânt.

Sălbatec sunt și tânăr sunt,
Cu sânge te binecuvânt,

Peste mormânt și peste cânt,
Cu dimineață în cuvânt".

O lumină de mărgăritar înălbi somnul Ninei, deschizându-i pleoapele. Somnoroasă, se ridică din pat, ducându-se la fereastră să tragă storul.

– Bună dimineaţa, o întâmpină un glas în lumină.

Fratele Tudor era de argint. O noapte întreagă bruma căzuse peste fesul şi haina lui călugărească, îmbrăcându-l în zalea dimineţii de toamnă.

*

Domniţa, din fotoliul ei, nu vedea decât spinarea Ninei care corecta ultimile pagini. Caetele celelalte, învelite şcolăreşte în hârtie albastră, cu etichetă, titlu şi număr, erau aşezate în colţul din stânga mesei. Această masă nu mai aparţinea odăii Domniţei. Ordinea ei geometrică era a muncii disciplinate. Creioanele, toate cu vârf ascuţit, alături de guma de ras şi cuţitaş. Cu aceste creioane, neîntrerupt, Nina nota cu o viteză stenografică izbucnirile verbale ale Domniţei. Creionul ei vibrant dovedea o mare deprindere de a nota vorbele altuia. Când Domniţa se întrerupea, fie din pricina belşugului, fie din pricina efortului de a-şi aminti un nume, o dată, un chip, – Nina aştepta calm, atât de integrată în cea care-i dicta încât Domniţa niciodată nu se simţea enervată de nerăbdarea, manifestată prin vreun gest, a mânii care scria. Mâna – mânuţa – aceea calmă potolea mereu nervii Domniţei, limpezindu-i gândurile, dându-i o ambianţă ideală pentru reculegere şi spovedanie.

Către amiază, după ce Domniţa ostenea, Nina lua alt caet, transcriind cu cerneală, citeţ, scrisul mărunt din celălalt manuscris. Caetele de note provizorii stăteau la dreapta; caetele definitive, la stânga. Nici o pată de cerneală, nici o hârtie ruptă sau îndoită, nici o aşchie de dezordine. O disciplină severă ca un îngheţ stăpânea masa Ninei, în contrast cu înfăţişarea decorului. În odaia Domniţei, mare cât un salon de dans, viaţa devenise podoabă şi amintire, lenindu-se feminin. Şaluri, covoare, oglinzi, tablouri, fotografii nenumărate, reprezentând-o pe Domniţa la toate vârstele şi în toate costumele rolurilor ei, fotografii de scriitori, actori, cântăreţi, compozitori muzicali, actriţe, toate cu dedicaţii vizibile, apoi tot felul de perne şi pernuţe, de broderii, vrafuri de cărţi poştale şi cărţi de vizită adunate într-un enorm Galé – Duduş îi spunea pe vremuri „chiupul Domniţei" –, teancuri de ziare pariziene cu articole despre ea, toate revistele ilustrate ale epocii, legate în piele, şi alte complex felurite mărunţişuri care dădeau încăperii accente de bazar. Curăţenia şi ordinea erau relative. Domniţa se îngrijea mai cu seamă să nu i se strice ceva. Căci la toate ţinea „ca la ochii din cap", cu toate că în genere le lăsa să zacă aşa cum erau, orfane alături de duioasa lor mamă. Dar orice altă încăpere i-ar fi părut Domniţei pustie. Numai acolo se simţea „la ea".

Masa Ninei însă – în caetele căreia Domniţa se simţea tot „la ea", ca şi în odae –, afirma energic până la categoric o altă înfăţişare. Nici fagurii nu

au o structură mai geometrică decât masa Ninei; orice bărbat i-ar fi putut invidia stricteţa.

Domniţa, care îndeobşte nu circula prin odăi, se dusese odată în odaia Ninei. Era întocmai ca masa ei de lucru. Lumina era mai limpede acolo, neîncurcându-se în nici un amănunt. Totul era strâns în dulap. Geamantanul nu se vedea. Nici o haină uitată pe pat sau pe vreun scaun. De altfel, nimic nu era uitat sau aruncat, totul era pus: şi trandafirii înmănunchiaţi de altă mână decât a Lenţei. Cât despre masa de acolo, cu cărţile, caetele, creioanele colorate adunate într-un pahar de argint, stiloul şi ceasornicul cu picior, – dovedea şi ea, dacă mai era nevoe, că ordinea celeilalte mese nu era un efort, ci o aptitudine.

Şi totuşi, această fetiţă care trăia geometric avea timp să fie şi cochetă. Când? Când avea ea timp să fie şi aşa şi altfel? Privind-o când venea de la plimbare sau când pleca, oricine i-ar fi dat vârsta recreaţiilor şcolare. Haina de doliu devenea pe ea o uniformă liceală. Iar când discuta sau când lucra, domina, impunându-şi voinţa, calm, ca cineva învechit în autoritate şi pedagogie, fără ca totuşi să-şi piardă graţia feminină.

Domniţa vedea, dar nu înţelegea. Ca şi valsul pe care-l descoperise din întâmplare între notele Aidei, valsul acela care tulbura ca valsul şi irita ca zgomotul, alternativ, iar uneori suprapus, – Nina înnoia experienţa Domniţei, arătându-i o feminitate nebănuită. Şi Aida era altfel decât Domniţa, cu totul altfel, dar Aida nu ardea. Mai degrabă foc stins înainte de a fi ajuns la flacără. Pe când Nina era flacără atât de străvezie că parcă nici nu era.

Domniţa nu-şi putea lua ochii de pe spinarea ei. Nu se gândea la caetele cu memoriile ei, în care era viaţa Domniţei şi munca unei veri; se gândea mereu la fetiţa aceasta cu care se deprinsese până-n inimă. O vedea neagră în rochia de doliu, cu ceafă aurie de soare, aplecată peste caet, şi simţea că plecarea ei va lăsa un cuib gol în casă şi în inimă. Va lipsi o rândunică.

– Nina...

Se întoarse ca cele cu aripă subţire, întrebător.

Domniţa oftă. Apoi zâmbi cu lumini de toamnă pe obraz.

– Şi iaca pleci, fetiţo... Tare ai să-mi lipseşti! Cu cine mai vorbesc eu?

– Poate că-mi face Domniţa o vizită la Paris!

Gestul Domniţei lepădă viitorul.

– Eu, fetiţo, rămân de veci în mausoleul Vornicenilor, – vorbi Domniţa la început cu resemnare, dar la urmă pompos şi bufon, amplificând sonoritatea ultimelor două vorbe. Ia stai! se opri Domniţa, ridicând sprincenele în faţa unui gând atunci descoperit. Poate că-ţi face Duduş o vizită la Paris.

– Vrea să-şi facă Universitatea la Paris?

– Nu ştiu ce vrea el! Cine poate şti ce-i în capul lui! Dar spuneam eu aşa. Nu crezi c-ar fi bine?

– Sunt convinsă că nu, vorbind deschis.

– De ce, fetiţo?

– Fiindcă Duduş nu-şi cunoaşte ţara. A trăit numai la Vorniceni, învăţând în particular. Nu s-a format în generaţia lui. Sufleteşte, Duduş nu-i încă social. Realitatea ţării lui n-a avut cum şi când s-o cunoască direct; în treacăt numai, din ziare, din auzite. Nu-i de-ajuns. Duduş e foarte viu, dar a crescut alături de viaţa tinerilor români. E grav, Domniţă, fără să fie foarte. Şi e remediabil. Dar, hotărât, trebue să fie lăsat între cei de-o vârstă cu el, între români, fireşte. De ce să-l trimiţi la Paris? Fiindcă acolo sunt profesori mai buni decât în ţară? Poate. Dar învăţătura e un lucru secundar. Principalul e conţinutul omenesc. Duduş a crescut alături de realitatea românească, şi acum vreţi să-l izolaţi iarăşi, trimeţându-l între străini? Ştii cum se va întoarce de la Paris, Domniţă? Ori cu dorinţa de-a se înapoia, ori cu resemnarea de-a fi exilat în propria lui ţară. Va fi ca acei boeri care înjură româneşte pe ţăranii de la moşie – ştiu din copilărie – dar nu cetesc, nu gândesc şi nu vorbesc decât franţuzeşte. Domniţa-l iubeşte pe Duduş. Parisul ar însemna pentru Domniţa un mare sacrificiu. Dar cel într-adevăr sacrificat ar fi Duduş. Şi-n loc ca sacrificiul Domniţei să fie un rău numai pentru ea, ar fi mai cu seamă un dezastru pentru copilul ei.

– Ai dreptate, oftă Domniţa. Avocat să te faci!

– Pledez?

– Nu, dar convingi.

*

La dejun era şi Samuel Fiţig. Duduş îşi schimbase obişnuitul costum al meselor. Fusese călare la pădure, după noaptea de nesomn, apărând la masă în costum de călărie.

– Coca Duduş, sunteţi resplandisant 'com un solei! cum ar spune Madama Lenţa.

– Bine că-ţi mai aud glasul, Coane Sami. De la o vreme credeam că Samuel Fiţig e numele tăcerii în cimitir ebraic.

– Îmi faci prea mare cinste, Coca Duduş, căsătorindu-mă cu aşa o cucoană de lux. Merçi pentru cimitir; sunt văduv în viaţă!

– Fiţig, nu mai trăncăni ca la havra jidovască, îl cosi Domniţa. Ia spune-mi ce mai este prin lume?

– Ce să fie? Bine mersi pentru aşa bine! Miroase a praf de puşcă! Îţi vine să strănuţi, da' nu-i loc de strănutat decât în lună. Auzi, Madama Lenţa, nici o aluzie la ten!

– Dă-i pace Lenţei!

– Parcă ce rău îi fac? O tachinez aşa delicat, mai delicat decât un puf de pudră! Nici nu simte! Apropo, toţi evreii au trecut la jidovism. Evreu nu mai este la modă. O venit modă nouă: jidan. Mă-ntreabă unul la Piatra: „Bre Sami, cum îi cu antisemitismul?" „Nu mă priveşte", zice Sami. „Cum, bre Sami, nu te priveşte antisemitismul?" „Şi de ce să mă privească? Eu nu-s semit, eu sunt jidan sadea". Îi bine? Îi foarte bine. Poţi să mai dai şi la

alții! Toată Europa vrea să-i trimeată pe jidani la Palestina, pământul făgăduinței. Jidanii nu vor să plece, fiindcă nu cred în făgăduieli. De ce-s jidani? Să creadă? Iaca Sami se-ndoește de toate. Mă-ntreabă unul cu musteață la baia de aburi: „Ce cauți, Sami, la oglindă?" Zic: „Caut un evreu". „Și nu l-ai găsit?" mă-ntreabă el. „Ce-am găsit în oglindă, îți fac cadou ție!"

– Mă năucești cu harharii tăi!

– Spune și mai spune, Domniță, că tare-i bine când auzi vorbe dulci fără de pușcă!

– Ce tot îi dai cu pușcă, măi Fițig?

– Eu nu dau. Pușca vrea să dee!

– Vorbește ca lumea.

– Lumea vorbește de război. Crede Domnița ce spune gura lumii?

– Da' tu ce crezi?

– Eu trebue să mă fac de-acu negustor de tunuri, mitraliere și alte instrumente de tricotat. O comandat Madama Moartea rochie de mireasă. Vre să facă nuntă-n Europa. O cunună două persoane sus puse: una vorbește englezește la perfecție, ceilaltă vorbește nemțește fără accent evreesc. Are să fie un deliciu! Parcă aud clopotele! Apropo, Duduia Nina, pot să-ți dau complimente de la mama: așa-i de veselă cu batistă, parc-ai fi de-acu la Paris! Apropo, Coca Duduș, ce intenții aveți pentru viitor? Dacă aveți intenții cu valută și franci franceji, trebue să știe și Sami din vreme. Așa un Ministru este la Finanțe! Și-așa un director la Banca Națională! Nu le place vorba valută! Te privesc duios ca Țepeș!

– Coane Sami, îl întrerupse Duduș; ia spune-mi cine-i ministru de Finanțe?

– Parcă dac-am să-ți spun, Coca Duduș, cine-i Prim Ministru, ai să știi ceva? Prim Ministru, Ministru de una-alta, asta-i pentru unu ca Sami, nu pentru Coca Duduș. Pentru Coca Duduș este, slavă Domnului, o Domniță care scoate, un Tătuță care... dă din umeri și dă, un Paris, o Vienă, – câte nu sunt pe lume, Coca Duduș? Ce să te-ncurci cu nume de Miniștri? Când ai să fii de-acu Ministru, ai să-l chemi pe Sami cu depeșă la București ș-ai să-l întrebi: „Cine sunt?" Și Sami are să-ți răspundă, după ce-are să iasă șeful de cabinet: „Cum? Coca Duduș de la Vorniceni. La dispoziție cu respect!"

Duduș surprinse privirea Ninei, intens ațintită asupra lui. Sami și restul intrară în pâclă.

* * *

Către asfințit, când Nina porni la plimbare, îl întâlni pe Duduș călărind o cracă de-a unui stejar.

– Ce faci acolo?

– Pândesc ca strămoșii!

Se dădu jos. Iar își schimbase haina. Pantofi albi, pantaloni de flanelă, cămașă de lână albastră cu mâneci scurte. Gâtul răsărea cu vigoare, dând capului zburlit ceva semeț.

– Mă aşteptai? îl întrebă Nina.

– Pânda e o aşteptare?

– Cu cine vorbesc? Cu Fratele Tudor, cu Duduş?...

– Cu un om, – îi răspunse Duduş aproape umil, surâzând blajin, având acea mişcare a copiilor osteniți când doresc să-şi culce capul în poala mamii.

Porniră alături. Lumina zilei ruginea în frunzişul stejarilor.

– Unde vrei să ne plimbăm? îl întrebă deodată Nina care până atunci parcă-l uitase.

– Este o bancă... începu Duduş.

– Vrei să stăm?

– Ştiu eu ce vreau? Iartă-mă. Da, vreau să stăm pe banca noastră.

Nina îl privi scurt şi tăcu.

Frunzişul stejarilor nu mai foşnea: suna. Pe subt stejari, drumul de toamnă avea majestatea unei catedrale cu lumini aprinse. Liturghia lui septembrie. Zările albastre aveau suavitatea sfâşietoare a corurilor de copii.

Ajunseră la bancă. Nina se aşeză la mijloc; Duduş, la capătul băncii. Pe amândoi îi lumina deopotrivă declinul soarelui.

– Taci!

– Cel mai bogat om e sărac.

– Iar Fratele Tudor?

– Aduc pe cine pot, ca să nu fiu singur cu spaima mea.

– De ce te temi?

– Când pleci?

– Mâne dimineaţă.

– Ştiam. Când pleci la Paris?

– Peste două săptămâni.

– ...?

– „De ce nu mai rămâi la Vorniceni?", articulă Nina întrebarea din ochii lui Duduş. N-ai auzit ce spunea Fiţig?

Mâna lui Duduş, involuntar, păru că alungă o muscă.

– Coca Duduş, începu Nina, didactic explicativ. Plec cu trenul. Deci, trebue să-mi iau bilet. Plec în străinătate. Deci, paşaport, valută, adrese etc... Asta cere timp, alergătură.

– Fiţig, i-l aruncă Duduş spontan.

– Fiţig costă bani: mulţi! zâmbi Nina. Eu nu pot să-mi permit, slavă Domnului, luxul unui Samuel Fiţig.

– Ţi-l ofer eu şi rămâi la noi.

– Coca Duduş, m-ai întrebat dacă vreau să rămân? Mi-am isprăvit treaba pentru care am fost angajată. Ce să mai fac? Ce rost mai am?

– Prietena Domniţei.

– Foarte gentil, dar Domniţa e Domniţa şi eu rămân chiar şi în prietenie secretara Domniţei.

– Prietena mea.

Vorbele răsturnară obstacole. Obrajii lui Duduş ardeau.

– Coca Duduş, mă cunoşti?

– De ce nu-i dai voe Fratelui Tudor să-ţi răspundă?

– Fiindcă vorbesc cu un om, nu cu o haină. Răspunde-mi.

Duduş îşi muşcă scurt buza. Apoi vorbi întunecat:

– Nu te cunosc. Te iubesc.

Nina îl privi atent, cu ochi vrednici de microscopul unui laborator.

– Iubeşti, probabil, o generoasă eroare.

– Mulţumesc, Doamnă, pentru generosul „probabil".

– Rămâi om, Duduş. Deprinde-te să renunţi la dorinţa de-a te juca verbal. Şi asta complică raporturile dintre oameni. Vezi, Duduş, îţi vorbesc deschis, prieteneşte, cu toate că nu suntem prieteni. Ai întâlnit într-o zi, după ce mult timp ai trăit singur în munte, o fată tânără pe o bancă. Stejar, bancă, fată în rochie de doliu, vale poetică, munţi în zare şi apus de soare pe deasupra...

– Această carte poştală ilustrată n-o iscălesc.

– Bine, Coca Duduş; o păstrez eu pentru amintiri, cum spui tu. Crezi în ceea ce literatura numeşte „coup de foudre?"

– Inima mea nu ceteşte literatură!

– Bine, Coca Duduş!

Piciorul lui Duduş dădu un pinten întregului pământ.

– Cuminte, Coca Duduş!

Duduş îşi alătură genunchii, punându-şi palmele deasupra, una lângă alta.

– Ascult, Doamnă.

– Bine. Dar nu uita: ai nouăsprezece ani...

Duduş îşi încleştă fălcile, încreţindu-şi fruntea, ca toţi băeţii care-şi blestemă tinereţa: veşnicul argument împotriva lor.

– ... iar eu, continuă Nina.

– Cât? sări Duduş.

Nina zâmbi în felul ei.

– ... am fost măritată, m-am despărţit, mi-am continuat studiile întrerupte, îmi câştig singură viaţa. E măcar atâta distanţă de experienţă între noi cât loc ne desparte pe această bancă. Duduş, să nu te apropii, fiindcă atunci voi vorbi numai cu Coca Duduş.

– Stau şi ascult cu resemnare.

– Numai resemnare?

– Am „numai" nouăsprezece ani...

– Eşti trist, Duduş? îl întrebă Nina abrupt.

Tresări, căci nu se aştepta la o astfel de întrebare. Uitase că e trist. Era lângă Nina, pe bancă, în faţa soarelui.

– Vezi, Duduş, câte surprize sunt în om! Vitalitatea ta e mai puternică decât lirismul tău. „Omul trist" care mă "pândea" la poartă, a devenit pe nesimţite un copil gata de harţă. Sunt multe surprize în noi, fiindcă nu ne cunoaştem decât în suprafaţă şi în prezent, atribuind surprizele hazardului exterior. Dar toate premizele surprizelor de-afară sunt în noi. Tu spui că mă iubeşti. Sunt convinsă că nu minţi. Crezi că mă iubeşti. Dar Duduş care crede astfel pe o bancă, alături de Nina Tomaş, nu e decât o formă provizorie a fiinţei tale globale. Prezentul din tine crede şi afirmă că mă iubeşte. Dar viitorul din tine? Nu-l cunoşti: e surpriza. Surpriza ta. Eu am început să mă deprind cu surprizele. Ce iubeşti tu în mine? O fracţiune plastică a fiinţei mele prezente. Restul nu-l ştii, nu-l doreşti şi nici nu te interesează. Nici trecutul meu – dragoste, căsătorie, divorţ –, nici viitorul meu: viaţa mea, bătrâneţa mea. Dacă aş deveni băbuţă sub ochii tăi, anticipându-mi viitorul care e o realitate, – ce-ai face? Mi-ai săruta mâna, cu respect, te-ai ridica de pe bancă şi te-ai duce. Căci nu e tare agreabil să stai de vorbă cu o femeie bătrână, poate că şi surdă pe deasupra. Dar baba e în mine şi lângă tine, Duduş. Nu-ţi apare, fiindcă ochii tăi îmi văd numai prezentul; dar e aici cu noi, ascunsă în trupul meu. Poate că se numeşte Barbara Ubric...

– De ce nu Ninon de Lenclos?

– Ai fi în stare să iubeşti o babă?

– Baba Doamnei ar găsi alături pe Conu Duduş! Şi poate că tot ea ar fi mai tânără decât hodorogul!

– Dar până la „Baba Doamnei" mai sunt încă multe Doamne pe care Domnul nu le cunoaşte. Pe una dintre ele o văd grasă, fiindcă-i plac mâncările bune: untul proaspăt, mierea etc. Pe alta o văd cu ochelari şi cam adusă de spinare, fiindcă a cetit prea mult. Pe alta o văd fardată şi cu pori mari, fiindcă a rămas cochetă şi dincolo de tinereţă. Pe alta o văd absorbită numai de gospodărie... Duduş, nici nu bănueşti cât necunoscut e în fiinţa mea trecută şi viitoare. Dar să revenim la cea actuală care începe să te surprindă fiindcă abea acum o auzi vorbind. De ce mă iubeşti? Pentru că după câteva săptămâni de singurătate în munte orice femee tânără e frumoasă pentru un călugăr „păgân": cum spunea Domniţa. „Să fii tânără, să fii fierbinte, fată cu miros de portocală". Tânără sunt, faţă de Domniţa; faţă de tine par numai. Dar dacă nu sunt fierbinte, nu cade portocala din mâna împăratului călare? Iartă-mă, Duduş, că scot argumente dintr-o poezie într-adevăr tânără şi fierbinte. Dar tu iubeşti pe „Fata cu miros de portocală". Aceea nu sunt eu. Aceea e talentul tău îndrăgostit de el însuşi.

Realitatea mea nu-i decât pretextul. Ca atare te interesez. Dragostea ta e un drum spre tine, nu un pas spre mine. Din clipa când ai crezut că mă iubeşti te-ai şi îndepărtat de realitatea mea; de unde eşti acum, abea mă vezi. De asta mă poţi poetiza fără teamă de a fi dezmințit. Pe fata cu miros de portocală ţi-o las, Duduş. Nu ţi-o dăruesc, fiindcă nu-mi aparţine. Păstreaz-o ca o amintire a începuturilor tale. Dacă e cea dintâi, va fi emoţionant de proaspătă întotdeauna. Dacă e una între altele, va face parte dintr-o colecţie. Dar acum nu scrii, acum vorbeşti cu mine. Dă-mi voe să-ţi spun cine sunt. Doamna Nina Tomaş e îngrozitor de prozaică. Se gândeşte la viaţă, practic. Vreau să-mi fac un viitor confortabil, prin munca mea. Am obţinut o bursă. Plec la Paris. Am să mă distrez, am să-nvăţ cumplit, cumplit, silabisi ea în felul Domniţei; am să-mi iau doctoratul şi am să-mi fac singură drumul în viaţă. N-am nici o îndoială. Sunt sănătoasă, ambiţioasă, am putere de muncă, sunt disciplinată şi mai am ceea ce unii numesc noroc, concepându-l exterior, ca la loterie. Eu îl concep interior, ca o aptitudine a muncii optimiste de-a determina succese în viaţă. Oricum, cred în norocul meu, fiindcă am încredere în mine. Deocamdată n-am timp pentru dragoste. I-am plătit tributul. Am conştiinţa împăcată a celui care şi-a plătit impozitele. Sunt rece, Duduş, înţelegi tu? Nu vibrez pentru dragoste. Mi se pare un simplu accident pe care-l por evita. Cu toate că nu-mi displace să mă privesc în oglindă, mă mulţumesc cu atât. Probabil, de altminteri, că fac parte dintr-o generaţie antilirică. Bunicele noastre şi-au trăit tinereţa numai pentru inimă, crezând naiv – şi graţios – că viaţa înseamnă bărbat în tinereţă şi copil pe urmă. De asta au fost mereu triste, melancolice, languroase, neînţelese şi au dorit necontenit să fie consolate. Din această stare s-a născut abuzul literar care întunecă realitatea femeii. Căci femeea, Duduş, poate fi o versiune graţioasă a bărbăţiei. Bărbatul n-a absorbit bărbăţia; el o exprimă numai fiziologic, după cum şi feminitatea nu e un specific exclusiv al femeilor. Şi bărbaţii pot avea un pic de feminitate. Cred că talentul nu e decât altoiul feminităţii în bărbat. Eu însă, Duduş, femee prin voia naturii, sunt caracterizată prin bărbăţie. Îmi place lupta pentru viaţă a bărbatului. Semnul meu nu e lâna Penelopei, vorbind poetic, pentru tine. Cu vorbele mele, sunt o femee care detestă dezordinea dragostei şi care stimează lupta ordonată pentru viaţă. Cultul acestei energii l-am avut de mică. Muncesc. Lupt. Cred în mine. Voi izbuti să am casa mea – nu căminul dramelor familiale –, cariera mea autonomă, odihna mea, rochiile mele, excursiile mele, capriciile mele... Tot mă iubeşti?

– Numai un om meschin de deştept poate pune o astfel de întrebare!

– Oricum, Duduş, din această frază spontană, măcar vorba „meschin" nu mă iubeşte. Şi tot e ceva. Adică foarte mult. Ceva din cunoscutul meu te enervează. Acum însă, meschina enervare e bagatelizată de rest. Dar

foarte repede, restul devine efectiv rest, iar fostele enervări trec pe primul plan, amplificându-se. Să ştii că sunt oameni căsătoriţi din dragoste, care ajung la paroxismul urii numai fiindcă-s intoxicaţi de enervări zilnice. Am cetit la rubrica judiciară a unui ziar un fapt divers remarcabil. Merită să-l „meditezi". O femee şi-a ucis bărbatul, aparent fără motiv. La întrebarea judecătorului de instrucţie, a răspuns: „Să fi mâncat şi dumneata cu el la masă, ca mine, timp de douăzeci de ani, şi să văd dacă nu l-ai fi ucis mai repede decât mine!" Mânca urât. Şi pe deasupra îşi rodea unghiile în pat. Pur şi simplu. Şi această enervare acumulată zilnic a ajuns până la ură şi asasinat. Patologie, evident. Dar patologia nu face decât să dezvolte monstruos adevărul mărunt. Vezi, Duduş! Inteligenţa mea e meschină: ai dreptate. Văd mărunt adevărurile microscopice. Pesemne că mintea mea e cu faţete ca ochiul insectelor. Descompun. Şi numai după ce-am descompus, adun din nou, trăgând concluzii valabile pentru mine. Pe când inteligenţa ta vrea orizonturi largi şi generoase. Te-aşi enerva ca musca pe cel care ascultă muzică. Au şi enervările semnificaţia lor adâncă dacă le scoţi din prezentul care le dă o falşă dimensiune, proectându-le în viitor. Enervările reciproce sunt suportabile numai între indiferenţii care se întâlnesc accidental. Cel care te enervează îţi devine antipatic. Îl eviţi şi s-a sfârşit cu bine. Slavă Domnului, pământul e de-ajuns de larg pentru indivizi. Dar când doi oameni cred că se iubesc, micile enervări – trecute cu vederea în graba dragostii care devine evenimentul principal –, cresc în umbră şi aşteaptă cu răbdarea adevărului. Iar cei care s-au iubit, descoperă într-o zi că dragostea era găunoasă din pricina enervărilor care i-au mâncat miezul pe nesimţite. Aşadar, Duduş, inteligenţa mea, care pentru mine e o armă de luptă, pe tine te enervează, contrazice în tine nevoia de orizont larg şi poetic. Vezi prăpastia?... Dar mă iubeşti cu îndărătnicie, cu recalcitranţa ta de a ceda altuia mai cu experienţă. Omul tânăr are un dispreţ suveran pentru cuvântul experienţă; vede în el o prejudecată orgolioasă a oamenilor bătrâni. Iar în bătrâni vede numai negativul: pe cei care au uitat că au fost tineri. Deci, experienţa nu e o amintire rezumativă a vieţii, ci sclerozarea unei uitări, tirania celor care s-au oprit şi vor să impue şi altora oprirea lor în viaţă. Eu sunt de altă părere. Fără să fiu bătrână, am experienţă şi cred în experienţă. Inteligenţa fără experienţă e un orgoliu; experienţa e o cumineţenie. Inteligenţa ta disprefuieşte experienţa mea. Dar mă iubeşti cu inima. Acolo, argumentele n-au acces. Un om tânăr nu poate fi convins să iubească, nici să nu mai iubească. Bun. Mă iubeşti. Ce vrei să faci?

– Să tac şi să te-ascult.

– Atunci răspund eu pentru tine. Abea ai isprăvit liceul. Nici nu ţi-ai început studiile universitare. Sunt însă convinsă că inteligenţa ta te obligă să faci ceva. Vrasăzică trebue să te pui la învăţat. Unde? La Paris, firefte,

unde învață și Doamna Nina Tomaș. Și acolo? Eu, după cam ți-am spus, voi munci cu ambiție și tenacitate, nepermițându-mi nici o abatere de la program. Studiile mele de doctorat sunt altele decât studiile tale. Deci nu poți fi la cursuri camaradul meu. Acasă la mine vei găsi ușa închisă: când lucrez, nu primesc musafiri. Vei fi mortificat și poate chiar îndurerat. Te vei simți singur, izolat, neînțeles, nedreptățit. Cum vei putea învăța într-o astfel de stare? Vei căuta uitarea și poate și un fel de răzbunare agreabilă, în aventuri, chefuri, dezmăț. Iar când și eu voi căuta să mă distrez după o zi de muncă, voi evita tot ce-mi poate altera bucuria recreație. Deci, te voi evita, fiindcă tu pentru mine vei reprezenta reproșul, cearta, scenele. Nu-nu! Am o edificatoare experiență a acestui gen de tovărășie. Și totuși, dacă „ambalarea" ta se va îndârji – intră și-un pic de ambiție în astfel de îndârjiri – vei fi gelos pe toți camarazii mei de distracție în comun. Totul e contrast ireductibil. Cum sunt eu, nu ești tu. Ce trebue să fac eu la Paris, nu poți face tu. Deci, dacă ai veni la Paris după mine, te vei dezvolta adversativ, diformându-te sufletește. Iartă-mă că-mi permit să-ți fac un fel de lecție de pedagogie, dar poate să-ți folosească în genere, dacă nu în cazul acesta special. Omul trebue să trăiască pur și simplu, la început, cât timp e copil, iar apoi să-și caute ființa autentică și să și-o formeze cu stăruință și îndrăzneală, afirmându-se constructiv, nu în contrast cu alții și din spirit de contradicție sau insubordonare față de aceia. Dacă simte că în toate e fiul părinților lui, n-are decât să semene cu ei, să le accepte exemplul, fără să fie umilit că face ca alții, fiindcă părinții cu care seamănă sunt calea lui normală spre o maturitate deja formulată. Dacă însă simte lămurit și calm că nu seamănă cu părinții lui, că viața lor nu reprezintă formula spre care tinde el, să nu-i urmeze. Dar fără iritare, fără dispreț, fără orgoliul de-a fi altfel, din care se naște lamentabila dorință de singularizare, de originalitate cu orice preț. Sunt foarte mulți copii enervați de părinții lor, după ce și-au scuturat jugul admirației. Se deprind să-și critice în gând părinții, observându-le numai defectele de educație, inteligență sau cultură. În loc să plece din casa părintească, afirmându-și curajos independența, între riscuri, rămân tot acolo, beneficiind de comoditatea de-a gata a căminului părintesc. Și acolo, crescând astfel, cu iritări comprimate, atribuindu-și o viață interioară intensă, fără să vadă că nu-s plini decât de observații meschine și de nervi – socotindu-se superiori părinților numai fiindcă sunt enervați de aceștia –, evoluează adversativ, criticând fără să construiască, devenind robii enervării care le dă iluzia vieții interioare prin drama zilnică. Așa ai păți și tu alături de mine la Paris. În loc să trăcști constructiv, afirmându-te, realizându-te în funcție de tine, vei trăi adversativ în raport cu mine. Așadar, prietene Duduș, dragostea ta pentru mine, transpusă la Paris, este o adevărată catastrofă pentru viitorul tău. E atât de evident încât nu merită să mai insist... Dar să fac o presupunere logică în discuție, deși absurdă în

realiate. Să presupunem că ne-am căsători. Un bacalaureat se căsătorește cu o femee divorțată cu care pleacă la Paris să-și continue studiile! Ne acoperim de ridicol amândoi. Și ridicolul resimțit e un alt izvor de nervi și evoluții patologice. Tu, cum te văd, ar trebui să te bați în duel măcar o dată pe zi, pentru fiecare privire și zâmbet în care ai simți o judecată asupra perechii noastre. Dar ce-ar spune părinții tăi? Nu uita: ești minor în fața legii. Băiat minor, nu fată la care minoritatea înseamnă numai tinerețe. Ți-ar da părinții tăi consimțământul la o astfel de ispravă? Ar accepta tatăl tău, Andronic Ceaur Alcaz, ca băiatul lui nevârstnic să ia în căsătorie o femeiușcă din toată lumea, o femee divorțată? Și să admitem că Domnița ar fi în stare să lupte pentru noul capriciu al copilului ei. Dar crezi tu că un Alcaz ar ceda unei femei când e vorba de numele neamului?...

– Ascultă tomnițele tale...

Ca și vorbele, gestul lui Duduș surprindea. Cu obraz dulce, înclinat, și cu gest blând, arăta, ca spre o mare harfă tristă, toată valea soarelui unde cântau a toamnă greerii.

Nina tăcu. Aşteptă câtva timp. Din nou, soarele punea lumini de portocale pe rochia, pe banca ei.

– Duduș, de ce arunci frumusețea lumii în vorbele mele?

– Fiindcă o meriți.

– Un bărbat nu-și poate limita viața la o femee.

– Nici o femee, la un băiat.

– Nici un om viu nu trebue să se limiteze din pricina unui capriciu. Gândește-te: Duduș e o formă derivată din altă formă: Coca Duduș. Apoi a apărut Fratele Tudor: o nouă formă. Împăratul fetei cu miros de portocală e și el o formă în drum spre altele. Nu vezi, Duduș, ce arzătoare nostalgie a plenitudinii tale? Mereu surprinzi câte un fragment din tine, te entuziasmează, îl trăești cu frenezie, îl consumi, îl lași și treci mai departe tot spre întâlnirile cu tine. Oprirea într-o formă înseamnă moartea pădurii. N-ai dreptul să ucizi viața din tine. Iar eu n-aș fi capabilă – decât dacă te-aș iubi – să mă fac complicea unei astfel de mutilări. Dar, slavă Domnului, nu te iubesc. Eu sunt poate întâia iluminare a inimii tale în care așteaptă focuri mari. Dar îți cunoști tu inima nouă? Îți cunoști trupul? Ai trăit tu cu o femee zi și noapte, în aceeași casă, în același pat, ca să poți ști ce înseamnă o convietuire maritală? Am ajuns, tânără încă, la un divorț care e un drastic adevăr după o penibilă eroare. De ce vrei ca tocmai eu să contribui la eroarea ta? Și-apoi, dragă Duduș, tu trebue să rămâi în țară.

– Trebue?

– Ce crispat spui: „trebue". Cât de bine se vede că ai trăit revoltat! Când ai auzit „trebue" te-ai gândit la părinți și ai ricanat. Trebue = tată. Trebue = poruncă. Trebue = umilire pentru cel care se supune constrângerii

exterioare. Dar „trebue" are mai cu seamă un sens interior. La acela mă gândeam eu. Invocam un „trebue" al vieţii din tine, al datoriilor tale faţă de această viaţă care-şi cere viitorul ei. Trebue să rămâi în ţară. De ce? Fiindcă până acuma ai trăit aproape ca în străinătate, fără să fi încorporat zilnic în tine timpul tău şi viaţa generaţiei tale. Când te văd pe tine la Vorniceni, mă întreb: În ce an sunt? În ce an trăeşte acest tânăr la această moşie? Şi drept să-ţi spun, nu pot răspunde. Vornicenii, Domniţa, Duduş, sunt dincolo de timp, în spaţiul unei moşii moldoveneşti. Cu cinci sute de ani în urmă, aţi fi avut alte haine şi alt vocabular. Dar n-aţi fi fost altfel, fiindcă epoca, timpul, n-au acces la Vorniceni. Voi nu sunteţi contimporani cu actualitatea. Insula voastră, cu toate că are ceasornice şi calendar, a suprimat timpul social, înlocuindu-l cu-n timp psihologic specific ambianţei voastre. Ai întrebat la masă pe Fiţig cine-i ministru de Finanţe. Şi nimeni nu s-a mirat că un băiat tânăr are nevoe de un evreu ca să poată răspunde la o astfel de întrebare. Contactul dintre voi şi viaţa socială se face printr-un misit. Nu merită mai mult viaţa prozaică de la nişte boeri moldoveni, stăpâni în feuda lor! Tu nu ştii nimic alt decât ce-ai învăţat şi ce se-ntâmplă în tine! Cine-s prietenii tăi? Camarazii tăi? Troia? Fiţig? Alfeu? Madama Lenţa? Fetele? Ilie-vezeteul? Pădurarii? Dar aceştia, Duduş, nu-s decât pitorescul uman al singurătăţii tale. Sunt simple forme de antrenament al dorinţei tale de distracţie. Jucării vii pentru Coca Duduş. Unde-s tinerii de vârsta ta? Pustiu. În jurul tău nu văd decât păpuşile tale. Şi nevoia de-a te juca a devenit atât de imperioasă încât şi tu ajungi uneori o păpuşă în propriile tale mâni. Să ştii, Duduş, că e o îngrozitoare panică în fundul fiinţei tale: plictiseală! Asta te-aruncă spre distracţii. Fugi de tine, căutând jucării, crezând că te cauţi pe tine. Niciodată n-ai să te găseşti astfel. De aceea nu eşti cumpănit. Ori agitat până la frenezie, ori apatic până la lehamete. Viaţa e între acestea. Tu cazi în extremele ei morbide. Şi ce energie e în tine! Cum spui „putred de bogat", despre tine se poate spune „putred de viu". Observă: putred! Adică prisos care fermentează. Uite la Domniţa: un tumult oprit. Domniţa are însă vârsta ei, căminul ei, trecutul şi memoriile ei. Şi te mai are pe tine: speranţa, revanşa. Dar tu ce vrei să faci? Să-ţi scrii memoriile? Să faci o răscoală la Vorniceni? Sau ca Neron, să dai foc Vornicenilor ca să nu mai caşti de urât! Nu, Duduş. E timpul să devii un om normal: normal faţă de tine, nu faţă de reputaţia cuvântului normal. Trebue să ajungi din urmă timpul pierdut. Trebue să scoţi din tine rădăcinile vieţii, sădindu-le în neamul tău, în ţara ta. Du-te între tinerii români care învaţă la universitate, trăeşte alături de ei viaţa tuturor. Numai între ei te vei cunoaşte social, evadând din orgolioasele tale limite individuale. Ş-apoi, Duduş, eşti un Alcaz. E un nume mare. N-am cinstea să-l cunosc

pe tatăl tău, dar despre strămoşii tăi ştiu multe. Arhivele de la Golia sunt pline de documente care arată calitatea şi diversitatea neamului tău. Sunteţi aprigi. Aveţi şi sânge tătărăsc. Un Ceaur Alcaz, denumit Leul, a ajuns până-n Rusia, semănând revolte, neliniştind împăraţi. Era un om cumplit. Şi cărturar pe deasupra.

– Glumeşti?

– Nu ştiai?

– Am o constantă repulsie pentru Alcazi. În fiecare zi îi văd la dejun şi la masă pe pereţii sufrageriei. Eram convins că aşa au trăit toţi: în ramă. Ploşniţă să fi fost şi încă nu m-aşi fi ascuns în ramele lor moarte!

– Ai dreptate, Duduş, de vreme ce curiozitatea ta pentru viaţă n-a depăşit ramele portretelor de la Vorniceni. Numai că viaţa începe şi dincolo de Vorniceni; chiar viaţa neamului tău, pe care am descoperit-o, din întâmplare, în arhivele Goliei. Ştii tu, Duduş, cu cine te-asemeni dintre ai tăi? De ce te-ai oprit la prezentul Vornicenilor? Eu, de pildă, nu semăn nici cu tata, nici cu mama. M-am tras înspre o străbunică: aceea ţinea crâşmă la o rohatcă. Spun bătrânii că era o femee energică şi avară. Şi iată că tocmai aceea, crâşmăriţa, m-a însărcinat s-o duc mai departe în viitor. Tu te-ai sugestionat că eşti leit Domniţa. Mă îndoesc. Eşti şi altăceva. De unde ştii tu că sufletul tău adânc, nu-ţi vine de la un Ceaur Alcaz necunoscut, uitat de tine în mormântul lui, dar nu şi de sângele tău. Cine e Duduş? întrebi şi te întrebi tu uneori. Eu aşi vrea să ştiu cine-i Tudor Alcaz? Cu acela şi spre acela du-te în viaţă, Duduş, bărbăteşte, ca un ostaş care-şi face datoria. Dincolo de Vorniceni, vremurile se schimbă. Ai auzit ce spunea Fiţig? Miroase a praf de puşcă. Da, acesta e mirosul Europei. S-au dus vremurile dulci ale parfumului şi ale orchestrelor. Două ţări îşi afirmă tinereţa, Germania şi Italia, în faţa unei Europe îmbătrânite. Europa, Duduş, e un fel de Vorniceni. S-a deprins să trăiască dincolo de timp, ascultând tic-tacul vechilor deprinderi. Şi Europa are o tradiţie cu multe portrete murale, o Domniţă cu memorii, un Duduş complex care se plictiseşte între distracţii, şi un Fiţig care informează, distrează şi serveşte, umplându-şi buzunarele. Germania şi Italia vor să răstoarne această Europă. Vor izbuti? Nu ştiu. Dar vor lupta. Ele vin din viitor. Europa a rămas în trecut. Va începe o luptă spăimântătoare pentru cei debili, care însă va împrospăta gustul vieţii în cei vii. Şi la noi în România au început frământări adânci. Oamenii tineri vor să scape de tirania bătrâneţii. Nu e asta lupta ta? Botează-te în ea. Şi tu eşti tânăr, arzător, nou, neliniştit ca şi vremea ta. De ce s-o cunoşti în tine, închircită psihologic, şi să n-o vezi amplificată social. Cunoaşte-ţi camarazii, cunoaşte-te pe tine între ei. Dă-le viaţa ta. Umple-te de viaţa lor. Călăreşte-te pentru lupta mare cu viaţa, nu pentru jocuri subtile şi sterpe cu păpuşile tale. Trebue să ne amplificăm, Duduş, intrând în mulţimile tumultuoase.

Abea atunci picătura noastră vanitoasă va cunoaşte demnitatea de a curge într-un fluviu. Numai atunci vei găsi substanţa şi dimensiunea unui ideal. Acolo e locul tău, în amarele ape umane. Nu alături de o fată pe care crezi că o iubeşti la nouăsprezece ani. Aici eşti Coca Duduş, cu toate că vrei mereu să fii altăceva. Acolo, în luptă, Coca Duduş va deveni Tudor Ceaur Alcaz. Aşa te vreau şi te aştept, prietene Duduş, în viitor.

Din amurg nu mai ardea decât un tăciune de rubin fabulos deasupra munţilor vineţi.

În marea tăcere a înnoptării, Nina auzi lângă ea un glas neaşteptat:

„Pleacă Doamna de la noi
Vine toamna munţilor
Zarea se-nnegreşte-a ploi
Pleacă Doamna de la noi,
Munţilor, cărunţilor".

Glasul lui Duduş era atât de scăzut, până aproape de şoaptă, încât devenea ca şi zvonul frunzelor, ca şi cântecul greerilor, un glas al toamnei:

„Pleacă cea mai mică fată
Vine cea mai lungă toamnă
Inimă, în tine-ndeamnă
Ceasurile de-altădată.
Vine cea mai lungă toamnă
Pleacă cea mai mică fată.

„Somnule, mai ţii tu minte
Cum ai întâlnit pe-o bancă
Stând cu soarele fierbinte
Ca-n descântec de ţigancă
Lună nouă-n chip de fată.
Viaţă! taină dezgropată!

Suflete, din care nuc
Mi-ai căzut în păr?
Va mai înflori un măr,
Sau toate se duc?

Inimă, în care vie
Te-a bătut o brumă?
Soarele nu mai învie
Galbena melancolie.
Cade vremea cea pustie
Iarna se îndrumă.

Ochii care te-au privit,
Doamnă dulce care pleci,
Sunt găoace de culbeci
Cu osul strivit.

A trecut în lung arcuş
Şirul de cocori.
Vei rămâne pentru ciori,
Bătrâne Duduş.

Zâmbi, dând accent de ghiduşie ultimului catren, dar zâmbetul osteni, întristându-se ca pe faţa copiilor miraţi de plânsul care vine.

În cerul adâncit de umbră plecau mereu păsările. Răsăreau încet şi înalt stelele.

Nina se apropiase de Duduş. Foarte uşor, mâna ei îi dezmierdă fruntea. Apoi iar vorbi, dar cu glas mai scăzut, căci noaptea, când s-aprind slăvitele stele moarte ale cerului, şi vorbele se înclină.

– Duduş, care dintre noi e bărbatul? De ce vrei să-mi aduci aminte că-s femee, emoţionându-mă? De ce nu vrei să fii bărbat? Tudor Ceaur Alcaz...

– Am să fiu de-ajuns. Îţi făgăduesc solemn în faţa munţilor că voi încerca să devin bărbat în ţara mea. Dar acum sunt un om tânăr care stă pe-o bancă veche. Mi-aduc aminte, privind stelele... Acum cinci sute de ani, un băiat şi o fată au stat aici, la Stejarul Chioaiei, de unde se văd munţii dincolo de valea Bistriţei. Soarele a apus subt ochii lor, cerul s-a întunecat, au cântat tomniţele şi ei, aceia de acum cinci sute de ani, şi-au strâns mânile şi s-au simţit alături. Pentru ei au răsărit stelele. Apoi au ajuns în două morminte şi nimeni n-a mai ştiut de ei. Dar peste o sută de ani, un alt băiat şi o altă fată şi-au strâns mânile tot lângă Stejarul Chioaiei şi stelele din nou au răsărit pentru ei şi pentru cei din morminte, arzând şi în trecut şi în viitor. Iar peste patru sute de ani un tânăr a venit şi el pe banca de lângă stejarul Chioaiei. Alături de el era o fată cu darul soarelui în tinereţa ei. Pentru ea cântau tomniţele, pentru ea venea noaptea, pentru ea începea viitorul. Dar mâna ei n-a vrut să dăruiască. Şi toamna s-a lăsat peste toate. Şi peste alţi o sută de ani, doi tineri vor veni la Stejarul Chioaiei. Îşi vor întinde mânile, dar vor simţi în noapte umbra morţei. „Cine a ucis stelele? Cine a surpat drumul spre viitor al celor din morminte?“ Şi toamna din Stejarul Chioaiei va ofta: O fată înţeleaptă... Tomniţă, de ce rupi inima lui Duduş?

O stea căzu lung, săgetând cu aur mileniile învineţite în spaţiu.

Mânile Ninei se încleştară una într-alta.

Vroi să spue ceva, dar auzi paşi care veneau în goană.

– Duia Nina, Coca Duduş, poftiţi la masă, vorbi o fată, după care apăru alta; iar în urma lor sosi Madama Lenţa cu lampă de buzunar.

– Furi inima fetelor, prinţişorule. Noroc c-o venit Lenţa cu lumină!

*

* *

Plecarea de la moşie a celei iubite într-o vacanţă de vară a tinereţii începe cu mult înainte de a trage la scară trăsura cu Ilie-vezeteul pe capră.

Nina pleca din fiecare clipă, fiecare bătae a ceasului înmulţind plecările ei. Toate deveneau amintiri, multe pe toate ca rândunelele în ceasul migraţiunii lor.

Duduş era mereu cu ochii în preajma Ninei, dar ochii ei îl ocoleau.

Din sufragerie, lămpile plecară în etacul Domniţei. Dar acolo nu luminară decât tăcerea care sta pe mai multe scaune, alături de vorbele Lenţei.

Din etacul Domniţei, lămpile se despărţiră.

Fereastra odăii Ninei rămase închisă toată noaptea, până şi dincolo de ceasul eminescian al brumei, cu storul lăsat.

Culoarea zorilor mai amintea de trandafirii Domniţei, când trăsura trase la scară.

Toate slugile erau acolo, ca la plecarea unei corăbii, căci Domniţa însăşi o conducea pe Nina tocmai până la gară: mări, hăt departe. De ani şi ani Vornicenii nu mai văzuseră una ca asta. Domniţa era îmbrăcată şi îmbodolită ca pentru o expediţie cu sania trasă de reni în ţinuturi polare. Alături de ea, Nina era „vine cea mai lungă toamnă, pleacă cea mai mică fată". Pe capră, bineînţeles, Lenţa, în mantel cu guler de blană, pălărie cu ace şi voaletă mauve şi mănuşi de piele gris-perle cu bumbi de sidef.

– Duduş, – îl strigă Domniţa, căci deşi Ilie-vezeteul era suprem pe capră, abea stăpânind pornirea cailor, Duduş nu apăruse la trăsură.

– Sărut mâna, ţipă el răguşit de la fereastra C.D.-ului, apărând o clipă numai. Mi-am luat rămas bun aseară.

Flutură mâna şi dispăru.

Dispăru şi trăsura.

Căzu peste Vorniceni mirarea rănită a plecării.

După câtva timp, Duduş apăru în haină de călărie. Se duse la grajd, puse şeaua pe iapa lui şi porni în galop. Văzu curând colbul trăsurii subt cerul de dimineaţă al munţilor. Dar nu se hotărî să ajungă trăsura decât în preajma gării, după vre-o trei ceasuri de trap.

– Duduş, Du-duş, – cotcodăci Domniţa în guşă, cu mare satisfacţie.

– Sora mea a uitat o scrisoare. I-am adus-o.

Nina luă scrisoarea călăreţului, punând-o în sacul de călătorie.

La gară, Domnița nu se scoborî. O sărută din trăsură pe Nina, pe un obraz, pe celălalt, pe frunte, și apoi cu mâna ei mică, Domnița își dezmierdă obrajii uzi.

Duduș și Lența o însoțiră pe Nina la tren. Duduș o instală în compartimentul de clasa a doua, într-un miros de pluș vestcd, fum de cărbune și parfum de lăcrămioare de la o dudue cu unghii stridente.

Rămaseră pe coridor.

– Rupe scrisoarea, îi șopti Duduș.

– De ce, Duduș?

– E goală. Am vrut să te mai văd. Atât. Nu vreau să plâng. Îmi vine. Dar... declamă el cu nodul lacrimilor în gât, sunt Tudor Ceaur Alcaz.

O zguduire zăngăni tampoanele trenului hâd, răsturnând pasagerii unii peste alții.

– Duduș, șopti Nina fulgerător de repede; m-ai întrebat ascară de ce-ți rup inima?

Trenul pornise. Se îmbulzeau călătorii.

– Pleacă, îi porunci Nina, împingându-l spre scară.

– Spune de ce? o întrebă Duduș, cu mâna pe bară și un picior în aer, gata să sară din mers, și deopotrivă, gata să nu plece din trenul Tomniței.

– Fiindcă îmi-e frică de tine. Du-te.

DRUMUL MAGIC

PARTEA ÎNTÎI

CAP. I

Nici stea sus, nici lumină jos. Spăimântătoarea vechime a nopților cu ceață peste întinderi mute. Parcă se ivise deodată în spații, viscolindu-le, fantoma mărilor preistorice, căutându-și apele mileniilor secate.

Trenul venea de la Sighetul Marmației, hoțește întunecat, dibuind prin fumegarea beznei. Într-un compartiment de clasa întâia doi sublocotenenți fumau prin întuneric țigări „Plugar" cu fum aspru și înțepător de bălegar ars. Călătoreau cu ușa încuiată și perdelele lăsate. Numai fereastra care dădea afară era deschisă: singura din tot vagonul. Tinerii ofițeri însă n-aveau obsesia civilă a nevralgiilor de toamnă. Se pregătiseră de somn trăgând feliile plușate ale canapelelor până la limită. Dar nu se culcaseră. Stăteau tolăniți pe coastă, față-n față, rezemându-se într-un cot, ceea ce unul dintre ei numea poziția Récamier: aluzie la un răspândit portret al celebrei doamne grațioase. Pe un geamandan pătit, așezat între canapele la o întinsoare de mână, două sticle cu vin și doi țapi.

– Toarnă ici.

Țapii erau umpluți la lumina înadins dilatată a țigărilor.

– Servus te.

– Reciproca.

Erau regățeni, unul moldovean, celălalt muntean, dar adoptaseră pentru băutură ritualul ardelean.

Vecinii de vagon dormeau cu acele agonii respiratorii, care integrează somnul ființei cuvântătoare într-un fel de zoologie a sunetului. Dar la prima oprire a trenului se întâmplă ceva supărător pentru somnul călătorilor: un șuer năprasnic, pornit parcă din iad să spargă cerul. Trenul zvoni de glasuri săltate. Capete se iviră la ferestre. Uși răsunară. Flăcări de chibrituri pâlpâiră.

Un trap-trap cu bocanci masivi se opri scurt, bătând călcâile, la fereastra compartimentului celor doi sublocotenenți.

– Ordonați!

– Caporal Buzdughină, vezi?

– Văd, să trăiți, dacă-i poruncă...

– Bine băete, golește această sticlă.

– În cinstea cui? să trăiți, – întrebă Buzdughină înhățând sticla pe fereastră cu o îndemânare care dovedea marea experiență a mânii în ciordeli nocturne.

– Mai întrebi, beșleagă!

– Trăiască Domnița noastră, dădu glas mare caporalul, după care o cascadă de gâl-gâl-uri răsună în adânc de gură bețivă.

– Cine-i Domnița?

– Întreabă-l pe Buzdughină.

– Mă Buzdughină, cine-i Domnița?

– Știe domnu sublocotenent, să trăiți.

Între timp ușa compartimentului fu deschisă oficial. Conductorul se ivi în prag, dând la o parte perdelele, cu felinarul pe piept și ochelarii pe nas.

– Mă rog frumos, domnilor ofițeri...

Moșnegelul – nu i-ar fi stat rău cu flașnetă și papagal într-un târg adormit – se uită la ei cu dojană de bunic, neștiind pe care să-l aleagă dintre cei doi deopotrivă de tineri la chip și copii la zâmbet.

– S-au speriat boerii țugului, moșule? întrebă sublocotenentul care șuerase haiducește, aplecându-și cogeamite înălțime de plop sprinten asupra moșului.

– Țț! Eee... făcu cel mic și moșneag, dând din cap cu oftat.

– Apoi tunie dracu-n ei, moșule. Ia mai bine să cinstim un pahar între noi ca niște români și drept credincioși ce ne aflăm. Toarnă ici.

Moșneagul luă țapul, ciocni și bău cu spor. Înduplecată, fața i se acoperi de o împanjenire de zâmbet.

– Mulțam frumos.

– Ș-o țigară, moșule.

– Veniți de departe, dragilor?

– De pe zonă.

– Ei, oftă moșul aprinzând țigara, și eu am fecior la cătănie. Să ne ajute Dumnezeu drăguțul să nu fie rău.

Dădu să plece. Dar de afară, îmbulzit de inimă, capul lui de motan vechi răsări din nou printre perdele, epilogând cu o șoaptă strecurată cele de până atunci:

– Tunie dracu-n ei, că-s numai unguri și jidovi!

Și trânti ușa cu răsunet, încuind-o la loc.

Trenul porni.

Sublocotenentul cu pricina căsca de-a-n picioarelea, întinzându-se cât o moară de vânt.

– Acestea fiind zise ne putem somni. Am onoare să mă culc.

– Vin nu mai avem? întrebă celălalt într-un căscat.

– Tinere, observ că apropierea Sodomei et Comp. sloboade mişălniciile din cutia Pandorei.

Goliră şi restul sticlei unu bis – aşa se cheamă la popotă a doua sticlă: non bis in idem – şi se culcară pe spate, acoperindu-se cu pelerinele. Dar tot nu adormiră. Căci certitudinea cumplitului somn dă privilegiaţilor ei voluptatea de a-şi prelungi trezia, aidoma cu lectorii ahotnici, care ştiu să deguste cartea din mână, îndelung, ţinând-o necetită, înainte de-a o sorbi prin lectură.

Condiţia obiectivă a somnului era infectă: tren care, cal, mârţoagă ar fi fost, cutremurat de poticniri şi de hurducături; umezeală pătrunzătoare; canapele slinoase, cu miros înecăcios de praf şi cărbune, în care substantivul ploşniţă devine verb...

Dar după un an de concentrare pe zonă, permisionarul şi-a pierdut deprinderea de-a vâna pesimism în realitatea imediată.

Legionarii romani nu s-ar fi simţit altcum în trirema Cleopatrei.

Deci huzuriră pe culcuş moale, în tact de roţi legănătoare.

– Tudore, în fond pentru ce ne mai dăm noi doctoratul? Ca să murim titraţi?

Vorbăia numai vinul în întrebarea articulată fără de convingere.

– Tinere, răspunse interpelatul, – întrebi ca o reputată hahaleră! De ce ne radem şi ghilosim de zonă în fiecare zi? Ca să nu decedăm păroşi şi jegoşi? Au cum?

– O ziseşi!

– O zisei! Dar după matură chibzuinţă socot că eşti beat. Spune, privighetoare...

– Tililionc-fleonc, hodoronc-tronc, chiuliton-ponc, mororonc-honc, teoleoleonc-fleonc...

Acest recitativ subtil verifica pe zonă rezistenţa băutorilor. Cei care încurcau ordinea silabelor, împleticindu-se în ele, erau trimişi la cimitir: adică la culcare, beţia deplină nefiind încuviinţată.

– Vorba-i înşelătoare ca muierea. Eşti chiurluit în cuget, tinere Petruş. Ce-a spus Horaţiu?

– „Vides ut alta"...

– Nu încurca Odele. A spus Horaţiu: „Carpe diem"... Iar Lenţa a spus: Merde!

– Cine-i vecina lui Horaţiu?

– O infantă brună pe care am fost iubit-o în anii mei. Am onoarea să te salut.

– Reciproca.

Adormiră în tactul roţilor.

Unul se numea Petruş Dănescu, sublocotenent de rezervă din cavalerie; celălalt, tot din cavalerie, era Tudor Ceaur Alcaz, poreclit de cei de pe zonă Stuka. Ceea ce dovedeşte că numele epopeicelor avioane care sfârtecau Polonia nu desemna numai o armă de război pe frontul german, dar şi un tip psihologic pe zona românească.

CAP. II

Un întuneric de cimitir acoperea peronul gării Baia Mare. Răsuna cadenţa marţială a patrulelor militare printre grămezile de soldaţi trântiţi la pământ în aşteptarea trenurilor de noapte şi de dimineaţă. De câte ori pâlpâia flacăra unui chibrit, sporeau spre ea umbre din toate părţile, îşi aprindeau ţigara şi iar porneau în noapte; astfel, focul împărtăşit recăpăta preţul rămas în vremurile cremenii.

În sala restaurantului parcă era târziul sleit al unei veghi mortuare. Ardea un singur bec vopsit sineliu, mai mult învineţind fumuriul din sala mare decât dând lumină văzului. Drumeţi cu capul în mâni sau cu fruntea pe muşamaua meselor, alături de geamandanele adunate la picior, moţăiau înfrigurați, tresărind la zgomotele de afară. Uneori se pornea câte o tusă de toamnă. Altele îi răspundeau, stârnindu-se unele pe altele ca lătratul câniloR.

O singură masă era acolo, fără să fie de acolo, ca o limuzină printr-un sat. Chelnerul cu ochii smirnă la ea, o cinstise cu faţă de masă albă. Un enorm buchet de crizanteme de seră vestea plecarea cu alai. Masa mai avea pe lângă acestea lumina ei particulară: un lămpăşel ardelenesc aşezat drept în faţa celui care cuvânta aurit de flacără, împrejmuit de capete rămase în umbră ca la o altă cină de taină, pictată nu de Vinci, ci de Rembrandt.

Armand Horovitz împărţea vorbele în faţă, la dreapta şi la stânga. Mânile lui erau celebre la Curtea de Casaţie, la Sinaia şi în alte locuri de căpetenie ale României: feminin frumoase şi expresive ca ale dansatoarelor orientale. Niciodată, chiar în focul celor mai îndârjite dezbateri, nu gesticulau. Pluteau înaintea vorbelor, ridicându-se, coborându-se lin, nuanţând uneori cu o desfacere a degetelor un gând, o intenţie, totul cu o puritate botticelliană, care însă în fond nu era decât o încetinire stilizată a gesticulării ebraice.

La chip, Armand Horovitz semăna cu d'Annunzzio. Blond, cu buze elocvente şi senzuale, barbişon şi mustăcioară arămie, nas agresiv, frunte dominatoare, ochi bulbucat albaştri.

În tinereţă devenise secretarul juridic al lui Take Ionescu, graţie căruia, în timpul războiului, fusese avansat locotenent de rezervă. Dar haina militară nu era decât o transparenţă a permanenţei civile. Şi odinioară şi acum, pentru oricine, demnitar militar sau civil, locotenentul Horovitz rămânea Maestrul Horovitz, ilustrul jurisconsult, proprietarul grajdului de curse, al minelor de aur de la Baia Mare, preşedintele atâtor şi atâtor consilii de administraţie, proprietarul unui mare ziar cotidian, filantropul, avocatul cu renume european, care reprezentase la Haga interesele României.

Armand Horovitz nu isbutea să existe cu plenitudine şi demnitate ca locotenent. Era şi nu era, sau nu era de-ajuns şi cum trebue. Cei care-l recunoşteau în haina militară – era concentrat de o lună, la stăruinţa lui – îl tratau după tipicul ştiut, extrinsec uniformei. Ceilalţi însă, militarii anonimi pentru care şi el nu era decât un locotenent anonim, îi dădeau, printr-un imponderabil al comportării lor, senzaţia că-i figurant. Salutul soldaţilor n-avea spasmul impetuos al absolutului militar; era cam moale, oarecum concesiv. Privirea ofiţerilor întâlniţi întârzia asupra lui cu un fel de adulmecare mocnit ironică, – parcă, lăsându-l marginal tagmei militare, cu uniformă cu tot. Şi totuşi, nici fiinţa fizică, nici îmbrăcămintea, nici ţinuta lui nu justificau astfel de reacţii. Nu purta ochelari, n-avea pântec. Regimul alimentar, masajul şi călăria îi cruţaseră trupul de leneviri sedentare. La cincizeci de ani mărturisiţi, trupul se menţinea sprinten ca şi vorba.

Atunci?

Întrebarea viespuia în mintea locotenentului Horovitz, meschină şi tenace, descupănindu-i calmul estetic plasticizat de armonia mânilor, iritându-l, mortificându-l uneori, alteori îndârjindu-l, dându-i într-un cuvânt senzaţia că-i evreu tocmai în uniforma care ar fi trebuit să-l pue definitiv la adăpost.

Tânăra lui soţie agrava această stare. Într-o mare măsură uniforma era o surpriză destinată ei. Marie Angèle se ivise tocmai în clipa când pentru bărbatul amiezii tinereţa nu mai este o permanenţă firească, ci o cabrare. Marie Angèle îi provocase această cabrare vitală, odată cu orgoliul înfricoşat de a-şi regăsi adolescenţa în plină maturitate. Când o întâlnise la Paris, Marie Angèle n-avea decât şaptesprezece ani. Evreică din Basarabia, urmase în Franţa pe fratele ei, Izy Gamarnic, care nu-şi căuta noul Ierusalim pe ruinele celui din Palestina, ci în cetatea cucerită a Parisului. Izy era arzător de urât; Marie Angèle, arzător de frumoasă. Apărea ochiului ca un răsărit de lună nouă din afund de ape negre. Lira Regelui Solomon ar fi primit-o pe poarta de aur a cântărilor ei. Fetiţa de fildeş avea glas superb de femee. Şi pânzele corăbiilor s-ar fi umflat a plecare, ascultându-i-l.

Armand Horovitz îi dăduse numele, averea, sufletul, sângele, tot. În faţa ei era ca o rană proaspătă. Ea se lăsa adorată cu indolenţă. Uluitoarea ascensiune n-o mira. Nimic n-o mira. Nici întâlnirea cu un înger, ochi în ochi, n-ar fi făcut-o să clipească altfel. Abea sosise din Franţa, unde stătuse o lună cu Izy. Se abătuse la Baia Mare unde o aştepta, mai tânăr decât gradul uniformei, locotenentul Horovitz.

– Tiens! Toi aussi, Armand!

Atât! Nici „ce bine-ţi stă!", nici „ce tânăr arăţi!"

Acum plecau la Bucureşti. Aşteptau trenul care venea de la Sighet. Crizantemele de pe masă erau oferite doamnei Horovitz de inginerii minelor de aur. Toţi erau acolo, în jurul mesei. Luminat de lămpăşel, în marea umbră fumurie a sălii, Armand îi prezida.

– Tu t'ennuie, mon petit!

Vorbele reveneau involuntar, cald, intim, duios, cu o regularitate obsedantă, nereprezentând curtenia formală a bărbaţilor pentru soţiile lor în prezenţa altor bărbaţi; identitatea lor denunţa intensitatea pasiunii celui care le articula. Căci Armand Horovitz era atât de stăpân pe vocabular încât nici chiar în intimitate nu-şi îngăduia repetirea aceluiaşi cuvânt, necum a aceleiaşi formule. Vorba lui era un act al artei oratorice, spontan ca atare. Inginerilor din jurul lui, deşi nu le ţinea o cuvântare, le vorbea cu nuanţele şi variaţia de totdeauna. Aceasta era coarda oratorică a vioarei lui. Dar pentru Marie Angèle nu suna, compensativ uman, decât o coardă simplă, directă:

– Tu t'ennuie, mon petit!

Îi vorbea în şoaptă, nu ca să nu-l audă ceilalţi, dar ca să fie numai cu ea, numai al ei. O vedea adorabil botoasă, ci ochi şi buze de fetiţă în gara întoarcerii la internat; şi tresărea în adâncul lui acel sâmbure de duioşie, devotament, răsfăţ, ocrotire şi adoraţie, din care s-au născut şi se vor naşte vorbele de leagăn, cum şi gestul care le întovărăşeşte. De la o vreme mâna porni după vorbe. Îi dezmierdă în treacăt mâna de pe genunchi. Numai că excesul de duioşie al unui bărbat pentru copilărescul frumuseţii feminine, cu toată puritatea iniţială, nu-i decât masca unei porniri posesive. Pe nesimţite începu să o dorească atât de intens încât dezmierdarea mânii, până atunci părintească, deveni lacomă ca şi privirea apăsată. Marie Angèle îşi trase mâna, cam brusc, îndepărtându-şi scaunul, ferindu-se.

Poate că nimic nu mortifică mai drastic pe un bărbat decât astfel de comportări ale femeii iubite, care, repudiindu-l ca amant, îi dau senzaţia că-i gorilă în public.

Tocmai se anunţa sosirea trenului în staţie. Se ridicară, pornind spre peron, urmaţi de tregheri. Afară îi întâmpină noaptea compactă. Un inginer aprinse o lanternă electrică. Pădurea soldaţilor de pe peron mirosea masiv a toval, cojoc ud şi mahorcă. Trenul se opri întunecat, depăşind peronul. Numai vagoane de clasa a treia. În sfârşit tregherii descoperiră şi un vagon

mixt. Se suiră, înşiruindu-se pe coridor. Nu erau decât două compartimente de clasa întâia. Îl cercetară pe cel dintâi, deschizându-i uşa: era respingător plin de oameni împletiţi parcă prin picioare şi prin mirosul lor unanim. Al doilea compartiment era închis.

– Nu-i loc! se resemnă un tregher.

– Cum nu-i loc? Să fie!

Trâmbiţarea nervoasă din glasul lui Armand Horovitz nu izvora numai din situaţia prezentă. Bătu cu inelul în fereastră o dată, de două ori, scuturâ clanţa, izbi cu cizma în uşă.

Nici un semn de viaţă. Cu perdelele şi muţenia ei, uşa părea ironic inaccesibilă.

– Sale pays!

– Mersi, monologă şerpeşte un inginer, printre dinţi.

Marie Angèle, cu buchetul de crizanteme în braţe, asista, fără să participe.

– Să vie şeful gării.

– De ce nu Ministrul Comunicaţiilor? întrebă în şoaptă un inginer.

– Lasă că cere o anchetă la Liga Naţiunilor! murmură altul.

Vizibil, Armand Horovitz îşi pierdea cumpătul. Îşi scosese o mănuşă, ca cineva care vrea să pălmuiască. Un ritm sacadat îi agita piciorul drept. Creştea în el absurda dar irezistibila impresie că dacă nu intră în *acest* compartiment e compromis şi declasat. Ar fi trebuit să spargă uşa pur şi simplu; dar mânia lui, deşi militarizată, n-avea rasa acţiunilor brutale. Şi totuşi trebuia să se întâmple ceva: un act categoric de autoritate. Secundele, individualizate ca la numărătoarea knock-out-ului, agravau o stare de carenţă, din ce în ce mai penibilă.

Toţi erau în umbra coridorului neluminat. Serviabilă – şi poate implacabilă – lanterna inginerului lumina uşa compartimentului închis.

– Pentru numele lui Dumnezeu, nu-i nimeni aci? Nici conductor? Nici sentinelă? Deschideţi odată, porunci suprem locotenentul Horovitz, bătând cu pumnul în uşă.

Şi într-adevăr uşa se deschise. Iar dintre perdele, bătut de lumina albă a lanternii, răsări din somn şi din tinereţă, întinzându-şi braţele lungi, năprasnic sprinten, cumplit înalt, vrednic să oprească în mâni galopul unui zimbru, – sublocotenentul Tudor Ceaur Alcaz.

– Am deschis, spuse, măsurând cu ochi albaştri umbrele coridorului agresiv.

Dar încă acoperea pragul.

Întoarse capul, vârându-şi-l printre perdele:

– Tinere, scoală şi drege-te. Au venit pasageri.

Şi ca un actor care şi-a isprăvit prologul în faţa cortinei, se înclină, spunând:

– Poftiţi, vă rog, doamnelor şi domnilor.

Iar locotenentul Horovitz, intrând după Marie Angèle, nu se putu opri – totuşi – să nu dea din cap, spunând în treacăt:

– Mulţumesc.

La care, Coca Duduş răspunse dulce:

– Pentru puţin!

CAP III

Iată fragmente din câteva epistole ale sublocotenentului Petruş Dănescu, scrise surorii sale Oana:

„...Am descoperit pe zonă un exemplar uman interesant. Se numeşte – „trompettes, tout haut d'or..." – Tudor Ceaur Alcaz şi e sublocotenent de rezervă ca şi mine. Închipuieşte-ţi că izbuteşte să nu fie ridicol subt numele acesta cu trei trâmbiţe. Te invit în numele lui Cuvier să închizi ochii – semănaţi la culoarea ochilor – să meditezi şi să mi-l descrii. Să vedem dacă poţi construi realitatea fizică a unui om, cunoscându-i numai numele – acordul muzical, să spunem – cu care se potriveşte..."

*

„Bravo, Oncuţa. Logica ta e remarcabilă; iar îndemânarea cu care eviţi amănuntele precise, face onoare feminităţii tale. Spui: „Mai mult sau mai puţin Siegfrid sublocotenent de cavalerie". Cucoană! Cucoană! Dar indicaţia sonetului lui Malarmé la moartea lui Wagner cine ţi-a dat-o? Dar revenirea indicativă „nume, acord muzical, cu care se potriveşte", cine ţi-a dat-o? Cucoana! Cucoana! Onoare ţie.

Preopinentul e superb. Nu frumos: prea mult şi altceva decât ce e. Superb!

Cură pe la noi o apă. Într-o zi, spre asfinţit, soldaţii făceau bae, călări... Continuă, te rog".

*

„Ricanezi, surioară: „Când deodată, iată măi, gol ca un zeu, călărind un cal sălbatec... Cine să fie? Tudor Ceaur Alcaz!"

Te agasează, Oana! Te temi că-mi pierd nuanţele pe zonă. Pace ţie! Sunt intact. Dar Tudor Ceaur Alcaz există cu atât relief vital încât provoacă

în toți cei care-l văd reacții tari: admirație, antipatie, dorință de-a-l urma sau pornire de a-l combate. Pe tine – deocamdată – te agasează. Nu mă surprinde. Cunosc fenomenul. Patru ani am evitat să văd filmele cu Greta Garbo, exasperat de corul laudativ al colegilor de liceu. Și totuși, Greta Garbo..."

*

Tot despre.

Aș vrea să-i cunosc biografia; sunt sigur că-i plină de fapte. Mie nu mi se întâmplă aproape nimic. Ce m-ași fi făcut dacă nu s-ar fi inventat tiparul? Trăesc miop, apropiindu-mi viața de ochi, chiar când nu-i inclusă într-un text, ca și cum ar fi tipărită. Tudor Ceaur Alcaz însă trăește direct în permanență: stârnește viața, o constrânge să devie fapt, întâmplare, dându-i uneori acea vitezã epică, pe care literatura modernă a eliminat-o, preferându-i lenta scufundare a interiorizării. Îți amintește de voioșia cu care ceteam „Cei trei Mușchetari" de pildă? Fapte, fapte, fapte. Primejdii mereu învinse; certitudinea intimă că Mușchetarii, deși împrejmuiți numai de primejdii, nu pot să moară în cursul romanului lor – volumele lui Dumas! –, de unde credința superbă în destinul lor, baia de optimism eroic, accelerarea sângelui... O! delicii cunoscute la lumina lămpii!

Ei bine, alături de Tudor Ceaur Alcaz viața capătă puțintel accentul Dumas-père; sau cel puțin vecinătatea lui de viață deșteaptă în mine sufletul acelor lecturi. Fără de el concentrarea pe zonă ar fi fost probabil o corvoadă acceptată ca multe altele. Alături de el viața militară convinge și seduce. Știi bine că am oroare de război; adică aveam. Preajma lui „Siegfrid" însă începe să mă convertească și la isprăvi armate. E alarmant?...

*

E foarte ciudat, Oncuța, sincronismul prefacerilor noastre! În timp ce eu încep să mă deprind cu dezacordul războiului, tu începi să te saturi de armonia păcii. Tonul ultimei tale scrisori e amar. Inima?

N-ași fi bănuit niciodată că scrisorile mele de pe zonă ar putea să te învioreze. Să-i mulțumim amândoi lui Tudor Ceaur Alcaz. Fără de el ți-ași scrie sumare cărți poștale. Dar băiatul acesta e necontenit cu „va urma", deci, pentru mine, cu ce va urma? Aș vrea să devenim prieteni. Mă întreb numai dacă are timp pentru prietenie. Trăește ca apele, curgând, fără popasurile pe care le presupune prietenia. Mă întreb mereu care-i secretul

acestei plenitudini de viață. Tinerețea? Dar și eu sunt tânar. De ce simt atunci alături de el că întineresc? Am detestat statornic vinul și beția. Cu Tudor însă beau uneori, având senzația că mă amplific, nu că mă micșorez.

Până a nu-l cunoaște credeam că-i greu de definit numai farmecul unei femei; acum văd că și farmecul unui bărbat e tot atât de refractar explicației.

Ce-o fi în el? Gândește? Meditează? Se frământă? Sau trăește pur și simplu, având talentul vieții? Aș vrea să-l descifrăm împreună.

Mi-e frică uneori să nu am o penibilă dezamăgire. Tudor Ceaur Alcaz mă domină și mă stimulează aci pe zonă, în provizoratul acestei vieți speciale. Dar în viața normală și-ar păstra el prestigiul? Ți-aduci aminte, Oana, de acei tineri întâlniți în vilegiaturi de vară, care provocau entuziasmul nostru? Unul era un fel de Tarzan al muntelui, – timp de o lună. Dar toamna la oraș, s-a metamorfozat într-un fel de vlăjgan familiar, zgomotos și incomod, de prezența căruia – căutată la munte – nu știam cum să scăpăm.

Tonurile tari, în plin aer dau senzația puterii, iar în ambianță închisă, senzația vulgarității...“

*

„Mă numești defetist! Și epitetul e nou în vocabularul tău, și sensul pe care mi se pare că i-l dai. Se vede că se întâmplă în capitală fenomene necunoscute pe zonă. Barocul apologetic îl simt – și-l evit – în pagina întâia a ziarelor și în cuvântările de la Radio.

Ai nevoe să crezi, Oncuța, și ți-e greu să crezi? Nu? Acesta-i sensul epitetului defetist pe care mi-l dai pentru niște simple rezerve ipotetice. Blamezi în mine proectarea propriului tău scepticism, botezat defetism. Prietenia e o victorie asupra biologiei, mai pură decât dragostea. Îmi dorești această victorie.

Luminează-te. Cred în camaradul meu. Am mai făcut descoperiri. Și el e licențiat în drept. Și el își pregătește doctoratul în pauzele activității militare. Ne vom da examenele odată – cu voia zeului Marte – pregătindune paralel. Am început să ne verificăm învățătura. E tobă de carte omul-baladă. Învață metodic, cu creionul în mână și caetul alături. Elementul improvizație, care pare a-l caracteriza în toate acțiunile, e complet exclus la învățătură. Nu e singurul contrast. În discuții e drăcește subtil. Inteligența lui e făcută pentru jocul de semi-tonuri al nuanțelor. Dar acest specific al inteligenței pare paralel cu viața lui. Descoperirea acestui dua-

lism e o mare surpriză. Pe mine tocmai nuanțele mă fac reticent, nehotărât, inapt de-a fi om de acțiune. Cred că în fața adulterului unei ipotetice soții aș reacționa întocmai ca domnul Bergeret, aruncând pe fereastră simbolul manechinului, nu realitatea necredincioasei. Tudor însă, deși ar putea da replica în discuții domnului Bergeret, în fapte are viteza primordială a impulsiunilor.

Centaurul meu e paradoxal: cu fruntea în bibliotecă și copitele în galop...“

*

„Aha!

Simt în scrisoarea ta acel „mai spune“ al copiilor captivați de povești istorisite în rate. Evoluția ta e amuzantă, Oncuța! Eroul meu, care te agasa la primele pagini, acum te interesează.

Ghici ghicitoarea mea! Există Tudor Ceaur Alcaz? sau e o simplă ficțiune prin care am cercat să evadez din realitatea zonei, cu involuntara și credula ta complicitate?“

*

„La una ca asta nu te așteptai, Oncuța!

Află că Tudor Ceaur Alcaz e eroul unui roman schițat de mine în ceasurile de urât. Literatura se naște din plictiseală – reacție recreativă –; din nevoia de-a te defini în contrast cu alții, fără abstractul meditației și vagul visului; și din nevoia de-a trăi dincolo de limitele pe care ți le impune viața.

Bineînțeles, eroul romanului proiectat sunt eu: îmi voi păstra tipicitatea plastică, adăugându-mi numai ochelarii care-mi lipsesc. Căci ochelarii au în fond un sens psihologic care-l depășește pe cel optic. Nici un erou de baladă sau epopee nu are ochelari. Nu numai fiindcă nu existau ochelarii în epocile eroice, dar și fiindcă psihologia ochelarilor nu se născuse încă. Ochelarii, umbrela, styloul sunt acte epifenomenale. Deci, ochelarii vor simboliza pe nasul meu miopia vitală. Co-eroul meu va fi Tudor Ceaur Alcaz. E prea literar numele? Dar l-ai acceptat, surioară, prin acordul Wagner! Ș-apoi, de ce prejudecata că eroii literari trebuie neapărat să aibă nume curente ca Popescu, Ionescu, Ștefănescu? Co-eroul meu e un antipopescu, antiionescu, antiștefănescu. Are altă sonoritate psihologică. De ce atunci să nu-i preludez realitatea chiar prin nume? În tot cazul, la Tudor Ceaur Alcaz nu renunț. Nu-mi văd cartea decât prin acest nume. Amintește-ți de lupta lui Flaubert pentru „Bouvard et Pecuchet“. Crezi că

dacă Anna Carenina s-ar fi numit Anicuța Carabaș, destinul ei și-ar fi păstrat paloarea tragică?

Așadar titlul rămâne definitiv fixat: Tudor Ceaur Alcaz.

*

„Ești defetistă, Oncuța. Spui: „N-ai să scrii romanul fiindcă nu ești om de acțiune".

Îți răspund: voi scrie romanul, constrâns să devin om de acțiune.

Constrâns de cine? De Tudor Ceaur Alcaz.

Îmi vei obiecta: Cum? O ficțiune poate deveni o invitație la viață? Desigur. Fără de ficțiunile lui, Flaubert n-ar fi trăit decât automat, leneș și superficial. Ficțiunile l-au obligat să pornească spre esențele vieții, să le găsească și să le exprime.

Fără de finalitatea „à la recherche du temps perdu", viața lui Proust n-ar fi fost decât un mod feminin de a-și ucide timpul.

După cum vezi, cred. Prietenul meu îmi învinge nuanțele, silindu-mă să-l urmez în fapte incompatibile cu nuanțele sedentarismului meu vital. Alături de el îmi uit ochelarii în buzunar. Sau, după cum spune el: Când Ulysse pleacă la drum, Penelopa trebue să rămâe acasă, căci altfel, călătoria lui Ulysse n-ar mai fi Odisseia, ci vilegiatura domnului și doamnei Ulysse".

*

„Mă întrebi – măgulitor pentru autor – ce va face eroul meu. Nu știu, scumpă cetitoare. Curiozitatea ta vrea să anticipez imprevizibilul.

Mi se pare însă că Tudor Ceaur Alcaz va rămâne pe zonă multă vreme. Aici e mereu în ambianța baladei. Evident, trebuie să aibă o biografie premergătoare fabulațiunii romanului. Cred că pentru scriitor, acest roman nescris, prealabil celuilalt, e tot atât de pasionant ca și descifrarea faptelor cărții iminente. Turgheniev, înainte de-a începe un roman, schița biografia eroilor. Asta-i treabă cinstită, cum spun vicleni moldoveni. Aș vrea să procedez la fel, dar întâmpin o dificultate bizară. Eroul meu pare precedat de versul baladei, ceea ce-mi face inaccesibil trecutul său uman. O senzație asemănătoare mi-au dat unele fete, în clipa când m-am îndrăgostit de ele. Le disociam trecutul premergător apariției de viața cea de toate zilele, atribuindu-le o ecloziune magică. Fata iubită nu mai era domnișoara cutare, fiica domnului și doamnei cutare, din orașul și strada cutare; ea

venea dintr-o zonă muzicală, îngerește, și cu ea, dincolo de contingențe, începea viitorul inimii, înnoind lumea.

Înțelegi? Nu văd trecutul uman al eroului meu. Tudor Ceaur Alcaz e o apariție călare pe frontiera româno-maghiară. Parcă-i adus în viață de demult și de departe, de o frază de-a lui Sadoveanu din Hanu Ancuței.

De altfel, problema biografiei eroului meu mi-a lămurit farmecul portretelor moldovenești ale lui Sadoveanu. Oamenii lui sunt aduși lectorului de o proză care abea s-a desprins din vers, de o proză care în legănarea ei își mai amintește parcă de zborul paradisului pierdut".

*

„Mă bucur că jocul te-a prins și pe tine.

Nu fi îngrijorată. Prietenul nostru trăiește. Indescifrabil în trecut, capătă în schimb în prezent o evidență încărcată de viitor. Nu se va pulveriza ca fantomele, cum ți-e teamă.

Să-ți istorisesc o scenă recentă. Eram – natural împreună – într-un sat din apropierea frontierii. Se înserase. La marginea unei păduri, niște femei fierbeau mămăligă. Lumina focului, mirosul bun al mămăligei și glasurile copiilor ne-au făcut să uităm cazematele, sârma ghimpată și alte asemenea, apropiindu-ne cu suflet de vacanță. Poate că fiecare dintre noi vedea umbra unei fete, proectată alături de umbrele reale din jurul focului.

Deodată se aude o detunătură violentă. Femeile au țipat, copiii au rupt-o de fugă, eu mi-am pierdut capul, – iar Tudor Ceaur Alcaz a țâșnit literalmente spre locul detunăturii, integrându-se prin mișcarea lui exploziei.

După multe și rușinoase secunde, dezmeticindu-mă, am pornit după el, cu revolverul în mână. Răsărea luna, imensificând în spațiu paloarea panicei. La această lumină l-am văzut pe Tudor Ceaur Alcaz venind cu o umbră subțioară.

– Ce-ai găsit? l-am întrebat.

– Ungurul cu granata.

L-a depus – lat – alături de focul mămăligei.

Erau și niște munți pe acolo, și puțină toamnă și ceva stele. Tudor Ceaur Alcaz a dat un șuer de pe vremea haiducilor. Așa își cheamă oamenii. Soldații nostri au sosit în galop. Am încălecat și noi. Ungurul a fost luat – tot lat – în șea. Și ne-am îndepărtat în noapte, cu copitele cailor.

Până aici e baladă

– Tudore, ce e curajul? l-am întrebat.

A răspuns fără pauză:

– Curiozitatea de-a cunoaşte mintenaş pricina unei spaime.
E şi drac şi om. E un drac de om, Oncuţa!
Cum vrei să rămâe fantomă?
E viu mintenaş!"

*

„Azi mă ocup de tine, Oncuţa. Am recitit cu mare atenţie ultimile tale scrisori. Şi după meticuloasă verificare am constatat absenţa, din ce în ce mai pronunţată, a întrebării: Mai vii la Bucureşti? Când? Se apropie sesiunea examenelor.

Să fi uitat? Ferească Dumnezeu! E altăceva, mult mai subtil, în care e prezent şi Tudor Ceaur Alcaz.
Tu şi cu mine?

Cât îi Maramureşu
Nu-i fecior ca io şi tu
Nici oraş ca Sighetu!

Desfid să găsească cineva pe lume fraţi mai frăţeşte decât noi doi. Tu ai venit spre mine ca o jucărie de Crăciun. Aveam trei ani când te-ai încumetat să umbli după mine pe covorul din etacul mamei. De-atunci ne-am jucat şi am crescut împreună. Nici ceartă, nici rivalitate, nici nervi. Un acord perfect. Vechi camarazi şi vechi prieteni. Numai că amândoi suntem taciturni. Ne-am deprins să ne înţelegem eliptic, printr-o vorbă, o privire, un zâmbet sau o încruntare, imperceptibile pentru alţii. Poate că şi prezenţa părinţilor noştri a contribuit la tăcerile noastre comprehensiv solidare.

După ce-am devenit tineri muţenia a fost desigur şi pudoarea secretelor noastre. Vorbele erau pentru alţii, supunându-se legii bunei-cuviinţe, dar exprimând şi o firească exuberanţă. Şi tu şi eu ne îndestulam nevoia de-a vorbi, cu alţii, deşi nici tu, nici eu n-am fi găsit, înafară de celălalt, un interlocutor mai permeabil.

Tăcerile noastre au dialogat întotdeauna, – dar au rămas tăceri.

Abea de când sunt concentrat pe zonă am început să ne vorbim: prin scrisori. Întâiul nostru dialog susţinut e cel din corespondenţa recentă. Astfel am descoperit plăcerea de-a vorbi unul cu altul, după ce ani de-a rândul am dorit-o poate, fără să fi avut curajul de-a ne învinge tăcerea reciprocă. Mai mult: pentru întâia oară, de când suntem tineri, îţi spun Oncuţa, nume care redesteaptă intimitatea mai sonoră a primei noastre copilării. În clipa când am început să-ţi scriu, numele de odinioară mi s-a părut tot aşa de firesc ca şi scrisoarea însăşi.

Iată dar că distanţa, cu necunoscutul care ne împresoară pe fiecare faţă de celălalt, ne-a volubilizat. Dar această nouă fază a raporturilor dintre

noi coincide cu zona, deci cu apariția lui Tudor Ceaur Alcaz, care a devenit pentru noi liberatorul vorbelor, mijlocitorul acestor dialoguri epistolare.

Spune-mi drept, Oncuța, nu e în tine teama – până acum nemărturisită – că întoarcerea mea acasă va însemna nu numai bucuria regăsirii, pe care o dorești, dar și reapariția tăcerilor noastre: intime, cordiale, comprehensive, tăceri totuși, de care te-ai dezvățat? Absența mă face mai activ prezent prin scrisori, decât mutenia vecinătății mele subt același acoperemânt.

Vrasăzică, Tudor Ceaur Alcaz în loc să fie un nume al îndepărtării noastre, e, dimpotrivă, numele apropierii, dezghețul tăcerilor. Îl prețuim ca atare. Dar ne interesează și în sine.

Mi se pare că apropierea întoarcerii mele provoacă în tine și această întrebare: va mai exista Tudor Ceaur Alcaz din clipa când vor înceta scrisorile?

E momentul să-ți amintesc o întrebare pe care ți-o atribuiam într-o scrisoare anterioară: o ficțiune poate deveni o invitație la viață?

Iată că da, Oncuța. Apariția lui Tudor Ceaur Alcaz a creiat un raport triunghiular între noi doi și el în geometria psihologică. Iată un roman posibil.

Dar tu, el și eu facem parte și dintr-alte triunghiuri. Iată alte romane posibile.

Cred că, în fond, romanul nu e decât biografia posibilului. Se afirmă că romancierii trebue să observe viața. Da. Numai că altfel decât se crede. Să observe nu ce-a făcut viața: asta aparține Istoriei. Să observe ce n-a făcut viața, liberându-i virtualitățile.

Întrerup scrisoarea, fiindcă Tudor Ceaur Alcaz mă întreabă:

–Tinere, de ce zâmbești mefistofelic?

Răspunde-i tu, Oncuța.

CAP. IV

Soarele amiezei de toamnă îngălbenea cu adânc limpede ferestrele vagonului-restaurant, prefirând luciri aurii pe sticlăriile meselor. Față în față, lângă fereastră, la aceeași masă, sublocotenenții Alcaz și Dănescu beau bere.

Pământul ondula vioriu subt vasta îndulcire a cerului. Frunzele nu primiseră încă porunca aurului, dar o așteptau cu septemvrie pe buză.

Tudor Ceaur Alcaz avea darul soarelui în tinerețea lui. Deși neras, după o noapte petrecută în tren, era luminos printre vecinii de lut, ca și vecina

fereastră a toamnei. Ochii albaştri subt sprincenele încordat arcuite, întunecate şi cam zburlite, şi părul auriu cu spic prelung, îl sporeau întru soare, fără să-i feminizeze bărbăţia: atât de atletic afirmată încât ochiul celui care-l găsea în spaţiu, stând sau mişcându-se, îl regăsea în timp, cu amintirea goliciunii jocului olimpic. Osul obrazului se împlinise autoritar. Fruntea lată, bulbucată la arcade, trimetea cu dreaptă violenţă nasul, scurt, oprindu-l cu despicătura arcuită a nărilor. Gura îşi pierduse ticurile de odinioară, dând bărbiei ferm şi calm contur. Obrazul lui Duduş abea se regăsea în chipul cestuilalt. Acum aprţinea portretelor Alcaz, deşi fiul Domniţei prin culoarea ochilor şi fierbinţeala gurii. Fuma, cu faţa răsucită spre fereastră, rezemându-şi tâmpla în degetele răsfirate.

Şi Petruş Dănescu fuma, tot cu faţa spre fereastră. Dar simetria se oprea aici. Căci faţa lui avea întocmai alternanţa de concentrare şi vacuitate a celor care scriu o scrisoare într-un loc zgomotos, cafenea de pildă, întrerupându-se în răstimpuri. Obrazul lui Petruş Dănescu se despărţea cu greu de conturul copilăriei; strălucea de sănătate ca plozii care s-au deşteptat râzând şi rumeni dintr-un somn de iarnă cu ferestrele deschise. Fumul ţigării în dinţii lui de lapte părea o farsă. Tot farsă, dunga musteţii şi barbişonul de abanos cu care se înapoia de pe zonă; se vedea atât de uşor că nu sunt decât o reacţie împotriva copilăriei plastice, care se ţinea de el ca scaiul, încât cei care-l întâlneau nu se puteau împiedeca să nu zâmbească. E desfătător într-adevăr să mai descoperi printre atâţea oameni care luptă cu bătrâneţea, măsluindu-se, şi pe unii care luptă cu prea fragedul tinereţii, neştiind cum să-l ascundă. Rotundul lui rumen deriva direct dintr-al merelor domneşti. Din care pricină toţi integrau în acest acord culoarea ochilor lui – deplin negri ca şi părul bulbucat de creţ ce era – fără să reţie maturitatea ochilor ageri.

Petruş Dănescu se formase şi evoluase subt semnul acestei confuzii. Psihologia unor copii derivă din bicisnicia lor şi răsfăţul compensativ al părinţilor; de unde, un îndoit specific: o pornire acră împotriva celor sănătoşi, şi o nevoe prelungită de răsfăţ, care-i determină feminin să-şi exploateze şubrezenia, exagerând-o, melodramatizând-o, un pic iritaţi când mila celorlalţi e obţinută uşor, dar sângeros mortificaţi când le e refuzată. Căci această milă e şi echivalentul aplauzelor obţinute de actori, absenţa ei repercutându-se asupra vanităţii.

Petruş Dănescu însă fusese de mic copilul sănătos: rodie. Cărnos, pietros, colorat. Oamenii mari îl apucau, pipăiau şi dezmierdau ca atare, întocmai ca pe fructele frumoase când negustorul nu-i atent, – dându-i de atunci mirarea acestei familiarităţi incomode. Uneori – deseori – mânile curioşilor lăsau urme pe pielea lui. Devenea un fel de jucărie gratuită a oamenilor mari. Începuse să-i observe. De atunci apăruse în el, pe nesimţite, dualismul concomitent: copil pur şi simplu, şi copil-spectator, îngândurându-l prematur, dar oferindu-i şi o nouă joacă, mai subtilă decât cele

firești vârstei lui: pândirea oamenilor mari, fenomen care pare a fi un atribut al copiilor bolnăvicioși, sau al celor precoci. Nu era nici bolnăvicios, nici precoce. Sănătatea copilăriei lui l-ar fi lăsat, în mod normal, să fie copil fără să știe cu dinadins, trăind ca atare, vieţuind magic. Dar răsfrângerea socială a copilăriei lui îi solicita o anumită atenție către oameni, care-l făcea prematur spectativ: nu numai față de ei, dar și față de el. Expresia lui dintr-o scrisoare către Oana, „miopie vitală", definește acest fenomen cunoscut încă din copilărie. Nu înregistra superficial pe oamenii mari, și din treacăt; îi cântărea, îi urmărea, îi descifra, preocupat de ei ca de niște cărți scrise într-o limbă necunoscută, uneori cu poze care te fac să bănuești textul. Dar astfel și propria lui copilărie devenea prea conștientă de ea însăși, cum se întâmplă cu respirația în clipa când frigul face să fumege suflarea, vizibilizând-o.

Crescuse fără accidente, sănătos, normal, tinerețea lui fizică apărând ca o amplificare spațială a formei inițiale. Față de ceilalți, numai înălțimea și titlurile școlare îl diferențiau de cel de ieri: un fel de fotografie mărită.

– Petruș a mai crescut puțin!

Exclamația aceasta devenea refren. Niciodată, acel „Cum s-a schimbat!" „Cât pe ce să nu-l mai recunosc!", care denunță surpriza adolescenței. Devenise tânăr, fără ca în fond nimeni să-l considere ca atare. Universitatea, serviciul militar, licența în drept – strălucit obținută – păreau numai fenomene extrinseci, care nu metamorfozau substanța lui constant copilărească.

Odată, o prietenă de-a casei exclamase:

– Acuși îl însori!

Mama lui izbucnise în râs – cu hohote – într-atât îi apăruse de bufon neverosimilă însurătoarea față de nevârstnicia copilului ei.

Mai toți neorfanii cunosc această tendință a părinților de a-i menține în stare de minoritate și după hotarul legal al majorității. „Copilul meu" înseamnă și un posesiv afectuos: „al meu", – dar și o condiție implicită: copil. Majoritatea copiilor reacționează împotriva acestei duioase tiranii, pe față sau într-ascuns, devenind sarcastici și impertinenți, agresivi și intoleranți, sau precipitându-și prin extravaganțe afirmarea libertății: tutun, chefuri, joc de cărți, aventuri, dezmăț, lăudăroșenii, grosolănii. Din care pricină, sentimentul părinților că au copii cinici și ingrați, – și expresia de repudiere: Parcă n-ar fi copiii noștri!

Petruș Dănescu însă reacționase altfel: acceptând falsul diagnostic al minorității, confirmându-l oarecum prin pasivitate. Căci dacă odinioară evidența copilăriei era cauza incomodării lui de către ceilalți, acum tocmai credința celorlalți în copilăria lui prelungită îi acorda privilegiul de a fi cruțat de imixtiunea altora în bunul plac al tinereții lui. Devenise invizibil pentru generația părinților, chiar în aparența care-i dădea o limpede și liniștitoare vizibilitate.

– Slavă Domnului! Petruş al meu e băiat cuminte!

De câte ori se vorbea despre isprăvile, din ce în ce mai alarmante, ale generaţiei insurecte, mama lui Petruş avea această exclamaţie care conferea fiului ei calitatea de copil-model, adică incapabil să tulbure liniştea casei.

– Petruş e un copil delicat...

Adică supus. Căci rari părinţii care să nu vadă în neconformismul progeniturilor mai cu seamă dinadinsul unei indelicateţe faţă de devotamentul şi sacrificiile lor.

Într-adevăr, Petruş, deşi nu se izola livresc de viaţă, trăia fără relief exterior. Deprinderea copilăriei devenise pasiune. Paralel cu lectura cărţilor făcea şi lectura vieţii cu o curiozitate dilatată de infirm, deşi perfect valid. Modul acesta de a trăi indirect, pe socoteala altora, îi dădea echilibrul unei înţelepciuni, sau iluzia lui, lăsându-l neatins, intact. De unde, încetul cu încetul, surdina unui scepticism pe însăşi vitalitatea lui. Trăia potolit, participând din vârful degetelor la viaţă, neangajându-se în nici o faptă sau acţiune adâncă, în afară de studii, bineînţeles, care nu-i solicitau decât mintea. Se hotărâse să devie magistrat, alegându-şi tot o îndeletnicire marginală tumultului vieţii.

Iubise? Desigur. Căci era normal. Dar nu cunoscuse beţia acestui vin, nici omenescul nebuniilor lui. Şahul politicei îl atrăgea numai ca un sport al inteligenţii, lăsându-l tot spectator. Căci mai cu seamă în politică participarea directă însemna pentru el renunţare la nuanţe. „Nuanţele" deveniseră o expresie predilectă a lui, care aparent exprima repulsia pentru exces, eclectismul omului evoluat, dar care în fond nu acoperea decât sendentarismul lui vital. Asta însă nu implica izolarea lui. Dimpotrivă, era foarte sociabil. Avea numeroşi camarazi de studii, de sport, de dans, de discuţii, de itinerarii recreative. Numele lui circula familiar printre aceştia, integrându-l în zvonul celor tineri. Faţă de mulţi, Petruş avea şi un fel de autoritate.

– Hai la Petruş.

Duhovnic şi deseori judecător al conflictelor. Ştia să asculte cu atenţie – aptitudine rară la oamenii tineri –, să sfătuiască, să îndrume şi să potolească. De unde, simpatia pe care o inspira tuturor, convertită în reputaţie. Desigur, rolul lui era platonic. Nu determinase pe nimeni să renunţe la un sentiment, chiar dacă-i limpezise eroarea. Căci oamenii trăiesc mai cu seamă prin absurdul lor impulsiv decât prin mecanismul lor raţional, impermeabili la înţelepciunea altora. Totuşi, discuţia despre ei şi „cazul lor" îi măgulesţe – vanitatea îl asistă pe om chiar în dramele lui reale, nu numai în cele bovarice –, potolindu-i ca atare pentru câtva timp măcar. Întocmai ca ţăranii care cu toată pacostea cuprinsă în procesul de la târg – drumuri, cheltuieli, timp irosit – sunt şi mândri de spectacolul public al procesului lor, care devine un abces de fixaţie psihologică.

Petruş specula tocmai această vanitate a pacientului, organizându-i dezordinea narativă, interpretând amănuntele, reliefându-le pe cele semnificative, stând lung de vorbă, fără grabă, teoretizând cazul, amplificându-l prin analogii literare, dând în sfârşit interlocutorului cu pricina nu numai uşurarea spovedaniei exprimate, dar şi măgulirea, oarecum literară, de a fi eroul-autor al unui roman trăit.

Soluţiile lui Petruş? Dar câte reţete de-ale medicilor nu cuprind decât variante ale apei anodine? Totul, când cineva are superstiţia leacului exterior, e să fie ascultat competent şi să obţie o reţetă indescifrabilă.

– Du-te la Petruş.

Devenise un fel de tânăr-consultant al celorlalţi tineri, la curent cu toate intimităţile lor, de-o discreţie consacrată.

Oana îi spusese odată, cu zâmbet: Coană Moaşă! Nu se supărase; zâmbise şi el la fel, desolidarizându-se oarecum de el însuşi. Dar încorporase vorbele Oanei, meditându-le involuntar. Oana nu era nici vorbăreaţă – mai cu seamă cu el – nici superficial glumeaţă. În fiinţa ei blondă şi graţios feminină, sufletul era grav. O vorbă de-a Oanei, spusă cu pudoarea glumei, devenea mai eficace pentru el decât un sfat argumentat. Se verifica uneori printr-o simplă vorbă de-a ei, aşa cum bila de biliard se hotărăşte prin contactul cu banda.

Peste câteva zile o întrebase pe Oana, în treacăt:

– E ridicol?

– Nu, ezitase ea, c-un aer de protest; dar parcă nu-i tocmai bărbătesc!

Greu ca o sabie pe o aţă de paianjen.

Dar se mai întâmpla ceva, tot greu şi tot sabie: războiul care devenea o actualitate psihologică. Înainte de-a izbucni în fapta colectivă, mocnea în gândul obştesc, intrat acolo, dar neasimilat, neacceptat, străin, şi totuşi, sau tocmai de asta, virulent prezent.

– Ce se mai aude?

Eterna întrebare a oamenilor nu se mai referea la cotidianul mărunt, ci la ceva enorm şi cumplit ca un destin în marş. Bubuia soarta pe aproape. Unii îşi astupau urechile, să nu audă. Dar sângele, ascultat, cuprinde, ca şi tăcerea, toate octavele. Aşa că nimeni nu mai putea fi surd, fiindcă toţi erau atenţi: bubuitul venea din inima vieţii, cuprins în toate inimile oamenilor.

Mai toţi anticipau războiul-total prin optica instinctului de conservare – răsfăţat de anii păcii, – văzând în el saltul apocaliptic al morţei din timp în spaţiu. Căci pentru generalitatea oamenilor moartea e un atribut al timpului. Dar cum timpul e abstract – cu toată permanenţa tic-tac-ului şi a calendarelor – şi moartea e acceptată noţional, ca o abstracţie, cu toate că există bătrâneţa inevitabilă ca şi părinţii, bolile, accidentele şi cimitirile. Aşa că deşi mortea creşte cu viaţa, îngemănarea ei e o abstracţie pentru omul

viu, care o proiectează în viitor, liberându-şi spaţiul vital de prezenţa ei, dându-şi iluzia că e liber să trăiască.

Războiul însă apropia moartea spaţial de viaţa oamenilor, alarmându-li-o ca o prezenţă concretă. Astfel, încă înainte de izbucnirea măcelului, oamenii îşi pierdeau încrederea în viaţă, începând să moară prin aceasta chiar. Plopul vitalităţii colective se transforma în salcie plângătoare, al cărei foşnet elegiac răsuna în literatura timpului.

Bisericile în schimb deveneau progresiv pline, măsurând prin aceasta nu atât credinţa în Dumnezeu – adică prezenţa Lui – cât nevoia de Dumnezeu, deci lipsa Lui. Numai că Dumnezeu nu e o improvizaţie oportună, ci răsplata unei lungi şi arzătoare nostalgii. Astfel căutat – ca un narcotic – Dumnezeu nu era găsit, şi casa Lui, deşi plină, nu-şi descoperea taina pragului pentru cei grăbiţi cu trupul şi cu sufletul.

Aşa că nici Dumnezeu nu mântuia pe oameni de vecinătatea spaţială a morţei.

Omul trăieşte spre viitor. Totul îl duce într-acolo: iubirea ca şi ura, speranţa, dorinţa de a-şi face un drum, un cămin, o familie, lupta pentru o ambiţie, credinţă sau ideal. Trăindu-şi prezentul, mereu îşi anticipează viitorul, integrându-se în durată.

Vecinătatea spaţială a morţii interzicea omului înfricoşat şi superstiţios tocmai pornirea spre viitor.

– Ce faci la vară?

– Ştiu eu...

Tăcerea care urma acestui nehotărât şi evaziv „ştiu eu", nu era decât prezenţa interpusă a războiului probabil: a morţei posibile.

Iată o vorbă amară a cuiva:

– Tatăl meu, spunea acela, şi-a sădit pomii livezii cu gândul la nepoţi, văzându-se într-o zi bunic subt frunzele lor, înconjurat de glasuri mici. Iar eu, când pun în pământ sămânţa unei flori, mă-ntreb: nu va înflori oare pe mormântul meu?

Multe vorbe asemănătoare; dar câte gânduri încă!

Descorporată din timp, viaţa se răzbuna, apăsând până la istovire, cu toată ponderea morţei.

Şi Petruş îşi pierdea viitorul. Dar oare nu-şi pierduse şi trecutul?

Astfel de gânduri stimulau în mulţi o lăcomie compensativă de a trăi: adică de a uita ce va să vie. Dar cum pentru mai nici unul Cerul nu însemna uitare, o găseau în frenezia biologică, adică în fuga de lumină. Şi vinul şi femeia şi altele asemenea căpătau semnificaţia de măşti euforice ale întunericului.

În Petruş însă, astfel de gânduri sporeau lenea de-a trăi, efortul individual apărându-i cu totul zadarnic într-o vreme când oamenii turnaţi în mulţimi deveneau inscripţii ale destinului.

Ordinul de concentrare legalizase demobilizarea lui din viaţă. Plecase cu un fel de ridicare din umeri.

*

Tudor Ceaur Alcaz îi apăruse călare pe zonă: o zonă care nu era numai a ţării în alarmă, dar şi a vieţii lui. „Centaurul" îi dăduse cu o violenţă nemaiîntâlnită până atunci senzaţia tinereţii, obligându-l ca pe fete la o reacţie exclamativă, simplificându-l prin aceasta. Din primele clipe, în faţa lui Alcaz îşi pierduse „nuanţele". Verificase prin el locuţiunea „să rămâi cu gura căscată", adică să-ţi pierzi vorbele care exprimă, rămânând numai cu golul buzelor care şi-au pierdut limitele expresiei. Călăreţul acela s-ar fi fost numit într-un „a fost odată" Fiul Soarelui, într-atât era de luminos la capătul galopului. Dintr-o dată, curiozitatea lui de-a descifra oamenii, deprimată în ultimul timp, reapăruse în galop, ducându-l spre noul întâlnit. De atunci chiar Tudor Ceaur Alcaz devenise pentru el „o irezistibilă invitaţie la viaţă".

În primul rând, la viaţa de acolo, cu totul alta decât cea din care venea. Pe zonă, obsesia morţei apărea ca un atribut depăşit al oraşelor interioare. Nici o anxietate, nici o febră, nici un paroxism. Pendularea vieţii era atât de normală încât mulţi aveau răgazul să se plictisească sănătos, căutând somnul, jocul de cărţi, lectura, pasienţele, şotiile. Acolo, la o parte de femei şi familii, regăseai deodată elasticitatea uitată a copilăriei: cumplita poftă de mâncare, năprasnicul somn, glumele simple, tâfnele, rivalităţile. Viaţa se simplifica astfel, condensată fizic. Şi anotimpurile începeau să existe întocmai ca pentru copii, direct, neliterar. În faţa lor – redescoperită – oamenii mari îşi regăseau poftele, jocurile, exclamaţiile. Desigur, mai era ceva: ritualul strict al vieţii militare, disciplina. Dar copiii nu se joacă de-a soldaţii? Dar copiii nu se joacă de-a războiul pe maidan, împărţindu-se în tabere?

Totul e să crezi în ceea ce faci. Copiii cred mai generos şi mai deplin decât oamenii mari. Joaca lor are caracter copilăresc numai în ochii oamenilor mari; pentru ei e faptă care exprimă cu plenitudine viaţa lor. De aceia ei sunt primii soldaţi ai lumii. Epopeia cea dintâi a lor e.

Pe zonă, omul de la oraş, venit cu sufletul vârstei şi al vremii în trupul profesiei, îşi regăsea copilăria şi începea să trăiască astfel, zona căpătând semnificaţia unui contact antheic cu pământul primordial.

Nu numai atât, dar acolo reapăreau şi supremaţiile imanente ale copilăriei. Pe maidan sau în recreaţiile şcolare, căpeteniile nu se aleg dintre copiii de boer, sau dintre premianţi, ci se impun de la sine: după curaj,

putere şi năstrușnicie. Astfel şi pe zonă unde viața de cazarmă vine cu gradele ei, căpătând-şi însă acolo şi alte ierarhii.

Deşi simplu sublocotenent – şi încă de rezervă – Tudor Ceaur Alcaz avea o faimă care-i conferea un fel de unicitate privilegiată.

Înainte de-a fi sublocotenent era campion consacrat al concursurilor hipice. Caii lui, trofeele lui, isprăvile lui, palmaresul lui, erau notorii. Aşa că superiorii considerau în el dintâi virtuozitatea constantă şi apoi numai gradul temporar. Căci gradul înseamnă şi vârstă în ascensiunea lui; pe câtă vreme vârsta înseamnă un regres al călăreţului, oricât de mare i-ar fi rămas meşteşugul.

Numai că relieful şi eminenţa hipică nu-l defineau deplin pe sublocotenentul Alcaz, deşi explicau depăşirea gradului în consideraţia pe care i-o acordau ofiţerii. Călărit de el, calul în galop era o dimensiune epică a vitalităţii lui. Centaur îi spunea Petruş; iar cei de-acolo, Stuka.

Cu el şi subt comanda lui nu începea serviciul, ci aventura. Copitele calului călărit de el deşteptau sonoritatea haiducească a priveliştei româneşti, mai cu seamă pe zona româno-maghiară. Soldaţii de subt comanda lui aveau un fel de făloşenie. Îi strunea fără milă, „muştruluindu-i" cum spunea el, căci uneori se folosea de expresii moldoveneşti ca de un monoclu. Şi asta îl „prindea", cum spune Caragiale. Ştia să călărească nu numai caii, dar şi vorbele, recalcitranţele umane, situaţiile, neprevăzutul. Era mereu în şa, niciodată alături. De unde, impresia de siguranţă dominatoare, pe care o comunica tuturora, făcându-se respectat mai presus de grad.

Dacă ar fi ştiut că-i militar activ, Petruş l-ar fi clasat ca pe un exemplar izbutit al tagmei militare, limitându-l astfel. Dar Alcaz era ofiţer de rezervă, deşi pe zonă şi pe cal nimeni ca el nu ilustra mai strict noţiunea de ostaş călare. Proectat îndărăt, din veac în veac, imaginaţia îl vedea mereu călare, cu panaş, cu zale de cruciat, până în mytologia centaurilor, de unde începea, milenar, galopul metamorfozelor lui.

Care era biografia lui Tudor Ceaur Alcaz?

Cu toată iscusinţa lui, Petruş nu putuse afla nimic, deşi trăia necontenit în preajma lui Alcaz, care-i devenise mai întâi profesor de călărie, refăcându-i educaţia lacunară.

– Tinere, calul nu e un scaun cu patru picioare. Până ce nu vei simţi că ţi-au crescut patru picioare, vei sta pe cal, dar nu vei fi călăreţ.

Într-adevăr, după câteva luni de trudă – şi de suferinţă – zilnică, Petruş pricepuse organic întregirea mytologică prin cal.

Se apropiaseră unul de altul prin victoria calului, la care erau părtaşi amândoi. Între timp, Petruş se subţiase, schimbându-şi ţinuta şi ritmul. Se ţinea drept – spontan – umerii materializând culmea înaripată a unui elan, nu declinul ostenit al trupului. Altă respiraţie: adâncă, optimistă. Alt mers: elastic, net, hotărât.

Într-o zi Alcaz îl salutase marţial:

– Bine-aţi venit pe zonă, domnule sublocotenent Dănescu. Am onoarea să vă salut.

– Parcă ne-am mai văzut! zâmbise Petruş.

– Poate la baia de abur, replicase Alcaz; în armată, nu. De astăzi, caii mei vă stau la dispoziţie.

Astfel deveniseră prieteni: nu pe scaune cu patru picioare.

*

Şi unele vilegiaturi îţi dau senzaţia că te-ai schimbat, c-ai devenit alt om. Lungile excursii de vară pe înălţimile muntelui, de pildă, parcă înnoesc psihologia omului prin altoiul acrului tare, al efortului fizic şi al camaraderiei recreative. Dar nu-i decât o simplă pigmentare trecătoare ca şi a pielei bronzate de soarele înălţimilor. Sufletul de vacanţă rămâne în urmă cu vara şi cu munţii în suspinul amintirii.

Prefacerea lui Petruş era mai substanţială şi mai trainică, definind o maturizare. „Coana Moaşă" devenea bărbat. Oglinzile de acasă abea l-ar fi recunoscut, deşi sporul de sănătate îi accentuase şi mai tare tenul de copil. Îşi lăsase barbă şi musteaţă, fără să le ia în serios, dându-le caracterul unei glume cazone: ceea ce încă măsoară starea lui sufletească.

Alături de Alcaz, încetul cu încetul, devenise într-adevăr un om de pe zonă. Nici nu ofta după altăceva, dar nici n-avea sentimentul că depăşeşte prin efort sau risc pe cei de acasă. Întocmai ca ţăranii care trăiesc în natură, integraţi în ale ei, fără să aibă sentimentul literar al naturei şi al vieţii în aer liber. Era de-acolo. Această adaptare exactă la un mod de viaţă era întâia lui plenitudine. Împăcarea sufletului, calmul datoriei împlinite, dintr-aceasta derivau.

Dar prietenul lui Tudor era într-adevăr cu „va urma", aşa cum îi scrisese Oanei. Intensitatea lui de viaţă în loc să-l descopere, parcă mai mult îl acoperea. Din tot ce văzuse şi intuise, Petruş îi alcătuise mintal un contur biografic: odraslă boierească din Moldova, Tudor primise o educaţie spartană, în care se vedea solicitudinea bărbătească a tatălui lui. Probabil orfan de mamă. În tot cazul, Petruş era convins că mama lui Tudor fusese mai mult decorativă în căminul părintesc, de vreme ce copilul părea crescut dincolo de răsfăţ şi alintare. Nici o moliciune în el, care să epilogheze imixtiunea feminină a mamei. Tudor era copilul unui bărbat, nu al unei femei. Conturul lui vital era, pentru Petruş, sculptură bărbătească. Cultura? Desigur că apărea educatorului lui Tudor ca un mod de-a forma caracterul copilului, – nu mai mult. Accesorie, deci, nu principală.

Până ce într-o zi Petruş descoperise că amicul său e licenţiat în drept, şi că pe zonă îşi pregăteşte doctoratul. Cactele şi cărţile studenţilor se înrudiseră ca şi caii, Petruş fiind convins că Tudor e un simplu diletant al învăţăturii. Dar spre marea lui surprindere îşi dăduse seamă că nici Dreptul

nu era pentru Tudor „un scaun cu patru picioare". Scrisese Oanei: „Centaurul meu e paradoxal: cu fruntea în biblioteci şi copitele în galop".

Când avusese timp?

Biografia se întunecase.

Pe marginea învăţăturii paralele începuseră discuţiile. Altă descoperire. Înteligenţa lui Tudor era atât de subtil nuanţată încât părea direct contradictorie cu viaţa lui exterioară, care prin siguranţa ei afirmativă denunţa omul dintr-o bucată: frust ca atare. Nu se putuse împiedica să nu-i exprime nedumerirea, solicitându-i astfel numai un răspuns.

– Tinere, când Ulysse pleacă la drum, Penelopa trebue să rămâe acasă, căci altfel călătoria lui Ulysse n-ar mai fi Odisseia, ci vilegiatura domnului şi doamnei Ulysse.

– E necesară Odisseia? stăruise Petruş.

– Întreabă Penelopa?

Evita să se explice altfel. Cu o îndemânare spontană, de câte ori era provocat la o destăinuire, se acoperea cu formule pitoreşti, care spuneau ceva, fără să specifice nimic, oferind oarecum un vitraliu în locul unei sticle.

Niciodată Petruş nu întâlnise la un om tânăr această opacitate confesivă; toţi deschideau singuri gura, sau se lăsau traşi de limbă. Tudor, deloc. Nici nu cerea amintiri de la altul, dar nici nu dădea. Şi totuşi, sublocotenenţii Alcaz şi Dănescu erau prieteni. Alăturarea lor depăşea simpla camaraderie. Pornirea lui Petruş spre Tudor era evidentă din prima clipă a întâlnirii lor. Dar şi Tudor îl acceptase. Vorba cu care epilogase lecţiile de călărie „Bineaţi venit pe zonă, domnule sublocotenent Dănescu. Am onoarea să vă salut", – era o întâmpinare cordială. Iar „de azi înainte caii mei vă stau la dispoziţie", nu însemna o ironică invitaţie la sinucidere pe pur-sângii lui Alcaz, ci o acoladă simbolică a prieteniei, căci nimic nu aparţinea mai intim lui Alcaz decât pur-sângii lui.

Ciudat om! Faţă de niciunul altul, Petruş nu exclamase de atâtea ori în gând, exclamaţia înlocuind explicaţia.

*

Dar şi Petruş devenea ciudat alături de Tudor. Trăind prea lucid încă din copilărie, frânase totdeauna în el exploziile impulsive. Nu se înjurase şi nu se bătuse cu nimeni. Pornirile violente îl indispuneau când se iveau în el, iar când erau practicate de alţii îi dădeau, cu diferite intensităţi, senzaţia ridicolului. Asistase, firesţe, la multe scene edificatoare, pe stradă, în sălile publice şi la Universitate. Toate începeau cu ciocniri verbale, care invocând demnitatea ofensată, se situau imediat dincolo de hotarele ei, degenerând în dezmăţ verbal. Protagoniştii aveau nevoe de prelungite libaţiuni injurioase, pentru ca din această beţie tivială să se nască actul violent derivat astfel nu din actul iniţial care jignise ci-că demnitatea, ci din congestia

ulterioară. Bătăile erau tot atât de penibile ca şi preludiul lor. Concomitenţa laşităţii şi a freneziei ratau violenţa, făcând din ea o corcitură. În sfârşit, lăudăroşenia infantilă a protagoniştilor cu pălăria spartă, gulerul strâmb, nasul ud şi gura înspumată, despărţiţi de oameni, transformau bătaia într-o caricatură biologică. Astfel, violenţa inerentă convieţuirii sociale devenea o problemă greu de rezolvat. Singur, el cu el numai, Petruş evita soluţiile violente, ceea ce îi impunea uneori să cam închidă ochii şi să-şi cam astupe urechile. Dar de câte ori însoţea o fată, ocaziile violenţei se înmulţeau primejdios, obligându-l la o atenţie mai încordată decât a plutaşilor la Toancele Bistriţei, ceea ce diminua plăcerea prezenţei feminine. Căci pe de o parte, lângă o femee, bărbatul e obligat să fie intransigent bărbat în sensul cavaleresc, şi nu filosof; iar pe de altă parte, bărbaţii singuri parcă se răzbună inconştient împotriva obligaţiilor impuse de femei, fiind mojici şi provocatori mai ales cu cei care însoţesc o femee.

Petruş se întrebase de multe ori ce-ar face dacă ar fi căsătorit? tovarăş permanent al femeii lui. Ar fi în stare să se bată pentru ea? Dacă nu s-ar bate, când violenţa s-ar impune, ar fi ridicol faţă de femeia lui, declasându-se; iar dacă s-ar bate, după modul uman, ar fi ridicol în ochii lui, dezonorându-se. Penibilă dilemă! Înainte vreme bărbaţii erau mai simpli, tradiţiile cavalereşti înlocuind procesul psihologic; iar pe coapsa lor atârna soluţia: spada.

Duelul modern nu continua nici spada, nici sufletul de-atunci. Căci duelul e şi el o caricatură acceptată social. Nimeni nu-şi riscă viaţa în duel, deşi instituţia duelului presupune tocmai contrarul. La duel – cu pistoale sau cu spadă – instinctul de conservare face cu ochiul, trişând. „După ce s-au schimbat două gloanţe fără de rezultat, adversarii s-au împăcat pe teren". Gravi acolo, martorii zâmbesc acasă şi la Club. Iar protagoniştii care s-au pălmuit cu mâna sau cu vorba, îşi strâng mâinile purificate, devenind complicii beneficiari ai unei parodii cu martori.

E adevărat că se întâmplă ca şi duelul să provoace câte-o rană, câte-o moarte. Dar sunt şi accidente de tramvai. De ce n-ar fi şi accidente de duel?

Petruş meditase de multe ori problema violenţei pentru omul modern, mai ales când e bărbat alături de o femee. Singura soluţie părea atletismul. Evidenţa atletică impune respect, simplificând deci prin aceasta dificultăţile problemei. Dar atletismul e şi o aptitudine şi un efort de-a o organiza. Petruş nu se simţea de-ajuns om de acţiune pentru a deveni atlet. Îi era mai îndemână de altfel să rezolve o problemă prin iscusinţa minţii decât prin efortul fizic. Soluţia problemei era tocmai ocolirea ei.

Se strecurase printre oameni fără ciocniri, obligat şi prin aceasta să-i observe, intuindu-le şi anticipându-le reacţiile posibile, adaptându-se deci lor, fără să-şi impue liber modul de-a fi. Nu rareori simţise umilirea acestei aserviri prudente, dar o preferase ridicolului ciocnirii. Această concepţie circumspectă a comportării între semeni îl determina să evite pe camarazii,

oricât de simpatici, dar primejdios de exuberanţi. Căci alături de ei riscul de-a fi implicat într-un scandal devenea mereu posibil, mai cu seamă în mulţimile stârnite, cum sunt cele din arenele sportive. La foot-ball de pildă, Petruş ori se ducea singur, ori cu oameni siguri: spectatori pasivi ca şi el.

Pe zonă, Tudor Ceaur Alcaz îl dezvăţase şi de acest alt scaun cu patru picioare. Căci Tudor era prototipul omului căruia i se întâmplă mereu ceva. Petruş scrisese Oanei: „Stârneşte viaţa, o constrânge să devie fapt, întâmplare, dându-i uneori acea viteză epică, pe care literatura modernă a eliminat-o, preferându-i lenta scufundare a interiorizării".

Poate că dacă l-ar fi întâlnit în alte condiţii, exterioare zonei, la Bucureşti de pildă, în mulţimea universitară, – „acea viteză epică" ar fi devenit, cu o apreciere mai puţin literară, „băiatul ăsta e un scandalagiu". Şi l-ar fi evitat. Dar zona şi Tudor îl schimbaseră pe Petruş, făcându-l să descopere un adânc – vrednic de meditaţie – acolo unde înainte n-ar fi văzut decât o suprafaţă uşor de definit printr-un simplu epitet.

*

Într-adevăr, Tudor nu era deloc comod pentru semenii lui. Supleţa rămânea un atribut al inteligenţei şi al trupului, nu al caracterului.

Odată, în jurul sticlelor de vin, un sublocotenent care cântase mult, începuse să povestească o aventură de dragoste.

– Cine-i? Cine-i? răsunaseră în jurul mesei glasuri prin care vorbea vinul.

Până la urmă tânărul cedase, împăunându-şi povestirea galantă cu numele unei femei din apropierea zonei.

Alcaz se ridicase:

– Domnule sublocotenent, am onoarea să nu aud ce spuneţi.

Şi plecase, întorcând spatele tuturora.

Nimeni nu îndrăznea să ridice mănuşa. În astfel de ocazii, unii dintre camarazi murmurau printre dinţi despre Alcaz: boer cu nasul pe sus! De altfel, mai toate antipatiile şi inimiciţiile provocate de Alcaz se justificau prin cuvântul, întrebuinţat depreciativ, boer. Ca şi cum demnitatea permanentă, necedantă şi vigilentă, ar fi fost un atribut exclusiv al boerilor!

Dar fenomenul era tipic românesc şi poate generic epocii. Căci Petruş observase că şi critica literară reacţionează la fel faţă de cărţile cu boeri. Dacă croul unei cărţi crescuse în sărăcie, luptând din greu pentru bucata de pâne, necunoscând practica zilnică a apei şi săpunului, – critica devenea mai indulgentă pentru cartea respectivă, văzând în ea viaţa reală şi autentică. Dacă dimpotrivă croul cărţii crescuse într-o casă îndestulată, cunoscând toate binefacerile banului, critica îl considera adversativ, refuzându-i

pașaportul vital. „Literatură!" era exclamația criticei pentru eroii bogați. Un stomah care ghiorăe de foame e considerat de critică, viață; iar un om care mănâncă stridii, literatură. Era acesta un romantism al sărăciei, explicabil ca atare. Boerii continuau să epateze, iar reacția democrată împotriva acestei epatări era mojicia: practicată și în presă, și în parlament, și în critica literară.

Alcaz era într-adevăr boer: și pentru cei care-l iubeau, și pentru cei care-l detestau.

Boeria lui era intensă ca și mojicia unui plebeu. Dar era atât de altfel viu decât mulțimea obișnuită încât părea literar prin contrast.

Altă dată, la o petrecere în casa unor ingineri, cam pe la ceasul fierbinților lăutarilor, un domn-cu-idei-largi se adresase sublocotenenților Alcaz și Dănescu, preludând o intenție critică:

– Sper că sunteți de rezervă, domnii mei?

– Și de ce sperați, mă rog? întrebase Alcaz.

– Ca să putem discuta mai liber despre armată, între oameni subțiri.

– Îmi dați voe să vă ofer uniforma mea? replicase Tudor.

– Pentru ce?

– Ca să intrați cum trebue în subiect, dacă puteți!

Domnul era gras și cu ceafă.

Vorbe, desigur. Dar fapta zbârnâia în ele, vestind picajul Stuka.

La început, în astfel de împrejurări, Petruș avea o ușoară crispare nervoasă, asemănătoare cu cea pe care ți-o dă așteptarea trăsnetului. Apoi simțea atingerea unei osteneli, dar și o ușurare. După ce faptul se consuma, totul părea mai limpede, ca după ploaie. Și sufletul rămânea oarecum satisfăcut, răcorit. Astfel de atitudini ale lui Tudor înlăturau acele compromisuri care lasă – chiar oamenilor deprinși cu ele – o jenă imperceptibilă, ponderabilă totuși ca amintirea diurnă a unei femei de noapte. De la o vreme, Petruș se deprinsese cu intervențiile lui Tudor în așa măsură încât uneori le anticipa apariția, fără să știe însă modul ei. Odată, într-o societate unde era fără Tudor, Petruș îi simțea atât de imperios absența la o cotitură delicată a discuției, încât reacționase întocmai ca el, ce e drept, cu o zvâcnire ciudată a inimii. Izbutise. Bucuria celui care își dă seama deodată ca înoată la adânc, nu poate depăși satisfacția lui Petruș. Apăruse în el o reacție nouă, împingându-l spre oameni cu un contur nesfiit.

Odată, cu ocazia unei sărbători naționale, regimentul defila demonstrativ. Pe de margini, români în straie naționale, unguri, foarte mulți evrei cu perciuni și caftan, care fac plugărie în Maramureș, apărând de departe ca niște gândaci negri care-au invadat coarnele plugului.

Trecea drapelul.

Într-un semicerc de evrei cu perciuni, unul foarte gras și alb, cu buza de jos rubiniu răsfrântă – rabin pe semne – stătea acoperit. Pur-sângele lui Alcaz țâșnise. Un țipăt și sabia sublocotenentului purta în vârf o pălărie. Rabinul căzuse ucis: așa se crezuse. De fapt era numai leșinat. Sabia nu-i vroia capul; se mulțumise cu tichia.

Altădată, Petruș și Tudor se nemeriseră într-un târg din preajma zonei, într-un local cu fum, lăutari, femei de noapte și cântece maghiare. Înfometați și cumplit însetați, se așezară la o masă, chemând un chelner. Dar nu venise nimeni. Repetaseră chemarea cu vorba și bătaia în masă. Nimeni nu-i auzea, lăsându-i să stea la masa lor ca într-altă planetă.

– Haidem în altă parte, propusese Petruș.

Tudor îl privise cu *mirare*; ridicându-se de la masă, pornise spre bufet. Se adresase patronului. Patronul făcuse semn că nu înțelege românește.

– Nimeni nu știe românește? întrebase Tudor cu glas tare, dar foarte calm, ridicând sprincenele.

Nici un răspuns. Chelnerii își căutau de treabă, nebăgându-l în seamă.

Tudor luase o halbă și brusc o azvârlise în oglindă, prefăcând-o în țăndări.

Toate capetele se răsuciseră spre el. Ceardașul lăutarilor leșinase pe coarde, cu un fel de țiuit.

– Cât costă? întrebase Tudor.

Tăcere îndârjită.

Tudor apucase altă halbă.

– O să plătiți la poliție! îl amenințase pe românește un chelner cu șnapeți.

Mâna lui Tudor îl înșfăcase c-o labă de leu, ridicându-l răsucit. Apoi repetase întrebarea, adresându-se patronului, în timp ce chelnerul ridicat de la pământ, se zbătea, congestionându-se.

– O mie de lei, răspunsese în sfârșit patronul.

Lăsându-l pe chelner să cadă, Tudor pălmuise cu aceiași mână pe patron, peste tejghea, strâmbându-l ca subt uragan.

După acestea fuseseră serviți prompt și conștiincios.

Numai un pic de discuție la plată.

– O mie de lei oglindă! verificase cu glas tare consumația, plătind pentru oglindă numai cinci sute.

Chelnerul nu pleca.

– Ce mai aștepți, gură de aur?

– Ați uitat să plătiți cinci sute.

– Am plătit cinci, restul plătește patronul. Pe din două. Înțelegi românește?

Chelnerul plecase, cu încuviințarea patronului.

– Ai observat o atenție delicată? îl întrebase afară Tudor pe Petruș.

– Care anume?

– Lăutarii! De când cu oglinda au cântat numai cântece românești. Subtil popor!

După câtva timp Petruș îl întrebase:

– Ascultă, Tudor, dacă săreau toți ungurii din local, ce făceai?

Alcaz îi zâmbise îngerește:

– Ne băteam.

*

Față de Petruș, Alcaz reabilitase violența, purificând-o de ridicol și redându-i cele două sensuri nobile: cel bărbătesc și cel cavaleresc. Considerându-se retrospectiv, Petruș se simțea jenat de el însuși. Tinerețea lui era presărată cu atâta prudență și circumspecție încât termenul de „miopie vitală", întrebuințat într-o scrisoare către Oana, îi apărea ca un eufemism al poltroneriei. Uneori se surprindea refăcându-și anii trăiți de el, prin Tudor. Cum ar fi trăit Tudor în locul lui? Jocul era pasionant, deși foarte anevoios și, de la o vreme, amețitor.

De pildă: Tudor devenit fiul părinților lui.

Tudor: fratele Oanei.

Totul se prefăcea. Simțea lămurit că părinții lui având un copil ca Tudor și-ar fi schimbat tipologia paternă. Intuia serii de conflicte dramatice. Tihna căminului părintesc ar fi devenit zvonul unor necontenite lupte.

Dar Oana devenită sora lui Tudor? Desigur altă Oană decât cea care-i era soră.

Pus oriunde, Tudor determina alte raporturi între oameni, înnoindu-i nu numai în funcțiune de el, dar și indirect, prin reacțiile pe care le provoca în ei față de alții.

Viața lui însă, a lui Petruș, nu influențase pe nimeni, lăsându-i pe toți să-și păstreze locul. Trăise sterp.

Bilanțul acesta făcut pe zonă nu-l deprima deloc. Se edificase numai, renunțând la ceea ce fusese ca la un manuscris pe care nu l-ar mai fi iscălit. Dar nu luase nici o hotărâre eroică de-a trăi altfel în viitor. Simțea numai negativul: că n-ar mai putea trăi ca până atunci. Așadar, nici o bombare, nici o strășnicie, nici o anticipare solemnă. O calmă schimbare de piele. Simțea acum că se născuse în rate: o dată fiziologic, dar alături de viață; și odată psihologic, pe zonă, în miezul vieții. Faptele vor veni de la sine. Principalul era senzația tare că există. Din această certitudine, viitorul deriva optimist, cu toată iminența războiului.

Perifrazată, formula lui Tudor, la prima lecție de călărie, căpăta amploarea unui aforism normativ. Viața nu e un scaun cu patru picioare. Până ce nu simți viața crescând din tine, centăurește, ești în viață, dar nu ești viu.

CAP. V

Față în față cu Alcaz, la aceeași masă a vagonului-restaurant, Petruș nu filosofa, cum cine știe s-ar putea crede. Altăceva îl preocupa, explicând alternanța de condensare și vacuitate a expresiei sale. Vroia să-și amintească cine-i domnul – locotenent – (noțiunile rămâneau paralele), care le tulburase somnul azi noapte. Îl tulburase și doamna domnului, dar altfel, căci nu-i lucru tare ușor când vii de pe zonă, sublocotenent și în vis, să petreci o noapte în preajma unei femei, mai cu seamă în întuneric. Domnul ei locotenent îi inspirase o îndoită aversiune: din cauza doamnei – lui – și din pricina somnului întrerupt. Asta se întâmpla chiar în timpul nopții. Dar hăt târziu dimineața, când sublocotenenții se deșteptaseră subt privirile – instantanee discrete – ale părechii de azi-noapte, Petruș suprapusese chipul domnului – locotenent – nu unui nume, încă negăsit, dar unei senzații de iritare.

– Tudore, de ce m-o fi iritând omul nostru? îl întrebase Petruș pe coridor.

– Își permite să aibă alt barbișon în fața ta. Spiritul tău juridic nu poate tolera bis in idem.

– E profund ceea ce spui, dar alături. Ție ce impresie îți face?

– Operetă. L-ai auzit cum cânta la ușa noastră: „Deschideți, deschideți odată!" Dacă aveam o trompetă, i-o vâram în gură. Na! Suflă!

– Just. Dar unde dracu l-am mai întâlnit?

– Tinere, nu-ți consuma memoria și vocabularul pentru oameni cu barbișon. Te-așteaptă examenele.

Și Armand Horovitz era iritat. Se frământase de-a lungul nopții, fără să poată găsi odihna somnului, la picioarele soției lui, culcată pe toată canapeaua. Și ea dormea ca și sublocotenenții, lăsându-l singur să vegheze.

Nu-i deloc agreabil să-ți simți vârsta în întuneric, singur cu gândul, alături de somnul celor tineri. Avea absurda impresie că Marie Angèle nu era cu el, ci cu ei, într-același somn care numai pe el nu-l accepta.

De altfel, Marie Angèle îl mortificase în restaurantul gării Baia-Mare, respingându-i dezmierdarea. De atunci se purtase cu ea corect, dar oarecum distant, ca un tutore, servind-o rece, pedepsind-o astfel. O culcase pe canapea, el înghesuindu-se pe bancheta de lângă uşă, fără să-i spue noapte bună, sau să-i dezmierde picioarele veşnic cu coapsa lui. Sperase e-un fel de lirism adolescent că Marie Angèle vede, înţelege şi suferă, – gata să se înduioşeze, să o ierte şi să fie fericit cu gingăşie alături de trupul ei. Dar Marie Angèle adormise ca şi brutele de pe cealaltă canapea, lăsându-l s-o aştepte până dimineaţa.

Nu se mai întâmplase nimic, ca fapt exterior, decât cele trei respiraţii ale somnului; dar şi întunericul şi insomnia erau ca o prezenţă antisemită în jurul locotenentului Horovitz, dându-i senzaţie penibilă că e evreu. Era desigur, dar uita, cum îţi uiţi trupul când eşti tânăr şi sănătos. Niciodată succesul, ascensiunea, fericirea, nu-i dăduseră conştiinţa rasială. În inteligenţa şi în elocvenţa lui nu vedea un specific al rasei, ci o înzestrare personală. Averea era a lui; reputaţia, a lui; cultura, a lui; inima, a lui. Îşi aparţinea. Începea cu el, cu puterea unui pronume regalian: Noi, Armand Horovitz. Atitudinea lui, mai cu seamă de profil, avea cabrarea orgolioasă a acestui plural. La Casaţie, când pleda, niciodată nu spunea: Eu cred; părerea mea este... „Noi credem, Onorată şi Înaltă Curte... Părerea noastră este..." Procedeu oratoric? Şi asta, desigur, dar nu numai atât. Şi o majusculă reverenţială pentru propria-i fiinţă victorioasă. România îi solicitase luminile, devenindu-i clientă: o reprezentare la Haga într-un proces internaţional. Fusese cavalerul ei juridic în faţa Europei, aşa cum îl reprezenta o fotografie din „Illustration". Nu numai onorar, dar şi o decoraţie. Nu numai semnul exterior al decoraţiei, dar şi conştiinţa unui altoi istoric.

Nu se simţea prin nimic solidar cu toate caricaturile şi corciturile rasei evreeşti, nici cu destinul lor valah. Prietenii lui erau numai francezi, români, englezi, elveţieni, spanioli, austrieci, americani. Se nemereau desigur şi evrei printre aceştia, reprezentând diverse steaguri, dar nu-i alegea prin impulsiune rasială, ci din pricina valorii personale. Preţuia inteligenţa mai presus de rasele, religiile şi patriile care o limitează. În Marie Angèle nu iubea tiparul evreesc, ci forma frumuseţii antice. După cum istoria evreilor nu avea pentru el decât o semnificaţie culturală, localizând-o în inteligenţă.

Şi totuşi, de câte ori soarta-i era potrivnică, se regăsea evreu, descurajarea descorporându-l din indiferenţa rasială. Devenea evreu, atribuind adversităţii un caracter antisemit? Sau redevenea evreu prin intermediul neîncrederii în puterea lui de-a învinge?

Oricum, tocmai în timpul acestor crize, dorinţa de a-şi dovedi şi lui şi celorlalţi că nu-i evreu, îi descumpănea calmul estetic, dându-i gesticulări febrile, întocmai ca acelor băutori care prin apăsarea vorbei vor să ilustreze stăpânirea ei, crezând că astfel îşi ascund vinul.

Dimineaţa îl găsise astfel, pe deasupra vestejit de insomnie, cu ochii pungiţi şi conjuctivele iritate. Marie Angèle se deşteptase odată cu soarele, vrednică de psalmul nou al soarelui străvechi. Brutele dormeau. Dar mai cu seamă una dintre ele, cea cu părul auriu, era coroziv tânără pentru bărbatul care o privea, după o noapte de nesomn, vecin cu ochii adorabil tineri ai soţiei lui.

Tovărăşia cu somnul brutelor se prelungise până târziu. Marie Angèle răsfoia reviste ilustrate, oprindu-şi câteodată ochii, peste file, spre cel care dormea în faţa ei: cel blond, mereu acelaşi.

– Marie Angèle, hai să rămânem la Cluj.

– De ce?

– E prea lung drumul pentru tine. Trenul e infect...

– Nu. Dacă te simţi obosit, culcă-te.

Brutele se deşteptau, făcând ochi.

Dialogul încetase deodată, ca un capac de pian închis pe zbârnâiala coardelor.

*

Răsfoită de la fereastra trenului, ţara nu mai avea bărbaţi; numai femei, copii şi moşnegi. Apăreau şi dispăreau în vechimea de aur a asfinţitului. Cuvântul „ţăran" devenea un nume al duratei româneşti, rostit de gând în adâncul istoric al amintirii.

Brusc, alt nume se ivi în ochii lui Alcaz, interpunându-se. Petruş îi întinsese o foae de carnet, punându-i-o subt nas:

„Omul nostru e faimosul Armand Horovitz".

Alcaz privi peste umărul lui Petruş, întâlnindu-se ochi în ochi cu locotenentul Horovitz.

„În sfârşit ştie cine-s!" gândi acesta, continuându-şi gestul spre ceilalţi.

Vagonul-restaurant era plin. Dar perechea Horovitz găsise de îndată loc: curtenitor oferit la mai multe mese deodată. Numele lui Armand Horovitz trecea din gură în gură, deschizând nu numai ochii călătorilor, dar şi urechile lor, căci mânile lui Armand Horovitz se deşteptau oratoric. Întâlnirea subită cu propria-i faimă – vizibilă ca o ediţie specială – libera saltul crispat într-atâtea ghemuiri de-a lungul nopţii obscure.

– Mă întrebaţi ce-ar trebui să facă ţara noastră?...

Nici un evreu în jurul lui; numai români. Unii dintre ei în uniforma Frontului Renaşterii. Fumau, pregătiţi să asculte. Pe toţi îi lumina deopotrivă asfinţitul, dându-le culoarea cerului, încorporându-i în aceeaşi caldă aurire. Prin capete, culori şi prin expresie se apropiau de Cina cea de Taină.

Dar cine luase locul lui Iisus?

– ...Să însemne oare asta că ţara noastră – neutră mi se pare – nu face nimic? sau nu face de ajuns? Dar neutralitatea, domnii mei, nu e o acţiune,

e o stare. Faci război, faci pace; însă *eşti* neutral. Se vede că noi românii am renunţat de-a mai face, preferând să fim. Suntem. Pot spune: iată unde suntem...

– Neutralitate armată, Maestre.

– Subtilă remarcă, iubite amice. Îmi amintesc de o pancartă întâlnită de mine într-o plimbare: „Atenţie! Câni răi!" Mi-am spus, văzând-o: Ce oameni delicaţi în intenţie! Prietenii vor renunţa să intre, – lămuriţi. Iar hoţii vor intra cum trebue, – preveniţi... Neutralitate armată! Faţă de cine? Faţă de prieteni? Îi vom pierde. Faţă de adversari? Îi vom organiza.

– Credeţi, Maestre, că ar fi trebuit să ajutăm Polonia?

– Mi se pare că Iisus a spus: Ajută pe aproapele tău. Polonia e aproapele nostru în spaţiul geografic, în spaţiul creştin şi – mettons – în spaţiul juridic. Ne obligasem reciproc printr-un pact de asistenţă. I-adevărat că n-am văzut documentul. Cât despre asistenţă...

– Maestre, dar instinctul de conservare al neamului?

– Iubite amice, dă-mi voe să-ţi răspund cu o anecdotă. Vine la spovedanie un ţigan buzat şi fioros. Preotul îl primeşte cu dascălul lângă el. Preotul treaz, dascălul beat. Ţiganul începe, în genunchi: „Părinte, tare-s păcătos. Mereu mi-e foame!" „Bine, taică", spune preotul, „foamea-i de la Dumnezeu". „Aşa o fi, părinte", oftează ţiganul, „dar am mâncat-o pe nevastă-mea, Dumnezeu s-o ierte!" „I-auzi" zice preotul, făcând semnul crucii. „Şi pe fii-meu, dragul, l-am înghiţit, părinte-părinţele..." Iar dascălul, deodată treaz, îl zmuncește pe preot: „Hai, părinte, că ne vine rândul!" E regretabil, domnii mei, că instinctul nostru de conservare n-a găsit un dascăl care să-i şoptească: Haide, că ne vine rândul...

Zâmbete şi râsete.

Cu bărbia rezemată în pumn, fără nici o expresie, sublocotenentul Alcaz privea pe locotenentul Horovitz.

Dacă Samuel Fiţig s-ar fi nemerit pe-acolo, fără doar şi poate că s-ar fi apropiat de Armand Horovitz, murmurându-i la ureche:

– Coane Armand, nu eşti mata popă cum Sami nu-i dascăl, dar de ce să nu faci ca popa, dacă Sami face ca dascălul!

Dar Sami nu era decât în amintirea lui Duduş, iar alături de Armand Horovitz şedea Marie Angèle care venea din Franţa lui Izy şi a liniei Maginot. Cât despre fixitatea ochilor albaştri ai sublocotenentului de la altă masă... Poate că tocmai pentru aceea vorbea Armand Horovitz, înconjurat de românii reverenţios atenţi la tot ce spunea.

– Prudenţa, domnii mei, e mama înţelepciunii. Pater semper incertus. Istoria ne învaţă că înţelepciunea care nu derivă şi din curaj e numai consolarea resemnării celui slab. Când înţelepciunea Franţei a ridicat spada, cei care şi-o lasă în teacă renunţă la ea, arma onoarei devenind greutatea versului dantesc: „E cadde, come corpo morto cade".

Mâna întovărăşi vorba, clătinând o sticlă de Borviz.

Se întuneca. Începeau Măriile-lor munții, acoperind cascadele de aur ale asfințitului. Sunetele de-afară deveneau mai grave în tăcerea de başi profunzi a munților.

Certitudinea că se va întâmpla ceva creştea atât de intens în Petruş încât sângele îşi schimbase ritmul. Petruş avea senzația că e călare, alături de Alcaz, cu dârlogii scurți şi pintenii gata. Într-adevăr, „sufletul zonei" era o realitate. Căci celălalt Petruş, lăsat la Bucureşti, ar fi plecat din timp de la masă, evitând complicațiile.

Marie Angèle se plictisea între bărbații care fumau, ascultându-l pe Armand. Îl atinse uşor cu mâna.

– Mergem? o întrebă el intim şi curtenitor.

– Dacă vrei...

Armand o regăsi cu o privire care respira grația ei. Plăti. Se ridicară.

Alcaz porni după ei, spunând lui Petruş:

– Un moment...

Dar Petruş îl urmă.

Marie Angèle trecuse puntea îngustă, care leagă vagoanele; Armand vroia tocmai să intre după ea, când se simți înhățat de după gât şi de fundul pantalonilor şi zmuncit. Făcu: ooh! Marie Angèle se răsuci, văzu – fără să creadă – şi-şi acoperi ochii.

Aerul munților deveni uragan în jurul lui Armand. Suspendat peste prăpastia vitezei, fără gând, avea atitudinea broaştelor culese de pliscul cocostârcului. Numai câteva secunde. Alcaz îl readuse pe punte, tot orizontal, depunându-l vertical. Îl privi în ochi şi-i spuse:

– „E cadde, come corpo morto cade".

Broboane mari de năduşcală goneau pe fața lui Horovitz.

– Armand!

Scenele care-au trecut pe lângă dramă – „parturiunt montes" –, fără s-o atingă – „ridiculus mus" – lasă pe lângă uşurarea umană şi un ghimpe satiric. Marie Angèle oscila între Armand şi zâmbet.

– Domnule sublocotenent, îmi veți da socoteală.

– La dispoziție. Mă numesc Tudor Ceaur Alcaz, din cavalerie. Adresa mea la Bucureşti...

Ezită o clipă. Petruş interveni, intercalând adresa lui. Apoi adăogă:

– Domnule locotenent sunteți cam ud, poftim o batistă.

Armand Horovitz era atât de zdruncinat încât acceptă batista lui Petruş, ştergându-se maşinal. Marie Angèle îl apucă de braț, trăgându-l după ea. Dispărură pe coridor.

– Tudore, crezi că-ți trimite martori?

– Martori? C-eşti copil! Citație. Bem o sticlă?

– La ordin.

– Tinere, de ce nu-ți adecvezi vocabularul? Ai spus batistă!

– Precum şi era.

– Năframă era! Nu te uita la mine ca la poarta nouă! Năframa Sfintei Veronica, păgânule!

PARTEA A DOUA

TAINA DIMINEȚII E ÎN NOI

CAP. I

Refrenul începu după Ploești. La toate argumentele lui Petruș, Tudor răspundea invariabil:

– Mă vei depune la hotel.

– Nu înțelegi că nu se găsesc camere?

– Tinere, exagerezi ca o femee însărcinată. Nu-mi trebue decât o cameră cu număr pe ușă: înțelegi, o cameră, una cameră pentru domn singur. Bucureștiul, tinere, e orașul hotelurilor. Pretind unii că ar fi și case la București. Nu pot crede astfel de vorbe deșarte. Casele cer timp mult, familie, slugi, tradiții, grădini, maladii ereditare, moarte cu testament, sentimente împărtășite. La București părinții n-au copii, copiii n-au părinți, familiile n-au membri, servitorii n-au stăpâni, cetățenii n-au slugi... De unde să răsară case? Și pentru cine? Hotelul, tinere provincial, e un tren vertical. Bucureștiul e gara acestor trenuri. Nu pot concepe Bucureștiul decât din și prin hotel. Picolo, portar, ascensor, cameră cu pat, dulap, oglindă, robinet și fereastră. Mă duc la fereastră și văd Bucureștiul: Salutare! Mă uit în oglindă și văd că-s acolo: Salutare! Sun: vine Madama. Cum vrei să renunț la surâsul plombat cu aur al Madamei? „Madamă, o bae la minut". Fac bae. Sun. „Madamă, un chelner". Beau cafeaua. Sun. „Madamă, coase-mi un nasture". Mă-mbrac. Sun. „Madamă, un chibrit". Și sun iar. „Madamă..." Mă Petruș, ce femee sintetică e Madama! Bunică, mamă, soră, mătușă, gospodină, guvernantă, soră de caritate, soacră, hetairă, – toate acestea devenite una singură prin bacșiș. Cum să renunț la voluptatea de-a chema prin sonerie miracolul hotelului? Acolo dispare trecutul și viitorul. Camera de hotel e secunda devenită încăpere. Trăești în tic-tac. Înțelegi, tinere ceasornic cu cuc?

– Înțeleg, dar te iau la mine.

– Mă vei depune la hotel. Mă cheamă hotelul. Chemarea mării! Chemarea codrului! Chemarea hotelului! Marea, codrul și hotelul, cele trei forme ale vieții. Argonaut, haiduc și pasager. Poți fi argonaut? Nu. Poți fi haiduc? Nu. Poți fi pasager? Aleluia, aleluia, aleluia! Mă băiatule, pricepi tu splendoarea acestei treimi bi-negativă și mono-pozitivă? „Da" după de două ori „nu". Cum vrei să renunț la acest da esențial, la acest da magic. Atenție, începe poemul:

Argonaut e un luceafăr stins în fund de mare.
Haiduc e frunză veștejită-n toamnele amare.
O, inimă, spirală răsucită în durată
Ascultă, și acum ori niciodată
Trezește-te și vezi în spațiu țeiul
Atâtor nostalgii:
Hotelul!

Petruș zâmbea, dar nu ceda. Găzduirea lui Alcaz depășea plăcerea de-a-l avea cu el și solicitudinea amicală, căpătând semnificația unei superstiții. Să vadă în casa și în ambianța vechiului Petruș, pe cel care-l izbăvise de el însuși.

De altfel, însăși invitația afirma inițiative care-l depășeau pe celălalt Petruș. Acela n-ar fi cutezat niciodată să găzduiască pe cineva fără de încuviințarea prealabilă a părinților. Căci părinții erau conturul tutelar al tuturor acțiunilor lui exterioare. Numai în gânduri libertatea lui era orfană. Acum însă, părinții dispăruseră, volatilizați psihologic, cu toate că lupta să-l ducă pe Tudor în casa concretului lor.

– Mă vei depune la hotel.

Discuția depăși finalitatea practică, devenind pretext pentru divagații. Petruș cunoștea fenomenul. Se întâmplase de mai multe ori la fel. În genere, la Tudor fapta preceda gândul, născându-se pură. N-avea nevoe nici de prieteni, nici de discuții, pentru a se hotărî. Izbucnea. Și era atât de tânăr în faptă încât spectatorii ei, indiferent de atitudinea lor morală față de faptă în sine, aveau sentimentul frumuseții, cedând. Tudor semăna în astfel de clipe cu iapa lui albă „Doamna", cu care făcea demonstrații de înaltă școală. Albă, în clipele de suprem efort, Doamna devenea aurorală, înflorită de nobilul ei sânge arab. Și Tudor, tocmai în clipele năprasnice ale ființei, se învăluia și în grație, înduplecând rigorile și intransigențele spectatorilor.

Dar uneori accepta discuția cu altul. Răspundea scurt și serios, argument pentru argument. La început. Treptat însă apărea nevoia de joacă. Începea să improvizeze tot felul de teorii, unele stârnindu-le pe altele, volubil, din ce în ce mai tumultuos, vorbele apărând ca o formă a vitalității

lui, nu ca o simplă beţie de cuvinte. Şi de cele mai de multe ori, la capătul acestor frenezii verbale apărea nevoia versului, uneori glumeţ, alteori cu presimţiri grave în stângăcia improvizaţiei sau în conturul ei fugar.

– Mă vei depune la hotel.

– Te iau la mine. Nu uita: martorii sau citaţia lui Armand Horovitz la mine te vor căuta.

– Şi mă vor găsi la hotel. Nu vezi tu: conflictul, într-o formă oarecare, mă caută la portar. „Domnul? Camera numărul cutare". Bate la uşă, intră. Cine intră? Nu pot medita o astfel de problemă decât la hotel. Sunt predestinat hotelului. Sirenă cu barbă a naufragiului patriarhal, Ulysse nu te-aude. Se văd luminile gării. Ajungem.

Călătoriseră toată ziua în vagon-restaurant. Pierdură mult timp prin valul des al călătorilor, până când îşi regăsiră compartimentul cu bagajele. Nici un tregher. Luminile gării dormeau albastru. Îşi luară bagajele, pornind cu ele. Nici automobile, nici trăsuri.

– Ce ne facem? se frământă Petruş, subit indispus.

Dar Tudor nu-l băga în seamă. Se uita lung, în sus şi în jos, la toate cele, c-un zâmbet care-i creştea din adâncul ochilor, acoperindu-i faţa.

– Unde-i Bucureştiul?

Într-adevăr, Bucureştiul nu era acolo. Ardea albastru un fel de noapte de Denii. Ceas târziu. Albea luna şi sclipeau stelele peste oraşul stins.

– Frate Petruş, ia-ţi calabalâcul şi haide.

– N-aşteptăm un vehicul?

– Ne-aşteptă sufletul, frate Petruş.

– No hai!

Porniră, ducându-şi geamandanele.

Dar Tudor mergea hotărât, ca cineva care ştie unde se duce.

– Încotro?

– Răbdare, frate grăbit!

S-auzea în noapte, undeva, o bondăreală de lăutari. Într-acolo se îndrepta Tudor. Şi într-adevăr descoperi o crâşmă cu beţivi, cu lăutari şi c-o trăsură.

– Ştii tu cum se chiamă una ca aiasta? întrebă Tudor pe Petruş arătând spre gloabele înhămate la o trăsură în care picurau frunze de septemvrie.

– Dric?

– Nu, băete, birjă.

– Birjar! chemă Petruş cu tot plămânul.

– Tinere, nu ştii să te comporţi în societate.

Birjarul e un om care n-aude când bea. Numai în vin îi găseşti urechea.

Intrară şi descoperiră la o masă un nas roş cu barbă şi musteaţă albă, ş-o pereche de ochi cu cântec şi ifos.

– Moşule, bei un vin?

– Cine plăteşte?

– Armata.

Băură vinul şi ieşiră cu moşul, aşezându-l pe capră. După care îşi suiră şi calabalâcul. Moşneagul sughiţa în cer. Mirosea a toamnă.

– Dă-i drumul, Moşule.

Caii porniră fără să întrebe. Nici moşneagul nu întrebă nimic, fiindcă era în vin şi vinul ca şi valul duce încotro apucă. Haida-ha...

Tudor se descoperi, răsturnându-şi ceafa pe marginea spetezei.

– Moldova se deschide în inima mea. Mână vezeteu!

Zâmbea ca în somn.

Ar fi putut să cânte lăutarii vinului „Călugărul din vechiul schit", atât era de altădată inima în noaptea ei. Lumina lunii dormea alb ca vitele dezjugate. Numai beţivii mai cutreerau uliţele pustii.

Copitele cailor băteau o veche toacă, regăsind în drumul lor nume uitate: Uliţa Târgoviştei, Cişmeaua Roşie, Podul Mogoşoaiei, Grădina Episcopiei.

Felinarele birjei aveau culoarea toamnei şi legănarea vinului.

– Frate Petruş, unde mergem?

– La căşile noastre.

– Vrasăzică iaşte? Slavă Domnului drăguţul! Aceste cinstite picioare nu vor păşi pragul netrebnic al hotelului, prin voia Celui de Sus şi milostenia fratelui Petru. Robul lui Dumnezeu Tudor intră în Cetate cu această sfântă Lună care vine de la Muntele Athos, aducând glasuri în traistă...

– Mă fraţilor, voi sunteţi cam băuţi! exclamă moşneagul de pe capră, întorcând capul, gata de taifas.

– Măi Moşule, tu ne eşti drag! răspunse Tudor clipind dintr-un ochi; fiindcă eşti beţiv la coada calului!

– Vin să fie că bani nu-s! zise Moşul cu buză beţivă. Dă-mi o ţigară.

– Na, Moşule, Ai de aprins un pachet pentru păcatele mele.

– Tot mai sunt boeri, zise Moşul. Săru' mâna. În tinereţele mele eram Muscal. Dar de când cu şefii şi şoferii a murit boerii. Pentru cine, maica şi măicuţa ei de viaţă, să mai fii Muscal?

– Vorbă de aur, Moşule! Iaca să ai pentu o sticlă.

– Păi nu te pune cu vorbele mele, boerule, că-ţi scot şi pivniţa din pungă!

– Cu binişoru, Moşule, să nu cazi din buzunar!

– Ai haz, bătu-te-ar Sfântul! Te-am mirosit eu. Eşti boer cu noaptea, nu cu cursa.

– Aşa să fie, Moşule, ţe iau cu noapte cu tot.

– Vorbeşti serios? întrebă Petruş.

– Nu vorbesc, frate Petruş. Decurg. Ascultă...

De pretutindeni noaptea era o întâmpinare cu greeri. Târâitul lor venea ca bura, tremurând pe mână, pe copac, pe suflet, într-o licărire aiurită.

– Le spune Tomniţe...

– Greerilor?

– În Moldova mea. Un nume vechi. Sst! Nu vorbi tare că ne-aude vinul şi nu mai scăpăm. Moşule, ştii unde mergem?

– Am uitat ce-am ştiut şi nu ştiu ce-am uitat.

– La căşile noastre, Moşule.

– Unde-or fi?

– Pe unde arde inima.

– Te-al naibii! La crâşmă arde inima!

Petruş însă interveni, dând Moşului îndrumări mai cuminţi. Tudor îl privea cu zâmbet mărinimos, fără să pară convins că vor ajunge undeva în această noapte a drumului. Deodată însă păru că îşi aduce aminte.

– Mă rog, tu ai casă?

– Sigur.

– Îi fi având şi rubedenii?

Era alt ceas decât al rubedeniilor.

– Sunt căsătorit.

– Nuu!

– Daa!

–Tu-eşti-că-să-to-rit! Tancuri şi mitraliere, ce-mi auziră urechile? Şi cum o cheamă pe Doamna ta?

– Ioana, Oana, Oncuţa.

– Ioana, Oana, Oncuţa! Vrasăzică există! Şi e soţia ta! Prin urmare, Dumnezeule mare, tu eşti soţul ei... Păi atunci eşti un porc!

– De ce?... Aha! Da! Ei, mici aventuri scuzabile!

– Sst! Tăcere! Nu alunga noaptea. Tu eşti căsătorit. O femee – Ioana, Oana, Oncuţa – te aşteaptă. Tu, omul cu barbă, cunoşti acest miracol: să te aştepte o femee! Ia să te văd...

Îi cuprinse capul în palme, apropiindu-şi ochii de faţa lui docilă şi uşor ilară în lumina lunii.

– Unde ţi-e inima?

– La locul ei.

– Bate mai tare?

– Ca de obicei.

Tudor lepădă capul, cu o schimă scârbită.

– Espèce d'homme à barbe! Du-mă la hotel.

– Am ajuns acasă.

CAP. II

Totul era albastru şi suav în fum de lună. Copita cailor bătea sonor şi potolit pe o alee. Birja se opri la capătul ei. O casă cu etaj albea într-un afund de umbră, adormită ca o mănăstire după toacă. Parfumul de petunii o prelungea, tot albă, prin albastrul nopţii, ca un abur din cadelniţă.

Portiţa scârţâi încet, cântând şi ea în corul uşurel al greerilor.

Tudor nu întreba nimic. Se uita ca cel care aproape recunoaşte locuri niciodată întâlnite, mirat că sufletul nu s-apropia străin de casa albă cu o singură fereastră larg deschisă, argintiu albastră în cerul ei.

Dar nici Petruş nu mai venea acasă ca odinioară. După cum spusese Tudor în trăsură, decurgea, lăsând să-l ducă fiecare clipă înainte, după cea din urmă. În loc să sune, deşteptând deodată casa, de la părinţi până la servitori – ca o telegramă urgentă –, se uită la toate. Şi abea atunci văzu în nucul nalt o amintire, şi-n această amintire, drumul clipei. Fără şovăire, lepădând bagajele din mână, se urcă în nuc, pe-o creangă şi pe alta, până sus, lângă fereastră.

– Oana!

De prin înalt de lună până-n amintire, versul tinereţii fulgui:

„Din care vechi-străvechi colind
M-am fost desprins, ca să m-aprind

La o fereastră, în argint
Şi clopoţei de mărgărint?

Că iată m-am trezit cântând
Cântând de când şi până când?...“

După un timp, o lampă se aprinse, aurie înspre miere. Şi în lumina ei, tot înspre miere, Oana apăru din somn, cu mâinile, cu buzele şi ochii în mirare.

Se deştepta, privind spre mare zâmbet.

– Tu!... Acolo!... Te-ai întors, Petruş!

– Nu-s singur. Apleacă-te, Oana.

Luna era în nuc, în gând, pe marginea ferestrei şi-n ograda oaspelui cu umbră lungă şi cu soare în păr.

– Prietenul meu Tudor Ceaur Alcaz. Soţia mea Oana.

Oana-i privi lung pe unul şi pe altul, în dimineaţa subpământeană a lunii. Căci plutea lumină de ziuă, fără să fie şi soarele ei, şi toate se iveau în ochi ca în somn, simple dar altfel.

Iar s-auziră numai greerii.

Părea că totul se întâmplă pe o harfă, într-un cântec deşteptat al coardelor.

Vorbele se sfiau, rămânând pe pragul de mirări al gândului.

Oana dispăru, lăsând numai fereasta luminată.

Căzu o nucă, fără s-o desprindă nimeni, amintind deodată, eminescian, parfumul frunzelor de nuc.

După un timp, Oana apăru din nou.

– Mă duc să vă deschid.

Dar n-avu decât timp să spue, căci Petruş sărise pe fereastră, oprind-o în odae.

– Tudor!

Nucul foşni ca valul, şi ca de val adus Tudor intră cu ochi albaştri în odaia unde somnul alungat de pe divan, cu albiturile, tot nu plecase încă de pe chipul Oanei. Era în papuci şi în halat albastru, pieptănată în fugă. Părul adunat din toate părţile spre creştet, descoperea ovalul unei feţe albe, line, ceafa dulce, fruntea sprintenă. În dimineaţa Oanei, ochii răsăreau albaştri, iar obrajii, transparenţi pentru mărgeanul sângelui.

Dinţii îi sclipiră deodată, luminând un râs fără de sunet:

– Ţi-ai lăsat barbă? Cum să te sărut, om preistoric!

Se sărutară.

– Tudor Ceaur Alcaz, bine-ai venit la noi.

– Doamnă tânără, bine v-am găsit.

Nu mai ţinuse de atâta vreme o mână mică în palmele dârlogilor încât dintâi se uită zâmbind la ea şi apoi abea i-o sărută plecat.

– Petruş, unde vă culc? întrebă Oana.

– Doamnă tânără, eu plec. Nu mi-am găsit somnul. Noapte bună.

– Sigur, încuviinţă Petruş, plecăm. Ne-aşteaptă birja.

– Cum vreţi! zâmbi Oana, cu o uşoară reverenţă. Atunci plecăm.

Fereastra era deschisă, cu două aripi în noapte.

CAP. III

Birjarul îi privi fără mirare – trei în loc de doi – şi porni cu fumul de ţigară, regăsind ceva de mult uitat: noaptea boerilor.

– Încotro, Moşule? îl cercetă Petruş.

– Om nemeri noi undeva!

– Ţigări mai ai? îl cercetă Tudor.

– Vin să fie, că ţigările vin singure pe buza omului.

– Doamnă tânără, nu cunoşti taina vinului.

– Am întâlnit-o la fereastra mea.

– Da, Doamnă tânără, şi te-a luat. Aşa încep poveştile: cu o răpire pe un cal. Nu te uita că-s doi. Calul nostru se numeşte Noapte. Acest oraş necunoscut e o Cetate veche, cu fântână cu balaur, şi cu Împărat. Moşule, încet, să nu-l trezeşti pe Împărat!

– Eu să-l trezesc? Alţii mai viteji decât mine...

– Doamnă tânără, pe hotare nu s-aude somnul cetăţilor. Doarme Împăratul?

– Doarme, răspunse Oana fără zâmbet.

– Doamnă tânără, nu îmbătrâni! Suntem pe drumul tânăr. Să spunem bătrâneţii noapte bună. Spune, Doamnă.

– Noapte bună.

– Noapte bună, reluă Petruş.

– Moşnege, taci?

– Cum să fie bună noaptea cu gâtul uscat. Fără vin şi apa-i chioară!

– Vezi, Doamnă tânără, înţelepciunea ne călăuzeşte. S-o urmăm.

Răsunară numai copitele cailor, cu sonorităţi medievale în oraşul adormit. Noaptea îşi pierduse anul. Luna o înălbea întru vechime, dându-i alt adânc şi altă faţă. Somnambul argint de lună, şi pe drumuri şi pe case.

Treză de-a binelea, Oana nu se întâlnea de-ajuns cu ea. Era cuprinsă în mirări. Parcă intrase într-o oglindă, cum dorise de atâtea ori în copilărie, când pipăia cu degete naive luciul care nu se deschidea. Acum poarta

oglinzii se închisese în urma ei, fără să ştie când a intrat. Depăşise un prag oprit, căpătând un alt contur, ca într-o irizare de adânc marin.

Îşi repeta în gând scena de la început, silabisind realitatea ca pe ceva din vis. Glasul care-o trezise, dându-i presimţirea unei bucurii într-o secundă de spaimă; Petruş în nuc – era şi comic şi nebulos –; apoi, aplecată ca pe margina unei fântâni, întâlnirea ochilor cu ceea ce crezuse că-i numai un nume: Tudor Ceaur Alcaz.

Plastic văzută scena avea ceva demodat cromolitografic: ofiţerul din nuc, cu deget declamator; ofiţerul din curte, înalt, cu umbră lungă; fata de la fereastră; ochiul deschis al lunii... Toate erau astfel, pe o margină de zâmbet, jumătate-n glumă – Silly Simphony –, jumătate-n noapte, ca într-un poem. Tudor Ceaur Alcaz – „trompettes, tout haut d'or" – Petruş cu barbă şi musteaţă, parcă deghizat. Şi de-atunci toate se întâmplau altfel. Nici numele nu şi-l mai regăsea. Nici Oana, nici Ioana, nici Oncuţa, cum îi spuneau unii şi alţii; dar nici „Domnişoară", cum i se adresau colegii de la Universitate. Acel aproape nebăgat în seamă la început, „Doamnă tânără", care o îmbrăca atât de altfel încât avea sufleteşte senzaţia crinolinei, clipa ei foşnind într-o vechime, ca şi balul lunii.

Îi era atât de primejdios bine încât simţi nevoia de-a se trezi.

– Petruş, tu ştii ce-i taina vinului?

– Răspunde-i, frate Tudor. Nu sunt vrednic eu, valahul de mine, să ridic paharele Moldovei.

– Doamnă tânără, nu ştii nimic despre cele care încep. Asta-i porunca. Ai auzit că sunt beţivi pe lume, care încurcă rânduiala oamenilor drepţi; care fac isprăvi urâte, fie cu vorba, fie cu cuţitul; care, cu patima lor, au ajuns în rândul dobitoacelor. Uită, Doamnă tânără, aceste vorbe acre. Ai auzit apoi că băutura ruinează sănătatea omului şi stinge mintea lui. Uită, Doamnă tânără, aceste sfaturi ale otetului. Ai văzut desigur pe la mese şi bencheturi în clondire şi butelii băutură de culoare – roşie sau galbenă – în care comesenii varsă alta, buburoasă şi cu trompă, ce-i zice sifon. Împerechindu-le pe ele, acei netrebnici le deşartă în burduhanul lor, cu zgomot hâd. Apoi sughiţă şi vorbesc asemenea, pe gură şi pe nas; iar îngerul din preajma lor se uită-n sus şi pleacă trist. Uită, Doamnă tânără, tot ce ai văzut cu ochii cei albaştri, ca şi tot ce-ai auzit. Vinul vine altfel, – ca şi dragostea. Vinul e în tine, hotărât de Dumnezeu; cel din pahar e numai lampa care-ţi aminteşte drumul. Vinul, Doamnă tânără, e un drum luminat de o lampă ridicată îndărătul paşilor. Paşii se duc cu încredere, fiindcă în urma lor vine lumina, însoţindu-i numai de acolo. Fruntea se ridică mai presus de om, la înălţimea îngerului, osul ei singur simte cerul. Ochiul, fără de ispita zilei, se

adună-n el, adânc şi pur. Cântecul, mereu vecin cu vorba ca şi cu tăcerea, e o mare care leagănă catarge. Te tot duci, fără să cauţi, şi găseşti, abca ştiind. Căci într-o mare depărtare te-ntâlneşti cu zâmbetul! O! Doamnă tânără, nu hlizitura buzelor, şi nici obrajii gâdiliti. Un zâmbet care e o regăsire mai presus de tine: omul, steaua, dimineaţa, creanga primăverii şi copilul sunt la fel întru lumina zâmbetului. Lampa din urmă arde atât de dulce că paşii calcă pe umbra inimii...

Copita cailor suna pe uliţi fără nume, printre case cu ferestre stinse, într-o deplină uitare de toate. Acelaşi înec în lumină de lună, acelaşi tremur de strune al greerilor.

– Oana, ştii tu cum le spune greerilor în Moldova? Tomniţe!

Tudor întoarse faţa înspre ei.

– Răscumpăr Tomniţele.

– Cu ce, mă rog? îl înfruntă Petruş.

– Cu toate stelele. O mie şi una de stele de aur pentru o biată ulcică de lut: Tomniţă.

– Şi de ce-o răscumperi?

– Fiindcă am dăruit-o cu soare.

Caii nechezară, întinzând pasul, fără ca biciul să-i fi atins.

– Doamnă tânără, am ajuns la Castel.

Caii se opriră, sforăind, cu capetele avântate.

– Unde-am ajuns?

Tudor sărise din birjă, întinzând mâna Doamnei tinere.

– Moşule, unde suntem? îl cercetă Petruş, ridicându-se.

Dar Moşul dormea cu hăţurile în mână şi bărbia în piept.

– Pe cai întreabă-i, tinere! Ne-au dus unde ştiu eu.

Bătăi de câini şi un muget blând de vacă vestiră marginea oraşului.

Creştea peste zaplaz, răsfrânt parcă dintr-un imens cuptor de cozonaci, bunul miros al fânului.

Stelele răscumpărării vorbelor luceau mai fraged, într-o mie una de polenuri, cu o mie una de aripi.

O mare veselie împrejmuia trăsura. Caii sforăiau, bătând cu copita, scuturând căpăstrul; câinii lătrau a bun-venit; mirosul fânului se aduna în nara cailor; poarta dorea să sară şi să scârţie. Parcă erau copii la scările trăsurii şi la botul cailor. Parcă sclipea sulfină-n stele şi sulfină-n suflete. Erau acolo ca în amintire, ei, dar altfel, în vacanţa mare, în trăsura ei, într-un odinioară devenit acum.

– Unde suntem? întrebă Oana privind la toate cu ochi mari.

– În faţa porţilor de aur, spuse Tudor. Numai caii şi-au adus aminte.

– Ei, drăcia dracului! se deşteptă birjarul.

M-am îmbătat? Sau am ajuns la mine acasă? Unde-s boerii?

– Dar unde-s copiii?

Ştia numai o strună din balada lui Villon.

*

* *

Nu era nevoe de nici o lampă. Luna era mereu vecină cu tâmpla, ca parfumul fetelor albe, cu care te-ai învecinat în trăsurile adolescenţei.

Trăsura era acolo; caii ei, dincolo, ca o umbră care şi-a părăsit trupul, liberă.

Caii din grajd vorbeau cu cei abea sosiţi, dându-şi veşti cu glasul lor de noapte, zbârnâit şi sforăit.

Moşneagul vorbea singur. Era văduv. Vorbele îl aşteptau acasă, în grajd, la bucătărie, în pivniţă, în livada cu meri, în căpiţele de fân din dosul casei. Trebăluia cu ele, mai glumind, mai drăcuind, mai suduind, cum îi şade mai bine omului singur.

Tudor se găsea la el acasă oriunde erau cai. El îi deshămă pe cei de la trăsură, ducându-i la binele oaselor şi al gurii lor. Apoi trecu la grajd, făcând cunoştinţă cu cei de acolo, care-l recunoscură deîndată cu ochiul lor straniu de la tâmplă căutându-i mâna cu botul lor dulce rânjit. Le vorbea atât de blând că parcă le era bunic. Cu oamenii aproape îşi pierdea accentul moldovenesc; cu caii însă şi-l regăsea, ca şi cum acest accent era numai al inimii ş-al dezmierdării, nu ş-al luptei.

Petruş şi Oana îl urmau pe Tudor ca pe un stăpân al locului. Şi cânii Moşului îşi uitau colţii, regăsindu-şi numai cozile alături de cel recunoscut de cai.

– Măi băieţi, hai să facem muzică pentru Doamna tânără.

Le dădu ovăz din palmă, pe rând, la toţi. Şi răsună în grajd ronţăitul de bucurie, mărunt şi pofticios, pe care-l ştiu numai ronţăitorii zaharului de ghiaţă, al roşcovelor şi al morcovilor cruzi.

Caii tresăriră deodată, răsucindu-şi capetele. S-auzea un zăngănit de lanţ sonorizat într-un adânc de piatră.

– Măi proştilor, nu-i pentru voi, – îi lămuri cu duioşie Tudor.

Ochii Oanei întrebară.

– Învaţă, Doamnă tânără, vorbele lucrurilor. Moşneagul răcoreşte vinul în fântână. Caii au crezut că scoate apă pentru ei. Tare-s proşti! exclamă el cu nesfârşită duioşie, apucându-i de urechi.

Într-adevăr, „vorbele lucrurilor" nu minţiseră prin graiul tălmaciului. Moşneagul scufunda o damigeană în fântână, vrând să-şi cinstească oaspeţii nu numai cu vinul, dar şi cu răcoarea apei.

Mereu, toate erau altfel. Căci se-ntâmplau chiar în oraşul Bucureşti, la ceasul somnului, şi într-o mahala, lucruri atât de simple, elementare ca într-un abecedar, vecine cu noţiunea lucrurilor, care totuşi încântau ochiul şi sufletul cum rareori încântă ceea ce găseşti în scump plătita depărtare a călătoriilor. O casă cu prispă, o grădiniţă cu miros de busuioc şi capete de floarea-soarelui, un grajd cu cai bătrâni, o livadă, căpiţe de fân, o fântână asupra căreia s-apleacă un moşneag...

Dar luna de de-asupra?

„Lampa din urmă arde atât de dulce că paşii calcă pe umbra inimii..."

Presimţi uneori bucurii atât de mari încât inima bate dureros, ca pentru spaimă, zmuncindu-te a fugă.

– Ce-i, Oana?

Doamna tânără luase braţul lui Petruş, alăturându-i-se. Din urmă, o umbră lungă o întrecea pe pământul luminat ca apa călcată de Iisus.

CAP. IV

Când stai cuprins în fân până la umeri, lumea răsare nouă.

Tudor găsise haina fânului pentru Oana; şi haină şi culcuş, căci îi scobise locul în căpiţă, învelind-o până la umeri, cum fac copiii pe plajă, când se îngroapă în nisip. Dar fânul, cam înţepător, ca şi obrazul lui Petruş, e însăşi vara aburită înspre toamnă. Rămasă numai cap – blond, înflorit din fân – Oana îşi pierduse trupul, regăsindu-şi ochii de odinioară, ochii din poveste, într-un ceas când toţi copiii dorm.

Tudor zâmbea, privind-o răsturnat şi el în fân la nevăzutele picioare ale Oanei, faţă-n faţă cu Petruş.

– Doamnă tânără, ce-ar gândi capul fără trup?

– N-ar mai gândi.

– Aşa începe aripele. Gândul îşi aduce mereu aminte de picioare. Când eram copil am vrut odată să-mi tai capul: de curiozitate!

– Ai rezistat curiozităţii, interveni Petruş.

– Tinere, capul tău a ouat pe negândite oul lui Columb! Don Quichotte şi Sancho Panţa nu sunt două fiinţe, ci una singură. Aici e şmecherşugul individului Cervantes. Dialogul din roman e un simplu monolog. Măgarul nu e decât umbra Rosinantei călărită de restul umbrei lui Don Quichotte. Am „rezistat curiozităţii" de a-mi tăia capul! Cred bine că am rezistat de vreme ce gândul din cap îşi aducea aminte de picioare. Dar aspiram la formula îngerilor. Grozav îmi plăceau îngerii din nişte cromolitografii:

capete de copil, cu aripi. Fluturi cu cap de măr domnesc. Desigur, picioarele argumentează cu Sancho Panţa: Dacă îţi tai capul, mori. Don Quichotte întreabă: „Ce moare?" „Capul", spune Sancho. „Dar gândul?" întreabă Cavalerul-într-o-ureche. Asta-i problema. Capul, tăiat, nu-şi mai vede trupul şi cade în prăpastie. Dar gândul, după tăierea capului, îşi cere aripele. Le găseşte? Sau nu le găseşte?

– Crezi? întrebă capul Oanei.

– Sst! făcu Tudor. Sunt întrebări care sting stelele.

– Aprinde-le.

– Le-am dat, Doamnă tânără. Nu-mi mai aparţin. Argonauţii rătăcesc pe mările fantomă, lăsându-mi numai aurul din sticlele Moşului... Dar ce văd ochii mei cu măreţie pântecoasă apropiindu-se? Moşule, ce-aduci în mână?

– Aduc ce-am găsit în fântână.

– Lasă-mă să ghicesc, Moşule. Uite: închid ochii. Întreb: dovleac să fie?

– Era să-mi sară din mână! bufni Moşul.

– Atunci e vie, Moşule?

– Cam cu vie şi cu vino-ncoace!

– Să-ţi trăiască damigeana, Moşule, tot plină, până ce-om învia din morţi; cu ea să intri în împărăţia cerului.

– Te-al dracului!

O aşezară cu evlavie la umbră: de lună.

Apoi Tudor o măsură de sus, din înălţimea lui, şi spuse:

– Moşule, mi-au îmbătrânit ochii!

– Lasă că ţi-i spăl eu cu apă vie!

– Nu văd, Moşule, se văetă Tudor frecându-se la ochi. Ştiu c-ai adus brânză iute, ardei, o bucată de slănină şi nişte felii de pâne, dar nu le văd, păcatele ochilor mei!

– Ochios mai eşti la vorbă!

– Moşule bun de gură, simt că punga vrea să sară din buzunarul meu.

– Nu te teme! Are mâna moşului ochi buni!

Aşa se adunară la căpiţa Oanei toate ale vinului subt toate ale cerului.

Oana se cam pripea la vin, vrând cu candoare să le ia nainte.

– Doamnă tânără, cu binişorul! Vinul caută temeiul setei. Uite un chipăruş. Ţi-l dau cu vorbă din Moldova. De-acolo ai să-mi vii cu vitejie pentru un pahar: mai mult nu-ţi dau.

Mâncară: Moşul pe un scăunaş, împrejmuit de câni, iar ceilalţi în fân.

Şi caii ronţăiau.

Tudor porni la cai. Le scoase apă din fântână, căută căldări, găsi, le umplu, ducându-le cailor.

– Aşa om zic şi eu! oftă moşneagul. Nu m-aşi supăra să-mi fie fecior!

Petruş se uită la Oana.

Dar Oana nu-i spuse nimic. C-un fel de înfruntare, luă un păhărel, întinzându-l autoritar. Moşul i-l umplu. Oana îl bău pe nerăsuflate. Se cutremură. Apoi închise ochii. Căldura vinului se întâlni deodată cu căldura fânului în capul fără trup, ducând obrajii înspre vara lor. Când redeschise ochii, faţa ei întinerise cu un zâmbet. Regăsise în pahar expresia bufonă: fluturi cu cap de măr domnesc. Aşa vroiau să zboare înspre ochii ei.

Un cocoş dădu glas celorlalţi; se-nşiruiră ascuţit ca pana plopilor, durând alee pentru viitorul soare.

Dar chipul lunii zâmbea alb cu noaptea-n braţe, legănându-şi-o. Era un nani-nani peste toate, ca şi greerii.

Tudor îşi reluă locul şi mâncarea.

Oana dori să alunge gândul soarelui cu încă un pahar. Întinse mâna.

– Doamnă tânără, vinul n-a tras încă la scară. Mai mănâncă ceva.

Oana vru să-şi adune sprincenile într-o cumplită încruntare, dar râsul o găsi mai înainte, furându-i buzele şi ochii. Se potoli cu greu, acoperindu-se cu mâinile pe faţă, ca cei care râd fără un dinte. Rămase demnă şi ovală subt aurul părului zburlit în fân.

– Doamnă tânără, cine ţi-a dat de băut?

– Eu singură.

– Îţi vine să râzi!

– Poate că nu!

– Poate că da! Şi de ce vrei să mai bei?

– Taina mea!

– Petruş? îl consultă Tudor.

– Dă-i, dacă-i place. E o surpriză. Nu putea suferi vinul.

Tudor umplu paharele; mai cu puţin pe-al Oanei.

„Mă crede ameţită", gândi Oana c-o albină în gând, şi se uită la ceilalţi cu pătrundere. Clipi. Trei capete, cu-al lunii, patru.

– Moşule, vorbi Tudor, Dumnezeu ni te-a scos în cale cu trăsura şi cu vinul. Să trăeşti cât veacul şi să-l întreci, c-o mână pe hăţ şi cu alta pe damigeană.

Ciocniră. Băură.

– Are trap bun, mânzocul! zâmbi Tudor. Murfatlar?

– De-acolo-i încuviinţă Moşul; de la frati-meu. Cinstită băutură. Mă fraţilor aşa-s boerii: se pricep la cal, la vin şi la femei.

– Doamnă tânără, nu te răstoarnă. Ridic paharul meu în cinstea Doamnei.

– Nu-s doamnă.

– Tinere, de ce zâmbeşti mefistofelic?

– Răspunde-i, Oana.

– Sunt sora lui Petruş. Cum ai să-mi spui de acum înainte, Tudor Ceaur Alcaz?

– Ioana fânului e Oana, – spune vinul. Simplu: Oana.

„Numele e mai rotund decât Ioana.
Dar de ce să mă ascund?
Când paharul e pe fund,
Chiar când vinul nu-i Burgund,
Îmi încep în noapte goana,
Chiuind un nume tânăr:
Oana".

– Şi „Doamna tânără?"

– Noapte bună ei pre pământ şi-n ceruri... Tinere Petruş, de ce umbli cu şmecherşuguri şi tertipuri? De ce eşti Iudă şi Caiafă, om pieziş? Măsluitor! Papugiu! Caraçudă! Şarpe păros! De ce?

– Taina vinului meu! Servus te.

– Reciproca.

Ciocniră cu cinste şi băură cu adânc. Murfatlarul e vin sprinten ca spicul de grâu în soare.

„Ioana fânului e Oana" gândea capul din fân. Dar „Doamna tânără?" Parcă fusese încă cineva între ei. „Ce cauţi, Oana? Ai pierdut ceva?" „Nici n-am pierdut, nici n-am găsit, şi totuşi caut". Gândul Oanei vorbea ca Tudor. Dar obrazul surâdea ca Oana, iar mâna ei porni din nou paharul înspre vin.

– Numai o ţâră! se scumpi Tudor.

– Toarnă, paharnice. Oana-i bătrână.

– Urâtă vorbă la lumina vinului nou! De câte mii de ani eşti tânără?

– Am douăzeci şi unul de milenii.

– Nu-i fi având cumva vârsta soarelui?

– Bunica lună ştie.

Tudor ridică paharul:

Nepoata lunii stă în fân
Conducul ei păşeşte peste
„A fost odată" din poveste.
Şi pe meleagurile-aceste
Unde nici vinul nu-i bătrân
– Că înainte mult mai este –
Nepoata lunii stă în fân
Cu veste-n ochi, ş-azur în veste
Iar anii mari dau zor aripei
Să vadă pe nepoata clipei.

Envoi

Domniţă, numai ceasuri vechi!
Ridică-ţi mâna risipită.
Şi-n loc s-aluneci în ispită,
Ia trubadurul de urechi.

– Să bem pentru nepoata clipei.

– Şi pentru trubadur, şopti Oana.

– Oameni buni, mult mai vorbiţi! se scărpină Moşul. Ia să mai spun şi eu câte ceva, că or să-mi cadă dinţii din gură de atâta tăcere! Eu, fraţilor, când eram Muscal, – mă ierte Conița de așa vorbă...

Îi erau dragi Oanei toţi laolaltă, capete luminate şi pahare lucitoare, cum se iveau în noapte alături de căpiţa ei. Îi creştea inima spre viaţă. Moşul, Tudor, Petruş, caii, cânii, greerii, luna. Ar fi vrut să dea cailor orz cu mâna ei; cânilor, pâne; şi fiecăruia de-acolo să-i poată dărui ceva luat de pe inimă ca un şal de pe umeri, încălzindu-i cu de la ea.

Dar îi era lene. Uitase că are trup. Capul singur, cu ochii albaştri, surâdea din fân spre toţi şi toate, luminat ca de o candelă.

Luna pogora mereu, intrând parcă în albăstrimi de apă limpede, într-o plutire neasemuit de lină. S-auzeau mugete de vită, atât de blând că parcă răsunau din ieslea Bethleemului.

Parfumul merilor livezii s-apropia copilăros şi iar pleca.

Fiecare stea era o ulcică dăruită cu soare.

Erau atât de aproape îngerii de toate clipele încât lumina lunii nu era decât o transparenţă înspre aripele lor.

Apoi stelele se îndepărtară în adânc înalt, lăsând în locul lor toporaşii sihăstriilor albastre.

Până când din fân, din gene şi din zâmbet dimineaţa începu. Abea. Căci ochiul încă n-o aflase.

– Buna dimineaţa, le spuse Oana.

– Unde-i dimineaţa? întrebă Petruş.

– N-o alunga, răspunse Tudor, cu abur de toamnă în suflarea buzelor. Taina dimineţii e în noi.

PARTEA A TREIA

PĂRINȚI ȘI COPII

CAP. I

Nucul de la fereastra Oanei aduna în el toată lumina dimineții, prefăcând-o în zâmbet de septemvrie. Mirosul fumului de bulion făcea și mai albastru cerul dintre crengi. Și nu departe răsuna, cu o intensitate dusă până la stridența biologică a țipătului, lama unui fierăstrău mecanic.

Era ca după o întoarcere din vacanță, la începutul anului școlar, când abea îți recunoști odaia, când te întâlnești mirat cu tine însuți în oglinzile de-acasă, când regăsești între zidurile familiare sonoritatea unei tăceri de care te-ai dezvățat, când nu-ți vine să te apuci de nimic, și stai mohorât, încă în amintire și abea în ambianță.

O singură noapte răscolise atât de adânc în Oana sufletul vacanțelor încât se simțea nedumerit apăsată, parcă părăsită. Inima ei era între zâmbet și melancolie ca pomii reînfloriți în epilogul toamnei.

Băeții plecaseră, după un scurt popas acasă, la baia de abur; de acolo, la universitate; apoi... Treimea durase numai o noapte.

– Domnișoară...

Vilma se ivi în prag cu aerul acela măgulit dar și ușor blazat al servitoarelor deprinse să aducă flori stăpânelor frumoase.

– ... vă așteaptă jos.

Într-adevăr, și numele și specificările complimentare erau inutile. Violetele matinale vesteau același lirism punctual, asociat în așa măsură cu aducătorul lor încât Oana avea impresia ingrată că violetele încep să poarte ochelari rotunzi ca și-ai aceluia care o aștepta subt nuc, cu inima înspre fereastră.

– Buna dimineața, Oana.

Spunea „Oana" cu o fervoare care depăşea simplul vocativ, apropiindu-se de cântec.

Oana apăru o clipă la fereastră, străluci în soare, zâmbi, dădu din cap şi dispăru. Dar nu se grăbi să plece spre cel care o aştepta. Căci de data aceasta violetele nu mai erau lăsate pe seama Vilmei. Alese un vas, turnă apă în el, potrivit îndelung violetele, deschise uşa şi porni cu florile spre odaia din fund. În odaia lui Petruş, devenită odaia băieţilor, dezordinea zvâcnea în geamandanele rămase deschise, gata să izbucnească.

„S-au întors băeţii".

Pluralul era încântător de tânăr. Ca un cor pe plute.

Oana respiră lung violetele, aşezând vasul pe masa din mijloc.

Mai zăbovi o clipă, încă una, – şi se uită în geamandanul lui Tudor. De-asupra rufelor şi a cărţilor de Drept, o icoană îmbrăcată în argint: Sfântul Gheorghe.

„Când paharul e pe fund
Îmi încep în noapte goana
Chiuind un nume tânăr:
Oana".

O împresurau atâtea din noaptea cu care se învecina mereu pe hotarul inimii, încât îi venea să le spue râzând: Mai staţi puţin! Lăsaţi-mă o clipă să răsuflu!

Coborî în goană scările, fără să-şi mai ia pălăria. Răsări în soare. Era atât de fraged luminoasă încât părea vecină cu violetele de sus, în contrast cu noaptea lor chiar dincolo de ele.

– Buna dimineaţa, Oana.

Era şi-n glasul şi-n gestul tânărului – braţele avântate – întâmpinarea pe care o fac soarelui ferestrele în dimineţile de munte.

Lucian Teianu se îmbrăca, se încălţa şi se pieptăna fără cusur. Avea silueta tânărului modern – sculptat de croitor – ochelarii rotunzi, dinţii albi ai smalţului american şi atitudinea elastică pe care Douglas Fairbanks a dăruit-o, dimpreună cu surâsul carnivor, imitatorilor. Totuşi, privit atent şi cu adânc, aducea aminte de efebii monacali, şi prin amintirea regăsită a acestora, îi descoperei o feminitate. Într-adevăr, balansul ca şi rotunzimea şoldurilor aminteau femeia. Astfel şi surâsul lui, când nu izbucnea, era sinuos, interpretându-l parcă în perfid pe al Giocondei.

Dar în faţa Oanei era direct şi deplin ca o trâmbiţă.

– Ai dormit bine, Oana?

Oana nu-i răspundea decât prin zâmbet. Dar el o întreba mereu, spunându-i numele cu bucuria posesivă de-a i-l intona în prezenţa ei.

O aştepta ca în toate dimineţile cu automobilul, s-o conducă la Facultate. Se urcară: el la volan, Oana, alături. Un automobil alb, prelung, căptuşit cu piele roşie, care avea în mers lunecarea agresivă a bărcilor cu motor.

Lucian Teianu era îmbrăcat în haină de lână ivorie, cu cravată albastră şi ochelari albaştri.

– E prea frumos ca să mă închid la Facultate – hotărî deodată Oana. Hai să ne plimbăm.

Acceleratorul răspunse vorbelor, comunicând delirul goanei roţilor nervoase.

– Unde?

– Unde vrei. Oriunde.

Oltenii îşi chiuiau marfa coşurilor în mers robust.

Era atâta soare în văzduh şi pe pământ încât Septemvrie devenea numele unei mări fără corăbii: vastă perspectivă de lumini şi cer.

Mult timp, Oana nu fu decât obraz, ochi şi şuviţe-n soare. Vântul vitezei şi rostogolirea în priveliştc îi suprimau nevoia de-a gândi. Spaţiul gândea în jurul ei, de-a dreptul, cu imagini violente ca pictura lui Van Gogh: soare, toamnă, cer, copaci. Totul venea, trecea şi dispărea într-un tumult încandescent.

– Sunt fericit, Oana. Fe-ri-cit!

Îl auzi, îl revăzu şi-l măsură cu ochi intenşi. Acest tânăr o iubea. Era fe-ri-cit fiindcă şedeau alături. Dar ea de ce şedea lângă el în această bună-dimineaţă a soarelui? O mie de explicaţii, însă nici una care să îndreptăţească simplu şi deplin vecinătatea ei cu acest tânăr fe-ri-cit. Îi era atât de exterior încât parcă-l privea mărit prin binoclu, cu toate că parfumul lui – lavanda „Yardley" era ca un nume pe o carte de vizită – o copleşea dulceag, dându-i impulsiunea de-a pune un obstacol olfactic între ea şi el.

Îl cunoscuse la tenis pe Lucian Teianu, în iunie, într-o epocă de încc în vid. De asta venise la tenis: să lupte cu trupul împotriva sufletului. Sufletul ei era bolnav într-o epocă demcntă, grotească şi abjectă. Necontenita iminenţă a războiului, mereu întârziat – încă puţin, săptămâna viitoare, luna viitoare, la primăvară, la toamnă –, dar mereu prezent prin urletele internaţionale ale aparatelor dc radio, prin stridenţa zilnică a ediţiilor speciale, prin discuţiile paroxist contradictorii şi prin funebrele cutii ale măştilor împotriva gazelor. Lătra cânele pământului subt crucea de piatră a viitorului. Întâmplările din ţară te făceau să te uiţi cu oroare la pământul românesc, ca Lady Macheth la mânile ei, şi cu disperare la cerul îngheţat albastru peste crucile bisericilor îngheţate albe.

Şi totusi, proectaţi pe iminenţa dezastrelor, deasupra pământului crispat de osemintc, oamenii trăiau mai meschin ca întotdeauna. Viermuiau. Dormeau, beau, mâncau, se certau, se urau, invidioşi, acri, fătarnici. Unde era sufletul? Unde era nobleţa şi demnitatea vieţii? Subt ochii ei, oameni stimabili, curaţi, independenţi, intrascră în livrelele Frontului Renaşterii Naţionale, rămânând tot drepţi, în orişice oglindă şi în faţa oricărei priviri. Şi cei tineri erau la fel. Nimic tragic în sufletul lor, nimic bărbătesc. Oftau şi se căinau, răzvrătiţi cu năduf, nu cu bărbătească vitejie, dulci în melan-

colii, piezişi în luptă. Ferocitatea lor biologică faţă de camaradele lor în care nu vedeau decât amante, chiar dacă acceptau – cu vădită nerăbdare – compromisul unui ritual idilic, ucidea încrederea în dragoste.

Plutea de-asupra epocii acel glas neauzit, dar imens ca forma cerului: Marele Pan a murit!

Într-o noapte fierbinte de iulie, Oana şedea singură în odaia ei, recitind din simplă deprindere, Fraţii Karamazov. Ajunsese la scena îngrozitoare când Alioşa veghează trupul staretului Zossima: Sfântul. Aude deodată două glasuri de călugări. Unul dintre ei întreabă: O să miroase Staretul?

Şi Oana, de la fereastra acelui iulie cu tei înfloriţi, al tuturor putrefacţiilor, simţise deodată prin vorbele romanului lui Dostoievski că viaţa în care crezuse – ca Alioşa în Staretul Zossima – miroase.

De-atunci o copleşise o lene de-a trăi, vecină cu boala. Nu-i venea să mai ridice nici măcar mâna spre raftul bibliotecii. Era în ea vaga, dar obsedanta impulsiune de-a intra în sicriul hainei de călugăriţă. Numai scrisorile de pe zonă ale lui Petruş îi menţineau mocnit absurdul speranţei.

Recurgese la sport, cu resemnare, ca la un medicament consacrat. Lucian Teianu devenise imediat iniţiatorul şi însoţitorul ei sportiv. Inima lui era liric vizibilă prin racheta, dar Oana era cu moliciune mulţumită că are cu cine să bată mingile albe. Soarele şi mişcarea o înviorau; tenisul îi dădea deprinderea exterioară a unei gesticulări obligator vioae. Încetul cu încetul Lucian Teianu începuse să o conducă acasă cu automobilul. Apoi o şi luă de acasă: la tenis. Oana accepta pasiv vehiculul şi racheta. Nu-i era simpatic Lucian Teianu, deşi n-avea nici un motiv să-i fie antipatic. Numai că simpatia nu e un act de dreptate. Iar Oana, în acea fază, n-avea energia de-a fi spontană şi netă.

Lucian Teianu deşi tânăr – tânăra generaţie – era cineva. Scriitor lăudat de noile reviste şi ziarist consacrat. Faţă de Oana avusese discreţia de-a nu se prezenta biografic. Nici nu arătase Oanei vreo nedumerire sau mortificare, când îşi dăduse seama că pentru ea nu era decât un anonim cu rachetă şi automobil. Cu încetul, în pauzele tenisului, Oana descoperise că e inteligent şi cult. Putea vorbi cu ei despre orice, având certitudinea replicei stimabile. Nu numai atâta, dar o şi informa: despre literatură, teatru, expoziţii plastice, politică, viaţa internaţională, sport, cruţând-o de efortul de-a se informa singură. Devenise câncle-vânător al lenii ei de-a vâna singură. Telefoanele se înmulţeau pe nesimţite.

– Oana, am descoperit o carte.

– Oana, nu te interesează un concert?

– Oana, un film de mare calitate.

Numai atât: glasul aducea, oferea, servea, plin de subtile solicitudini, îi spunea „Oana" de la tenis. Pe terenurile de sport, ca şi în excursie, tutuiala e un abreviativ al camaraderiei, simplificând formulele politeţei de odae.

Cu ceilalți vorbea nazal și cam de sus, având aerul că acordă audiență deși e cam răcit, preocupat mai mult de sănătate decât de interlocutor. Politicos, totuși. Dar conștient de darul oferit al politeței. După cum și la volan era mereu conștient că e în automobilul lui, care nu era un simplu vehicul cumpărat, ci un rang psihologic și social, vizibil în raporturile lui cu alții. De unde, o nuanță de îngâmfare – puerilă de altfel – care amintea Oanei cele șapte perne din povestea cu țiganul ajuns împărat pe scaunul altuia. Totuși, Lucian Teianu nu era un impostor. Cunoscuse în copilărie sărăcia și truda, ceea ce-i îndârjise dorința de-a se ridica. Se ridicase: prematur față de vârsta lui, dar nu și față de efortul depus. Un ilustru om politic îl descoperise în ziaristică, anexându-și-l. Grație mărinimiei aceluia – celebră în străinătate și cumplită ca lăcustele pentru vistieria țării – Lucian Teianu trăise în Europa, familiar cu toate saloanele, teatrale, plajele, oamenii politici și ceilalți consacrați ai epocii, trimetând ziarelor din țară corespondențe, articole și reportagii care-l consacraseră ca pe un „bine informat". De-atunci scrisul lui – cel literar ca și cel ziaristic – căpătase accentul de sprintenă blazare exprimat de Paul Morrand în diagnosticul – pus lui însuși – „Rien que la terre". Între timp, protectorul lui Lucian fu mazilit cu mare tralala continental, devenind Damă cu Camelii a Europei politice. Lucian Teianu se înapoiase în țară nu ca un învins – cu trenul – ci cu automobilul alb ca lebăda lui Lohengrin și cu prestigiul câștigat în străinătate, creindu-și deîndată o situație privilegiată.

Vorbea franțuzește, englezește, știa să se îmbrace – Londra – să se miște printre oameni, istorisind și glumind – Paris, – să bârfească internațional – Geneva –, să facă sport – Biarritz –, să mănânce conjugat cu vinuri – Brillat-Savarin –, apărând ca un exemplar complect opus bohemei intelectuale din România. Spunea de altfel despre oamenii pe care-i stima: „C-est un monssieur", cu un discret aer de complicitate întru această expresie, numai cu interlocutorii aleși.

Oana era accidentul românesc al vieții lui. O iubea atât de tare încât uita cine-i și cum e, chiar în automobilul depășirii autohtone, rămânând antheic pedestru în fața ei. O adora cu naivitățile și generozitățile romantice ale bursierului de odinioară, având pentru ea priviri contemporane cu Coșbuc, Vlahuță și busuiocul versurilor lui Goga.

Oana îi primea și violetele matinale, știind că nu mai e mult și vor începe și scrisorile: poate în versuri.

Nu-i era simpatic, desigur, dar devotamentul lui o îndupleca până la lașitate. Căci „secretul lui" căpăta acea evidență socială din care se naște vorba logodnic, cu mult înainte ca inelul s-o îndreptățească. Și Oana nu făcea nimic ca să dezmintă inelul acordat de corul antic al privirilor.

Dar acum în bună-dimineața soarelui, vorbele lui, „Sunt fericit, Oana. Fe-ri-cit!", după ce o concentrară o clipă intens asupra lui, o alungară spre Tudor Ceaur Alcaz.

Saltul pe fereastră, trăsura, noaptea, vorbele lui, sufletul şi zâmbetul din fân, toate-toate îi apărură în lumina soarelui, directe, viguroase, evidente.

Dumnezeule! dar era atât de simplu! Îl iubea pe Tudor Ceaur Alcaz. Pe acest cumplit băiat care intrase năprasnic în sufletul ei, risipind trecutul, brutalizându-i liniştea, trezind-o la viaţă cu marea fâlfâire a inimii. Numele lui suna cu trei trâmbiţe wagneriene în sufletul ei: Tudor-Ceaur-Alcaz.

De ce atâtea târcoale de pisică alintată? De ce atâtea ocoluri şi ascunzişuri? De ce atâta frică şi nehotărâre? Totul era năprasnic şi simplu ca o sabie care a despicat: iubea.

– Lucian, te rog opreşte.

Apăreau lacurile cu strălucitele lor ape, într-o albastră aburire.

Oana se ridicase cu soare în păr şi pe obraji. Sări din automobil, închizând uşa.

Lucian dădu să vie după ea. Mânile Oanei îl opriră categoric.

– Rămâi, Lucian. Ne despărţim.

Nu pricepea. Îşi şterse ochelarii aburiţi.

– Nu ne plimbăm împreună? Avem timp.

Oana îl privi cu mare blândeţă.

– Lucian, nu te iubesc.

Era încântătoare şi dureroasă cu surâsul ei alb şi ochii ei albaştri.

„Mai suna-vei, dulce corn, pentru mine vreodată?"

Versul lui Eminescu curgea din rana inimii lui. Dar nu credea.

– Oana, nu se poate! E absurd! N-are niciun sens. Suntem camarazi, prieteni. De ce să ne despărţim?

– Fiindcă trebue, Lucian. Nu suntem nici prieteni, nici camarazi. Mă iubeşti şi eu nu te pot iubi. Iartă-mă, dar crede-mă.

Mânile lui Lucian deveniră pumni subt cerul neîndurat.

– Atunci toate-toate-toate, lumina, bucuria, viaţa, pentru mine se sting! Dumnezeule, ce nedreptate!

Plângea, cu ochii în pumni.

– Lucian, dă-mi mâna. Eşti bărbat. Vreau să te stimez. Rămâi cu bine.

Plecă repde, cu pas hotărât.

– Oana!

Se îndepărta nu ca cineva care fuge, ci ca un destin care trece.

– Oana!

Glasul avea în el atâta deznădejde şi atâta furie încât urechea îl simţea ca pe un lătrat.

Până când Oana rămase singură cu pasul ei, în faţa soarelui.

Respiră adânc. Se îmbujorase. Îi venea să-şi facă semnul crucii ca ţăranii când pleacă la drum, să spue cu evlavie: Doamne-ajută.

Făcu şi spuse în faţa soarelui din ceruri, în care credea. Căci taina dimineţii e în noi.

Mergea atât de repede, cu pas atât de mare, încât, pe rând, genunchii îşi pulsau relieful în rochia albă. Nu mai avea ochi nici pentru oameni, nici pentru priveliştе. Mergea închisă în inima ei, cu pasul sfânt al bucuriei de-a trăi, spic auriu în holdele vieţii.

Oamenii întorceau capul după ea, unii zâmbind frumuseţii, alţii tinereţii. Căci dragostea întineреşte frumuseţa, dându-i izbucnirea dulce a parfumului nou. Trecea cu veste printre oameni, aducându-le poate aminte de ceva uitat şi regăsit o clipă, cum uneori se-ntâmplă ca o adiere, atingându-ţi faţa, să-ţi închidă ochii înspre amintire.

Întâlni un cerşetor cu glas de orient. Se opri şi îi dădu.

Ar fi sărutat mâna oamenilor bătrâni, recunoscând în toţi pe propriii ei bunici. Ar fi sărutat obrazul tuturor celor tineri, aflând în ei alţi fraţi. Întâlnea lumea pierdută, în chiar inima ei. Nu mai era singură acolo. Venise mare oaspe: viaţa. Răsuna spre viitor, gonind-o din trecut. Pleca din ea cu fiecare pas, cu fiecare totuşi regăsindu-şi alt adânc al ei. Obrazul surâdea mereu, împrejmuit de Rai.

Dacă s-ar fi întâlnit cu Sfânta Vineri care ar fi întrebat-o:

– Fata mea, ce vrei?

– Am tot, i-ar fi răspuns; sipetul tău e-n mine, Sfântă Vineri.

– Atunci de ce goneşti?

– Mi-l duc.

Căci astfel şi-l ducea: închis pe bogăţia dinlăuntru, greu şi magic, viu ca pruncul.

Până când întâlni ţigăncile cu fulger de sidef în buze vinete, şi mâni care-ar opri şi zborul îngerilor înspre Dumnezeu.

– Ce să-ţi dau, frumoaso?

Cumpără fără să aleagă. Toate florile erau frumoase. Iar porni, cu florile în braţe, cuprinsă în albine ca în semne zodiace.

Casa-i răsări la capătul aleii, cu semn alb, ca o corabie ivită mai dintâi cu pânzele.

Vilma o întâmpină:

– Alte flori! Cine ţi le-a mai dat, domnişoară?

Nimeni! Nimeni! Acestea erau ale ei.

– Băeţii s-au întors?

– Nu i-am auzit.

Oana porni de-a dreptul spre odaia lor. Era cum o lăsase, cu miros de violete. „Lucian te rog opreşte". Îl revăzu o clipă, cu mirare, şi-l îndepărtă şi din odaia băeţilor, cu violetele. Pregăti alte vase pentru florile ei.

Ar fi vrut să strângă în braţe toată încăperea. Căci nimic din câte făcea nu-i era de ajuns.

Privi din nou prin odae, ferestrele, divanurile, masa de lucru, dulapul, şi în sfârşit descoperi cu aur de amiază peste straiul de argint, icoana Sfântului Gheorghe în geamandanul lui Tudor Ceaur Alcaz.

Ingenunchind, se aplecă asupra geamandanului şi sărută icoana.

CAP. II

De câte ori i se făceau complimente pentru casă, Malvina Dănescu le accepta integral, vibrând de mulţumire, cu toate că în realitate casa purta pecetea Oanei. Şi pentru Oana accepta complimentele cu aceeaşi generozitate atributivă, căci Oana era fiica ei, casa era casa ei, şi aşa mai departe. Tot ce era vrednic de laudă îi aparţinea firesc.

– Dragă, îmi plac complimentele la nebunie! spunea prietenelor ei în pauzele partidelor de poker. Chiar dacă nu-s sincere, tot îmi fac plăcere. Fetele de azi nu ştiu ce-i viaţa. Cum văd un bărbat îi cer adevărul. Ele i-au deprins să fie mojici. Eu, dragă, le cer complimente care mie-mi fac plăcere şi pe ei îi obligă să fie galanţi.

La patruzeci şi cinci de ani trecuţi, cu părul alb şi cu doi copii mari, Malvina Dănescu era atât de tânără încât putea să-şi îngădue alintări de fetiţă. De la ea moştenise Petruş obrajii de rodie. Părul ei alb căpăta accent de farsă – ca şi barbişonul lui Petruş – sporindu-i încă rotunjimea netedă şi culoarea obrajilor neatinşi de vârstă. Râdea cu toţi dinţii – şi râdea mult – gura ei păstrându-şi încă elasticitatea şi mobilitatea buzelor de fată mereu sprintenă la bucurii. Avea şi gropiţe. Oana-i moştenise numai ochii albaştri. Alături de Malvina, Oana părea sora gravă, care ascultă, pricepe şi îngădue, – deşi Malvina continua cu stricteţă ceremonialul vechilor mame.

– Dragă, cei bătrâni aveau nişte principii grozave! Ce-mi vorbiţi voi mie de teorii şi mofturi savante! Tata mare spunea lui tata: „Mă băiatule, sluga bine-o face, rău o face, tu s-o sudui". Ei, vă desfid să-mi arătaţi o carte care să te înveţe mai just cum să-ţi educi slugile.

Ea nu le „suduia" deloc, dar admira principiul în sine, şi-l proclama, recomandându-l cu pitorcasca ei spontaneitate.

Tot aşa şi cu copiii. Copil la toate vârstele, înconjurată numai de prietene cu care se distra, mereu răsfăţată de toţi bărbaţii – n-avea timp să fie efectiv mamă. Baluri, concerte, teatru, plimbări, excursii, escapade la ţară, – viaţa ei era numai tumult sonor de-a lungul anilor. Dar în schimb, cerea cu neînduplecată energie ca principiul sau conceptul mamei, aşa cum îl

primise ea de la părinți, să fie respectat cu stricteță. Copiii trebuiau să fie copii: cuminți și ascultători. Să nu vorbească la masă; să sărute în cât mai numeroase ocazii mâna mamei, să-i respecte toate capriciile, să-i execute toate dorințele și să evite cu strășnicie orice prilej de-a o enerva sau supăra. Și supărarea era pentru Malvina o noțiune abstractă, căci râsul ei totalitar n-avea răgaz pentru staționarea supărărilor.

Petruș Și Oana – pentru motive osebite – îi făcuseră pe plac. Deci erau copiii ei.

– Dragă, voi nu știți să vă creșteți copiii. Discutați cu ei. Asta-i catastrofa. Pe copil trebue să-l crești din ochi. Ochiul mamei trebue să fie ca ochiul lui Dumnezeu: pretutindeni. Dar cu Dumnezeu nu discuți.

Poate că dacă ar fi avut copii urâți și bolnăvicioși, Malvina ar fi devenit mamă prin nevoia de mamă a copiilor. Dar Petruș și Oana crescuseră teferi și decorativi, trecând cu grație prin toate vârstele, fără să solicite Malvinei decât grija de a-i îmbrăca cochet – copiii *ei* – și de-a-i împiedeca să-și permită impertinența de-a se socoti de capul lor.

Era mama lor, fără să știe nimic despre ei. Și râsul și concepția mamă-ochi erau un obstacol pentru vorbă. Alături de ei părea sora lor, mult mai copilăroasă decât ei, prin necontenita sclipire a râsului cu gropițe, dus uneori până la mare hohot.

„E o plăcere s-o auzi râzând pe mama", gândea uneori Petruș, oprindu-se descreștit de la lucru, ca să-i asculte râsul în altă odae.

Malvina însă nu făcuse niciodată o astfel de reflecție despre veselia copiilor ei. Dar nici nu le atribuise bizara boală a tristeții. Erau doar copiii ei.

E drept că mai aveau și un tată acești copii numai ai mamei.

– Elle ne doute de rien, cette adorable femme; pas même de son mari! spusese odată un binevoitor, alegând pentru vorbă limba reputatelor subtilități.

Într-adevăr, Malvina n-avea timp nici pentru tradiția geloziei. Căci pe vremea ei, ca și pe vremea mamei, femeile măritate aveau între altele și îndatorirea geloziei.

– Dragă, degeaba îmi recitați vorbe din cărți. Mama-mare spunea mamei: „Fato, fără de câteva scene de gelozie pe lună, bărbatul nu simte că-l iubești, și crede că-l înșeli. Asta-i.

– Atunci tu?

– Ei, dragă, prea multe am pe cap! Când să mai fiu și zuliară!

Pe Alexandru – îi spunea Alec – îl cunoscuse valsând. Valsând se îndrăgostiseră unul de altul, ochi în ochi, zâmbet în zâmbet, și valsând porniseră în viață, cucerind-o și prin luptă, dar și prin săloane: tot luptă. Erau o pereche căutată. Alec, subțire, fin, cu tâmplele de timpuriu albe și mâini delicate, dar bărbătești, părea predestinat fracului, mesei verzi, șampaniei și madrigalului în pauzele valsului. Știa să intre atât de ușor în sufletul

femeilor încât trupul lor uita să-i mai refuze ceva. Un fel de versiune în frac a pajului, deşi n-avea nimic de efeb.

Dar Alec era mai mult decât atâta. Graţia frivolităţii – atât de apreciată în saloanele de atunci – ascundea ferma ambiţie de-a se afirma şi altfel. La început simplu avocat al saloanelor, devenise, după căsătorie, membru în mai multe consilii de administraţie, dovedind în afaceri aceeaşi supleţă oportună şi aceeaşi aptitudine de-a obţine cu graţie rezultate importante. Şi în avocatură repurta succese remuneratorii, ştiind cum să vorbească magistraţilor.

Văzuse cu nedumerire – purta monoclu – apariţia copiilor în apartamentul lor cu flori, covoare, oglinzi, foşnet de rochii şi armonii picturale.

– Ce-i asta? întrebase cu fruntea încreţită la vederea pachetului cu carne urlătoare.

– E băiat, îl fericise Coana Moaşă.

– Ce-a spus nevastă-mea?

– Ce să mai spue! E mamă!

Vrasăzică şi el era tată. Nedumerirea durase multă vreme. Ivirea copiilor în scutece îi dăduse mai curând sensaţia crudă a fiziologiei decât mândria paternă. Dar de îndată ce copiii deveniseră frumoşi, eliberându-se de amintirea viscerală, şi-i însuşise prin răsfăţ. Rar tată care să fi dăruit mai generos.

Oana îl interesa mai mult decât Petruş. Băiatul, deşi frumos, îi părea prea simplu, prea evident, şi cam greoi. Pe câtă vreme Oana îl intriga, emoţionându-l. Simţea că în Oana se poate stima pe el. Era de-ajuns fata lui, ca să-şi regăsească farmecul tinereţii în lumina ei sprintenă, şi de-ajuns de opusă lui, ca să-i acorde ei măcar preţuirea pe care lui nu şi-o acorda. Deşi seducătoare, Oana nu avea nevoia lui de-a se valorifica prin aplauzele oamenilor. Profesia lui era să seducă: bărbaţi şi femei deopotrivă. Îşi organizase şi viaţa frivolă şi munca în acest sens, ajungând, odată cu vârsta, să simtă şi osteneala acestui statornic efort de-a fi tânăr. Dar în ce-l priveşte se resemna: „Les jeux sont faits. Rien ne va plus!" – frecându-şi c-o uşoară enervare elegantă mâinile uscat frumoase.

În Oana însă îl emoţiona contrastul drumurilor lor întretăiate. Fără să intervie în viaţa ei – din discreţie galantă – intuiţia lui îi revela calitatea Oanei. Avea, privind-o, sentimentul de înnobilare pe care l-ar simţi o arietă vieneză reluată de Mozart.

Niciodată nu dăruise Oanei sticle de parfum – era atât de priceput, că şi femeile îl consultau – sau alte nimicuri din categoria acestora, deşi mâinile lui, de-a lungul anilor, încântaseră necontenit cu astfel de daruri pe toate femeile. Fără s-o consulte, aducea Oanei cărţi rare, icoane, – adică podoabe care nu mai erau un omagiu pentru trup.

Era însă înduioşat până la reverie de câte ori Oana intra la el în odae, arătându-i o rochie nouă.

– Îţi place, papa?

Devenea tată prin adâncul grav al bărbatului care renunţă – suprem omagiu – la tinereţă numai în faţa fiicei lui.

Hotărârea de a-şi construi o casă pornise tot din descifrarea intuitivă a naturei Oanei. Căci până atunci trăiseră într-un apartament somptuos, cu tot confortul modern, ceea ce-i dădea şi senzaţia oraşului, îndestulându-i şi nevoile sociale: de-a primi cu fast.

Alesese locul şi ridicase casa după indicaţiile Oanei, dăruindu-i-o Malvinei gata făcută.

– O mică surpiză pentru Malvina mea!

– Dragă, spunea Malvina către prietenele ei, Alec e un bărbat şic. Spuneţi-mi voi, care bărbat, după mai bine de douăzeci de ani de căsătorie, mai cheltuieşte bani să facă surprize babei lui?

– Ei, parcă tu eşti babă!

– Dragă, mie nu-mi plac complimentele pe jumătate. Sigur că nu-s babă. Na! Dar spune-mi că-s tânără, că doar de asta mă tratează Alec ca pe-o metresă!

CAP. III

– Dragă, e o plăcere să vezi numai oameni frumoşi! izbucni Malvina, având aerul că vorbeşte cu cineva din spatele ei.

Era atât de obişnuită să fie înconjurată de prietene – „Dragă, eu sunt ca scaunele cu strapontin!" – încât exclamaţia lor li se adresa, cu vocativul dragă, deşi era la masă – nu de cărţi – numai cu familia ei şi cu prietenul lui Petruş.

– Ce să-ţi spun! continuă Malvina adresându-se de data aceasta direct lui Tudor; nu-mi plac oamenii urâţi! Să mă slăbească pictura dumneavoastră modernă cu toate hâzeniile ei! Cum îi posibil, domnule, îl interpelă ea de-a dreptul, dumneata, băiat tânăr şi frumos, să cumperi un nud de Palladi! Îţi vorbesc de Palladi fiindcă e moldovean de-al dumneavoastră. Nu protesta, că ştiu eu cum ţineţi unul la altul. Parcă sunteţi gemeni toţi moldovenii! Ia să mă lăsaţi, vă rog, cu moldovenii şi cu pictura acestui domn!

Acum se adresa tuturora.

Tudor mânca solid, ca şi Petruş, ascultând cu deliciu izbucnirile Malvinei, care-i aminteau certurile de la Vorniceni cu Domniţa. Plăcerea lui era atât de evidentă încât Malvina îşi însuşise amical urechile lui. Nu se

auzea decât glasul ei exclamativ, încărcat de vitalitate, cum sunt, de legume şi de fructe, coşurile oltenilor în dimineţile bucureştene.

Mâncau afară, pe terasa care prelungea sufrageria în grădină, subt bolta cu struguri copţi a viţei de vie. Grădina era împrejmuită cu zid înalt. Cerul, mănăstireşte albastru, părea bolta intim vastă a grădinii, iar soarele, un mare strugur dulce între frunze de aur.

Malvina nu exagerase. Într-adevăr, în jurul mesei nu erau decât oameni frumoşi, justificând mulţumirea Malvinei şi explicând repulsia ei pentru pictura ostenit afinată a lui Palladi. În schimb, Alec preţuia tocmai acest filtru al lui Palladi, prin care vulgaritatea frumuseţii era purificată, după cum în gastronomie aprecia mai cu seamă fermentările şi fezandările subtile ale bucătăriei franceze.

Cu excepţia lui Alec, toţi comesenii înfruntau victorios lumina revelatoare a amiezii. Chiar şi Malvina care prin culoarea obrajilor se putea învecina cu fructele de pe masă.

Alec însă primea altfel lumina soarelui. Dacă ar fi fost tânăr, la aceeaşi masă si între aceiaşi comeseni, ai fi spus despre el că l-a găsit amiaza după o masă prelungită toată noaptea şi toată dimineaţa, mirându-te ce bine rezistă, gândindu-te la cafele negre. Acest caracter, de oboseală învinsă până la bravadă, de stăpânire corectă, îl avea vârsta lui. Era subţire ca un ogar – dar fără lenea degenerată a acelora – cu oase fine, piele ivorie şi păr preţios sur, ca scrumul havanelor. Monoclul cu şnur, acordul de griuri al hainei, croită larg şi cu umerii sprinten oblici, gulerul tare şi parfumul de patchouly, aminteau o altă epocă pe care eleganţa şi ţinuta lui o evocau. Cu toate că era acasă, între ai lui, la masa de toate zilele, se îngrijea cu atât de curtenitoare solicitudine de vecini încât părea înconjurat numai de femei cărora le făcea curte, prevenindu-le mereu dorinţele, sau determinându-le şi îndrumându-le cu experienţă. Poate că îşi sporea voluntar cochetăria de totdeauna, dorind să placă noului venit, simţind că astfel contribue discret la buna dispoziţie a Oanei. Îi dăruia Oanei un tată care să împodobească masa zâmbetului ei. Căci demult n-o mai văzuse pe Oana cu obrazul acesta de fetiţă în vacanţă; zburlită de zâmbet. Alec ştia că lumina femeii începe cu străluciri copilăreşte.

Băeţii epocii nu-l interesau. Îi evita ca pe un zgomot exagerat, acceptându-i cu resemnare – la nevoe – fără să le acorde omagiul curiozităţii individuale. Toţi îi apăreau la fel, brutali, mojici, vorbind prea tare, gesticulând prea tare, gândind prea tare, formaţi parcă trupeşte şi sufleteşte de arencle cu clamori şi bocanci ale foot-ball-ului. Cuvântul „flăcăi", articulat cu nuanţă depreciativ rurală, îi definea suficient în dialectica lui Alec care îi repudia cu acest cuvânt. Îi făcea de altfel răspunzători de trivializarea epocii. Politica nu mai avea accentul acela de conversaţie între fotoliile de orhestră sau din fumoir, care o caracteriza în vremurile parlamentare; devenise o vociferare de galerii, mai rău: de arene cu lupte cu tauri. Pasiuni

dezlănțuite pe marginea sângelui. Dar ceea ce mai cu seamă nu le ierta tinerilor era dispariția feminității. Fete frumoase creșteau ca florile în binecuvântata Românie; dar tocmai caracterul floral și-l pierduseră, datorită băeților. Ei le despuiaseră de farmecul, demnitatea, grația și foșnetul de rochie lungă al fetelor de odinioară. Nici cu vorba, nici cu versul, nici cu fapta, băeții nu știau să mai dezbrace o femeie. O înfulecau pur și simplu, ca pe un biftec în sânge, trivilizând-o.

Nici Petruș nu era cruțat de această implacabilă categorisire, cu toate că era băiatul lui. Dar în Petruș, Alec nu se recunoștea. Petruș avea sănătatea Malvinei, fără să fi moștenit și antrenanta ei vitalitate. Așa că vigoarea lui colorată părea tot un atribut sportiv, cu toate că altminteri nu amintea prin nimic caracteristicele „cow-boy"-lor valahi. Principial, în calitate de tată, Alec era recunoscător lui Petruș pentru cuminția lui. Considerându-se retrospectiv, prin obediența și copilăria caligrafică a lui Petruș, Alec nici nu avea senzația că i-a fost tată. Nici o supărare, nici o grijă, nici o preocupare, nici o neliniște. Petruș era ca un tren de covor. Grija deraerilor era exclusă cu acest copil ideal. Obiectiv, Alec îi recunoștea și prețuia acest merit. Dar îl socotea negativ – deși comod pentru el ca tată –, neputându-se împiedica să nu-l și desconsidere puțin pe același Petruș. Îl iubea desigur, îl revedea cu plăcere, simțind că masa familiei e întregită cordial după lunga lui absență – care nu devenea *lipsă* decât acum, în clipa revederii – dar Petruș nu-i dădea sentimentul estetic al paternității, așa cum i-l dădea Oana.

Așa că prezența prietenului lui Petruș la masa familiei n-o considera prin optica lui pentru tânăra generație, ci numai prin Oana, cedându-i până la sacrificiu. Văzut astfel, prin bucuria Oanei, tânărul Alcaz era acceptat până la bunăvoință, creându-și de la început, și fără merit, un privilegiu în atenția și solicitudinea lui Alec.

Acordul mesei de pe terasă n-avea note false. Oana și Petruș erau atât de fericiți și din cauza asta încât de câteva ori privirile lor, reluându-și vechile dialoguri optice, se opriseră o clipă, iluminându-se reciproc. Ceea ce însemna în altă vorbire decât a ochilor: „Slavă Domnului! E bine". Oaspele lor nu era impus în casă și la masă, ci încorporat fără efort și luptă.

Până și Vilma, cu paloarea ei devotată, servea cu plăcere pe tânărul și mâncăciosul sublocotenent. Căci Vilma, mereu suferindă de stomah, n-avea fermentarea specifică celor care invidiază cu stomahul sănătatea altora. Dimpotrivă, oamenii care nu mâncau – deși sănătoși – aminteau Vilmei infirmitatea ei, apărându-i ca o batjocură; pe câtă vreme cei cu apetit robust o hrăneau indirect, dându-i măcar o satisfacție spectativă. Căci așa sunt oamenii: chiar servitori fiind, își permit subtilități psihologice prin care participă marginal la teatrul stăpânilor.

Petruș își lăsase barba și mușteața la baia de abur, după apariția de dimineață, care o scandalizase pe Malvina.

– De unde mi le-ai adus?

– De pe zonă.

– Te rog expediază-le recomandat colonelului. Aici eşti copilul meu.

Aşa că toate erau în regulă la masa familiei.

Veni timpul fumatului. Alec oferi de jurîmprejur, începând cu Malvina, cu toate că nici Malvina, nici Oana nu fumau. Dar Alec nu oferea numai pentru deprinderile ştiute, ci şi pentru capriciile posibile. Petruş însă acceptă ţigara oferită.

– De când fumezi? îl cercetă Malvina, parcă printr-un face-à-main.

– De pe zonă.

Malvina se uită interogativ la Alec, gata să devie mamă după vechile tradiţii, invitându-l şi pe Alec să-şi reia prerogativele părinteşti. Dar şi tânărul Alcaz fuma. Aşa că Malvina oftă:

– S-a emancipat! Îmbătrânim, Alec! Pe vremea noastră copiii nu fumau.

Alec zâmbi indulgent, dezmiedând mâna Malvinei.

– Dragă, ce-i cu zona asta? izbucni Malvina. Cât o să mai ţie? M-am săturat de atâta zonă, zonă şi iar zonă! Ori fac război, ori să ne lase copiii acasă! Ah! Ce le-aşi spune eu...

– Ce le-ai spune? zâmbi Alec.

– Dragă...

Malvina se opri cu o explozie verbală, care deveni numai plastică în expresia feţii.

– Ce să mai spui? Poţi să mai deschizi gura în vremea de azi? Îţi tae capul, pur şi simplu! Mojică vreme! Puah! Şi cred „dumnealor" că o să mai ţie mult?

– Aşa se nasc revoluţiile! insinuă Alec, inelându-şi fumul.

– Ia taci şi tu! se supără Malvina. Te-aude cine ştie cine...

– Cine să m-audă? zâmbi Alec, arătând c-un gest de evantai grădina.

– Dumnezeu, răspunse Tudor, zâmbind şi el. E ultima ureche...

– ... muzicală, adăugă Oana.

– ... a omului, completă Tudor.

– Vă rog, copii, nu începeţi cu discuţiile savante! Lăsaţi-L pe Dumnezeu – uite, îmi fac cruce –, lăsaţi războiul, politica, lăsaţi zona la ea acasă, şi înveseliţi-mă. De asta sunteţi copiii mei. Dragă, în vremea mea sublocotenenţii ştiau să danseze. Ia să vă văd...

Se ridicară de la masă, urmând-o pe Malvina care fredona. Prevenitor, Alec aduse patefonul pe terasă, punând un vals dulce, numai viori prelung suspinătoare şi violoncele guturale. Se înclină apoi în faţa Malvinei, invitând-o cu ceremonialul desuet, ştiut de vechile oglinzi.

După ei porniră Tudor şi Oana în grădina valsului.

Numai Petruş rămase pe terasă cu ţigara.

În văzduhul îndulcit de amintire se clătinau şi frunze aurii.

– Dragă, se opri deodată Malvina în mijlocul valsului, arătând spre Petruş; trebue să-i găsesc o nevastă. Nu-l vezi! Cogeamite bărbat stă ca un văduv!

Era atât de bufonă expreia Malvinei – sincer indignată – încât toţi izbucnirâ în râs.

Iar Petruş adăugă:

– Sigur. Doar eşti mama mea!

CAP. IV

De când venise comisarul cu mandatul de înfăţişare, Oana avea sentimentul grav că plăteşte cerului o bucurie prea mare. Accepta pentru ea, dar se simţea superstiţios răspunzătoare pentru Tudor.

Băeţii dormeau. Malvina juca poker cu prietenele ei.

– Allo...

Oana vorbea încet, ca o strună deodată răguşită.

– ... Da-da, cu maestrul Dănescu...

Vroi să adauge: „aici e fiica domnului Dănescu", dar nu mai era nevoe, căci secretarii lui Alec, de câte ori întreba un glas de femee, dădeau imediat legătura.

– Da, papa, eu sunt. Pot să te văd imediat?... Îţi mulţumesc.

Plecă de-acasă aşa cum era, urcându-se în primul taximetru întâlnit. Era atât de grăbită să ajungă încât stătea pe marginea banchetei, cu privirile mereu înainte.

În prelungirea acestui tumult se ivi în biroul lui Alec.

– Papa, uite ce se întâmplă. A venit chiar acum un comisar cu acest mandat...

– Oana, e foarte drăguţ din partea ta că ai venit să-mi faci o vizită. Dar nu merita un mandat oarecare cinstea să mi-l aduci tu.

– Nu e pentru tine, papa. E pentru Tudor Ceaur Alcaz.

Alec o privi mirat – o secundă – căci glasul şi atitudinea ei nu arătau câtuşi de puţin şovăirea fetelor îndrăgostite, când e vorba de acela care...

Luă mandatul, îl consideră cu ochi profesional şi rămase pe gânduri.

– Nu cumva e legionar?

– Nu ştiu, papa. Nu-i cunosc viaţa. Papa, iartă-mă că te necăjesc. Ştiu că eşti tare ocupat. Îţi cer un sacrificiu. Haidem împreună să vezi ce e.

– Bine. Imediat. El ştie despre mandat?

– Doarme. Am venit cu mandatul direct la tine.

– Îți mulțumesc, Oana, că te-ai gândit la mine.

Plecară cu automobilul lui Alec la Tribunalul Militar. Oana nu spunea nimic. Dar era în atitudinea ei o încordare care transforma obrazul ei luminos și mobil într-o mască împietrită.

– Tu așteaptă-mă, Oana. Nu-mi place să te văd în cazărmi.

Clădirea era într-adevăr posomorât greoae, evocând ceața mai degrabă decât soarele toamnei, îngălbenit ca frunza pe zidurile ei de cetate.

Timpul trecu încet, scandat de bătăile inimii. Cu pumnii strânși, Oana parcă aștepta un verdict. Îl văzu de departe pe Alec. Părea preocupat, dar n-avea aerul doctorilor care ies dintr-o cameră cu moarte.

– Oana, e ceva bizar! Stai, fetițo, ți-a fugit sângele din obraz!

– Papa, spune, te rog. Nu te ocupa de mine. Sunt o fată proastă. N-are importanță. Spune.

– Fetițo, ai auzit de Armand Horovitz?

– Ți! Papa!...

– El îl reclamă.

– Pe cine?

– Pe Alcaz. Pretinde că – e absurd! – a vrut să-l... ucidă!

– Ce-i asta?

– Nu știu! Nici eu nu pricep! Și Petruș e indicat în reclamație ca martor. Petruș...

O scurtă pauză.

– ... și doamna Horovitz.

– Și ce-or să-i facă?

– Nu știu încă. Horovitz e foarte influent. N-ai auzit de el?

– Lasă-l, papa, N-are importanță. Lui ce vor să-i facă?

– Cred că n-or să-l aresteze. Mă duc la general.

– Îl cunoști?

– Sigur. Cu cine nu-s prieten!

Oana respiră adânc, acoperind cu mâna genunchiul tatălui ei.

– Și eu ce să fac?

– Dă-i mandatul și spune-i să plece imediat la Tribunalul Militar. Magistratul instructor îl așteaptă. Să-l ia și pe Petruș. Îți dau automobilul.

– Papa, e secretul nostru.

– Sigur.

– Și să nu știe nimeni că tu te ocupi.

– Sigur, fetițo, Ești...

– Lasă, papa. Îți mulțumesc din toată inima.

Îl sărută, lăsându-l la birou, și porni spre casă cu automobilul lui. Acasă totul era ca la plecare: soare de micre în jurul casei albe. Lucrurile nu se schimbă! Bătu la ușa odăii băeților. După multe bătăi repetate, Petruș întrebă mahmur:

– Cine-i acolo?

– Petruș...

Se ivi în crăpătura ușii în pijama, desculț, cu părul răsvrătit și pete roșii pe obraz. Vorbiră pe prag.

– Petruș, a venit un mandat foarte urgent pentru Tudor. E de la Tribunalul Militar. A spus comisarul că și tu și Tudor trebue să vă duceți imediat acolo. Știi despre ce vorba?

Petruș luă mandatul, își limpezi gândurile și zâmbi.

– Bun. Mergem.

Oana tot nu pleca de la ușa lor. Îi auzi după un timp râzând cu hohote. Și iar, prostește, ca o țărancă, Oana făcu semnul crucii, implorând Cerul să nu iasă altăceva decât râs de pe urma îngrozitoarei hârtii care-i tatua sufletul cu litere de foc.

CAP. V

Petruș aștepta pe coridorul cabinetului de instrucție. Tudor fusese invitat singur înlăuntru.

– Am onoarea...

Căpitanul îl privi lung, cântărindu-l din ochi.

– Domnule sublocotenent, și eu sunt din cavalerie. Vă rog să-mi răspundeți cinstit: ați intenționat într-adevăr să aruncați azi noapte din tren pe domnul locotenent de rezervă Armand Horovitz?

– Domnule căpitan, dacă vroiam să-l arunc, în momentul acesta domnul locotenent era la cimitirul izraelit între strămoșii săi, în altă uniformă decât cea militară.

Căpitanul dori să se încrunte, dar nu izbuti decât să-și stăpânească zâmbetul.

– N-ați avut nici un fel de incident cu reclamantul?

– Domnule căpitan, cred că aversiunea reciprocă nu e un incident în sensul juridic; e cel mult un incident psihologic.

– Doamna Horovitz n-a avut nici un amestec?

– Respect femeile, domnule căpitan, cu tot absurdul cuviinței din Moldova și cu toată tradiția armei noastre.

– Discreție adică?

– Puteți fi oricât de indiscret, căci deschideți ușa unei încăperi goale. Doamna Horovitz pentru mine e cel mult amintirea unui nume.

– Totuși ceva s-a întâmplat între dumneavoastră și domnul Horovitz...

– Ce anume?

– Nu ştiţi?

– Răspund la întrebări, domnule căpitan, care să-mi indice natura şi direcţia răspunsului provocat. Dialogul nostru e un interogator, nu o conversaţie.

– Vă-ntreb: de ce l-aţi...

Îşi căută cuvântul.

– ... în sfârşit, înhăţat, să spunem, pe domnul Horovitz?

Un zâmbet trecu prin ochii lui Tudor.

– Domnule căpitan, sunteţi atât de bun să-mi daţi o simplă lămurire de care condiţionez lealitatea răspunsului la întrebarea pe care mi-aţi pus-o?

– S-aud.

– Domnul Horovitz mă acuză într-adevăr că aşi fi vrut să-l arunc din tren?

– Precis.

– Atunci răspund: Nu l-am „înhăţat" pe domnul Horovitz, cum spuneţi dumneavoastră. L-am apucat de haină, pur şi simplu, împiedecându-l să cadă. Îşi pierduse echilibrul. Trenul avea viteză mare. Am intervenit energic: înţelegeţi, când cineva se îneacă, nu-l salvezi dezmierdându-l. Dacă cel ajutat de mine ar fi fost un Popescu sau Ionescu, mi-ar fi mulţumit. Domnul locotenent Horovitz însă, rămânând probabil Horovitz şi în haina militară, a crezut că atingerea unui creştin nu poate să aibă *logic* decât semnificaţia unei agresiuni antisemite. E o eroare explicabilă pentru domnia sa, care însă nu poate fi acceptată de armata şi justiţia românească.

Întors, stiloul căpitanului bătea un tact neregulat în masă.

– De ce aţi condiţionat „lealitatea răspunsului" de lămurirea privitoare la continutul reclamaţiei?

– Francezul spune: A tout seigneur, tout honneur.

– Şi românul?

– Suntem ofiţeri de cavalerie, domnule căpitan. Românul spune: Nu strica orzul pe gâşte. Fiindcă-i vorba de domnul Horovitz ar trebui să spun *găşte*.

– Domnule sublocotenent, cum explicaţi dumneavoastră această reclamaţie?

– Ca să vă răspund, domnule căpitan, ar trebui să intru în pielea domnului Horovitz. Înţelegeţi repulsiunea mea...

– Vi se pare că reclamantul are o duşmănie personală împotriva dumneavoastră?

– N-are cinstea să mă aibă duşman. Nici eu n-am necinstea de a-mi fi prieten. Cum vi se pare şi dumneavoastră...

– Sunteţi nervos, impulsiv?

– Am multe imperfecţiuni, domnule căpitan, dar nu mi le-am inventariat cu ocazia domnului Horovitz.

– Locotenentul Horovitz, apăsă magistratul militar.

– Exact, domnul locotenent Horovitz, reluă Alcaz. Iertați-mi, vă rog, inadvertanța. Uit mereu că evreii pot avea și firmă militară autorizată.

– Îi iubiți, zâmbi magistratul.

– Intru Hristos!

– Sunteți bun să-mi dați o declarație complectă. Reflectați dintâi. Nu omiteți nimic.

– O dictez de-a dreptul. Rog pe domnul grefier să noteze. În ziua cutare, ora cutare, trenul cutare – specificările numerice sunt desigur în reclamație – subsemnatul, sublocotenent de rezervă din cavalerie, văzând din spate – subliniez acest amănunt – un locotenent în primejdie de-a cădea din tren, am intervenit energic, salvându-l probabil de la moarte. Aflu din reclamația domnului locotenent, pe care abea acum îl văd din față – rasial vorbind – că se numește domnul Armand Horovitz și că am vrut să-l ucid. Dacă procedam antisemit, știind cine-i, îl lăsam să cadă. L-am salvat. Ceea ce dovedește că: ori nu știam cine-i, ori că nu-s antisemit.

– Sunteți și avocat?

– Numai când sunt constrâns.

– V-am constrâns?

– Mă referam la reclamant. Dumneavoastră sunteți militar.

– Vă rog să așteptați afară până iau și declarația martorului.

– Am onoarea...

CAP. VI

– Am onoarea...

– Sunteți fiul maestrului Dănescu, domnule sublocotenent. Apreciez meritele înalte ale tatălui dumneavoastră. Vă rog să-mi răspundeți deschis, dându-vă seamă de numele pe care-l purtați, de haina pe care-o aveți și de importanța răspunsului dumneavoastră în această chestiune gingașă. Știți despre ce e vorba?

– Bănuesc, dar aș vrea să fiu informat.

– Domnul sublocotenent Tudor Ceaur Alcaz... Sunteți prieteni?

– Camarazi de pe zonă.

– Camaradul dumneavoastră e acuzat de domnul locotenent Horovitz, cunoscutul avocat și financiar, că ar fi vrut să-l omoare în trenul care venea de la Sighet spre București. Ați asistat la incident...

– Care incident?

– Nu s-a întâmplat nimic între acești ofițeri?

– Nimic care să poată fi numit incident.
– Atunci?
– Aştept întrebarea.
– O cunoaşteţi pe doamna Horovitz?
– Era în tren, cu soţul ei. Am călătorit împreună de la Baia-Mare. Domnul locotenent Horovitz era foarte nervos. Vocifera violent în faţa compartimentului nostru. Camaradul meu şi cu mine dormeam tun: înţelegeţi, veneam de pe zonă. Alcaz a deschis uşa, invitându-i curtenitor să intre. Au intrat: domnul locotenent, adică *un domn* locotenent neindividualizat altfel, şi o doamnă... elegantă. Nici un incident. Am dormit, domniile lor pe o banchetă, noi doi, pe cealaltă. M-aţi întrebat dacă o cunosc pe doamna Horovitz. V-am dat toate amănuntele întâlnirii noastre. O doamnă. Atât. Dimineaţa, după ce ne-am deşteptat, am plecat din compartiment şi nu ne-am mai înapoiat decât în gara Bucureşti.
– Ce-aţi făcut?
– Vagon-restaurant. Bere!
– Multă?
– Strictul necesar setei. Sete de septemvrie, nu de iulie.
– Camaradul dumneavoastră manifesta vreo nervozitate?
– Dormea cu ochii deschişi la fereastră. Alcaz e un visător.
– Şi incidentul?
– Care?
– Domnule Dănescu!
– La ordin!
– Bine, dar omul acesta nu l-a reclamat din senin!
– A! întâmplarea de pe punte! Punte mi se pare că se chiamă? Loc primejdios! Îngust, dedesubt tampoanele, roţile...
– Lăsaţi, vă rog, amănuntele; veniţi la chestie.
– Domnule căpitan, chestia, cum o numiţi, e un gest reflex: creştin l-aşi numi, dacă reclamantul nu vede vreo aluzie supărătoare. Alcaz, care e foarte puternic, l-a apucat, văzând, probabil, că s-a împiedecat...
– Probabil?
– Domnule căpitan, eu nu sunt biograful domnului Horovitz. În momentul acela domnia sa nu era pentru mine decât o spinare: a unui ofiţer. Atât. Nu mă interesa. Poate că dacă soţia sa, în loc să-l precedeze, l-ar fi urmat, aşi fi urmărit cu altă atenţie direcţia Horovitz. Dar ştiţi, spinarea altuia nu oferă nimic atractiv. Aşa că n-am observat nimic. Dar Alcaz care era înaintea mea, între Horovitz şi mine, a văzut ce se întâmpla în nasul lui şi a intervenit. Cum vă spuneam: Alcaz e puternic, atlet. Gestul de salvare, sau de asistenţă, cum vreţi să-l numiţi, a purtat firește pecetea puterii lui Alcaz. Domnul Horovitz s-a speriat: explicabil. Dar nu înţeleg de ce domnul Horovitz deferă justiţiei militare o spaimă de-a domniei sale. Nu i s-a întâmplat nimic. Dar era atât de emoţionat încât mi s-a făcut milă şi i-am

oferit batista mea. A luat-o, uitând să mi-o restituie. Ce-ar spune domnul Horovitz dacă, respectând stilul de comportare al domniei sale, i-aşi face proces pentru restituirea batistei? Vă rog să-l întrebaţi dacă arătările mele nu sunt riguros exacte.

– Reclamantul afirmă cu totul altăceva.

– Anume că...

– ... într-un acces subit de furie, fără motiv aparent, sublocotenentul Alcaz l-a apucat pe la spate, vrând să-l arunce din tren, şi că reclamantul s-a zbătut, izbutind să scape din strânsoare.

– Pe cine nu-l laşi să moară, nu te lasă să trăieşti.

– Reclamantul invoacă mărturia dumneavoastră şi a soţiei sale.

– Doamna Horovitz era cu spatele. Când s-a întors, n-a putut surprinde decât un fragment al intervenţiei lui Alcaz. Imediat şi-a acoperit ochii cu mânile. Deci n-a văzut.

– Ba a văzut. Dar ce-a văzut a înspăimântat-o.

– Ce-a văzut? Pe soţul său în mânile lui Alcaz. A interpretat fracţiunea de scenă prin versiunea soţului, acceptând drept realitate o altă interpretare: ori subiectivă, ori interesată. Nu poţi fi martor cu ochii acoperiţi.

– Dumneavoastră ce-aţi fi făcut în locul doamnei?

– Dacă-l credeam în primejdie, pe domn, săream să-i dau ajutor.

– Ca femee?

– Ca femee ţipam măcar.

– N-a avut timp.

– Evident că nu, de vreme ce Alcaz i-a salvat bărbatul înainte ca ea să strige după ajutor. Domnule căpitan, mă iertaţi, dar din punct de vedere juridic problema e şi mai simplă. Nu poate fi vorba de omor, fiindcă reclamantul e viu şi nevătămat. Dar nu poate fi vorba nici de tentativă punibilă, fiindcă neconsumarea acţiunii infracţionale este intrinsecă voinţei prezumatului infractor. Suntem în cazul unei dezistări voluntare, – natural dacă acceptăm afirmaţiile reclamantului.

– Sunteţi avocat?

– Doctorand în drept.

– Şi camaradul?

– Şi.

– Aha!

– Mă surprinde mai cu seamă din punct de vedere juridic caducitatea reclamaţiunii. După câte auzisem, domnul Horovitz e un maestru al barei. Cred însă că în cazul său a sărit peste bară.

– Domnule avocat, ce fel de om e camaradul dumitale?

– Domnule căpitan, declin cinstea de a vi-l prezenta. Vă rog însă să puneţi această întrebare comandantului regimentului.

– Vă mulţumesc. Mi-aţi dat o idee excelentă.

– Pot să mă retrag?

– Desigur.

– Şi Alcaz?

Se priviră o clipă ochi în ochi, adânc.

– E tare simpatic. Mă scuzaţi un moment.

Petruş rămase numai cu grefierul. Căpitanul plecase, luând şi dosarul anchetei.

– Domnule sublocotenent, oftă grefierul după ce rămaseră singuri – rele zile am ajuns! mama lui de Horovitz! Ştiţi ce i-a spus domnului judecător? Că apără prestigiul armatei; că dumnealui l-ar fi iertat dacă n-ar fi la mijloc interesul ţării; că neamul, în astfel de ceasuri grele, are nevoe de disciplină; că cei tineri nu mai au stăpân, nici Dumnezeu... Auzi! vine jidovul să-l apere pe Dumnezeu şi să pue stăpân! Apoi să nu te faci haiduc!

Căpitanul reveni după un timp, cu libertatea de-a zâmbi. Se aşeză pe scaun fără grabă, mai răsfoi dosarul, aprinse o ţigară.

– Veniţi de pe zonă, domnule sublocotenent. Ce mai e pe acolo?

– Aer curat, domnule căpitan. Alcaz e de pe zonă.

– Îl admiri?

– Îl stimez.

– Vă place berea?

– Oarecum.

– Atunci vă ordon să ciocniţi şi pentru mine o halbă la Carul cu Bere.

– Înţeles, domnule căpitan. Am onoarea...

CAP. VII

– Allo! Da, papa. Eu. Spune.

Acest glas care-şi trimetea sufletul şi bătăile inimii în vorbe, putea să înceapă şi „Tatăl nostru..."

– Veşti bune, fetiţo. Râzi?

– Da. Spune.

– Nu-l arestează.

– E liber?

Absurdul întrebării sună încântător în urechea avocatului-tată. Venea parcă parfum de liliac din pâlnia de ebonit.

– Sigur. Liber. Judecătorul de instrucție schimbă calificarea: din tentativă de omor – nedovedită, temerară și absurdă – într-o calificare mai ușoară.

– Care?

– Stai că ți-o spun. Insulta superiorului.

– E grav?

– Ne vom descurca.

– Tu îl aperi.

– Sigur.

– Papa...

– Ce-i, fetițo?

– Îți sărut mâinile, papa.

– Și eu vârful papucului!

De la telefon, Oana fugi de-a dreptul în odaia ei și se răsturnă pe divan. Inima ei era ostenită. Avea nevoe de câteva clipe de moarte, pentru a-și odihni tumultul vieții.

Se înserase. Răsăreau stele pe crengile nucului.

Cel dintâi gând ivit o ridică din nou pe Oana, aplecând-o în genunchi în fața icoanei. Se închină lung, la picioarele lui Dumnezeu.

Apoi se duse la fereastră, rămânând cu nucul pe pragul stelelor.

A doua noapte începea.

„Domniță, numai ceasu-i vechi.
Ridică mâna risipită,
Și-n loc s-aluneci în ispită,
Ia trubadurul de urechi!"

Nu știa nimic din viața lui.

Cine era Horovitz?

Cine era doamna Horovitz?

Câte doamne erau în viața lui? Câte „Doamne tinere" îl iubeau?

Aprinse lumina și reveni toate scrisorile lui Petruș.

„Află că Tudor Ceaur Alcaz e eroul
proectat de mine în ceasurile de urât..."

Atunci parcă îl crezuse – cu părere de rău – clasându-l pe Tudor Ceaur Alcaz în categoria ficțiunilor.

„Mă bucur că jocul te-a prins și pe tine.
Nu fii îngrijorată. Prietenul nostru trăește.
Indescifrabil în trecut, capătă în schimb
în prezent o evidență încărcată de viitor.
Nu va rămâne o fantomă cum ți-e teamă..."

Acum ştia prin inima ei că Tudor Ceaur Alcaz e o realitate. O realitate atât de copleşitoare încât ea îşi pierdea realitatea de până atunci, rămânând în cumpăna unei nemaiîntâlnite mirări. Dacă i-ar spune un glas: „Iată, Oana, ţi-l prezint pe Alioşa Karamazov" – şi l-ar auzi vorbind pe Alioşa şi l-ar simţi vecin cu ea, – cum ar fi? Ar crede că Alioşa trăieşte în spaţiul uman? Sau ar dispărea ea din acest spaţiu, reapărând altfel aceeaşi în romanul lui Dostoievski?

Tudor Ceaur Alcaz îi absorbea realitatea în fiinţa lui necunoscută şi neverosimil vie, ducând-o imperios spre un viitor care nu-i mai aparţinea ei decât prin el.

Dacă buzele Maicii din icoană ar fi căpătat glas şi ar fi întrebat-o: „Fata mea, ce vrei?", i-ar fi răspuns în genunchi: „Maica Domnului, nu ştiu. Întreabă-l pe Tudor. Facă-se voia lui".

Într-adevăr nu ştia.

– Domnişoară...

Intrase Vilma.

– Unde pun masa?

– Pe terasă.

– Câte tacâmuri?

– Cinci, Vilma. Mai întrebi?

– Vin şi dumnealor?

– Sigur că vin.

Cum să nu vie când ea îl aştepta!

*

* *

Cinci erau în jurul mesei de pe terasă.

Lampa cu glob de la mijloc aduna aripi de fluturi care se ciocneau catifelat de porţelanul ei înflorit albastru.

Scripcile greerilor sclipeau dintr-o strună milenară.

Prin aburul supei se strecura, abea, şi parfumul petuniilor.

Din bolta de viţă câte-o frunză se desprindea purpuriu şi cădea pe faţa de masă cu somnul soarelui.

Peste capetele luminate de lampă, ochii întâlneau stelele veşnic înflorite în grădinile moarte.

Totul era departe şi aproape, într-o legănare de umbre şi lumini, ca pe corăbii, la ceasul de-apoi al lunii.

– Dragă, ce Dumnezeu atâta tăcere! parcă am intrat în mormânt! Oana, fii tu măcar mai veselă!

Oana zâmbi ca o icoană florentină înspre mama ei.

E greu să fii mai vesel când eşti în spaima fericirii.

CAP. VIII

Intrase în casa Dănescu un cuvânt care dădea o nouă sonoritate vieţii de-acolo: cuvântul „băeţii". În acest cuvânt era şi Petruş, dar atât de disociat de cel de până atunci – copilul tăcut, supus şi cuminte – încât pluralul „băeţii" aducea un alt Petruş în casa părintească, nou venit odată cu Tudor, de pe zonă. Dar şi zona îşi pierdea prin băeţi sensul strict militar şi topic, căpătând caracterul unui tonic vital.

Băeţii au făcut, băeţii au dres...

– Dragă, nu mai pot trăi de răul băeţilor!

Dar cum nu-i vedea de ajuns, Malvina întreba cu mânie autoritară:

– Dar unde-s băeţii?

Anii Malvinei, în întregul lor, nu erau decât zilele unei vacanţe. „Vacanţa cea mare" s-ar fi putut intitula viaţa acestei mame cu păr alb şi obrajii de rodie. Copiii ei parcă fuseseră născuţi de alta – femee cu deplinătatea aceea – atât de puţin îi solicitau grijile şi preocupările cei care-i moşteniseră ochii şi obrajii, fără ca prin contrast măcar s-o oblige să se deştepte din vârsta lor în vârsta ei.

Copilul răsfăţat al casei ea era: aşa venise de la părinţi, valsând dintr-o casă într-alta, rochia de mireasă fiind pentru ea o simplă versiune a rochiei de bal. Oglinzile zilelor o conduceau prelung de-a lungul anilor, la fel.

I-adevărat că Alec n-avea nevoe alături de el nici de-o mamă, nici de-o soţie – pe care repede ar fi lăsat-o, – ci numai de un tovarăş de vacanţă prelungită. Malvina era predestinată să-i dea lui Alec iluzia soţiei, râzând şi glumind alături de el, mereu în vizită la ea acasă, ceea ce şi pe el îl făcea să fie oaspe într-o casă cu proprietarii plecaţi dimpreună cu grijile. Trăiau desigur alături – pat, masă, casă – dar convieţuirea lor era festivă şi uşor frivolă, în aşa măsură încât sufleteşte Malvina era metresa lui Alec.

Actul matern se mărginise în această mamă să despacheteze două păpuşi dintr-o cutie frumoasă. Păpuşile ştiau să spue: ma-ma, pa-pa. Reverenţa lor stângace nu tulburase esenţele vieţii în ma-ma şi pa-pa.

Abea când Oana devenise măgulitor frumoasă pentru mama tânără şi pentru tovarăşul ei festiv, Malvina acceptase pe păpuşă în salon, iar Alec simţise cu zâmbitoare melancolie că tinereţa plecase din el devenind fata lui.

Apariţia băeţilor însă – plural involuntar al tuturora, care-i lua lui Petruş numele ştiut, redându-i-l într-un pronume nou – creia din grupul exterior al acestor vecini de casă şi de viaţă structura unei familii. Alec se surprindea tată, iar Malvina devenea, fără să-şi dea seama de primejdie, mamă.

Dimineaţa, Malvina dormea târziu, chiar dacă nu-şi petrecea noaptea la prieteni, fiindcă somnul era cel dintâi răsfăţ al dimineţilor ei. Verbul „a dormi" are multe variante în realitatea umană. Somnul de dimineaţă – în orele când pentru alţii începe greul muncii, iar pentru altele se pornesc grijile gospodăriei – nu era somn pentru Malvina, ci un fel de plajă cu ferestrele deschise pe marginea dimineţii. Acolo îşi lua ceaiul, îşi făcea proectele de rochii şi distracţii, punând-o uneori pe Vilma să-i dea în cărţi. Abea pe la douăsprezece Malvina, în fiecare zi proaspătă ca un alt fruct al aceluiaşi pom, pornea la plimbare, întâlnindu-se cu prietenele ei.

Dar chiar a doua zi după sosirea băeţilor, Malvina auzi dimineaţa râsete pe terasă. Ascultă cu mirare aceste râscte care nu porneau din etacul ei, ci răsunau dincolo, în soare, lăsând-o pe de lături, singură.

Şi râdeau cu o poftă măgarii!

S-auzea printre râsctele lor şi glasul înecat de lacrimi al Oanei.

Malvina sună.

– Ce s-a întâmplat? o întrebă pe Vilma.

– Nimica!

– Cum nimica? N-auzi?

– Aaa! Ce să fie? Domnişoara şi domnişorii iau ceaiul pe terasă.

Malvina se ridică din pat, ascultând la fereastră.

Glumeau, istoriseau farse, întâmplări de pe zonă, – dar mai ales râdeau. Râsul acela în mai mulţi, care porneşte gâlgâitor din belşugul vitalităţii tinereşti şi care nu aşteaptă decât să pornească torenţial.

Foarte blând, o frunză de toamnă căzu pe inima Malvinei. Îşi aminti de tinereţa ei – situată în ani, prin amintire, – numărând involuntar pe toţi şi toate de atunci – unii dintre aceia erau nume pe cruci de cimitir, iar alţii bătrâni de-a binelea – şi se simţi cuprinsă între goluri.

Pentru întâia oară frunzele toamnei căpătară un răsunet grav în sensibilitatea Malvinei. Le privi lung – ascultându-i pe cei care râdeau în grădină – şi buzele ei simţiră gustul sărat al lacrimilor fără batistă. Şi le şterse cu degetele, ca o ţărancă, şi tot zâmbi: fiindcă râdeau copiii ei.

Se îmbrăcă mai repede ca de obicei, ducându-se să le ţie tovărăşie.

De-atunci, fără să vrea şi deseori fără să ştie, îi privea şi asculta. Dimineaţa lua ceaiul cu ei în grădină.

– Dragă, nu mai pot trăi de răul băeţilor!

Dar nu știa cum să-i adune în jurul ei. Dacă lipseau, simțea un gol pe care veselia ei între prietene nu izbutea să-l umple de ajuns. Chiar în timpul pokerului era distrată, cu gândul la băeți. Se ridica de la masă, lăsându-le pe celelalte să joace cu mortul, și se ducea să vadă ce fac băeții.

Cu Tudor se înțelegea atât de cordial încât uneori izbuteau să se certe, stârnindu-și reciproc verva specială a „bătăii cu vorbe". Îl antrenau și pe Petruș care se dovedea foarte iscusit în încurcarea iților.

„Doamna Malvina, mama lui
Petruș ș-a grațioasei Oana,
Mi-a spus: Mai pune-ți pôfta-n cui!
Căci doamna este ca bulboana.

Înghite tot ce-i bun pe masă
Și nu se-ngrașă niciun pic.
În mâna ei de chiparoasă,
O! Tudore, te văd aspic,

Mâncat cu lingura de supă
Cu vers cu tot și haina-ntreagă,
Într-o viteză de șalupă,
Căci doamna e antropofagă!

Envoi
Dar noi care suntem sătui
De muma noastră cea hapsână,
Îi spunem galeș, mână-n mână,
Domniță, pune-ți pofta-n cui!"
Băeții et Comp.

Găsi răvașul subt șervet, la dejun.

– Măgarilor!

– Ai uitat pe „et Comp.", sări Petruș.

– Și tu, Oana!

„Dacă vrei să știi persoana
Care te-a apostrofat,
Caut-o în lung și-n lat.
Uite Oana! Nu e Oana!

Dacă vrei să-ncepi prigoana
După modul consacrat
În acest aspid veleat,
Unde-i Oana? Nu e Oana!

Cine-i dulce ca maroana?
Ghimpele-i încorporat
Într-un fruct catifelat.
O fi Oana? N-o fi Oana?

Envoi

Ochi fulgerători de-azur,
Căutați taina aramei,
Chiar în voi, nu prinprejur.
Oare cine-i mama Oanei?"

Viespuiau versurile pe subt șervete, pe subt perne, pe subt ușă, căptușind casa cu sonoritatea unui râs nou: al băeților.

Motto: *„Oglindă-oglingioara mea!*
Et caetera, et caetera!"

„Mama noastră-i cu năduf
Pentru ce? Nici ea nu știe!
Scrie peană pe hârtie
Pentru mama noastră: Uf!

Nu mai sunt copii pe lume
Cumsecade și cuminți!
Parcă le-au crescut noi dinți,
N-au zăbală, dar fac spume,

De cumpliți ce sunt și răi,
Nărăviți la câte toate!
Haide, mamă, te socoate
Și le spune: Nătărăi,

Simt că mi-ați albit tot părul
Cu harababura voastră,
Dară pasărea măiastră
M-a-nflorit, iată, ca mărul!"

Malvina râdea ca și înainte. Dar veselia casei devenise un atribut al băeților. Când nu-i asculta, Malvina auzea tăcerea casei și prin ea, gândul ei pornea după copii, întrebându-se: Pe unde-or fi? Ce-or fi făcând? Lumina vacanței se ducea înspre ei, lăsându-i umbra. Se gândea uneori, tare ciudat: „Ce-o să mă fac după ce-or pleca băeții?" Și simțea că-i mamă prin golul lăsat în casă de plecarea lor. Ofta: după ei și din pricina lor. Prin ei

devenea singură fără de ei. Rădăcinile care nu-i cinstiseră trupul decât într-o singură clipă, strict fiziologică, apăreau târziu în inima ei, ducându-i-o spre copii.

Aşa că ziua plecarii lor pe zonă, fixată de permisia militară, nu mai era o abstracţie cronologică, ci un concret emotiv. Plecarea lor devenea: Plecarea, cuvânt mai blând decât „sfârşitul" care are croncănit de corb, dar şi acesta tot cu geamăt: de cocor.

Zilele erau numărate, ştiute, individualizate. Toate faptele şi evenimentele legate de aceste zile – ale şederii băeţilor – căpătau un relief atât de autoritar încât programul de viaţă zilnică al Malvinei se bagateliza, subordonându-se celorlalţi, nu dorinţei ei de-a se distra. Se punea oarecum în slujba lor, preocupată mai cu seamă de ei. Începea să se intereseze de mese, indicând anumite mâncări, pregătind surprize, participând atât de convins la acest aspect al gospodăriei încât bucătarul o vedea uluit apărând între uneltele lui.

O întrebare nouă începea să apară pe buzele Malvinei:

– Ce se mai aude?

Se interesa de război. Până atunci războiul o indispusese ca un semn al mojiciei colective, lăsându-l deci pe seama bărbaţilor. Nu urmărea nici veştile ziarelor, nici emisiunile radiofonice, iar în prezenţa ei, conversaţiile despre război plecau în altă odae, cât mai îndepărtată de încăperea în care nu trebuia să răsune decât veselia Malvinei. Nici pe băeţi nu-i lăsa să discute despre război la urechea ei. În schimb, se informa într-ascuns, preocupată din ce în ce mai neliniştit. Războiul nu mai era „treaba bărbaţilor", ci zona băeţilor. Astfel băeţii, care deveniseră noul drum de veselie al casei, erau şi calea pe care se apropia Lumea de sufletul Malvinei, cu viaţa şi moartea, mână-n mână, umăr lângă umăr, ca două surori gemene.

Dar ce e mai curios e că Malvina interzicea acum discuţiile „serioase" în prezenţa băeţilor, nu din cauza ei, ci din cauza lor. Veselia lor dorea s-o cruţe de griji, nu pe-a ei: acum condiţionată de-a lor. Ceda necontenit din absolutul de până atunci. Vedea şi asculta pe ceilalţi cu atenţie, nu cu dorinţa de-a se distra, silindu-se să cunoască lumea în care trăiesc şi vor trăi băeţii ei: copiii adică. Oana era şi ea cuprinsă în pluralul masculin. Căci nu degeaba Malvina începuse să se uite cu atenţie în jurul ei, cum altădată numai în oglinzi privea. Secretul Oanei îl simţise şi ea, tot atât de limpede ca şi Alec. N-o mira că „păpuşa" iubeşte, fiindcă Oana încetase de-a mai fi păpuşă, devenind fata ei, căpătând astfel dreptul de-a avea o inimă şi un destin.

Prin dragostea Oanei devenea treptat mama lui Tudor altfel decât prin hazul de-a fi mama-glumă a glumei-băiat.

CAP. IX

– Petruş, nu ţi se pare că mama s-a schimbat? îl întrebă Oana.

– Toţi ne-am schimbat, îi răspunse Petruş cu un fel de gravitate potolită. Tudor e o prezenţă tare, care schimbă raporturile dintre oameni. Trăieşte mai intens decât alţii, accelerând vitezele vitale din jurul lui. Nu s-a schimbat numai mama faţă de noi. Şi noi ne-am schimbat faţă de ea. O iubim mai viu, fiindcă şi ea ne dă mai mult.

– Şi eu m-am schimbat, mărturisi Oana simplu.

– Ştiu. E bine?

– Aşa e. Amin. Petruş, ţi-aduci aminte de scrisorile tale despre Tudor? Spuneai într-una că apariţia lui a creiat un raport triunghiular între el şi noi doi. Întrebuinţai expresia: geometrie psihologică. Mă gândesc mereu la întretăierea acestor triunghiuri psihologice. Din câte triunghiuri facem parte fără să ştim? E halucinant!

– Viaţa, Oana. E teribilă!

– Şi splendidă! Mi se pare că începem s-o trăim. Drum bun, Petruş.

– La fel şi ţie, Oana. Şi curaj.

– Tu n-ai?

– Ţi-aduci aminte o vorbă de-a lui Tudor?

– O ştiu. Tu l-ai întrebat: Ce e curajul?

– Şi el mi-a răspuns: curiozitatea de-a şti imediat...

– „Mintenaş" a spus, îl corectă Oana.

– Mintenaş, zâmbi Petruş; de-a şti mintenaş cauza unei spaime.

– Viaţa e spaimă?

– A fost şi spaimă când eram alături de ea.

– Atunci a rămas curiozitatea de-a cunoaşte.

– Atât.

– Să iubeşti, Petruş. Atunci vei depăşi şi curiozitatea.

– Cunoscând ce?

– Fericirea de-a putea suferi pentru cineva.

– Crezi că vei suferi?

– Nu ştiu nimic. Dar accept cu mândrie o astfel de suferinţă.

– Te-ai copt, Oana.

– M-ajungi şi tu din urmă, frate curtenitor.
– Vulpe blondă!
– Voi sunteţi vulpi!
– ...?
– Tudor şi cu tine. Sunt eu prietena voastră?
– Eşti, cu firman de la Tudor.
– Atunci de ce nu-mi faceţi cinstea de-a-mi spune şi mie grijile voastre?
– Care?
– Procesul lui Tudor.
– De unde ştii?
– Dar cine ţi-a dat citaţia pentru Tribunalul Militar?
– Aşa-i. Uitasem. Dar de unde ştii că va fi proces?
– Am aflat de la un ofiţer cu care joc tenis.
– N-are nici o importanţă.
– Eşti martor?
– Sunt.
– Ce s-a întâmplat?
– Un simplu gest de-al lui Tudor: un gest semi-violent. Eram în tren, în vagonul-restaurant. Un oarecare Horovitz făcea lecţii de patriotism românilor. La ieşire, Tudor l-a înhăţat şi l-a ţinut suspendat în aer câteva secunde. Asta-i tot.
– Asta-i cauza incidentului?
Petruş o privi nedumerit.
– Sigur. Care alta?
– O doamnă...
– Fleacuri! Retrag complimentele. Eşti o simplă şcolăriţă!
Oana se roşi un pic, îşi învinse roşeaţa şi spuse:
– Ai dreptate.
– Retrag retractările! Eşti un om, Oana.
Oana îl bătu uşor peste mână.
– Sunt o simplă femee: fricoasă, absurdă, pasionată şi cu ambiţia de-a fi eroică. Dar să nu mai vorbim despre femei. Spune-mi, Petruş, procesul e grav după părerea ta?
– După părerea mea nu-i grav. Eu sunt martorul principal.
– Ai să spui adevărul.
– Ba am să mint cu seninătate.
– Petruş!
– Vrei să fie condamnat?
– Petruş!
– Vorbesc foarte serios. Jidovul e locotenent. Dacă mărturisesc întocmai fapta şi intenţia lui Tudor, sublocotenentul Alcaz va fi condamnat pentru insulta superiorului: locotenentul Horovitz.
– Bine, dar Tudor a avut dreptate!

– Dreptatea, Oana, e cu legea cum eşti tu cu mine. Două fiinţe distincte. Revolta lui Tudor era dreaptă, dar comportarea lui e ilegală. Uniforma lui Horovitz – cu gradul ei – e mai aproape de sensibilitatea legii decât dreptatea lui Tudor.

– Atunci? Atunci?

– Atunci martorul va minţi legea, ca să salveze dreptatea.

– Tudor acceptă?

– Acceptă pentru alt motiv. El spune că dacă Horovitz l-ar fi reclamat cinstit, povestind totul, şi el ar fi recunoscut tot, acceptând răspunderea. De altfel Tudor afirmă că s-a stăpânit; că normal trebuia să-l pălmuiască pe Horovitz în clipa când l-a auzit insultând ţara; că gestul lui punitiv a fost confidenţial, mărginindu-se să provoace spaima jidovului, fără durere fizică şi fără publicitate. Aşa că Tudor nu recunoaşte; se apără. Eu însă jur.

– Şi?

– Ţi-am spus. Confirm apărarea lui Tudor. Fără scrupul. M-am vindecat de nuanţe, Oana. Cu nuanţele nu poţi lupta. Acelaşi Homer l-a făcut şi pe Achille şi pe Ulysse. Pe zonă am învăţat de la Tudor să lupt cu spada: curat. Dar pentru Horovitz et Comp. am şi alte arme. De altfel, locul lui Tudor e pe zonă. Tribunalul militar nu poate fi transformat în sucursală prin care firma Horovitz să-şi plătească şi încaseze poliţele... Mi se pare că m-am aprins! zâmbi Petruş.

– Îţi şade bine. Nu mai eşti Cucoană Moaşă!

– Da, Oana, ne-am schimbat cu toţii.

CAP. X

Nici Alec nu mai era acelaşi. Apariţia băeţilor îl integrase şi pe el, mai puţin decorativ, mai generos, în pluralitatea familiei. La început, băeţii existau faţă de el mai cu seamă prin Oana. Deci existau efectiv, fiindcă Tudor devenise condiţia zâmbetului Oanei. Participarea lui, rugat de Oana, ca avocat în procesul lui Tudor îl obliga şi din acest punct de vedere să ia în consideraţie clientul privilegiat. Respectând cuvântul dat Oanei nu înştiinţase pe nimeni de acasă despre amestecul lui, trecut, prezent şi viitor, în evoluţia procesului. Prin secretarii lui era ţinut la curent cu tot ce se întâmpla la Tribunalul Militar. Se apropia termenul de judecată. Examină deci dosarul copiat de secretar din scoarţă în scoarţă. Şi în dosarul lui

Tudor Ceaur Alcaz descoperi pe sublocotenentul Dănescu. Depoziția lui Petruș la instrucție contrazicea categoric diagnosticul pus de tată fiului. Petruș nu era nici greoi, nici simplu. Dimpotrivă, depoziția lui dovedea o abilitate consumată și o subtilitate de exprimare remarcabilă.

– Băeți, aș vrea să vă spun ceva...

Așa apăru Alec în odaia băeților, descoperindu-i în papuci și halate de bae, așezați pe marginea ferestrei. Contrastul dintre corectitudinea uscată a lui Alec și dezordinea tânără a băeților era atât de izbitor încât Alec nu se putu împiedica să nu exclame:

– Iertați-mă, băeți, că mă prezint în fața voastră în halul ăsta de scliviseală!

– Papa, ești la tine-acasă!

Tudor interveni, oferind un scaun noului venit.

„Stimate domnule papa,
Suntem bărboși, slinoși, nerași,
Ca niște pui de papuași,
Dar ne mândrim cu dumneata.
De asta îndrăznim să te
Poftim la noi cu toată gura,
Scuzându-ne harababura,
Așa, la o adicăte".

Pe neșteptate, Alec deveni musafirul dominat de gazde. Căci nu mai era în niciunul dintre decorurile firești ale vieții lui, ci în bârlogul tinereții zburlite și agresiv hai-hui.

Cu multe ocoluri, Alec le spuse că a aflat despre procesul lui Tudor și că-l roagă să-l accepte ca avocat.

– Tatăl și fiul, zâmbi Tudor. Deci și Sfântul Duh. Merită Horovitz omagiul trinității creștine?

Alec venise cu intenția să se facă acceptat ca avocat și apoi să-i descoase, rămânând ca la urmă să-i pregătească. Dar ei jonglau drăcește cu faptele, cu textele, cu posibilitățile, complicând pirandellian procesul; totul ușor, glumeț, fără efort.

– Mă băeți, uitasem să vă felicit. Am fost informat că v-ați dat strălucit examenele de doctorat. Mi-a spus la Club un profesor de-al vostru.

– Da, bine-meritățm, recunoscu Tudor. Muncă cinstită. Ce spui, tinere?

– Reciproca.

Discuția alunecă spre cele juridice și Alec fu uluit de subtilitatea și soliditatea lor. Niciun efort. În schimb, o necontenită multiplicare a punctelor de vedere. Erau obositori de urmărit în viteza argumentării lor. Alec renunță să mai discute, lăsându-i numai pe ei doi, dar ascultându-i cu voluptate. Rareori văzuse la juriști consumați atâta prospețime și sclipire.

Şi n-aveau ochelari, nu erau nici palizi, nici gârboviţi, ci dimpotrivă, apăreau ca atleţii în halate, aşa cum îi reprezintă revistele ilustrate, căci Alec nu frecventa arenele „trogloditismului organizat".

„Je perd mon latin"! gândi Alec, ştergându-şi monoclul. Nu pricepea când au avut timp aceşti vlăjgani zdraveni să buchisească atâtea! Şi nu înţelegea de asemeni cum izbuteau să nu poarte, după atâta muncă, pecetea palidă a prăfuirii premature! Erau docţi, fără să pară; şi aveau vitalitatea „flăcăilor", fără să fie.

– Dragi băeţi, spuneţi-mi un lucru: sunt mulţi ca voi între tinerii de azi?

– Clientul nostru doreşte o consultaţie gratuită! medită Petruş. I-o dăm?

– Secretul tinereţii de azi? preciză Tudor. I-l dăm, tinere, fiindcă e curios cu cinste. Domnul meu, secretul tinereţii de azi e acesta...

– Care-i?

– Trăeşte.

– Atât?

– De aici încolo secretul e netransmisibil. Numai Mefisto... Recitiţi Faust, domnule client. Göethe e o casă de încredere.

– Băeţi, mai spuneţi-mi ceva: Nu vă pare rău că duceţi pe zonă atâtea calităţi?

– Acesta e defectul nostru: ne iubim ţara. Vă cerem discreţie absolută. Credem: în ţară, în Dumnezeu, în viaţă. Voluptatea credinţei e mai adâncă decât satisfacţia plăcerii. Credem.

– Serios? Până la sacrificiu?

– Domnule client, vocabularul dumneavoastră n-are pudoarea zonei. Spuneţi: serios? Până la sacrificiu? Răspund: serios până la sacrificiu nu cred în moarte.

– Băeţi, alături de voi încep să învăţ ceva.

– Ce anume?

– Să tac.

CAP. XI

– Maestrul Dănescu are cuvântul.

– Domnule Preşedinte şi onorat tribunal militar...

Petruş nu-l auzise niciodată pledând pe tatăl său. Ştia că se bucură de un bun renume, dar n-avea încredere în părerea altora, mai cu seamă când era vorba despre Alec. Îl bănuia comod şi superficial, închis în dimensiunile avocaturei iscusite şi agreabile.

– ... Eminentul meu confrate şi vechi cunoscut, domnul Armand Horovitz, l-a învinuit pe inculpatul sublocotenent Tudor Ceaur Alcaz că a vrut să-l ucidă. Justiţia preliminară n-a primit învinuirea articulată de eminentul meu confrate, socotind pe de o parte că nu e dovedită şi apreciind pe de altă parte că un avocat îşi păstrează procedeele profesionale chiar şi în propria lui cauză. Ca civilist şi comercialist rutinat, confratele meu ştie că negustorul cere instanţei respective o sută de mii de lei daune, ca judecata să-i acorde zece mii. Importând procedeul în corecţional, eminentul meu confrate a pretins că s-a săvârşit o încercare de suprimare a vieţii sale; când în realitatea provizorie s-ar vedea, cel mult, o mototolire a uniformei sale. Aşadar: din tentativă de omor am ajuns la insulta superiorului. Două versiuni contradictorii. Reclamantul afirmă: m-a ridicat în aer, batjocorindumi gradul. Inculpatul pretinde: l-am ridicat în aer cu o mişcare impulsivă ca să salvez viaţa unui camarad. Cu ce-şi dovedeşte reclamantul afirmaţia? Cu ochii acoperiţi ai soţiei sale? Domnilor magistraţi, Justiţia are ochii acoperiţi simbolic, ca să *judece.* Dar de la un martor nu cerem o judecată, ci o informaţie directă. Martora nu ne poate informa; fiindcă n-a văzut. Vreau să spun: n-a văzut tot. Zăresc pe stradă glezna unei doamne; nu pot afirma că am văzut-o pe acea doamnă goală decât dacă imaginaţia mea interpretează amănuntul ştiut pentru uzul subiectiv. Martora a văzut cu ochii săi un amănunt necontestat: înălţarea la cer, – dar restul l-a văzut cu ochii soţului său, reclamant în realitatea psihologică şi numai în convenţia juridică martor. Soţ şi soţie. Soţia a văzut un milimetru cu ochii săi şi un centimetru cu mintea avocatului Horovitz. Deci: în termeni comerciali, martora nu e decât o sucursală a reclamantului, ceea ce pe firme se numeşte „et Comp."... Dar cu ce-şi validează inculpatul pretenţia că gestul său, dovedit şi cu martora reclamantului, a avut un caracter de salvgardare creştină a vieţii aproapelui şi nu caracterul de laş atac pe la spate? Inculpatul dovedeşte veracitatea acestei pretenţii cu unicul martor al procesului: sublocotenentul Dănescu. E oţios să mai recapitulez categorica declaraţie disculpantă a unicului martor. Întrebuinţând vocabularul disciplinelor juridice preferate de domnul Horovitz spun: Să facem bilanţul situaţiei. Recurg la observaţia găsită în interogatorul scris al inculpatului: „Văzând din spate un locotenent în primejdie de a cădea din tren, am intervenit energic, salvându-l probabil de la moarte. Aflu din declaraţia domnului locotenent, pe care abea acum îl văd din faţă – rasial vorbind – că se numeşte domnul Armand Horovitz şi că am vrut să-l ucid. Dacă procedam antisemit, ştiind cine-i, îl lăsam să cadă. Dar l-am salvat. Ceea ce dovedeşte că: ori nu ştiam cine-i, ori că nu-s antisemit". Argumentarea rămâne valabilă şi pentru calificarea cerută de domnul Horovitz – tentativă de – şi pentru calificarea cu rabat a instrucţiei: insulta superiorului. Tânărul Alcaz a ajutat un militar, fără să ştie că va fi tras la răspundere de un evreu: îmbrăcat în haina confuziei... Dar, domnilor magistraţi, acesta e aspectul meschin al

procesului. Voi încerca să văd mai înalt şi mai departe decât a văzut domnul A. Horovitz. Daţi-mi voe să fac o mărturisire: N-am cunoscut până acum tineretul ţării. Şi spre marea mea părere de rău, nu sunt singurul. Între noi, domnilor părinţi şi magistraţi, şi generaţia copiilor noştri, s-a interpus Ziarul. Vi se pare desigur bizar ceea ce spun. Cred însă că nu mă înşel. Individual, desigur că fiecare tată crede că-şi cunoaşte copilul fiindcă îl vede şi aude în viaţa de toate zilele. M-am înşelat, v-aţi înşelat şi s-au înşelat toţi cei care cred că-şi cunosc copiii acasă. Nu, domnilor, pe omul tânăr nu-l vezi exact decât între camarazii lui de vârstă. Între aceştia apare omul: acasă nu vine decât copilul. Dar între tineretul veritătii copiilor noştri şi între părinţii aparenţei lor s-a interpus Ziarul, Presa. Această presă căreia ne-am robit minţile noastre, deprinzându-ne să-i acceptăm informaţiile externe şi interne, judecăţile, criteriile. Această presă care ne-a luat creerul şi care vrea să ne înlocuiască şi inima. Din ziare am aflat, domnilor magistraţi, că tineretul face sporturi, în loc să înveţe carte; din ziare am aflat că tineretul e cinic, brutal şi răzvrătit: din ziare am aflat că acest tineret e infatuat şi incompetent, grăbit şi grobian, temerar în pretenţii şi circumspect în obligaţii şi răspunderi; din ziare am aflat isprăvile acestui tineret, condamnările acestui tineret. Şi noi, părinţii, am ajuns indirect duşmanii copiilor noştri, devenind adversarii generaţiei care-i globaliza. Ziarele, domnilor, au săpat prăpastia dintre părinţi şi copii, creind antagonismul dintre generaţii, sfărmând unitatea blocului românesc. Reputaţia întristătoare şi respingătoare a acestui tineret, ziarele au construit-o pentru uzul nostru: al părinţilor... Viitorul neamului românesc, interesele neamului românesc, specificul neamului românesc, datoriile neamului românesc, noi Românii le-am văzut – sau cum spun domniile-lor, le-am vizionat – prin optica domnilor Horovitz et Comp. Astăzi, domnii Horovitz et Comp. vor să ne ofere iarăşi ochelarii lor pentru a cunoaşte şi judeca realitatea acestui fiu al nostru. Mulţumesc, nu!

Ştia Alec să-şi folosească monoclul!

– Daţi-mi voe să dau cuvântul Comandantului de regiment. Colonelul de pe zonă spune în esenţă, în adresa de la dosar, că acest tânăr e podoaba regimentului; ca militar şi ca om îi acordă încrederea şi stima sa. „Cu astfel de ofiţeri", spune textual domnia-sa, „armata poate privi cu încredere viitorul". Şi noi ştim, domnilor ofiţeri, ce înseamnă „viitorul" în dialectica unui militar de pe zonă. Domnul Horovitz nu e de acord cu părerea colonelului nici asupra sublocotenentului Alcaz, nici asupra viitorului. Nu e primul, nici ultimul dezacord românesc al domnului Horovitz! Dar la nota calificativă a colonelului voi adăoga un fapt de ordin universitar. Sublocotenentul Alcaz şi-a trecut cu strălucire examenele de doctorat în drept. Văzându-l tânăr, frumos, instruit, spiritual, destinat tuturor succeselor şi tuturor satisfacţiilor, i-am spus: „Tinere, nu-ţi pare rău să surghiuneşti pe zonă atâtea calităţi?" Mi-a răspuns emoţionant de simplu: „Îmi iubesc ţara". Un tineret

întreg a răspuns prin vorbele lui unei generaţii întregi de înţelepţi care văd în viaţa de pe zonă împlinirea unei datorii, desigur, dar şi melancolia unei renunţări. Cei tineri însă, nebunii, sportivii, brutalii, huliganii, văd în viaţa de pe zonă nu un sacrificiu impus, ci o iubire liberă. Ei, nebunii, îşi duc inima pe hotare; noi, înţelepţii, o păstrăm acasă. Iată cine iubeşte ţara, iată cine o apără. Şi iată cine o acuză: militari care rămân Armand Horovitz, mai cu seamă în haina apărării naţionale. Închei pledoaria mea nu cu o cerere de achitare, îndreptată spre judecători, ci cu o rugăciune îndreptată spre Judecător. Spunea Iisus pe munte: „Tatăl nostru carele eşti în ceruri... iartă-ne nouă greşalele noastre, precum iertăm şi noi greşalele greşiţilor noştri, şi nu ne duce pe noi în ispită. Amin".

Cu unanimitate de voturi, inculpatul Tudor Ceaur Alcaz fu achitat.

Petruş se strecură lângă Alec, vorbindu-i la ureche:

– Iartă-ne nouă greşalele noastre.

Şi luându-l de gât, îl sărută.

PARTEA A PATRA

FATA BUNICILOR

CAP. I

Tudor plecase în Moldova să-şi vadă familia înainte de-a se înapoia pe zonă.

– Când se întoarce, coniţă? întrebă Vilma.

Într-adevăr lipsea ceva din casă, descomplectând-o, fără ca Tudor să fie absent, căci voluntar sau involuntar, vorbele tuturora îl recapitulau, implicându-l. De altfel nici nu plecase; bagajele lui erau în odaia băeţilor.

Tudor nu mânca acasă.

Tudor nu dormea acasă.

Însă Tudor era în numărul subiectiv al familiei.

Dar începuse şi adevărata plecare, fiindcă mai presus de acestea, se apropia ziua întoarcerii pe zonă. Prin această iminenţă întunecată, plecarea devenea din simplă noţiune spaţială, sentiment actual al despărţirii.

Noaptea, şuerul locomotivelor o străpungea pe Oana. Căci locomotivele în noapte dau ţipăt de femee părăsită tăcerii îndrăgostitelor, dramatizându-le singurătatea.

Lumina soarelui se întrista, apărând ochiului ca o lumină *căzută*. Numai frunza cade, dar sentimentul toamnei precede frunza ei, interpretându-i afectiv lumina. Astfel, soarele capătă o melancolică despuere, ştiută de fetele care-au iubit într-o vacanţă de vară, atunci când septemvrie nu e numai numele anotimpului, dar mai cu seamă mâhnirea inimii proectată în lumina soarelui.

*

* *

În afară de cele veşnice se mai întâmpla şi ceva nou la Bucureşti. Apăreau refugiaţii din Polonia, aducând cu ei o imagine directă a războiului. Şiruri lungi de automobile îmbătrânite de drum greu prin praf şi noroi,

încărcate de bagaje. Oameni cu păr blond, copii cu ochi albaştri, femei, bătrâni, ofiţeri, civili cu haine de piele, – străini prin înfăţişare şi limbă, în automobile cu ferestre mânjite, care pentru ei reprezentau rămăşiţele unei ţări cu steagul plecat, şi ale unui cămin părăsit. Cioburile vii ale Poloniei se adunau pe străzile Bucureştiului, dându-i prin contrast altă înfăţişare. Oamenii străzilor se întorceau cu un fel de evlavie înfricoşată la casele lor, dându-şi bine seamă ce înseamnă să ţi le pierzi. Plutea un imens „Doamne păzeşte!" deasupra României. Oamenii îl căutau din nou pe Dumnezeu, având în ochi gravitate şi speranţă. Pe Calea Victoriei viaţa curgea la fel, vânând plăcerea clipei pe subt bubuitul timpului.

Dar pe străzile laterale, pe unde se perindau şirurile pribegilor, trecătorii se opreau, priveau, şi ca în odaia unui muribund, vorbeau între ei mai încet – deşi nu se cunoşteau – despre ţara lor.

Ce-o să fie cu România?

Pace? Război?

Să ne ferească Dumnezeu!

Parcă ardeau lumânări de ceară în lumina zilei. Parcă venea un miros de tămâie prin amarul toamnei.

Acoperiţi de umbra lui Dumnezeu, cerşetorii nu mai întindeau mâna degeaba.

*

* *

Petruş se surprinse deodată apăsat. Venea de la un prieten pe care nu-l găsise acasă, pe bulevardul Catargiu, dinspre Piaţa Victoriei, impregnându-se treptat de atmosfera oraşului. Toamna, refugiaţii, apropierea plecării – văzută de acasă, – toate acestea se însumau în el, schimbându-i ritmul de pe zonă, dând şi paşilor lui o lenevire melancolică. Îl pândea un fel de oftat de babă care stă singură pe prispa casei, – când deodată se întâlni nas în nas cu o fată care se ducea spre Piaţa Victoriei de unde venea el. O secundă se priviră, ochi în ochi, gata să se ciocnească, tresărind, ferindu-se, c-un început de zâmbet reciproc.

Petruş întoarse capul după ea.

Şi ea.

„Stânga-mprejur!" Comanda cazonă defini în mintea lui nu atât acţiunea însăşi – deşi o execută ostăşeşte – cât subita lui înviorare.

Se luă după fată, căpătând deodată un scop. Care? Atât: să meargă vesel după o fată tânără. Ca în versul lui Topârceanu:

„Pe trotuar, alături, saltă
Două fete vesele.
Zău că-mi vine să-mi las baltă
Toate interesele!"

Fata mergea repede şi sprinten, cu un fel de alintare în ritmul trupului ei. Mai mult robustă decât gingaşă, amintind conturul amforei. Avea în portul capului semeţia vânătorilor călări, când vin de la vânătoare cu şoimul pe umăr, – dar şi graţia ţărancelor de la munte, când se coboară cu zmeura culeasă. Un mers mândru. Şi un păr bogat, pieptănat în sus, cu aramă în zburlirea castanie.

„Am devenit vânător!", gândi Petruş, zâmbind. Într-adevăr era în el atâtarea vânătorului pornit. Dar nu a vânătorului de fete. N-avea deloc senzaţia unui act frivol. Dar nici liric. Mai degrabă o impulsiune păgână. Bucuria de-a trăi îl stăpânea din nou, dându-i o tot mai vie elasticitate.

Căci fata mergea repede. Atât de repede încât îţi venea să spui: repede-repede. Nu mai întorcea capul. Dar, fără îndoială, ştia că cineva o urmăreşte: un ofiţer cu faţă de copil. N-avea deloc tipicul tinerei bucureştence care acceptă aventura, provocând-o. Nu era nici fardată – tenul ei lăsase ca o aromă de măr în clipa amintirii lui Petruş, – nici cu unghiile lăcuite roş sau negru, nici nu era îmbrăcată agresiv. Amintea mai degrabă un gen de fată care s-ar putea numi fata bunicilor. Tinereţea ei alintată evoca bunicii, casa cu pisici şi gutui care se coc, şi grădina cu busuioc.

Dar nu era nimic timid în mersul ei. Iar trupul era atât de împlinit încât evoca femeia, fără ca totuşi să solicite în bărbat pofta. Tinereţa ei se cerea alintată. Se întindeau spre ea mâni de bunici: astfel era tânără.

Trecură prin Piaţa Victoriei. Apucară spre Şosea. Pe subt castanii cu rugini de frunză – toamnă – îi şedea şi mai bine. Suna toată arama soarelui în părul ei bogat pe subt castanii de aramă.

„Ce plăcere", gândi Petruş, „s-o vezi pieptănându-se!"

Braţele ei goale aveau o plinătate copilăroasă. Cum spui de un pahar: plin ochi, puteai să spui şi despre braţele ei: aveau acea dulce rotunzime. Şi braţele şi gâtul. Privind-o, ochii se umpleau de zâmbet.

„I-ar sta bine cu cercei", gândi Petruş, împodobindu-i urechile.

Dar îi uitase faţa. O întâlnise numai o secundă. Adică n-o văzuse deloc, căci se-ntâlniseră doar ochi în ochi. Îi ştia doar aroma de măr a obrajilor. Curios! Nu reţinuse culoarea ochilor. „Bărbaţii nu reţin culoarea ochilor" reflectă Petruş. Într-adevăr, Oana de pildă, cum vedea pe cineva, putea să-i descrie ochii. Dar el, abea dacă ştia culoarea ochilor familiei. Ştia că ai Oanei sunt albaştri ca şi ai Malvinei, că ai lui Tudor sunt tot albaştri, – dar în genere, cum se gândea la ochi vedea obrazul, pe câtă vreme fetele cum se gândeau la obraz, vedeau ochii. De ce oare? Dar n-avea timp să rezolve ecuaţii psihologice.

Ea l-o fi ţinând minte?

Grăbi pasul.

Dar mergea, nu şagă, dumneaei!

În fond se potriveau la pas.

Petruş îşi dădu seama deodată că-i era simpatică. Nu că-i devenise. Îi fusese de la început. Privea direct, leal, deschis, cu haz, fără impertinenţă, fără timiditate, cu o curiozitate sănătoasă, gata de glumă. Nu-i ştia culoarea ochilor, dar reţinuse caracteristica privirii. Şi i se păru deodată că-i revede gura: cărnoasă, amintind bucuria regăsirii cireşelor subt cerul albastru.

Sigur! Acum ştia. Hotărât, nu era bucureşteancă. Îşi aminti modul bucureştencelor de-a întrebuinţa cuvântul „precis" în locul cuvântului „sigur", şi strâmbă din nas, glumind în deriziune: Precis, nu era bucureşteancă! Altfel fată. Altfel tânără – cu aromă de măr. Altfel frumoasă, – că frumoasă era bat-o s-o bată! Nu călca ticăit, înţepat, cum păşesc fetele cu pantofi prea strâmţi şi tocuri exagerat de înalte. Călcâile normale şi vigoarea trupului dădeau mersului ei o elasticitate euforică. Mergea cum ai cânta când eşti bine dispus.

Petruş participa atât de intens la acest fapt divers al oraşului încât parcă cetea, mergând, o carte pasionantă. Se izolase cu totul. Nu mai vedea nici în dreapta, nici în stânga. Mintea se limitase la fata din faţă, acceptând-o numai pe ea în lume şi în suflet. Îi cadenţa bucuria de-a trăi. Secundele pe urma ei deveneau un dans. Nimic impur totuşi. Căci Petruş urmărise şi alte femei: acelea care îndată te retrogradează zoologic pe urma lor, dându-ţi voluptatea de-a redeveni fiară în preajma sângelui.

Aceasta însă nu-l îndruma spre dorinţa fizică. Participa cu ea şi pe urma ei la o bucurie păgână, dar curată. Dacă i-ar fi ştiut numele, ar fi strigat-o din urmă, aruncându-i numele ca pe un bulgăr de zăpadă.

Cum s-o fi numind?

Dar e mai bine să nu ştii numele fetelor care te emoţionează în treacăt. Sunt mai frumoase fără nume, fără familie, fără trecut, fără viitor. Devin „acea fată" pentru care inima a bătut splendid de gratuit, păstrând-o numai astfel pentru secunda misterioasă a vreunei amintiri. Odată, pe subt frunza de toamnă a unor castani, într-un apus de soare, când te vei simţi singur, „acea fată" va răsări din nou, dintr-o bătae adâncă a inimii care păstrează tot, dându-ţi însoţire şi o melancolică bucurie.

Nu saluta pe nimeni. N-o saluta nimeni. Era o anonimă a vieţii. Dar bărbaţii care se plimbau singuri la Şosea întorceau capul după ea, cuprinzând-o în acea neruşinată privire masculă care cântăreşte şi dezbracă.

Urât! Păcat! Nu merita fata bunicilor astfel de întâmpinări mai hâde decât întâlnirea Scufiţei Roşii cu Lupul.

Un domn mai cutezător se răsuci scurt, se luă după ea, o salută cu ochi fierbinţi şi dădu să intre în vorbă.

Abea atunci Petruş îi zări profilul proectat pe cer: amintea aburirea dulce a adolescenţilor sculpturei greceşti.

Instinctiv, văzându-se oprită, fata bunicilor întoarse capul, întâlnind privirea lui Petruş care grăbi pasul. Craiul văzu, crezu că pricepe – locul e

ocupat; militarii au precădere! – şi c-un gest de scuză, se abătu din calea ei, privind în sus.

Fata îşi reluă mersul întrerupt. Petruş la fel. Tăcerile lor dialogară mai departe.

CAP. II

N-o fi cumva măritată?

Îl dezola, cu tot deplin absurdul, un astfel de gând. Fata bunicilor nu trebuia cumva să fie doamna cutare. Numai o casă bătrânească, în care ea singură era tânără, dădea gândului parfumul ei.

Timpul trecea. De câteva ori fata scotocise în poşetă, uitându-se la ceas.

Dar dacă aştepta sau căuta pe cineva?

O ajunse deodată, neîndrăznind încă. Făcură câţiva paşi unul lângă altul.

– Domnişoară...

Ea zâmbea ca un copil descoperit la „v-aţi ascunselea", înfruntându-l.

Introducerea deveni inutilă, căci îl accepta.

Totuşi, Petruş continuă:

– ...dacă vă supăr, mă întorc...

– De ce să mă superi?

Nici un pic de cochetărie. Vorba spunea exact ce spunea şi zâmbetul: Hai şi ne-om juca pe faţă!

Îşi reluară deci mersul, alături. Dar pasul deveni, printr-un acord tacit, mult mai încet, căci venise vremea vorbelor.

– Domnişoară, ar trebui să mă prezint...

– Dar e mai bine, adică mai plăcut, să ne jucăm fără să ştim cine suntem! Da?

Un „da?" brusc, cu sprincenele ridicate şi capul înclinat.

– Da! consimţi el.

Acum ştia. Avea ochi catifelat ruginii ca puful blănii de lutră, sprincene foarte lungi şi puţintel zburlite şi obraji atât de netezi în albeaţa lor fragedă încât lumina luneca pe rotundul lor. Şi zâmbea dulce fata bunicilor ca lămpile la lumina cărora ţi s-au cetit poveşti.

– ...Eu însă, domnişoară, sunt cam ghicitor...

– Adică?

– Aflu fără să ştiu.

– Ascult.

– Nu eşti bucureşteancă.

– După ce se vede?

– Nu se vede, dar se simte. Te-am botezat fata bunicilor.

– Mulţumesc pentru bunici.

– Mulţumesc pentru fata lor.

– Ei, domnule...

Îşi stăpânea râsul, cu nările umflate şi buza de jos potolită cu dinţii.

– Ia spune mai departe.

– Mare lucru nu ştiu. Numai câte ceva. Dar spune-mi drept: Nu te pasionează, când vezi un om necunoscut, să-i schiţezi imaginativ o biografie? Să-l conduci într-o casă, între nişte oameni posibili? Să bănueşti romanul după o simplă poză.

– Ne înţelegem bine în privinţa curiozităţii. Nici eu n-am astâmpăr. Eşti militar activ? Nu eşti.

– După ce se vede?

– Ştie baba!

– Aha! ghicim amândoi!

– Sigur. Ne facem concurenţă. Spune-mi despre mine. Vrasăzică sunt fata bunicilor. Ce mai am?

– Reţin numai bunicii. Îţi şade bine cu bunicii, ca să te mai dau şi altora. Nu eşti bucureşteancă. Vii de undeva din Moldova.

– Accentul?

– Abea. Parfumul Moldovei.

– Eşti moldovean? Nu.

Era foarte copilăros – dar involuntar copilăros – modul ei de-a pune întrebarea cu glas tare, la care deîndată tot ea răspundea atât de categoric încât întrebarea provocatorie devena inutilă, arătând mai mult mobilitatea candidă a curiozităţii decât deliberarea întrebării. Cu-cu! Cu-cu! Asta era: cu graţie de primăvară nouă.

– Sigur că nu-s moldovean. Vorba mă denunţă. Dar sunt foarte sensibil la farmecul moldovenilor.

– Iaca! Îţi acord un centimetru de prieteşug.

– Dar curiozitatea?

– N-am măsurătoare pentru ea. O port în mine. Facem una.

– Se şi vede. Ai sprincenele zburlite de mirare. Şi atitudinea capului tot mirată e. Aşa stau veveriţele pe câte o creangă de brad: interogativ.

– Domnul e poet?

– Domnişoara e ironică?

– Domnişoara e curioasă.

– Domnul nu e nimic. E numai un tânăr în faţa unei fete tinere. Apune soarele. Numele lunei e septemvrie. Cerul e albastru. Frunzele nu-s de aur, dar au această reputaţie. Într-un cuvânt e tare bine.

– Mi se pare că eşti un om bun!

– Drame n-am provocat.

– Se vede!
– Mă rog! protestă el.
– Ai față de copil. Ai absolvit liceul? Da, sigur. Ce proastă-s!
– Domnișoară, dar pentru numele lui Dumnezeu, uită-te la gradul meu, la glasul meu, la maturitatea mea!...
– În fond ai dreptate. N-ai ochi de copil. De ce râzi?
– Dacă râzi! se îndreptăți el, arătând cu degetul spre fața ei.
– Mă provoci, domnule, cu fața dumitale contradictorie! De ce fumezi? Ca să-mi dovedești că nu ești copil?
– Patimă!
– Recentă.
– De ce?
– Ai dinți de lup! Cum îți strălucesc!
– Zice Scufița Roșie!
– Nu fugi de răspunsuri. N-ai isprăvit de ghicit.
– Bine-bine! Reiau firul. Bunici, Moldovă, studentă...
– Vârsta?
– Dacă vrei! Ești o femee cu cap de copil.
– Sunt grasă? Minți, domnule! Mă-ndoi pe spate până la pământ.
– Nu cred!
– Umbli cu tertipuri!
Petruș zâmbi, auzind expresia lui Tudor. Și sufletul lui acordă fetei bunicilor un adânc familiar, cuprinzând-o mai intim.
– Vrasăzică, reluă el, studentă petrecută prin inel.
– Așa da.
– Problemă: de ce se plimbă fata bunicilor singură la Șosea în ticălosul și coruptul de București?
– Umblă după haiabucuri!
– Ce-nseamnă asta? zâmbi Petruș.
– Nu știi nimic, domnule ghicitor! Haiabuc înseamnă întâlnire la drum de seară cu Fantele de cupă!
– Bravo! Săracii bunicii!
– Asta-mi dai pentru o vorbă din Moldova „me", om ingrat!
– Hai să căutăm o bancă, fata bunicilor.
– Cum nu! Haidem la Agapia.
– E bine acolo?
– Pentru moldoveni e tare bine. Munți, toacă, maici drăcoase, lămpi cu gaz, ploi... Dumnezeule mare, păzește-mă de ploi!
– Nu ți-s dragi?
– Când plouă nu-mi vine decât să casc. E îngrozitor! Ași înghiți Carpații numai să scap de atâta apărae!
Găsiră o bancă.
– Poftim la Agapia, o invită Petruș.

– Eu te poftesc la Agapia, hotărî ea, aşezându-se pe bancă. Eşti la mine acasă. Ţi-aşi da dulceaţă de nuci şi cafea, dar n-am. Dacă n-am!

– Numai bunicii...

– Lasă-i, omul lui Dumnezeu! Bunicii la ceasul „aista" se uită pe părete, văd nişte minutare care merg încet cu tica-tica, tica-taca, şi spun: Hai ş-om scăpa de-o grijă! Şi se duc la masă cu motanul după ei...

– Pe când fata bunicilor...

CAP. III

Dar fata bunicilor nu mai râdea. Îşi pierduse ghiduşa sclipire a zâmbetului, devenind albă ca bobocul de trandafir înflorit între maicele de la Agapia, la poalele munţilor.

Îl privi tot cu mirare, dar cu o expresie mai lenită, mai blajină.

– E tare curios! Întâia oară de când sunt la Bucureşti mi-a venit să vorbesc despre bunicii mei. Ţi-am spus câte ceva, şi mi s-a făcut dor de bunici...

Îi era într-adevăr dor de bunici.

Şi el vedea dorul pe faţa dulce ca trandafirul a fetei bunicilor.

Fără să ştie cum – fiindcă mişcarea era a sufletului – îi luă mânile şi i le sărută pe rând.

Se priviră miraţi, – regăsindu-se.

Tăcură. Vâsleau foşnete uşoare prin frunzişul uscat. O adiere de vânt mai tare îi învălui. Cu o mişcare simetrică, fata bunicilor îşi cuprinse părul cu mânile, păstrându-i focul arămiu. Petruş i le-ar fi sărutat din nou, cu evlavie, fiindcă era înduioşător de tânăr gestul ei de graţioasă apărare.

Transparenţe albăstrii vesteau izvoarele înserării.

Fata bunicilor se uită din nou la ceas.

– E păcat să plecăm! Cine ştie dacă ne mai revedem! şopti Petruş cu glasul parcă răguşit.

Ea îl privi drept în ochi.

– Oare şi mie-mi pare rău? Cine eşti? Cine sunt? Şi iată că stăm de vorbă, gata să ne spunem amintiri. De ce?

– Şi eu mă întreb: de ce?

– E mult absurd în oameni!

– Viaţa.

– O cunoşti?

– Încerc.

– Şi eu încerc, oftă ea. Nu-i tare uşor.

– Eşti singură la Bucureşti?

– Mă deprind să fiu singură. De la Agapia la Bucureşti, e oleacă de distanţă! zâmbi ea.

– Ai rude? prietene?

– Aşa ne-a fost vorba? Nu ştiu cine eşti. Nu ştii cine sunt.

– Dar vrem să ştim.

– „Vrem?"

– Iartă-mă pentru plural. Te-am luat cu mine fără să vreau.

– Eşti militar activ? Nu.

– Sunt concentrat. Poimâne plec pe zonă.

– O să avem război?

– Cine ştie!...

Tăcură.

Şi deodată, sufletul uitat în clipa când o întâlnise, îl ajunse din urmă, apăsându-l din nou. Fata bunicilor, vecina lui de bancă, îi apăru departe ca ceea ce rămâne în cărţile cu poveşti.

– De ce nu te-am cunoscut la Agapia?

– Când? Cum?

– S-ar fi putut. O vacanţă, o vilegiatură. Te vedeam printre brazi, printre maici...

– Şi?

– Trebuia să te cunosc. Abea când te-am văzut, mi-am adus aminte că te căutam. De ce nu te-am găsit mai demult?

– Schimbăm şi timpul şi locul. Închidem ochii şi spunem: Suntem pe-o bancă la Agapia. E vară. Auzi munţii?

Închise ochii, răsturnându-şi capul pe spetează.

Petruş şovăi o clipă pe clocotul adânc al inimii, şi aplecându-se o sărută pe tâmplă, simţindu-i, mai nostalgic decât fânul, tot parfumul părului.

Nu se zbătu fata bunicilor, nici nu-l îndepărtă cu mânile. Deschise ochii şi-l privi grav:

– De ce?

– Şi eu mă-ntreb: de ce? Dar suntem tineri, îmbătaţi şi înspăimântaţi de viaţă, simţim că timpul trece, că vine războiul, că poate moartea-i lângă noi, ş-atunci ne adunăm unul într-altul într-o sărutare care e o amintire. Unii poartă o cruce la gât. Eu am să iau cu mine numai amintirea unei sărutări.

– Om bun...

Îl sărută şi ea pe frunte, cu o încântătoare duioşie care amintea nu vârsta ei, ci sărutările bunicilor.

– ...ne despărţim.

– Şi nu ne mai vedem?

– E inutil. De ce să ne stricăm inima? Ne ducem anonimi, aşa cum ne-am întâlnit.

– Eşti înţeleaptă?... Iartă-mă. Eşti adorabilă. Pleci de lângă mine, abea te-am cunoscut, şi mă doare inima. Simt că rămân singur. Mi-e frig.

– Poate că eu ar trebui să vorbesc aşa. Nu. Nu-i cuminte. Rămas bun. Te rog...

Îi apucase mâinile, vorbindu-i cald, cu omenie şi lealitate. Nici mirosul păpuşoiului fiert nu e mai cinstit decât sufletul ei, aşa cum apărea în accentul vorbelor şi în expresia feţii.

– ...rămâi aici. Mă duc singură. E mai bine. Fii bun...

Porni repede.

Câteva clipe, Petruş acceptă despărţirea, cu suflet de moarte. Dar deodată tinereţa lui se răzvrăti. Izbucni după ea, ajungând-o printre copacii întunecaţi. O apucă de mâni cu o violenţă care şi-n mâni tot a inimii era.

– Nu se poate. Te însoţesc.

Îi cuprinse braţul, strângându-i-l şi porni cu ea. Câtva timp tăcură alături, dar pe neaşteptate îi auzi glasul:

– E absurd, îngrozitor de absurd, dar îmi pare bine că nu m-ai lăsat să plec singură...

Petruş respiră adânc şi o cuprinse, ridicând-o în braţe înalt, cât mai înalt, ca pe un trofeu câştigat prin luptă.

– Om nebun!

– Om dulce! Fata bunicilor! Fata mea!

Îi acoperi mâinile cu sărutări.

O zburlise. Îl rugă să-i ţie oglingioara scoasă din poşetă. Începu să se pieptene prin întuneric, la lumina stelelor. Era atâta intimitate în jurul lor, atâta îndepărtare de lume, încât nici în insula lui Robinson Crusoe n-ar fi fost mai singuri.

CAP. IV

– Fata bunicilor, cum te cheamă?

Renunţa la ceva, dar acum avea curajul oricărui adevăr. Putea s-o cheme Aglaia Iftodie, Eufrosina Zgârbea, Agripina Colac, oricum ar fi adorat-o, descoperind în orice prospeţimea ei.

– Cum mă cheamă?

Ridică din umeri. O acoperea cu umbra lui autoritar duioasă, pasionat lacomă.

– Mă cheamă Miruna Lucăşescu. Mai mult nu pot să-ţi dau. Dar pe tine, om bun, cum te cheamă?

Petruş Dănescu.

– Eşti rudă cu Ioana Dănescu?

– O cunoşti?

– Colege de facultate.

– Sunt fratele ei. Sunteţi prietene?

– Nu. Numai ne ştim. Iată, om bun, a murit fata bunicilor. Nu-ţi pare rău?

– Miruna! Miruna! Inima mea şi-a găsit numele! Dumnezeule! Ce simplu e şi ce teribil! Îmi vine să îngenunchez şi să sărut pământul. Sunt tânăr, tânăr, tânăr! Şi o iubesc pe Miruna!

– Eşti tânăr, tânăr, tânăr! îi spuse ea cu duioşie, uitându-se la el şi clătinând din cap c-un gest care amintea de nani-nani. Oare nu eşti prea tânăr?

– Miruna!

– Petruş!

Îi cuprinse râsul cu hohot, atât era de copilăroasă identitatea lor de ton şi de expresie.

Se regăsiră mână-n mână şi porniră.

– Unde stai Miruna?

– La cămin.

– Vai!

– Vai! Om bun, tu nu pleci pe zonă?

– Vai!

– Toate-s cu vai, om bun, când inima bate mai tare. Dar de ce nu mă lasă Dumnezeu în pace! izbucni ea cu furie, bătând cu piciorul în pământ, gata să plângă. Eram liniştită. Acum...

Îşi acoperi ochii cu pumnii. Plângea. Dar când şi-i descoperi, ochii râdeau umed.

– Te rog, iartă-mă. N-am să mai fac!

– Tu! Tu! Tuuu!

Era în el o nevoe de dezmieradre care-l făcea să regăsească tânguirea dulce, delirant de dulce a hulubilor. Gemătul dragostii, cel plutitor deasupra lumii, pogorâse în el, dându-i alte muzici decât ale vorbei.

Iar porniră. Iar se opriră. Iar porniră.

Bieţii cei câţiva copaci aveau păduri în ei. Iar cei doi tineri regăseau alăturea pădurile eterne. Nu se puteau despărţi. Gândul despărţirii avea tăiuş de ferăstrău, şi sufletul gemea ca lemnul subt cuţit.

– Te conduc până la cămin.

– Nuu!

– Daa!

– Om şui!

– Să fim nebuni, Miruna. Nu mai e timp pentru înțelepciune. Să ne bucurăm unul de altul. Să fim împreună cât putem. Iar când ne-om despărți, să ne doară până la sânge.

– Până la sânge, îl îngână ea, stăpânindu-și un oftat ș-apoi un gemăt, căci mâna lui îi strivise pumnul cuprins în palmă, întemnițat acolo, ancorat în carnea lui.

– Mâne avem o zi întreagă înaintea noastră. Apoi vine poimâne. Dar până mâne e noaptea de azi. Auzi, Miruna? Azi! Ce cuvânt magic! Spun: Azi, și Măria Sa Azi îmi dă stele pentru Miruna, noapte pentru Miruna, păduri pentru Miruna...

Se opri, căci suferea. Frumusețea lumii intra în el ca săgețile în trupul Sfântului Sebastian. Din rănile fericirii, dragostea lui curgea la picioarele Mirunei.

Începeau greerii.

Ar fi vrut să-i dea în scobitura pumnilor muzica lor de la începutul lumii, s-o otrăvească dulce cu tot ce era otrăvitor de dulce în lumea care sângera de frumuseță și belșug.

Dar nu putea decât să spue: Miruna! Miruna! Cum nici jalea nu poate spune decât un singur nume în fața morței.

Își reluară drumul mereu oprit.

Apăreau oamenii străzilor, automobilele, tramvaele, luminile orașului, mirosul orașului.

– Cum vrei să te las singură?

– Tot timpul sunt singură.

– N-ai să mai fii.

– Mă iei pe zonă?

– Da, te iau pe zonă.

– Și ce rămâne la Universitate?

– O studentă cuminte și distrată. Bunicii sunt în Moldova, iar Lupul e pe zonă. Și Scufița Roșie e când cu bunicii, când cu Lupul.

– În Lup!

– Miruna, ce vorbă dulce ai spus! Vei fi în mine. Îți voi scrie. Poate că și fata bunicilor se va milostivi să-mi răspundă. Dă-mi voe să închid ochii. Condu-mă ca pe orbi.

– Unde?

– Unde vei nemeri. Vreau să știu dacă te văd în mine. Cum ești? Părul: văd. Ochii: în sfârșit îi văd. Știi că până la tine n-am putut să țin minte ochii fetelor?

– Adevărat?

– Ai tăi sunt de zahăr ars. Obrajii: îi văd tineri la o fereastră din vechea Moldovă. Gura: o văd mâncând dulceaţă la Agapia. Dar te văd toată, din cap până-n picioare, la Agapia, la Bucureşti, la Sighetul Marmaţiei...

– Ai deschis ochii.

– Nu. Sunt orb. În mine eşti, oriunde mă duc. Te port în mine şi tu mă duci de mână. Miruna, dacă Dumnezeu mi-ar cere ochii ca să te păstrez pe tine, crezi că mi i-aş da?

– Om tânăr, nu-mi pune întrebări de jale!

– Miruna, acum e rândul tău să închizi ochii. Lasă-mă să te conduc. Spune: mă vezi în tine?

– Sigur că te văd.

– Sunt într-adevăr în tine?

– Eşti într-adevăr, oftă ea cu ochii închişi, lăsându-se condusă.

Şi deodată, în plină stradă, o sărută pe ochi, astfel deschizându-i-i.

Îl privi, umedă de sărutare, cu abea dojană.

Şi iar porniră printre oameni, departe de ei, aproape numai de începutul lumilor, copii întru Dumnezeu şi întru inimile lor vecine.

– Aici? o întrebă el în faţa clădirii întunecate a Căminului de fete.

– Aici. Noapte bună.

– Când ne vedem?

O acoperea atât de autoritar şi pur încât trebui să-i spue cuvântul lor de mâne: dimineaţă.

– Mâne dimineaţă.

– Te aştept la cinci.

Şi izbucni de lângă ea, astupându-şi urechile, ca nu cumva răspunsul ei să-i fure măcar o oră din tezaurul zorilor.

CAP. V

La cinci dimineaţa! Ore de-a rândul rătăci pe străzi, cu acest refren. Aşteptarea dimineţii începuse în el, făcându-l să uite şi de masă şi de somn. Abea cam pe la miezul nopţii se abătu acasă. Totul era stins. Dar Oana nu se putea să doarmă. Împărţea lumea în două categorii: cei care iubesc şi cei care dorm. Oana nu putea fi în somn. Alese drumul nucului spre ea, răsărind pe marginea ferestrei ca în noaptea întoarcerii de pe zonă.

– Ce-i cu tine? îl întâmpină Oana, care într-adevăr nu mai avea timp pentru somn.

– Iubesc.

– De când?

– De-acum. Iubesc nebuneşte. Acum ştiu tot.

– Petruş! îl dojeni Oana ca o străbunică într-acestea.

– Dar tu?

– Eu?... Ai dreptate, oftă ea. Suntem fraţi. Şi cum o cheamă?

– Fata bunicilor.

– Vorbeşte Tudor sau Petruş?

– Nu ştiu cine vorbeşte, dar ştiu cine iubeşte. Arde o singură lampă în noaptea asta. Lumina ei e obrazul fetei bunicilor. E veche şi tânără ca întâia dimineaţă a lumii. Închid ochii şi o simt în mine. E mai mult decât o amintire. E o prezenţă care mă înnoieşte şi-mi dă senzaţia miracolului. Ce sunt eu mai mult decât o uşă pe care fata bunicilor apare? Oana, e dulce, graţioasă, curată, dreaptă, copilăroasă, gravă, – şi numai ea e aşa. Tu auzi ce spun?

– Sigur, Petruş. Te ascult cu mirare.

– Şi eu mă ascult cu mirare. Abea îmi vine să cred că eu pot destăinui cu glas tare astfel de lucruri. Ai putea să-mi spui: Eşti ridicol. Ţi-aş răspunde, fără supărare: Nu ştii, nu înţelegi. Dar tu ştii şi înţelegi.

– Nu eşti ridicol. Eşti teribil de tânăr. Nu ţi-e frică?

– Frică de ce?

– Mie mi-e frică. Mi-e frică să nu-l calce un automobil, o trăsură, să nu deraieze trenul. Tu ai ascultat trenurile?

– Care trenuri?

– Cele care se aud noaptea, din oraş. Când eşti ca noi, asculţi trenurile. Parcă toate pleacă, ducând foarte departe. Parcă nici unul n-are să mai vie, aducând foarte aproape. Şi rămâi cu sufletul numai printre roţi.

– Biata Oncuţa! Oare fata bunicilor gândeşte la fel?

– Dacă te iubeşte...

Erau ca cei care şi-au descoperit o boală comună. Nu vorbeau fraţii care tăcuseră ani în şir, abea despărţirea dându-le curajul să-şi scrie unul altuia. Acum se aplecau alături asupra scumpei lor boale.

– Şi tu o cunoşti...

– Cine-i? întrebă Oana, adunându-şi toate amintirile subt fruntea încordată.

– Miruna Lucăşescu.

Petruş se uita intens la obrazul Oanei. Nu aştepta de la ea nici încuviinţare, nici confirmare. Dar aştepta totuşi ceva: să ştie cine-i, după ce-i spusese numele.

– Moldoveanca! A! Petruş, cred bine că ţi-a plăcut! Într-adevăr e fata bunicilor!

Oana zâmbea. Aprinse lampa.

– Uită-te la mine, Petruş.

Îşi schimbă pieptănătura, se duse până la uşă şi, făcându-se că abea intră, veni cu alt mers – mai alintat – până la scaun, îşi ridică părul de pe tâmple cu mânile, îşi strâmbă uşor capul, şi-l privi cu sprincenele ridicate.

– Miruna!

– Lasă-mă, omule!

– De unde-o ştii atât de bine?

– De la Universitate. Eu o poreclisem Duduca. E adorabilă. Cum să n-o ştiu! E refugiul meu în orele plicticoase.

– Ai vorbit cu ea?

– Nu. Am privit-o numai. Mă întrebam mereu: cu cine seamănă? De unde o cunosc?

– De ce n-ai întrebat-o?

– Fiindcă ştiam că n-o cunosc. Nu seamănă cu cineva. Seamănă cu ceva: cu tinereţa fetelor de altădată. E bine spus fata bunicilor. O văd şi eu stând la fereastră, cu şalul bunicei pe umeri. Şi la vorbă are haz. Bravo, Petruş!

– Vezi!

– Şi ea?

– Ne întâlnim mâne dimineaţă la cinci. Mâne, poimâne...

Amândoi stăteau la fereastră, privind în noapte. Luceau stele printre frunzele nucului. Şi nu albea decât o singură lumină, ca un drum al brumelor: Calea Robilor.

– Unde vom fi peste douăzeci de ani? Cum vom fi? Cum ne vom aminti de ceasul acesta?

– Ţi-aduci aminte, Oncuţa, când eram mici de tot? Nu ştiam să cetim. Dar noaptea, singuri noi, aprindem lampa, luam o carte cu poze, o desfăceam pe genunchi şi ne uitam la ilustraţii, povestindu-ne unul altuia textul necunoscut. Minţeam cu atâta convingere...

– Nu minţeam, Petruş. Creiam viaţă. Viaţă posibilă, cum îmi spuneai într-o scrisoare.

– „De unde ştii?", mă întreba Oncuţa. Şi-i lipseau doi dinţi. „Dar tu de unde ştii?", te întrebam eu la rândul meu. Eu cum eram?

– Nu te-ai schimbat, zâmbi Oana. Erai atunci faţă de cum eşti acum ca oul mic de lemn din oul mare.

– Ne încruntam unul la altul, gata să ne ciocnim, fiindcă poveştile nu se potriveau şi fiindcă fiecare îşi apăra cu îndârjire povestea lui. Dar ne

împăcam, şi iar ne aplecam asupra pozelor. Acum ne aplecăm asupra amintirii noastre. Şi iată că iar devenim copii în faţa dragostii. Altă carte cu poze s-a deschis subt ochii noştri. Şi noi iar stăm alături şi nu ştim nimic, spunând că ştim tot. Vrem viitorul. Are să vie şi viitorul. Şi într-o zi, viitorul de acum va fi trecut, ca şi copilăria de eri. Vom fi şi mai bătrâni faţă de cărţile cu poze – bunici – şi tot bătrâni faţă de clipa de acum, atât de tânără în inimele noastre. Şi vom deschide altă carte, mai posomorâtă, aplecându-ne asupra ei. Şi ne vom întreba copilăreşte: Ce e dincolo?

– Taina vinului e în noi.

PARTEA A CINCEA

MERE DE LA VORNICENI

CAP. I

Patru tacâmuri la dejun, dar numai trei convivi: Malvina, Oana şi Alec. Deşi poate că toţi aşteptaseră să fie cinci, căci Tudor, la plecare, anunţase că se va întoarce cu o zi sau două înainte de sfârşitul permisiei militare.

Oana nu mai dormise deloc. Îi ţinuse tovărăşie lui Petruş până la patru dimineaţa. De la patru jumătate – cu noaptea-n cap – Petruş era la poarta Căminului întru întâmpinarea dimineţii, după ce prădase o grădină de flori – în uniformă – gata să fie descoperit de sergent.

Şi Oana renunţase la somn, fiindcă şi ea aştepta sosirea posibilă a lui Tudor, pe care subiectiv o socotea probabilă, sperând-o sigură. Îşi petrecuse dimineaţa pe marginea ferestrei, tresărind la fiecare huruială de roţi sau semnal de automobil. Abea în preajma prânzului renunţase. O cuprinsese o osteneală atât de copleşitoare încât era vizibilă ca o altă vârstă a Oanei în atonia feţei şi în linia trupului. Parcă-i devenise capul prea greu pentru grumaz, trupul prea greu pentru picioare, mâinile prea grele pentru umeri şi genele prea grele pentru pleoape. Atârna, lepădată de viaţă printre trupurile pregătite pentru intrarea în pământ.

Trei oameni, patru tacâmuri. Mâncau tot pe terasă, subt bolta de struguri, în grădina cu cer albastru peste zidul alb.

– Ce-i cu Petruş? Unde-i? De ce nu-l mai văd pe-acasă? Dragă, nu mai am băeţi! se adresă Malvina corului antic.

– E cu prieteni, indică vag Oana. Vilma, scoate-i tacâmul.

Golul mesei era şi mai vizibil prin prezenţa tacâmului de prisos.

Astfel nu rămaseră decât trei tacâmuri.

Alec nu întreba nimic. Vedea. Înţelegea. Dar leac... Era necontenit parcă o ridicare din umeri în atitudinea lui Alec.

Şi Malvina uita să mai vorbească, intrând şi ea în tăcerea care o invita la gânduri. Dar Malvina nu era deprinsă decât cu acele gânduri scurte, care devin exclamaţii, apostrofă sau glumă. Încă nu cunoscuse gândul-tăcere. Cădeau în ea câteva astfel de gânduri, ca frunzele pe-o apă plutind lung, şi ochii ei căpătau expresia vagă a celor care privesc nelămuritul din ei. Când nu mai erau băeţii acasă rămânea tăcerea. Alec tăcea, cu ochii uneori la Oana. Oana tăcea, cu albaştri ochi orbi. Şi Malvina tăcea, descoperind prin gândurile acestei tăceri că părul alb nu e numai o culoare... Altădată, într-o astfel de atmosferă – de cavou – s-ar fi gândit la poker, ar fi plănuit o escapadă. Şi gata! Şi-ar fi recăpătat buna dispoziţie, în stare să înfrunte o armată de văduve-cu-batistă. Dar acum era pironită în această tăcere a celorlalţi, care o obliga să se gândcască la băeţi. Mâne vor pleca. Deci de mâne încolo, mereu şi tot mereu, trei tacâmuri la toate mesele. Dar într-o zi şi această Oană îndrăgostită va pleca. Şi vor rămânea mereu două tacâmuri la mese. Şi dacă, într-o zi, Alec va pleca şi el?... Fuma prea mult, muncea prea mult, era palid...

Şi deodată, al patrulea tacâm la masa celor trei fu moartea care vine simplu, la masă sau în pat, ca şi viaţa.

Mâna Malvinei apucă peste masă mâna lui Alec, răsturnând un pahar.

– Ce-i, Malvina? o întrebă el prevenitor, reaşezând paharul cu mâna liberă.

Dar Malvina îşi pierduse vorbele. Îl dezmierdase pe Alec la masa vieţii, cu o duioşie atât de intimidată încât Alec îi reţinu lung mâna, sărutându-i vârful degetelor.

*

* *

După dejun Oana îşi târî picioarele până la ea în odae, întinzându-se pe divan. Era descurajată de ea însăşi, nu de ce se întâmpla în afara ei. Întârzierea lui Tudor era explicabilă. Spusese la plecare că se întoarce „cu o zi sau două" înainte de expirarea permisiei. Speranţa ei inversase vorbele lui, făcând din ele: cu două zile sau cu o zi... Aşa că nevenirea lui era logică. Nu sosise cu două zile înainte de data înapoerii pe zonă, fiindcă desigur cei de acasă îl reţinuseră.

Dar ea? Iată ce se întâmpla în lipsa lui! Devenea cârpă ca înainte de-a-l cunoaşte. Atunci fiindcă n-avea nimic; acum fiindcă nu-l avea de-ajuns pe Tudor. Mereu un „fiindcă" pentru a justifica lipsa ei de bărbăţie. Nu se putea stima. Căci ce aducea ea omului pe care îl iubea? Dorinţa ei de fericire pentru el? Tare puţin! Tare puţin!

Era fiica Malvinei. Mereu spera că nu seamănă cu mama ei, şi mereu îi întâlnea lăcomia de bucurie în propria ei fiinţă. Pe Malvina o iubea cât trebuc, judecând-o cu mărinimie. Dar faţă de ea avea nevoe şi de alte

sentimente, ca să poată convieţui cu ea însăşi, împăcată. De mult îşi repeta: Poartă-te cu tine aşa cum te-ai purta cu cineva pe care îl stimezi. Numai aşa îţi vei merita singurătatea ca pe un prieten ales.

Şi iată că mereu avea nevoe de indulgenţă şi de speranţă în mai bine. Nu se putea uita la ea însăşi, ochi în ochi, limpede. Trebuia să închidă ochii, să nu vadă tot şi de-ajuns, ca să mai poată spera că-i şi altfel.

Spusese lui Petruş: Fericirea de-a putea suferi pentru cineva.

Şi iată că acum era fără putere numai fiindcă nu-i venise bucuria la timp!

Astfel adormi: cu lehamete. Când se deşteptă fereastra se întunecase. O privi descumpănită, căci nu dormea niciodată ziua, ca şi cum s-ar fi trezit înstrăinată de ea într-o odae nouă. Dar chiar din somn venit, altăceva o nedumeri şi mai îndelung, încreţindu-i fruntea. Îl visase pur şi simplu pe Lucian Teianu, cu atâta intensitate vizuală încât şi acum îl vedea ca pe-o fotografie mărită a unui răposat. El, internaţionalul, cu ochelarii lui Harold Loyd, dinţii lui Douglas Fairbanks şi şolduri de odaliscă!

Ar fi râs cu hohote – ca Malvina – dacă inima Oanei n-ar fi împiedicat-o. Văzându-l pe Lucian Teianu, se revăzu pe ea în raport cu el, şi mintea ei articulă categoric o întrebare pe care niciodată nu şi-o pusese: O iubea Tudor?

Din dimineaţa când sărutase icoana Sfântului Gheorghe, fugea de această întrebare, înlocuindu-i nevoia prin subterfugiul nemărturisit al unei speranţe. Nimic nu-i arătase că o iubeşte. Dar nici nu se întâmplase nimic care să-i interzică speranţa.

Odihnită după somn, mintea ei gândea limpede şi curajos, fără de vagul liric şi toanele nesomnului.

Erau buni camarazi. Al treilea, fată, între doi băeţi: astfel era treimea lor. Râdeau, glumeau, istoriseau, simţindu-se în largul lor unul cu altul, tinereţea fiecăruia stimulând răsunetul tinereţii celuilalt. Plimbări, teatru, cinematograf, dans, discuţii prelungite mult după miezul nopţii, versuri graţioase şi spontane, care o alintau pe ea nu mult mai altfel decât pe Malvina, ultimul lor hotar fiind madrigalul.

Odată îi spusese: Prietena mea Oana. Şi după ce-i sărutase mâna, se uitase la mâna ei, rămasă în palma lui, şi zâmbise.

– Lângă mâna ta, Oana, măgarul de mine ar vrea să fie căprioară...

Ah! Cum ura uneori, de când iubea, vorbele care acoperă!

Atunci, vorbele lui o încântaseră; acum se uita cu ochi stupizi la ele şi se întreba plat: Ce înseamnă „lângă mâna ta aşi vrea să fiu căprioară?" Compliment pentru mână? Că-i vrednică adică să dezmierde graţia sperioasă a căprioarelor? Sau mărturisire? Aşi vrea să fiu al mânii tale ca o căprioară îmblânzită? Dar „măgarul de mine?" Regret că nu poate fi îmblânzit şi supus ca o căprioară? Corectiv pudic al lirismului premergător? Numai butadă?

Sau toate nu erau decât simple vorbe care nu exprimau decât jocul unei întâlniri de imagini?

Nu descoperea un singur cuvât între toate ale lui – şi pe toate i le ţinea minte – care să fie clar: faţă de ea. Toate îi dădeau presimtiri, toate o împodobeau cu graţie, dar nici unul nu-i spunea direct, simplu: Te iubesc, Oana.

Cât despre tăcerile lui Tudor! Tăcerile ei erau mai sincere decât transparenţa sticlei. În tăcerile lui Tudor însă întâlnea zid de cetate: rămânea cu ochii la mândra lui tinereţă mereu prezentă ca un steag care vesteşte că Regele e acolo; dar închis între ziduri, nevăzut, prezent numai prin emblemă.

Îşi dădea el seamă că-i iubit? Nu arăta prin nimic, dar cum să nu ştie! Ea doar că nu vorbea. Dar nu era decât pentru el, prevenindu-i toate dorinţele, ascultându-l cu atâta pasiune de câte ori spunea ceva încât ochii ei rămâneau asupra lui şi după ce tăcea, numai roşeaţa obrajilor şi o tresărire deşteptând-o din acest somn.

La plecare îl însoţise la gară împreună cu Petruş, instalându-l în compartiment. Tudor uitase să-şi facă provizia de ţigări. Petruş alergase să-i cumpere, lăsându-i singuri.

– Să te duci şi să te întorci sănătos, îi spusese Oana.

Şi iarăşi, ca o ţărancă, făcuse semnul crucii asupra lui.

O privise blând, cuprinzând-o adânc în ochii lui albaştri. Oana sperase nebuneşte că-i va spune o vorbă grea ca inima ei, pecetluindu-i-o.

Dar iar:

„Tare-i mică mâna ei,
Doamne flori şi Doamne stele!
Clipele să n-o înşele.
Draga lor floare de tei
Să nu aibă alt temei
Pentru drumurile mele.

Tare-i albă mâna ei!
Fată blondă ca Mireille,
Pentru candela icoanei
Nu e decât mâna Oanei".

Şi surâdea cu capul aplecat, privind-o.

Oanei îi venise să-i strige în faţă: Ti-că-los adorabil, nu vezi că te iubesc? Dar se înroşise pentru o întreagă livadă de piersici, şi tăcuse.

Se gândea acum singură, şi-şi descoperea cu palmele singurătatea obrajilor fierbinţi.

Şi oricum ar fi fost, orice i-ar fi făcut, l-ar fi iubit mereu, din ce în ce sporindu-l în adâncul ei.

Blestema versul, de când i-l ascundea pe Tudor. Ar fi suprimat toată literatura lumii, interzicând cu pedeapsă de moarte versul, numai ca să găsească pe buzele lui despuiate cuvântul pe care-l căuta şi spera, fără să-l audă.

De asta era atât de chinuită, atât de sleită, fără vlagă. Nu fiindcă lipsea Tudor, întârzâindu-i cu o zi bucuria de a-l avea alături, sau de a-l şti măcar acolo, în odaia băeţilor, ci fiindcă nu vedea în el cuvântul pe care-l aştepta în genunchi la icoane, fără cochetărie, fără mândrie, nu cu încredere, cu Credinţă.

– Domnişoară, poftiţi la masă.

Iar patru tacâmuri pentru numai trei comeseni.

– Vilma, scoate tacâmul.

Dar către sfârşitul mesei Petruş apăru: „cu raze", gândi Oana, văzându-l. Era trâmbiţător de fericit, dar închis în el. Îşi scuză lipsa de la masă, ocupându-se de mâncare atât de absent încât Vilma trebui să-i facă semn, atingându-l cu marginea farfuriei, ca să-i dea de veste că-i amorţise mâna de când îl aştepta să se servească.

În răstimpuri însă o privea stăruitor pe Oana, cu un fel de izbucnire stăpânită, care vestea graba lui de-a vorbi singur cu ea. Cum se izprăvi masa, o luă pe Oana de braţ, conducând-o în odaia ei.

CAP. II

– Ştiu lucruri extraordinare!

Oana zâmbi.

– Ai aflat că fata bunicilor e şi mai frumoasă dimineaţa decât seara!

– Ai dreptate. Şi asta am aflat. Ce zi, Oana! Am fost împreună la Căldăruşani. Cu Miruna la mănăstire!

– Clopote, toacă...

– Toată ziua! Toa-tă! O zi întreagă împreună!

– Soarele a răsărit din părul ei!

– Oana, nu glumi. E păcat. Soarele a răsărit din inimile noastre.

– Petruş, iartă-mă! izbucni Oana cu căldură, strângându-i afectuos mâinile. Am avut o zi otrăvită. Bucuria ta – dai raze! – mi-a adus aminte de halul meu, şi am devenit scorpie. Îţi spun din toată inima: iartă-mă.

– Oncuţa, te-aş ierta şi pentru mai mult. Dar ţie îţi aduc veşti. Ţi-am spus că ştiu lucruri extraordinare.

– Despre Tudor?

– Închipuieşte-ţi! Abea azi mi-am dat seamă de sensul exclamaţiei: Micăi lumea!

– Spune.

– Numai ia-mă cu binişorul. Nu mă grăbi.

– Cu ce te grăbesc?

– Cu ochii!

– Spune, Petruş. Hai.

– Ştiu cum i se spune lui Tudor acasă: Coca Duduş.

– Coca Duduş! află Oana cu glas tare şi ochii mari.

– Ştiu, continuă Petruş, cum îi spune mamei lui: Domniţa.

– Domniţa! recită Oana după el, fără să-şi dea seamă că devenise ca plozii care ascultă o poveste, îngânând-o.

Venise chiar lângă Petruş, uitându-se la el ca la o carte, fără să-i poată goni filele una după alta, ca apoi să le poată lua de la început.

– Şi ştiu, urmă Petruş, cum o cheamă pe fata de care-a fost îndrăgostit.

– A fost?

– Da. A fost, stărui Petruş. Când era licean.

– Cum o cheamă?

– Nina Tomaş.

– De unde ştii?

– De la vara ei, Miruna Lucăşescu.

Ochii Oanei deveniseră miopi de încordare.

– Te rog, Petruş, spune-mi tot, şi clar.

– Iată cum. Miruna întrebuinţează unele expresii moldoveneşti. La un moment dat mi-am adus aminte că ştiu şi eu un cuvânt moldovenesc mai rar: Tomniţe.

– I l-ai spus? îl dojeni Oana.

Petruş ridică din umeri.

– Sigur că i l-am spus. M-a întrebat de unde-l ştiu. „De la un prieten moldovean", i-am răspuns. „Nu l-o fi chemând cumva Coca Duduş?" I-am răspuns că se numeşte Tudor Ceaur Alcaz. „El e!" s-a mirat Miruna. Şi mi-a spus tot; adică tot ce ştia. Vara ei, Nina Tomaş...

– Cum e?

– Miruna mi-a spus că aduce cu ea, numai că Nina e mai subţire. Trebue să fi fost încântătoare.

– Să fi fost?

– E cam bătrână acum: vreo treizeci de ani. În sfârşit, nu ştiu. Nici Miruna nu ştie cum o mai fi. Nina a plecat de cinci ani în Franţa şi nu s-a mai întors. Această Nina Tomaş a fost angajată acum cinci ani de mama lui Tudor, ca secretară. Moşia lor se numeşte Vorniceni. Acolo l-a cunoscut

pe Tudor care abea îşi dăduse bacalaureatul. Se pare că Tudor s-a îndrăgostit de ea.

– Se pare?

– Se pare, fiindcă nici Miruna nu ştie mare lucru. Înainte de-a pleca în Franţa, vara ei a stat două zile la părinţii Mirunei. Faţă de Nina, femee divorţată...

–Aaa!

– Daa, surioară! Faţă de ea, Miruna era o fetiţă: Doamne, ce n-aş da s-o văd în uniformă de liceu!

– Petruş!

– Pardon. Aşa că Nina nu-i făcea confidenţe. Întâmplările de la Vorniceni nu i le-a spus ci; le istorisea la masă părinţilor Mirunei. Se pare că la Vorniceni viaţa avea un pitoresc rar. Domniţa şi Coca Duduş conduceau dansul. Înţelegi! Dar altăceva te interesează pe tine. Miruna a găsit pe masa Ninei o carte. A luat-o s-o răsfoiască. Şi a descoperit în învelitoarea cărţii o foae de caet, îndoită. A avut curiozitatea inocentă de-a vedea ce-i acolo şi a dat peste o poezie cu menţiunea: „Pentru Tomniţa". A cetit-o. I-a plăcut. O ştie şi acum pe dinafară. Bineînţeles mi-a dictat-o şi am scris-o pentru tine. O secundă numai şi ţi-o dau. Să isprăvesc cu informaţiile. Miruna văzând că a descoperit un secret, s-a simţit datoare să-i mărturisească Ninei isprava, cerându-i scuze. Nina însă nu ştia de poezie. Abea atunci a cetit-o. A întrebat-o pe Miruna dacă i-a plăcut. Miruna era entuziasmată. Abea atunci Nina Tomaş i-a vorbit despre Duduş, lăsând-o să înţeleagă că tânărul poet se îndrăgostise de ea. Iată poezia:

„Îţi mulţumesc adânc, pământ,
Că mi-ai dat viaţă să te-avânt.

Eram hăin, eram flămând
Şi iată-s înflorit şi blând.

E ceas sfârşietor de sfânt,
S-aud doar frunzele umblând.

Din care vechi-străvechi colind
M-am fost desprins, ca să m-aprind

La o fereastră, de argint
Şi clopoţei de mărgărint?

Că iată m-am trezit cântând,
Cântând de când şi până când?

Milenii fulgeră prin gând,
Cu stele clipa săgetând,

Oceane vor seca, plângând,
Cascade fumegă, tunând

Şi toate cele, rând pe rând,
Vor trece, viaţa scuturând.

Îţi mulţumesc, pământ-mormânt,
Că mi-ai dat clipă să te cânt.

Sălbatec sunt şi tânăr sunt,
Cu sânge te binecuvânt,

Peste mormânt şi peste cânt,
Cu dimineaţă în cuvânt".

CAP. III

– Şi ea nu l-a iubit? vorbi sălbatec Oana, cu ochii strălucitori.

– Se vede că nu, de vreme ce de cinci ani e la Paris.

– Slavă Domnului că sunt şi femei stupide! Ce geamăt de dragoste în prelungul monorimei şi ce imn al vieţii! Uite cântecul nostru, Petruş.

„Sălbatec sunt şi tânăr sunt.
Cu sânge te binecuvânt,
Peste mormânt şi peste cânt,
Cu dimineaţă în cuvânt".

– Petruş, doresc din toată inima ca Miruna să nu semene cu această stupidă Nina Tomaş. N-o cunosc, dar o detest. Să treci pe lângă o astfel de dragoste şi să pleci la Paris?

– Pe-atunci Tudor era aproape copil.

– Petruş, n-o scuza, n-o explica, n-o apăra. Nu merită. Crede-mă. A insultat viaţa. Pentru ce a plecat la Paris?

– Să-şi treacă doctoratul.

– Doctoratul unei fete! Să renunţi la splendoarea unui fluviu ca să-ţi pui pe nas o pereche de ochelari şi pe frunte o ştampilă! Stupidă femeie! Ambiţioasă, meschină. O detest!

– Oana, eşti de un ilogic adorabil. Dar dacă-l iubea şi rămânea cu el, tu...

– Eu?... E bătrână, Petruş! respiră Oana, regăsindu-şi strălucirea. Tudor e tânăr. Ce-a ajuns doamna la Paris? Contabilă? Casieriţă?

– Hai, încă puţin şi te-apropii.

– Secretara unui domn cu venituri?

– Nu fi rea cu vara Mirunei!

– Petruş, nu te solidariza cu ea. Miruna e aproape de inima mea. Această doamnă însă... Ce-a ajuns?

– Ziaristă!

– Amin. Poezia rămâne a mea.

„Îţi mulţumesc adânc, pământ,
Că mi-ai dat clipă să te cânt..."

– Acum cred.

– În ce?

– În inima lui Tudor. Ştiu că poate iubi.

– Te îndoiai?

– Poate că da.

– Dar e absurd, Oana. Tudor trăieşte cât...

– ...o sută. Ştiu. Văd. Dar dragostea e altceva. Şi tu te-ai îndoit că Tudor poate fi prieten. Mi-ai scris de pe zonă, textual: „Trăieşte curgând ca apele, fără de pauzele pe care le presupune prietenia".

– Oncuţa, dă-mi voe să te contrazic.

– Cu plăcere.

– Mai dintâi prietenia e altăceva decât dragostea; deci, capacitatea de prietenie nu verifică, nici nu măsoară capacitatea de dragoste.

– De ce e atât de altăceva decât dragostea?

– Prietenia e darul singurătăţii tale făcut unui om care-l merită, sau care speri că-l merită. Din nevoia de-a nu fi singur se naşte elanul acestei dăruiri. Din reciprocitatea acceptată se naşte însoţirea împărtăşită. Singurătatea e opacitate; prietenia e transparenţă. Singurătatea e osul frunţii: osul singur, cum l-a numit odată Tudor. Prietenia e mesajul ochilor de subt frunte.

– Şi dragostea?

– Contopire prin care te depăşeşti. Renunţare la tine şi regăsire mai presus. Înălţarea la cer prin inimă. Prietenia e un nobil atribut al omului; dragostea, cumplită şi suavă, e un sfânt atribut al omului. În dragoste, lutul care şi-a pierdut aripele în cer, şi le regăseşte în suflet, pe pământ... Dar să revenim la argumentarea mea. Vrasăzică: prietenia nu e un criteriu pentru dragoste. Deci: chiar dacă Tudor n-ar putea fi prieten, excesul vitalităţii interzicându-i pauzele pe care le presupune prietenia, încă n-ar însemna că nu poate iubi. Dar Tudor poate fi prieten. I-adevărat că la el transparenţa

nu-i perfectă. Nu se confesează. Nu simte nevoia de-a se dezvălui, sau poate pudoarea fiinţei lui intime depăşeşte nevoia însoţirii. Dar în schimb, lealitatea lui, devotamentul lui dau o certitudine atât de limpede încât tovarăşul lui Tudor cunoaşte odihna sufletului, care e finalitatea prieteniei. Deci: Tudor poate iubi. Aşa că îndoiala ta e o simplă cochetărie.

– Crezi?

– De ce nu? Eşti femee, Oncuţa. Te alinţi singură, ca pisicile. Îndoiala ta nu era în fond decât un mod de-a spori atracţia lui Tudor şi dorinţa ta de cucerire. Parcă e mai măgulitor decât să învingi prin dragoste un om, să învingi îndoiala în puterea lui de-a iubi. Ţi-ai creiat astfel un joc, o rivalitate: tu de o parte, îndoiala de altă parte. Nu cred că te-ai îndoit. Mă îndoesc că te-ai îndoit, zâmbi Petruş, aprinzând o ţigară.

– Vorbeşti, Petruş! Eşti fericit, sigur de tine, şi faci lecţii Universului. Abea te-ai suit pe munte, şi te-ai şi descoperit cu tablele legii. Nu, tinere Petruş. Îndoiala mea nu era joacă de-a v-aţi ascunselea cu coada de pisică a feminităţii. Dragostea mea pentru Tudor n-are timp de pierdut cu gentile fleacuri. M-am îndoit într-adevăr, simplu, adânc până la durere. Îl iubesc atât de mult încât în faţa lui sufletul e gol: tremură în frig, sau învie în soare: tot. Sufletul, cum spui: trupul. I l-am dat acest suflet. Şi m-am întrebat: îl va vedea? îl va lua? Sau mi-l voi pierde eu, fără să-l primească el? Tu nu cunoşti, Petruş, drama unei astfel de îndoieli. Te-ai întâlnit cu o fată, ai iubit-o, te-a iubit, fără luptă, fără aşteptare, fără chin. V-aţi descoperit cireşe perechi pe aceeaşi creangă. Eu iubesc şi sunt singură în faţa lui. Singură, dar cu ochii şi mai atent deschişi. Tot ce mi-ai scris despre Tudor e în capul meu: amănunt cu amănunt. Nimic nu lipseşte. Tot ce-a spus şi tot ce-a făcut de când e la noi, e adunat nu numai în inima mea – îl port aici, vorbi Oana cu pasionată mândrie, acoperindu-şi pieptul cu mânile, – dar şi în mintea mea. Îndoiala s-a născut în minte.

– Desigur. Inima nu se îndoieşte. Cu ea încep religiile.

– Religia mea s-a îndoit. Te-ai gândit vreodată la versurile lui Tudor?

– Fermecătoare. O spontaneitate, o graţie! În versurile lui învie gestul arhaic al evantaiului.

– Exact: gestul arhaic al evantaiului, care nu era decât instrumentul unei rafinate cochetării, conştiinţa unei graţii meştere. Dar în mâna unui bărbat ca Tudor?

– Mâna bărbatului loveşte, apără, poartă armele, – dar şi dezmiardă.

– Cu-aceeaşi mână. Dar mâna lui Tudor, pasionată, vie, impetuoasă, n-o mai regăsesc în graţia arhaică a evantaiului. De câte ori l-am auzit improvizând versuri, m-am întrebat: Dar inima? Unde-i inima acestui bărbat arzător?

– Era în alte versuri. Într-un fel ai dreptate. Versurile lui Tudor sunt un aspect limitat al fiinţei lui. Numai că pentru a-l cunoaşte nu trebue să te orientezi după versuri: după aceste versuri.

– Nu m-am orientat numai după ele. Versurile lui Tudor însă mi-au confirmat impresia că Tudor poate trăi şi fără de dragoste. Cu femei – reţine pluralul – dar fără de dragoste. Asta e nenorocirea bărbaţilor frumoşi. Cred că nici o femee nu i-ar putea rezista. Şi sunt convins că facilitatea succeselor obţinute graţie frumuseţii şi farmecului tinerese, cruţându-l de lupta pentru dragoste, o bagatelizează în ochii lui, dragostea devenind un simplu sport superficial al frumuseţii.

– Argumentare de avocat, Oana. Sunteţi deopotrivă de frumoşi. Şi tu ai succese. Eşti leneşă, dar nu te poţi plânge că treci neobservată. Atunci, surioară, de ce nu judeci complect. De ce succesele tale ţi-au lăsat religia dragostii, fără să te deprindă cu sportul superficial al frumuseţii...

– Eşti prost... ca un judecător! Femeile...

– Ştiu tot cântecul. Voi aveţi iluzia că sunteţi făcute pentru dragoste, când, în realitate, sunteţi supuse, întocmai ca bărbaţii, acelorași legi. Femeile care iubesc sunt tot atât de rare ca şi bărbaţii care iubesc. Dragostea are intensităţi diferite, care îi schimbă oarecum şi substanţa. Netalent, talent, geniu. Geniul e rar. Şi dragostea e rară. Versificatori sunt mulţi. Deopotrivă de mulţi şi îndrăgostiţii... Dar de ce mai vorbim noi atâta?

„Îţi mulţumesc adânc, pământ,
Că mi-ai dat viaţă să te-avânt..."

– Prostule! zâmbi Oana, sărutându-l. Sigur că poate iubi. Vorbeam despre trecut.

– Acum începe viitorul.

– Speranaţa viitorului.

– Oncuţa, eşti tare proastă. Am să-ţi spun ceva nou despre Tudor. În noaptea când am sosit la Bucureşti, mi-a venit din senin – sau din vin – să-i fac o farsă, şi i-am spus că sunt căsătorit; că tu, Oana, Oncuţa, eşti soţia mea.

– Ştiu. „Doamnă tânără", zâmbi Oana, regăsind învăluirea ca de crinolină a vorbelor de-atunci.

– Nu ştii de ajuns niciodată, o! femee atoateştiutoare! Ascultă. Auzind acestea, Tudor a sărit la mine. Niciodată nu l-am văzut atât de emoţionat. Se uita la mine ca la poarta nouă, cu ochii îngereşti ai viţeilor.

– Petruş!

– Crede-mă. Se prostise. Era splendid. Mi-a spus : „Tu cunoşti acest miracol? Să te aştepte o femee!" Oncuţa, ia aminte, în veacul nostru, astfel de vorbe spuse de un om frumos ca Tudor! E minunat!

– E minunat! reluă Oana poleită de zâmbet.

– Câtă evlavie a dragostii într-o astfel de exclamaţie! Ce nostalgie a femeii-care-aşteaptă!

– Atunci nu-l aşteaptă nimeni?

– Tu!

– Spui tu! „Lampa din urmă arde atât de dulce că paşii calcă pe umbra inimii". Dă, Doamne!

– Oncuţa, iartă-mă, dar îmi vine să casc! Ştii câte ceasuri sunt? Două jumătate. Azi noapte n-am închis ochii. Iar mâne...

– Tot la cinci dimineaţa?

– Mai întrebi! Lasă, Oncuţa, mâne dimineaţă vine şi Tudor.

– Atunci?

– Noapte bună, căscă el, îndreptându-se spre uşă.

– Nu, îl opri din urmă glasul Oanei. Bună dimineaţa.

CAP. IV

– Bună dimineaţa, Oana!

Dimineaţa găsi inima Oanei, devenind dilatarea spaţială a unui mare zâmbet.

Oana vroise să-l întâmpine la poartă chiar. Pe urmă însă renunţase, rămânând numai cu capul la fereastră, ca să vadă de acolo dacă întâia lui privire va fi pentru fereastra ei.

Se scoborî atât de repede – cu inima de-a rostogolul – să-i deschidă ea, cu mâna ei, uşa de la intrare, încât îşi răsuci glezna. Îi deschise uşa, şchioapă, cu lacrimi în ochi, muşcându-şi buzele. Nu mai putea să calce. Servindu-se de mâni ca de nişte cârje, se lăsă la picioarele lui, pe întâia treaptă a lumilor.

Tudor veni alături de ea, pe treaptă, o privi, adunând-o snop în ochi, şi-i sărută pe rând mânile încolăcite, găsindu-i-le cu mişcarea capului aplecat. Apoi spuse:

– Mi-a fost dor de tine. Îmi pare bine că te văd.

Piciorul căzu din mânile Oanei, cu răsunet, pe durerea gleznei.

– Vai!

Lacrimi. Zâmbet. Strălucire. Plâns.

Vroi să se ridice şi să fugă.

Nu putea. Tudor o luă în braţe şi în leagănul acesta o purtă înalt pe scară până în odaia ei, aşezând-o pe divan.

– Te doare?

Îl privea, cu ochii când albaştri şi când vineţi, viscoliţi de fulgere, – în aurul părului şi al soarelui care cădea cu cald torent din nuc drept pe covor.

Lumină până la durere.

Soarele era un tânăr care o privea cu ochi albaştri. Ardea lângă el. Cumpite transparenţe în care se mişcau lumini şi umbre peste lume. Raiul aşa începe. Oana închise ochii, ghemuindu-se în ea. Respira repede. Îl auzi plecând. Deschise ochii. Odaia redeveni odaia ei, cu pete mari de soare, ca urma unor paşi veniţi din cer. Număra timpul cu bătăile inimii, din ea scuturat clipă cu clipă.

Auzi paşi mai grei. Uşa se deschise şi Tudor apăru înalt, auriu, cu ochi albaştri, aducând în braţele care o purtaseră pe ea un mare coş de papură.

Oana nu întreba nimic. Orice se putea întâmpla: fereastra să capete ochi şi aripi de înger, uşa să devie o pădure de aramă, iar covorul, un necuprins de mare lac acoperit de nuferi.

Jos pe covor, Tudor îngenunchiase, desfăcând legătura coşului.

Apoi din coş – tot ce se întâmpla era numai lumină şi culoare – mâna lui apăru cu un măr. Îl şterse cu batista lui, dându-i strălucire de cireaşă, şi-l puse lângă obrazul Oanei. Cu altul făcu la fel. Şi cu altul. Treptat, trupul Oanei căpătă contur de mere Ionathan, iar sufletul ei deveni hotarul aromelor lor. Veneau cuminţi din coş, ca după un somn lung, iar lângă Oana şi în soarele odăii zâmbeau cu strălucire nouă de cireaşă şi-şi dădeau aroma ca o floare dintr-un pumn deschis.

Dar mai erau şi mai erau şi tot erau ca dintr-un coş vrăjit în care o livadă ar fi încăput întreagă. Iar vrăjitorul tânăr le scotea ca însuşi Fiul Soarelui, dându-le frumuseţă pe obraz şi strălucire fericită, punându-le pe masă şi pe poliţă şi pe fereastră, pretutindeni.

Mere! Mere! Mere!

Cum strigă ţigăncile de primăvară: Hai la ghiocei, ghiocei! ghiocei! subt cerul ţigăncilor şi al ghioceilor.

Doi tineri de aur cu ochi albaştri şi numai mere-mere-mere, ca nişte vorbe deşteptate în vechiul rai al omului.

Cu batista merelor, Tudor îşi şterse fruntea năduşită. Râdea cu ochii înspre Oana.

– Eu le-am cules, cu mâna mea, bucată cu bucată. Pentru Oana cea frumoasă. Pentru Oana cea dulce. Pentru Oana cea cuminte. Pentru Oana cu ochi albaştri. Pentru Oana cu păr de aur. Pentru mânile Oanei. Pentru dinţii Oanei. „Meri buni, daţi-mi pentru Oana". Aşa i-am rugat pe dumnealor merii din livada de la Vorniceni. Şi dumnealor merii mi-au spus: „Ia

mere pentru Oana câte vrei. Şi spune-i Oanei", mi-au spus merii, „spune-i Oanei să ne ierte că nu i le aducem singuri, că suntem tare bătrâni şi nu ne mai ţin picioarele". Şi m-am făcut eu Tudor pelerinul merilor şi am venit numai cu mere la Oana. Bună dimineaţa, Oana. Ridică-te.

O aştepta în soare şi-n aroma merelor, cu braţele întinse.

Spune Iisus în Evanghelie lui Lazăr: Ridică-te.

Şi Lazăr se ridică.

Îi spune: Mergi.

Şi Lazăr merge.

Oana se ridică, îşi strânse buzele cu dinţii pân la sânge, călcă peste durerea ei şi se apropiè cu mânile întinse, ca şi cum ar fi plutit.

Şi înainte de-a ajunge, toate merele se adunară roşii într-o vorbă de miracol:

– Ouă roşii, Tudor.

– Da. Hristos a înviat.

– Adevărat a înviat.

PARTEA A ŞASEA

"O CE DIMINEAŢĂ, DOAMNE, PESTE LUME!"

CAP. I

Ardeau patru mari lumânări de ceară albă în odaia Domniţei, la căpătâiul şi la picioarele roabei lui Dumnezeu Raluca.

Patul Domniţei parcă plecase, rămânând solemn în mijlocul etacului, cuprins, dincolo de zidurile depăşite ale vieţii, între Miază-Zi, Miază-Noapte, Apus şi Răsărit, cu însoţirea întru cer a lumânărilor aprinse. Moartea îi lumina obrazul ca o lună pogorâtă numai asupra adormiţilor de veci, îndepărtând-o straniu de toate şi de toţi, deşi o lăsa încă între ei, fără să-i mai aibă.

Madama Lenţa Panţâr veghea pe un scaun la căpătâiul patului, cu ochii bulbucaţi de plâns şi gura strâmbă, nedormită, nesulimenită, fără ţigară, între muştile uitate pe obrazul ei, alungându-le numai pe cele care tulburau obrazul moartei. Mânile Lenţei – ca şi pendulul – făceau încă treaba lor de o viaţă întreagă în slujba singurei lor stăpâne. Îi potrivea mereu guleraşul de dantelă, cutele rochiei, aruncând în răstimpuri câte o privire iute spre buzele de unde izbucnea glasul. Dar apa vie, pe malul căreia trăise Lenţa, îngheţase deodată, albă, într-o iarnă fără primăvară.

În cealaltă parte a căpătâiului veghea Maestrul Troia, cu faţa tăiată în dreptul buzelor de două dungi amare. Îi crescuse Maestrului mărăciniş de barbă sură, amintind zburlirea bătrâneţii lui Victor Hugo. Moş Troia.

Călugărul Alfeu şi Fratele Ciubeică ceteau rugăciuni, Ciubeică mai având în grijă şi mucul lumânărilor.

Samuel Fiţig, uscat ca o anatomie în redingotă, cu nasul şi mai ascuţit, şedea pe un scaun în odaia de alături, cu ţigara aprinsă şi demnitatea unei tăceri filosofale.

Veneau mereu țăranii de la Vorniceni și cei din satele vecine. Dar numai femei și moșnegi. Căci mobilizarea declarată după cedarea Basarabiei ș-a Bucovinei pustiise satele de bărbați. Femeile priveau, cu palma adusă peste gură și ochii încremeniți la strălucirea de icoană împodobită a roabei lui Dumnezeu. Moșnegii satelor făceau cruci largi, se rugau în genunchi pentru sufletul odihnitei, îi sărutau mâna și plecau. Alții veneau necontenit, dând vastelor încăperi cuprinse de noaptea zilei și de noaptea vieții o mișcare de biserică.

De jur împrejurul catafalcului, cam pe lângă ziduri, fetele Domniței, cu tinerețea rămasă ca un cor oprit, își priveau stăpâna pierdută.

*

* *

– Viperă încălzită la sânul meu, ființă perfidă, copil nelegiuit, ai s-o vâri în mormânt pe mama ta...

Așa-i spunea Domnița în anii ei lui Coca Duduș, buzdugănindu-l cu inima răsfățului. Dar soarta îi luase vorba de pe buze, împlinindu-i-o năprasnic. Căci Domnița murise cu zile, o vorbă numai curmându-i-le.

Privea de la fereastra ei, cu lampa stinsă, înserarea sfârșitului de Iunie pe trandafirii abea reînfloriți. De câtva timp așa-i plăcea Domniței, să rămâe mai în umbră, ca ascunsă în fundul unei loje de avant-scenă. Cu câteva zile înainte primise o scrisoare de la București. Cu toate că trecuseră cinci ani de când n-o mai văzuse pe Nina, scrisul ei era în fiecare zi subt ochii Domniței care-și răsfoia mereu memoriile dictate Ninei. Așa că deîndată Domnița recunoscuse scrisul de pe plic.

„Iubită Domniță și stimată prietenă,

După o ingratitudine de durată istorică, cinci ani, dacă nu mă înșel, evenimentele m-au adus din Franța învinsă în România.Sunt la București de două zile, încă nedezmeticită. Mai mult pe pragul patriei uitate, decât înlăuntrul ei regăsit. Întâiul meu gând românesc s-a îndreptat spre Domnița Vornicenilor.

Da, Domniță. Poate că n-ai uitat cu totul cochetăria mea de-a spune adevărul cu spontaneitatea minciunii. Luna petrecută la Vorniceni e cea mai frumoasă amintire din România. Numai lângă Domnița m-am odihnit, dincolo de lupii care m-au înconjurat întotdeauna, deprinzându-mă să zâmbesc cu inima cât puricele. Îți mai aduci aminte de mine, Domniță? Îmi spuneai Ninoșca! Regăsești vorba? Eu încă o ascult. Nu numai acum. Și la Paris. Îmi era ca o amintire de la bunici, de la alți bunici decât acei care n-au avut răgaz să-și alinte nepoata.

Dar memoriile Domniței? Le mai cetește Domnița? Regăsește urechea Domniței râsetele și conversațiile pe care slova și caetul nu le-au păstrat?

Dar Madama Lența Panțâr, Lențuca, tot se mai îmbracă în rochie mauve? Dar Maestrul Troia, tot cu sticla și cu Victor Hugo? Dar fetele Domniței, tot frumoase? Dar trandafirii Domniței, tot vrednici de stăpâna lor? Dar Conu Sami, tot nelipsit?

Dar C. D.-ul?

– Huește casa!

Mai huește casa, Domniță? Sau tânărul Tudor Alcaz e soț și tată, cuminte, așezat, cu ocupațiile și ambițiile lui?

Eu însă, draga mea Domniță, cu egoismul meu feroce, aș dori ca toate să fi rămas cam așa cum le-am lăsat în ceasul acela neuitat de toamnă – fosnesc încă în amintirea mea copacii toamnei de la Vorniceni, ca rochia de bal a Annei Karenina, – în ceasul acela de toamnă, când Domnița m-a însoțit la gară, cu Madama Lența pe capră – o văd prin voaleta mauve, alături de mustețile lui Ilie vezeteul, – ajunse din urmă de Coca Duduș care venea călare să-mi aducă ceva uitat...

Scrisoarea pe care ți-o scriu acum, abea sosită din Franța, parcă nu eu o scriu, ci numai o recitesc, adusă de călărețul care ne-a ajuns din urmă în apropierea gării.

Mi-e frică, Domniță, să mă uit în oglindă. E teribil să fii femee, să spui „au trecut cinci ani" și să știi că există obiectivitatea oglinzilor alături de emoția amintirilor. Nu uit cum îți spuneam la Vorniceni că omul trebue să lepede trecutul care îngreue și moleșește, ducându-se numai spre viitorul care te face ager și combativ. Dar acum, Domniță, am îmbrăcat fără să vreau rochia de mătasă lungă a trecutului, și iată-mă femee, în ceas târziu, ca toate cele care nu mi-au fost surori până acum.

Râzi, Domniță!

Nina nu mai scrie la biroul de lângă fereastra deschisă spre C.D., cu spinarea implacabil aplecată asupra muncii ordonate; acum Nina e și ea o lecuță de Domniță care n-are cui își dicta memoriile, și care, cu fruntea pe genunchii Domniței de la Vorniceni, spune c-o bucurie ostenită: M-am întors, Domniță. Dar nu m'așteaptă nimeni.

Nina".

*

* *

Domnița își șterse ochii, recitind scrisoarea cu un nod în gât. Apoi, dregându-și glasul răgușit, o chemase pe Lența.

– Scrie! îi poruncise Domnița.

Lența luase plaivazul.

Doamnei Nina Tomaş
Hotel Athenée Palace
Strada Episcopiei No. 1.
Bucureşti.

„Dragă mea Ninoşca..."

– Iaca dracu!
– Taci, Lenţa, nu mai trăncăni ca cioara în salcâm! Scrie.

„Draga mea Ninoşca, scrisoarea ta a răscolit la Vorniceni toate amintirile scumpe. Cum să te uit? Noroc că mâna Domniţei nu ajunge până la Bucureşti! Ai vedea tu, Ninoşca! Fă bine şi lasă oglinzile în plata Domnului, ia-ţi tot colabalâcul şi înfăţoşază-te cât bat din palme la Vorniceni.

Nu cumva să aud tocmală la venit, c-o trimăt pe Lenţa călare să te aducă cu hotel cu tot, legată burduf. Îţi pregătesc aceeaşi odae, cu dulceaţă de rod şi trandafiri acum înfloriţi. Răspunde-mi urgent când vii şi ce să-ţi fac de mâncare.

A ta prietenă fidelă,
Raluca Andronic Ceaur Alcaz".

Acest text era o „depeşă" urgentă cu răspuns plătit.
– Câte cuvinte să plătesc, Domniţă scumpă?
– Întrebi şi tu, Lenţo, ca să te afli în vorbă! Tu de câte-ai avea nevoie?
– Dă, Domniţă, *à la rigueur*...
–Ia slăbeşte-mă cu franţuzeasca ta de coţofană! Pune şi tu acolo cincizeci de cuvinte.
– Vă-leu! Domniţă scumpă!...
– Ce, nu-ţi ajunge? Cincizeci-o-sută...
Răspunsul ştiut mai dinainte – căci Domniţa nu ajunsese până la pesimismul unor astfel de îndoieli – venise aşa cum îl aştepta Domniţa. Nina accepta cu entuziasm pofteala, anunţându-şi sosirea peste trei zile.

*
* *

Dar Nina nu plecase de la Vorniceni. Era ultima şi poate singura prietenă a Domniţei, descoperită pe marginea vieţii, în ceasul memoriilor. Trecuseră cinci ani de la plecarea ei, fără scrisori. La început, Domniţa suferise, căci altfel înţelegea Domniţa prietenia: cu taifas lung în prezenţă şi cu epistole şi mai lungi în absenţă.

Afla Domniţa câte ceva prin Fiţig care pe toate le ştia, văzute şi nevăzute, premergător astfel aparatelor de Radio. Dar nu-i prea plăcea

Domniței să audă gura lui Fițig între prietena ei și ea. Și cum Fițig nu îndestula decât placul clienților, Nina amuțise și în gura lui, plecând și de-acolo.

Astfel însă Domnița o păstrase ca pe cea mai proaspătă amintire a bucuriilor ei, învecinând-o și cu Vornicenii, dar mai cu seamă cu amintirile din copilărie, consemnate în memorii. Se gândea la Nina ca la o colegă de bancă liceală, păstrând-o în tăcerea acelor amintiri, căci cu Lența, Domnița nu vorbea decât despre Paris.

Anii Domniței la fereastră erau un fel de zile mari. Nu se întâmpla nimic. Aceiași țărani cu necazurile lor, aceleași fete, aceeași Lență, același Andronic, pe care îl vedea în fiecare zi, la dejun și la masă, același Troia, același C.D., în care Domnița, peste trandafiri, păstra amintirea lui Duduș, de la fereastra ei, dându-i distanța glasurilor cu ecou – Duduș! – și a cioroväelilor: Hueşte, Moldova! Pe Tudor Ceaur Alcaz îl vedea din ce în ce mai rar și mai puțin – pe apucate – admirativ intimidată de prezența lui. Își amintea prea dureros că stă puțin și pleacă, pentru a mai regăsi bucuria de-a se sfădi cu el. Când apărea la Vorniceni, nu mai „huia" decât inima Domniței. Primea în schimb năzdrăvane scrisori de la Tudor care în scris redevenea Duduș. Dar în scrisori îl regăsea ca și în amintire, oarecum departe, dincolo de ea, într'alt timp, devenit prezent numai prin suvenir.

Aida se căsătorise în Franța, rămânând a Franței.

Așa că timpul nu mai aducea nimic Domniței, devenind – cu toată aburirea colorată a faptelor de toate zilele – o calmă transparență spre trecut.

Își alesese locul de la fereastră, de unde cu greu se mai urnea. Își vedea trandafirii, casa copilului, C.D., prin râsul și năzbâtiile lui, țăranii care veneau să-i ceară leacuri și sfaturi, – și se vedea și pe ea, întoarsă în amintire, de la aceeași fereastră. Ușile n-o mai interesau.

Acolo o găsise scrisoarea Ninei, ridicând-o iarăși înspre ușile casei. Căci apropiata sosire a Ninei redeștepta în Domnița dorința de-a o primi cum se cuvine. Cu Lența și cu fetele – ca o corabie înconjurată de bărcuțe – Domnița trecu prin încăperile vaste, intrând în odaia destinată Ninei. Aceiași de odinioară. Începu mare grijitură, cu ferestrele deschise. Șaluri, covoare, trandafiri, dulap cu surprize. Domnița căpătase parcă de la Moș Crăciun o nouă jucărie: odaia Ninei. O zi întreagă Domnița dăduse porunci, cu glasul cel mare, așezată în fotoliu într-un colț al odăii, cu Madama Lența la îndemână. Fetele roiau, nemaivăzându-și capul de treabă și porunci contradictorii.

– Măi Lențo, ce ne lipsește?

– Iaca vorbă! Coca Duduș! Așa era când l-o apucat să-și facă beleaua ceia de C.D.

– Belea ai zis, pacoste! Na belea, beregheto! o pumnise Domnița. Să te-nveți tu minte, Lențo, să-mi vorbești de rău copilul!

Abea după asfinţit, odaia Ninei, ceruită, lustruită, căptuşită, tămâiată cu parfum de trandafiri, acoperită cu covor adânc, îşi găsise odihna.

– Nu mai pot! M-aţi ucis! scrâşnise Domniţa către fete, pornind cu ele şi cu Lenţa spre odaia ei.

Osteneala ei era fericită ca a gospodinelor după nesomnul nopţii cozonacilor.

– Lipsiţi din ochii mei! Să nu vă mai aud! Lenţa, dă-le să-şi cumpere mărgele.

Fetele se risipiseră; Lenţa se topise devotat în odaia de alături, aprinzându-şi o ţigară, iar Domniţa deschisese ca pe un mare eventai de bal sufletul plin.

Şi deodată auzise vorbă de ţărani. Tăranii nu ştiu să vorbească încet decât în biserică.

– Ai auzit, Moş Ţuhală?

– Ci sâ mai aud, bre?

– Ci-că l-o ucis în Basaraghia pi Coca Duduş!

– Cini ş'o făcut pacat? ucidi-l-ar Toaca!

Inima Domniţei căzuse ca un vas cu clipe în vecia vecilor.

* * *

A doua zi, cam palid, dar acelaşi pe picioarele lui, Tudor apărea neanunţat la Vorniceni. Ieşea din spital de la Iaşi. În timpul retragerii din Basarabia, la Ungheni, un evreu ascuns în podul unei case, ţintise inima celui mai chipeş dintre călăreţii care defilau cu obrajii posomorâţi şi gurile încleştate. Din coasta fiului moartea ricosase abea după o săptămână în inima mamei.

Timp de o săptămână Tudor fusese îngrijit la Spitalul Militar. I se dăduse drumul cu obligaţia imperioasă de-a se odihni, acordându-i-se un congediu medical de două săptămâni.

– Deocamdată! îl făcuse atent medicul militar.

Plecase de-a dreptul la Vorniceni, hotărât ca după două zile să zboare la Oana.

Încă din sat îl neliniştise privirea oamenilor întâlniţi, care-l recunoşteau, dar îl salutau fără căldura întâmpinării cu care era deprins. Nu oprise trăsura. Dimpotrivă, poruncise birjarului să mâe mai repede. Trecuse în galop de gloabe pe subt stejarii Vornicenilor. Casa avea acel obraz al nenorocirii pe care-l capătă ziua, când ard lumânările într-o odae şi toate uşile stau deschise.

Intrase, văzuse şi sărutase pentru întâia oară mâna rece, fără să audă glasul:

– Du-duş! Ia să te văd cum arăţi.

Glasul acela era pe ceia-lume, ca şi al icoanelor luminate.

CAP. II

La masa lungă a sufrageriei, în vasta încăpere boltită, cu pereţi înalţi şi ferestre adânci, doi comeseni: Andronic Ceaur Alcaz şi Tudor Ceaur Alcaz.

Şi unul şi altul îşi meritau numele în întregime. Deopotrivă de înalţi pe scaunele cu spetează, solemni şi taciturni. Portretele de pe pereţi, ale bărbaţilor Ceaur Alcazi, vedeau cu ochii de acolo doi bărbaţi ai neamului.

Alb pe de-a-ntregul, păr şi barbă, slab şi palid, capul jupiterian al lui Andronic se oglindea în capul altfel palid al lui Tudor.

Ani de-a rândul, Andronic, din capul mesei, îşi refugiase privirile când în portretele de pe pereţi şi când în fata lui, şi strănepoata lor, Aida. Dincolo, în celălalt capăt al mesei, era „femeia" – gândul lui n-o mai numea; nici vorba – şi copilul ei: Coca Duduş care-i purta şi pe obraz şi-n suflet detestabila întipărire cabotină.

Şi iată că tocmai în ceasul când descoperea cu apăsată nedumerire un gol pe scaunul din capul mesei – al soţiei, – ochii lui îşi dădeau seamă că Tudor era un Ceaur Alcaz. Culoarea ochilor Domniţei nu-i schimba nici portul capului, nici liniştea severă, nici fruntea cu arcadele zvâcnite, nici croiala osului frontal.

Stăteau singuri la masă, luminaţi de lămpi şi-mprejmuiţi de moarte şi durere – în casă ca şi-n ţară – doi bărbaţi ai neamului Alcaz. Cu trei sute de ani în urmă, alţii tot aşa au stat. Şi tăcerile şi vorbele, dintr'acolo şi dinspre aceia veneau, ale acestora de la capătul dinspre viaţă al neamului.

– Ce veşti mai ai, Tătuţă, de la Aida?

– *„On gèle, on jeune et on résiste":* aşa îmi scrie în ultima ei scrisoare.

– Aida e tare, încuviinţă Tudor.

– Din nenorocire nu văd în ţară oameni ca cei din neamul nostru, vorbi amar Andronic.

– Cei tari, Tătuţă, stau pe hotare – alungaţi de-acolo de ordinul de cedare fără vărsare de sânge. Ce batjocură!

– Slugi, Tudor. Unde-s boerii? Nu poţi stăpâni nici omul, nici vremea, când ai suflet de slugă. Am păstrat aici comunicatul Consiliului de Coroană.

Scoase din buzunarul de la piept tăetura dintr-un ziar. Își puse ochelarii. Ceti cu glas răsunător subt bolta de piatră:

„Consiliul, în dorința de a păstra raporturi pașnice cu U.R.S.S., a aprobat hotărârea guvernului român de a cere ca guvernul sovietic să fixeze locul și data unde ar putea să aibă loc întâlnirea delegaților ambelor guverne pentru a lua în discuție nota sovietică".

– Aşi vrea să-mi lipesc foaia pe fruntea aceasta bătrână: să vadă în fiecare zi, ei toți...

Arătă spre ochii portretelor.

– ... rușinea neamului lor. Ce spune armata?

– Fierbe!

– Bieții băeți! Ce s-a făcut cu jidovul care-a tras în tine?

– L-a ucis camaradul meu Dănescu.

– Adevărat c-au fost dezarmați ofițeri?

– Aveam ordin să nu tragem.

– Ordin! Ordin! Ordin!... Ordin să rupi din țara strămoșilor! Ordin să nu te aperi! Ordin să nu fi om! Dar cine dă ordine în țara asta? Nimeni nu-L cheamă pe El la ordine? Băiatule, strămoșii noștri au fost oameni. Am pierdut ce-am moștenit de la ei? Sau am uitat ce-avem și ce suntem? Mi-e rușine că sunt român în anul 1940. Aşi vrea să fiu alături de Raluca...

Domnița reapăru în tăcerea lor. De douăzeci și mai bine de ani, Andronic nu-i pronunțase numele. Moartea Domniței i-l înviase din somn de moarte pe buzele lui Andronic.

Dar în casa Alcazilor, Basarabia și Bucovina Moldovei erau o prezență tot atât de grea ca și a trupului Domniței.

După un timp, același gând cu viermi în el deschise buzele lui Andronic spre fiul lui.

– Băiatule, sunt trist. Ce le-aşi spune lor, arătă el spre portrete, dacă ar veni la masa noastră, alături de tine și de mine? Toți și-au dat sângele pentru țară. Toți au apărat-o cu vorba, cu sabia, cu viața. Trupul lor a fost prag țării. Ce să le spun? Să le spun Alcazilor: Bine c'ați murit voi ca să nu mă vedeți trăind în țara mea? Țara mea! A cui e țara asta? A cui vrea s-o prade. Jidovul o suge, Muscalul rupe din ea, mâne vine și Ungurul...Până când, Tudor?

– Până când se va ridica dintre noi unul care să ridice și țara cu el.

– Revoluție?

– Da, Tătuță. Ori a noastră, ori a comunismului. Începe deznădejdea. Oamenii nu mai cred în nimic. Miroase a ars, deși nu se vede flacăra. Soldații mă întrebau: Domnule sublocotenent, de ce ne mai ia de la muncă și ne ține pe socoteala țării dacă nu ne lasă s-o apărăm? Ofițerii se întreabă: Cui am jurat credință? și se miră că-i mai salută cineva. Armata e umilită. Ogoarele-s părăsite; crește foametea din ele. Frontul Renașterii Naționale

e slujul regăsirii fanariote. Dar şi cei care fac sluj ostenesc de la o vreme. „Dumnezeu şi-a întors faţa de la noi", spun bătrânii. Cei tineri Îl caută şi nu găsesc în viaţă semnele Lui. De aceea Îi uită Cuvântul. Tătuţă, dacă nu izbucneşte un război cât mai e timp, ne-ajunge revoluţia. Cea din noi, Tătuţă. Şi atunci va fi marea tragedie: căci Basarabia luată e piciorul Rusiei pe pieptul României. Nu mai luptăm pentru un steag. Moare steagul, Tătuţă!

– Te înţeleg, băiatule. Noi; cei bătrâni, am crezut în rânduială. Voi nu mai puteţi crede. Sperati în răzmiriţă şi vă înspăimântă propria voastră speranţă. Să ne-ajute Dumnezeu să izbăvim ţara. Hai să stăm cu mama.

Se ridicară unul după altul, deopotrivă de înalţi, cu spinări deopotrivă de late, cu trup croit pentru armură şi suflet pentru steag şi cruce, – plecând nu după masă din sufragerie, ci din încăperea cu chipuri a vechimii neamului.

CAP. III

Andronic făcu semnul crucii pe pragul etacului şi intră, urmat de Tudor, spunând celor de-acolo:

– Puteţi pleca. Rămânem noi.

În timp ce toţi plecau, Andronic se aşeză pe scaunul lăsat liber de Troia, iar Tudor pe scaunul Lenţei, de-a dreapta şi de-a stânga roabei lui Dumnezeu Raluca. Lumina lumânărilor îi îmbrăca în aur viu chipul rămas în împietrirea de apoi. Masiv, capul Domniţei, fără zâmbet, căpăta atâta putere în moarte încât evoca figura de copil cumplit a lui Balzac.

Fără de vânt, noaptea dormea albastră la ferestre.

Nu răsuna decât tic-tac, tic-tac, tic-tac-ul pendulei de porţelan din tinereţa Domniţei. Un păstor albastru întindea peste cadranul timpului un buchet de roze unei păstoriţe albastre. Atât mai rămânea din inima Domniţei în etacul anilor opriţi.

Şi Andronic tăcea, şi Tudor, privind-o pe Domniţa. Era între ei, cum fusese totdeauna. În jurul ei şi al lor, pe toţi pereţii, numai portrete de-ale Domniţei, înfăţişând-o la toate vârstele, în rochiile şi gătelile timpului dus. Dezordinea multicoloră a odăii ei – şaluri, covoare, albume, cadre, vase de tot felul, şiraguri atârnate, evantalii desfăcute, fotografii cu dedicaţii, perne şi pernuţe, broderii, vrafuri de cărţi poştale şi de cărţi de vizită adunate într-un enorm vas, poreclit de Duduş, pe vremuri, chiupul Domniţei, – sporea încă solemnitatea îngheţului vieţii.

Totul era oprit de lumânări aprinse, şi totuşi Domniţa continua să trăiască.

Căci într-un târziu de veghe mută, Tudor văzu ceva mai straniu decât undele de aur de pe chipul mamei: o lacrimă alunecând pe obrazul lui Andronic Ceaur Alcaz care nu întoarse capul s-o ascundă; o lăsă să cadă cu faţa deodată crispată subt încordarea frunţii.

O lumânare sfârâi, fumegând. Tudor îi îndreptă mucul, sporindu-i flacăra.

Apoi tăcerea de adânc de apă iar se aşternu pe toate, lăsându-i luminaţi în fundul ei.

Cu-atât mai straniu răsună deodată glasul lui Andronic.

– Băiatule...

Glasul venea peste trupul moartei, ca de pe un alt tărâm al vieţii.

– ... am fost nedrept cu mama ta.

Îşi adună privirile, strângând sever sprincenele, ca cei care luptă cu o migrenă.

– N-am înţeles-o. Am iubit-o când era tânără şi frumoasă.

Arătă cu o mişcare ostenită spre portretele Domniţei.

– Acolo nu e cum era.

Se uită în sus, mai presus de cele văzute, căutându-i chipul. I-l găsi şi faţa i se acoperi de melancolica împrimăvărare a bărbaţilor când regăsesc tinereţa femeilor moarte.

– Atunci am iubit-o. Curând însă m-am despărţit de ea. Odăile noastre au devenit străine. Mama ta, băiatule, a rămas singură în casa bărbatului ei.

Îşi limpezi fruntea, trecându-şi mâna peste cutele ei şi peste părul pieptănat cu grijă.

– Nu i-am iertat pierderea frumuseţii, deşi eu am adus-o aici, eu am închis-o la Vorniceni, luând-o din viaţa ei şi îngropând-o între zidurile geloziei mele. Nu mi-a făcut nici o imputare la Vorniceni, dar s-a resemnat să devie altă femeie decât aceea pe care o cunoscusem şi iubisem la Paris. S-a îngrăşat în captivitatea pe care i-am impus-o, acceptând legea mea, dar dându-mi, fără să-şi dea seama, plata faptei mele. În câţiva ani n-am mai recunoscut-o. Eu i-am spus „Domniţa" la Paris, când m-am îndrăgostit de ea, oferindu-i numele meu. Dar zeci de ani, după ce şi-a pierdut frumuseţa, numele ei s-a şters de pe buzele mele. Înţelegi, băiatule, o viaţă întreagă mama ta n-a avut nume pe buzele bărbatului ei. N-am avut lealitatea să-i spun totul, sau ceva măcar. Am tăcut, am suferit şi am făcut-o răspunzătoare de suferinţa vanităţii mele. Am dispreţuit-o cu vrăjmăşie, evitând atingerea ei, vorba ei, privirea ei. I-am dat bani, crezând că-mi cumpăr dreptul libertăţii. Şi ca bărbat m-am socotit dezlegat şi am trăit liber, călcând legământul tainei bisericeşti. Da, băiatule, tatăl tău a călcat strâmb, fără să-şi plece fruntea vinovată. Diavolul mi-a trimis un singur cuvânt pentru mama ta: Cabotină. Nu i l-am spus, dar l-am gândit. L-am gândit de

mii de ori în casa asta. Îl aud acum răsunând în odaia sfârșitului, și-mi pare că ascult clopotul netrebniclei mele... Biata Domnița! Era prea multă viață în ea, ca o dată cu renunțarea la frumuseță și cochetărie să moară de-a binelea în mormântul conjugal. A găsit scăparea tot în amintirea teatrului de unde o luasem. Da, a rămas actriță în viață. A jucat teatru. Și în îmbrăcăminte și în vorbă și în gest a căutat numai culorile tari și izbitoare. Dar nici copiii nu se joacă cu mai multă inocență decât biata Domniță! N-a fost nici rea, nici acră, nici perfidă. Toți a iubit-o în casă și în satele dimprejur – afară de mine – și toți o regretă. Cu ea au murit Vornicenii. Da, băiatule, cu Domnița au murit Vornicenii, căci bătrânețea mea nu mai are puterea Domniței. Și între mine și oamenii de la noi e o prăpastie plină de respect, dar prăpastie. Nu mai pot găsi calea inimii spre oameni. Când mă văd, îngheață. Cu inima veneau numai la Domnița lor. Și aveau dreptate. Cine vrea să-și ascundă inima față de oameni, și izbutește s-o ascundă, poate c-o dezvață să mai iubească pe oameni și o pierde. A trebuit să moară Domnița și s-o văd între lumânări, ca o lacrimă să găsească din nou drumul inimii mele spre oameni: spre fiul meu Tudor. N-o silesc, băiatule. O las în voe să-mi umilească trufia și să-mi ușureze durerea. Căci sufăr, băiatule. Am pierdut o ființă care mi-a fost scumpă. Și n-am știut s-o găsesc înainte de-a mi-o lua Dumnezeu. Acum e a Lui. Am rămas singur. Dar asta, băiatule, e pedeapsa mea, pe care trebue să o primesc și să o consider necesară, ca să mă pregătesc și eu pentru cele ce vin la capătul vieții. Vreau să-ți vorbesc despre tine. Și cu tine am fost nedrept, refuzându-ți inima pe care n-am dat-o decât Aidei. Am sperat, când te-ai născut, că vei fi așa cum te doream eu: adică altfel decât mama ta, opusul ei. N-am văzut în vitalitatea ta, moștenită de la Domnița, decât o continuare ereditară a cabotinismului pe care i-l atribuiam atunci. Și te-am judecat mereu sever, fără să te iubesc. Turbulența adolescenței mi s-a părut o răzvrătire împotriva mea, o sfidare a autorității părintești, – și te-am disprețuit, alungându-te, de către ori ai încercat să te apropii de tatăl tău. Desigur că ai greșit de multe ori în copilăria și tinerețea ta. Dar omul se formează nu numai prin virtuțile moștenite, ci mai cu seamă prin greșelile învinse. Te limpezeai, trăind după îndemnurile ființei tale. Dar eu nu te vedeam decât tulbure, din ce în ce mai mâlos, nevrednic de numele neamului tău...

Andronic făcu o pauză. Fața i se înfierbântase. Fruntea se deschidea mai severă. Gura căpătase un contur implacabil.

– Tinerețea ta, băiatule, privită de lângă trupul Domniței, mă face să înțeleg abea acum cuvântul revoltă. Era la temelia casei noastre o mare și grea nedreptate: mama ta era văduvă cu bărbat în viață. Tatăl tău, care trebuia să fie legea casei, și să merite să fie, o călca subt ochii celor supuși acestei legi. Nimeni n-a îndrăznit să lupte cu legea nedreaptă. Copilăria și tinerețea ta au fost revoltă. Cu multe păcate, cu multe greșeli, cu multe exagerări, – dar toate aceastea sunt cuprinse, îndreptățite și purificate în

acțiunea revoltei. În ceasul acesta amar pentru țara mea și pentru casa mea, trebuie să-mi lepăd năravul orgoliului, recunoscându-mi greșalele. Nu merit să mai fiu stăpânul acestei case și al acestor locuri. Te-așteaptă pe tine. Până atunci, până când vremurile se vor potoli, îngăduindu-ți să te întorci la casa ta, eu mă socot un simplu locțiitor al autorității tale. Atunci, dacă Dumnezeu îmi va porunci să mai trăesc, voi lua drumul acelora din neamul nostru, care și-au răscumpărat păcatele prin post și rugăciuni. Voi întemeia o mănăstire și voi trăi întru Domnul, deprinzându-mă să-L caut în genunchi... Iată, Tudor, începe dimineața. Îți cer iertare ție și mamei tale.

Câtva timp Andronic, în genunchi, se închină lângă trupul Domniței.

Alături de el, tot în genunchi, Tudor plecase fruntea, închinându-se în gând.

Ferestrele se luminau. Un vânt de dimineață aducea parfumul tămâios al munților, înclinând flacăra lumânărilor.

Se ridicară odată și alături, cum și îngenunchiaseră.

– Tătuță, hai să culegem trandafiri pentru Domnița.

CAP. IV

Era atâta veselie de soare și de glasuri în văzduhul limpede hotărnicit de munți albaștri, și atâta albeață de straie țărănești adunate de prin satele văii, încât înmormântarea Domniței fu ca un hram al inimii rămase.

Mulțimea se îndepărta, prefirându-se printre morminte, lăsându-i singuri pe Andronic Ceaur Alcaz și pe Tudor Ceaur Alcaz. Tudor făcu semn cuviosului Alfeu care rămase cu Conășelu, grădinarul Domniței, apropiindu-se de mormânt.

– Stai, Tătuță, îl pofti Tudor.

Abea atunci Andronic observă banca nouă de lângă mormântul abea închis. Se așeză pe bancă, uitându-se întrebător la Tudor.

– Tătuță, banca e pentru noi.

Andronic zâmbi cu blândețe, înțelegând că banca era numai pentru bătrânețea lui alăturată noului mormânt.

Cu oamenii lui, Tudor hotărâse tot, în câteva ceasuri, pregătind și banca tovărășiei.

– Tătuță, îi facem o cruce de stejar și o grădină de trandafiri. Mata vei avea grijă în lipsa mea de trandafirii Domniței.

– Îți mulțumesc, Tudor, că te-ai gândit la mine. Voi avea grijă de trandafirii Domniței. Îți mulțumesc și pentru bancă.

– Tătuță, ai stat de-ajuns în soare. Ai nevoe de puțină odihnă. Lasă-mă pe mine.

Andronic îl ascultă și porni singur spre casă.

Tudor rămase cu Alfeu, cu grădinarul și cu trandafirii.

– Unde-i Lența?

– Coca Duduș, a spus că se duce la gară.

– Pentru ce?

– Vine o dudue de la București.

Sprincenele lui Tudor se ridicară. Oana? N-avea de unde să știe.

– ... O prietenă de-a răpo... De-a Domniței, reveni Conășelu.

– Ia cheam-o la mine.

Grădinarul porni în goană; dar se opri din drum, căci Madama Lența apăruse în trăsură.

– Madama Lența!

Capul cu clopot de voal negru făcu o mișcare înspre glas.

– Te cheamă Coca Duduș.

– Lasă că mă duc eu, hotărî Tudor, pornind spre vale. Pe cine aștepți la gară? o întrebă el cu blândeță, ajungând la trăsură.

– Vine Duduia Nina. Nu știai?

– Care? Cine?

– Duduia Nina, prințișorule! Care-a fost la noi când trăia biata...

Nu mai putu continua din pricina plânsului.

Tudor făcu semn vizitiului să pornească. Rămase în drum, între cimitir și numele reapărut în viața lui după cinci ani, iarăși, ca și odinioară, pe buzele Lenței. Acum Lența purta văl negru. Moartea Domniței era pretutindeni: și între numele Ninei și sufletul lui Tudor.

Se duse din nou la mormânt, așezându-se pe bancă. Conășelu și Alfeu pregăteau pământul anume ales să priască trandafirilor. Mirosea iarba cum numai în cimitire miroase. Pe crucile de lemn sclipeau șiruri roșii de Vaca-Domnului. Bâzâiau albine. Creștea căldura lor și a trandafirilor. În zare munții pâlpâiau albaștri.

„O ce dimineață, Doamne, peste lume!
Râd în clipe fetele luminii
Sprinten curge Bistrița în spume
Fumurile duc în cer arinii".

Vine soarele de la cules sulfină
Cântă în destine sonatine
Zările-s ca vinele pe tâmpla fină
Sufletul e lemn de violine..."

Nimic nu moare în cumplitul pământ al inimii!

„E păcat să dormi, după o noapte
Risipită-n gesturi de paiață.
Ași dori să te cunosc, scriu șoapte,
Cu un coș de portocale, într-o piață

De oraș străvechi și afumat
Cu Mitropolii medievale.
Eu să fiu, de pildă, împărat
Tu, cum am mai spus, cu portocale.

Să-mi întinzi un fruct de aur moale
Să văd ochi și dinți de lup râzând...“

O revăzu în fulger de soare, pe banca de lângă stejarul Chioaei.

„Să ghicesc în tine portocale,
Calul să necheze, brațul, blând

Să te ia în fruct ș-aproape goală.
Calul să pornească înainte.
Să fii tânără, să fii fierbinte,
Fată cu miros de portocală.

Și să vadă astfel dimineața:
Tinereță de-mpărat călare,
Portocală dulce, fată mare,
Prin cetăți unde s-aprinde viața“.

Și deodată, Domnița apăru atât de vie din ritmul inimii de adinioară încât își îngropă obazul în palme, și cu hohote mari, care-i zguduiră spinarea, plânse: mic, copil, alături de ultimul pat al mamei.

– Pinge!

CAP. V

Caii nechezară de departe. Sporea pe șosea norul de colb aprins al trăsurilor de vară.

Tudor porni printre morminte, coborându-se în drum, pe subt stejarii Vornicenilor. Trăsura se opri în dreptul lui. Răsăriră odată unul în ochii

celuilalt în marea lumină. O secundă i se păru lui Tudor că trăsăturile Ninei s-au ascuțit. Dar ochii ei verzi o rotunziră din nou, suprapunând-o amintirii.

Tudor, în uniformă, era palid și tare înalt subt stejari, asemuit la chip cu tinerețea sfinților războinici de pe icoane. Întinse mâna Ninei, ajutând-o să se coboare din trăsură, și fără cuvânt porni cu ea spre cimitir. Lența venea după ei. Se opriră lângă mormânt. Nina recunoscu pe Alfeu și pe Toader Conășelu, zâmbindu-le prietenos. Dar nici Alfeu, nici Conășelu nu-i dădură zâmbet, văzându-și mai departe de trandafiri.

Deasupra cimitirului cerul purta culoarea ochilor Domniței.

– Să mergem acasă, hotărî Tudor. După ce isprăviți, vorbi el către ceilalți, vă dă Lența rachiu.

Coborâră dealul, urcându-se în trăsura care-și reluă drumul spre curte, pe subt umbra stejarilor, cu Lența pe capră alături de vizitiu. În cerdacul casei, așezat la umbră, cu țigara aprinsă, Fițig. Se ridică, punându-și ochelarii.

– Duduia Nina! Ce surpriză! Ce plăcere! Când v-ați întors de la Paris? Ce s-aude? Ce să se mai audă de gura tunului!

Se pregătea să-i însoțească în casă, prezidând deocamdată la coborârea bagajelor din trăsură, cu o privire care inventaria.

– Coane Sami, te așteaptă trăsura. Ilie, îl conduci pe domnul Fițig, porunci Tudor vizitiului.

Fițig clipi, își puse pălăria, o scoase din nou, salutând cu respect, și se urcă în trăsură.

Urmată de Tudor și de Lența, Nina intră în înghețul Alcaz al casei din care plecase Domnița. Odăile îi apărură de la început prea mari și friguroase, cu toate că soarele de vară pe ferestrele deschise trimetea căldură și lumină. Fetele Domniței dispăruseră: erau la praznic. Răsuna tăcerea în marea casă. Nina se uită în urmă spre grădină. Revăzu trandafirii și în fund C.D.-ul.

Dar glasul lui Duduș lipsea ca și al Domniței.

Casa era apăsător tăcută.

– Lența, ai pregătit odaia?

– Lasă, prințișorule, că știe Lența. Doar ce-am făcut noi cu biata...

Iar o găsi jelania cu lacrimi și suspin. Nina o luă de după gât, pornind cu ea.

Tudor intră în odaea Domniței, oprindu-se lângă fereastră. Privea peste trandafiri înspre ferestrele oblonite ale C.D.-ului.

„Pleacă Doamna de la noi
Vine toamna munților
Zarea se-negrește-a ploi
Pleacă Doamna de la noi,
Munților, cărunților!"

O revăzu pe Nina plecând, alături de Domnița, cu Madama Lența pe capră, acum cinci ani.

Dar n-o văzu sosind, deși acum câteva clipe o întâmpinase și însoțise.

Același vezeteu, Ilie, cu mustețile lui lungi, aceeași Lență, aceeași trăsură, – și Nina.

Se așează ostenit la biroul Domniței, luându-și capul în mâni. Nu închisese ochii toată noaptea. Rana și spitalul îi împuținaseră rezistența. Ar fi dorit mâna Oanei pe frunte.

„Tare-i albă mâna ei!
Fată blondă ca Mireille,
Pentru candela icoanei
Nu e decât mâna Oanei".

Și Nina?

Dar n-o vedea nici pe Oana, nici pe Nina. Era singur, în odaia în care Domnița nu mai era. Stătea fără de gând, într-o treptată amorțire, și adormi acolo, cu capul pe birou, ca și cum s-ar fi cufundat în lectura unei scrisori venite de departe.

*
* *

Așezată pe un scaun în odaia Ninei, Madama Lența își scoase clopotul de voal negru. Cu tabachera pe genunchi, răsucea o cogeamite țigară de vagmistru, urmărind toate mișcările Ninei.

– Și zi ne-ai uitat! oftă Lența a vorbă lungă.

De la gară, tot drumul tocase la urechea Ninei, după ce plânsese la scara vagonului, la ușa gării și la scara trăsurii, spunând Ninei cum a găsit-o moartă pe Domnița ei, cum a gătit-o, ce rochie i-a pus. Numai despre Domnița vorbise kilometri. De la o vreme Nina își amintise glasul și vorbele Domniței:

– Cârâi și tu, Lențo, ca cioara pe cracă!

Dar acum obrazul Lenței, scăpat din clopotul negru al doliului, se învăluia în fum de tutun, slobozindu-și gura ca la cumătrie, în timp ce ochii ei o îmbulzeau pe Nina.

– Nici tu scrisorică dulce! Nici tu cuvințel de onomastică și de Sfintele Sărbători! Nici tu depeșă! Ioc! articulă Lența cu expresie de papagal, sunând în dinți unghia degetului mare.

Aflând de moartea Domniței, Nina își lăsase valizele la șeful gării, alegând numai două dintre ele, cu cele necesare pentru o zi sau cel mult două, dar și cu rochii pentru orice eventualitate. Moartea Domniței îi

răsturnase toate proectele. Căci revenirea la Vorniceni căpătase şi nuanţe de pelerinaj sentimental abea după ce scrisese Domniţei.

Înainte de-a scrie Domniţei, Nina se pieptăna în faţa oglinzii – aşa gândea mai bine, în mişcarea ritmică a braţelor, faţă-n faţă cu ea însăşi, – meditând care-ar fi formula cea mai propice pentru demersul proectat. Nu găsea tonul scrisorii, după cinci ani de tăcere, de-a lungul cărora Domniţa, Vornicenii şi restul deveniseră un simplu amănunt balcanic al trecutului. Ieşise în balconasul odăii de hotel, privind de-acolo Bucureştiul. Nişte domni de jos, oprindu-se din drum, se uitaseră stârniţi la subţiimea ei de băeţel prelung, cu păr bogat de fată, revărsat pe umeri. Dar Nina n-avea timp pentru astfel de detalii. Contempla Bucureştiul, totalizându-l într-o privire balzacian avidă. Va izbuti, cum isbutise şi la Paris până în clipa când îşi dăduse seamă că e primejdios să fii străin – chiar femee – într-o Franţă care învia din deznădejdea înfrângerii prin hotarele regăsite ale naţionalismului aspru. Dar nu era deloc melancolic sufletul Ninei pe balconul hotelului Athenée Palace.

Întâiul ei proect bucureştean era o revistă pentru femei, în care să le înveţe deopotrivă să-şi îmbrace şi dezbrace trupul ca şi sufletul. Dar avea nevoe de capital; pe-al ei, adunat în Franţa, nu voia să-l riste în întreprinderi nesigure mai cu seamă din cauza evenimentelor. Gândul dintâi spre Vorniceni nu pornise către Domniţa, ci spre averea leneşă a neamului Alcaz. Prin Domniţa, Nina vroia să deştepte bănetul Alcazilor, pornindu-l la luptă subt comanda ei. Dar poarta de intrare la Vorniceni era numai inima Domniţei. Nina făcuse efortul metodic de a-şi reaminti tot: memoriile Domniţei, oamenii de-acolo, raporturile dintre ei, specificul atmosferii. Nu era decât o recapitulare prealabilă luptei, aşa cum la Paris se informa meticulos despre toţi bărbaţii de care avea nevoe. Niciodată nu luptase acordând surprizei caracterul de noroc posibil; dimpotrivă, înlătura surpriza sistematic prin informaţii preliminare. Luptele ei erau tot atât de ordonate ca şi caetele universitare, la care renunţase.

Când se aşezase la masa de scris, materialul Vorniceni era clasat în mintea ei, dar formula scrisorii încă n-o găsise. Şi deodată se pomenise scriind, fără plan, improvizând.

Scrisoarea ofta feminin:

„Îţi mai aduci aminte de mine, Domniţă? Îmi spuneai Ninoşca. Regăseşti vorba? Eu încă o ascult. Nu numai acum. Şi la Paris..."

Mintea.

„Îmi era ca o amintire de la bunici, de la alţi bunici decât acei care n-au avut timp să-şi răsfeţe nepoata".

Mintea.

„Eu însă, draga mea Domniţă, cu egoismul meu feroce..."

Nu mintea.

„... aşi dori ca toate să fi rămas aşa cum le-am lăsat în ceasul acela neuitat de toamnă – foşnesc încă în amintirea mea copacii toamnei de la Vorniceni ca rochia de bal a Annei Karenina –..."

Imaginea era a unui francez care petrecuse cu ea o vară la moşia lui, şi care finanţa ziarul condus de ea. După ce-l lăsase pentru altul, cel dintâi îi scrisese o epistolă elegiacă, din care nu reţinuse decât imagina de mai sus.

„... în ceasul acela de toamnă, când Domniţa m-a însoţit la gară, cu Madama Lenţa pe capră – o văd prin voaleta mauve, alături de mustăţile lui Ilie-vezeteul..."

Nu mintea.

„... ajunse din urmă de Coca Duduş care venea călare să-mi aducă ceva uitat..."

Nu mintea. Surprinsese cu mirare apariţia unei emoţii. Şi deodată, ca o orchestră de violine dulci, versurile pe care i le făcuse Duduş, odinioară, răsunaseră vag, undeva. Nu le ţinea minte pe dinafară. Dar erau tinereşti, graţioase. Şi le simţea în preajmă.

„Scrisoarea pe care ţi-o scriu acum, abea sosită din Franţa, parcă nu eu o scriu, ci numai o recitesc, acum adusă de călăreţul care ne-a ajuns în apropierea gării".

Exact. Transcria o mirare a sufletului.

„Mi-e frică, Domniţă, să mă uit în oglindă".

Mintea cu nerusinare. Se pieptănase mai bine de jumătate de oră, ochi în ochi cu oglinda.

„E teribil să fii femeie, să spui „au trecut cinci ani" şi să ştii că există obiectivitatea oglinzilor alături de emoţia amintirilor!"

Mintea?

„Nina e şi ea o lecuţă..."

„O lecuţă" era o simplă dibăcie pentru captarea Domniţei. Nici minciună, nici adevăr. Procedeu profesional, reacţie mimetică.

„Nina e şi ea o lecuţă de Domniţă, care n-are cui îşi dicta memoriile..."

Cred bine! Nina Tomaş să dea eventualilor ei adversari reţetele ei!

„... şi care cu fruntea pe genunchii Domniţei de la Vorniceni..."

Procedeu consacrat de literatura melodramatică.

„... spune c-o bucurie ostenită..."

Bucurie, nu; ostenită, da.

„... M-am întors, Domniță. Dar nu m-așteaptă nimeni".

Mințea?

Nu mințea!

Într-adevăr, pajul ei de odinioară, Coca Duduș, n-o aștepta, și probabil nu mai era Coca Duduș.

– Du-te!

Se revăzuse în trenul plecării, alungându-l.

Îl revăzuse pe banca de la stejarul Chioaei. Își reascultase lecția de înțelepciune, potolire și viitor, pe care i-o făcuse.

Și regretase tot.

Într-adevăr, scrisoarea începea să nu mai mintă. Subit, absurd, dincolo de orice logică și orice previziune.

„... Dar acum, Domniță, am îmbrăcat fără să vreau rochia de mătasă lungă a trecutului, și iată-mă femee, în ceas târziu..."

Totuși, Nina nu se înecase în „rochia de mătasă lungă a trecutului", căci după ce-și recitise scrisoarea se dusese iarăși la oglindă, zâmbindu-și sieși cu deplină și potolită mulțumire. Emoția sinceră îi dăduse soluția pe care mintea n-o găsise. Acum știa sigur că inima Domniței îi va ierta cei cinci ani de tăcere, și că va găsi în Domnița cel mai puternic aliat al planurilor ei. Telegrama Domniței, cu neverosimilul ei răspuns-plătit de o sută de cuvinte, îi confirmase pronosticul, fortificând-o încă.

Plecase deci la luptă.

Dar pierduse lupta chiar pe peronul gării. Madama Lența, în rochie de mare doliu, îi anunțase moartea subită a Domniței. Prima impulsiune a Ninei fusese să aștepte chiar în gară un tren cu care să plece la București, construind alte proecte, căci n-avea timp de pierdut cu cimitirele.

Dar iarăși, ca și în scrisoare, „emoția" improvizase o întrebare:

– Copiii sunt la Vorniceni?

– Numai Coca Duduș. Duduia Aida s-a măritat în Franța.

Și Nina venise la Vorniceni, nu cu logica, ci cu absurdul: deocamdată, – căci uneori absurdul nu e decât aparența unei logice nedeslușite încă.

Apariția subt stejari a sublocotenentului Alcaz o sporise încă întru absurd, determinând-o însă deîndată să-și descopere noua logică.

De ce nu?

– M-am schimbat, Lențuco?

Se pregătea să-și facă baia, dezbrăcându-se. Lența o aștepta cu halatul, sorbind-o.

– Maica me! Maica Me! La mulţi li-i fi sucit capul la Paris! S-o fi văzut pe Lenţa în anii ei! Merde!

După ce făcu baia, Nina se pieptănă cu mare grijă, luminându-şi tâmplele şi ceafa prin valul părului întors în sus din toate părţile.

– Doamne, că subţirică mai eşti! oftă Lenţa. Unde mai încape atâta femee în trupşorul ista?

Nina zâmbi cu sprincenele ridicate – uşor retuşate – şi vibraţia de aer fierbinte a nărilor îngust croite.

O amuza şi măgulea deopotrivă expresia Lenţei. Şi ea se întreba cu admiraţie şi cu răsfăţ: Unde mai încape atâta femee...

Avea, dulci şi prelungi, toate rotunjimile femeii într-un trup care putea să încapă în haina celui mai sprinten paj.

Adusese trei rochii în valiză. Ezită mult timp. Zâmbi. Căci o alesese tocmai pe cea care o îmbrăca în „rochia de mătasă lungă a trecutului", făcută la Paris şi plătită din belşug cu aurul unui „prieten devotat".

CAP. VI

Tudor dormise până pe la două, cu fruntea pe biroul Domniţei, fără ca nimeni să-i tulbure somnul.

Dintâi intrase Lenţa, îl văzuse dormind şi oftase cu adânc:

– Sărăcuţul!

Şi iar i se umpluseră ochii de lacrimi în odaia fără stăpână.

Nina şedea pe cerdac privind balul tânăr al trandafirilor.

– Ce să fac? o întrebase Lenţa. Doarme ca un copil.

– Lasă-l.

Lenţa ridicase din umeri cu nehotărâre. Când Andronic era acasă ora mesei era ora lui. Nici chiar Domniţa nu îndrăznea să schimbe această oră.

Masa era gata, dar paşii lui Andronic nu coborau pe scară.

Lenţa îşi luă inima în dinţi, sui treptele, bătu la uşa lui Andronic şi intră, ploconindu-se, cu ochi speriaţi de maimuţă în cuşca leului.

– Masa-i gata, şopti Lenţa.

– L-ai întrebat pe domnul Tudor?

– Doarme.

– Când se va deştepta.

Lenţa plecă, nevenindu-i să-şi creadă urechile. Aşa ceva nu se mai pomenise la Vorniceni: să rabde Măritul să treacă ora mesei, fără încruntare, fără glas.

Abea pe la ora două, Tudor se deşteptă cu durere de cap, ameţit, întâlnind cu întâia aruncătură de ochi moartea Domniţei şi pecetea ei pe toate. Auzi tic-tac-ul pendulului, se uită, văzu ora şi se scuturâ, pornind grăbit pe scară spre odaia lui Andronic.

– Tătuţă, iartă-mă, am dormit greu. Abea acuma m-am deşteptat.

Andronic îl privi cu mândră regăsire.

– Dragă Tudor, eşti stăpân în casa ta. Orele mesei sunt orele tale. Îţi mulţumesc pentru cinstea pe care mi-o faci, dar n-ai de ce să ceri scuze nimănui în casa ta.

– Tătuţă, mai târziu vom vorbi şi despre asta. Dă-mi voe să-ţi mai anunţ ceva: avem un musafir, pe Doamna Nina Tomaş, o prietenă de-a Domniţei. O invitase mama să-i ţie tovărăşie. Acum...

Avu un gest vag.

– Casa ta îi stă la dispoziţie, băiatule. Mă bucur că voi avea cinstea să stau cu o prietenă de-a Domniţei.

În sufragerie, Tudor făcu prezentările.

Madama Lenţa îşi făcu apariţia – în rate, oarecum – îndărătul scaunului Ninei, fără ca Andronic s-o fulgere. Lenţa îl privi cu mirare, începând să spere în miracole. Dar bineînţeles, gura n-o deschise ca pe vremea Domniţei.

Andronic era atât de atent, atât de prevenitor cu Nina, tratând-o cu atâta curtenie desuetă, încât sonoritatea verbală a sufrageriei devenea arhaică prin glasul lui, la fel cu obrazul ei de zid străvechi, tavan boltit, ferestre de cetate, şi toate portretele Ceaur Alcazilor.

Tudor mânca îngândurat, participând mai mult cu ochii şi cu bunăvoinţa de-a zâmbi la dialogul celorlalţi. Era încă într-un fel de somn, nelimpezit.

Nina era cu graţia femee-singură între leul alb şi leul auriu. La masa lungă – istorică parcă, evocând divane domneşti şi sfinte sinoade – a sufrageriei, în apăsarea pietrei masive, şi între cei doi bărbaţi, Andronic Ceaur Alcaz şi Tudor Ceaur Alcaz, Nina avea mătăsoasa impresie că e în crinolină printre armuri, într-un castel de altădată. Timpul Vornicenilor şi toate accentele sufrageriei o descorporau din actualitate, făcându-i mai fragedă tinereţa şi mai cu ritm de menuet feminitatea. Nina vorbi cu măsură, evitând desfăşurările de argumente, ştiind să asculte comprehensiv vorbele lui Andronic, îndrumându-l cu încetul spre amintiri. Parisul de altădată apăru. Domniţa fu pomenită.

După ce se ridicară de la masă, Andronic sărută mâna Ninei şi porni încet pe scară spre odaia lui.

– Te rog să mă ierți, se adresă Tudor către Nina. Am treabă pe moșie...

– Nu te ocupa de mine. Du-te. Eu am să mă odihnesc.

Tudor porni la mormântul Domniței unde lucrau înainte Conășelu și Alfeu. Crucea nu era gata încă.

Amiaza se înfierbânta în bătaia soarelui, sporind încă migrena lui Tudor. Toate mirosurile văzduhului și ale ierburilor erau prea dulci. Către asfințit apăru și Andronic. Făcea întâia vizită Domniței.

Tudor îi lăsă singuri, pornind fără țel, durerea de cap ținându-i loc de suflet, gând și tovărășie. Privea cerul, soarele care se împurpura pe munți, copacii, lăsându-se dus în voia pașilor. Se ridica un vânt molatec care dădea foșnet de rochie frunzelor, încreținд luciul iazului. Tudor tresări, văzu – deși nu vru să vadă – și întoarse capul, abătându-se dintr-acolo. O zări pe Nina ieșind din iaz spre halatul întins de Lența. Ca o blană pieptănată în răspăr, sângele se zburli. O clipă numai. Apoi pașii porniră cu migrena într-aiurea. Ajunse la Stejarul Chioaei. Se așeză pe bancă.

În văile albastre de înserare albeau turme, răsunau tălăngi și mugete. În fund, munții vineți, coperiți de jarul soarelui.

Dar nu stătea pe banca de lângă Stejarul Chioaei decât trupul, greu și mat. Sufletul nu venise.

Tudor aprinse o țigară, întinzându-se pe bancă.

– Fratele Tudor doarme în fața soarelui?

Tudor se ridică, poftind-o pe Nina să stea jos. Invitația întrebării trecu pe lângă el, fără să-l găsească, ducându-se singură spre anii trecutului.

Nina era subțire îmbrăcată, într-o rachic de fular albastru cu buline albe, înodată cu o fundă la talie. Părul încă jilav și nepieptănat și-l adunase la ceafă, înodându-l. Roia tumultuos spre umerii ei, recăpătându-și în văpaia soarelui lucirile arămii. N-avea pantofi, nici ciorapi; sandale roșii în care călcâiele își rotunjeau rumencala de mere, și degetele își păstrau ca într-o apă rozul mic și delicat al unghiilor.

Venea dinspre Nina care-și scutura părul, înfoindu-l, miros de ploae de primăvară.

N-o vedea, dar parcă înflorea liliac alb lângă el.

Copita sângelui bătea pe-acolo tot mai tare.

– Fratele Tudor și-a pierdut și ochii.

Se răsuci spre Nina cu atâta violență încât se simți parcă lovită. Se ridică un șarpe în mișcarea capului ei de înălțare încordată. Zâmbea cu ochi ca agrișa și nările deschise, înfruntându-l.

Tudor se ridică brusc și porni.

Ochii Ninei îl urmăriră, prelungindu-şi, parcă din guşa dulce răsărit, zâmbetul spre el, cu acea expresie a capului, a ochilor şi a gurii pe care o au pisicile când cer bucata lor de carne cu un miau aproape îngeresc, mai subţirel decât trilul tomniţelor.

CAP. VII

La masă Tudor fu atât de taciturn posomorât încât îngheţul polar, care odinioară părea un atribut al lui Andronic, acum în jurul lui se adunase.

Vorbiră numai Andronic şi Nina.

După masă, Andronic se retrase la el, acordând Ninei omagiul aceluiaşi ceremonial curtenitor.

După plecarea lui Andronic, Tudor spuse Ninei noapte bună şi plecă fără nici o altă explicaţie, lăsând-o cu Madama Lenţa. Se închise în odaia lui, fumând ţigară după ţigară. Vroia să doarmă. Atât. Se dezbrăcă, îşi puse pijamaua şi se întinse pe pat. Dar ca odinioară pe munte, când fugea de trup în tovărăşia lui Alfeu, umbra trupului îi acoperea sufletul. Zadarnic cercă să-şi abată gândul înspre altele. În trup nu ajungea nici moartea Domniţei, nici învierea lui Andronic, nici numele Oanei,– şi nici măcar amintirea Ninei.

„Din care vechi-străvechi colind
M-am fost desprins, ca să m-aprind

La o fereastră, în argint
Şi clopoţei de mărgărint?

Că iată m-am trezit cântând,
Cântând de când şi până când?...

Îşi căuta sufletul, cu deznădejde, dar nu găsea decât trupul de pe marginea iazului, întins pe fructele roşii ale sângelui. Capul zvâcnea întunecat.

Chemă o fată. Ceru vin. După un timp sosi Madama Lenţa.

– Roş sau alb, prinţişorule?

– Vechi.

Bău vinul nobil ca pe o bere, trezindu-şi şi mai tare dezmăţul sângelui. Îmbrăcă un halat peste pijama, pornind afară. Trandafirii erau prea dulci. Ierburile miroseau atât de tare a şevă crudă încât prin castitatea lor vegetală nara adulmeca păcatul. De jur în jur răsunau broaştele, iubirea lor gâlgâitoare, numai gemete şi tânguiri întretăiate. Îngrozitor! Se duse până departe pe drum, trecând pe la Stejarul Chioaci, căutând potolire. Dar n-o găsi. Amintirile sufletului dispăruseră de pe faţa pământului.

Se întoarse, izgonit. Luminile erau stinse. Numai stelele ardeau, cu tremurul lor de sânge în friguri.

Luă drumul livezii. Călca peste cântecul tomniţelor. Călca tot. Se întorcea lup pe locurile de căprioară ale tinereţii.

În odaia Ninei ardea slab o candelă. Nina stătea la fereastra stinsă, pieptănându-şi părul.

Îl vedea? Nu-l vedea?

Trupul lui creştea spre ea, ducându-l spre sânge. Nu mai avea nici gânduri, nici vorbe. Pas cu pas se apropia de fereastra întunecată, până când ochii lor se întâlniră.

Sări pe fereastră şi o cuprinse în braţele lui mari, puternice şi lacome, acoperindu-i trupul care singur se lipi, în timp ce buzele ei îi căutau gura. Sărutarea lor bătu cu grindină frunzişul greu al sângelui învălmăşit. Gemură şi se prăvăliră, topindu-se unul într-altul.

Somnul sleirii şi zbuciumul mereu redeşteptat îi împleti chinuitor ca un plumb topit într-un cazan al iadului. Spre zori abea, Tudor se limpezi la capătul puterilor. Se smulse din năpraznicul culcuş, îmbrăcându-se la fereastra zorilor. Cu părul revărsat pe umerii goi, cu faţa arsă ca de ger, Nina îl privea, rezemată într-un cot. Era frumoasă cum o pisică sălbatică e pisică. Îngrozitor femee.

– Frate Tudor, mai stai. Vreau să-ţi aud şi glasul.

O privi mirat şi trist.

– De ce-am ucis cântecul?

Nina îl măsură cu sprincenele ridicate.

– Du-duş! Acum cinci ani erai deştept şi romantic. Romantic eşti şi acuma, dar nu cumva te-ai prostit?

O privi lung, fără să-i răspundă.

Zorii erau atât de puri în ceasul deşteptării, printre frunze, încât sufletul îşi revedea copilăria lui cerească.

– Noapte bună, Nina.

Nu mai avea de ce şi cui să spue bună-dimineaţa.

„O! ce dimineaţă, Doamne, peste lume!
Plâng în clipe fetele luminii..."

CAP. VIII

Tudor dormi târziu, dar își prelungi până aproape de ora dejunului șederea în odae, cu speranța că Nina va pleca, evitând să mai dea ochii cu el. N-auzi însă roțile trăsurii, nici copita cailor. O sună pe Lența.

– Ce face duduia Nina?

– Ce să facă? E la iaz, prințișorule. Tare ești tras la față!

– Când pleacă?

– Cine? Duduia Nina? Da' de ce să plece, prințișorule scump și drag? N-are unde sta în cogeamite hardughie pustie? Iaca, dracu! D'apoi, dragoste și mândreță de prințișor, ai uitat c-o poftit-o Domnița? oftă Lența întretăiat, așteptând zadarnic să-i picure ochii. Lasă că-i aduce Lența și calabalâcul de la gară. Să mai aibă și Lența, prințișorule, cu cine schimba o vorbă că m-am sastisit tot cu beșleaga de Troia și jupânul Sami! Merde!

– Bine, Lența. Du-te.

Într-adevăr, după dejun, trăsura plecă la gară, întorcându-se cu restul valizelor, subt privegherea Lenței.

Vrasăzică Nina „se instala" la Vorniceni!

La dejun nu s-auzi decât gura ei. Istorisea, glumea, proaspătă și vioae, aducând în sufragerie o înviorare fără stridență.

Tudor o evită de-a lungul zilei, ocupându-se de mormântul Domniței, unde se întâlni din nou cu Andronic care începea să-și petreacă timpul mai ales acolo, stând pe bancă. Dar nici Nina nu căută să-l întâlnească. Cu Lența după ea, umblă prin bibliotecă, făcu bae de soare pe marginea iazului, foarte la ea acasă: ca și cum Domnița n-ar fi dormit subt toți trandafirii.

Spre asfințit Tudor își încercă un cal tânăr, gonindu-l, verificându-l la trap și la galop. Nu mai încălecase din Basarabia, de când îl rănise glonțul. Își reeduca mușchii, controlându-și reflexele. Câteva ceasuri de efort și concentrare deplină. Pe cal aparținea numai calului. Reveni tocmai spre seară acasă, făcu un duș și apăru la masă calm, încredințat că-și va merita somnul. Dar îl aștepta zădarnic în patul nou înfățat. Cu fiecare bătae a inimii Nina se apropia de el, învăluindu-l cu arșița nopții blestemate. Își luă halatul, și ca un condamnat la moarte porni pe subt stele la fereastra ei. Deschisă, bine înțeles: ca o ușă. Intră și altă noapte începu, tot până'n zori.

Glasul îl opri din nou lângă fereastră.

– Duduș, rămâi o clipă.

Veni în cămașă de noapte lângă el, așezându-se pe marginea ferestrei, luminată de lampa fragedă a zorilor. Își scutură părul, descoperindu-și fața.

Îl privi lung, pieptănându-şi părul pe spate cu mâinile ei subţiri. Îi dezmierdă fruntea.

– De ce nu vrei să mai vorbeşti cu mine?

Tudor se simţi lângă ea ca un ţăran în casa boerilor. Nu mai găsea spre ea drumul cuvintelor. În odaia patului o astfel de întrebare îi părea trivială. Şi îl surprindea prospeţimea ei de dimineaţă după astfel de nopţi proectate pe cele de odinioară.

– De cinci ani n-am mai vorbit. De ce? Nu înţelegi că mi-e dor de tine!

– Şi mie, Nina, mi-e dor de mine.

C-un salt fu în livadă, fugind fără să mai întoarne capul.

Nu mai întorcea capul după nimic. Fugea de toţi, începând cu el. Dorea somnul şi uitarea. Şi pe Andronic îl evita: deci şi mormântul Domniţei, unde Andronic îşi făcea treptat locul zilelor.

Primise două scrisori: una din Ardeal, de la Petruş, şi alta de la Oana, transmisă prin Spitalul Militar de la Iaşi. Le lăsa nedeschise. Nu vroia să-şi mai aducă aminte de nimic. Trăia în clipe, fără trecut şi fără viitor, – oprit. Dar accepta totuşi să fie considerat de Andronic – când se'ntâlneau la mese – ca stăpânul casei şi al Vornicenilor. Îl înşela şi pe el. Îi înşela pe toţi. Dacă ar fi fost militar activ şi-ar fi dat demisia din armată. Avea necontenit sensaţia că-i degradat şi că-i neputincios să lupte. Nu mai putea convieţui cu el însuşi. Şi nu făcea în fond altăceva de-a lungul zilei decât să aştepte venirea nopţii. Numai atunci găsea beţia salutară care avea să-i otrăvească iarăşi ziua următoare.

Într-o dimineaţă intră în etacul Domniţei, căutându-şi mama. Se uită prin lucrurile ei, răsfoindu-i albumele cu fotografii, revistele timpului. Cu încetul ajunse şi la birou. Deschise sertarul, găsind chiar deasupra o scrisoare de la Nina. O ceti, din ce în ce mai nedumerit.

„Foşnesc încă în amintirea mea copacii toamnei de la Vorniceni ca amintirea rochei de bal a Annei Karenina..."

Nina!

„Scrisoarea pe care ţi-o scriu acum, abea sosită din Franţa, parcă nu eu o scriu, ci numai o recitesc, acuma adusă de călăreţul care ne-a ajuns din urmă în apropierea gării".

„Mi-e frică, Domniţă, să mă uit în oglindă..."

„Nina e şi ea o lecuţă de Domniţă care n-are cui îşi dicta memoriile, şi care, cu fruntea pe genunchii Domniţei de la Vorniceni, spune c'o bucurie ostenită: M-am întors, Domniţă. Dar nu m-aşteaptă nimeni".

Nina?

– Nina!

„Pleacă cea mai mică fată,
Vine cea mai lungă toamnă,
Inimă, în tine-ndeamnă
Ceasurile de-altădată.
Vine cea mai lungă toamnă
Pleacă cea mai mică fată.

Somnule, mai ţii tu minte
Cum ai întâlnit pe-o bancă
Stând cu soarele fierbinte
Ca-n descântec de ţigancă
Lună nouă-n chip de fată.
Viaţa! taină dezgropată!

Se înapoiase oare la Vorniceni acea Nină? Atunci totul era altfel oribil! Atunci el ucisese cântecul, nu ea! Şi mai brutal, înviase în casa Alcazilor nedreptatea pe care Andronic o făcuse Domniţei, strivind sufletul unei fete tinere. Noaptea îi da trupul, violând-o, iar ziua îi întorcea spatele ca unei servitoare cu care nu te culci decât atunci când nu-i vezi obrazul.

Oribil! şi dezgustător!

Dar era aşa într-adevăr?

Reciti scrisoarea Ninei, încordat. Revăzu tot ce se întâmplase de la venirea ei. Totul era contradictor alături de scrisoare. Nu se putea lămuri. O cumpănă chinuitoare.

La dejun, Nina îl surprinse, ca niciodată, privind-o pe furiş. De câteva ori. După ce se ridicară de la masă, şi după ce Andronic se retrase, Nina ieşi afară, fără să se ocupe de Tudor. Îl auzi însă deîndată venind în urma ei. Nina se îndreptă spre Stejarul Chioaei. Acolo se opri, aşteptându-l pe bancă. Veni şi se aşeză alături de ea.

CAP. IX

– În sfârşit, Duduş, îmi faci cinstea de-a mă recunoaşte la lumina zilei! Să sperăm că accidentul de azi se va repeta, devenind obişnuinţă. Căci te înşeli, Duduş, astăzi, cum te-ai înşelat şi acum cinci ani. Nu ai curajul sau aptitudinea luciditătii. Tot eu voi pune ordine în haosul tău romantic. De ce ţi-e ruşinc de trupul tău?

O privea atent, concentrat, cu tot adâncul.

– Nu răspunzi, tu, bărbatul. Şi trebue să răspund tot eu, femeia. Ţi-e ruşine de trup, dragă Duduş, fiindcă nu-ţi cunoşti sufletul. Eşti mereu

acelaşi: copilul care se joacă, sperând că se caută şi crezând că se găseşte: pe culmi, bineînţeles. Trupul nefiind „o culme", îl repudiezi ziua, deşi noaptea oficiezi cu splendoare – da, Tudor – în slujba lui. Crezi că eşti un înger? Nu? Şi tu eşti în realitate un faun: simplu şi admirabil: ca faun. Ca om abea existi: mai mult prin iluziile despre tine, decât prin realitatea ta. Acum cinci ani, prietene Duduş, ai crezut că mă iubeşti. Erai gata să mă iei de soţie, sau să fugi cu mine în străinătate. Ai fi făcut orice pentru mine. Eu reprezentam – atunci – culmea albastrei regăsiri a Fratelui Tudor. Şi acum, recapitulând trecutul, crezi la fel: că m-ai iubit cu sufletul, pentru suflet... Te înşeli, Duduş. Ţin minte şi acum o strofă revelatoare:

„Să fii tânără, să fii fierbinte,
Fată cu miros de portocală".

– Iată adevărul tău, Duduş: faunul. Ai iluzia sufletului prin graţiosul talent pe care ţi l-a dat natura. De altfel, talentul dă la mulţi iluzia sufletului. Dar tu nu trăieşti decât prin trup. Adevărul tău, substanţa ta robustă e trupul acesta superb şi prin frumuseţă şi prin vigoare. Trup de bărbat tânăr. Mă închin. Ştiu că te oripilez, dar raporturile noastre verbale se vor desfăşura mereu subt semnul disonanţei. Vrasăzică, acum cinci ani, când te-ai descoperit pur şi înflăcărat în faţa mea, îmi cereai să fiu tânără şi fierbinte, atribuindu-mi şi pentru nevoia rimei, dar şi sensual, mirosul portocalei: fructul care îşi îmbrăca în coajă de aur miezul cărnos. Nu-mi doreai decât trupul, Duduş, şi dorinţa ta dovedea calitatea faunului din tine, fiindcă într-adevăr trupul meu e frumos. O spun cu lealitate. Frumuseţea trupului meu e o axiomă. Să facem acum un salt peste cinci ani, şi să revenim la tine: devenit Tudor Ceaur Aîcaz. Splendid nume pe care trupul tău bărbătesc, pe care vitalitatea ta de leu îl merită. Mă revezi brusc, când nu te-aşteptai să te mai întâlneşti cu mine. Şi eşti fericit în braţele mele. Acolo ţi-ai găsit adevărul. Trupul meu ţi l-a dat. Dar iar intervine Coca Duduş, copilul răsfăţat al Vornicenilor, tânărul care se joacă de-a viaţa, acoperindu-se cu măşti măgulitoare în care îşi vede obazul, uitând că obrazul se ascunde dedesubt. În loc să-mi fii recunoscător – nu atât pentru plăcerea acestor nopţi, cât pentru adevărul aflat – devii dramatic, după canoanele romantismului. Fugi de mine, mă eviţi, nu-mi adresezi cuvântul, taci posomorât, cu repulsie, în prezenţa mea, împingând repudierea diurnă până la grosolănie. Până şi faimoasa Lenţa Panţâr m-a întrebat: „Da ce are cu mata prinţişorul?" Ce are prinţişorul? Are nevoe de minciună, cum a avut de mic copil! Închis la Vorniceni, trăind în timpul psihologic al Vornicenilor, dincolo de timpul social al epocii, continui să te joci în aceste vremuri când nici copiii nu mai ştiu ce-i joaca şi răsfăţul. Ai iluzia că suferi, deci – şi nevoia bovarică a acestei iluzii – ca să-ţi răscumperi umilirea dată de adevărul găsit în trup: în trupul tău întregit prin trupul meu. Dragă Duduş, îţi vorbesc direct, cu

simplicitate, solicitudine şi duioşie, – deşi înţelegem altfel, unul şi altul, acest cuvânt veşnic vechi şi mereu nou. Femeile sunt duioase când devin sentimentale, având nevoe de muzici dulci. Eu sunt duioasă numai când nu-s sentimentală. Luciditatea mea acordată altuia e semnul unei duioşii: a mea, nu a celorlalte.

Femeile înduioşate nu dau decât minciuna adjectivelor; eu dau adevărul judecăţilor. Trupul tău mi-e drag. Ţi-o spun făţiş. Trupurile noastre se împlinesc. Culcuşul nostru e vecin cu Zeii: nimic nu-l desparte de ei. Aşadar sunt mândră de tine şi am nevoe de tine. Eşti al meu. Deci te vreau purificat de iluzii. Acum cinci ani mi-ai iubit trupul, fără să-l cunoşti, presimţindu-l numai, crezând că-mi iubeşti sufletul. Acuma îmi cunoşti direct trupul, convins că între noi e prăpastia tragică a sufletului. Şi crezi că mă dispreţuieşti la lumina soarelui, şi speri, desigur, că te vei dezmetici şi libera. Află, Duduş – ţi-o spun fără cochetărie, fără laudă, fără iluzie – că pe mine mă iubeşti. Află că dragostea ta sunt eu. Drumul spre plenitudinea ta e numai în mine.

– Vrei să te cer în căsătorie?

– Mojiciile nu mă găsesc vulnerabilă. Sunt prea lucidă ca să nu văd raţiunea acestei întrebări ironice. Te temi de mine. Simţi că tot ce-ţi spun e adevăr compact, fără replică. Da, Duduş, poţi fugi cât vrei de mine! Când voi deschide fereastra, noaptea, la mine vei ajunge oriunde te vei afla. Şi în nici o femee nu vei putea scăpa de obsesia trupului meu, fiindcă acest trup e în tine, e adevărul tău, e regăsirea ta. Fii lucid, Duduş, bărbat, curajos, realist, fără oglinzi romantice. Numai aşa îţi vei cruţa un zbucium inutil. Recunoaşte că mă iubeşti. Alături de mine vei trăi în adevărul tău. Tot restul e minciună şi iluzii. Scutură-te. Trezeşte-te. Îţi fac un dublu dar: trupul meu dimpreună cu sensul vieţii tale, revelat prin mine.

*

* *

– Nina, acum cinci ani tot aşa erai?

– Eu n-am purtat măşti. Narcisismul bovaric nu e nici oglinda, nici boala mea. Mi-am descoperit adevărul, şi în el am crescut, am luptat şi am trăit.

– Desigur, Nina, desigur. Dar atunci, acum cinci ani, pe această bancă, mă trimeteai în viaţă, la luptă, în mulţimile tumultuoase, spre generaţia mea, spre suferinţele şi idealurile ei.

– Desigur, Duduş, desigur. Bărbatul se formează în luptă.

– La capătul acestei lupte nu vezi decât patul tău pentru mine?

– Trupul meu nu e numai în pat; cu el şi după el vei găsi adevărata viaţă.

– Atunci de ce nu mi l-ai dat acum cinci ani?

– Erai prea copil. Şi eu încă nu eram de-ajuns de lămurită.

– Crezi că m-ai iubit, Nina? Mi-ai spus la despărțire că ți-e frică de mine. De ce?

– Fiindcă și eu sunt femee, Duduș. Cochetă, deci. Nu puteam să-ți las numai amintirea unei predici. De altfel, predica nici nu mă exprima în întregime. Mai rămânea, nedescoperit, trupul acesta al meu, care te dorea, care se despărțea cu greu de tine, care poate nu renunța cu totul și pentru totdeauna să te reîntâlnească. Spune drept: nu te-am legat mai strâns de mine prin ultimele vorbe: „Du-te", decât prin lunga predică de pe bancă?

– Nina, să lăsăm la o parte ce și cum m-a legat de tine. Am cetit din întâmplare scrisoarea ta către Domnița...

– Și?

– Astă mă întreb și eu: și? Rochia de mătasă lungă a trecutului... Rochia de bal a Annei Karenina rămasă în foșnetul toamnei de la Vorniceni... Călărețul cu scrisoarea... Îți pare că rimează ce mi-ai spus cu ce i-ai scris?

– Dorești să fiu absolut sinceră? Bine. Vroiam să fiu neapărat poftită la Vorniceni. Iată scrisoarea!

– Iată și trupul! Sufletul? Așa zisul...

Privirea Ninei se înăspri; Trăsăturile se ascuțiră deodată, dându-i ceva de uliu.

– Dar nu înțelegi că ți-am dăruit tot ce am mai prețios? Sufletul? Dar ce vrei să faci cu „așa zisul?"

– Mă întreb și eu!

– Ești ironic.

– Nu-nu! Sunt fioros de mirat!

– Iar literatură!

– Dacă vrei! Pentru oamenii vulgari, nuanțele sufletului vor fi întotdeauna literatură.

– Sunt vulgară?

– Da, Nina, ești vulgară. Mi-ai spus acum cinci ani că nu semeni cu părinții tăi. Schițai un fel de teorie a capriciului creditar, pe marginea mea. Susțineai cu oarecare dreptate, căci ești într-adevăr deșteaptă, că eu, deși mă cred exclusiv copilul Domniței, sunt în realitate un Alcaz, sau un drum spre Alcazi. Despre tine mărturiseai, ca să-ți ilustrezi teoria, că decurgi dintr-o bunică...

– Străbunică, rectifică Nina, îndepărtând-o cu o generație.

– ... care ținea crâșmă la o rohatcă.

– Exact, vorbi Nina cu o ușoară sfidare. Crâșmărița mea vindea, câștiga și stătea la tejghea, cu toate că era, așa se spune, îndrăcit de frumoasă. Îi plăcea lupta, banul câștigat prin luptă. O văd și o simt. Cred că și frumusețea ei era subordonată luptei pentru ban. Trăia robust, în adevărul ei. O recunosc și o stimez. Și o prefer, așa cum e, unei străbunice care mi-ar fi lăsat un nume în registrul iluziilor acceptate.

– Da, Nina, cu ea te potrivești. Străbuna ta – Dumnezeu s-o ierte – ținea crâșmă cu spirtoase. Tu, Nina, ții crâșmă cu trupul tău argumentat. Te disprețuesc. Ca bărbat îți cer scuze și accept orice pedeapsă. Dar te-am iubit, Nina. Am ars pentru tine. Am cântat pentru tine. Ai fost ani de-a rândul subt fruntea mea, în inima mea, în pasul meu spre viață, în insomniile mele. Am respectat femeia prin amintirea ta. „O! Ce dimineață, Doamne, peste lume!" Lumina dimineții tale am văzut-o pe fruntea – auzi, Nina, pe *fruntea* – tuturor femeilor. Amintirea ta a crescut cu mine pe toate culmile adevărurilor sau iluziilor mele. Acum... „O! ce dimineață, Doamne, peste lume!". Erai fluturare în steagul ființei mele. Jos steagul. Crâșmele n-au nevoe de steag.

Era atâta violență amară în chipul lui scurmat încât Nina se temu.

– Tudor... Duduș, și dacă adevărul meu e în scrisoarea Domniței?

– N-ai fi vulgară nici în minciună.

Nina rămase mută, dar i se umflară vinele de pe tâmple. Mâinile și picioarele ei subțiri aveau zvâcnirea biciuită a cozii de pisică.

Rămaseră astfel alături mult timp. Tudor, cu capul în mâni, se ferea să întâlnească privirea de azur a munților.

„O! ce dimineață, Doamne, peste lume!
Plâng în clipe fetele luminii..."

Răsunau în vale apele, tălăngile și tihna, ca în pastorala lui Beethoven. Lumina soarelui se pregătea pentru candeli.

Mâna Ninei găsi fruntea lui Tudor.

Tresări, privind-o mirat. Era tânără, proaspătă și aproape tristă, cu obazul învăluit în frunza soarelui.

„Fată cu miros de portocală!"

Nina se ridică de pe bancă, sprintenă, c-o elasticitate de zbor pornit, scuturându-și părul. Știut, trupul ei era amețitor de feminin în rochiile care nu-i destăinuiau decât avântarea de paj deghizat în fată.

– Rămas bun, Duduș. Plec la București chiar acum. Și-ți spun calm, fără nici o supărare: Am să-ți lipsesc în fiecare noapte. Ai să mă cauți în fiecare noapte. Ai să gemi, Duduș. Ai să întinzi brațele să mă cuprinzi și ai să-mi cunoști puterea în golul brațelor tale. Și într-o zi ai să mă găsești. Eu te aștept.

Și într-adevăr, calmă, atât de calmă că parcă dictase o telegramă omițând să menționeze adresa expeditorului, adăugă:

– Stau la Athenée Palace. Găsești adresa mea și în scrisoarea Domniței.

Tudor nu se mișcă de pe bancă.

Subt ochii lui toate se reclădeau vast, simplu, etern, regăsindu-şi dimensiunea Beethoven. Munţii, în vânăt solemn; cerul, cu zare de rubin pe culmea munţilor; însĕrarea, cu glasurile şi tăcerea ei dinspre aştri. Cântau greerii.

Auzi trăsura.

Pleca într-adevăr?

Dar nu întorse capul.

La ceasul mesei nu mai erau în sufragerie decât Andronic Ceaur Alcaz şi Tudor Ceaur Alcaz, portretele şi scaunul Domniţei.

Viaţa şi moartea îşi reluau locurile lor în casa Alcaz.

După masă, Tudor se duse cu încredere în odaia lui. Stinse lampa. Se rugă lui Dumnezeu pentru odihna sufletului mamei lui. Se culcă. Adormi, presimţind-o din nou pe Oana în parfumul de brad al ferestrelor purificate, fără să-şi îngăduie încă drumul spre ea.

Dar visă patul Ninei. Se deşteptă spurcat în suflet, osândit în trup.

A doua zi pleca la Bucureşti.

PARTEA A ŞAPTEA

„ÎŢI MULŢUMESC ADÂNC, PĂMÂNT, CĂ MI-AI DAT CLIPĂ SĂ TE CÂNT"

CAP. I

Fata bunicilor avea lampa ei în casa Dănescu.

Oana căpătase o prietenă de lampă; Malvina, încă o fată, prin aceasta recăpătând-o mai intim şi pe cealaltă; iar Alec, mândra melancolie de-a putea spune, cu tâmple albe: fetele mele.

Ce fac fetele? Unde-s fetele? Când vin fetele?

Pluralul „fetele" prelungea pluralul „băeţii", feminizându-i absenţa, atenuând-o astfel.

Totul se întâmplase „cu binişorul", cum spunea fata bunicilor, ale cărei vorbe, exclamaţii şi expresii moldoveneşti căpătaseră drept de cetate în casa Dănescu.

Petruş se hotărâse de cu toamnă, chiar în ziua înapoerii pe zonă, obţinând miratul, alarmatul şi zâmbitorul acord al Mirunei. Scrisese de pe zonă o scrisoare care începea cu „Dragii mei părinţi", comunicându-le hotărârea lui, rugându-i să-i acorde benedicţiunea şi asistenţa lor. Pentru întâia oară Malvina şi Alec îşi pierdeau individualităţile izolate în raport cu Petruş, devenind „dragii mei părinţi" pe drumul inimii. Isprăviseră scrisoarea zâmbindu-şi unul altuia într-aceiaşi amintire. Şi ei fuseseră logodnici. Acum venise rândul copilului lor. Ca niciodată, porniseră pe jos, făcând o lungă plimbare împreună, singuri ei.

– Noi doi!

Scrisoarea „lor" către Petruş, scrisă de Alec în numele amândorora, avea accentul acestei regăsiri.

Alec devenise avocatul inimii lui Petruş, ducându-se la Târgul-Neamţ unde tatăl Mirunei, Conu Grigore Lucăşescu, era judecător cu gradul de Consilier. Petrecuse nu una, ci trei zile în casa lui Conu Grigore şi a Coanei Catinca.

– Dă, Coane Alecule, ei ş-or lua bucluc pe cap! Dacă au tragere de inimă unul pentru altul, să le dea Dumnezeu noroc.

Cunoscuse la Târgul-Neamţ şi pe bunicii Mirunei, care oftaseră cu „mare jale" aflând că nepoata se mărită tocmai la Bucureşti – Bucureştiul devenea transoceanic pentru dorul lor, – rugându-l să-i ducă din partea lor o cutie cu chitonag, alta cu posmagi şi nişte ouă de la găinele lor: fiindcă la Bucureşti au auzit ei că nu sunt ouă „cinstite".

Petruş obţinuse o permisie de trei zile. Venise acasă, se logodise şi plecase, lăsându-şi logodnica în odaia lui de-acasă. Accepta despărţirea, dar nu şi gândul că Miruna stă la cămin.

De-atunci, fata bunicilor venise cu calabalâcul – transportat cu birja – foarte Scufiţă Roşie, aducând printre alte gavanoase şi o pisică. Cu ea intrase parcă un miros de busuioc în casa Dănescu. Şi Malvinei şi lui Alec le dădea impulsiunea complice să o tachineze.

– Oameni buni, ce tot aveţi cu mine!

Râdeau. Şi ea râdea, căci avea dinţi numai pentru asta. Tinereţea ei era ca o ulcică plină de fragi atunci culeşi. Nu stătea degeaba în casă. Decum intrase înviorase şi înnoise gospodăria casei, luându-i caracterul mecanizat pe care-l are îndeobşte în Muntenia – mai cu seamă în casele bucureştene, – dându-i-l pe cel mai viu şi mai pitoresc al Moldovei. Pentru ea bucătăria nu era locul îndeletnicirii bucătarului, ci prelungirea femeii înspre gospodărie, şi răsfrângerea ei înspre bărbat prin iscusinţa şi arta gătitului. Apărură deci în casa Dănescu pârjoalele, sărmăluţele, perişoarele cu smântână şi zbârciogi, cataiful, halvaua de casă, minciunelile, dulceţurile, – şi în sfârşit cozonacii pentru cei de pe zonă. Căci de multe ori mâncărurile în Moldova nu sunt numai o îndestulare a stomahului, dar şi un drum spre inimă. Din care pricină, cei de-acolo nu se sfiesc să încorporeze în sufletul lor ospăţurile moldoveneşti, care hrănesc şi bunătatea sufletului pe gura mâncării dar şi a voioşiei.

Pe urma Mirunei, Malvina se deprindea cu drumul bucătăriei, regăsind amintiri şi pofte din copilărie: morcovul crud, zahărul ars, floricele – cucoşeii, cum le spunea Miruna rumenită de căldura plitei – şi încă multe altele.

– Miruna, ce-avem la masă? o întreba Alec.

– Oameni buni, iar mă năcăjiţi! se apăra ea.

Dar numai ea ştia programul meselor, fiindcă singură dintre toţi acorda un fel de evalvie ceasului când se adună în jurul mesei „familia". La masă nu venea numai să mănânce şi să plece; venea să-i întâlnească pe-ai ei,

ceasul mesei căpătând caracterul de caldă însoţire şi recreativă tovărăşie. Prin fata bunicilor, cei rămaşi fără băeţi se întâlneau cu vorbele, descoperind şi gluma. Era cu neputinţă celor mai în vârstă să nu se simtă şi puţin bunici alături de ea. Prospeţimea ei alintăcioasă chema răsfăţul. Iar când se înfierbânta istorisind, cu expresii din ce în ce mai get-beget moldoveneşti, gestul de-a-i dezmierda obrazul, bătându-i-l ca pe un bot de mânz, devenea irezistibil.

– Om fără hogeag! spunea ea despre câte cineva, cu mare dispreţ.

– Ce-i asta, Miruna?

– Om uşărnic, care nu trage la casa lui.

Oana cunoştea şi alte aspecte ale Mirunei, descoperind în ea ceea ce s-ar putea numi „cinstea sufletului".

– Miruna, ştii ce eşti tu?

– O pisică de la Agapia.

– Nu. Eşti un „om bun".

Dreaptă vorbă. Miruna era un om bun. În casa ei Dumnezeu ar fi intrat să mănânce pâne. Nimic mai curat şi mai sănătos decât sufletul ei. Când spunea un lucru, aşa era. Când făgăduia, îşi respecta cuvântul dat până la absurd şi îndărătnicie.

Într-o seară Alec venise cu o mare surpriză: o lojă la un concert cu toate locurile vândute. Concert care era „visul meu:" al fetei bunicilor.

Dar Miruna se scuzase sub tot felul de pretexte care îi incendiau obrajii, fără să convingă pe nimeni.

– De ce nu vii cu noi? o întrebase Oana între patru ochi.

– Trebue să-i scriu lui Petruş.

– Îi scrii mâne dimineaţă, sau după ce ne întoarcem.

– Nu se poate. I-am făgăduit să-i scriu în fiecare seară, *după masă.* El ştie că *atunci* îi scriu.

Şi îi scrisese, în timp ce „visul ei" cânta pentru alţii. După concert, Oana o găsise la masa ei, cu lampa aprinsă, mai harnică la peniţă decât greerii la ţârîit.

– Bine, Miruna, cât îi scrii?

– Tare mult! zâmbise Miruna. Mi-i drag să-i „spun".

Şi Oana scria, tot mult, şi tot în fiecare zi. Adică tot seara, după ce casa se potolea.

Când Malvina şi Alec se întorceau de la plimbare – luaseră deprinderea de-a se plimba pe jos în fiecare seară, după masă, – vedeau două ferestre luminate.

– Fetele învaţă, spunea Alec.

Malvina îl privea viclean cu coada ochiului.

Alec zâmbea spăşit.

Căci amândoi ştiau că fetele scriu băeţilor. Şicele două lămpi vecine căpătau aurul inelelor de logodnă, cu toate că inel purta numai degetul Mirunei.

CAP. II

Când Regimentul băeţilor trecuse din Ardeal spre Basarabia, în gara Ploeşti, împădurită de militari, Petruş zărise deodată culoarea inimii lui.

– Tu! Tu! Tu!

Uitase să-l prezinte pe Tudor Mirunei. I-l prezentă.

– Singură, domnişoară? o întrebă Tudor.

Fata bunicilor zâmbise cum ştia ea, dintr-o filă de poveste.

– Oana te caută în celălalt capăt al peronului.

De-atunci vremurile se înăspreau şi învălmăşeau necontenit. Umbra Sovietelor acoperea hotarul României, straniu, ca apropierea strigoilor la ceasul spaimelor. Valuri de moldoveni se revărsau mereu spre Bucureşti. Cei rămaşi în Moldova îşi pierdeau somnul, trăind într-o istovitoare stare de alarmă.

Cu toate că examenele se isprăviseră, nimeni din casa Dănescu nu accepta ca Miruna să plece în Moldova. Alec scrisese părinţilor Mirunei şi bunicilor ei, obţinând încuviinţarea lor. Căci şi la Târgul-Neamţ zvonea a rău. Şi oricum, Bucureştiul era mai departe de Soviete decât veşnic biata Moldovă.

Zi cu zi creşteau zvonurile, neliniştind pe cei de-acasă. Gândurile plecau de la Bucureşti în necunoscutul Basarabiei unde erau băeţii.

Când ediţiile speciale şi emisiunea postului de Radio anunţaseră ultimatul rusesc, lămpile arseseră toată noaptea în casa Dănescu.

– Oare fetele dorm? o întrebase Alec pe Malvina, hotărându-se să renunţe la somn.

Şi după ce văzuseră şi la ele lămpile aprinse, se adunaseră cu toţii laolaltă, petrecându-şi restul nopţii împreună, cu cafele negre făcute de Miruna în ibric.

– Cine-i cel mai viteaz dintre noi? întrebase Alec.

– Miruna! răspunsese corul celor trei glasuri: al Malvinei, al Oanei şi al lui Alec.

– Oameni buni!...

Şi oricum, tot înjghebaseră un pic de zâmbet în frigul sufletesc al casei.

Cedarea Basarabiei ş-a Bucovinei le dăduse secunda unei uşurări. Apoi începuse umilinţa. Alec argumenta că nu se putea altfel, că era mai cuminte, că deocamdată... Dar intrase tristeţa în casă. Ardea lumânare de mort la căpătâiul unui pământ românesc. Mai cu seamă prezenţa şi vorbele Mirunei dădeau Basarabiei şi Bucovinei – cam naţionale în mediul muntenesc – o actualitate afectivă.

– Săracele de ele! spunea Miruna.

Apoi începuseră tot felul de zvonuri: masacre, dezarmări, prizonieri.... Nu se ştia nimic. Dar şoaptele foşgăiau, răcind căldura inimii.

Într-o zi, Petruş apăru pe pragul casei. Trecu prin braţele tuturora, ca un înviat din moarte.

– Tudor?

Toţi întrebaseră, căutându-l pe pragul gol.

Petruş le istorisise întâmplarea cu evreul de la Ungheni. Bineînţeles, din cele câteva ceasuri petrecute acasă – căci Regimentul se înapoia în Ardeal – Tudor acaparase prin ochii Oanei mai bine de jumătate.

Oana se hotărâse să plece la Iaşi. O disuadaseră cu mare greu.

– Oncuţa, îi spusese Petruş, luând-o la o parte, – e îngrozitor de umilit de cedarea Basarabiei şi Bucovinei. Vroia să trimită Regelui o scrisoare, rugându-l să-i indice la care circ să se angajeze cu caii lui. Înţelegi? Pentru el cedarea fără luptă e o dramă mortală. Nu discută. Nu acceptă nici un argument. E intransigent şi impermeabil. Spune că ruşinea e ruşine, chiar dacă argumentele o promovează ca o înţelepciune. Nu judecă; trăieşte drama cu inflexibilitatea arhaică a boerilor moldoveni. Nu vrea să vadă pe nimeni. Prezenţa ta i-ar face mai mult rău decât bine. Poate că rana asta inofensivă e un noroc pentru el, un fel de abces de fixaţie. Lasă-l acolo să se vindece şi vine el singur la Bucureşti.

Numai aşa cedase Oana, scriindu-i la spital, zilnic. Timp de o săptămână primise scrisori laconice, în care o asigura că-i perfect sănătos dar cam demoralizat. O anunţase apoi că i s-a dat congediu medical, şi că pleacă la părinţi pentru o zi-două, după care vine la Bucureşti. De-atunci însă Oana nu mai primise nimic de la el. În schimb, un bileţel pentru ea în plicul Mirunei o anunţa că a murit Domniţa. Petruş aflase pe zonă, în Ardeal, despre moartea Domniţei, de la caporalul Buzdughină, om de-al lui Tudor de la Vorniceni. Comunicase imediat Oanei vestea, scriindu-i şi lui Tudor la adresa indicată de Buzdughină. Dar de atunci, nici el, nici Oana nu mai primiseră nici un cuvânt de la Tudor. Oana-i scrisese o scrisoare la spital, neştiindu-i adresa de la moşie. Nici un răspuns.

De-atunci aştepta cu resemnare, dar şi cu sentimentul că-i inutilă.

– Măi omule, nu te mai frământa atâta! Are să vie.

– Când? Cum?

– Când şi cum trebue.

Vorbe, desigur, dar fata bunicilor avea atâta încredere în dreapta rânduială a vieţii încât Oana o asculta înviorată, ca şi cum i-ar fi dat în cărţi.

Oana nu mai ieşea de acasă. Îl aştepta necontenit pe Tudor, sau o scrisoare de la el. Viaţa ei avea două accente: fereastra şi cutia de scrisori. Şi una şi alta rămâneau goale zi cu zi. Dar Oana tot nu-şi pierdea optimismul acestei singure activităţi.

În schimb, Miruna umbla în fiecare zi „lăsată de Dumnezeu". Ba făcea comisioane pentru casă, ba cumpărături pentru Petruş: lână să-i împletească pull-overe, borangic pentru cămeşi... Dragostea ei pentru Petruş se convertea într-o hărnicie a mânilor. Nu stătea o clipă. Îi scria mereu, împletea pentru el, iar când se plimba singură umbla tot pentru el, descoperind numai „ocazii": cărţi, tigarete, nasturi de manşetă. Avea un ochi extraordinar pentru ocazii. Nu numai pentru ocazii, dar şi pentru prietenie.

Într-o zi veni acasă preocupată. Se duse de-a dreptul la Oana.

– M-am întâlnit chiar acum cu vara mea, Nina Tomaş...

Se priviră ochi în ochi. Fiecare dintre ele ştia ce ştia şi cealaltă.

– Nina nu-i om bun!

Oana deveni altfel atentă, adunându-şi sprincenele la rădăcina nasului.

– Abea s-o întors din Franţa şi s-a şi dus la Vorniceni. Vine de-acolo...

– Singură?

– Singură. Am iscodit-o, ştii... M-am luat cu binişorul pe lângă ea şi am aflat câte ceva. Lui Tudor îi spune tot Duduş... La toţi le spune pe nume! adăugă ea repede, dând sens de familiaritate mojică modului Ninei de-a vorbi despre oameni. „Am stat câteva zile la Vorniceni invitată de Domniţa", mi-a spus. – „Ce mai e pe-acolo?", am întrebat-o. – „Duduş tot aşa?" – A râs protector. – „Bietul băiat!"

– Îl şi compătimeşte! Bravo! Cum e, mă rog, această Nină?

– Frumoasă şi rece. Adică frumoasă? Dă, ştiu eu! Are trup frumos. E înaltă, subţire. Place la bărbaţi!

– Aha!

– Nu s-a schimbat. Tot aşa era şi acum cinci ani. Acuma se îmbracă mai bine şi are un aer... un aer... Ştiu eu? se întrebă fata bunicilor muşcându-şi buzele. Tu eşti om bun. Nina nu e om bun. Înţelegi?

– Înţeleg-înţeleg! oftă Oana. Crezi că s-a îndrăgostit din nou de ea? Spune-mi cinstit.

– Nu, răspunse categoric Miruna. Tudor e om bun. Dar Nina ştie multe, – dădu ea din cap ca un om cu mare experienţă. Vezi, Oana, nu-i lucru curat. M-a întrebat ce fac, ce dreg. I-am spus. Doar n-am nimic de ascuns. Cum a aflat cine sunt viitorii mei socri, m-a întrebat dacă-s bogaţi şi dacă au relaţii. I-am spus că nu ştiu. „De ce te interesează?" am întrebat-o. Conversaţia a început pe stradă şi a continuat la Nestor. „Am nevoe de capital pentru o revistă pe care o scot la Bucureşti". Înţelegi, Oana, are nevoie de *capital,* vorbi ea apăsat. Mă întreb dacă Tudor nu reprezenta

pentru vara mea, pe lângă nume, şi un capital rotunjor?... Ştii, Nina e deşteaptă, instruită, dar fără scrupule. A fost căsătorită cu un profesor care o adora. S-a despărţit de el împotriva voinţei lui. A fugit pur şi simplu de la el şi a venit la noi la Târgul-Neamţ. Eu eram mică, dar tot pricepeam câte ceva. N-am să uit două scene. Cum i-a dat de urmă, bărbatul ei a venit la noi. Oana, n-am văzut niciodată un om în aşa hal! Se târa în genunchi în faţa ei: îi auzeam genunchii cum se izbeau de podele.

– Şi ea ce făcea?

– Vorbea ca o profesoară de matematică, la tablă, demonstrându-i nu ştiu ce. N-am auzit o vorbă omenească din gura ei. După ce bărbatul ei a plecat, Nina s-a lăudat la masă, în faţa părinţilor mei, că va obţine nu numai hotărârea de divorţ, dar şi o sumă importantă de bani, graţie unei scrisori compromiţătoare – pretinde ea – pe care i-a sustras-o. Ştiu că tata s-a făcut din ce în ce mai roş la faţă, s-a ridicat de la masă şi a ţipat la ea: „ Ieşi afară din casa mea, ticăloaso!" Nina a plecat, spunându-ne că suntem o casă de proşti. N-a mai dat pe la noi un an. Pe urmă iar a venit, înainte de a pleca în Franţa. Avea nevoe de un avocat: gratuit. Nu ştiu ce-a făcut, ce-a dres, dar a scos de la părinţii mei tot ce-a vrut. Vezi, Oana! Nina e un fel de aventurieră. Şi e şi arghirofilă. Am auzit vorbindu-se la noi că seamănă cu o bunică de-a noastră, care ţinea crâşmă. Ci-că şi aceea era frumoasă, avară şi fără Dumnezeu. Se vede că Nina s-a tras înspre ea. Din Franţa n-a mai dat nici un semn de viaţă la nimeni. Bursa a pierdut-o din primul an. Cu ce-a stat la Paris?

– Despre Tudor ţi-a mai spus ceva?

– Nimic. Dar de câte ori îi pomenea numele zâmbea... muereşte, – adaugă ea, roşindu-se, dar rostind cuvântul aşa cum îl gândise. Lasă, Oana, de-acum mă apuc de spihonie. Ai să vezi!

Într-adevăr, se apucă de „spihonie" cu stăruinţa fermă care caracteriza toate hotărârile ei. În fiecare zi se înfiinţa la Athenée Palace, suindu-se la Nina, stând cu ea de vorbă – depănând, cum spune ea, – oferindu-se s-o conducă prin Bucureşti, s-o ajute la comisioane sau chiar să i le facă ea singură, ştiind-o pe Nina amatoare de gratuităţi. Nina accepta pe această benevolă damă de companie, la nevoe şi comisionar, fiindcă deocamdată trăia într-un provizorat enervant – vine? nu vine? – şi fiindcă frumuseţa mai robustă a Mirunei valorifica prin contrast feminitatea ei. Pe Calea Victoriei multe capete se întorceau după ele. La Capşa sau la Nestor intrigau pe toţi bărbaţii.

– Ce se mai aude? Nimic nou?

Aşa intra dimineaţa Miruna în odaia Ninei cu aerul cel mai inocent. Nina nu-i răspundea la astfel de întrebări, căci avea oroare de inutilul automatizat.

Dar într-o dimineață, la întrebarea implacabil repetată, Nina avu o ușoară ridicare a sprincenelor și un mic zâmbet topit în ochii ei verzi.

– Nimic, fetițo! Ce vrei să fie?

După ce-și făcură cursele obișnuite, Nina o însoți până la restaurant și înainte de a se duce acasă, trecu pe la Athenée Palace. Portarul o știa de când cu vizitele zilnice.

– N-a venit cumva un domn sublocotenent Tudor Ceaur Alcaz?

– A venit, domnișoară. Camera...

Căută cheia care lipsea.

– ... numărul 84, – zâmbi portarul, cum se cuvine, când o domnișoară se interesează de un sublocotenent.

Miruna se întoarse acasă îngândurată, oprindu-se de mai multe ori pe drum. Șovăi mult, dar acasă intră hotărâtă.

– A venit, Oana. Stă la Athenée Palace.

– Bănuiam, vorbi Oana cu obrajii albi și ochii vineți.

CAP. III

Tudor venise de câteva zile la București, oprindu-se la un hotel în preajma gării, rămânând pe pragul orașului și al rușinei. Nu îndrăznea să iasă din cameră. Acolo mânca, bea și fuma, în abjecta ambianță a paturilor scârțâitoare din odăile vecine.

Până când nu mai putu. Își luă bagajele și descinse la Athenée Palace. O zări pe Nina în balconul odăii ei, chiar când se cobora din automobil. N-o salută. Dar îi simțea privirea pe frunte ca o pecete a infamiei. Astfel intră în hotel: condamnat.

Odată intrat în camera No. 84, nu mai ieși de acolo. Nici ziua nici noaptea. Ședea numerotat în abstracția zidită a hotelului. Nu-l văzu decât Madama și chelnerul care-i aducea masa și vinul. Își petrecu ziua lungit în pat ca în sicriu. Muri ore de-a rândul, cu ochii în tavan, cu respirația din ce în ce mai vălmășită pe măsură ce lumina ferestrelor se înnegrea de noapte ca o hârtie arsă.

Se întreba în unele clipe dacă nu-i nebun. Gândul răsuna straniu în tăcerea craniului dus la o parte de viață. Noaptea se chinui până la gemăt, vărsând în el somnul vinului, abea după trei sticle.

Se deşteptă cu suflet de spital. Se gândi cu oroare că voinţa lui, că demnitatea lui sunt condiţionate de sticlele de vin.

Se uită cu mirare în oglindă la obrazul lui. Fusese oare şi altăceva subt osul acestei frunţi? în aceşti ochi care-i veneau de la Domniţa? în acest chip sever şi drept, care-i venea de la Alcazi?

– Ticălosule, te disprețuesc!

Aşa strigă la el. Dacă cel din oglindă ar fi existat aevea, l-ar fi ucis cu pumnul. Dar gândul sinuciderii nu încolţise încă în vitalitatea lui.

Era hotărât să sufere şi să reziste. Hotărât cu scrâşnire de dinţi peste iadul sângelui.

Dar nu mai avea încredere în el.

Târziu, pe la miezul celei de-a doua nopţi, când uşa căpătă pântecul Ninei, sânii ei, coapsele ei, când uşa se umflă spre el şi veni, cuprizându-i sângele cu parfumul, forma şi arsura Ninei, – sări din pat, scoase din valiză icoana Sfântului Gheorghe, o aşeză pe masă, se puse în genunchi în faţa ei şi spuse cu glas tare, să-l audă nevăzutul:

– Mă jur în faţa Sfântului Gheorghe pe mormântul tău, mamă, să nu intru în odaia Ninei.

Dar bău iar, până când măciuca beţiei îl stivi pe pat.

Dimineaţa, odată cu amintirea, altă spaimă începu. Dar dacă Nina vine la el?

Îşi petrecu ziua, întins pe pat, numai şi numai cu acest gând prin care Nina venea mereu, devenind obsesie. Nu mai ceru nici masă, nici vin, căci uşa – îngrozitoarea uşă – trebuia să rămâe închisă. Aştepta. Ce aştepta? Bătea în toată fiinţa lui o spaimă abjectă. Căci jurase şi ştia că-şi va respecta jurământul, dar *dorea* ca Nina să vie ea în odaia lui, dându-i beţia trupului, fără ca să-şi calce jurământul.

Pe măsură ce orele nopţii treceau, tăcerea şi întunericul îl cufundau mai deplin în gândul sălbatec şi sinistru. Uşa devenea carne de femee. Şi uşa rămânea totuşi uşă. O dorea pe Nina atât de îngrozitor prin obstacolul uşii şi al jurământului încât îi venea să scoată din nou icoana, iarăşi să îngenunchieze şi să facă rugăciune cerului şi mormântului mamei să i-o trimită pe Nina, oprit să se ducă el la ea, de jurământul rostit şi de uşa închisă.

Oribil!

Şi totuşi rugăciunea pornea din el, din gândul lui cu icoană şi mormânt, alături de trupul care-şi urla flămând foamea de carne.

Nu închise ochii toată noaptea.

– ... Am să-ţi lipsesc în fiecare noapte. Ai să mă cauţi în fiecare noapte. Ai să gemi, Duduş. Ai să întinzi braţele să mă cuprinzi, şi ai să-mi cunoşti puterea în golul braţelor tale. Şi într-o zi ai să mă găseşti. Eu te aştept.

Erau acestea singurele vorbe ale lumii pe care şi le aducea aminte. Muriseră în el vorbele lui Iisus, vorbele poeţilor, vorbele filosofilor, vorbele Oanei, vorbele lui.

Vorbele Ninei albeau rânjit ca dinţii strigoilor în cimitirul vorbelor lumii.

Când le auzise, pe banca de lângă Stejarul Chioaiei, simţise din nou vulgaritatea Ninei care-i apăruse cu mâhnire, ca o femee fatală dintr-un roman în fascicule.

„O! ce dimineaţă, Doamne, peste lume!"

Dar iată că Nina avea dreptate.

– Ţi-e ruşine de trup, fiindcă nu-ţi cunoşti sufletul... Tu eşti în realitate un faun.... Ca om abea exişti: mai mult prin iluziile despre tine, decât prin realitatea ta... Am să-ţi lipsesc în fiecare noapte. Ai să gemi, Duduş...

Îi venea să urle, căci nu mai ştia nici gândi, nici vorbi. Învins de şira spinării osul frunţii devenise os mort.

Dimineaţa îl găsi cu ochi de nebun şi mişcări de fiară închisă în cuşcă.

Altă zi începea spre altă noapte.

Deodată auzi o bătae la uşă.

Deveni lucid o clipă. Apoi inima zvâcni ca un tigru. Capul i se umplu de sânge. Ochii se ghemuiră în orbite. Respiră adânc şi porni spre uşă. Îndărătul ei o simţea pe Nina. Lemnul uşii devenea fusta ei.

Descuind uşa, o deschise smucit, năprasnic, gata s-apuce şi să muşte.

Albă ca pânza unei bărci de dimineaţă, – Oana!

Se priviră lung, cu ochi deopotrivă de albaştri, cu buze deopotrivă de mute.

Oana intră şi se aşeză pe scaun, cu ochii mereu la el. O respiraţie repede îi învălmăşea pieptul, dându-i un ritm tumultuos. Îi bătea atât de tare inima că parcă treceau copite peste ea. Ochii îi străluceau ca un cer de arşiţă. Şi-n fiecare clipă devenea mai albă decât înainte.

– Ştiu, Tudor.

Atât putu articula, cu mare efort, ca cei cu faţa degerată. Apoi se ridică...

– Oana!

Se dezbrăca în faţa lui cu mişcări automate de condamnat la moarte.

Ţipătul lui n-o opri.

Rochia căzu.

Apăru astfel în ochii lui, cuprinsă ea, Oana, de camera hotelului.

Tudor își acoperi ochii.

Oana veni lângă el. Îi auzea dinții clătănind de frig. Abea putea vorbi.

– Tu-tudor... da... că asta vrei... poftim...

Dar nu mai avea lângă înghețul ei de moarte decât un biet om care plângea cu hohote de copil.

*

* *

Un automobil se opri în fața casei Dănescu.

– Tudor! îl întâmpină Malvina. Eroule, vină să te sărut. Dragă, nu-mi mai recunosc băeții! Ce-mi ești așa de jigărit?

– Vine după o noapte de tren. Îl aduc de la gară, vorbi Oana, cu ochii spre fruntea lui, zâmbindu-i cu ostenită lumină.

CAP. IV.

Nina aștepta. Nu mai avea nici o emoție. Calmul unei casierițe care știe bine că deprinderea localului e mai puternică decât arțagul clientului care-a plecat trântind ușa.

La Vorniceni, în finalul discuției cu Duduș, jucase totul pe o carte, retrăind emoția cunoscută la cazinourile de pe Coasta de Azur. Îl brutalizase deliberat, reiterând procedeul de odinioară. Căci îl simțise romantic – și în amintire și în față, – dându-și seamă că dacă nu izbutea să câștige lupta pentru promovarea trupului, i-ar fi apărut ca o simplă cocotă, mai ales după întoarcerea de la Paris, necăsătorită. Prefera să-i pară cinică, înspăimântându-l, decât să se arate docilă poftelor lui stârnite, subordonându-se prin aceasta placului mascul.

O alarmase însă exclamația „Ești vulgară". Și se întrebase dacă nu cumva exagerase, târâtă de vorbele ei dincolo de limita fixată mai înainte.

Încercase un nou drum improvizat:

– Și dacă adevărul meu e în scrisoarea Domniței?

– N-ai fi vulgară nici în minciună.

Renunțase la acest drum.

Lăsase un timp tăcerii, știind că Duduș are s-o privească vrând-nevrând măcar o dată, și că trupul ei va exista cu amintirea nopților păgâne, fără de vorbele care-i dăduseră repulsia vulgarității.

Apoi se hotărâse brusc să joace totul pe o carte. În clipa când afirmase lui Duduș că pleacă imediat la București, vorba anticipase deliberarea. Rareori Nina se lăsa dusă de impulsiuni și comportări improvizate. Dar după ce plecase, examinându-și la rece fapta, o ratificase, admirându-și instinctul luptei, talentul acestui instinct. Căci stând mai departe la Vorniceni, după o astfel de discuție, n-ar fi obținut decât prelungirea raportului de până atunci: dispreț și repudiere categorică în timpul zilei, și frenezie erotică noaptea. Pe câtă vreme, plecând, Duduș poate că rămânea cu impresia că a jignit-o, și-l lăsa s-o dorească – și ziua – ros și de alte remușcări decât acele pe care i le dădea păcatul nopților. Îl părăsea flămând și nelămurit. Mai rămânea cu el și scrisoarea trimisă Domniței, care, recitită în absența ei, putea să atenueze cinismul vorbelor de pe barică, dându-le poate și un caracter voit. Rochia Annei Karenina putea să-i facă apreciabile servicii în mintea băiatului romantic de la poalele munților.

Plecase deci împăcată. Mai mult n-ar fi putut face pentru a ieși din impas.

Dar gândul ei nu renunțase la Duduș care reprezenta pentru ea, pe de o parte, o adevărată feerie erotică, iar pe de altă parte, un nume și o avere.

Câteva zile, cu toate că deprinsă cu lupta, își pierduse calmul. Oare îl cunoștea de-ajuns pe Duduș? Sau îi scăpa în unele privinți? Era el în stare să renunțe la ea? Era oare capabil s-o sacrifice mândriei lui? Știa și din lectură șidirect, din observarea vieții, că „vulgaritatea" unei femei seducătoare nu e o piedecă pentru cucerirea bărbaților „fini". Toți cedau, oricât și-ar fi verbalizat „drama" estetico-morală, așa zisa vulgaritate fiind pentru mai toți un piper al feminității, nu o fadoare cum de cele mai multe ori e gingășia.

Așa că „vulgaritatea" devenită exclamație – cu pretenție de diagnostic – în gura băiatului care ardea în fiecare noapte pe trupul ei dorit, n-o alarma deloc. Problema jignirii ei de către Duduș era de prisos. Căci în toiul luptei nu te uiți la astfel de lovituri; nici în afaceri. Victoria e singura revanșă: globală.

Numai că nu era sigură de victorie. Contabiliză toate amănuntele raporturilor ei cu Duduș, pe cele de odinioară ca și pe cele recente, recapitulă tot ce-și aducea aminte despre Domnița, grupă toate observațiile făcute asupra lui Andronic, – cercând să-și dea siguranța unui diagnostic anticipativ: Va veni? Sau nu va veni?

Nu izbutea. Creștea treptat în ea o neliniște surdă care o incomoda. Căci nu mai lupta; aștepta rezultatul unei lupte, acum extrinsec armelor ei.

Așa că prezența Mirunei fu bine-venită. Miruna îi apărea evidentă ca o cireașă; și tot ca cireașă, apsihologică. Frumoasă, proaspătă și placidă. Tocmai ce-i trebuia Ninei: un lenifiant.

Lucrurile însă se schimbară în ziua când – în sfârşit! – îl văzu pe Duduş, de pe balconul odăii ei. Avu o clipă de jubilare antropofagă, atât de irezistibilă încât dansă prin odae regăsind instinctiv coregrafia primitivilor.

Calmul veni imediat. Intra din nou în luptă, cu certitudinea absolută a victoriei.

Miruna însă devenise de prisos. Îi dădu să înţeleagă prin atitudinea ei. Dar „fătuţa" persevera. Nemaiputând să rabde, Nina exclamase:

– Dragă Miruna, nu-i bine pentru o fată ca tine să fii mereu văzută de lume la hotel!

Scăpase de Miruna: uf!

Acum era liberă să-l aştepte singură pe Duduş, după bunul ei plac.

O noapte.

Altă noapte.

Ziua deveni mirată până la nedumerire.

Încă o noapte: ciudat de lungă.

Dimineaţa, Nina se duse la portar:

– Te rog, ce cameră ocupă domnul sublocotenent Tudor Ceaur Alcaz?

– A plecat, Coniţă.

– Cum? Când?

– Eri. L-a luat o coniţă.

Nina se urcă în ascensor, intră în odaia ei şi rămase pe pragul balconului fără să mai înţeleagă nimic. I se încreţi fruntea ca a contabililor care au greşit un bilanţ, fără să descopere cauza.

Bătu din picior.

Gest de femee enervată!

Ciudat! Ciudat!

„Caută acul în carul cu fân!", se apostrofă ea, regăsind dictonul românesc. Unde să-l caute pe Duduş în tot Bucureştiul? Şi nici nu *trebuia* să-l caute. Ar fi însemnat că renunţă la tot, că se reneagă, dându-se legată în mâinile lui.

Era atât de nedumerită încât îi veni să plângă.

Şi toanta de Miruna care se paraponisise tocmai acum!

Avu deodată sensaţia demoralizantă a ghinionului. Dar Nina era prea orgolioasă ca să creadă în tutela capricioasă a norocului sau a ghinionului, persuadându-se că numele de familie al norocului e victorie, şi al ghinionului, înfrângere.

La Paris, într-o stare similară, Nina şi-ar fi sevit sieşi o vorbă de-a ei: „Nu te supăra dacă pierzi un autobuz sau un bărbat. Vine altul".

Dar iată că nu găsea puterea de-a glumi – haz de necaz! – pe marginea acestui balcon de unde vedea Bucureştiul în care îl pierduse pe Duduş. Căci dacă plecase cu o altă „coniţă", atunci o lăsase afectiv. Coniţe sunt cât iarba pe pământ. Cu fiecare dintre ele putea pleca încă o dată de lângă ea. Totul e că izbutise să plece cu cea dintâi.

Ziua trecu deşartă, fără ca Nina să-şi găsească loc şi căpătâi. Umblă pe străzi cu gândul că se plimbă. În realitate însă căuta: îl căuta.

În ziua următoare iar îl căută, mărturisindu-şi de data asta scopul investigaţiilor pe străzi.

Şi adunându-şi deodată luciditatea realistă, îşi dădu seama că *speră:* că speră în imposibil. Logic, lupta era pierdută. Şi totuşi spera, dincolo de raţiune, renunţând la inteligenţă, recurgând la absurd, ca cei care după ce au fost condamnaţi de somităţi medicale, se dau pe mâna babelor.

Atunci?

Nu cumva era îndrăgostită?

Se cutremură. Căci vorba „dragoste" nu avea pentru ea decât înţelesul iremediabilului, cum ar fi lepra sau cancerul.

Se duse la oglindă, privindu-se cu de-amănuntul: frunte, ochi, buze, nări, zâmbet... Ea era, Nina Tomaş!

– Trezeşte-te, Nina! N-ai timp de pierdut! Vorba Lenţei Panţâr: Merde!

Auzi o bătae la uşă.

Tresări cu tot absurdul inimii.

– Intră.

Miruna apăru în locul lui Tudor, văzând evidenţa pe faţa Ninei.

CAP. V

– Vreau să-ţi vorbesc, Nina. Îmi dai voe?

– Te rog. Mi se făcuse dor de tine...

– Să ştii că vin cu inimă bună, cu toate că m-ai dat afară.

– Eu? Te-am dat afară?

– Nina, de ce nu eşti cinstită? Măcar în lucruri mici.

– Ce spui?

– Îţi vorbesc deschis.

– Vrei *tu* să-mi faci morală *mie?* Dragă fetiţă dulce, te-ai uitat în oglindă?

– Aşi vrea să ne uităm împreună, obraz lângă obraz.

– Ce spui!

Nina se uită la ea cu ochii micşoraţi. Parcă se răsturnase lumea, rămânând întoarsă. Ce se întâmplase?

– Tudor...

Sprincenele Ninei se îmbinară.

– ...Duduş, cum îi spui tu, s-a logodit cu o prietenă de-a mea.

– Când? sări Nina.

– N-are importanţă. S-a logodit, răspică Miruna vorbele, întipărindu-le bine între ele.

– Cum se numeşte?

N-are importanţă nici numele, nici adresa. Reţine numai faptul în sine. Restul aparţine altora.

– Şi tu ce cauţi? se înăspri Nina deodată. Se tem de mine! Vor pace cu mine! Binecuvântarea mea! Eşti emisarul lor?

– Pentru ce să fiu emisarul lui?

– Tu ştii că Duduş mă iubeşte? că e logodnicul meu din cap până-n picioare? Îmi aparţine. Înţelegi?

– Nina, vrei să fii vulgară? Sau eşti într-adevăr?

Iarăşi? Ce-aveau toţi cu vulgaritatea!

– N-am venit la tine nici ca emisar, nici ca duşman. Am venit ca om bun. Mi-e milă de tine.

– Nu mai spune? Ce mi-ai adus ca să mă consolezi?

– Ţi-am adus o lecuţă de omenie. Dacă n-ai nevoie, plec.

Se ridică.

– Te rog rămâi. Nu fi ţâfnoasă. Hai să facem pace.

Îi luă mâinile, aşezând-o pe fotoliul de lângă fereastră.

– Ascultă, fetiţo, începu Nina cu blândeţă, dezmierdându-i obrajii, – e foarte drăguţ din partea ta că te-ai gândit la mine şi ai venit să mă vezi, cu toate că te-am repezit. Mi s-a năzărit că nu e bine pentru o fetiţă ca tine să fie mereu văzută la hotel. Dar tu ştii că ţin la tine. Eşti singura mea rudă... suportabilă. Nu te supăra! Lasă-i pe ceilalţi. Eu sunt dintr-o bucată. Nu-mi plac cimotiile, şi nu mă sfiesc să le-o spun. Tu însă îmi eşti dragă. Numai lângă tine simt şi eu că mă leagă ceva de ţara asta în care am devenit străină. Eşti singura mea rudă. Sunt ostenită, sunt... rănită. Da, fetiţo, sunt rănită. Cu mâinile tale dulci, pe care străluceşte un inel de logodnă, mi-ai luat sângele inimii. Rămâi cu mine şi spune-mi tot.

– Ţi-am spus, Nina. Tudor iubeşte pe prietena mea.

– Eşti sigură?

– Sunt sigură. Regret că-ţi fac inimă rea, dar trebue. Nu cred că Tudor te-a iubit.

– De unde ştii? Ai vorbit cu el?

– Vai, Nina!

– Se poate, de vreme ce eşti prietena logodnicei lui. Şi de ce crezi că nu m-a iubit? Eu îţi afirm că m-a adorat.

– Poate de mult, când era mic. Acuma Tudor nu te poate iubi.

– Fiindcă iubeşte pe alta?

– Fiindcă nu te poate iubi pe tine.

– De ce fetiţo? Nu-s atrăgătoare? Sunt de lepădat?

– Eşti foarte atrăgătoare, Nina. Dar...

Fata bunicilor şovăi, cu obrajii aprinşi, în cumpănă parcă pe o punte îngustă.

– Dar? o împinse Nina.

– N-ai suflet! şopti Miruna dezolată ca şi cum şi-ar fi răsturnat toţi fragii din ulcică.

Iarăşi sufletul!

– Fetiţo, nu înţeleg!

– Şi tare-i greu de explicat! oftă Miruna.

– Orice poate fi explicat, afirmă Nina, agitându-şi mânile subţiri.

– Tu poţi, dar nu ştii. Eu ştiu, dar nu pot.

– De la Duduş ai învăţat să vorbeşti aşa?

– Abea îl cunosc. Nu ştiu de la cine am învăţat. Sunt lucruri care nu se învaţă. Cei care au suflet le ştiu şi le spun la fel.

– Ah! fetiţo. Mult vag. Dă-mi ceva şi-ţi dau cuvinte.

– Vezi, Nina, – zâmbi Miruna, roşindu-se iară: tu ai cuvinte de închiriat.

– Bravo! Ştii că nu eşti proastă!

– Eu n-am nimic de închiriat.

– La tine-i simplu, fetiţo. Te-ai logodit cu un băiat cuminte şi frumos, desigur, pe care-l iubeşti din toată inima. El te iubeşte la fel, fără doar şi poate, din toată inima. Nici nu mă îndoesc că socrii te iubesc şi ei din toată inima. Te vei căsători. Vei avea copii pe care-i vei iubi din toată inima. Vei fi mamă, soţie şi gospodină, din toată inima...

– Uite, Nina, ai crezut că şugueşti cam cu ghimpi – nu mă supăr! protestă ea văzând alarma Ninei, – şi ai spus ce nu puteam eu. Tu nu faci nimic din toată inima. Şi de asta nimeni nu vine la tine din toată inima.

– Aha! Încep să înţeleg „concepţia" ta asupra sufletului. Vrasăzică n-am suflet, fiindcă nu trăesc din şi prin inimă. Dar eu, dulce şi inimoasă fetiţă, eu lupt.

– Pentru ce?

– Nu-i prea complicat pentru tine?

– Tu spune, Nina. Iisus a vorbit şi la mai proşti decât mine.

– Taci, tu! Uite diavoliţa!

– De ce te surprinde mereu, Nina, că nu-s idioată? Oamenii nu-s deştepţi ca tine, dar tot înţeleg câte ceva. Pe toţi ne-a făcut Dumnezeu. De ce să nu ne înţelegem?

– Bine! De ce lupt? Ca să *trăesc*. De ce trăesc? Ca să lupt.

– Cu ce? Şi cu cine?

– Cu viaţa. Cu oamenii.

– Pentru ce?

– Ca să învinge prin luptă.

– Ai învins?

– Fetiţo, eu n-am nici părinţi, nici bunici, nici logodnic, nici socri. Tot ce am îmi datoresc numai mie. Eu sunt victoria mea.

– Atunci de ce eşti tristă?

– Eu? Tristă?! Cine ţi-a spus?

– Tu mi-ai spus: „Sunt rănită. Cu mâinile tale mi-ai luat sângele inimii".

– Vorbe!

– Inima ta e plină cu vorbe?

– Iarăşi ai ajuns la inimă!

– De-acolo pleacă toate şi tot acolo ajung. Tu nici n-ai plecat de-acolo şi nici n-ai să ajungi acolo. Eşti singură, Nina, între toţi oamenii. Treci pe lângă ei, dar şi ei trec pe lângă tine. N-ai avut pe cine să învingi, fiindcă ai crezut numai că trăieşti şi ai crezut numai că lupţi. Te-ai agitat mult, dar ai stat locului. Numai inima urneşte lumea din loc. Mi-e milă de tine... Nu mă fulgera, Nina! De ce te simţi umilită când un om încearcă să se apropie de tine? Suntem între noi, singure. Nu ne vede şi nu ne aude decât Dumnezeu.

– Lasă-l în pace!

– Şi Dumnezeu te umileşte?

– Dumnezeu, păpuşo, e o problemă care depăşeşte lecuţa ta de minte.

– Iisus a spus altfel. Dar tu vezi numai o problemă în Dumnezeu. În probleme sigur că eşti mai tare decât mine.

– Ascultă, Miruna, se scuturâ Nina, să lăsăm generalităţile. Eşti mai şireată decât mi-aşi fi închipuit. Vorbeşti-vorbeşti şi nu-mi spui nimic.

– Dar ce vrei să-ţi spun, omule!

– Despre Tudor.

– Ţi-am spus tot, s-a logodit, e fericit. N-am venit pentru asta. Puteai să afli şi de la alţii. Am venit pentru tine. Tot nu înţelegi?

– Vrei să mă pocăesc, fetiţo? Vrei să mă converteşti tu pe mine la religia inimii? N-am nevoe, fetiţo, nici de religii, nici de îndrumători. Eu singură sunt cerul şi iadul meu. Eu singură sunt Dumnezeul şi Profetul meu. Tu trebue să înţelegi asta. Eu n-am nimic de înţeles şi de primit de la tine. Spune-mi despre Tudor...

– Întreabă-mă. Eu n-am ce-ţi spune de la mine.

– Cum e prietena ta?

– Altfel decât tine.

– Ca tine?

– Ca ea. Suntem prietene, nu surori gemene.

– Îndărătnică eşti!

– Îţi dau ce-ţi place: luptă!

– Sper că nu te-ai supărat?

– Ceri sfaturi adversarului?

– Bine, Miruno! Până aici mă dau bătută.

– Nina, nu crede că mă măgulești! Te previn cinstit.

– Bine-bine-bine! O iubește mult?

– O iubește.

– E frumoasă?

– O iubește.

– Când s-au logodit?

– Vrei neapărat să știi? Nu crezi în dragoste. Vrei fapte, date, argumente. Vroiam să te cruț, Nina. Dar mă obligi să te lovesc. S-au logodit după ce-a plecat de la Athenée Palace.

– A-haa! Tu știai că a tras la hotelul meu?

– Știam.

– Și ai prevenit-o?

– Desigur, am prevenit-o și cine ești și ce se întâmplă.

– M-ai trădat!

– Ce vorbă deșartă în gura ta, Nina! Am luptat cu inima, cu toată inima, pentru inima lui Tudor și pentru inima prietenei mele.

– Tu ai făcut asta?

– Eu, desigur.

– Știind că mi-l iei?

– Dorind să-l iau de lângă tine.

– Pentru că?

– Pentru că lângă tine se înșela și era înșelat.

– De unde știi?

– Am început să te cunosc. Pentru tine Tudor Ceaur Alcaz era un nume și o avere de câștigat...

– Spune, că nu mă supăr. Ascult.

– Asta-i tot...

Se roși tare.

– ...Poate că-ți plăcea...

– Cum îmi plăcea? stărui Nina cu o lucire crudă și deșănțată în ochi.

– De ce mă silești să spun lucruri penibile pentru... un om, o fată tânără, adăogă ea, învingându-și vădita aversiune.

– Bravo, fetițo! Văd că știi multe! Te-ai cam emancipat de când ai plecat de la bunul tău tată și inocenta ta mamă!

– Le știam și în Moldova, dar n-aveam acolo nici o vară primară care să mă silească să vorbesc despre ele.

– Și știi tu ce înseamnă „plăcerea" asta? vorbi Nina cu violență și sfidare.

– Știu mai mult decât știi tu, fiindcă eu iubesc.

– Ia lăsaţi-mă, vă rog, cu iubire, inimă şi suflet! Nu ştii nimic! Eşti o gâsculiţă suavă! Cunoaşte-ţi dintâi trupul, şi după aceea te-ncumetă să vorbeşti cu o femee!

– Dar tu nu eşti o femee.

– Cum? Ce sunt?

– Trup.

– Iarăşi!

– Iarăşi, Nina. Mi-e milă de tine, dar trupul nu poate înţelege nici mila. Şi e jignit ca de tot ce nu pricepe.

– Ai să mă convingi că-s şi toantă până la urmă!

– Ce fericită aşi fi să-ţi pot da o convingere, oricare ar fi. Dar tu nu primeşti nimic, fiindcă nu dai nimic. Eşti singură, Nina, alături de viaţă. N-ai umbră pe pământ. Eşti stearpă. Mă îngrozeşte gândul că într-o zi vei fi bătrână. Ce-ai să te faci atunci singură? Cu cine-ai să te lupţi? Cu muştele? Cu vecinii? Ai să-ţi numeri banii cu uşile închise şi ferestrele oblonite? Ai să-i îngropi în pivniţă, neputând dormi de frică să nu ţi-i fure? Spune ce-ai să faci?

– Am să-mi scriu memoriile.

– Petru ce?

– Ca să-mi retrăesc luptele.

– Când te vei apleca asupra vieţii tale, te vei prăbuşi în vid. Şi nimeni, Nina, nimeni nu va întinde o mână să te oprească.

– Mulţumesc pentru profeţie. N-am nevoe decât de propriile mele mâni.

– Cad, Nina. Mânile cad când n-au alte mâni în jurul lor. Îţi doresc din toată inima să poţi suferi acuma, cât mai e timp. La bătrâneţă va fi prea târziu. Îţi spun cinstit: speram, aşa prosteşte, că logodna lui Tudor va deştepta în tine o lecuţă de suflet. Dar nu văd nimic. Şi să ştii, – afirmă ea cu un fel de mânie, – nu te-a iubit. Niciodată nu te-a iubit. L-ai îndemnat fără să vrei spre dragoste, dar nu spre tine. Acuma, când v-aţi întâlnit din nou, l-ai alungat de lângă tine spre dragostea lui. Spune drept, Nina, mai ţii tu minte poezia închinată Tomniţei?

– Nu.

– Îmi dai voe să ţi-o spun.

– Te rog. Chiar mă interesează.

– Ascultă:

„Îţi mulţumesc adânc, pământ,
Că mi-ai dat viaţă să te-avânt.

Eram hăin, eram flămând,
Şi iată-s înflorit şi blând.

E ceas sfâșietor de sfânt
S-aud doar frunzele umblând.

Din care vechi-străvechi colind,
M-am fost desprins, ca să m-aprind

La o fereastră, în argint
Și clopoței de mărgărint?

Că iată m-am trezit cântând,
Cântând de când și până când?

Milenii fulgeră prin gând,
Cu stele clipa săgetând,

Oceane vor seca, plângând,
Cascade fumegă, tunând

Și toate cele, rând pe rând
Vor trece viață scuturând.

Îți mulțumesc, pământ-mormânt,
Că mi-ai dat clipă să te cânt.

Sălbatec sunt și tânăr sunt,
Cu sânge te binecuvânt

Peste mormânt și peste cânt,
Cu dimineață în cuvânt".

Fata bunicilor spunea versurile ca pe o rugăciune melodică. Și pe măsură ce spunea, fereastra de la Vorniceni reapăru în sufletul Ninei, o clipă cu dimineața brumei, când un călugăr de argint tânăr îi spusese bună-dimineața după o noapte de veghe, ș-apoi cu nopțile de dragoste sălbatecă în care trupul ei și al călugărului de argint fuseseră vioară și arcuș unul pentru altul până în adâncul de geamăt al sângelui.

Se aruncă pe pat și începu să plângă.

Fata bunicilor o privi cu milostenie, lăsând-o să-și caute drumul înspre suflet.

Plângea, plângea, scuturată de toate lacrimile niciodată plânse de ochii ei reci.

Într-un târziu se ridică, acoperindu-și obrazul cu batista udă.

– Te las cu bine, Nina. Să-ți ajute Dumnezeu.

Nina o privi cum se ducea spre uşă, cu un fel de deznădejde năucă, şi deodată se repezi după ea, oprind-o pe prag.

– Du-i, du-i...

Glasul încă foşnea de plâns.

– ...du-i batista mea. Spune-i...

Fata bunicilor o privi sever, scuturând capul.

– Ţine-ţi batista, Nina. Eu nu i-o duc. Logodnica lui e prietena mea.

– Şi eu?

– Tu eşti Nina Tomaş. Nu-mi eşti prietenă.

CAP. VI

După ce plecă Miruna, Nina comandă o cafea-filtru, îşi răcori obrazul cu apă rece, şi se duse la oglindă, despletindu-şi părul. Începu să se pieptene, când cu ritm lung şi regulat, când cu opriri nervoase.

Avea stupida impresie că turma s-a coalizat împotriva ei, vrând s-o răstoarne. Stupidă, fiindcă turma rămâne turmă. Aşa că impresia – verificată – era stupidă pur şi simplu. Dar Miruna reuşise totuşi s-o enerveze, găsind-o într-un moment de vulnerabilitate.

S-o enerveze?

Parcă ceva mai mult decât atât! Miruna în sine nu însemna nimic. O fată ca o mie altele: simplă valoare numerică hărăzită înmulţirii. Dar Miruna adusese până la urechea Ninei vorbele oamenilor, glasul turmei. Vrasăzică n-o acceptau.

Bine! Bine!

Se piepţăna bucă cu bucă, descoperindu-se din nou frumoasă, frăgezită după plâns.

Se năştea în ea treptat un sentiment nou, înzdrăvenitor. Mânia se amplificase, dându-i în piept puterea bărbătească a urei.

Da, îi ura. Şi simţea lămurit că e într-adevăr strănepoata-fiică a crâşmăriţei care „păpase" averea unui mare boer moldovean, rămânând tot crâşmăriţă de rohatcă, cu chimirul şi mai plin peste pântecul ispitelor.

Şi ea era la fel. Îi ura pe stupizii boeri care aveau tradiţii în loc de creer.

– Eşti vulgară, Nina.

Îl auzea din nou spunându-i cuvântul boieresc: de lepădare. Îi asculta vorba, refuzând să-i mai vadă chipul cu ochi albaştri şi buze fierbinţi. Şi îl

ura pe el, pe Tudor Ceaur Alcaz, pe Andronic Ceaur Alcaz, pe toți Alcazii Moldovei, României, Europei și Lumii.

– Veți plăti, domnii mei!

Atât spuse, răsturnându-și părul pe ceafă, și își zâmbi, cu o privire care, devenită grai în gura lui Alexandru Lăpușneanu, ar fi cuvântat astfel:

– Dacă nu mă vreți voi pe mine, eu vă vreau pe voi!

*

* *

Taximetrul de la București trecu pe subt stejarii Vornicenilor, intrând agresiv pe poarta curții. Se opri la scară. Nina sări sprintenă.

– Duduia Nina! Merde eram să zic de bucurie! exclamă Madama Lența și mai neagră, răsărind cu țigara în gură dintre suavitățile trandafirilor.

– Lențuco, bine te-am găsit. Unde-i Măritul?

– La Domnița.

– Unde? întrebă Nina care uitase de unele, preocupată de altele.

– La mormântul Domniței. Are banca lui, Doamne iartă-mă, că altădată n-o știa cu zilele!

Nina porni într-acolo, urmată de Lența.

– Lențuco, lasă-mă singură.

– Iaca! Vii cu vești?

– Cu treabă.

– Noroc, porumbițo.

Nina intră în cimitir , îndreptându-se botărâtă spre banca pe care ședea Andronic îmbrăcat în haină atât de neagră în contrast cu albeața părului încât părea învestmântat cu însăși umbra lui. Văzând-o pe Nina, se ridică, întâmpinând-o cu mare curtenie. Îi sărută mâna, poftind-o pe bancă.

– Domnule Alcaz, putem vorbi aici?

– De ce nu, doamnă? îi răspunse el, pe jumătate rămas în gândurile lui; i-ai fost prietenă.

– Bine, cum vreți, primi Nina. Domnule Alcaz, fiul dumneavoastră a fost amantul meu...

Andronic avu o albă înălțare a capului. O dungă îi apăru pe frunte. O privi pe Nina ca de pe un balcon înalt.

– Iertați-mă, doamnă. Văd că ați venit pentru afaceri. Vă rog să mă urmați în birou.

Nina trecu distrată printre morminte, urmărindu-și gândurile. Andronic o urma de la oarecaare distanță, evitând parcă să amestece umbra lui cu umbra ei.

În odaia de sus, de la fereastra căreia se vedea tichia nebunatică a C. D.-ului, Andronic se așeză pe fotoliul de stejar cu capete de lei, poftind-o pe Nina pe scaunul înalt din fața biroului.

– Aştept, doamnă.

– Vă spuneam că fiul dumneavoastră a fost amantul meu.

– Am reţinut, doamnă, ce se cuvenea, regretând că mă obligaţi să ascult astfel de confidenţe.

– Şi eu regret, dar n-am încotro. Sunt o femee singură, care luptă pentru viaţa ei. N-am bărbat să mă apere.

– Femeile singure, doamnă, n-au nevoe să fie apărate.

– Poate pe vremea dumneavoastră, când bărbaţii respectau tradiţiile cavalereşti. Fiul dumneavoastră însă m-a compromis. A venit şi la Bucureşti după mine, într-acelaşi hotel.

– Desigur, cu consimţământul dumneavoastră, doamnă.

– Cu resemnarea mea, domnule Alcaz.

– Şi?

– Acum refuză să repare.

– Adică?

– Să mă ia de soţie.

– Doamnă, numai Tudor ştie pe cine poate lua de soţie.

– Ştiţi că s-a logodit?

– *L-am* logodit, doamnă. E fiul meu.

– Aha! Eraţi acolo?

– Da, doamnă, lângă viitoarea mea noră. O stimez. Dar să revenim la afaceri. Ce doriţi de la mine?

– Justa reparaţiune pe care mi-o datoreşte fiul dumneavoastră.

– Evaluată la cât?

– Ne putem înţelege.

– Doamnă, Alcazii nu-s negustori.

– Cu-atât mai bine. Profit de această ocazie, amintindu-vă că am fost secretara Domniţei...

– Lăsaţi-o, doamnă. Doarme.

– Dar mi-a istorisit multe lucruri din trecut, cu ocazia memoriilor...

– Lăsaţi, doamnă, vorbi Andronic, ridicându-şi ochii cu o mişcare bisericească.

– Pretenţile mele se cifrează la...

Avu o secundă de ezitare.

– ...un milion. Ştiţi, valoarea banilor...

– Bine-bine.

– Aceptaţi?

– Inutil să mai discutăm.

– Atunci plătiţi imediat.

– Aveţi cuvântul meu, doamnă. Alcazii îşi plătesc şi datoriile şi femeile.

– Nu vă supăraţi, domnule Alcaz, dar tranzacţiile sunt operaţiuni nete. Am adus o cambie. Binevoiţi...

Bătrânul luă pana şi scrise.

– Adăugați și în litere.

Pana scârțâia pe cambie. Andronic presură cerneala cu praf albastru-auriu din paharul de corn.

– Plata când? unde? stărui Nina.

– V-o face jidanul meu la București.

– Hotel Athenée Palace. Domnule...

– Doamnă...

Automobilul porni așa cum venise, ca o cambie cu roți.

Dar în dreptul Stejarului Chioaei, inexplicabil, Nina făcu semn șoferului să oprească. Porni vioi spre bancă, dar mersul i se încetini treptat.

Strălucea vara la poalele munților albaștri.

Banca era caldă. Parcă atunci se ridicaseră două trupuri tinere de pe lemnul ei străvechi. Nina se așeză pe bancă, amintindu-și. Iar se porneau viori în jurul ei. Iar s-apropia un tânăr – „Să fii tânără, să fii fierbinte, fată cu miros de portocală!" –, iar și iar și iar, dar nici o umbră de om nu se învecina cu umbra singurătății ei. Se simți deodată atât de ostenită încât fruntea ei cunoscu nevoia unui umăr prieten, de care să se razeme, ascultând bătaia altei inimi.

Se apropiau de amintire niște vorbe dintr-o toamnă, dar solemnitatea lor acum înspăimânta, fără să însoțească:

– Cine-a ucis stelele? Cine-a ucis drumul spre viitor al celor din morminte? Și toamna din stejarul Chioaei va ofta: O fată înțeleaptă!

– O biată fată singură.

Plânse ca omul singur, cu singurătatea lacrimilor.

Dar repede se ridică și-și spuse, îndemnându-se la drum:

– Bine, fetițo. Ți-ai câștigat milionul. Ai dreptul să și boceștI puțin!

CAP. VII

– Doamnă, vă caută un domn din Moldova, o anunță portarul hotelului la telefon.

– Îl aștept.

Nina avu o tinerească răsucire într-un picior; apoi, redevenind demnă, se așeză pe scaun.

– Poftim, domnule Fițig.

– Ce plăcere de glas! Ce deliciu de vorbă! exclamă Fițig, încovrigat de plecăciune, ivindu-se cu geanta subt braț și melonul pe cap.

– Stai, domnule Fițig.

– Ci să stau, că acuşi nici nu-mi vine să plec! Aşa cameră! Aşa duduc! Mă-ntinereşti, duduia Nina, când am cinstea să te văd cu deliciu. Parcă nici nu mai am nevoe de ochelari, ferească Dumnezeu de scări, că inima este destulă în redingota lui Sami!

– Când deschizi gura, aud Moldova, Coane Sami.

– Da, duduia Nina, eu îs aşa un fel de Bistriţă la urechea moldovenilor jet-bejet! Cum m-aud, parcă se îneacă în Moldova!

– Tot glumeţ!

– Cum să mai fiu serios când toate tunurile şuguesc la urechea mea, ferească Dumnezeu de mitraliere! Duduia Nina, dă-mi voe să-ţi spun una de-a lui Sami. Iaca nişte jidovi la Chiatra dau cu ochii de ochelarii lui Sami. „Ce faci, Sami?" – „Ce să fac! Tot îi bine, bre Şoil" – „Cum îi bine, bre Sami?" – „Da' cum, bre Şoil?" – „Nu vezi, Sami, lumea devine antisemită". – „Care lume?" – „Lumea, bre Sami. Faci pi prostu!" – „Da, evrei nu mai sunt pe lume, bre Şoil?" – „Sunt, da' ce să facă?" – „Da' jupânul Columb ce-o făcut?" – „O descoperit America!" – „Sigur, Şoil, fă şi tu la fel, ş-ai să pricepi vorba lui Sami că tot îi bine"... Ce zici, duduia Nina? De-acu, după ce te-am asurzit bine, pot să te-ntreb: Ce mai faci?

– Aştept.

– Care fată frumoasă n-aşteaptă s-o aştepte alţii? Mata aştepţi? Sami aşteaptă.

– Sami aduce.

– Duce şi aduce, vai de picioarele lui Sami, pacat că nu-s motorizate în armata lui Hitler, că doar aşa s-ajungă şi-n Palestina.

– Ai adus, Coane Sami?

– Cum să n-aduc pentru aşa o persoană delicioasă ca duduia Nina, Dumnezeu s-o ierte pe Domniţa, că mult te-a mai iubit. Aşa de mult, că l-o uitat pe Sami şi l-o lăsat cu mâna goală.

– Cum adică?

– Cum să fie când îi vorba de cogeamite Domniţă şi un parşâv ca Sami! Uită Domniţa să plătească, uită şi Sami să-i aducă aminte. Jidanul ca să fie, trebue să uite. Am spus de-acu o vorbă filosofală! Că dacă nu uită, îi aduc aminte alţii că-i jidan.

– Coane Sami, n-ai vrea să fii mai clar?

– Sărut mânuşiţa, duduia Nina. Uitasem, prostul de mine, că ai trăit cu boerii de la Paris, Rothschild, Blum şi alţi papagali internaţionali, şi că prin urmare ai uitat jargonul lui Sami. Mai clar? Ce poate să fie mai clar decât inima duduei Nina, Dumnezeu să-i dee numai boeri cu milioane, că, slavă Domnului, mai sunt şi boeri şi mai sunt şi milioane boereşti aşa de distrate că nici nu ştiu în care buzunar au intrat.

– Ce vrei de la mine, Coane Sami? Am o cambie.

– Ce să vreau eu de la aşa un deliciu de cambie cu inimă de înger? Nu-i pacat, scumpă duduia Nina, ca bietul Sami care te-o adus la Vorniceni spre

inima Domniței să n-aibă și el un spicușor din milionul Tătuței, Dumnezeu să-l ție numai între milioane bune pentru coasă.

– Vrei comision, Coane Sami?

– Știu eu să vreau ceva? Pot eu să știu ce vreau? Nu știu nimic. Nu vreau nimic. Aștept numai cu plecăciune să vree duduia Nina ce nu pot eu.

– Dintâi plătește, Coane Sami.

– Sigur că plătesc, da' de ce să nu mă bucur când dau, c-am să iau și eu?

– Bucură-te, Coane Sami.

– Așaa! Sărut mânușița cu anticipație, duduia Nina. Tren? Tren. Hotel? Hotel. Restaurant? Restaurant. Vai de biată punga lui Sami! Nu mai vorbesc de sănătate, că n-o are. Abea-l ajută punga să-și ducă zilele. Și banii Tătuței își pun ochelari când e vorba de Sami. Numai când o vede pe duduia Nina așa de șarmantă, uită de ochelari. Nu-ți șade bine cu ochelari, duduia Nina, chiar când ești bancher!

Sami începu să numere bancnotele scoase din servietă, muindu-și degetul în gură.

Nina verifică, teanc cu teanc, refăcând meticulos numărătoarea.

– Ce bine-i să fii un milion! exclamă Sami, isprăvind predarea. Ai de unde să uiți.

– Eu n-am de unde să uit, Coane Sami, zâmbi Nina, încuindu-și banii în valiză. Îți mulțumesc. Mai așteptați ceva?

– Parcă era o vorbă cu niște cifre simpatice!

Nina îl privi rece, întinzându-i cambia ruptă subt ochii lui.

– Coane Sami, crezi că m-am întors filosemită din Franța?

– Și de ce nu, mă rog?

– Fiindcă am venit în România.

– Duduia Nina, ești mata așa un suflet delicat și duios, că-mi vine să cred lângă mata că Sami-i boer creștin. Cu plecăciune. Și oricând la dispoziție.

CAP. VIII

„Dragă Miruna,

Pull-over-ul trimis prin Tudor a revoluționat pe camarazii mei.
– De unde l-ai adus?
– Ghiciți, băeți!
– Din Franța?

– Din Anglia?

– Din Italia?

– Baiu, le-am spus. Întrebați mai bine cine l-a făcut.

– Cine? Cine? Cine?

– Logodnica mea.

– La popotă. Marș!

S-au băut 20 (douăzeci) sticle cu bere în cinstea Mirunei.

Unde crezi că-i pull-over-ul? Acuma e la Cluj. Apoi va pleca la Brașov. Apoi la Târgul-Mureș. Domnii ofițeri căsătoriți au îndulecat inima „bărbosului", hotărându-mă cu chiu de-ajuns și vai foarte să le dau de model opera Mirunei mele.

Știi tu, fata bunicilor, că-s emoționat ca un simplu îndrăgostit? Văd ferestre luminate în orașe necunoscute, îndărătul cărora femei cu sufletul la cei de pe zonă vor lua din lână gândul tău, împletindu-l pentru camarazii mei. Firul de lână împletit de mâinile tale – mult sărutatele – va alerga prin tot Ardealul, va hămici alte mâini și va veni din nou pe zonă pentru alți bărboși ca mine.

Ce simplu e! Și cât de emoționant!

Când eram mic și prost și tare îngâmfat în penele cărților, nu mi-aș fi închipuit vreodată că viața poate fi frumoasă prin astfel de lucruri. Dar mai am mult de învățat de la tine, fata mea și fata veșnicilor bunici! M-am întrebat de multe ori pe zonă – aici ai timp mult pentru suflet – care să fie taina ta? Am aflat-o, după multe și iar multe ceasuri de zi și de noapte. Să nu râzi! Apropie-ți urechea încă fără de cercei: Ești om bun. Iartă-mă că recurg tot la vorbele tale pentru a te defini, dar de când m-ai deprins să mă îmbrac numai cu lucruri de la tine, am început să-ți port și vorbele. Tot de lână-s, Miruna. „Om bun" e definiția simplă a celui care încălzește pe alții cu sufletul lui. Dumnezeu e om bun, fiindcă El ne-a încălzit cu speranța cerului. Tu, Miruna, ești făcută de Dumnezeu. Dacă n-ai fi om bun, ai fi urâtă, căci frumusețea ta e un dar de căldură și lumină pentru sufletul oamenilor.

Tare mi-e dor de tine!

Când l-am văzut pe Tudor cu inelul Oanei l-am sărutat de două ori, câte o dată pe fiecare obraz:

– Odată pentru logodna ta și o dată pentru logodnica mea.

Da, Miruna, fără de Tudor, fata mea rămânea numai a bunicilor.

„Eram hăin, eram flămând
Și iată-s înflorit și blând".

Te-am întâlnit, fiindcă așa ni s-au potrivit pașii. Dar am pornit după tine, cu inimă vitează, numai fiindcă Tudor mi-a deschis ochii. Altfel, desigur că acum un an, întâlnindu-te, aș fi întors o clipă capul și aș fi trecut mai departe, pierzându-te, sau cel mult păstrând o amintire grațioasă. Dar Tudor m-a deprins să am încredere în viață, în clipa care aduce, în bătaia inimii care presimte mai departe decât știe mintea, – să „decurg", cum spune el. Observă conformismul cosmic al acestui verb care pe jumătate e al apelor, deci al lui Dumnezeu.

Așa ne-am întâlnit, Miruna mea, ca apele, însoțindu-ne cu spontaneitatea lor.

Cum să nu fie „Tatăl nostru cel din ceruri", când miracolul iubirii e în calea tuturor? E de ajuns ca un băiat și o fată să se întâlnească prin bătaia inimii, pentru ca lumea să înceapă din nou și Dumnezeu să existe de la început.

Când am venit întâia oară pe zonă eram un băiat, fără barbă, care căsca de plictiseală, cu mâna la gură, resemnat să trăiască, dar înfricoșat de gândul morții. L-am întâlnit pe Tudor și am început să văd. Dintâi l-am văzut pe el, apoi pe mine, și pe urmă un drum al omului, pe care l-aș numi: drumul întâlnirilor. Cunoscusem în copilărie, la lumina lămpii, acest drum magic. Dar l-am uitat, căci nici bătrânețea nu te îndepărtează mai tare de copilărie decât orgoliul tinereții.

Ți-aduci aminte, fată întâlnită pe un drum, că în poveste, tot omul care pleacă, întâlnește, fie el lemnar sărac sau fiu de împărat. Întâlnește o fântână cu balaur și trebuie să lupte ori să se întoarcă. Întâlnește un om spân sau unul cu barbă roșie. Întâlnește o vietate care-i cere ajutor, furnică, pasăre sau căprioară. Întâlnește o babă care nu e alta decât Sfânta Vineri. Întâlnește uneori chiar pe Dumnezeu, trecând pe lângă umbra Lui drumeață. Și dacă drumul e al inimii, nu se poate să nu întâlnească și o fată cu păr de aur.

Numai pe acest drum al întâlnirilor din poveste e viața zilelor și anilor noștri. Abea când m-am încumetat să fiu drumețul acestui drum l-am întâlnit pe Tudor care m-a întâlnit pe mine. Apoi Tudor a întâlnit pe Oana, iar eu pe fata bunicilor. Părinții s-au întâlnit cu copiii, și copiii cu inima părinților. Iată magia întâlnirilor, care abea începe, căci mereu alți oameni o vor înmulți, sporindu-se cu ei spre viață.

Cred în viață, Miruna, mai cu seamă aici, pe zonă, la fruntaria maghiară. Așa bărbos și hirsut cum mă arată oglinda de ras – a altora – sunt ca un zeu. Și zeii nu pot să moară.

Spune Oncuței că sârma ghimpată a obrazului meu fortificat nu poate s-o sărute, dar că salut inelul ei cu cogeamite săghioiul meu.

– Pentru onor' arm'!

Pe tine, pânea mea de toate zilele, te am şi te voi avea pe pământ şi-n ceruri, acum şi-n vecii vecilor. Amin".

CAP. IX

„Iubitul meu fiu,

Scrisorile Oanei şi ale tale îmi dau ispita de-a vă dori lângă mine. Învingînsă şi această ultimă ispită, mulţumindu-mă să vă spun în scris bucuria de-a vă şti sănătoşi şi iubitori unul de altul.

De când merg pe drumul Domniţei, viaţa mea învinge tocmai la bătrâneţă singurătatea anilor dinainte. Mormântul Ralucăi e o grădină pe care mi-a trimis-o Dumnezeu prin gândul fiului meu. Tu ai hotărât să acoperi cu trandafiri mormântul mamei tale, rânduind acolo şi o bancă. La început veneam în fiecaare zi pe bancă, fiindu-mi de-ajuns să mă reculeg alături de Domniţa. Cu încetul însă m-am sfiit în faţa lui Dumnezeu de trândăvia mea şi m-am pus la treabă, încercându-mă cu trandafirii. L-am chemat pe Conăşelu de la care am învăţat meşteşugul florilor. Şi am descoperit, dragă băiatule, că acest umil grădinar e un fel de înţelept. Am de învăţat multe de la el, nu numai despre grădinărie. În fiecare dimineaţă stăm de vorbă în cerdac. Pe urmă îngrijim trandafirii din faţa casei, cu mâinile noastre şi cu sufletul nostru. Căci treaba făcută numai cu mâinile n-ajunge până la rădăcina vieţii. Deprind să cunosc necazurile şi bucuriile trandafirilor, trăind alături de ei. Am să-ţi încredinţez ceva tare ciudat : este un trandafir galben pe care l-am scăpat de la moarte cu mâinile mele. Într-o noapte l-am visat . Parcă se uita la mine ca necuvântătoarele, făcându-mi semn. Am simţit o mare bucurie şi m-am deşteptat ca după rugăciune, spunându-mi mie: „Iată răsplata, Andronic. Trandafirul a venit în somn până în sufletul tău".

Astfel, mâinile mele bătrâne şi-au găsit o muncă, iar sufletul meu se umple cu încetul.

De trei ori pe zi mă duc la Domniţa, îngrijindu-i mormântul. Apoi începe treaba grădinii. Mâinile mă îndeamnă la gând, şi gândul mă îndeamnă la faptele lui Dumnezeu. Iată moartea: nu e ea o faptă a lui Dumnezeu? Trupul zbuciumat al omului intră cu pace în pământul semînţelor şi al strămoşilor. Iar sufletul se împlineşte dincolo de trup în grădina cea fără de moarte. Domniţa n-a murit. Domniţa a adormit între

trandafiri, şi s-a deşteptat dincolo. Visul cu trandafirul galben e un semn că Domniţa nu ne-a uitat.

Vezi, iubitul meu fiu, că pacea şi însoţirea s-au milostivit de mine, făcându-mă să-mi binecuvântez bătrâneţea. Se vede că împăcarea cu sine te îmbună, ducându-ţi gândul mai limpede spre necazul altora. Însoţit de Conăşelu, am fost prin sat. Bărbaţii sunt pe zonă. Suferă şi femeile fără de braţ. Le-am ajutat, dar nu numai cu banul care a trândăvit prea mult în punga mea, ci şi cu vorba sufletului. Am stat la sfat cu femeile, pe prispa casei lor. Şi mi-am dat samă că stăpânul de până mai ieri al Vornicenilor era tot atât de departe de sat ca şi strămoşii din morminte. Am văzut în ochii oamenilor că ies dintr-un mormânt. Şi m-am bucurat, făcându-i să creadă în învierea omului.

Iartă-mă că ţi-am vorbit atâta despre mine. Dar vroiam să-ţi dau aceste veşti bune ca toată grija şi puterea tinereţii tale să rămâe numai pe hotarul ţării.

Văd mereu pe bietele femei făcând-şi cruce şi spunând: Dea Domnul să fie pace.

Dea Domnul pace, spun şi eu. Numai să fie cu cinste pentru ţară. Căci fără cinste, pacea nu-i decât ruşine. Şi ruşinea e sfârşitul lui Dumnezeu şi începutul Satanei.

Am pierdut Basarabia şi Bucovina. Cu ele l-am pierdut şi pe Ştefan-cel-Mare. De-ajuns! Ardealul trebuie apărat.

Eşti acolo, Tudor. Strămoşii sunt cu tine.

Acesta-i zidul moşiei. Cine nu-şi simte strămoşii, mai cu seamă pe hotarul ţării primejduite, acela nu-şi meritä sângele. Ţie-şi-l.

Sunt bătrân, Tudor, luat de Domniţa înspre trandafirii ei. Viaţa şi cinstea neamului Ceaur Alcaz pe tine te-au ales. În pieptul tău, în braţul tău, în sabia ta, cei din trecut se cer spre viitor.

Bătrânul crede în tine şi te binecuvântează, rugând pe bunul Dumnezeu să facă la fel".

CAP. X

Ardeau cu flacără până la cer, în soarele amiezii de septemvrie, mari lumânări de moarte.

Ca şi în Basarabia şi Bucovina, armatele se retrăgeau fără de luptă, învinse din înaltă poruncă.

Ardealul era cedat. Plecau steagurile României. Veneau ale Ungariei.

De ce? De ce? De ce? Ochii nu deschideau subt frunte decât întrebarea gândului: De ce?

Armatele întoarcerii cu faţa la pământ se întâlneau cu oştile obrazului în soare. Sfinte ca fumul de tămâe, acele se destrămau în amintire, întâmpinând lutul acestora.

Sclipise în Ardeal, năprasnic, galopul lui Mihai-Viteazu. Pulbere, odată cu Ardealul dat.

Se încoronase în Catedrala de la Alba-Iulia un rege şi cu Doamna lui peste hotarul versului lui Eminescu: „De la Nistru pân'la Tisa". Pulbere şi ei, şi versul, şi hotarul, şi domnia.

Toate rămâneau într-un „a fost odată": inima şi cinstea, dragostea, credinţa, Dumnezeu, dreptatea.

Dar înainte, înspre viitor?

Numai tânguirea răsuna în satele răstriştei ardelene:

– Cui ne lăsaţi? Cui ne lăsaţi?

Ieşiţi la margine de drum, cu părul alb, cu umbra şi cu mâinile întinse ale Regelui Lear, bătrânii satelor vedeau catanele plecând. Şi semnul crucii le cădea în drum, pentru copita cailor.

– Cui ne lăsaţi? Cui ne lăsaţi?

Aşa boceau femeile, târându-se în genunchi, cu ochii uzi şi gura spartă. Şi caii se îndepărtau cu braţele bărbaţilor, lăsând Ardealul în genunchii mamelor, soţiilor şi fetelor, să-şi bocească zilele şi să şi le blesteme.

Şi munţii, marii munţi albaştri ai baladelor, vedeau din culme-n culme, hăt departe, cine pleacă, cine vine.

Bucium, plângi.

Frunte, te pleacă.

Ochi, închide-te.

– Cui ne lăsaţi? Cui ne lăsaţi?

Alt nu mai era decât atâta; frunza, clopotul şi apa, tot una cu omul, glas în glas, rană în rană. Sângera în marea şi cumplita tânguire a întregului Ardeal:

– Cui ne lăsaţi? Cui ne lăsaţi?

Şi alt nimic în faţa glasului decât armate cu spinarea frântă şi copite, una lângă alta, sute, mii, care sfărmau de-a lungul şi de-a latul sufletul Ardealului.

În pulberile drumului plutea vestmântul lui Iisus.

*

* *

Lungul marş albise cai şi călăreţi, dându-le lor culoarea cea de brumă a fantomelor.

Sublocotenentul Dănescu întorcea capul în răstimpuri, cercând să-l descopere pe Tudor prin halucinanta pădure vie a călăreților suri. Nu-l vedea. Dar dacă i-ar fi întâlnit obrazul, nu i l-ar fi cunoscut.

Pe fața sublocotenentului Alcaz se apropia chipul de odinioară al lui Coca Duduș, neliniștit de ticuri, cu o pornire rânjită în expresia gurii.

Sublocotenentul Alcaz nu era decât trupul călărețului în uniformă; sufletul era al celuilalt, în plin dezmăț al răzvrătirii. Nu mai credea în nimic. Totul era falș, ipocrit, meschin, nemeritând decât batjocura și farsa.

Jos toate uniformele. Căci mint în fața steagului.

Jos steagul. Tot minciună.

Jos cerul. Minte. Singură Minciuna e cu drept Măria-Sa.

Să-neci o țară în scuipat, e greu. Dar mărite sau micșorate, hotarele erau ale scuipatului. Slavă lui, scuipatului, mare primordială a omului!

Copitele cailor deveneau ale oamnenilor: să aibă cu ce sfărma un mare cântec pe care erau netrebnici să-l cuvânte.

Devenea atât de copleșitoare apariția lui Coca Duduș în Tudor Ceaur Alcaz încât de la o vreme sufletul își pierdu actualitatea, retrăind alt timp, în alte locuri, cu alți oameni.

Coca Duduș dădea din nou recepție pentru inaugurarea casei de la Vorniceni.

Copilul mascaradei batjocorea, primindu-și lumea cu monoclul în orbită, sclivisit, hâin și cinic.

Batjocorea cuvântul lui Dumnezeu, punându-l pe preotul cu barbă albă, Ilarion-Vodă, să slujească în fața crucii pentru zâmbetul lui Coca Duduș, să deschidă Sfânta Evanghelie pentru monoclul lui Coca Duduș.

Batjocorea părul alb al Tătuței, așezându-l în capul mesei de Vicleim ca să asculte cântece netrebnice strecurate de Coca Duduș pe buza vânătă a țiganilor lăutari.

Batjocorea inima Domniței lăsând-o să creadă cu trandafirii.

Batjocorea familia, punând vinul lui Calistrat Troia să preamărească în derâdere virtuțile ei, cu vorbele plămădite de Coca Duduș.

Și tatăl lui, Andronic Ceaur Alcaz, primea biciul fiului, fără să poată ridica biciul tatălui.

Batjocorea Coca Duduș casa cu zid stropit cu aghiazmă, taina pânii, taina vinului și taina apei, familia, religia, durerea, tot.

Și-și ascundea zâmbetul subt monoclul strâns cu voluptate în orbită, duios ca hienele.

Asta trebue!

Dar se mai întâmplase încă ceva. Uitase fanfara ţiganilor de la Volovăţ, înadins tocmită să zgârie timpanul familiei cu suprema stridenţă: Deşteaptă-te, Române. Cântau ţiganii în urechea lui, buzându-se-n alămuri, negri şi hliziţi, – aşa cum izbucniseră atunci...

– Cui ne lăsaţi? Cui ne lăsaţi?

Şi deodată, fără tranziţie, sublocotenentul Tudor Ceaur Alcaz deschise ochii subt cerul tragic, în marşul călăreţilor, în faţa munţilor mari ca-n versul Mioriţei, pe trupul de moarte al Ardealului.

Suprema batjocură de-atunci, înalt transfigurată printr-o singură bătae a inimii, deveni întâmpinare a trecutului şi glas pe munţii viitorului.

Se deşteptă cântând cu sufletul Ceaur-Alcazilor cântecul nemernicit de Coca Duduş prin alămurile ţiganilor.

„Deşteaptă-te, Române, din somnul cel de moarte
În care te-adâncirâ barbarii de tirani.
Acum ori niciodată croieşte-ţi altă soartă
La care să se-nchine şi cruzii tăi duşmani..."

Caporalul Buzdughină dădu glas. Alte glasuri urmară.

Marşul înfângerii tresări, căpătând alt ritm, zvonind altfel. Soldaţii cântau, împrejmuiţi – sfinte ca fumul de tămâe – de oştile obrazului în soare.

Din pământul Ardealului şi din străfundul mormintelor, versul lui Mureşanu creştea pe buza amintirii, din ce în ce mai amplu, mai sonor şi mai bărbat.

Cântau armatele învinse.

Uitatul cântec, cu moarte pre moarte călcând, trecea din nou munţii, venind cu soldaţii spre somnul vechiului regat.

CUPRINS

Coca Duduș 5
Drumul magic 199

Tiparul executat la S. C. „POLSIB“ S.A. Sibiu
sub comanda nr. 5A297

100+1

CAPODOPERE ALE ROMANULUI ROMÂNESC

IONEL TEODOREANU
(1897-1954)

Romanul lui Ionel Teodoreanu reprezintă acel efort al scriitorului de a-şi insera lumea lui în actualitatea unor vremuri contorsionate în care totul se prăbuşea. Cu simţul său de fin psiholog romancierul pune în evidenţă alternanţele dintre viaţa care merge pe făgaşurile firești şi seismele care se abat asupra ei, între ceea ce am numi o desfăşurare menită să repete - în bine - drumul celor dinainte şi o periodică aşezare sub semnul întrebării, a valorilor ei, între viaţa concepută ca un drum lin şi unul accidentat, între existenţa văzută ca o perspectivă radioasă şi între accidentele care intervin mai presus de voinţa noastră. Sinteză a tipologiei specifică epicii sale, a întrebărilor care apăruseră şi până acum, dar văzute nu o dată cu mai multă profunzime şi cu nuanţe multiple romanul *Tudor Ceaur Alcaz* este o creaţie de maturitate scriitoricească, o tentativă de a relua motivele scrisului său de până atunci într-o perspectivă deschisă asupra lumii din jur ce condiţionează destinele fiecăruia din noi.

Valeriu Râpeanu

editura GM gramar

ISBN 973-9223-15-X

Vol. I + II = 11 760 + 240 TL = 12 000 lei
ARCCA Cont 4510161126 BCR, Filiala Sect. I, Bucureşti